

วิถีปาหนัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมปาหนัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดูหน
จังหวัดตรัง

โดย
นายสรารุช กลิ่นสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม แบบ 1.1 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

วิถีปาหนัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษาวิถีหัตถกรรมปาหนัน กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านดุกุน จังหวัดตรัง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม แบบ 1.1 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

PANDANUS' S WAY OF LIFE : THE CREATIVE DESIGN INNOVATION THROUGH
THE LOCAL WISDOM CASE STUDY OF DUHUN VILLAGE, TRANG PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy CULTURE - BASED DESIGN ARTS
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2022
Copyright of Silpakorn University

630430013 : ศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม แบบ 1.1 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

คำสำคัญ : วิถีปাহันัน, นวัตกรรมสร้างสรรค์, หัตถกรรมเตยปাহันัน, ชุมชนบ้านดุกุน, การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

นาย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ: วิถีปাহันัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมปাহันัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดุกุน จังหวัดตรัง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูวนาท รัตน์รังสิกุล

การวิจัยเรื่อง “วิถีปাহันัน” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญางานจักสานพืชสกุลเตยในแหล่งต่างๆ ระดับสากล และชุมชนบ้านดุกุน จ. ตรัง โดยวิเคราะห์ และสังเคราะห์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ พร้อมทั้งสร้างสรรค์วิถีปাহันันในเชิงนวัตกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยในเชิงคุณภาพในแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบ Ethnographic Research และการวิจัยแบบ Practice Based Research โดยใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน มีการดำเนินการ 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรม และการใช้เครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน กลุ่มช่างจักสาน และกลุ่มผู้คนในชุมชนดุกุน และส่วนที่ 2 การออกแบบสร้างสรรค์

ผลการวิจัยส่วนที่ 1 พบว่าต้นเตยไม่ใช่เพียงแค่วัสดุที่ใช้ในหัตถกรรม แต่เป็นพฤกษศาสตร์พื้นถิ่นที่มีอยู่ทั่วโลกแถบชายฝั่งสามารถนำทุกส่วนตั้งแต่ ราก ลำต้น ผล และใบมาใช้ในชีวิตประจำวัน ประเพณี พิธีกรรม รวมทั้งความเชื่อตั้งแต่เกิดจวบจนที่ละชีวิตจากโลกจนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง “มนุษย์ กับ เตย” เกิดเป็นภูมิปัญญาสามารถสร้างวัฒนธรรมเตยมาอย่างยาวนานนับพันปี ในชุมชนบ้านดุกุนถึงแม้ในชุมชนจะมีวัฒนธรรมเตยมาอย่างยาวนานนับร้อยปี และหัตถกรรมเตยปাহันันถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงของหมู่บ้าน แต่บทบาทสตรีในชุมชนโดยเฉพาะช่างสานเตยในวิถีอิสลามก็ไม่ได้ได้รับการให้ความสำคัญมากนัก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม และเศรษฐกิจยุคใหม่ทำให้หัตถกรรมเตยได้รับผลกระทบ ผู้คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจ หากมีการส่งเสริมให้หัตถกรรมขยายวงกว้าง การเปิดโอกาสให้กับผู้อื่นในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้นอาจช่วยลดปัญหาเสียดิต การว่างงาน การย้ายไปทำงานนอกท้องถิ่น รวมทั้งการหาวิธีการใหม่ ๆ ในการต่อยอดหัตถกรรมเชิงนวัตกรรมจะเป็นการสร้างวิถีแนวใหม่ของหัตถกรรมปাহันันได้มากขึ้น

ในส่วนที่ 2 การออกแบบสร้างสรรค์ เมื่อได้นำผลวิเคราะห์มาตีความ พบว่า การกลับไปทำความเข้าใจถึง “ที่มา” ของวัฒนธรรมเตยในหลาย ๆ มิติ ทำให้เห็นถึงความสำคัญ “วิถีแห่งการพึ่งพาอาศัย” ระหว่างมนุษย์กับต้นเตย ต้นเตยกับระบบนิเวศ รวมทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของ “วิถีปাহันัน” จึงมีการจัดทำเป็นโครงการ ชื่อ “สาตปাহันัน สาตสร้างสรรค์” โดยนำนัยยะของ

สาตเตย หรือ เสือเตย ซึ่งเป็นที่มาแห่งการพึ่งพาเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบโปรแกรมสร้างสรรค์ที่ครอบคลุมมิติทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 กิจกรรม ซึ่งสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมมีผลกระทบทางสังคมโดยสามารถสร้างพลังสตรีสู่บทบาทการเชื่อมโยงหัตถกรรมเตยกับวิถีมุสลิมในชุมชนได้มากขึ้น ได้สร้างโอกาสให้เยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชนมีการเรียนรู้สู่การสร้างอาชีพใหม่จากการต่อยอดหัตถกรรม การสานต่อวัฒนธรรมเตยเพื่อใช้ในวิถีมุสลิมอย่างมีรูปธรรม ในด้านเศรษฐกิจสามารถต่อยอดงานหัตถกรรมให้มีคุณค่าเพิ่มและสร้างรายได้แก่ชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้คนได้ตระหนักถึงการนำทรัพยากรเตยมาใช้อย่างคุ้มค่า และเกิดคุณค่าเพิ่มภายใต้การสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับแนวคิด BCG model อันนำไปสู่ข้อค้นพบว่า การสร้างสรรค์นวัตกรรมครั้งนี้มีใจเพียงมุ่งพัฒนาเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกเชิงนวัตกรรม แต่วิถีพาหนะจะสามารถพัฒนาและขับเคลื่อนไปในเชิงสร้างสรรค์ได้นั้นต้องอาศัยระบบ “การเชื่อมโยง” สร้างเป็นแนวคิด “ชุมชน – เชื่อมโยง” โดยการเชื่อมโยง 3 ส่วน คือ การเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และเรื่องราวของชุมชน การเชื่อมโยงกับผู้อื่น รวมทั้งการหันกลับมาเชื่อมโยงกับผู้คนภายในชุมชนด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่สามารถยกระดับวิถีวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ให้มีคุณค่าอย่างยั่งยืนต่อไป

630430013 : Major CULTURE - BASED DESIGN ARTS

Keyword : PANDANUS' S WAY OF LIFE, CREATIVE DESIGN INNOVATION, PANAN PANDANUS HANDICRAFTS, DUHUN VILLAGE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

MR. SARAVUDH KLINSUWAN : PANDANUS' S WAY OF LIFE : THE CREATIVE DESIGN INNOVATION THROUGH THE LOCAL WISDOM CASE STUDY OF DUHUN VILLAGE, TRANG PROVINCE THESIS ADVISOR : PHUVANAT RATTANARUNGSIKUL

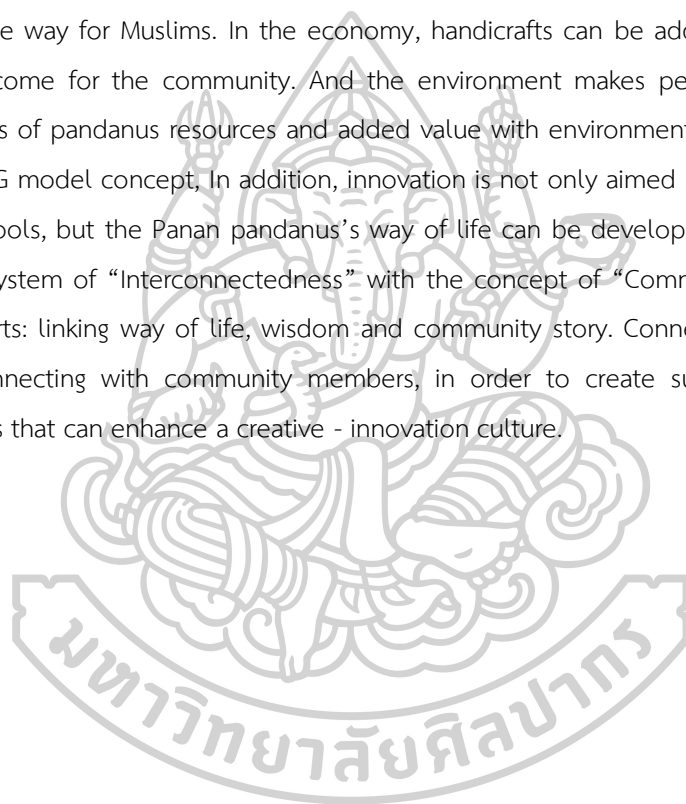
The research on "Pandanus's way of life" aims to study culture and wisdom of pandanus weaving internationally and in particular, in the Ban Duhun village, Trang Province, By analyzing and synthesizing culture and wisdom to gain knowledge and create creative approaches as well as creating innovative ways of Panan pandanus by using a qualitative research methodology with a combination of Ethnographic Research and Practice Based Research that utilize the Double Diamond Design Process under the sustainable development goals (SDGs) concept. There are two main parts to be implemented.

Part 1 : Review of the literature and use of in-depth interview tools for 3 target groups, comprising those who have a role in community development, artisan group and people in the Ban Duhun community and creative design as part 2. The results of the first part of the research revealed that the pandanus tree is not just a resource used in handicrafts but it is a botanical vernacular that exists all over the world along the coast, every part from roots, stems, fruits, and leaves can be used in daily life, traditional ceremonies, and beliefs from birth until death. This has created relationships that has risen between "human and pandanus" and has created wisdom and pandanus culture for thousands of years. Panan pandanus handicrafts are considered to be a famous cultural heritage of the village. However, the Islamic way of life does not represent the role of women involved in the Panan pandanus. Due to changes in social conditions and the new economy, young people are now not interested in Panan pandanus handicrafts. There is more involvement for people in the community. This may help reduce and cater to problem solving of unemployment and relocation of labor outside the local areas. This includes finding new methods in the further development of innovative handicrafts, which will create new ways of handicrafts from Panan pandanus.

Part 2 : Creative Design. By interpreting the analysis, it was revealed that through understanding the "origins" of the traditional pandanus culture in many aspects, it is made possible to see "the ways of reliance" between humans and pandanus trees, pandanus and the ecosystem as well as between humans and humans which is considered the key foundation of the "Panan pandanus's way of life". Therefore, a project called "Sart Panan" : Pandanus mat -

Creative mat, is based on the meaning of Sart Toei or Sue Toei in the Thai language, interpreted as a source of reliance, as the core concept in the design of a comprehensive creative program involving social, cultural, economic and environmental dimensions, consisting of 9 activities which can be summarized as follows : Organizing creative activities has a social impact by empowering women to play a greater role in

connecting Panan pandanus handicrafts with Muslim lifestyles in the community. It has created an opportunity for the new generation of youth in the community to learn and to create a new career through the development of handicrafts, continuation of pandanus culture for use in a concrete way for Muslims. In the economy, handicrafts can be added to create value and generate income for the community. And the environment makes people aware of the cost effectiveness of pandanus resources and added value with environmental considerations in line with the BCG model concept, In addition, innovation is not only aimed at developing innovative facilitating tools, but the Panan pandanus's way of life can be developed and driven creatively requires a system of "Interconnectedness" with the concept of "Community - Connected" by linking 3 parts: linking way of life, wisdom and community story. Connection with outsiders, as well as connecting with community members, in order to create sustainable and valuable relationships that can enhance a creative - innovation culture.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีโดยได้รับความอนุเคราะห์จากคณาจารย์สาขาวิชาศิลปการ ออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ ร.ต.อ. ดร.อนุชา แพ่งเกษร ประธานหลักสูตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวนาท รัตนรังสิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาในการวิจัย และอาจารย์ ดร.ศราวุฒิ ปิ่นทอง อาจารย์ประจำหลักสูตร ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอแนะแนวทางต่าง ๆ ในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ ดร.ชาญวิทย์ ตรีเดช ผู้จัดการกองทุนพัฒนาผู้ประกอบการเทคโนโลยีและนวัตกรรม (TED Fund) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม หม่อมหลวงภาสกร อาภากร สำนักส่งเสริมวัฒนธรรม และสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการค้า กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ นางสาวจารีรัช วิระหงส์ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม นางสาวพรรณณี สุวรรณรัตน์ Office of Thai Trade Representative Hiroshima, Japan และนางสาวรุจิรา ชัยศิริถาวรกุล กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่สละเวลาในการตรวจ แก้ไข และเสนอแนะ ข้อมูลเครื่องมือในการวิจัย ดร.นครินทร์ สุวรรณราช ศูนย์วิจัยด้านความหลากหลายของจุลินทรีย์และการใช้ประโยชน์ อย่างยั่งยืน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เครือข่ายการวิจัยที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทดสอบเส้นตอกเตย ปาหนันในเชิงนวัตกรรม พร้อมทั้งหม่อมหลวงคชาทอง ทองใหญ่ นักวิชาการพาณิชย์เชี่ยวชาญ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งให้ความอนุเคราะห์ในการพิสูจน์อักษรข้อมูลภาษาอังกฤษในหลาย ๆ ส่วน

ขอขอบพระคุณนางสาวจันทร์เพ็ญ ปูเงิน ประธานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุนหูน รวมทั้ง ผู้ใหญ่บ้านดุนหูน ช่างสานเตยปาหนันบ้านดุนหูน กลุ่มเยาวชนบ้านดุนหูน ที่ ๑ น้อง ๆ ชุมชนบ้านดุนหูน จ.ตรัง และเครือข่าย ชุมชนที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาข้อมูล ลงพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การจัดทำผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ พร้อมทั้งนางสงวน ขนานใต้ ประธานวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมเตยปาหนันบ้านวังหิน จ.กระบี่ เครือข่าย ชุมชนที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาข้อมูล และร่วมกิจกรรมในงานวิจัยเพิ่มเติมจนสำเร็จลุล่วง

นอกจากนี้ขอขอบคุณกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ที่ร่วมส่งเสริมการจัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ในงานวิจัยและการจัดกิจกรรมเผยแพร่ ความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์และให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อ งานวิจัย พร้อมทั้งนางนารี กลิ่นสุวรรณ มารดาของผู้วิจัย ครอบครัวที่ให้กำลังใจในการศึกษา ตลอดจนกัลยาณมิตรที่ เกี่ยวข้องอีกจำนวนมากที่มีสามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมดซึ่งทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นาย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ฌ
สารบัญรูปภาพ	ท
สารบัญตาราง	พ
สารบัญแผนภาพ	ภ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.3 สมมติฐานของงานวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของงานวิจัย	6
1.5 ขั้นตอนในการวิจัย	6
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น	7
1.7 ความจำกัดของงานวิจัย	7
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.10 กรอบแนวความคิดงานวิจัย	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 วิธีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และนวัตกรรม	13
2.1.1 วิธีชีวิต	13

2.1.2	ภูมิปัญญา	14
2.1.3	วัฒนธรรม	20
	1) ความหมายของวัฒนธรรม	20
	2) ทูทางวัฒนธรรม	23
	3) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	25
	4) วัฒนธรรมกับการพัฒนา	29
2.1.4	นวัตกรรมกับการส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญา	31
2.2	วัฒนธรรมแห่งพืชสกุลเตย	34
2.2.1	พืชสกุลเตย : ต้นไม้แห่งวัฒนธรรม	34
	1) แหล่งทรัพยากรของพืชสกุลเตย	34
	2) คำเรียกชื่อของพืชสกุลเตยในวัฒนธรรมต่าง ๆ	37
	3) ระบบนิเวศ และการเจริญเติบโตของพืชสกุลเตย	43
	4) ความพิเศษของพืชสกุลเตย	44
2.2.2	วัฒนธรรมเตยในภูมิภาคต่างๆ ระดับสากล	45
	1) วัฒนธรรมเตยในแถบโพลินีเซีย	45
	2) วัฒนธรรมเตยในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	65
	3) วัฒนธรรมเตยในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างของไทย	75
2.3	วัฒนธรรมเตย และวิถีหัตถกรรมเตยปাহันชุมชนบ้านคูहन จ.ตรัง	76
2.3.1	ภาพรวมของชุมชนคูहन	76
	1) ประวัติความเป็นมาของชุมชน	76
	2) ที่ตั้งชุมชน	76
	3) ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ	78
	4) ประเพณี และวิถีชีวิต	78
2.3.2	วิถีเตยปাহันในมิติด้านสังคม และวัฒนธรรม	79

2.3.3	วิถีเตยปาหนันในมิติด้านเศรษฐกิจ	83
2.3.4	วิถีเตยปาหนันในมิติด้านสิ่งแวดล้อม	87
2.3.5	การเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยในระดับสากล กับวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุหน	92
2.3.6	การเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุหน จ. ตรัง กับ วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ. กระบี่ และวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา	97
2.4	สรุปข้อมูลข้อค้นพบเบื้องต้นจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมเตย	103
2.4.1	ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับต้นเตย	104
2.4.2	ความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับระบบนิเวศ	108
2.4.3	ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์	110
2.5	แนวคิดและหลักการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน	113
2.5.1	เป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs).....	114
2.5.2	มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน	117
2.5.3	แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)	121
2.5.4	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)	126
2.5.5	แนวคิดภูมิสังคม	130
2.5.6	แนวคิด BCG model.....	133
2.6	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	137
2.6.1	งานวิจัยด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญา	137
2.6.2	งานวิจัยด้านพืชสกุลเตย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับเตย	141
2.6.3	งานวิจัยด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน	147
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	150
3.1	การวิจัยโดยใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process	150
3.2	การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research).....	154
3.3	การวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ (Practice-based Research)	157

3.4 รายละเอียดวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการวิจัย	158
3.4.1 ขั้นตอนที่ 1. Discover การค้นคว้าข้อมูล.....	160
3.4.2 ขั้นตอนที่ 2 Define การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์	163
3.4.3 ขั้นตอนที่ 3 Develop การพัฒนาแนวคิด และการออกแบบสร้างสรรค์.....	172
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	177
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม พร้อมแสดงการเปรียบเทียบจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ในกลุ่มประชากรเป้าหมาย.....	178
4.1.1 วิธีปหานันในความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม	178
4.1.2 วิธีปหานันในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ.....	192
4.1.3 วิธีปหานันในความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม.....	200
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำโครงการออกแบบสร้างสรรค์ และการประเมินผล ในส่วนต่าง ๆ.....	205
4.2.1 สาดผืนที่ 1 : สร้างสรรค์ความตระหนักเชิงทรัพยากร (Awareness).....	207
4.2.2 สาดผืนที่ 2 : สร้างสรรค์อัตลักษณ์ (Identity).....	217
4.2.3 สาดผืนที่ 3 : สร้างสรรค์เชิงสังคมและวัฒนธรรม (Social & Culture).....	229
4.2.4 สาดผืนที่ 4 : สร้างสรรค์เชิงวิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม	241
4.2.5 สาดผืนที่ 5 : สร้างสรรค์เชิงสิ่งแวดล้อม (Ecology).....	247
4.2.7 สาดผืนที่ 7 : สร้างสรรค์ความรู้ (Knowledge).....	274
4.2.8 สาดผืนที่ 8 : สร้างสรรค์คุณค่าเพิ่ม (Value Creation)	285
4.2.9 สาดผืนที่ 9 : สร้างสรรค์การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ (PR.)	299
4.3 การประเมินเพื่อวัดผลในภาพรวม	334
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	339
5.1 สรุปผลการวิจัย	339
5.1.1 สรุปผลการวิจัยในส่วนการศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญางานจักสานพืชสกุลเตยในแหล่งต่างๆ ระดับสากล และชุมชนบ้านดุน จ. ตรัง.....	339

5.1.2	สรุปผลการวิเคราะห์ และสังเคราะห์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์.....	344
5.1.3	สรุปผลการจัดทำโครงการสร้างสรรค์ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”	350
5.1.4	สรุปผลตัวชี้วัดการวิจัย.....	354
5.2.	อภิปรายผล.....	355
5.2.1	ข้อค้นพบในเชิงปรัชญา.....	355
5.2.2	ข้อค้นพบในเชิงกระบวนการสร้างสรรค์	358
5.3	ข้อเสนอแนะ	363
5.3.2	การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในมิติเชิงเศรษฐกิจ.....	364
5.3.3	การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในมิติเชิงสิ่งแวดล้อม	365
	รายการอ้างอิง.....	368
	ภาคผนวก.....	396
	วิถีปาหนันในเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านคุดูน จ.ตรัง.....	397
	หนังสือขอความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่วิจัย	408
	หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือการวิจัย	411
	หนังสือขอความอนุเคราะห์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในการทดสอบวัสดุเตยปาหนัน	417
	หนังสือแจ้งผลการขอรับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	419
	เครื่องมือวิจัย.....	422
	ประวัติผู้เขียน.....	469

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งเตย Pandanus tectorius Parkinson ex Du Roi	36
ภาพที่ 2 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งเตย Pandanus odorifer (Forsk.) Kuntze	36
ภาพที่ 3 เรือ Canoe ที่มีใบเรือทำจาก lauhala (ใบเตย).....	46
ภาพที่ 4 สตรีชาวฮาวายกำลังสานเสื่อใบเตย	49
ภาพที่ 5 พวงมาลัยจากผลเตย (Lei Hala)	52
ภาพที่ 6 ช่างสานชาวตองกาคำลังจักสานเตย	54
ภาพที่ 7 ชาวตองกาสวมชุด ta'ovala ร่วมในพิธีศพ	56
ภาพที่ 8 ใบเตยมีการลิดหนามออกแล้วม้วนใบเป็นวงกลมเพื่อเตรียมการในการต้มตามภูมิปัญญา ของชาวซามัว	59
ภาพที่ 9 (ซ้าย) การลอกใบเตยหลังจากการต้มตามภูมิปัญญาของชาวซามัว	59
ภาพที่ 10 (ขวา) การนำเส้นใยเตยไปแช่ในน้ำทะเลตามภูมิปัญญาของชาวซามัว	59
ภาพที่ 11 การใช้เสื่อเตยในวัฒนธรรมซามัวในชีวิตประจำวันในรูปแบบเสื่อปูรองนอน	61
ภาพที่ 12 การใช้เสื่อเตยในวัฒนธรรมซามัวในชีวิตประจำวันในรูปแบบเสื่อปูรองนั่ง	61
ภาพที่ 13 ชายหนุ่มในชุดที่สวมเสื่อเตย ie tōga	63
ภาพที่ 14 ผู้นำชาวซามัวสวมสร้อยคอ Ula Fala ที่ทำจากผลเตยสีแดง และผู้หญิงซามัวกำลังถัก ie tōga	64
ภาพที่ 15 หญิงชาวมาเลย์กำลังลนใบเตยด้วยไฟซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการจักสาน	72
ภาพที่ 16 แผนที่ ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนดุกุน	77
ภาพที่ 17 แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศของชุมชนดุกุนและชุมชนใกล้เคียง (มุมมองจาก ภูเขาเจ็ดยอด).....	78
ภาพที่ 18 ช่างจักสานเตยปาหนันรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ในชุมชนดุกุนกำลังสานเตย	79

ภาพที่ 19	กำแพง หรือขมุกยาสำหรับใส่ยาเส้น สินค้าเชิงวัฒนธรรมที่แลกเปลี่ยนกับพ่อค้าอินโด ในอดีต	80
ภาพที่ 20	เสื้อหรือสาดเตยปาหนันที่ใช้ปูรองพื้นในบ้านเรือนของผู้คนในหมู่บ้านดุดุน	81
ภาพที่ 21	การลนไฟใบเตยปาหนันเป็นภูมิปัญญาซึ่งช่วยให้ใบเตยนิ่มขึ้น	85
ภาพที่ 22	การกรีดเส้นเตยให้เป็นเส้นตอกโดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ยาหาด” หรือ “เล็บแมว” ..	85
ภาพที่ 23	ต้นเตยปาหนันในพื้นที่ตำบลบ่อหิน อ.สิเกา จังหวัดตรัง	88
ภาพที่ 24 (ซ้าย)	ต้นเตยปาหนันที่เจริญเติบโตในป่าชุมชน	89
ภาพที่ 25 (ขวา)	ต้นเตยปาหนันที่เจริญเติบโตในป่าชุมชน ลักษณะเตยที่เป็นกอสามารถนำมา ใช้งานได้	89
ภาพที่ 26	ช่างสานถือ “มีดพร้า” อุปกรณ์สำคัญในการเดินทางไปตัดเตยด้วยตนเอง.....	89
ภาพที่ 27	เยาวชนบ้านดุดุนกำลังถือผลเตยปาหนันซึ่งเกิดจากต้นเตยที่มีเกสรตัวเมีย	90
ภาพที่ 28	ช่างสานเตยปาหนันกับเตยปาหนันที่ตัดสำหรับนำไปใช้งาน	91
ภาพที่ 29	เตยปาหนันที่ได้รับการตัดไม่ถึงโคนต้นมีการแตกหน่อใหม่เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากร แบบหมุนเวียน.....	91
ภาพที่ 30	แสดงระยะทางในการเดินเท้าจากต้นทางริมหาดหัวหินไปยังปากทางเข้าป่าเตย ริมหาดหัวหิน.....	209
ภาพที่ 31	แสดงขนาดพื้นที่สำรวจทรัพยากรเตยโดยประมาณ (หน่วยวัดความยาวเป็น “เมตร”)..	209
ภาพที่ 32	แสดงขนาดพื้นที่สำรวจทรัพยากรเตยที่คำนวณแล้ว จำนวน 2 ไร่ 1 งาน 59 ตารางวา	210
ภาพที่ 33	การเดินทางระหว่างการสำรวจโดยเดินเท้าจากปากทางริมหาดหัวหิน บ้านหัวหิน	211
ภาพที่ 34	สภาพป่าเตยด้านนอกที่มองจากด้านหน้าหาดหัวหิน.....	211
ภาพที่ 35	ปากทางเข้าป่าเตยด้านนอกที่มองจากด้านหน้าหาดหัวหิน โดยต้นเตยขึ้นปะปน ผสมกับป่าสน	212
ภาพที่ 36 (ซ้าย)	คณะผู้ร่วมกิจกรรมสำรวจสภาพป่าเตยในป่าสน	212
ภาพที่ 37 (ขวา)	ต้นเตยเจริญเติบโตเป็นกลุ่ม ๆ ขนาดใหญ่ - เล็ก.....	212
ภาพที่ 38	ช่างสานแนะนำรายละเอียดการเลือกใบเตยที่เหมาะสมในการใช้งาน	213

ภาพที่ 39	ช่างสานกำลังตัดเตย และเตรียมรวบรวบใบเตยเพื่อขนย้ายสำหรับใช้ในงานหัตถกรรม	213
ภาพที่ 40	(ซ้าย) ผู้ร่วมกิจกรรมสำรวจกำลังถือผลเตยปาหนันที่สุกเต็มที่.....	214
ภาพที่ 41	(ขวา) ผลเตยปาหนันที่ร่วงหล่นเป็นซีก ๆ รอบๆ โคนต้น รอการขยายพันธุ์ต่อไป.....	214
ภาพที่ 42	คณะผู้ร่วมกิจกรรมสำรวจทรัพยากรเตยถ่ายภาพร่วมกันหลังการสำรวจ	214
ภาพที่ 43	กิจกรรมละหมาดกลางแจ้งบริเวณลานดินหมู่บ้านที่สามารถมองเห็นภูเขาเจ็ดยอด ซึ่งเป็นทัศนียภาพของชุมชน	219
ภาพที่ 44	ตัวอย่างผลงานที่ขึ้นงานตัวอย่างก่อนนำไปจัดทำต้นแบบผลงานลวดลายเสือ “เขาเจ็ดยอด”	220
ภาพที่ 45	(ซ้าย) ช่างสานเตย (1) กำลังทำต้นแบบผลงานเสื่อลานเขาเจ็ดยอด	220
ภาพที่ 46	(ขวา) ช่างสานเตย (2) กำลังทำต้นแบบผลงานเสื่อลานเขาเจ็ดยอด	220
ภาพที่ 47	ช่างสานเตยกำลังตัดแต่งเสื่อเพื่อความเรียบร้อยของผลงาน	221
ภาพที่ 48	(ซ้าย) รายละเอียดสาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 1.....	222
ภาพที่ 49	(ขวา) สาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 1.....	222
ภาพที่ 50	(ซ้าย) รายละเอียดสาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 2.....	222
ภาพที่ 51	(ขวา) สาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 2.....	222
ภาพที่ 52	(ซ้าย) การนำสาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” ไปใช้จริงริมชายหาด ณ หาดเก็บตะวัน.....	223
ภาพที่ 53	(ขวา) การนำสาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” ไปใช้จริงริมชายหาด ณ เกาะลมหลอม	223
ภาพที่ 54	การสานจากเทคนิคลายเกล็ดเต่าแบบโบราณ ที่มาสู่การประยุกต์เป็นลวดลาย สาดสมุทร	224
ภาพที่ 55	แนวทางการจัดองค์ประกอบลวดลาย “สาดสมุทร”	224
ภาพที่ 56	ลวดลาย “สาดสมุทร” ที่ออกแบบในโทนสีต่าง ๆ.....	225
ภาพที่ 57	ผลงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันลวดลาย “สาดสมุทร” ที่ขึ้นต้นแบบครั้งแรก.....	226

ภาพที่ 58 (ซ้าย) ผลงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันลวดลาย “สาตสมุทฺร” ที่ขึ้นต้นแบบตามโทนสีที่กำหนด	226
ภาพที่ 59 (ขวา) รายละเอียดผลงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันลวดลาย “สาตสมุทฺร” ที่ขึ้นต้นแบบตามโทนสีที่กำหนด	226
ภาพที่ 60 ตัวอย่างการนำลวดลายสาตสมุทฺรไปพัฒนาต่อเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม (ผลงานชิ้นที่ 2 จากด้านขวา)	227
ภาพที่ 61 ช่างสานกำลังสานเตยปาหนันสำหรับบริจาคมัสยิดของชุมชน (1)	232
ภาพที่ 62 ช่างสานกำลังสานเตยปาหนันสำหรับบริจาคมัสยิดของชุมชน (2)	232
ภาพที่ 63 (ซ้าย) ช่างสานกำลังตัดเส้นตอกตอกตรงขอบเสื่อก่อนนำไปเพาะผ้าหรือเย็บริมในขั้นตอนต่อไป (1).....	233
ภาพที่ 64 (ขวา) ช่างสานกำลังตัดเส้นตอกตอกตรงขอบเสื่อก่อนนำไปเพาะผ้าหรือเย็บริมในขั้นตอนต่อไป (2).....	233
ภาพที่ 65 ช่างเย็บกำลังเพาะผ้าเพื่อเย็บริมขอบเสื่อ	233
ภาพที่ 66 ตัวแทนช่างจักสานมอบเสื่อเตยปาหนันแก่มัสยิดสุรุลยาгинบ้านดุกุหน.....	234
ภาพที่ 67 รองศาสตราจารย์ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แพ่งเกษร.....	234
ภาพที่ 68 การระดมตักกลางแจ้งในช่วงงานสลามัตฮารีรายอฮัจญ์ในวันที่ 10 กรกฎาคม 2565 ณ ลานกิจกรรมของหมู่บ้านดุกุหน โดยมีการนำสาต (เสื่อ) มาใช้ในพิธีการ.....	235
ภาพที่ 69 การใช้เสื่อเตยปาหนันในการระดมตักตามวิถีอิสลาม (1)	236
ภาพที่ 70 การใช้เสื่อเตยปาหนันในการระดมตักตามวิถีอิสลาม (2)	236
ภาพที่ 71 (ซ้าย) เยาวชนบ้านดุกุหนใช้เสื่อเตยปาหนันในการระดมตักตามวิถีอิสลาม (1).....	237
ภาพที่ 72 (ขวา) เยาวชนบ้านดุกุหนใช้เสื่อเตยปาหนันในการระดมตักตามวิถีอิสลาม (2)	237
ภาพที่ 73 (ซ้าย) ช่างสานเตยปาหนันกำลังสานต่อเสื่อเตยปาหนัน (1).....	240
ภาพที่ 74 (ขวา) ช่างสานเตยปาหนันกำลังสานต่อเสื่อเตยปาหนัน (2).....	240
ภาพที่ 75 รายละเอียดในการสานต่อเสื่อเตยปาหนันโดย ช่างสานชุมชนบ้านดุกุหน.....	240
ภาพที่ 76 ช่างสานแนะนำเทคนิคในการสานเสื่อแก่ รองศาสตราจารย์ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แพ่งเกษร ผู้ร่วมกิจกรรมการสานต่อ	240

ภาพที่ 77 ดร.นครินทร์ สุวรรณราช หัวหน้าทีมวิจัยในการทดสอบค้นหาเชื้อราในเส้นตอก เตยปาหนัน.....	243
ภาพที่ 78 วัตถุประสงค์เส้นตอกเตยปาหนันที่ส่งไปทดสอบ.....	243
ภาพที่ 79 (ซ้าย) เชื้อราที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนันในภาพรวม (1).....	244
ภาพที่ 80 (ขวา) เชื้อราที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนันในภาพรวม (2).....	244
ภาพที่ 81 (บน) ราสกุล <i>Penicillium</i> app. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนัน จากกล้องจุลทรรศน์ (1).....	245
ภาพที่ 82 (ล่าง) ราสกุล <i>Penicillium</i> app. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนัน จากกล้องจุลทรรศน์ (2).....	245
ภาพที่ 83 ราสกุล สกุล <i>Aspergillus</i> spp. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนัน จากกล้องจุลทรรศน์ (1).....	245
ภาพที่ 84 ราสกุล สกุล <i>Aspergillus</i> spp. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนัน จากกล้องจุลทรรศน์ (2).....	246
ภาพที่ 85 ตัวอย่างเศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากงานหัตถกรรมจักสาน.....	249
ภาพที่ 86 (บน) กระดาษปาหนันจากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน.....	252
ภาพที่ 87 (ล่าง) กระบวนการดำเนินงานการพัฒนากระดาษปาหนันที่คำนึงถึงแนวคิด Circular Economy.....	252
ภาพที่ 88 (ซ้าย) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากการทำงานหัตถกรรม (1).....	254
ภาพที่ 89 (ขวา) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากการทำงานหัตถกรรม (2).....	254
ภาพที่ 90 (ซ้าย) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้ว (1).....	254
ภาพที่ 91 (ขวา) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้ว (2).....	254
ภาพที่ 92 (ซ้าย) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ผ่านการแช่แล้ว.....	255
ภาพที่ 93 (ขวา) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ผ่านการแช่แล้ว และอยู่ระหว่างการต้ม.....	255
ภาพที่ 94 เศษเส้นตอกเตยที่อยู่ระหว่างการต้มและมีการเติมสารโซดาไฟในช่วงที่น้ำเดือด เพิ่มเติม เพื่อเร่งปฏิกิริยาการย่อยเส้นใย.....	256

ภาพที่ 95 เศษเส้นเตยที่ผ่านการต้มแล้ว จะถูกตัดออกจากหม้อ และใส่กะละมังหรือถังพลาสติก และกรองน้ำออก.....	257
ภาพที่ 96 เศษเส้นเตยที่ต้มและกรองแล้วนำมาตำ โดยสามารถตำเพื่อย่อยเส้นใยให้ละเอียดขึ้น ด้วยครกไม้แบบโบราณ	257
ภาพที่ 97 เนื้อเยื่อเตยที่ผ่านกระบวนการตำและการปั่นก่อนนำไปใช้ขึ้นแบบขึ้นงาน	258
ภาพที่ 98 สาร CMC ที่ผ่านการทำละลายด้วยน้ำ และทิ้งไว้ 1 คืนเพื่อให้เกิดการละลายตัว ทั้งหมด	259
ภาพที่ 99 การตวง – ชั่ง เนื้อเยื่อกระดาษเตยก่อนนำไปใช้ขึ้นแบบขึ้นงาน	259
ภาพที่ 100 (ซ้าย) เยื่อเตยที่ผ่านการกรองก่อนนำไปตวง – ชั่ง.....	260
ภาพที่ 101 (ขวา) เนื้อเยื่อเตยที่ผ่านการตวง ชั่ง แล้วเสร็จ	260
ภาพที่ 102 (ซ้าย) การนำเยื่อเตยลงตะแกรง/เฟรมสำหรับทำกระดาษ (1).....	260
ภาพที่ 103 (ขวา) การนำเยื่อเตยลงตะแกรง/เฟรมสำหรับทำกระดาษ (2)	260
ภาพที่ 104 (ซ้าย) การเกลี่ยเยื่อกระดาษเตยให้สม่ำเสมอในตะแกรง (1)	261
ภาพที่ 105 (ขวา) การเกลี่ยเยื่อกระดาษเตยให้สม่ำเสมอในตะแกรง (2).....	261
ภาพที่ 106 การตากตะแกรงกระดาษเตยในกลางแจ้ง	262
ภาพที่ 107 กระดาษเตยปาหนันในรูปแบบลักษณะพื้นผิวต่าง ๆ.....	262
ภาพที่ 108 ผลงาน “สาด – แสง” โคมไฟจากกระดาษปาหนัน	263
ภาพที่ 109 ผลงาน “สาด – แสง” โคมไฟจากกระดาษปาหนัน	263
ภาพที่ 110 (ซ้าย) ทีมที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ พร้อมผู้วิจัย	266
ภาพที่ 111 (ขวา) ทีมที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ พร้อมผู้วิจัย	266
ภาพที่ 112 ประธานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดู่หุน เป็นตัวแทนรับมอบโล่.....	267
ภาพที่ 113 แบนด์ 103 PAPER SHOP	270
ภาพที่ 114 (ซ้าย) ผลงาน “Simple” ภาชนะจากเยื่อกระดาษเศษเตยปาหนัน และเศษกระดาษรีไซเคิล (1)	270

ภาพที่ 115 (กลาง) ผลงาน “Simple” ภาพจากเยื่อกระดาษเศษเตยปาหนัน และเศษกระดาษรีไซเคิล (2)	270
ภาพที่ 116 (ขวา) ผลงาน “Simple” ภาพจากเยื่อกระดาษเศษเตยปาหนัน และเศษกระดาษรีไซเคิล (3)	270
ภาพที่ 117 แบนด์ REHUB Studio	271
ภาพที่ 118 ตัวอย่างผลงานไม้ทดแทนพลาสติกในรูปแบบใหม่จากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน (1) .	272
ภาพที่ 119 (ซ้าย) ตัวอย่างผลงานไม้ทดแทนพลาสติกในรูปแบบใหม่จากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน (2).....	272
ภาพที่ 120 (ขวา) ตัวอย่างผลงานไม้ทดแทนพลาสติกในรูปแบบใหม่จากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน (3)	272
ภาพที่ 121 แบนด์ RETRO MEMO	273
ภาพที่ 122 ผลงานกระเป่า “สาต – ศิลป์”	273
ภาพที่ 123 (ซ้าย) หน้าเพจ Facebook : ดุหนบ้านเรา	276
ภาพที่ 124 (ขวา) การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม workshop ในเพจ ดุหนบ้านเรา.....	276
ภาพที่ 125 (ซ้าย) หน้าเพจ Facebook : PANAE CRAFT ของชุมชนบ้านดุหน	276
ภาพที่ 126 (ขวา) การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม workshop ในเพจ PANAE CRAFT ของชุมชนบ้านดุหน	276
ภาพที่ 127 (ซ้าย) การติดตั้ง banner ขั้นตอนการทำกระดาษปาหนัน.....	277
ภาพที่ 128 (ขวา) การร่วมของชุมชนในการกันจัดเตรียมสถานที่จัดกิจกรรม.....	277
ภาพที่ 129 ตัวอย่างศิลปะผลงานกระดาษเตยปาหนันที่พัฒนาเป็นผลงานในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับให้ผู้เข้าร่วมได้ชม.....	278
ภาพที่ 130 นักเรียนโรงเรียนบ้านหัวหินร่วมกิจกรรม workshop.....	278
ภาพที่ 131 (ซ้าย) กลุ่มเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมกำลังตัดเศษเตยปาหนันให้เป็นชิ้นเล็กๆ.....	279
ภาพที่ 132 (ขวา) ช่างจักสานเตยผู้เข้าร่วมกิจกรรมกำลังตัดเศษเตยปาหนันให้เป็นชิ้นเล็กๆ.....	279
ภาพที่ 133 การสาธิตวิธีการเติมสารโซดาไฟในหม้อต้มเศษเตยปาหนันเพื่อให้เกิดการย่อย	279

ภาพที่ 134	ช่างสานกำลังดำเส้นใยที่ผ่านการต้มแล้วเพื่อให้เกิดเป็นเยื่อสำหรับเป็นวัสดุในการทำกระดาษ.....	280
ภาพที่ 135	การสาธิตการเตรียมเยื่อกระดาษโดยการชั่งก่อนนำลงตระแกรง.....	280
ภาพที่ 136	ผู้ร่วมกิจกรรมนำเยื่อกระดาษลงในเฟรมสำหรับเตรียมทำกระดาษ.....	281
ภาพที่ 137	ผู้ร่วมกิจกรรมกำลังตกแต่งเยื่อกระดาษในตะแกรงให้เรียบร้อย	281
ภาพที่ 138	ผู้วิจัยพร้อมครู – นักเรียน โรงเรียนบ้านหัวหินถ่ายภาพร่วมกันหลังการทำกิจกรรมแล้วเสร็จ.....	282
ภาพที่ 139	ผู้วิจัยพร้อมครู – นักเรียน โรงเรียนบ้านหัวหินถ่ายภาพร่วมกันหลังการทำกิจกรรมแล้วเสร็จ.....	282
ภาพที่ 140	ตราสัญลักษณ์ PANAE.....	287
ภาพที่ 141	ตราสัญลักษณ์ PANAE CRAFT แบนด์สินค้าหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนที่พัฒนาแล้ว	287
ภาพที่ 142	Sketch Design 1 ตราสัญลักษณ์โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”	288
ภาพที่ 143	Sketch Design 2 ตราสัญลักษณ์โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”	288
ภาพที่ 144	Sketch Design 3 ตราสัญลักษณ์โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”	289
ภาพที่ 145	ตราสัญลักษณ์โครงการ สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์.....	289
ภาพที่ 146	Pantone สีสำหรับใช้เป็น corporate identity	290
ภาพที่ 147	กราฟิกลาย เขาเจ็ดยอด ภูมิทัศน์ของชุมชน ในรูปแบบตัดทอนรายละเอียด	291
ภาพที่ 148	กราฟิกลวดลายตายายเสียจากความเชื่อ	291
ภาพที่ 149	กราฟิกลาย เขาเจ็ดยอด ภูมิทัศน์ของชุมชน ในรูปแบบตัดทอนรายละเอียด และสร้างเป็น pattern	291
ภาพที่ 150	กราฟิกลาย เขาเจ็ดยอด และตายายเสียในรูปแบบเป็น pattern	291
ภาพที่ 151	กราฟิกลาย เขาเจ็ดยอด และตายายเสีย ในรูปแบบการจัดองค์ประกอบแบบ mix pattern.....	292
ภาพที่ 152	ตัวอย่างการออกแบบข้อมูลในโบชัวร์ และแผ่นพับสำหรับเผยแพร่ข้อมูลงานหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน	293

ภาพที่ 153 (ซ้าย) โบชัวร์/แผ่นพับสำหรับเผยแพร่ข้อมูลงานหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน ที่มีการผลิตจริง	294
ภาพที่ 154 (ขวา) โบชัวร์/แผ่นพับสำหรับเผยแพร่ข้อมูลงานหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน ที่มีการผลิตจริง	294
ภาพที่ 155 ผลงานการออกแบบแบนเนอร์ (banner) ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบแนวตั้ง	295
ภาพที่ 156 ผลงานการออกแบบแบนเนอร์ (banner) ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบแนวนอน	295
ภาพที่ 157 ตราประทับในงานหัตถกรรมและฉลากต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานหัตถกรรมปาหนัน ของชุมชน	296
ภาพที่ 158 ตัวอย่างผลงานหัตถกรรมเสื่อ (สาตปาหนัน) ที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสารที่มา งานหัตถกรรมของชุมชน (1).....	297
ภาพที่ 159 (ซ้าย) ตัวอย่างผลงานหัตถกรรมเสื่อ (สาตปาหนัน) ที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสาร ที่มาจากงานหัตถกรรมของชุมชน (2)	298
ภาพที่ 160 (ขวา) ตัวอย่างผลงานหัตถกรรมเสื่อ (สาตปาหนัน) ที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสาร ที่มาจากงานหัตถกรรมของชุมชน (3)	298
ภาพที่ 161 ตัวอย่างผลงานที่ประทับลงในกระดาษจากตราประทับ PANAE CRAFT ในการทำงาน ร่วมกับโครงการ สาตปาหนัน	298
ภาพที่ 162 ตัวอย่างผลงานที่ประทับลงใน.....	298
ภาพที่ 163 ตัวอย่างป้าย (TAG) PANAE CRAFT ในงานกระดาษที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสาร ที่มาจากงานหัตถกรรมของชุมชน	299
ภาพที่ 164 ตัวอย่างผลงานที่ประทับลงในเสื่อเตยปาหนันจากตราประทับ PANAE CRAFT ในการทำงานร่วมกับโครงการ สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์	299
ภาพที่ 165 (ซ้าย) แสดงหน้าเพจ Facebook : Sart Panan	302
ภาพที่ 166 (ขวา) แสดงตัวอย่างข้อมูลการโพสต์ในเพจ Facebook : Sart Panan	302
ภาพที่ 167 (ซ้าย) แสดงหน้าเพจ Instagram: sartpanan	303
ภาพที่ 168 (ขวา) แสดงตัวอย่างข้อมูลการโพสต์ในเพจ Instagram: sartpanan	303
ภาพที่ 169 (ซ้าย) แสดงหน้าเพจ Instagram: panaecraft	303

ภาพที่ 170 (ขวา) แสดงตัวอย่างข้อมูลการโพสต์ในเพจ Instagram: panaecraft.....	303
ภาพที่ 171 กราฟิกประชาสัมพันธ์กิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY ของหน่วยงาน CEA.....	304
ภาพที่ 172 ผู้วิจัยเผยแพร่ข้อมูลการพัฒนากระดาษปาหนันของชุมชนบ้านดุนุ่นในกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY.....	305
ภาพที่ 173 พิธีกรกล่าวแนะนำข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัยในฐานะวิทยากรภายในงานกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY.....	305
ภาพที่ 174 ผู้วิจัยร่วมเสวนากับผู้ประกอบในกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY.....	305
ภาพที่ 176 บรรยากาศในกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY.....	306
ภาพที่ 175 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับผู้ประกอบการ 5 ราย ที่มาร่วมเสวนาในกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY.....	306
ภาพที่ 177 ผลงานวัสดุใหม่ “กระดาษปาหนัน” และโคมไฟจากกระดาษปาหนัน จัดแสดงในส่วน นิทรรศการพิเศษ.....	307
ภาพที่ 178 ผู้วิจัยอธิบายผลงานวัสดุใหม่ “กระดาษปาหนัน” และโคมไฟจากกระดาษปาหนัน ซึ่งจัดแสดงในส่วนนิทรรศการพิเศษ.....	307
ภาพที่ 179 ส่วนจัดแสดงวัสดุใหม่ในนิทรรศการพิเศษ.....	308
ภาพที่ 180 ผลงานวัสดุใหม่ “กระดาษปาหนัน” ในนิทรรศการพิเศษ.....	308
ภาพที่ 181 ผู้ประกอบการและนักออกแบบต่างๆ เตรียมการเข้าพื้นที่ไปจัดนิทรรศการ.....	313
ภาพที่ 182 ผู้จัดงาน DEmark เตรียมการจัดสถานที่ และติสเพลย์ในการจัดนิทรรศการ DEmark show.....	314
ภาพที่ 183 (ซ้าย) ติสเพลย์แสดงผลงานในกลุ่ม creative & innovative fashion ในนิทรรศการ DEmark Show 2022.....	314
ภาพที่ 184 (ขวา) ผลงาน “อันดา” กระเป๋ารูปทรงช้างสยามจากหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงกลุ่ม creative & innovative fashion ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้อง ICON SIAM.....	314

ภาพที่ 185 (ซ้าย) ผลงาน “พบ -เพื่อน” ของใส่การ์ด/นามบัตรจากหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle	315
ภาพที่ 186 (ขวา) ผลงาน “พบ -เพื่อน” ของใส่การ์ด/นามบัตรจากหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle	315
ภาพที่ 187 (ซ้าย) ผลงาน สาด – แสง 1” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle	316
ภาพที่ 188 (ขวา) ผลงาน สาด – แสง 1” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle	316
ภาพที่ 189 (ซ้าย) ผลงาน สาด – แสง 2” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle	317
ภาพที่ 190 (ซ้าย) ผลงาน สาด – แสง 2” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle	317
ภาพที่ 191 (ซ้าย) ผลงาน “เจ็ดยอด” สื่อจากหัตถกรรมเตยปาหนัน และผลงานอื่นๆ จาก ผู้ประกอบการไทยจัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM	318
ภาพที่ 192 (ขวา) ผลงาน “เจ็ดยอด” สื่อจากหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle ใน นิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM.....	318
ภาพที่ 193 พิธีเปิดงานนิทรรศการ DEmark Show 2022 วันที่ 7 กรกฎาคม 2565.....	319
ภาพที่ 194 บรรยากาศภาพรวมส่วนจัดแสดงกลุ่มสินค้า creative & innovative fashion.....	319
ภาพที่ 195 บรรยากาศภาพรวมส่วนจัดแสดงกลุ่มสินค้า Lifestyle ของผู้ประกอบการและ นักออกแบบต่างๆ.....	320
ภาพที่ 196 (ซ้าย) ข้อมูล กระดาษปาหนัน (1) ในฐานะข้อมูลช่องทางออนไลน์ TCDC Material Database	325
ภาพที่ 197 (ขวา) ข้อมูล กระดาษปาหนัน (2) ในฐานะข้อมูลช่องทางออนไลน์ TCDC Material Database	325
ภาพที่ 198 (ซ้าย) หน้าเพจเว็บไซต์ www.creativethailand.org	326

ภาพที่ 199 (ขวา) ข้อมูลบทความ 5 ผู้ประกอบการวัสดุไทยที่หยิบของเหลือใช้มาต่อยอดเป็นวัสดุใหม่ในฉบับ.....	326
ภาพที่ 200 ข้อมูล“Panae Craft กระดาษเตยปาหนันจากเศษเหลือทิ้งในงานหัตถกรรมชุมชนที่เผยแพร่ในช่องทางเว็บไซต์ www.creativethailand.org	327
ภาพที่ 201 (ซ้าย) หน้าเพจเว็บไซต์ www.kooper.com	328
ภาพที่ 202 (ขวา) หน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นตอกเตย ใน.....	328
ภาพที่ 203 (ซ้าย) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นตอกเตย (1) ในเว็บไซต์ www.kooper.co	328
ภาพที่ 204 (ขวา) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นตอกเตย (2) ในเว็บไซต์ www.kooper.co	328
ภาพที่ 205 (ซ้าย) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นตอกเตย (3) ในเว็บไซต์ www.kooper.co	329
ภาพที่ 206 (ขวา) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นตอกเตย (4) ในเว็บไซต์ www.kooper.co	329
ภาพที่ 207 (ซ้าย) สื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุน ในรูปแบบ Video introduction	331
ภาพที่ 208 (ขวา) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุน ในรูปแบบ Video introduction เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : PANAE CRAFT ซึ่งเป็นเพจหัตถกรรมของชุมชน (1)	331
ภาพที่ 209 (ซ้าย) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุน ในรูปแบบ Video introduction เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : PANAE CRAFT ซึ่งเป็นเพจหัตถกรรมของชุมชน (2).....	332
ภาพที่ 210 (ขวา) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุน ในรูปแบบ Video introduction เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : PANAE CRAFT ซึ่งเป็นเพจหัตถกรรมของชุมชน (2).....	332
ภาพที่ 211 (ซ้าย) FACEBOOK : ดุนบ้านเรา เพจประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนบ้านดุน	333

ภาพที่ 212 (ขวา) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านคูahun ในรูปแบบ Short Video :
 Cut down Version เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : คูahunบ้านเรา ซึ่งเป็นเพลงประชาสัมพันธ์
 กิจกรรมของชุมชนบ้านคูahun..... 333

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางคำเรียกชื่อสามัญในระดับสากลของพืชสกุลเตยประเภท Pandanus tectorius (screw pine).....	37
ตารางที่ 2 ตารางคำเรียกชื่อสามัญในท้องถิ่นของพืชสกุลเตยประเภท Pandanus tectorius (screw pine).....	38
ตารางที่ 3 ตารางชื่อ“ใบของพืชสกุลเตย” (Pandanus leaves) ในกลุ่มภาษาโพลินีเซียน	39
ตารางที่ 4 ตารางชื่อ “ชื่อพืชสกุลเตย” (Pandanus) ในพื้นที่ และภาษาในแถบไมโครนีเซีย.....	39
ตารางที่ 5 ตารางสรุปการเรียกชื่อ “พืชสกุลเตย” Pandancea และการเรียกชื่อของ.....	43
ตารางที่ 6 ตารางการเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยในระดับสากล กับวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุน..	97
ตารางที่ 7 ตารางการเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุน จ. ตรัง กับ วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ. กระบี่ และวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา	103
ตารางที่ 8 เป้าหมาย 17 ข้อ ของการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน	115
ตารางที่ 9 ตารางเปรียบเทียบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศต่าง ๆ	124
ตารางที่ 10 ตารางการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ใน 4 มิติ	128
ตารางที่ 11 ตารางแสดงแนวทางคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำท้องถิ่น/ผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน	167
ตารางที่ 12 ตารางแสดงแนวทางคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มช่างจักสานเตยปาหนัน.....	169
ตารางที่ 13 ตารางแสดงแนวทางคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้คนในชุมชนดุกุน	170
ตารางที่ 14 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม.....	191
ตารางที่ 15 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ.....	199
ตารางที่ 16 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม	203
ตารางที่ 18 ตารางแสดงผลการประเมินช่างจักสานในการออกแบบลวดลายอัตลักษณ์ชาติ (เสื้อ) เตยปาหนัน.....	228
ตารางที่ 19 ตารางแสดงผลประเมินความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสานเสื้อเตยเพื่อ บริจาค misery ในชุมชน	238

ตารางที่ 20	ตารางแสดงผลการประเมินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบและพัฒนา เศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์.....	284
ตารางที่ 21	สรุปผลการประเมินผู้เข้าร่วมชมผลงาน กระจาดปาหนัน ที่จัดแสดงนิทรรศการ.....	311
ตารางที่ 22	สรุปผลการประเมินผู้เข้าร่วมชมผลงานที่จัดแสดง ในส่วนจัดแสดงผลงาน “สาต – แสง ”	323
ตารางที่ 23	ช่องทางเผยแพร่วีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุกุญ ในสื่อออนไลน์.....	331
ตารางที่ 24	ตารางแสดงผลการประเมินเพื่อวัดผลในภาพรวม จากการดำเนินกิจกรรมในส่วนต่างๆ ภายใต้โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”	337

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดและกระบวนการในงานวิจัย.....	10
แผนภาพที่ 2 The Heritage Cycle diagram.....	26
แผนภาพที่ 3 แสดงวิถีวัฒนธรรม “เสื่อเตย” ในตองกา.....	57
แผนภาพที่ 4 แสดงที่มาการออกแบบลวดลาย Kelarai.....	73
แผนภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตยในภาพรวม.....	108
แผนภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับระบบนิเวศในภาพรวม.....	110
แผนภาพที่ 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในภาพรวม.....	113
แผนภาพที่ 8 แสดงเสาหลัก 3 ประการของความยั่งยืน (The three pillars of sustainability).....	116
แผนภาพที่ 9 แสดงความหมายอย่างง่ายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์.....	123
แผนภาพที่ 10 The Double Diamond Design Process Model.....	153
แผนภาพที่ 11 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีปาหนัน” เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรม วิถีปาหนันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์.....	159
แผนภาพที่ 12 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีปาหนัน” เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรม วิถีปาหนันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 1 Discover”.....	160
แผนภาพที่ 13 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีปาหนัน” เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรม วิถีปาหนันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 2 Define”.....	164
แผนภาพที่ 14 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีปาหนัน” เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรม วิถีปาหนันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 3 Develop”.....	172
แผนภาพที่ 15 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีปาหนัน” เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรม วิถีปาหนัน เชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 4 Deliver”.....	174
แผนภาพที่ 16 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลในความสัมพันธ์ระหว่างวิถีปาหนันกับสังคมและ วัฒนธรรม.....	204
แผนภาพที่ 17 แสดงวงจรการใช้สาด หรือเสื่อเตยปาหนันซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต.....	205

แผนภาพที่ 18 แสดงภาพรวมวิถีแห่งการพึ่งพาอาศัยสู่การจัดทำโครงการสร้างสรรค์อันนำไปสู่การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน.....	206
แผนภาพที่ 19 แสดงกระบวนการดำเนินงานในการสำรวจทรัพยากรเตยปาหนัน.....	208
แผนภาพที่ 20 แสดงกระบวนการดำเนินงานในการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ผ่านการออกแบบลวดลายเสื้อเตยปาหนัน.....	218
แผนภาพที่ 21 แสดงกระบวนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการสานเสื้อเตยเพื่อบริจาคมัสยิสในชุมชนและกิจกรรมต่อเนื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลอื่นๆ ในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน.....	231
แผนภาพที่ 22 แสดงกระบวนการดำเนินงานการทดสอบเพื่อค้นหาเชื้อราในวัสดุเส้นตอกเตยปาหนัน.....	242
แผนภาพที่ 23 แสดงกระบวนการดำเนินงานการพัฒนาเศษเส้นตอกเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์.....	248
แผนภาพที่ 24 แสดงขั้นตอนการทำกระดาษปาหนันด้วยหลักการ 10 ต.....	253
แผนภาพที่ 25 แสดงกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนฯ.....	265
แผนภาพที่ 26 แสดงกระบวนการดำเนินงานการสร้างเครือข่ายการพัฒนาระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ (SMEs) /นักออกแบบ.....	268
แผนภาพที่ 27 แสดงกระบวนการดำเนินงานการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบและพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์.....	275
แผนภาพที่ 28 แสดงกระบวนการดำเนินงาน การสร้าง Corporate Identity แก่หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน.....	286
แผนภาพที่ 29 แสดงกระบวนการดำเนินงานการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานโครงการสร้างสรรค์สู่สาธารณะ.....	301
แผนภาพที่ 30 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะผู้นำทรัพยากรเตยไปใช้ในการสร้างภูมิปัญญา.....	344
แผนภาพที่ 31 แสดงคำสำคัญ (keywords) รูปแบบของ “วิถีแห่งการพึ่งพาอาศัย” ของวิถีปาหนัน.....	350
แผนภาพที่ 32 แสดงข้อค้นพบเชิงปรัชญาในการศึกษาวิถีปาหนัน ชุมชนบ้านดู่हन จ.ตรัง (1).....	356

แผนภาพที่ 33 แสดงข้อค้นพบเชิงปรัชญาในการศึกษาวิถีป่าหน่น ชุมชนบ้านดงหิน จ.ตรัง (2) 357

แผนภาพที่ 34 แสดงแนวคิดการสร้างวิถีที่ตถกรรมในเชิงสร้างสวรรค์ ภายใต้แนวคิดใหม่
 “ชุมชน – เชื่อมโยง” 361

แผนภาพที่ 35 แสดงระบบการเชื่อมโยง “ชุมชน – เชื่อมโยง สู่ชุมชน” 363

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิต วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เป็นสิ่งสะท้อนถึงความสามารถของผู้คนในท้องถิ่นอันเกิดจากการสั่งสมสติปัญญาความรู้ที่หลากหลาย และการปรับตัวผสมผสานให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติ กระบวนการเหล่านี้ได้ผ่านมาหลายชั่วอายุคนจนสืบทอดเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) ภูมิปัญญาซึ่งเปรียบเสมือนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับและสืบทอดต่อกันมาหลาย ๆ อย่าง ส่วนใหญ่มีการนำพืช และส่วนต่าง ๆ ของพืชในท้องถิ่นนั้น ๆ มาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพ จนเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้คนในแต่ละท้องถิ่นได้ต่อยอดภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านรูปแบบวัฒนธรรมในการใช้ในวิถีชีวิต ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในเชิงสังคมผ่านประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ จนสามารถสร้างให้เกิดวัฒนธรรมเป็นของตนเอง งานหัตถกรรมถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตสามารถเป็นแหล่งนวัตกรรมที่สำคัญ สำหรับการพัฒนาชุมชน และกลุ่มคนได้คิดค้นนวัตกรรม เพื่อใช้เผชิญหน้ากับความท้าทายอย่างต่อเนื่อง (ยูเนสโก, 2563) งานหัตถกรรมส่วนใหญ่มักใช้ทรัพยากรจากพืช พืชสกุลเตยซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่นแถบชายฝั่งถือเป็นทรัพยากรสำคัญในการทำงานหัตถกรรมเพื่อใช้ในวิถีชีวิต มีการแปรรูปเป็นวัตถุดิบ และสร้างเป็นผลงานต่าง ๆ สามารถสร้างวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มาอย่างยาวนาน

ต้นเตย (pandanus) เป็นพุ่มไม้เขตร้อน สายพันธุ์ในสกุล screwpine หรือ Pandanaceae เติบโตตามแนวชายฝั่งในที่ลุ่ม และป่าไม้เขตร้อนรวมทั้งป่ากึ่งเขตร้อน (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2021) ต้นเตยเป็นพืชที่กีดกันการรุกรานในแง่พฤกษศาสตร์พื้นถิ่นเนื่องจากมีประโยชน์ และส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์มาอย่างยาวนานนับพันปี ในประเทศไทยแถบพื้นที่ภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามัน เช่น จังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ และจังหวัดสตูล มีการนำพืชชนิดนี้มาใช้ในงานหัตถกรรม ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นมักจะเรียกกันว่า “เตยปาหนัน” ชุมชนบ้านคุดูหน ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เป็นชุมชนหนึ่งที่มีทรัพยากรเตยเจริญเติบโตอยู่ในพื้นที่ การสืบสานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนัน ช่างสานในชุมชนได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญานี้จากบรรพบุรุษมาจากร้อยปี งานจักสานเตยปาหนันไม่เพียงเป็นการรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเท่านั้น แต่ยังเป็นการบอกเล่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคุดูหน ตลอดจนการส่งต่อความรักจากหัวใจถึงสองมืออย่างแท้จริง (สุทธิดา อุ่นจิต, 2562) จนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรม และส่งต่อเป็นวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน วิถีชีวิตจึงเป็นการสรุปความคิด และแนวการปฏิบัติตนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่

ละชุมชนจะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้น ๆ ที่มีคุณค่าเกิดจากการรวบรวมจากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เมื่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วยเป็นสภาพพลวัต จึงไม่มีสังคมใดที่ปราศจากการเปลี่ยนแปลง เพียงแต่เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันอาจทำให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมซ้ำเร็วแตกต่างกัน (อุทิศ ทาหอม, 2564) ถึงแม้ว่าความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันจะส่งผลให้วิถีหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ความสำคัญของงานหัตถกรรมเตยปาหนันบางอย่างที่ไม่ได้ตอบสนองความต้องการในชีวิต และประเพณีบางอย่างก็เริ่มลดบทบาทลง แต่หัตถกรรมจักสานเตยปาหนันของไทยโดยเฉพาะในชุมชนคุณก็ยังคงดำเนินอยู่และได้รับการส่งเสริมให้งานหัตถกรรมเป็นสินค้าของชุมชน

ในบางครั้งการมุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคย่อมเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็ยังมีปัญหาที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยไม่คำนึงถึงการเชื่อมโยงวัฒนธรรมมุสลิมท้องถิ่นถือเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้คนในชุมชนคุณอาจไม่ค่อยตระหนักเท่าใด รูปแบบสินค้าหัตถกรรมก็ยังคงเป็นแบบเดิมไม่ปรับเปลี่ยนมากนัก ในด้านราคาที่มีการขายก็ยังคงเท่าเดิมหรือปรับเพียงเล็กน้อย แต่สิ่งสำคัญในอีกประเด็น คือ การมุ่งเน้นการผลิตในปริมาณที่มากอันส่งผลต่อคุณค่าของงานหัตถกรรมและกระทบต่อเนื่องไปถึงทรัพยากรต้นทางที่ถูกนำมาใช้ในการผลิตซึ่งถือว่าขาดความเชื่อมโยงในชุมชนกับสิ่งแวดล้อมซึ่งหลาย ๆ ชุมชนยังคงประสบปัญหาในด้านนี้ จากบทความเรื่อง การอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานโดยแนวคิดทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ ระบุว่าปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานมีความต้องการใช้โดยตรงในชีวิตประจำวันลดน้อยลง (ภริตพร แก้วแกมเสื่อ, 2561) นอกจากนี้เมื่อกาลเวลาได้เปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีใหม่ ๆ เริ่มเข้ามา มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานนั้นถูกเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยใหม่ (วุฒิชัย วิลาทานัง, 2558) ปัญหาหลาย ๆ อย่างจึงยังไม่ได้รับการแก้ไขในทิศทางที่ถูกต้อง และครบถ้วนในภาพรวมทุกมิติอย่างแท้จริง โดยเฉพาะด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่บูรณาการกับแนวทางทั้ง 17 ประการ และการพัฒนานั้นจะต้องสร้างสมดุลระหว่างความยั่งยืนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (United Nations Development

Programme, 2022) ในแต่ละประเทศล้วนให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ซึ่งเป็นแนวคิดด้านการพัฒนาในระดับสากลไปใช้ในการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเอง

อย่างไรก็ตามปัญหาในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนบ้านดุนบางประเด็นอาจยังไม่ได้ถูกหยิบยกให้เกิดความสำคัญ หรืออาจจะถูกมองข้ามไปเสียด้วยซ้ำ อาทิ บทบาทของสตรีมุสลิม บทบาทของช่างจักสานเตยต่อการขับเคลื่อนวิถีวัฒนธรรมของชุมชน แม้ว่าในทัศนะอิสลามมองว่าผู้ชายและผู้หญิงต่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน ผู้หญิงอิสลามมีความอิสระเป็นของตัวเอง ได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย เป็นพลเมืองที่มีเสรีภาพ เป็นป่าวของอัลลอฮ (ช.บ.) และเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคนที่มีความสามารถในกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าสตรีมุสลิมในอดีตนั้นจะดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งอิสลามอันเต็มไปด้วยความบริสุทธิ์ ความสร้างสรรค์ ความมีชีวิตชีวา และตื่นตัวอยู่ตลอด สตรีมุสลิมตระหนักรู้ในหน้าที่ที่มีต่อพระเจ้า ต่อตัวเอง ต่อพ่อแม่ ต่อสามีและลูก ๆ ต่อญาติพี่น้อง รวมทั้งเพื่อนบ้าน และสังคมด้วยเช่นกัน (Al-Hashimi, 2005) อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อจำกัดหลาย ๆ ด้าน เช่น ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาที่ไม่เอื้อให้ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีบทบาททางสังคมมากนัก (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ในชุมชนบ้านดุนนั้นก็เช่นเดียวกันถึงแม้ในชุมชนจะมีวัฒนธรรมเตยมายาวนานนับร้อยปีนับตั้งแต่ตั้งรกราก และหัตถกรรมเตยปาหนันถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงของหมู่บ้านสามารถสร้างให้เกิดอาชีพและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชน แต่บทบาทสตรีในชุมชนโดยเฉพาะช่างจักสานเตยปาหนันในวิถีอิสลามก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก การสร้างบทบาทของสตรีมุสลิมในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ซึ่งแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2565) ในมาตรการที่ 2 เสริมพลัง เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่มและทุกระดับ เนื่องจากผู้หญิงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2563) ดังนั้นสตรีมุสลิมจำเป็นต้องเตรียมตัวให้พร้อมในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้การทำกิจกรรมต่าง ๆ จะได้เป็นที่ยอมรับจากครอบครัว ชุมชน และสังคม (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559)

แม้ว่าชุมชนบ้านดุนจะมีจุดเด่นในวิถีมุสลิมที่ปฏิบัติสืบมา มีการใช้แนวทางตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามในการดำเนินชีวิต แต่ชุมชนดุนก็ยังประสบปัญหาอีกหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาผู้คนย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อหารายได้ ปัญหาหนี้ครัวเรือน การปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชนก็เริ่มลดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และอิทธิพลของ

เทคโนโลยีการสื่อสารของโลกใหม่ แม้กระทั่งการให้ความสำคัญกับหัตถกรรมเตยปาหนันซึ่งปัจจุบันคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญน้อยลง ส่วนใหญ่มองว่าการทำหัตถกรรมใช้เวลาานาน ต้องใช้ฝีมือ และมีผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่างกับเวลานัก ถึงแม้จะไม่ใช่ปัญหาในระดับที่รุนแรงแต่ก็ควรได้รับการแก้ปัญหาและพัฒนาให้ดีขึ้น วิธีหัตถกรรมเตยปาหนันมิได้เน้นการพัฒนาหัตถกรรมแก่ช่างจักสานเตยภายในชุมชน แต่การมองถึงปัญหาในภาพรวมดังกล่าวก็สามารถช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนที่ควบคู่กับวิถีวัฒนธรรม อาทิ การสร้างบทบาทในพลังของสตรีที่เป็นช่างจักสาน การสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้กับผู้คนอื่นๆ ในชุมชน การสร้างความเชื่อมโยงของผู้คนภายในชุมชนผ่านวิถีหัตถกรรมถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่งโดยการใช้แนวทางในการพัฒนาหัตถกรรมในรูปแบบใหม่ วิธีการใหม่ ๆ การใช้นวัตกรรมมามีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาก็ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการขับเคลื่อนชุมชนผ่านวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันในเชิงสร้างสรรค์ได้ งานหัตถกรรมจึงถือเป็นแหล่งของความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท (Fuller-Love et al., 2006)

โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในแนวคิดประเทศไทย 4.0 ให้ความสำคัญกับเกษตรกรรม SMEs แรงงาน การบริการ ให้มีศักยภาพมากขึ้นด้วยการนำความได้เปรียบในเชิงวัฒนธรรม และความหลากหลายทางชีวภาพมาขับเคลื่อน โดยประเทศไทย 4.0 เป็น Value-based Economy ที่ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างสินค้าและการทำสิ่งที่เป็น “นวัตกรรม” (อุทิศ ทาหอม, 2564) การมองกลับไปที่รากเหง้า อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ นำองค์ความรู้ภูมิปัญญา รากฐานทางวัฒนธรรม ทรัพยากรมาสืบสานต่อยอด ผสมผสานให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เช่น นำเทคโนโลยี นวัตกรรมซึ่งอาจเป็นแนวคิด วิธีการ กระบวนการ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ มาช่วยเพิ่มมูลค่า คุณค่า ทั้งเป็นการอนุรักษ์และการก้าวสู่การนำเอกลักษณ์ไทยสู่สากล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) นอกจากนี้มรดกทางวัฒนธรรมยังเป็นแหล่งกำเนิดแรงบันดาลใจสำหรับความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่สร้างผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมร่วมสมัยและอนาคต (UNESCO Santiago, 2021) ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์ควรเป็นกุญแจสำคัญในขั้นตอนเป้าหมายของโครงการด้านนวัตกรรม (Day, 2022)

จากปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบกันเป็นเหตุให้เกิดการตั้งคำถามในการวิจัยว่าวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนบ้านดุนจะสามารถพัฒนาสู่การสร้างสรรควิถีปาหนันในเชิงนวัตกรรมได้หรือไม่ และหากพัฒนาได้จะพัฒนาด้วยวิธีการอย่างไร การสร้างสรรค์นวัตกรรมภายใต้กรอบแนวคิดเชิงวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบสานต่อกันมานับร้อยกว่าปีนั้นสามารถพัฒนาต่อยอดต่อไปได้ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการออกแบบสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ภายใต้รากฐานทางภูมิปัญญางานจักสานเตยปาหนันของชุมชนบ้านดุนที่สืบสานต่อกันมา การพัฒนานวัตกรรมเพียงแค่ผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับมิติเชิงเศรษฐกิจอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ความท้าทายในการพัฒนานวัตกรรมที่คำนึงถึงทั้งกระบวนการทั้ง 3 มิติ ตามแนวคิดการพัฒนาเพื่อความ

ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ที่เล็งเห็นความสำคัญของมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นจะทำให้มองเห็นภาพรวมของปัญหาและแนวทางในการพัฒนาทั้งระบบ โดยเฉพาะการพัฒนานวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ซึ่งนักวิจัย นักพัฒนา และนักออกแบบบางรายจะให้ความสำคัญกับผลผลิตที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาเท่านั้น แต่ยังไม่ได้มองลึกไปถึงรากของภูมิปัญญาและปัญหาต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ภายใน ดังนั้นการต่อยอดให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้ได้มีการพัฒนานวัตกรรมทั้งระบบภายใต้กรอบความคิดที่คำนึงถึงรากฐานทางภูมิปัญญา จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาวิถียั่งยืนและสามารถพัฒนาเพื่อก้าวไปสู่ระดับสากล ซึ่งสอดคล้องกับยูเนสโก โดยระบุว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนับเป็นแหล่งกลวิธีที่ทำให้เกิดการพัฒนาเชิงการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับชุมชนและระดับสากล การยกระดับภูมิปัญญาพื้นถิ่น (Innovation from Local Wisdom) (ยูเนสโก, 2563) ดังนั้นการส่งเสริมภูมิปัญญาดั้งเดิมสู่นวัตกรรมจำเป็นต้องใช้ความรู้ความเข้าใจด้านวิถีชีวิต หรือด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ มาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ด้านเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดให้เกิดสิ่งใหม่ในสังคมควบคู่กับรักษาเอกลักษณ์อย่างยั่งยืน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) ผู้วิจัยเชื่อว่าหากวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนบ้านดู่หุน ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องทางก็จะยังประโยชน์แก่หัตถกรรมจักสานเตยปาหนันและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนมากขึ้น จึงเป็นหลักการ และเหตุผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับการออกแบบวิถีปาหนันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์จากวัฒนธรรม และภูมิปัญญาหัตถกรรมจากใบเตยปาหนัน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

- 1.2.1 ศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญางานจักสานพืชสกุลเตยในแหล่งต่าง ๆ ระดับสากล และชุมชนบ้านดู่หุน จ. ตราด
- 1.2.2 วิเคราะห์ และสังเคราะห์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์
- 1.2.3 สร้างสรรค์วิถีปาหนันซึ่งเป็นวิถีหัตถกรรมปาหนันในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านดู่หุน จ. ตราด

1.3 สมมติฐานของงานวิจัย

วิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนบ้านดู่หุนสามารถพัฒนาสู่การสร้างสรรค์วิถีปาหนันในเชิงนวัตกรรม

1.4 ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาข้อมูลและการวิจัยในพื้นที่เฉพาะชุมชนบ้านดุน ตำบลบ่อหิน อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง หรือชุมชนใกล้เคียงที่มีการจักสานเตยปาหนันซึ่งอยู่ในการบริหารจัดการของกลุ่มจักสานเตยปาหนันของชุมชนบ้านดุน

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาประชากรและตัวอย่างกลุ่มงานวิจัย คือ บุคคลในชุมชน เช่น ผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน/ปราชญ์ชุมชน ช่างจักสานในชุมชน และบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ กำหนดขอบเขตในการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วนหลัก คือ 1) ด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญา 2) ด้านภูมิปัญญา และวัฒนธรรมงานจักสานจากพืชสกุลเตยในภูมิภาคต่าง ๆ ที่สำคัญของโลก 3) ด้านสภาพภูมิประเทศ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดุน จ.ตรัง 4) ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมงานจักสานเตยปาหนันของชุมชนบ้านดุน จ.ตรัง 5) ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.5 ขั้นตอนในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีการขั้นตอนในการวิจัย 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1	กำหนดปัญหา ---- กำหนดวัตถุประสงค์ --- ตั้งสมมติฐานของงานวิจัย --- ตั้งขอบเขตงานวิจัย
ขั้นตอนที่ 2	การศึกษาข้อมูล - ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร ข้อมูลเชิงวิชาการ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง - ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นทั้งในส่วนพื้นที่วิจัย และพื้นที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง - จัดทำโครงการย่อยเพื่อศึกษาข้อมูล ทดลองในเชิงปฏิบัติการ
ขั้นตอนที่ 3	การสรุปผลข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย
ขั้นตอนที่ 4	การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
ขั้นตอนที่ 5	การนำเครื่องมือในการวิจัยไปใช้กับประชากร (กลุ่มเป้าหมาย)
ขั้นตอนที่ 6	การวิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูล
ขั้นตอนที่ 7	การสร้างแนวคิดการออกแบบสร้างสรรค์ และจัดทำโครงการ/โปรแกรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรมเชิงนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ 8

การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ สร้างผลงานและพัฒนาการออกแบบ พร้อมประเมินผล

ขั้นตอนที่ 9

การสรุปผลข้อมูลจากการวิจัย และข้อเสนอแนะ

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในเฉพาะกลุ่มที่เป็นช่างจักสานของชุมชนคือช่างจักสานเตยปาหนันในชุมชนบ้านดุกุนซึ่งรวมถึงช่างจักสานในชุมชนบริเวณใกล้เคียงหรือช่างจักสานในเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมการจักสานภายใต้การบริหารจัดการของชุมชนบ้านดุกุน

1.7 ความจำกัดของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการวางแผนในการดำเนินงานอย่างชัดเจน แต่อาจมีข้อจำกัดในการวิจัยด้านเวลาในการวิจัย เนื่องจากพื้นที่ และกลุ่มประชากรที่ไปดำเนินการศึกษานับถือศาสนาอิสลามซึ่งมีวิถีชีวิตแบบมุสลิม ประชากรต้องไปปฏิบัติศาสนกิจ ประกอบกับภาพรวมของประเทศไทย รวมทั้งพื้นที่วิจัยในช่วงปลายปี 2562 - 2565 อยู่ในช่วงวิกฤตโรคระบาด covid 19 บางครั้งอาจไม่สามารถดำเนินการวิจัยได้ทุกโอกาส

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

วิถีปาหนัน หมายถึง แนวทางวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิต วิถีมุสลิม และวิถีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง โดยสามารถพัฒนาต่อยอดด้วยการออกแบบและพัฒนาในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์

เตยปาหนัน หมายถึง คำภาษาท้องถิ่นภาคใต้ของไทยที่ใช้เรียกชื่อของพืชสกุลเตยประเภทที่มีหนาม พืชชนิดนี้เป็นไม้ยืนต้นทรงพุ่มขนาดเล็ก เจริญเติบโตอยู่ริมชายฝั่งทะเล มีเส้นผ่าศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 8 - 20 ซม. และมีลำต้นที่สูงประมาณ 5 - 6 เมตร มีรากอากาศที่โคนต้นเพื่อช่วยค้ำจุนลำต้น ลำต้นของเตยปาหนันมีสีขาวอมเทาหรือน้ำตาลอ่อนอมเทา ลักษณะของลำต้นจะกลมใบมีลักษณะเรียวยแหลมคล้ายใบเตยหอมแต่มีหนามสั้นและแหลมกระจายอยู่ตรงขอบใบทั้งสองด้านและส่วนกลางด้านหลังของใบ ชาวบ้านในท้องถิ่นโดยเฉพาะจังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ จังหวัดสตูล ซึ่งอยู่พื้นที่ภาคใต้ของไทยแถบชายฝั่งตะวันตกมักนำใบเตยปาหนันมาใช้ในงานหัตถกรรมจักสานเพื่อใช้ทำสิ่งของสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพิธีการต่าง ๆ ตามรูปแบบวิถีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

หัตถกรรมปาหนัน หมายถึง หัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับเตยปาหนันซึ่งเป็นหนึ่งในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ในประเภทงานช่างฝีมือดั้งเดิม โดยถือเป็นภูมิปัญญา มีการใช้ทักษะฝีมือ มีการเลือกใช้วัสดุจากทรัพยากรในท้องถิ่น คือ เตยปาหนัน

และเทคนิคการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ผ่านการทำงานของช่างฝีมือ คือ ช่างสานเตย ซึ่งสามารถสะท้อนถึงรูปแบบทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชนมุสลิมโดยเฉพาะในแถบพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน

วิถีจักสานเชิงนวัตกรรม หมายถึง แนวทางหรือรูปแบบในการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานจักสาน ตั้งแต่วิถีการสรรหาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ กระบวนการแปรรูปทรัพยากรสำหรับเป็นวัสดุก่อนขั้นตอนการจักสาน การจักสานจนสำเร็จเป็นงานจักสานด้วยการนำความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ หรือแม้กระทั่งการนำภูมิปัญญาเดิมมาพัฒนาต่อยอดด้วยวิธีการใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้และรูปแบบวิถีใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการจักสาน เช่น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการคำนวณวัตถุดิบสำหรับการผลิตในแต่ละครั้ง การนำวัตถุดิบไปทดสอบเพื่อหาข้อมูลเชิงลึก (อาทิ เชื้อราจากความชื้นที่เกิดขึ้นในวัสดุ ศักยภาพความแข็งแรงของผลงาน) การพัฒนางานจักสานท้องถิ่นผ่านการร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญหรือนักออกแบบรุ่นใหม่เพื่อสร้างสรรค์ผลใหม่เชิงนวัตกรรม การสื่อสารเรื่องราวงานจักสานผ่านเครื่องมือดิจิทัล เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อสร้างแนวทางวิถีจักสานเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ต่อไป

พลังสตรี หมายถึง แรงขับเคลื่อนที่สร้างพลังของสตรี เพื่อให้สตรีโดยเฉพาะสตรีในชุมชนสตรีในกลุ่มสังคมเฉพาะ เช่น สตรีในสังคมมุสลิม มีโอกาสในการสร้างบทบาทและคุณค่าของตนเองทั้งในเชิงการพัฒนา และเชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบการสร้างประโยชน์แก่ชุมชนชนที่เชื่อมโยงวิถีมุสลิมก็ถือเป็นการสร้างโอกาสให้สตรีมีบทบาท และสามารถนำศักยภาพของตนเองมาใช้ในการแสดงออกในรูปแบบการผลิตผลงานที่เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

กิจกรรมสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เชิงสร้างสรรค์ โดยมีการกำหนดแผน กลุ่มเป้าหมาย รูปแบบกิจกรรม การจัดกิจกรรมซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในรูปแบบในสถานที่ (onsite) และผ่านเครื่องมือดิจิทัลด้วยรูปแบบออนไลน์ (online) การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การประเมินผล เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมสามารถจัดทำได้ทั้งในรูปแบบการส่งเสริมความรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการทดลองปฏิบัติ การออกแบบและพัฒนาเป็นผลงานสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยเกิดประโยชน์ทั้งในส่วนตัวเข้าร่วม และผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็นผลงานเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ต่อไป

ชุมชนบ้านดูหนุ หมายถึง ชุมชนหนึ่งซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในหมู่ 3 ของตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ประมง และรับจ้าง และมีผู้คนบางส่วนโดยเฉพาะสตรีมีการทำหัตถกรรมเตยปาหนันทั้งในรูปแบบอาชีพหลัก และอาชีพเสริมในครอบครัว

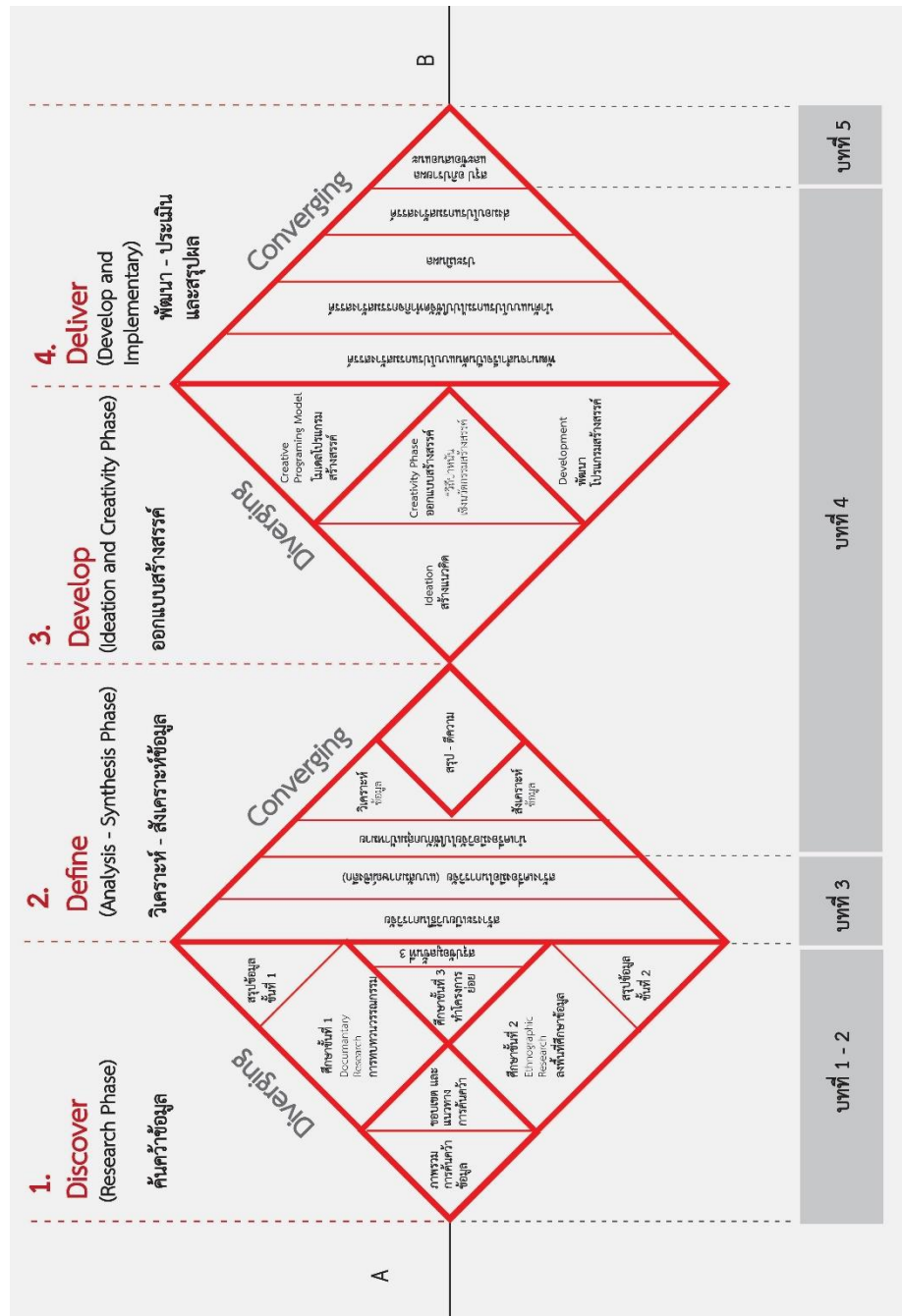
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.9.1 “วิถีปาหนัน” สามารถสร้างแนวทางที่ส่งผลต่อการพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนได้

1.9.2 “วิถีปาหนัน” สามารถเป็นโมเดลตัวอย่างด้านการกำหนดวิถีวัฒนธรรมในเชิง นวัตกรรมสร้างสรรค์แก่ชุมชนอื่น ๆ ได้

1.10 กรอบแนวความคิดงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิถีปาหนัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมปาหนัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดู่ahun จังหวัดตรัง ใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council เป็นกรอบแนวทางหลักในการดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัย ในรูปแบบเชิงคุณภาพ โดยผสมผสานกับการวิจัยแบบ Ethnographic research และการวิจัยแบบ Practice Based research ภายใต้แนวคิดหลักการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ของ UNESSCO ที่ครอบคลุมการพัฒนาใน 3 มิติ คือ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในกระบวนการออกแบบมีการดำเนินการวิจัยใน 4 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนที่ 1 Discover การค้นคว้าข้อมูลในส่วนต่าง ๆ โดยครอบคลุมเนื้อหาวิทยานิพนธ์ตั้งแต่บทที่ 1 บทนำ และบทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2. Define การวิเคราะห์ - สังเคราะห์เพื่อตีความและสรุปข้อมูลสู่การนำไปสร้างโจทย์และแนวทางการออกแบบต่าง ๆ โดยครอบคลุมเนื้อหาวิทยานิพนธ์ในบทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย (บางส่วน) ขั้นตอนที่ 3. Develop การสร้างแนวคิด พร้อมทั้งการออกแบบสร้างสรรค์ซึ่งการสร้างสรรค์อาจมีทั้งในรูปแบบผลงานและรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยครอบคลุมเนื้อหาวิทยานิพนธ์ในบทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย และบทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล และขั้นตอนที่ 4. Deliver เป็นการพัฒนา สรุป และประเมินผลโครงการและผลงานสร้างสรรค์หรือกิจกรรมต่าง ๆ และส่งมอบแก่ชุมชนพื้นที่วิจัย พร้อมการอภิปรายผลอันนำไปสู่การสร้างข้อค้นพบในการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหาวิทยานิพนธ์ในบทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ทั้งนี้กรอบแนวความคิดการวิจัยสรุปตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดและกระบวนการในงานวิจัย เรื่อง วิถีปาทนัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมปาทนัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดู่ahun จังหวัดตรัง โดยพัฒนาจากแนวคิด The Double Diamond Design Process (แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 2564)

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้เป็นการศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีเพื่อนำไปสู่กระบวนการวิจัยเพื่อให้ได้แนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์วิถีป้าหนั้น ซึ่งเป็นวิถีที่คัดสรรมาจากภูมิปัญญางานจักสานใบเตยป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนบ้านคุดุน ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง โดยศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการทบทวนงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ โดยมีเนื้อหา ดังนี้

2.1. วิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และนวัตกรรม

2.1.1 วิถีชีวิต

2.1.2 ภูมิปัญญา

2.1.3 วัฒนธรรม

- 1) ความหมายของวัฒนธรรม
- 2) ทูทางวัฒนธรรม
- 3) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
- 4) วัฒนธรรมกับการพัฒนา

2.1.4 นวัตกรรมกับการส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

2.2 วัฒนธรรมแห่งพืชสกุลเตย

2.2.1 พืชสกุลเตย : ต้นไม้แห่งวัฒนธรรม

- 1) แหล่งทรัพยากรของพืชสกุลเตย
- 2) คำเรียกชื่อของพืชสกุลเตยในวัฒนธรรมต่าง ๆ
- 3) ระบบนิเวศ และการเจริญเติบโตของพืชสกุลเตย
- 4) ความพิเศษของพืชสกุลเตย

2.2.2 วัฒนธรรมเตยในภูมิภาคต่าง ๆ ระดับสากล

- 1) วัฒนธรรมเตยในแถบโพลินีเซีย
- 2) วัฒนธรรมเตยในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 3) วัฒนธรรมเตยในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างของไทย

2.3 วัฒนธรรมเตย และวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันชุมชนบ้านคูहन จ.ตรัง

2.3.1 ภาพรวมของชุมชนคูहन

- 1) ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- 2) ที่ตั้งชุมชน
- 3) ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ
- 4) ประเพณี และวิถีชีวิต

2.3.2 วิถีเตยปาหนันในมิติด้านสังคม และวัฒนธรรม

2.3.3 วิถีเตยปาหนันในมิติด้านเศรษฐกิจ

2.3.4 วิถีเตยปาหนันในมิติด้านสิ่งแวดล้อม

2.3.5 การเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยในระดับสากล กับวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านคูहन

2.3.6 การเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านคูहन จ. ตรัง กับวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ.กระบี่ และวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา

2.4 สรุปข้อมูลข้อค้นพบเบื้องต้นจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมเตย

2.4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับต้นเตย

2.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างต้นเตยกับระบบนิเวศ

2.4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

2.5 แนวคิดและหลักการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

2.5.1 เป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs)

2.5.2 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.5.3 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

2.5.4 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)

2.5.5 แนวคิดภูมิสังคม

2.5.6 แนวคิด BCG model

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

2.6.2 งานวิจัยด้านพืชสกุลเตย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับเตย

2.6.3 งานวิจัยด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

2.1 วิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และนวัตกรรม

2.1.1 วิถีชีวิต

วิถีชีวิต หมายถึง ทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตชาวบ้าน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) "วิถีชีวิต" (a way of life) หลายคนใช้สำนวนนี้เพื่อพูดถึงเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและวิธีที่พวกเขา รับรู้ชีวิตประจำวันของพวกเขา (DMCA Agent, 2021) วิถีชีวิต (way of life) ของมนุษย์ในสังคมถูก กำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย นักมานุษยวิทยาจึงพยายามค้นหาว่า "วิถีชีวิต" ของ แต่ละวัฒนธรรมเป็นอย่างไร โดยการศึกษาวัฒนธรรมเหล่านี้ และพยายามสรุปวิธีการเอาตัวรอดที่ แตกต่างกัน (พวงเพชร สุรัตน์วิกุล, 2544) ซึ่งสถาบันทางสังคมที่สำคัญ 2 - 3 แห่งที่ทุกวัฒนธรรม มีความผูกพันร่วมกัน สถาบันทางสังคมเหล่านี้เป็นพื้นฐานของการก่อตั้งวัฒนธรรม เพื่อให้วัฒนธรรม แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยใช้การเปลี่ยนแปลงทางสถาบันทางสังคมเหล่านี้เพื่อทำความเข้าใจ การพัฒนาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ (DMCA Agent, 2021)

วิถีชีวิตเป็นการสรุปความคิดและแนวการปฏิบัติตนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละ ชุมชนจะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้น ๆ ที่มีคุณค่าเกิดจาก การรวบรวมจากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชนซึ่ง ก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชนจะต้องศึกษา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540) นอกจากนี้ใน ด้านอัตลักษณ์ของบุคคล วิถีชีวิต หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิต โดยทั่วไปแล้วจะบ่งบอกถึง ทักษะคิด ค่านิยม และ มุมมอง ของแต่ละบุคคล ดังนั้นรูปแบบการดำเนินชีวิต จึงมีความหมายในเชิง ของอัตราหรือตัวตน และใช้ในการสร้างสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ประกอบกับอัตลักษณ์ของบุคคล (Spaargaren and VanVliet, 2000) ตัวอย่าง "กรีนไลฟ์สไตล์" (green lifestyle) ที่หมายถึง การ ยึดถึงความเชื่อและมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่จะลดการบริโภคหรือใช้ทรัพยากร ธรรมให้น้อยลง รวมถึงลดการสร้างของเสียมีพิษลงด้วย (เช่น คาร์บอนฟุตพริ้นท์) และการพัฒนา สำนึกแห่งตนจากความเชื่อและการทำกิจกรรมเหล่านั้น แต่มีบางคนวิจารณ์ว่า ในสังคมยุคใหม่ ประเด็นที่สำคัญของรูปแบบการดำเนินชีวิต ก็คือ พฤติกรรมการบริโภค ที่ให้โอกาสในการสร้างและ พัฒนาความเป็นตัวเองจากการบริโภคหรือใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่หลากหลาย ซึ่งผลิตภัณฑ์หรือ บริการเหล่านั้นเองที่เป็นตัวบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน (Ropke, I., 1999)

สรุป วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางหรือรูปแบบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งวิถีชีวิตใน แต่ละพื้นที่หรือภูมิภาค ชุมชนต่าง ๆ มีรูปแบบวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับพื้นที่ วัฒนธรรม ธรรมชาติที่ แตกต่างกันไป นอกจากนี้วิถีชีวิตยังเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีรูปแบบของการ ดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปอีกด้วย

ผู้คนพื้นที่ชุมชนบ้านดุกุนซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายส่วนใหญ่มีวิถีเกษตร โดยมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภายใต้วิถีมุสลิมที่ถือปฏิบัติตามหลักสอนของศาสนาอิสลามเป็นแนวทางดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัด วิถีหัตถกรรมเตยปาหนันก็เป็นวิถีหนึ่งของผู้คนในชุมชนโดยเฉพาะช่างจักสานเตย วิถีปาหนันมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานใบเตยปาหนันซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดุกุน วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมเตยปาหนันนี้มีใช้มีเพียงแค่ชุมชนบ้านดุกุน แต่เป็นวิถีชีวิตที่สามารถสร้างวัฒนธรรมเตยในแถบชายฝั่งอันดามันของไทยมาอย่างยาวนานนับร้อยปี

2.1.2 ภูมิปัญญา

1) ความหมายของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา หมายถึงพื้นฐานความรู้ความสามารถ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ชุมชนสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นความรู้ประจำแผ่นดิน ประจำถิ่น มีเอกลักษณ์ หรือลักษณะเฉพาะ สะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่นของตัวเอง แต่อาจนำไปใช้แห่งอื่นได้ หากประยุกต์ใช้ถูกต้องเหมาะสม (สุรวุฒิ ปัดโรตอง, 2545) ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทาง สังคม วัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา (เอกวิทย์ ณ กลาง, 2540) ภูมิปัญญาเป็นคลังความรู้ที่สั่งสมหรือวัฒนธรรมได้สะสมมาเป็นเวลานาน (Collins Dictionary, 2022) ภูมิปัญญาต้องอาศัยปราชญ์หรือผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญของชุมชนเป็นผู้สร้างสรรค์ สืบทอด/กระจาย/ผลิตซ้ำ ชุมชน/หมู่บ้านตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาว่ามีความจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของชุมชน/หมู่บ้านมาตั้งแต่เดิม ซึ่งมีการสืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสาย มีการปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนสามารถผสมผสานกับภูมิปัญญาหรือความรู้จากนอกชุมชนอีกด้วย (สุรวุฒิ ปัดโรตอง, 2545) ภูมิปัญญา ยังมีความหมายรวมถึง ความคิด ความเชื่อต่อสิ่งต่างๆ (นวรรตน์ บุญภิกษะ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ กลาง (2540) โดยกล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น

ภูมิปัญญาถือเป็นความรู้ ความคิด ความสามารถ จากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เกิดจากการอยู่ร่วมกันในสังคม และเกิดจากประสบการณ์จากการทำมาหากิน ที่มีการสั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน และมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังด้วยวิธีการที่หลากหลาย (สุภาพร วิชัยดิษฐ์, ศกวรรรณ คงมานนธ์ และพุทธิรัตน์ บัวตะมะ, 2565) ปัจจุบันแต่ละประเทศมีการนำภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ที่สืบทอดต่อกันมาโดยใช้เป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถต่อยอดในการพัฒนาเชิงสังคม และเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ความสามารถและทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร ปรุงแต่ง พัฒนา ถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) ภูมิปัญญามีความสำคัญอันสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งองค์ความรู้ที่ถูกนำไปใช้นี้เรียกกันได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน (สุภาพร วิชัยดิษฐ์, ศกวรรรณ คงมานนธ์ และพุทธิรัตน์ บัวตะมะ, 2565) ภูมิปัญญาจึงสามารถปรับประยุกต์และพัฒนาตามกาลเวลาและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยผ่านการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก แล้วถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมสืบทอดต่อมา ซึ่งภูมิรู้ของชาวบ้าน มีคำเรียกอยู่หลายคำ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน (Folk Wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) (กฤษฎา ศรีธรรมมา, 2549)

สรุป ภูมิปัญญา หรือ Wisdom หมายถึง องค์ความรู้ที่นำมาไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาของมนุษย์โดยมีการสืบทอดความรู้นั้นเรื่อยมาผ่านรูปแบบวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ภูมิปัญญามีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่รับมาจากภายนอกพื้นที่ ภูมิปัญญาถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในพื้นที่นั้น ๆ จนเกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยมีการปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตจนเหมาะสมซึ่งปัจจุบันมีการนำภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ที่สืบทอดมาต่อยอดในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนต่างๆ ซึ่งอาจมีภูมิปัญญาที่เหมือนหรือแตกต่างกันออกไป อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทย

ภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมเตยปาหนัน ถือเป็นภูมิปัญญาหนึ่งที่ช่างสานได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนานนับร้อยกว่าปี โดยในชุมชนบ้านดุนซึ่งเป็นพื้นที่วิจัย ช่างสานเตยซึ่งเป็นสตรีในชุมชนมีการเรียนรู้ภูมิปัญญาจากแม่ หรือญาติผู้ใหญ่ เช่น น้า ป้า ย่า ยาย เป็นต้น การสืบสานภูมิปัญญาเตยมีทั้งรูปแบบการปฏิบัติให้ดู การสอนให้ทำ การเรียนรู้ ณ สถานที่จริง เช่น การตัดเตย ในการทำงานหัตถกรรมเตยมีภูมิปัญญาตั้งแต่วิถีในการตัดเตย การเลือกใบเตยที่เหมาะสมกับการสาน รวมไปถึงภูมิปัญญาในขั้นตอนต่าง ๆ ตัวอย่างเทคนิคการลนไฟบนใบเตยที่ช่วยให้ใบเตยเกิดความนิ่ม เกิดความมันวาว และช่วยยับยั้งการเกิดเชื้อรา ก็ถือเป็นภูมิปัญญาของงานหัตถกรรมนี้ และถือเป็นอัตลักษณ์ในด้านภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของชุมชนบ้านดุนก็ว่าได้

2) ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งทางสังคม และเศรษฐกิจ เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดขึ้นจากความรอบรู้ ประสบการณ์ แนวคิดที่สังคม หรือชุมชนได้ถ่ายทอด สืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยแต่โบราณ มีภูมิปัญญาฉลาดล้ำลึก ในการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์ เพื่อใช้ประโยชน์ จากสิ่งแวดล้อม แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อการดำรงชีวิตอย่างสุขกาย สบายใจ โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐาน แห่งการดำรงชีพ ประกอบด้วยความสามารถ ในการแสวงหาอาหาร การปลูกสร้างที่อยู่อาศัย การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งทอ เพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษา โรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งช่วยให้สังคมไทย นับแต่อดีตดำรงอยู่ได้อย่างสุขสงบ สืบถึงปัจจุบัน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2544) ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยในด้านต่าง ๆ อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ภูมิปัญญาไทยนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ซึ่งจะสัมพันธ์กับทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งคตินิยมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป หรือจากประโยชน์ใช้สอย และอิทธิพลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (อัญชลี โสมดี, 2553) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพ ที่มีอยู่แก้ปัญหา การดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างร่วมสมัย (เสรี พงศ์พิศ, 2536) “ภูมิปัญญาไทย” นับเป็นสมบัติของชาติที่ต้องช่วยกันสืบทอด ต่อยอด รักษา แต่ปัจจุบัน โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนวิถีชีวิต จนทำให้บางครั้งผู้คนมองว่าภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของคนรุ่นเก่า และอาจมองว่าล้าสมัย จึงขาดการอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอด แต่แท้จริงแล้ว ไม่ว่าจะยุคสมัยจะเปลี่ยนไปเช่นไร “ภูมิปัญญาไทย” ก็ยังทรงคุณค่า เพราะเป็นรากแห่งวัฒนธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยมิใช่เพียงแค่การอนุรักษ์ หรือการพัฒนาเพื่อให้เกิดการสืบทอดเท่านั้น แต่การส่งเสริมภูมิปัญญาด้วยการนำความคิดสร้างสรรค์ไปต่อยอดนอกจากจะช่วยจะรักษาภูมิปัญญานั้น ๆ ไว้แล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้ภูมิปัญญานั้น ๆ สร้างประโยชน์ในวงกว้าง และสามารถพัฒนาต่อให้เกิดผลในเชิงสังคม และเศรษฐกิจมากขึ้นอีกด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสามารถบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้ว่า มีคติ องค์ความรู้ชุมชน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และความศรัทธาต่อสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญในท้องถิ่น และดำรงอยู่ของชุมชนแห่งภูมิปัญญา (เนาวรัตน์

ฐิติชาญชัยกุล, 2555) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ใช้แก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธีเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านที่คิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งได้สั่งสม สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (สถาบันวิจัยวลัยรุชเวช, 2565) ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ของชาวบ้านที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมา และเกิดจากประสบการณ์ด้วยตนเองผสมผสานกับ ความรู้ใหม่ จนเกิดเป็นความกลมกลืนระหว่างวิถีชีวิต ศาสนา ภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ และกระบวนการทางสังคม เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถนำมา แก้ปัญหาในการดำรงชีวิต (นวรรตน์ บุญภิลละ, 2554) นอกจากนี้ ศักดิ์ชัย เกียรติวินาศินทร์ (2542) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นองค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตน เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก เป็นแก่นของชุมชนที่จรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกขภัยพิบัติทั้งปวง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสืบสาน สืบทอดประสบการณ์จากรุ่นถึงรุ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาเป็นเวลานาน (วริศา พลาศรี และทนงศักดิ์ ปัดสินธุ์, 2556) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความองค์ความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมสูงซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กัน การทำมาหากิน การร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติศาสนา พิธีกรรม และประเพณี การสร้างผลงานศิลปะ ความรู้เป็นความรู้คู่คุณธรรม เมื่อผู้คนใช้ความรู้ นั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต (เนาวรัตน์ ฐิติชาญชัยกุล, 2555) การแสดงออกของภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถอยู่ในรูปแบบของศิลปวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ หรือความเชื่อ มารยาท ภาษา และอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเป็นอัตลักษณ์หรือบุคลิกภาพของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ปรับปรุงสวัสดิการของชุมชนได้ (Poernomo, Soemartono & Safitri, 2019) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย (นวรรตน์ บุญภิลละ, 2554) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถตีความได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของชุมชนหรือชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แคบๆ ของประเทศ ซึ่งนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเป็นแนวทางในการตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นหรือความอัจฉริยะของท้องถิ่น (Porter, 1980) ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆของไทยล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาไทยด้วยกันทั้งสิ้นด้วยเพราะเป็นองค์ความรู้ความสามารถ ที่เกิดขึ้นในท้องที่ต่างๆภายในประเทศไทย รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นตามพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ นั้น แม้จะมีความแตกต่างกัน

บ้างไปตามทรัพยากรและสภาพแวดล้อม แต่ละพื้นที่ที่ต่างสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ในเชิงประจักษ์ได้ (อินทรธนู พารมขาว และศิตาลัย ฌโนทัย, 2559)

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนมีความหมายที่สอดคล้องและสัมพันธ์กัน ภูมิปัญญาไทยหรืออาจเรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ ความชำนาญอันเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อนำมาสร้างกิจกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ หรือการดำรงชีวิตในสังคมปกติสุข เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยและมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (นวรรตน์ บุญภิกษะ, 2554)

สรุป องค์ความรู้ในท้องถิ่นหรือชุมชนต่างๆที่ใช้ในการดำเนินชีวิต และแก้ปัญหาต่าง ๆ จากการสืบสาน และถ่ายทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สามารถก่อให้เกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นความรู้ในองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตโดยเฉพาะวิถีชีวิตของสังคมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตจนเกิดเป็นภูมิปัญญาไทยที่เด่นชัดขึ้น การส่งเสริมภูมิปัญญาสามารถนำไปต่อยอดด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ภูมิปัญญานั้น ๆ สร้างประโยชน์ในวงกว้าง และสามารถพัฒนาต่อให้เกิดผลในเชิงสังคม และเศรษฐกิจมากขึ้นอีกด้วย

3) ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ดั้งเดิมของมนุษย์พัฒนาจากหัตถกรรมที่ทำเพื่อใช้สอยมาขัดเกลาให้น่าใช้และมีความสวยงาม ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่สะท้อนกระบวนการความคิดในการออกแบบ การเลือกสรรวัสดุ รูปแบบของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแสดงให้เห็นลักษณะการใช้สอยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ชนบประเพณี ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จนถึงภูมิปัญญาของช่าง น่าสนใจ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2553) ศิลปหัตถกรรม หมายถึง ศิลปวัตถุที่เป็นผลงานประเภทศิลปะประยุกต์ มีจุดประสงค์และความต้องการในด้านประโยชน์ใช้สอย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ศิลปหัตถกรรมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ (สักรินทร์ อินทรวงค์ และคณะ, 2558) ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั้นเป็นศิลปะของกลุ่มชนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวบ้านหรือชาวนา แต่ต้องเป็นกลุ่มชนที่มีเอกลักษณ์ร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง (วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์, 2531)

ศิลปหัตถกรรมมิได้มีเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แต่ทำกันทั่วโลกก่อนที่การปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเปลี่ยนเครื่องมือเครื่องใช้ที่ผลิตด้วยมือมาเป็นการผลิตในระบบอุตสาหกรรม แต่ก็มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ยังเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ไม่สามารถผลิตด้วยเครื่องจักรกล ทำให้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านหลายประเภทยังคงดำรงคุณค่ามาจนปัจจุบันศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านดั้งเดิม

เป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ อย่างน่าสนใจ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2553) ซึ่งจากการศึกษาวิจัย เรื่อง คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบว่า ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคเป็นภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมเกษตรกรรมที่มีการสืบสานองค์ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญต่าง ๆ ถ่ายทอดมายังกลุ่มชนรุ่นหลัง (ทรงคุณ จันทจร, พิสิฐภูมิจัย, และไพรัช ฤทธิผล, 2551) คุณค่าของงานหัตถกรรมนอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอย หัตถกรรมพื้นบ้านยังมีคุณค่าทางจิตใจอันเป็นสัญลักษณ์การดำรงชีวิตของคนสมัยก่อน ซึ่งถือเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน อีกทั้งคุณค่าทางความงามที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางศิลปะที่แสดงถึงสุนทรียภาพของคนในสมัยก่อนที่สามารถสรรค์สร้างงานหัตถกรรมซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ และถ่ายทอดเป็นงานหัตถกรรมได้อย่างสร้างสรรค์อันทรงคุณค่าไว้ได้อย่างงดงาม (อัญชลี โสมดี, 2553)

ศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เก่าแก่ของโลกและของไทย มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตทั้งในด้านการอำนวยความสะดวก และด้านคุณค่าทางจิตใจจากความงาม ความประณีตและสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ตัวตนของท้องถิ่น และสามารถสร้างสรรค์เป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน (ภริตพร แก้วแกมเสื่อ, 2561) เครื่องจักสานเป็นงานหัตถกรรมที่มีคุณค่าสามารถบ่งบอกวิถีและเรื่องราวของชาติไว้เป็นอันมาก ทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ขนบธรรมเนียม และความเชื่อ (เอกพงศ์ อินแก้ว, ประชา พิจักขณา และอาณัญญ์ ศิริพิชญ์ตระกูล, 2554) เครื่องจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมประเภทเครื่องใช้ที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชาวชนบทมาช้านานนับร้อย ๆ ปีแล้ว เครื่องจักสานของไทยแต่ละภาคมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ตามสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น หน้าที่ในการใช้สอย การใช้วัสดุ และคตินิยมของท้องถิ่นนั้นๆ การผลิตเครื่องจักสานมีขั้นตอน มีหลักเกณฑ์เฉพาะตนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงศิลป์ได้ มีลักษณะการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ โดยการบอกกล่าวสอนกันด้วยปากและการฝึกฝนด้วยตนเอง (สุวรรณี ทศนาภิรมย์, 2526) เครื่องจักสานจึงถือได้ว่าเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่ง ที่มนุษยชาติวิธีการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อใช้สร้างเครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532)

นอกจากนี้ศิลปหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวเนื่องกับประโยชน์ใช้สอย ความงาม ภูมิปัญญา ลักษณะเฉพาะของตนเอง ความเรียบง่าย ผู้ที่ทำถือเป็นช่างเป็นศิลปินในสายเลือดเพราะต้องใช้ทักษะและความประณีต (ภริตพร แก้วแกมเสื่อ, 2561) ต่อมาเมื่อมนุษยชาติต้องการผลิตเครื่องจักสานให้มีรูปทรงและมีลวดลายละเอียดมากขึ้นจึงแปรรูปวัตถุดิบด้วยการ “จัก” เพื่อให้ได้เป็นวัตถุดิบที่เป็นเส้นเล็กสามารถสานได้ละเอียดมากขึ้น ทำให้สามารถสานเครื่องจักสานให้มีรูปทรงและมีลวดลายละเอียดประณีตตามต้องการ (เอกพงศ์ อินแก้ว, ประชา พิจักขณา และอาณัญญ์ ศิริพิชญ์ตระกูล, 2554)

ซึ่งสมัยก่อนศิลปะหัตถกรรมอาจเป็นแค่ทำเพื่อใช้กันเองในครอบครัวและแลกเปลี่ยนกันเองในชุมชน แต่ปัจจุบันรูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานนั้นสามารถสร้างให้เกิดเป็นรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน (วุฒิชัย วิภาทานัง, 2558)

สรุป จากการศึกษาความหมายและแนวคิดของภูมิปัญญา ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ที่ผู้คนใช้สติปัญญาผนวกกับการเข้าใจสภาพแวดล้อมหรือภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ในการสร้างสรรค์จนสามารถสั่งสมเป็นความรู้อย่างแพร่หลาย โดยผสมผสานความกลมกลืนระหว่างสภาพทางสังคม สภาพเศรษฐกิจ และทรัพยากรในแต่ละพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ ซึ่งได้สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ภูมิปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ จนเกิดจากการเรียนรู้สั่งสมประสบการณ์ มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นระยะเวลายาวนาน โดยมีการปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดเหมาะสมในแต่ละยุคสมัย

อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมควรได้รับการนำมาพัฒนาต่อ หากมีการนำความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนาต่อยอดด้วยวิธีการต่าง ๆ ภายใต้การคำนึงถึงรากวัฒนธรรมเดิมอย่างเหมาะสม ถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์โดยเฉพาะการสานต่อภูมิปัญญาในพื้นที่ชุมชนที่เป็นพื้นที่กรณีศึกษาในงานวิจัยทั้งในรูปแบบการสร้างสรรค์งานในเชิงศิลปะและการออกแบบ การสร้างสรรค์ผ่านการเรียนรู้แก่ผู้คนในชุมชนเพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงสังคมในวงกว้างมากขึ้น

2.1.3 วัฒนธรรม

1) ความหมายของวัฒนธรรม

มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมอันนำมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างยาวนาน วัฒนธรรมถือเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและกว้างขวางซึ่งส่งผลต่อชีวิตของทุกคนในยุคปัจจุบัน โดยมีบทบาทที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิตของมนุษยชาติตั้งแต่เริ่มต้นการก่อตัวของชุมชน (Farough Fakhimi Anbaran, 2016) โดยมีผู้ให้ความหมายและได้อธิบายเกี่ยวกับประเด็นของคำว่า วัฒนธรรม หรือ culture ไว้เป็นจำนวนมาก อาทิ

คำว่า “วัฒนธรรม” (culture) จากรากศัพท์ภาษาละติน คือ colere (หมายถึง เพื่ออาศัยอยู่ ปลูกฝัง หรือเพื่อเป็นเกียรติ) โดยทั่วไปหมายถึงรูปแบบของกิจกรรมของมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมดังกล่าว คำจำกัดความต่าง ๆ ของ "วัฒนธรรม" สะท้อนถึงทิศทางการปฏิบัติที่แตกต่างกันเพื่อความเข้าใจ หรือเกณฑ์การประเมินมูลค่า กิจกรรมของมนุษย์ นักมานุษยวิทยามักใช้คำว่า "วัฒนธรรม" เพื่ออ้างถึงความสามารถของมนุษย์ที่เป็นสากลในการ

จำแนก ประมวล และสื่อสารประสบการณ์ของพวกเขาเป็นสัญลักษณ์ (New World Encyclopedia writers and editors, 2021)

Clifford Geertz (1973) หนึ่งในนักวิจารณ์ด้านวัฒนธรรม กล่าวสรุปว่า “ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่ขึ้นกับวัฒนธรรม” ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างวัฒนธรรมและมนุษย์ โดยกล่าวว่า “หากไม่มีมนุษย์ย่อมไม่มีวัฒนธรรมอย่างแน่นอน ขณะเดียวกันหากไม่มีวัฒนธรรม ก็ไม่มีมนุษย์” จึงไม่ต้องสงสัยว่าตราบดีที่มีคนพูดถึงถึงมนุษย์ เขาไม่ควรลืมสังเกตแนวคิดของวัฒนธรรมที่เขาอาศัยอยู่

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต (Culture is a way of life) เป็นวิถีชีวิตที่ดำเนินไปตามความเชื่อ ประเพณี หรือค่านิยมทางชาติพันธุ์ ความหมายของ “วัฒนธรรม” ในพจนานุกรมของ Merriam Webster อ้างถึงใน Bartleby (2021) ระบุว่า "วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่กระทำพฤติกรรมเฉพาะ คุณค่าของความเชื่อ ค่านิยม และสัญลักษณ์ที่พวกเขายอมรับ โดยทั่วไปโดยไม่ต้องคิดถึงพวกเขา และที่ส่งต่อกันด้วยการสื่อสารและ เลียนแบบจากรุ่นสู่รุ่น" วัฒนธรรมยังเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นวิธีการแสดงความคิดเห็นและมุมมองของ เป็นที่ทราบกันดีว่าการปฏิบัติบางอย่างสามารถโต้แย้งและนำเสนอได้มาก อย่างไรก็ตามพวกเขาจะต้องได้รับการเคารพในเรื่องของการเคารพในค่านิยมของตนเอง

วัฒนธรรม หรือ อารยธรรม ที่มองในแง่กว้างของชาติพันธุ์คือความสมบูรณ์ที่ซับซ้อนซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ คุณธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถและนิสัยอื่นๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะสมาชิกของสังคม สภาพของวัฒนธรรมในสังคมต่าง ๆ ของมนุษยชาติ เท่าที่สามารถตรวจสอบได้ในหลักการทั่วไป เป็นเรื่องที่เหมาะสมสำหรับการศึกษากฎแห่งความคิดและการกระทำของมนุษย์ (Tylor, 1889) Edward B. Tylor นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษผู้บุกเบิกในหนังสือของเขา Primitive Culture ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2414 ซึ่ง Tylor กล่าวว่าวัฒนธรรมคือ "ทั้งหมดที่ซับซ้อนซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม และความสามารถและนิสัยอื่นๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะสมาชิกของสังคม" แน่ใจว่าไม่จำกัดเฉพาะผู้ชาย ผู้หญิงครอบครองและสร้างมันขึ้นมาเช่นกัน ตั้งแต่สมัยของไทเลอร์ แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมได้กลายเป็นจุดสนใจหลักของมานุษยวิทยา นอกจากนี้ Edward B. Tylor กล่าวว่าการศึกษาสังคมจะไม่สมบูรณ์หากปราศจากความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคมนั้น เพราะวัฒนธรรมและสังคมเป็นของคู่กัน มนุษย์เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เกิดและเติบโตในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรม (UKEssays, 2018)

วัฒนธรรม คือ ผลรวมของพฤติกรรมที่เรียนรู้ แบ่งปัน และถ่ายทอดทางสังคมที่รวมถึงความคิด ค่านิยม และขนบธรรมเนียมของกลุ่มคน จำนวนมากพอสมควร คนที่อาศัยอยู่ในดินแดนเดียวกันประกอบเป็นสังคม สมาชิกของสังคมแบ่งปันภาษากลางซึ่งอำนวยความสะดวกในการ

แลกเปลี่ยนวันต่อวันกับผู้อื่นและมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมร่วมกัน "วัฒนธรรม" กับคำว่า "สังคม" ที่เป็นคู่กัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของผู้คน (culture is the way of life of the people) ในขณะที่สังคมถูกจัดระเบียบ (a society is an organized) มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ปฏิบัติ ตามวิถีชีวิตที่กำหนด สรุปคือ สังคมประกอบด้วยผู้คน วิถีปฏิบัติตนคือวัฒนธรรมของพวกเขา (Nadel, S.F., 2006)

วัฒนธรรมประกอบด้วยองค์ประกอบหรือองค์ประกอบอย่างน้อยสามอย่าง: สิ่งที่คุณคิด สิ่งที่คุณทำ และผลิตภัณฑ์วัสดุที่คุณผลิต ปัญหาในการกำหนดวัฒนธรรมให้เป็นค่านิยมและความเชื่อร่วมกัน ดังที่นักมานุษยวิทยาบางคนทำ คือ อาจมีความแตกต่างอย่างมากระหว่างสิ่งที่ผู้คนคิดว่าพวกเขาควรทำ (คุณค่า) กับสิ่งที่พวกเขาทำ (พฤติกรรม) (Bodley, 1994)

วัฒนธรรมประกอบด้วยคำหลัก คือ “วัฒนา” ซึ่งหมายถึงการพัฒนา คือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางเจริญอกงาม ต่างกันเล็กน้อยเมื่อใช้คำว่า “พัฒนา” จะมีความหมายแฝงว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยผู้อื่น ในขณะที่คำว่า “วัฒนา” จะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโดยกระบวนการภายในตัวเอง ส่วนคำว่า “ธรรม” นั้น หมายถึงนามธรรมของ กฎเกณฑ์อันถูกต้อง ความจริง ความดี ได้รับการทำให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ดังนั้นวัฒนธรรม จึงหมายถึง “รูปแบบของพฤติกรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎเกณฑ์ทางสังคม ที่มีการกลืนกลาย และพัฒนาตนเองจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ใดๆ หรือประชาคมในพื้นที่หนึ่ง ๆ” ในภาษาอังกฤษคำว่า Culture ไม่ได้แปลว่าวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมีความหมายถึง การเพาะเลี้ยง เผยแพร่ ขยายพันธุ์ด้วย เช่น agriculture ที่หมายถึงการเกษตรกรรม เป็นต้น (ภูวนาท รัตนรังสิกุล, 2561)

วัฒนธรรมเป็นมรดกสังคมของพฤติกรรมมนุษย์ที่ได้มีการสะสมเอาไว้ในอดีตและได้ตกทอดมาเป็นสมบัติที่มนุษย์นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมจึงหมายถึงสิ่งที่ยึดถือของความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ศิลปะต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต รวมไปถึงภาษา กฎหมาย กฎเกณฑ์ของสถาบันต่าง ๆ การจัด ระเบียบ สังคม ประเพณี อุปนิสัย เรื่องของศีลธรรม คุณธรรม ตลอดจนอุดมคติ ความมุ่งหมายและความใฝ่ฝันในแห่งชีวิตที่บุคคลของสังคมแต่ละแห่งที่มีแบบฉบับเป็นของตนเองที่แตกต่างกันออกไป (ช่อพฤษฯ ผิวภู, 2560)

สรุป วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายรวมถึงรูปแบบของพฤติกรรมของสังคมที่สืบทอดมานับตั้งแต่อดีต ผ่านการเรียนรู้ คิดค้น ดัดแปลง เพื่อสนองความต้องการ และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ มีวิวัฒนาการโดยสืบทอดต่อกันมาอย่างมีแบบแผน มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความลงตัวตามแต่ละยุคสมัย จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ สังคมในพื้นที่หนึ่ง ๆ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง หากมองในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับวัฒนธรรม สังคมและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่มีการเติมเต็มซึ่งกันและกัน สังคมสามารถเชื่อมโยงกลุ่มคนในสังคมโดยแสดงออกผ่านในรูปแบบวัฒนธรรม ขณะเดียวกันวัฒนธรรมถือเป็น

ดั้งเดิม 5) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ 6) กีฬาภูมิปัญญาไทย นอกเหนือจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แล้ว ประเทศไทยยังมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และงานศิลปกรรมต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างสั่งสมไว้สืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่อนุชนคนรุ่นหลัง ซึ่งมรดกวัฒนธรรมหลายอย่างของไทยนั้นยังได้ถูกขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกและตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก นับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่ามหาศาลทุนทางวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทุนทาง วัฒนธรรมที่จับได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงาน ศิลปะแขนงต่างๆ ทั้งภาพวาด ทัศนกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรม เหล่านี้มักจะวัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ส่วนทุนวัฒนธรรมที่ จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต ประเพณี วิถีชีวิต (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2559) ทุนวัฒนธรรม ยังหมายถึง ทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็น การนำเอาแนวคิดวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งมีการสั่งสมมานาน ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันและมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมีทั้งเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และเป็นทั้งสิ่งที่จับต้องไม่ได้โดยการนำ วัฒนธรรมเหล่านั้นมาแปลงและพัฒนาทำให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้นและสร้างมูลค่าที่จะส่งผลประโยชน์ต่อ สังคมและประเทศในที่สุด (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551)

สังคมไทยปัจจุบันให้ความสนใจ “ทุนทางวัฒนธรรม” มากขึ้น แม้จะยังไม่สามารถ กำหนดแนวคิดใหม่ได้ชัดเจนนัก แต่ทำให้เห็นว่าทุนทาง วัฒนธรรมในสังคมไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และ สังคมไทยกำลังใช้ทุนทางวัฒนธรรมด้วยเหตุปัจจัยอะไร (เรณู เหมือน จันทร์เชย, 2557) ทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่มีความสำคัญ อย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาประเทศเนื่องด้วยประเทศ ไทยมีความโดดเด่นและมีความ หลากหลายทางวัฒนธรรม มีผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยจำนวนมากกระจายอยู่ทุกพื้นที่ ซึ่งหาก สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมา ซึ่งการสร้างสรรคคุณค่า และมูลค่าเพิ่มต่อเศรษฐกิจ และสังคมไทย (อัญธิชา มั่นคง, 2560)

เสน่ห์มรดกวัฒนธรรม คือทุนวัฒนธรรมที่เปรียบเสมือน เครื่องมือของผู้ประกอบการ ที่ จะใช้ทำงานเพื่อยกระดับสินค้าและบริการ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เกิดความแตกต่าง เป็นการสร้าง อัตลักษณ์ ให้แก่สินค้าและบริการของตนให้มีความสามารถแข่งขันได้ในระยะยาว โดยเฉพาะเมื่อโลก ก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ที่ทรงพลังด้วยระบบ โลจิสติกส์ นำไปสู่การค้าไร้พรมแดน ส่งผลให้ อุตสาหกรรมหลาย ประเภทเผชิญกับการแข่งขันที่ได้รับผลกระทบรุนแรงก่อให้เกิด จุดเปลี่ยนในทำ ธุรกิจ ที่ไม่เน้นการลงทุนสูง ไม่ผลิตจำนวนมาก แต่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economic) (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2559) เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นต้นน้ำของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเราสามารถนำทุนวัฒนธรรม เช่น เรื่องราว (Story)

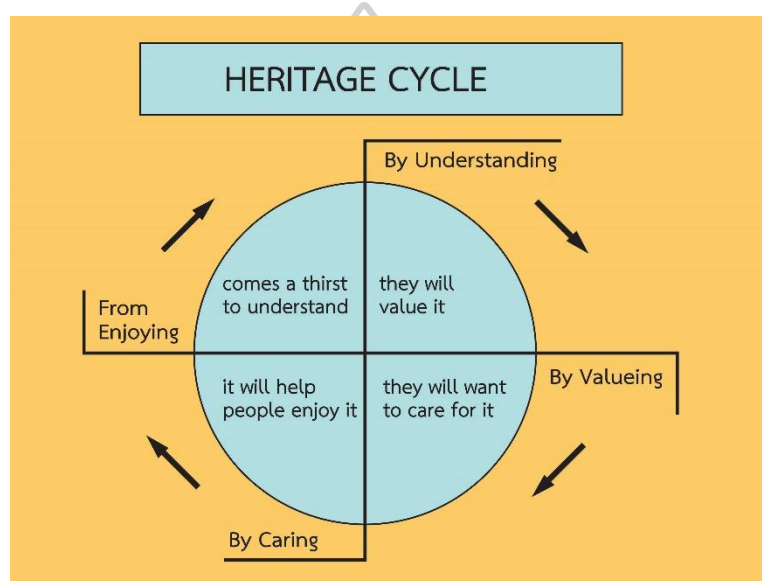
และเนื้อหา (Content) ของวัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ของตน หรือใช้ทุนทางวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างหรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็นสินค้า วัฒนธรรม และทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นแก่สินค้าและบริการ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) ดังนั้นแนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนมีแนวทางขั้นพื้นฐานในการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน กลไกหรือกลุ่มหรือองค์กรชุมชน หรือคนในชุมชน ที่ต้องการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน ต้องเห็นความสำคัญของทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้วรวมตัวขึ้นเป็นกลุ่มตามความสนใจนำกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมาใช้ในการศึกษา ค้นคว้า ประมวลทุนวัฒนธรรมเรื่องที่สนใจ เพื่อประเมินศักยภาพหรือความพร้อมด้านต่างๆเมื่อเห็นว่ามีความพร้อมแล้วจึงนำมาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการตามแผนเพื่อแก้ปัญหา หาแนวทางอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาให้วัฒนธรรมนั้น ๆ สร้างคุณค่าและหรือมูลค่าที่เป็นความจำเป็นและความต้องการแก่คนในชุมชนได้ ผลดังกล่าวนี้จะเป็นพลังทำให้คนในชุมชนมีความสุข มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนได้ (เรณู เหมือนจันทร์เชย, 2557)

3) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

“มรดก” (Heritag) คือทรัพย์สินที่สืบทอดมาจากรุ่นก่อน ๆ ในกรณีของ "มรดกทางวัฒนธรรม" (Cultural Heritage) มรดกไม่ได้ประกอบด้วยเงินหรือทรัพย์สิน แต่รวมถึงวัฒนธรรม ค่านิยม และประเพณี มรดกทางวัฒนธรรมแสดงถึงความผูกพันร่วมกันซึ่งเป็นของชุมชน แสดงถึงประวัติศาสตร์และตัวตนของมนุษย์ ความผูกพันของมนุษย์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของมนุษย์ (Franchi, 2015) แนวคิดเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมครอบคลุมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ประชาชนทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ในการปกป้องและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตน (Maraña, 2010) มรดกทางวัฒนธรรมสามารถกำหนดเป็นมรดกของสิ่งประดิษฐ์ทางกายภาพ หรือทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (cultural property) และคุณลักษณะที่ไม่มีตัวตนของกลุ่มหรือสังคมที่สืบทอดมาจากอดีต มรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างอดีตและอนาคตกับการประยุกต์ใช้แนวทางเฉพาะในปัจจุบัน เนื่องจากค่านิยมที่ผูกไว้สำหรับกลุ่มหรือสังคมเหล่านี้ มรดกทางวัฒนธรรมจึงยังคงอยู่ในปัจจุบันและมอบให้เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นต่อไปในอนาคต (The Cultural Heritage Studies Program - Central European University, 2022) มรดกทางวัฒนธรรมมักทำให้นักถึงสิ่งประดิษฐ์ (ภาพวาด ภาพพิมพ์ โม่เสก ประติมากรรม) อนุสรณ์สถานและอาคารทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนแหล่งโบราณคดี แต่แนวคิดเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมนั้นกว้างกว่านั้นอีก และค่อยๆ เติบโตขึ้นจนรวมหลักฐานทั้งหมดของความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกของมนุษย์ อาทิ ภาพถ่าย เอกสาร หนังสือและต้นฉบับ และเครื่องมือ ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็วัตถุส่วนบุคคลหรือของสะสม (Franchi, 2015) มรดกทางวัฒนธรรมคือการแสดงออกถึงวิถีชีวิตที่พัฒนาโดยชุมชนและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น

รวมถึงขนบธรรมเนียม การปฏิบัติ สถานที่ วัตถุ การแสดงออกทางศิลปะ และค่านิยม มรดกทางวัฒนธรรมมักแสดงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือจับต้องได้ (ICOMOS, 2002)

แผนภาพวัฏจักรมรดก (The Heritage Cycle diagram) ทำให้เรามีความคิดว่าเราจะสร้างอดีตในอนาคตของเราได้อย่างไร (Thurley, 2005) จากลูกศรในทิศทางตามเข็มนาฬิกา 1. โดยความเข้าใจ (มรดกวัฒนธรรม) : ผู้คนให้คุณค่ากับมัน 2. โดยการให้คุณค่า: ผู้คนอยากดูแล 3. โดยความห่วงใย: ผู้คนสนุกกับมัน 4. โดยความเพลิดเพลิน: ผู้คนโหยหาที่จะเข้าใจ โดยวนกลับมาเป็นวัฏจักรตามแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 2 The Heritage Cycle diagram

(ที่มา : Simon Thurley, 2005)

คำว่า "มรดกทางวัฒนธรรม" ซึ่งโดยทั่วไปจะทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับสังคมเดียวและการสื่อสารระหว่างสมาชิก แต่ขอบเขตทางวัฒนธรรมไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน ศิลปิน นักเขียน นักวิทยาศาสตร์ ช่างฝีมือ และนักดนตรีต่างเรียนรู้จากกันและกัน แม้ว่าพวกเขาจะมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ที่ห่างไกลกันก็ตาม (Franchi, 2015) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม สังคมมนุษย์มีการพัฒนาและรับเอามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง อันได้แก่ ความรู้และการปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและแนวปฏิบัติทางสังคมเพื่อให้สามารถจัดการกับความต้องการพื้นฐานและปัญหาทางสังคม ตลอดเวลา ในทุกสถานที่ (ยูเนสโก, 2558) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นตัวแทนการแสดงออก ความรู้ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และ

ในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มคนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนอง ต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) มรดกทางธรรมชาติซึ่งปัจจุบันเมืองมรดกได้นำ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติก็ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเช่นกัน เนื่องจากชุมชนต่าง ๆ ระบุตนเองด้วยภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ (Franchi, 2015) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้เกิดความยึดเหนี่ยวทางสังคมและการหลอมรวมทางสังคม แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล ทำให้เกิดโครงสร้างทางชีวิตของชุมชนและกลุ่มคน อีกทั้งยังทำหน้าที่สำคัญเพื่อส่งเสริมโครงสร้างทางสังคมด้วยการหลอมรวมกันเข้าไว้ด้วยกัน (ยูเนสโก, 2563) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทาง วัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage: ICH) หมายถึง การดำรงชีวิตและการแสดงออกที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประเพณีที่มีชีวิตเหล่านี้ได้รับการสร้างขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่องโดยชุมชนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546 สนับสนุนแนวทางการมีส่วนร่วมในการปกป้องมรดกที่มีชีวิต โดยกำหนดให้บุคคลและชุมชนเป็นหัวใจของความพยายามเพื่อให้แน่ใจว่าสามารถดำรงอยู่ได้ ด้วยวิธีนี้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จะกลายเป็นปัจจัยพื้นฐานในความยั่งยืน ตัวเร่งปฏิกิริยาสำหรับความหมายและพลังงาน แหล่งที่มาของความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และทรัพยากรที่จะตอบสนองความท้าทายใหม่และค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม (UNESCO, 2013) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนสังคม และวัฒนธรรม ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หมายถึงความมั่งคั่งของความรู้และทักษะที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประการแรก สำหรับชนกลุ่มน้อยและกลุ่มสังคมกระแสหลัก คุณค่าของความรู้ทางสังคมและเศรษฐกิจมีความเกี่ยวข้องกับ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นแสดงออกผ่านกระบวนการ วัสดุ ความรู้ และความสามารถซึ่งรวมถึงวัตถุที่เกี่ยวข้องและพื้นที่ทางวัฒนธรรม ประการที่สอง ภาคส่วนต่าง ๆ ของเศรษฐกิจ เช่น อุตสาหกรรมเติบโตและการพัฒนา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เทคนิคการจัดการใหม่และประสบการณ์การฝึกอบรม เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างแน่นอน (Petronela, 2016)

ในปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ อาทิ การเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การยูเนสโก การออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพ.ศ. 2559 การสำรวจและการจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทาง

วัฒนธรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในระดับชาติ เป็นต้น (กษิตเดช เนื่องจำนงค์, 2562) โดยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย แบ่งออกเป็น 7 สาขา คือ 1) สาขาภาษา 2) สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน 3) สาขาศิลปะการแสดง 4) สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 5) สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) สาขาความรู้ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ 7) สาขาภูมิปัญญาไทย (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับ UNESCO Santiago (2021) ระบุว่ามรดกทางวัฒนธรรมไม่ได้จำกัดอยู่แค่อนุสาวรีย์ และของสะสม นอกจากนี้ยังประกอบด้วย การแสดงออกถึงการใช้ชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษของเรา เช่น ประเพณี ศิลปะการแสดง มารยาททางสังคม พิธีกรรม งานรื่นเริง ความรู้และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและจักรวาล และความรู้ และเทคนิคที่เชื่อมโยงกับงานฝีมือแบบดั้งเดิม แม้จะเปราะบาง แต่มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) หรือมรดกที่มีชีวิต (living heritage) ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ยังส่งผลให้ผู้คนสามารถแยกแยะได้ว่าเป็นองค์ประกอบของมรดกทางวัฒนธรรมของพวกเขา ซึ่งทำให้เกิดการแผ่ขยายไปหลายชั่วอายุคน และทำให้เกิดการสร้างขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มนุษย์มีอัตลักษณ์ (Petronela, 2016) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชนต่างๆ ทั่วโลกเป็นมรดกที่ตกทอดมาหลายชั่วอายุคน อย่างไรก็ตาม ความอยู่รอดของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถูกคุกคามมากขึ้นเรื่อยๆ จากความเป็นจริงของสังคมสมัยใหม่ เช่น การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว การอพยพครั้งใหญ่ การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง และโลกาภิวัตน์ (Kono, 2009) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประกอบขึ้นจากการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่ไม่สำคัญทั้งหมด แสดงถึงความหลากหลายของมรดกที่มีชีวิตของมนุษยชาติตลอดจนพาหนะที่สำคัญที่สุดของความหลากหลายทางวัฒนธรรม “ปัจจัยเชิงประกอบ” (constitutive factors) หลักการของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นแสดงโดย “การระบุตัวตน” (self-identification) ของมรดกนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้สร้างและผู้สืบทอด (Lenzerini, 2011) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นมีลักษณะฝังอยู่ในตัวคนมากกว่าวัตถุที่ไม่มีชีวิต (Logan, 2007) มรดกวัฒนธรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ได้สร้างความเชื่อมระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต (Petronela, 2016) ซึ่งหลักการมีส่วนร่วมของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นสามารถนำไปใช้ได้มากขึ้นในฐานะจุดเริ่มต้นของการรวมความยั่งยืนเข้ากับการจัดการทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรม (Keitumetse, 2011)

สรุป มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งปฏิบัติ แสดงออก และสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือ ICH ซึ่งหมายถึง การดำรงชีวิตและการแสดงออกที่

ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่องผ่านรูปแบบงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น สามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ซึ่งก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ แม้ว่าในปัจจุบันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจสมัยใหม่ มรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มีความสำคัญและได้รับการยกระดับให้กลายเป็นปัจจัยพื้นฐานในความยั่งยืน การใช้ความคิดสร้างสรรค์และการใช้นวัตกรรมถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนามรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

งานหัตถกรรมเตยปาหนันถือเป็นหนึ่งในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือ ICH ในประเภทงานช่างฝีมือดั้งเดิมซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาทักษะฝีมือช่าง โดยมีการเลือกใช้วัสดุจากทรัพยากรในท้องถิ่น คือ เตยปาหนัน และเทคนิคการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ผ่านการทำงานของช่างฝีมือ คือ ช่างสานเตย ซึ่งสามารถสะท้อนถึงพัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชนมุสลิมในแถบพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน

4) วัฒนธรรมกับการพัฒนา

การพัฒนาเป็นสิ่งที่อยู่ในสายเลือดของมนุษย์ตั้งแต่อดีตได้มีการพัฒนาที่ทำให้มนุษยชาติสามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน เช่น การพัฒนาทางด้านการดำเนินชีวิต (สุเชน เลิศวีระสวัสดิ์, 2562) ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและการพัฒนาเริ่มได้รับการปกป้องโดยผู้เชี่ยวชาญที่แตกต่างกันในปี ค.ศ. 1970 ถึงแม้ว่าจะยังไม่ถึงทศวรรษในปี ค.ศ. 1980 หรือแม้แต่ ปี ค.ศ. 1990 เมื่อองค์กรระหว่างประเทศและหน่วยงานความร่วมมือด้านการพัฒนาเริ่มส่งเสริมการศึกษาและทำงานเพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางวัฒนธรรมจะส่งผลกระทบต่ออย่างไร เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา (Maraña, 2010) แม้ว่าวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของชีวิตมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ไม่ได้ให้ความสำคัญกับมิติวัฒนธรรมมากนัก วัฒนธรรมมักจะถูกแยกออกจากการพัฒนาประเทศ หรือถูกให้ความสำคัญในระดับรอง เมื่อเทียบกับมิติอื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมา และทำให้การดำเนินนโยบายการพัฒนาขาดประสิทธิผล ปรากฎการณ์เช่นนี้ไม่เพียงเกิดขึ้นในประเทศไทย แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วโลก (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) การส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น เพราะจะทำให้การพัฒนายืนอยู่บนรากฐานของตนเองและภูมิปัญญาของชุมชนและสังคม (จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ, 2553) จึงเป็นที่มาของวาระในระดับโลกที่จะผนวกวัฒนธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา โดยองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้ผลักดันให้วัฒนธรรมเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนา โดยพยายามทำให้วัฒนธรรมมีส่วนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น Rio+20 Outcome Document เป็นต้น (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

การพัฒนาเกิดขึ้นเป็นพลวัตที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ (สุเชน เลิศวีระสวัสดิ์, 2562) วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นทุนทางเศรษฐกิจ สำหรับกิจกรรมการผลิตและบริการ ช่วยสร้างผลผลิตสู่ภาคอื่น เช่น การศึกษา การจ้างงาน การท่องเที่ยว รวมทั้งยังสร้างผลกระทบต่อพัฒนาทางสังคม เช่น ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม การสร้างระบบค่านิยมใหม่ การพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชาติและกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ การสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคม และการสร้างความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ เป็นต้นอย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทย การพัฒนาในอดีตให้ความสำคัญกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก นโยบายวัฒนธรรมของไทยค่อนข้างแยกส่วนนอกจากการพัฒนาด้านอื่น แม้จะมีความพยายามนำวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจบ้าง (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) มิติทางวัฒนธรรมของการพัฒนา โดยวัฒนธรรมถือเป็นมิติพื้นฐานของการพัฒนากระบวนการ แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเท่านั้นที่มั่นใจได้โดยบูรณาการปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้าเป็นยุทธศาสตร์เพื่อบรรลุเป้าหมาย (Maraña, 2010)

การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมเดิมของชุมชน เพราะเป็นส่วนที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ที่จะสามารถเป็นพลังผลักดันการพัฒนาได้ และหากย้อนดูก็จะพบว่าชาวบ้านมีประวัติศาสตร์การสร้างชุมชนมายาวนาน โดยมีความร่วมมือกันในกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนทั้งหมดอยู่รอดร่วมกันและต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากสังคมภายนอกได้ ซึ่งการที่ชุมชนอยู่รอดได้เพราะชุมชนมีทรัพยากรมาก พึ่งพาอาศัยกัน ในแง่วิธีการพัฒนา การกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้านโดยทั้งผู้นำปัญญาชนและชนชั้นกลางที่ทำงานกับชาวบ้านจะต้องทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขาปัญญาชนของชาวบ้านเอง โดยที่ชาวบ้านและชนชั้นกลางควรร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสังคมของชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม การค้นพบและสามารถวิเคราะห์ เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเองได้ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและชาวซึ่งในประวัติการต่อสู้ร่วมกัน และที่สำคัญที่สุดชาวบ้านจะเห็นภัยคุกคามของการครอบงำทางวัตถุและจิตใจของวัฒนธรรมทุนนิยมและบริโภคนิยมที่มาจากภายนอก เช่น การทำให้ชาวบ้านต้องตกอยู่ภายใต้การผลิตเพื่อการตลาด ซึ่งได้ทำให้ชาวบ้านพึ่งพาภายนอกสูงมากขึ้นเรื่อยๆ และนำมาซึ่งการถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย ดังนั้น การนำเอาวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในการพัฒนาจะช่วยให้ชาวบ้านยังคงทำการผลิตในชาติที่เหมาะสมและเน้นการใช้แรงงานของครัวเรือนเป็นหลัก เน้นการผลิตเพื่อครอบครัวเป็นหลัก แล้วจึงผลิตเพื่อเข้าสู่ตลาด และที่สำคัญต้องพึ่งตนเองให้มากกว่าพึ่งพาภายนอก (Oknaton, 2552)

การพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทในแต่ละชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ

ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2551) นอกเหนือจากคุณค่าที่แท้จริง (intrinsic value) แล้ว วัฒนธรรมยังให้ประโยชน์สำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจที่อีกด้วย ด้วยการเรียนรู้ และสุขภาพที่ดีขึ้น สร้างความอดทนที่เพิ่มขึ้น และสร้างโอกาสในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น วัฒนธรรมช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของเราและเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีโดยรวม สำหรับทั้งบุคคลและชุมชน (Gilmore, 2014) การส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเพราะจะทำให้การพัฒนาขึ้นอยู่กับรากฐานของตนเอง และภูมิปัญญาของชุมชนและสังคม (จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ, 2553)

สรุป วัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของมนุษย์มาอย่างยาวนาน เมื่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนไปตามยุคสมัย วัฒนธรรมก็ถูกปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาเช่นกัน อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอยู่ทุกยุคสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หากวัฒนธรรมใดได้รับการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ก็สามารถช่วยส่งเสริมบริบทของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในกลุ่มวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้ดำเนินไปในทิศทางอย่างสร้างสรรค์และเอื้อประโยชน์ต่อสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะการพัฒนาโดยสามารถสร้างคุณค่าของวิถีวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมทั้งในเชิงสังคม และเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง

วัฒนธรรมเคยซึ่งมีอยู่ทั่วโลกในแถบพื้นที่ชายฝั่ง และสานต่อสืบมานับพันปีจนสามารถสร้างให้แก่พื้นที่ที่มีลักษณะของวัฒนธรรมที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันก็จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา การพัฒนามิใช่เพียงแค่การอนุรักษ์ให้มั่ง การดำรงวัฒนธรรมไว้ให้คงอยู่เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนบ้านดงหินซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีวัฒนธรรมร่วมร้อยกว่าปี ควรได้รับการพัฒนาให้ได้รับการยกระดับคุณค่าในเชิงสร้างสรรค์ เพราะนอกเหนือจากการพัฒนาและส่งเสริมรูปแบบหัตถกรรมรวมทั้งช่างจักสานซึ่งถือเป็นช่างฝีมือแล้ว การพัฒนาสามารถที่จะสร้างขอบข่ายในวงกว้างที่ยังประโยชน์แก่ผู้คนอื่นๆ แม้กระทั่งการแสดงออกของช่างสานเตยซึ่งเป็นสตรีให้สามารถสร้างวิถีแห่งเตยที่สะท้อนวิถีภูมิปัญญาในชุมชนให้เด่นชัดภายใต้วิถีวัฒนธรรมเตยที่ยังคงคุณค่าอยู่ทุกยุคทุกสมัย

2.1.4 นวัตกรรมกับการส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

นวัตกรรม คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ,2549) ความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้เราคำนึงถึงเป้าหมายใหม่ ๆ ที่จะบรรลุเป้าหมาย และนวัตกรรมช่วยให้เราไปถึงเป้าหมายเหล่านั้นและค้นหาเป้าหมายใหม่ ๆ (Day, 2022) “ความคิดสร้างสรรค์เป็นจุดกำเนิดแรกของนวัตกรรม” เรียกได้ว่าความคิดสร้างสรรค์กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่มักจะใช้ควบคู่กันเพื่อใช้ในการพัฒนานวัตกรรม โดยในบางครั้งนวัตกรรมที่เกิดขึ้น เกิดจากการตกผลึกความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม หรือ

มานุษยวิทยา เสริมด้วยแนวคิดใหม่ หรือเทคโนโลยีบางอย่าง เกิดเป็นสิ่งที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกแก่สังคม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ,2565) ซึ่งความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างและประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่ (Gurteen, 1998) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมมักถูกมองว่าใช้แทนกันได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการทับซ้อนกันระหว่างกัน แต่ก็แตกต่างกัน สิ่งสำคัญคือต้องเข้าใจและใช้ความแตกต่างนั้นในกลยุทธ์การสร้างนวัตกรรม (Day, 2022) การสร้างความคิดสร้างสรรค์และเปลี่ยนให้เป็นนวัตกรรมเป็นกุญแจสำคัญสำหรับความได้เปรียบในการแข่งขัน (Acar, Tarakci & Knippenberg, 2019) มีชุมชนและท้องถิ่นหลายพื้นที่ในประเทศไทยที่ได้พยายามแก้ปัญหาตนเองโดยใช้แนวทางการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มดำเนินการในระดับครอบครัวแล้วขยายไปสู่ระดับที่กว้างขึ้นจากตัวบุคคลไปสู่กลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายและขยายไปสู่ระดับพื้นที่ทั้งในเมืองและชนบท แต่ก็ยังนับว่ามีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับส่วนใหญ่อันทั้งหมดแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากยังขาดฐานคิด ความเข้าใจ และมีพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด การพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ ต้องให้ชุมชนมีอิสระปราศจากการครอบงำ สร้างชุมชนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ไม่ใช่การรอคอย ชาวบ้านยุคใหม่ ต้องบุกเบิกพรหมแดนแห่งการเรียนรู้ คือ ค้นหาความรู้ใหม่ เทคนิควิธีการ และ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หรือที่เรียกว่า “นวัตกรรม” (อุทิศ ทาหอม, 2564)

การสร้างนวัตกรรมให้กับงานหัตถกรรมหรือแม้กระทั่งการนำนวัตกรรมมาช่วยอำนวยความสะดวกในการออกแบบ พัฒนาและต่อยอดหัตถกรรมถือเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบหัตถกรรม การพัฒนากระบวนการผลิต หรือแม้กระทั่งการต่อยอดทางการตลาดผ่านกระบวนการทางนวัตกรรม นวัตกรรมอาจจะมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ การบริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งถือได้ว่านวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, 2553) นวัตกรรมการออกแบบเพื่อสร้างความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์จากเตยประเภทที่มีหนามโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์เป็นขั้นตอนมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการสำรวจและนำการออกแบบในท้องถิ่นมาใช้ โดยทั่วไปกล่าวกันว่ายังมีจุดอ่อนในระดับความสามารถของช่างฝีมือเนื่องจาก คุณภาพของการผลิต การขาดความน่าดึงดูด/การออกแบบและคุณภาพ การขาดความสามารถในการเข้าใจสถานการณ์ตลาด และคู่แข่งของอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นด้านที่ต้องปรับปรุงในกรณีนี้คือความสามารถของช่างเพื่อให้สามารถใช้เทคนิคการผลิตในแง่ของกระบวนการผลิตและการปรับปรุงการออกแบบและเพื่อกระจายผลิตภัณฑ์ของตนผ่านความสามารถในการสร้างสรรค์ (Sunarya, Hendriyana & Darmaputra, 2019) นอกจากนี้ การฟื้นฟูงานหัตถกรรมจากเตยมีกระบวนการหลายขั้นตอน ตั้งแต่การตรวจสอบวัตถุดิบ ไปจนถึงการนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นนวัตกรรมใหม่มาสู่การสร้างช่องทางการตลาด (M S Swaminathan Research Foundation,

2022) ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยก็ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าในระดับท้องถิ่นไปสู่สากลบนพื้นฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เน้นการสร้างผู้ประกอบการทางสังคม สินค้าท้องถิ่น การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้สู่ชุมชน ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ก้าวเข้าสู่สังคมที่มีรายได้สูงภายในปี พ.ศ. 2579 (อุทิศ ทาหอม, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยระบุว่า ผู้นำและองค์กรภาคประชาสังคมจำนวนมากยังได้เรียกร้องให้มี “ปีแห่งการเคลื่อนไหว” เพื่อเร่งความก้าวหน้าในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กระตุ้นให้ผู้นำโลกพยายามเพิ่มความพยายามเป็นสองเท่าเพื่อเข้าถึงผู้คนที่อยู่ข้างหลังให้ไกลที่สุด สนับสนุนการดำเนินการและนวัตกรรมในท้องถิ่น เสริมสร้างระบบข้อมูลและสถาบัน ปรับสมดุลความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับธรรมชาติ และปลดล็อกเงินทุนเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nation, 2019)

สรุป นวัตกรรม คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์โดยสามารถนำมาต่อยอดในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างนวัตกรรมให้กับงานหัตถกรรมหรือแม้กระทั่งการนำนวัตกรรมมาช่วยอำนวยความสะดวกในการออกแบบ พัฒนาและต่อยอดงานหัตถกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญ นวัตกรรมสามารถพัฒนาโดยการประยุกต์องค์ความรู้จากรากฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมแล้วนำมาพัฒนาต่อให้เกิดสิ่งใหม่ในเชิงสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์นวัตกรรมในวิถีวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งท้าทาย เพราะการสร้างสรรค์นวัตกรรมมิใช่เพียงแค่การสร้างผลงานหัตถกรรมในรูปแบบใหม่สำหรับการดึงดูดใจในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นการสร้างสรรค์ให้กับทั้งวิถีชีวิต และวิถีวัฒนธรรมทั้งระบบ ในเชิงนวัตกรรม อย่างไรก็ตามในการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับวิถีป้าหนั้น ซึ่งเป็นวิถีหัตถกรรมเตยป้าหนั้นของชุมชนบ้านคุดูน โดยเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีวัฒนธรรมเตยที่โดดเด่นจำเป็นต้องทำความเข้าใจวิถีวัฒนธรรมของชุมชนในองค์รวมทั้งวิถีชีวิต ประเพณี พิธีการ แม้กระทั่งความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับเตยป้าหนั้น ภายในชุมชน รวมทั้งวิถีมุสลิมซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตภายใต้หลักคำสอนของศาสนาอิสลามของชุมชน โดยเฉพาะ เพื่อนำข้อมูลที่ศึกษาและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการสร้างแนวคิดในการสร้างสรรค์ เพื่อสร้างวิถีป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์โดยสามารถสร้างผลกระทบที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนในวงกว้างและเอื้อประโยชน์ทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2.2 วัฒนธรรมแห่งพืชสกุลเตย

2.2.1 พืชสกุลเตย : ต้นไม้แห่งวัฒนธรรม

ต้นเตย (Pandanus tree) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าต้นสนชนิดหนึ่ง (screw pines) เป็นต้นไม้ที่มีประโยชน์และเป็นที่รู้จักมากที่สุดในภูมิภาคแปซิฟิก และอาจเป็นพืชที่มีความสำคัญอันดับสองรองจากมะพร้าว รากไม้ยืนต้น ดอกสีฉูดฉาด และมีผลที่กินได้ขนาดใหญ่ทำให้พืชชนิดนี้มีความโดดเด่นมาก (CAB International, 2019) พืชสกุลเตย (pandanus) เป็นพืชโบราณเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นถึงกลางยุคครีเทเชียส (mid-Cretaceous) (Callmander, et. al., 2003) พบได้ตั้งแต่แอฟริกาตะวันตกไปทางฝั่งตะวันออกจนถึงฮาวาย (Kirtikar, Basu & Blatter, 1991) ทุกส่วนของพืชชนิดนี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ (Gurmeet & Parle, 2015) ต้นเตยยังเป็นส่วนหนึ่งของตำนานและนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ (CAB International, 2019) บางครั้งเชื่อกันว่าต้นเตยถือว่ามีคุณสมบัติเหนือธรรมชาติ และมีมนต์ขลัง (supernatural and magical properties) มีการนำไปใช้ในไมโครนีเชียและฮาวาย ส่วนในคีริบาสอาจใช้เป็นอาหารในพิธี ในขณะที่ในอินโดนีเซียจะใช้ดอกตัวผู้ในพิธี (Prafulla & Bhaskar, 2014)

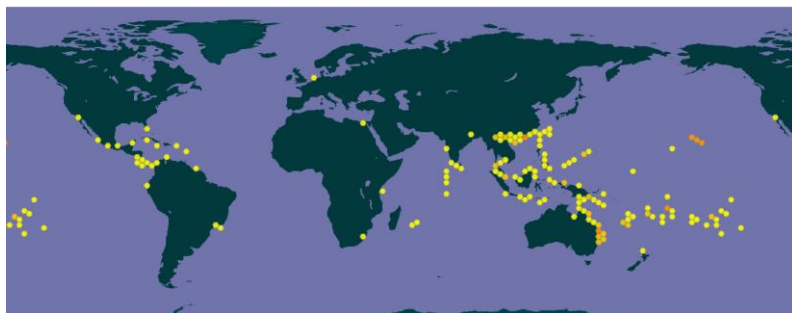
1) แหล่งทรัพยากรของพืชสกุลเตย

พืชสกุลเตยมีประมาณ 700 ชนิด พบได้จากพื้นที่แถบแอฟริกาตะวันตกไปทางตะวันออกผ่านมาดากัสการ์ หมู่เกาะในมหาสมุทรอินเดีย เอเชียใต้ และตะวันออกเฉียงใต้ จีนตอนใต้ ไต้หวัน ญี่ปุ่นและออสเตรเลียในมหาสมุทรแปซิฟิก จนถึงทางตอนเหนือของฮาวายและทางตะวันออกและทางใต้ในหมู่เกาะพิตแคร์นและเฮนเดอร์สัน มีอยู่หลายชนิดเฉพาะถิ่น ต้นเตยมีการปลูกในส่วนอื่น ๆ ของเขตร้อนและในร่มในเขตอบอุ่นมากขึ้น ต้นเตย (screw pine) อยู่ในสกุลวงศ์ Pandanaceae เป็น Paleotropical กลุ่มพืชใบเลี้ยงเดี่ยว arborescent หรือ lianoid ได้แก่ ca. มี 700 ชนิด แบ่งเป็น 4 กลุ่ม หลัก คือ Pandanus Parkinson จำนวน 500 ชนิด (ca. 500 spp.) Freycinetia Gaudich จำนวน 200 ชนิด (ca. 200 spp.) Martellidendron (Pic. Serm.) Callm. & Chassot จำนวน 6 ชนิด (6 spp.) และ Sararanga Hemsl จำนวน 2 ชนิด (2 spp.) (Stone, Huynh & Poppendieck, 1998; Callmander & et. al., 2003) พืชสกุลวงศ์ Pandanaceae แสดงถึงความหลากหลายของความแปรปรวนทางสัณฐานวิทยาซึ่งทำให้ความเข้าใจในความสัมพันธ์สายวิวัฒนาการภายในสายสกุลที่ซับซ้อน (โดยเฉพาะสายพันธุ์ของเตย Pandanus) (Buerki, et. al., 2012) ซึ่งเตย Pandanus เป็นสกุลหนึ่งที่มีอยู่ประมาณ 450 สายพันธุ์ พบตามบริเวณชายหาดหรือป่าชายเลน ใบเตยใช้ทำเครื่องจักสานโดยเฉพาะชนพื้นเมืองในมหาสมุทรแปซิฟิก (Kubota, 2007)

พืชสกุลเตย (Pandanus) ทั้ง 4 กลุ่ม มีการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ที่กว้างที่สุดของเจริญเติบโตใน Paleotropics ตั้งแต่ทางทิศตะวันออกจากแอฟริกาตะวันตกถึงฮาวาย สายพันธุ์ในกลุ่ม Freycinetia มีขอบเขตจำกัด (เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก และออสเตรเลีย) สายพันธุ์ Martellidendron มีจำกัดเฉพาะในมาดากัสการ์และโซนทินแกรนิตเซเชลส์ [the granitic Seychelles (Mahé, Praslin)] และสุดท้ายสายพันธุ์ Sararanga จำกัดอยู่ในฟิลิปปินส์ นิวกินี และหมู่เกาะโซโลมอน (Buerki, et. al., 2012) Sararanga เป็นประเภทของพืชดอกในวงศ์เตยทะเลมี 2 สายพันธุ์ที่เกิดขึ้นในประเทศฟิลิปปินส์ ทางตอนเหนือของเกาะนิวกินี ทาง the Bismarck Archipelag (หมู่เกาะทางตะวันออกเฉียงเหนือของนิวกินี) และหมู่เกาะโซโลมอน (Govaerts, Rafaël, 2011) ซึ่งในหมู่เกาะโซโลมอน เรียก “sararang” ซึ่ง Jebb (1991) นักพฤกษศาสตร์ ระบุว่าต้นเตยนั้นยากที่จะระบุได้ เนื่องจากมีความคล้ายคลึงกันระหว่างต้นปาล์ม ทำให้การจำแนกประเภทพืชอย่างเป็นระบบนั้นยากในปาปัวนิวกินี ในทางตรงกันข้าม ทางเหนือของนิวไอร์แลนด์ ดูเหมือนว่าชาวนาลิกส์ (Naliks) จะเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการจำแนกและจำแนกชนิดพืชต่างๆ พวกเขาแยกความแตกต่างระหว่างเตยโดยจำแนกตาม 1. ชนิดของผล 2. รูปร่างของลำต้น 3. ระบบรากของใบเตย 4. รูปร่างของใบ และ 5. สถานที่เพาะปลูก สำหรับคนที่ไม่ได้รับการฝึกฝนจะพบว่าใบเตยมีลักษณะคล้ายกันมากและเติบโตเป็นกระจุกจากปลายกิ่ง ใบเตยมีรูปร่างเหมือนดาบบางยาว บางใบมีความยาวมากกว่า 1.5 เมตร เป็นต้น

เตยสายพันธุ์ *P. tectorius* ซึ่งเป็นสายพันธุ์หนึ่งที่สำคัญมีถิ่นกำเนิดในแถบแปซิฟิก (ไมโครนีเชีย¹ เฟรนช์โปลินีเชีย นิวแคลิโดเนีย หมู่เกาะโซโลมอน และวานูอาตู) ฟิลิปปินส์ ปาปัวนิวกินี บางส่วนของอินโดนีเซีย (รวมถึงจาयाไอเรียน ชวา และหมู่เกาะโมลุกกะ) และควีนส์แลนด์ในออสเตรเลีย (USDA-ARS, 2015) เตย *Pandanus tectorius* เกิดขึ้นตามธรรมชาติในป่าชายเลนและใกล้ชายฝั่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ขยายไปทางตะวันออกผ่านปาปัวนิวกินี และทางตอนเหนือของออสเตรเลีย และทั่วหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก รวมถึงในพื้นที่เมลานีเชีย² ประกอบด้วย ฟิจิ นิวแคลิโดเนีย หมู่เกาะโซโลมอน และ วานูอาตู) พื้นที่ไมโครนีเชียประกอบด้วย สหพันธรัฐไมโครนีเชีย กวม คิริบาส หมู่เกาะมาร์แชลล์ นาอูรู หมู่เกาะนอร์เทิร์นมาเรียนาและปาเลา และพื้นที่โพลินีเชีย³ ประกอบด้วย อเมริกันซามัว หมู่เกาะคุก เฟรนช์โปลินีเชีย รัฐฮาวาย ในสหรัฐอเมริกา นีอูเอ ซามัว โตเกเลา ตองกา วาลลิส และฟูตูนา (Thomson L. et. al., 2018) ในยุคที่กัปตันคุก (Captain James Cook) เดินทางไปสำรวจพื้นที่ในแถบโพลินีเชียช่วงปี 1769 พร้อมด้วยนักดาราศาสตร์ นักธรรมชาติวิทยาและคณะ ซึ่งนักธรรมชาติวิทยามีการสำรวจพบว่าเป็นดินของในพื้นที่โมโอเรีย (Mo'orea) ซึ่งเป็นเกาะภูเขาไฟในดินแดนเฟรนช์โปลินีเชีย มีความอุดมสมบูรณ์น้อยกว่าดินในพื้นที่ ตาฮิติ (Tahiti) ซึ่งให้ประโยชน์ทางพืชผลเพียงเล็กน้อย และปกคลุมด้วยเตยสายพันธุ์ *Pandanus tectorius* (Waddell, 2012) นอกจากนี้เตย *P. tectorius* มีอยู่ทั่ว

ชายฝั่งควีนส์แลนด์และในตอนเหนือของนิวเซาท์เวลส์บนเกาะลอร์ดฮาวและในติมอร์ตะวันออก (Council of Heads of Australasian Herbaria, 2014) ทั้งนี้จึงมีการยอมรับว่าเตย *P. tectorius* มีถิ่นกำเนิดในออสเตรเลียตอนเหนือ และมีถิ่นกำเนิดที่กว้างกว่ามากครอบคลุมถึงในหมู่เกาะแปซิฟิก รวมทั้งฮาวาย (Thomson et. al., 2006)

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งเตย *Pandanus tectorius* Parkinson ex Du Roi
(ที่มา : <https://www.gbif.org/species/8023236>, January 2021)

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งเตย *Pandanus odorifer* (Forssk.) Kuntze
(ที่มา : <https://www.gbif.org/species/5327293>, January 2021)

¹ไมโครนีเชีย (Micronesia) หมายถึง ภูมิภาคของแปซิฟิกตะวันตก ที่มีเกาะและประเทศต่างๆ เช่น หมู่เกาะมาร์แชลล์ และสหพันธรัฐไมโครนีเชีย (Cambridge Dictionary, 2022)

²เมลานีเชีย (Melanesia) หมายถึง ภูมิภาคของแปซิฟิกตะวันตก ที่มีเกาะและประเทศต่างๆ เช่น ฟิจิ หมู่เกาะโซโลมอน วานูอาตู และเกาะนิวกินี (Cambridge Dictionary, 2022)

³โพลินีเชีย (Polynesia) หมายถึง ภูมิภาคของมหาสมุทรแปซิฟิกตอนกลางที่มีหมู่เกาะและประเทศต่างๆ เช่น ฮาวาย ซามัว หมู่เกาะคุก ตองกา และตูวาลู (Cambridge Dictionary, 2022)

2) คำเรียกชื่อของพืชสกุลเตยในวัฒนธรรมต่าง ๆ

พืชสกุลเตย หรือ pandanus ชื่อสามัญว่า Beach Pandan, Hala, Hala Tree, Pandan, Pandanus, Pandanus Palm, Screw Pine, Tahitian Screwpine, Textile Screw-Pine, Thatch Screw-Pine, Veitch Screw-Pine (Lim, 2012) ซึ่งมีการสรุปคำเรียกชื่อสามัญในระดับสากลของพืชสกุลเตยประเภท Pandanus tectorius (screw pine) ซึ่งเป็นสายพันธุ์หนึ่งที่สำคัญที่ใช้งานหัตถกรรม (CAB International ,2019) ดังนี้

ที่	ภาษา	ชื่อสามัญพืชสกุลเตยประเภท Pandanus tectorius ในระดับสากล (Pandanus tectorius International Common Names)
1	English	pandan; pandang; pandanus; screwpine; screw-pine; Tahiti screw pine; textile screw-pine; textile screw-pine; Veitch screw-pine
2	Spanish	Bacua
3	French	baquais; baquois; pandanus; vacouet; vacquois
4	Arabic	Kadi

ตารางที่ 1 ตารางคำเรียกชื่อสามัญในระดับสากลของพืชสกุลเตยประเภท Pandanus tectorius (screw pine)

คำเรียกชื่อสามัญในท้องถิ่นของพืชสกุลเตยประเภท Pandanus tectorius (screw pine) อ้างถึงใน CAB International. (2019) สรุปดังนี้

ที่	ท้องถิ่น	ชื่อสามัญพืชสกุลเตยประเภท Pandanus tectorius (Local Common Names)
1	Brazil	Pandano
2	Fiji	vadra; voi voi
3	Germany	Chinesischer; Pandanuspalme; Schraubenbaum
4	Guam	Kafu
5	Indonesia	pandan pudak; pandang
6	Italy	ananasso delle China
7	Kiribati	te kaina
8	Marshall Islands	Bob
9	Micronesia	ajbwirok; anewetak; binu; choy; deipw; fach; far; hala; kipar
10	Nauru	Epo
11	Palau	Ongor
12	Portugal	Pandano

ที่	ท้องถิ่น	ชื่อสามัญพืชสกุลเตยประเภท <i>Pandanus tectorius</i> (Local Common Names)
13	Samoa	fala; lau fala
14	Tonga	fa; fafa; falahola; kukuvalu; laufala; lou'akau
15	Tuvalu	fala; lau fala
16	USA/Hawaii	hala; pu hala
17	Vanuatu	Pandanas

ตารางที่ 2 ตารางคำเรียกชื่อสามัญในท้องถิ่นของพืชสกุลเตยประเภท *Pandanus tectorius*
(screw pine)

(1) คำเรียกชื่อเตยในกลุ่มภาษาโพลินีเซียน/แปซิฟิก

นอกจากนี้ในกลุ่มภาษาโพลินีเซียนซึ่งอ้างถึงใน The Polynesian Lexicon Project Online (2010) ได้มีการเรียกชื่อ“ใบของพืชตระกูลเตย” (*Pandanus leaves*) ดังนี้

ที่	ภาษา	คำเรียกชื่อใบของพืช สกุลเตย	ความหมาย/คำอธิบาย
1	East Uvea	Lau-fa	ใบของเตยประเภท <i>tectorius</i> Feuille de pandanus (<i>Pandanus tectorius</i>)
2	Hawaiian	Lau hala	ใบเตย โดยเฉพาะที่ใช้สำหรับการจักสาน Pandanus leaf, especially as used in plaiting
3	Ifira-Mele	Raufara	ใบเตยที่ปราศจากหนาม ซึ่งใช้สำหรับการจักสาน Pandanus sp. without thorns, used for weaving
4	Manihiki-Rakahanga	Rau-whara	ใบเตย พืชที่ใช้สำหรับการสานเสื่อ Pandanus leaf; mat plant
5	Penrhyn	Rauhara	ใบเตย Pandanus leaf
6	Pukapuka	Lauwala	ใบเตย Pandanus leaf
7	Rapa	Rauro	ใบเตย ที่ใช้สำหรับการมุงหลังคา Pandanus leaf; clapboard of same for house roof
8	Rapa	Rau/aro	ใบเตย Pandanus leaves
9	Rarotongan	Raufara	A plant, a variety of pandanus, but with thinner and softer leaves than 'ara
10	Samoa	Laufala	พืชสกุลเตย Plant of screwpine family (<i>Pandanus sp.</i>)

ที่	ภาษา	คำเรียกชื่อใบของพืชสกุลเตย	ความหมาย/คำอธิบาย
11	Tahitian	Raufara	ใบเตยที่ใช้สำหรับมุงหลังคาบ้าน The leaves of the pandanus which are used for thatching the native houses
12	Takuu	Lauhara	ใบเตย Pandanus leaf
13	Tokelau	Laufala	ใบเตย Pandanus leaf (leaves) in general
14	Tuamotu	Raufara	ใบเตยชนิดใบอ่อนที่ใช้สำหรับการสานเสื่อ และหมวก The young leaves of the pandanus when used for matting or hat-making (TAK, ANA, NAP) a mature pandanus tree; of some eight or more feet in height (NAP)
15	Tuvalu	Laufala	ใบเตย Pandanus leaf (Jackson)
16	West Futuna	Raufara	ใบของพืชสกุลเตย Pandanus
17	West Futuna	Raushara	ใบของพืชสกุลเตย Pialao species of pandanus
18	West Uvea	Lau fala	ใบของพืชสกุลเตย Feuille de pandanus

ตารางที่ 3 ตารางชื่อ “ใบของพืชสกุลเตย” (Pandanus leaves) ในกลุ่มภาษาโพลินีเซียน

ที่	พื้นที่/ภาษา	คำเรียกชื่อใบของพืชสกุลเตย
1	Pohnpei /Pohnpeian	Kipar
2	Chuuk /Chuukese	Fach
3	Kosrae /Kosraen	Mweng
4	Yap /Yapese	Choy

ตารางที่ 4 ตารางชื่อ “ชื่อพืชสกุลเตย” (Pandanus) ในพื้นที่ และภาษาในแถบไมโครนีเซีย

(2) คำเรียกชื่อเตยในกลุ่มภาษาชวา - มลายู

คำว่า “Pandan” เป็นภาษาอินโดนีเซียหมายถึง “ต้นเตย” (KOTTAPURAM INTEGRATED DEVELOPMENT SOCIETY, 2021) การกลายเสียงวรรณยุกต์ ระดับเสียงในภาษาชวา - มลายู อยู่ในระดับกลางและต่ำ ไม่อยู่ในระดับสูง เช่น บุหรง ชวา - มลายู ซึ่งชวา - มลายูออกเสียงระดับกลางว่า บุ - รง เหตุที่เสียงวรรณยุกต์กลายจากเสียงระดับกลางและต่ำเป็นเสียงสูงนั้นก็คงเป็นเพราะว่าเราได้รับคำเหล่านี้ผ่านเข้ามาทางเสียงชาวปักษ์ใต้ นัยว่าเพราะนางข้าหลวงผู้ให้นำเรื่องอิเหนามาเล่าถวายเจ้าหญิงสองพระองค์ของ ไทย เป็นชาวปักษ์ใต้ (พระยาอนุমানราชชน, 2510) สำเนียงภาษาถิ่นใต้นั้นโดยทั่วไปแล้วจะออกเสียงอยู่ในระดับเสียงสูง คำภาษาชวา - มลายู ที่มีในวรรณคดีเรื่องอิเหนาจะมีคำที่กลายเสียงในลักษณะนี้จำนวนมาก และส่วนใหญ่พยัญกรณ์ท้ายจะกลายเสียงเป็นเสียงจัตวา เช่น bulan บุหลัน หมายถึง ดวงเดือน pandan ปาหนัน หมายถึง ดอกลำเจียก

“คำว่า บุหรงรำไป เป็นสองคำ บุหรง แปลว่า ดอกไม้ ส่วน รำไป ที่ข้าพระพุทธเจ้าแปลว่าดอกลำเจียก ข้าพระพุทธเจ้าแปลจากพจนานุกรมภาษามลายู-อังกฤษ ฉบับของมาสดน เมื่อทรงทักว่าดอกปาหนันจะว่าอย่างไร ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้สติ สอบคำ รำไป ในพจนานุกรมมลายู-อังกฤษ อีกฉบับหนึ่ง เป็นฉบับของวิลกินสัน ก็ได้ความว่า รำไป แปลว่า เบ็ดเตล็ด ปนกันบุหรงรำไป ก็คือดอกไม้เบ็ดเตล็ดปนกัน ที่พจนานุกรมฉบับมาสดนแปลเป็นดอกลำเจียก เป็นแปลผิด ในภาษามลายูเรียกดอกลำเจียกว่า ปาดัน เป็นคำเดียวกับ ปาหนัน หากเพี้ยนเสียงระหว่าง ด กับ น แล้วฝรั่งเอาไปแปลเป็นภาษาลาติน เรียกเป็นภาษาพฤกษศาสตร์ว่า Padanus” (พระยาอนุমানราชชน, 2484 อ้างถึงในหนังสือกรมศิลปากรลงวันที่ 31 สิงหาคม พุทธศักราช 2484) นอกจากนี้ Mengkuang หรือ Pandanus odoratissimus เป็นชื่อเรียกพืชที่มีลักษณะคล้ายใบเตยขนาดใหญ่ที่ขึ้นตามป่าโกงกางด้านหลังและยังพบในป่าในท้องถิ่น ผลไม้สามารถรับประทานได้และใช้ใบในการจักสาน การจักสานจากใบ Mengkuang เป็นหัตถกรรมของผู้หญิงพื้นบ้านในแถบชนบทของ kampong ประเทศมาเลเซีย (Capslock Sdn Bhd., 2020)

(3) คำเรียกชื่อเตยในภาษาไทย

เตยปาหนัน หรือบางคนอาจรู้จักในชื่อ ต้นลำเจียก หรือ เตยทะเล เป็นไม้พุ่มขนาดกลาง มักขึ้นอยู่ทั่วไปในภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ดินทรายและใกล้หนองน้ำ หรือตามแนวป่าโกงกาง ลำต้นจะเป็นกอใหญ่ขนาดความสูง ประมาณ 4-5 เมตร ลักษณะใบมีสีเขียวยาวมีหนามที่ริมใบ (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ, 2563) เตยทะเล มีชื่อสามัญ Seashore screwpine เตยทะเล มีชื่อวิทยาศาสตร์ Pandanus odorifer (Forssk.) Kuntze (ชื่อพ้องกับชื่อวิทยาศาสตร์ Pandanus odoratissimus L.f.) จัดอยู่ในวงศ์เตยทะเล (Pandanaceae) (เมตไทย, 2560) สมุนไพรเตยทะเล มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า การะเกด ลำเจียก (ภาคกลาง), ปะหนัน ปาณะ (มลายู-นราธิวาส), เกต็ก, การ

เกต, ลำเจียก, รัญจวน เป็นต้น (เมตไทย, 2560) ตามตำราระบุว่า ต้นที่มีดอกเพศผู้จะเรียกว่า "ลำเจียก" ส่วนต้นที่มีดอกเพศเมียจะเรียกว่า "เตยทะเล" (คณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539)

งานหัตถกรรมจักสานจากใบเตยทะเล ที่ทางปักช้ได้มักเรียกว่า “เตยปาหนัน” หรือในบางพื้นที่เรียกว่า ลำเจียก การะเกต และเตยหนาม เป็นชื่อที่เพี้ยนมาจากคำ “pandan” ในภาษาชวา - มลายู และไปกลายเป็นคำภาษาอังกฤษว่า “pandanus” แต่ในชีวิตประจำวันมักเรียกว่า “screw pine” จัดเป็นพืชตระกูลหญ้า อยู่ในวงศ์ Pandanaceae ใบมีลักษณะเรียวยาว ขอบใบและหลังใบมีหนาม เจริญเติบโตในพื้นที่ดินทรายชายทะเล รวมทั้งในพื้นที่มีน้ำขัง (กนกวรรณ พรหมทัศน์, 2554) ต้นเตยเจริญเติบโตได้ดีในสภาพพื้นที่ชื้นแฉะและมีดินทรายปนอยู่ หรือในพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่า บริเวณลำธาร และริมชายหาด มีเตยหลายชนิด ซึ่งเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ได้แก่ เตยหนาม เตยปาหนัน หรือเตยลำเจียก ซึ่งพบมากในภาคใต้ เนื่องจากเส้นใยของใบเตยมีคุณสมบัติที่เหนียวและทนเหมาะต่อการนำมาเครื่องจักสาน เช่น เตยหนาม (*Pentaspadon velutinus* Hook.f.) จังหวัดสตูล เรียกว่า “เตยนะ” จังหวัดระนองเรียกว่า “เตยหนาม” หรือ “เตยน้ำ” ลักษณะของใบและการแตกกอค้ำยต้นสลับประรด ใบใหญ่ หนา และยาวประมาณ 1.5-2 เมตร ริมใบมีหนามมาก ส่วนเตยปาหนัน (*Pandanus odoratissimus* Linn.f.) ภาคกลางเรียกว่า “ลำเจียก” หรือ “การะเกต” ประเทศมาเลเซียและจังหวัดนราธิวาสเรียกว่า “ปาแนะ” ต้นเจริญขึ้นเป็นกอ ใบเป็นพุ่ม และแตกกิ่งใบยาว พบมากบริเวณริมหาด ชายทะเล ป่าโกงกาง ชาวบ้านนิยมนำใบเตยมาจักสานเป็นเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เสื่อ กระเป๋า และหมวก เป็นต้น (อัมพร ศรประสิทธิ์ และคณะ, 2554)

สรุป จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพืชประเภทตระกูลเตยในภูมิภาคต่าง ๆ ที่สำคัญของโลก ที่ใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนในภูมิภาคต่าง ๆ มีสายพันธุ์ที่แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ โดยสามารถสรุปการเรียกชื่อ “พืชสกุลเตย” ในสกุล Pandanaceae และการเรียกชื่อของ “ใบของพืชตระกูลเตย” (*Pandanus leaves*) โดยเน้นพืชตระกูลเตยที่ใช้ประโยชน์จากใบสำหรับใช้ในการทำหัตถกรรมในวิถีวัฒนธรรมของพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

ที่	ภูมิภาค และภาษา	ชื่อเรียกของพืชสกุลเตยทางพฤกษศาสตร์ในสายพันธุ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในวิถีวัฒนธรรม	ชื่อของพืชสกุลเตยที่เรียกตามภาษาในภูมิภาค (ท้องถิ่น)	ชื่อใบของพืชสกุลเตย ที่เรียกตามภาษาในภูมิภาค(ท้องถิ่น) ต่าง ๆ
1	ภูมิภาคโพลินีเซีย/แปซิฟิก			
	- ฮาวาย	Pandanus tectorius	Hala	Lau hala
	- ตองกา	Pandanus tectorius	Fa Fafa	Falahola Laufala Lou'akau
	- ตูวาลู	Pandanus tectorius	Fala	Lau fala
	- ซามัว	Pandanus tectorius Pandanus whitmeeanus	Fala	Lau fala
2	ภูมิภาคเอเชียใต้			
	- อินเดีย	Pandanus kaida Kurz	Thazha (ภาษามลายูลัม)	
3	ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้			
	- มาเลเซีย	- Pandanus odoratissimus L. f. - Pandanus tectorius Parkinson - Pandanus atrocarpus Griff	- Mengkuang - Pandan laoet - Pandan pasir	
	- อินโดนีเซีย	- Pandanus tectorius - Pandanus julianettii Martelli	- Pandan - Pandan pudak - Pandan puti - Pandang - Seuke (ภาษาอาเงะห์)	
	- ฟิลิปปินส์	- Pandanus odoratissimus L. f. - Pandanus tectorius Parkinson - Pandanus odorifer (Philippine pandan)	Sabotan Sibutan (Tagalog) Parauan (Gaddang)	
4	ภูมิภาคในประเทศไทย			
	- ไทย (ภาคกลาง)	- Pandanus odorifer (Forssk.) - Pandanus odoratissimus L.f.	- ลำเจียก หรือ การะเกด (เตยที่มีเกสรตัวผู้) - เตยทะเล (เตยที่มีเกสรตัวเมีย)	ใบเตย
	- ไทย (ภาคใต้)	- Pandanus odorifer (Forssk.) - Pandanus odoratissimus	- เตยปาหนัน (จังหวัดพังงอานดามัน)	ใบเตยปาหนัน

ที่	ภูมิภาค และภาษา	ชื่อเรียกของพืชสกุลเตยทางพฤกษศาสตร์ในสายพันธุ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในวิถีวัฒนธรรม	ชื่อของพืชสกุลเตยที่เรียกตามภาษาในภูมิภาค (ท้องถิ่น)	ชื่อใบของพืชสกุลเตย ที่เรียกตามภาษาในภูมิภาค(ท้องถิ่น) ต่าง ๆ
		L.f. - Pentaspadon velutinus Hook.f.	- ปาแนะ (จ.นราธิวาส) - เตยนะ (จ.สตูล) - เตยหนาม / เตยน้ำ (จ.ระนอง)	

ตารางที่ 5 ตารางสรุปการเรียกชื่อ “พืชสกุลเตย” Pandancea และการเรียกชื่อของ “ใบของพืชสกุลเตย” (Pandanus leaves) ที่ใช้ในวิถีวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ (ที่มา : สราวุธ กลินสุวรรณ, มกราคม 2564)

3) ระบบนิเวศ และการเจริญเติบโตของพืชสกุลเตย

เตย *Pandanus tectorius* เติบโตในสภาพอากาศทางทะเล เขตร้อนชื้นและชื้น ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีแตกต่างกันไปตั้งแต่ 1,500 - 4,000 มม. โดยทั่วไปจะไม่มีหรือมีเพียงช่วงสั้น ๆ ในฤดูแล้ง จะปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่หลากหลายเป็นพิเศษ ตั้งแต่สภาพกรดถึงด่าง (pH 6-10) ดินเบาถึงหนัก และทนต่อการระบายน้ำที่มีอุปสรรค สายพันธุ์นี้ได้รับการปรับให้เข้ากับการสัมผัสกับลมแรงและมักเป็นเกลือและพืชที่โตเต็มที่จะทนต่อไฟที่รุนแรงปานกลาง (Thomson et. al., 2018) เตย *P. tectorius* เกิดขึ้นตามธรรมชาติในพื้นที่ชายฝั่งเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนหาดทรายและหิน ลานปะการังยกระดืบและกระแผลลาวา รวมถึงพื้นที่กร่อยบนดินเค็ม ทรายปะการัง และหนองบึง โดยทั่วไปแล้ว *P. tectorius* จะพบได้เฉพาะในแหล่งที่อยู่อาศัยชายฝั่งที่ระดับความสูงไม่เกิน 20 เมตร แม้ว่าเตยที่ระดับความสูงที่สูงขึ้น เช่น ในฮาวายสูงถึง 600 เมตร (Little and Skolmen, 1989) พืชชนิดนี้ชอบแสงแดดเต็มที่ และมักเกิดขึ้นในที่โล่งแจ้ง แต่มักจะเติบโตพร้อมกับร่มเงาบางส่วน (30 - 50%) แม้ว่าต้นไม้มักจะหยุดออกดอกและติดผลภายใต้ระดับร่มเงาที่สูงขึ้น และจะไม่ยอมให้ร่มเงาด้านบน 70%. *P. tectorius* ทนไฟได้ปานกลางและแน่นอนมากกว่าต้นไม้ริมชายฝั่งอื่นๆ เช่น ป่าชายเลน โดยต้นไม้ที่มีอายุมากกว่าจะทนไฟที่มีความรุนแรงต่ำถึงปานกลางได้ แม้ว่าต้นอ่อนที่มีความสูงน้อยกว่า 1 เมตรมักจะถูกทำลาย (Thomson et al., 2006)

เตย *P. tectorius* เติบโตในภูมิอากาศแบบเขตร้อนชื้นและใต้ทะเล โดยมีอุณหภูมิที่อบอุ่นถึงร้อนตลอดทั้งปี โดยมีความผันแปรเล็กน้อยตามฤดูกาลหรือรายวัน พืชชนิดนี้สามารถทนไฟได้ปานกลางซึ่งพบได้ตามธรรมชาติในทุ่งหญ้าริมชายฝั่งที่ได้รับการเผาไหม้เป็นประจำ ไฟที่มีความเข้มข้นต่ำถึงปานกลางอาจมีความสำคัญสำหรับการบำรุงรักษาพื้นที่ยืนต้นตามธรรมชาติในระยะยาว โดยต้น *P. tectorius* จะทนไฟได้ดีกว่าต้นไม้พื้นเมืองหลายชนิดในแหล่งที่อยู่อาศัยที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม

ตามขีดจำกัดความทนทานต่อความเย็นยังไม่ได้รับการทดสอบ แต่คาดว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นต่ำกว่า 10°C (Thomson et al., 2006)

ปริมาณน้ำฝนแตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงพื้นเมือง ทั้งในด้านปริมาณและการกระจายตามฤดูกาล แต่ *P. tectorius* พบได้ทั่วไปในพื้นที่ที่ได้รับ 1,500-4,000 มม. ต่อปี สม่ำเสมอเป็นสองส่วนหรือสูงสุด 4-6 เดือนโดยปกติในช่วงเวลาที่ร้อนที่สุด และ 0- ปกติฤดูแล้ง 3 เดือน แต่บางครั้งอาจนานกว่านี้ในปีที่รุนแรง เป็นเรื่องน่าสังเกตเกี่ยวกับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทราบว่า *P. tectorius* ทนต่อช่วงฤดูแล้งได้นานขึ้นโดยมีผลต่อเนื่องแต่ลดลง และถือว่าทนต่อสภาพแล้งได้ดีกว่ามะพร้าวในสภาพแวดล้อมของเกาะปะการัง (Stone et al., 2000) *P. tectorius* สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับดินชายฝั่งที่หลากหลายเป็นพิเศษ สามารถทนกรดหรือด่าง ในสภาพ pH 6-10 ทนต่อดินเปรี้ยว พื้นที่ที่มีหินบะซอลต์ หินปูน ทรายพรุและแอ่งน้ำ เป็นต้น *P. tectorius* จะทนต่อน้ำขังเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือนและอาจจะตลอดทั้งปีบนดินบางชนิด เช่น พีท และเมื่อพบบริเวณชายเลนน้ำเค็ม จะทนต่อน้ำเค็มเป็นระยะในช่วงกระแสน้ำสูงและคลื่นพายุ *P. tectorius* มีความทนทานต่อลมที่มีละอองเกลือที่สูง และทนทานพายุหมุนเขตร้อนระดับปานกลางถึงรุนแรงได้ (Thomson et al., 2006)

4) ความพิเศษของพืชสกุลเตย

ต้นเตยเตยเทศหรือเรียส (*Pandanus tectorius*) มีการใช้งานที่หลากหลายในวนเกษตรและสวนไม้ยืนต้น ทนทานต่อลมที่พัดแรงและเค็มมาก และสามารถใช้ใกล้ชายฝั่งเพื่อเป็นการป้องกันพืชอาหารอื่น ๆ นอกจากนี้ เหมาะที่ปลูกบนเนินทรายเพื่อให้เนินทรายมีเสถียรภาพ (Thomson et al., 2006) ใบเตยเป็นทรัพยากรสำคัญเป็นวัสดุสำหรับการทำเสื่อ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน ที่นอน และเสื่อชั้นดี ใบเตยยังมีความสำคัญสำหรับการมุงและสำหรับการทำพัดและตะกร้า พันธุ์ที่ไม่มีหนามบางชนิดได้รับการพัฒนาซึ่งทำให้จับใบได้ง่ายขึ้น (Tamarareo.org, 2019) ใบเตยใช้ในการจักสานเสื่อปูพื้นแบบดั้งเดิมในหลายประเทศในแถบแปซิฟิก เช่นเดียวกับในการสร้างบ้านแบบดั้งเดิม (มุงสำหรับผนังและมุงหลังคา) ว่ากันว่าหลังคาที่ทำจากใบเตยมีอายุการใช้งานประมาณ 15 ปี ส่วนหลังคาที่ทำจากใบมะพร้าวจะมีอายุเพียง 3 ปี (Little and Skolmen, 1989)

เตยมีผลเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญในไมโครนิเซียซึ่งรับประทานดิบหรือปรุงสุก ลำต้นใช้สร้างบ้านบันไดหมอนแข็งแจกันกับดักปลาเป็นพื้นและยังเป็นแหล่งกวางสำหรับพายเรือแคนู ใบของมันถูกนำมาสานเป็นมุงหลังคาใบเรือเสื่อตะกร้าหมวกและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ใบอ่อนยังใช้ในการรักษาฝีและโรคอื่น ๆ ในการแพทย์พื้นบ้าน รากอากาศให้ยาต้มที่ใช้เป็นเครื่องดื่มในการรักษาโรคเบาหวาน (Jacqueline, 2017) นอกจากนี้ลำต้นของเตยสายพันธุ์หนึ่งในหมู่เกาะ

มาร์แชลล์ใช้ทำเสากระโดงเรือแคนูแบบดั้งเดิม ในฮาวาย ใบเตยเป็นวัตถุดิบหลักในการทำเรือแคนู (Thomson et al., 2006)

2.2.2 วัฒนธรรมเตยในภูมิภาคต่างๆ ระดับสากล

1) วัฒนธรรมเตยในแถบโพลินีเซีย

พืชสกุลเตยมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกมาอย่างยาวนานนับพันปี โดยเฉพาะภูมิภาคที่มีภูมิประเทศติดชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะพืชที่ในแถบมหาสมุทรแปซิฟิก ประกอบด้วยพื้นที่แถบ โพลินีเซีย ไมโครนีเซีย เมลาเนียเซีย ออสเตรเลีย รวมทั้งพื้นที่ในแถบเอเชียโดยเฉพาะในแถบเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งรวมถึงประเทศไทย

ชาวโพลินีเซียนเริ่มต้นด้วยการล่องเรือแคนูกว่า 3,000 ปีก่อนไปยังหมู่เกาะที่ไม่มีผู้คนอาศัย พวกเขานำพืช สัตว์ และภาษาที่มีต้นกำเนิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และตลอดระยะทางพวกเขากลายเป็นคนเดินเรือ มีเพียงกลุ่มคนเล็ก ๆ ไม่ก็กลุ่มไม่ได้เดินทางมาถึง และอาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยวเป็นเวลาหลายศตวรรษ พวกเขาได้พัฒนาลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ซามัวและตองกาทกลายเป็นแหล่งกำเนิดของโพลินีเซีย และกว่าสองพันปีที่แล้วชาวโพลินีเซียนได้สำรวจทางตะวันออกเฉียงในช่วงเวลาที่ลมพัดห่างจากตะวันออกเฉียงที่พัดมาพบหมู่เกาะตาฮีตี และหมู่เกาะมาร์แชลล์ จาก "ศูนย์กลางการแพร่กระจาย" นักสำรวจเหล่านี้ออกเดินเรือไปไกลถึงเกาะฮาวายไปทางเหนือเกาะอีสเตอร์ทางตะวันออกเฉียง และนิวซีแลนด์ไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ก่อนที่ชาวยุโรปจะมีการสำรวจมหาสมุทร (Kāne, 1998) หลักฐานทางชาติพันธุ์วิทยาสะท้อนถึงความก้าวหน้าของการตั้งถิ่นฐานจากหมู่เกาะแปซิฟิกตะวันตก ผ่านทางตอนกลางของโพลินีเซีย (หมู่เกาะคุก หมู่เกาะโซไซตี และฮิวา) จากนั้นไปยังฮาวาย (Kawaharada, 1999) ต้นเตยบางครั้งเรียกว่า สกรูไพน์ (screw pine) เนื่องจากมีลักษณะการเรียงของใบเหมือนลายเกลียวไปตามกิ่งก้าน (Bird, Goldsberry & Bird, 1982) ต้นเตยเป็นต้นไม้สายพันธุ์หนึ่งที่มาพร้อมกับการเดินทางโดยเรือแคนู ซึ่งเรียกว่า "canoe plants" ซึ่งชาวเกาะแปซิฟิกใช้เรือแคนูอพยพข้ามมหาสมุทร งานจักสานใบเตยยังคงใช้กันอย่างแพร่หลายในภูมิภาคนี้ตั้งแต่ผลิตเป็นตะกร้าและภาชนะขนาดเล็กไปจนถึงเสื้อขนาดใหญ่ตลอดจนใบเรือ (Herman, 2017) ภูมิปัญญาจักสานใบเตยอย่างหนึ่งที่น่าสนใจของชาวโพลินีเซียนคือการทำใบเรือด้วยเสื่อจักสานจากใบเตย (Haddon & Hornell, 1936) จะมีการพายเรือแคนูเมื่อไม่มีลมและแล่นเรือเมื่อมีใบเรือที่ทำจากใบมะพร้าวหรือใบเตย เรือเหล่านี้สามารถเดินทางได้มากพอที่จะเดินทางเป็นระยะทางกว่า 2,000 ไมล์ ตามเส้นทางในท้องทะเลที่ยาวที่สุดของโพลินีเซีย เช่นเส้นทางระหว่างฮาวายและตาฮีตี และแม้ว่าเรือแคนูแบบลำคู่จะมีขีดความสามารถในการบรรทุกน้อยกว่าเรือลำกว้างของนักสำรวจชาวยุโรป แต่เรือแคนูโพลินีเซียนก็แล่นเรือได้เร็วกว่า (Kawaharada, 1999) ในตอนท้ายของการสำรวจชาวโพลินีเซียนมีวัฒนธรรมที่กระจัดกระจายทางภูมิศาสตร์มาก

ที่สุดในโลกโดยมีประชากรบนเกาะทุกเกาะที่อาศัยอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก (Hawaii History.org., 2020)

ภาพที่ 3 เรือ Canoe ที่มีใบเรือทำจาก lauhala (ใบเตย)

Hawaiians in a double hulled canoe. (Engraving from 'New System of Geography' by Thomas Bankes (London, c1785). Source: (Photo12/UiG via Getty Images) (ที่มา : Williams, J. A., online 2019)

รัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกา เป็นแหล่งสำคัญที่มีวัฒนธรรมเตยอย่างเด่นชัดในแถบโพลินีเซีย ต้นเตยในภาษาฮาวาย เรียก “ฮาลา” หรือ “พูฮาลา” (hala or pūhala) หรือที่นักวิทยาศาสตร์รู้จักกันในชื่อ Pandanus tectorius เป็นหนึ่งในพืชที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ทางนิเวศวิทยา และวัฒนธรรมของฮาวาย รวมทั้งภูมิภาคแปซิฟิก (Gallaher, 2014) “lauhala” เป็นคำในภาษาฮาวายซึ่งมาจากรากศัพท์ “lau” ซึ่งแปลว่า “ใบไม้” และคำว่า “hala” เป็นคำที่ใช้เรียก “ต้นเตย” หรือที่เรียกว่า Hawaiian Screwpine หรือ Pandanus tectorius ต้นเตยหรือต้นฮาลามีใบยาวที่สามารถนำมาจักสานเป็นผืนได้ซึ่งสามารถนำไปใช้งานได้หลากหลาย ศิลปะการจักสานใบฮาลานั้นพบได้ทั่วไปในหลายวัฒนธรรมในแปซิฟิก รวมทั้งในฮาวาย นอกจากนี้คำว่า “lauhala” ยังหมายถึง ศิลปะการจักสานใบฮาลา (the art of weaving hala leaf) อีกด้วย (Frailey, 2015) การจักสานจากใบเตย (lauhala) แสดงถึงประเพณีการดำรงชีวิตที่เกิดขึ้นบนส่วนโค้งใหญ่ของประวัติศาสตร์การเดินทางในมหาสมุทรแปซิฟิก (Keawe, MacDowell & Dewhurst, 2015)

ปัจจุบันมีต้นเตยเพียงชนิดเดียวที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากหมู่เกาะฮาวายนั่นคือ Pandanus tectorius ซึ่งเป็นพืชพื้นเมืองของฮาวาย แต่อาจมีการนำมาปลูกเพิ่มเติมโดยชาวโพ

ลิ้นี่เซียในยุคแรก *Pandanus tectorius* พบได้บนเกาะหลักทั้งหมดยกเว้น Kaho'olawe (Wagner, Darrel & Sohmer, 1990) ซึ่งต้นเตยอาจจะนำไปฮาวายในฐานะเป็นพืชที่มาพร้อมกับเรือแคนู (canoe plants) นักสำรวจชาวโพลินีเซียนในสมัยโบราณได้นำพืชที่สำคัญที่สุดจำนวนมากที่จำเป็นสำหรับการเอาชีวิตรอดร่วมกับพวกเขาในเรือแคนูในรูปแบบของเมล็ดพืชหรือต้นกล้า (Frailey, 2015) ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานยังได้นำหมู สุนัข ไก่ และหนุมาดด้วย การขนย้ายพืชและสัตว์เลี้ยงโดยเรือแคนูเดินทางแสดงให้เห็นว่าผู้ตั้งถิ่นฐานในยุคแรกวางแผนที่จะตั้งรกรากในฮาวายหลังจากค้นพบที่ตั้งถิ่นฐานแล้ว (Kawaharada, 1999) นอกจากนี้ต้นเตยยังพบได้บนหมู่เกาะแปซิฟิกในส่วนที่เหลือของโพลินีเซีย ในไมโครนีเซีย ในเมลานีเซีย และทางตะวันตกถึงตอนเหนือของออสเตรเลีย *Pandanus tectorius* เติบโตในบริเวณชายฝั่งที่ชื้นและเนินหุบเขาที่ระดับความสูง 2,000 ฟุต (Wagner, Darrel & Sohmer, 1990)

ทุกส่วนของต้นไม้ชนิดนี้ที่ได้นำมาใช้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมและความอยู่รอดของผู้คนในภูมิภาคนี้ (Gallaher, 2014) เนื่องจากต้นเตยหรือฮาลาเป็นทรัพยากรที่มีค่า เช่นนี้จึงมีความเป็นไปได้ที่นักเดินทางชาวโพลินีเซียนจะล่องเรือไปยังฮาวายพร้อมเมล็ดพืช แต่หลักฐานฟอสซิลผลฮาลา หรือผลเตยที่ค้นพบในกระแสน้ำอายุ 500,000 ปีบนเกาะคาไว (Kauai) ของฮาวายทำให้ยืนยันว่าพืชชนิดนี้เติบโตอยู่ที่นี่มานานก่อนมนุษย์ ทุกวันนี้สายพันธุ์ที่ไม่ใช่พันธุ์พื้นเมืองบางชนิดที่ไปไม่มีหนามก็เติบโตในหมู่เกาะนี้เช่นกัน (Lo, 2010) ยังพบซากฟอสซิลที่อายุไม่ต่ำกว่า 1.2 ล้านปี แถบชายฝั่งตอนเหนือของเกาะคาไว (Kauai) ซึ่งสามารถบ่งชี้ได้ว่าพืชชนิดนี้ล่องไปยังฝั่งของฮาวายครั้งแรกโดยปราศจากการช่วยเหลือของมนุษย์ (Cunningham, 1994) บันทึกฟอสซิลแสดงให้เห็นว่าต้นเตยเติบโตอยู่ที่นี่ก่อนมนุษย์คนแรก (Maui Cultural Lands, Incorporated, 2021)

ชาวโพลินีเซียนจำนวนมากมีตำนานต่าง ๆ เกี่ยวกับพลังลึกลับต่อต้นเตยในทุก ๆ ที่ที่พบเจอซึ่งคือคุณค่าอันยิ่งใหญ่ต่อความเป็นพื้นถิ่น (Stall, 1953) ในแง่ทางสังคม ด้วยการใช้ประโยชน์มาแต่ดั้งเดิมหลายด้านของเตย *P. tectorius* โดยเป็นทั้งยาพื้นบ้าน เป็นงานหัตถกรรมและเพื่อวัตถุประสงค์ของชาวบ้าน พืชชนิดนี้ยังเป็นต้นไม้ที่มีคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชุมชนบนเกาะ มีลักษณะเด่นในตำนานการสร้างตำนาน ไม่ว่าจะเป็นเพลงและคำพูดต่างๆ ของชาวไมโครนีเซียและโพลินีเซีย (CAB International, 2020)

(1) วัฒนธรรมเตยในฮาวาย

พืชพื้นเมืองมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต ในวัฒนธรรมฮาวายใช้พืชเป็นอาหาร เป็นของตกแต่งเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในพิธีต่าง ๆ รวมทั้งใช้สำหรับการรักษาโรค พืชพื้นเมืองยังช่วยส่งเสริมความเข้าใจ ความซาบซึ้ง และเคารพต่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของฮาวาย ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับบรรพบุรุษ และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจวบปัจจุบัน (Hattie, 2021) ต้นเตย หรือ Hala ก็ถือเป็นพืชพื้นเมืองชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศและมีอิทธิพลอย่างมาก

ต่อวิถึวัฒนธรรมของชาวฮาวาย ในฮาวายมีวิถึวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์จากต้นเตยแทบทุกส่วน ผู้เป็นแม่ มักจะเคี้ยวดอกเตยซึ่งต่อมาให้ดอกไม้ที่เคี้ยว นั้นแก่ลูกเพื่อเป็นยาระบาย น้ำผลไม้ที่สกัดจากรากที่โหลกของต้นเตยนำมาผสมกับส่วนผสมอื่นๆ สามารถบรรเทาอาการเจ็บหน้าอก นอกจากนี้ยังใช้เป็นยาชูกำลังสำหรับผู้หญิงที่เพิ่งคลอดบุตรและยังอยู่ในสภาพอ่อนแอ (Philippine Herbal Medicine, 2020) ชาวฮาวายในยุคแรกให้ความสำคัญกับต้นเตยสำหรับการใช้งานเป็นจำนวนมาก ในทางการแพทย์หน่อของเตยมักใช้ในการคลอดบุตร และเพื่อบรรเทาอาการเจ็บหน้าอก น้ำมันจากกาบตัวผู้ช่วยบรรเทาอาการปวดหัว ภายในกาบเหล่านี้มีดอกเล็ก ๆ ที่มีกลิ่นหอมเรียกว่าฮินาโนะ สำหรับแก้อาการท้องผูก เกสรหวานของเตยยังเป็นกระตุ้นทางเพศ ผลเตยซึ่งกินเฉพาะในช่วงอดอยากมีลักษณะคล้ายลูกผสมระหว่างลูกสนกับสับปะรด ประกอบด้วย "คีย์" (keys⁴²) ยาวประมาณ 2 นิ้ว เรียกอีกอย่างว่า drupes หรือ phalanges (Lo, 2010) ซึ่งคีย์ของผลเตยยังมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวฮาวายอีกด้วย

⁴²keys หรือ คีย์ เป็นคำเรียกปล้องหรือปุ่มจำนวนมากที่รวมอยู่ในผลเตย มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม (wedge shaped) บางครั้งเรียกว่า **carpels, phalanges** รวมทั้ง **keys** เตยแต่ละผลมี 40 - 80 คีย์ หรืออาจมีมากนับร้อยคีย์ ในแต่ละผล สีของผลมีตั้งแต่สีเหลืองถึงสีส้มจนถึงสีแดงเมื่อสุก ใช้เวลาหลายเดือนกว่าผลไม้จะสุก ผลสุกมีกลิ่นหอม ปกติแล้ว **keys** สามารถลายน้ำได้ซึ่งคุณสมบัติการลายน้ำก็ถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการแพร่ขยายพันธุ์เตย

วัฒนธรรมแปซิฟิกหลายแห่งใช้ใบของต้นเตยในการจักสานเพื่อประดิษฐ์สิ่งของที่มีประโยชน์ เช่น ตะกร้า เสื่อ และหมวก แม้ว่าจะในกระบวนการทำจะมีกระบวนการที่ยาวนานและลำบากในการเตรียมใบสำหรับการจักสาน แต่ผลงานชิ้นสุดท้ายก็ถือเป็นงานศิลปะที่ให้ความรู้สึกในรูปแบบ pleasing earthy feel (An Intermingling of Masonic & Hawaiian Culture, 2020) ในขั้นตอนในการเลือกและเตรียมใบเตย (lauhala) สำหรับการใช้งาน ชาวฮาวายต่างจากชาวเกาะแปซิฟิกอื่น ๆ ที่มีการเด็ดใบเตยในช่วงที่เป็นสีเขียว แต่ชาวฮาวายจะเก็บใบเมื่อแห้ง และเป็นสีน้ำตาล โดยล้างใบในมหาสมุทรเพื่อล้างเศษซากและแมลงออกก่อน (Ching, 2019) การเลือกใบเตยที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ (Bird, Goldsberry & Bird, 1982) ช่วงจักสานในสมัยก่อนส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง งานประเภทนี้เป็นแหล่งที่มาของการทำให้เกิดรายได้มาก ดังนั้นผู้หญิงที่มีส่วนร่วมในงานเหล่านี้จะมีฐานะดี และได้รับการยกย่องในทักษะนี้ ซึ่งศิลปะประเภทนี้มีประโยชน์ต่อชาวฮาวายโบราณโดยนำความเป็นอยู่ที่ดีมาให้ (Malo, 1853) มีการใช้ใบเตยมาสานเป็นเสื่อสำหรับปูผนังตามแบบดั้งเดิม หลาย ๆ ประเทศในแถบแปซิฟิกก็ใช้ใบเตยเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของบ้านเรือน (การปูผนัง และมุงหลังคา) หลังคาที่มุงจากใบเตยจะมีความทนทานถึง 15 ปี ขณะที่หลังคาที่มุงจากใบมะพร้าวใช้ได้เพียงประมาณ 3 ปี (Little & Skolmen, 1989)

ภาพที่ 4 สตรีชาวฮาวายกำลังสานเสื่อใบเตย
(ที่มา: Young, online September 20, 2016)

ความนิยมในการนำใบของต้นเตย ซึ่งในภาษาฮาวาย คือ “ลอสาลา” (lauhala) ที่นิยมใช้ในการจักสานเรียกว่า “ลอสาลา คิลิปากิ” (lauhala kilipaki) ใบของพืชชนิดนี้มีความนุ่มและทนทานเป็นพิเศษ ซึ่งได้รับการยกย่องอย่างสูงสำหรับความงามของสี และความสะอาดในการจักสาน เสื่ออนพิเศษมีการใช้กาบใบจากต้นเตยที่มีเกสรตัวผู้ (ในภาษาฮาวาย เรียกว่า hinano) มี

กาบสีอ่อนนุ่มและยืดหยุ่นได้ดีและทำเสื่อทออย่างประณีตที่สงวนไว้สำหรับหัวหน้าที่ได้รับ การยกย่องเป็นพิเศษ เนื่องจากความขาดแคลนต้นตัวผู้ซึ่งมีในป่าน้อยกว่าต้นตัวเมียมากและมีเพียงไม่กี่ดอกต่อฤดูกาล กาบยังสั้นมากยาวประมาณ 25 เซนติเมตร (9.8 นิ้ว) และกว้าง 15 เซนติเมตร (5.9 นิ้ว) โดยมีเพียงสองในสามของกาบที่ใช้สานได้จริง (An Intermingling Of Masonic & Hawaiian Culture, 2020) กาบใบอ่อนของต้นที่มีเกสรตัวผู้ (hinano) มักมีการนำมาใช้จักสานถือเป็นเสื่อชั้นดี และมีกลิ่นหอมซึ่งเรียกว่า “moena hinano” (Maui Cultural Lands, Incorporated, 2021) เสื่อที่สานอย่างประณีตวางไว้บนเสื่อปูพื้นหยาบเพื่อใช้เป็นเสื่อนอน อย่างน้อยมีการปูเสื่อสองสามผืน (และมักจะหลายผืน) ซ้อนกันเป็นที่นอน (Young, 2016) ในสมัยฮาวายโบราณ เสื่อใบเตยจักสานเป็นเสื่อนอนและวางซ้อนกันจนหนาประมาณ 5 - 8 ซม. แล้วเย็บติดกันเหมือนที่นอนเพื่อป้องกันไม่ให้หลุดออกจากกัน (Abbott, 1992)

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ่งของที่ทำจากใบเตยกลายเป็นที่นิยมสำหรับบุคลากรทางทหารเพื่อส่งกลับบ้านเป็นของขวัญ (Ching, 2019) ในศิลปะการจักสานแบบโบราณทั้งหมด การจักสานใบเตยยังคงได้รับการฝึกฝนมากที่สุด ไม่เพียงเพราะศิลปะจากต้นเตยมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณซึ่งมักใช้สานเป็นเสื่อ ตะกร้า และหมอน แต่ในช่วงปี 1930s การจักสานเป็นหนึ่งในวิถีชีวิตของครอบครัวของชาวเกาะใหญ่ซึ่งช่างสานหลายคนสานเป็นหมวก และตะกร้าเก็บกาแฟเพื่อแลกกับอาหารที่ร้านค้าในไร่ (Fullard - Leo, 2006) ชาวฮาวายมาที่ร้านค้า Kimura Shoten⁵ เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าทำมือจากใบเตย มีการแลกเปลี่ยนเสื่อ ตะกร้า และหมวกสานจากใบเตยสำหรับสินค้า เช่น อาหาร เสื้อผ้า ลูกอม รองเท้า โคมไฟ ผ้าห่ม น้ำมันก๊าด และสิ่งอื่นๆ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (Ching, 2019)

ศิลปะการจักสานใบเตยได้รับการฟื้นฟูตลอดหลายปีที่ผ่านมา เนื่องจากงานฝีมือที่ครั้งหนึ่งเคยถูกแทนที่ด้วยผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ใบที่แข็งของต้นเตย *Pandanus tectorius* มักจักสานเป็นเสื่อนอน บุผนัง มุงหลังคา ตะกร้าเก็บของ และสานเป็นใบเรือสำหรับพายเรือแคนูในการเดินทาง (Bird, Goldsberry & Bird, 1982) ศิลปะแห่งใบเตยเคยเป็นทักษะที่ทรงคุณค่าและได้รับการพัฒนาอย่างสูงและช่างจักสานก็มีความสามารถอีกทั้งได้รับยกย่องในทักษะของพวกเขา อันที่จริงครอบครัวส่วนใหญ่มีช่างจักสานหลายคนโดยนำใบที่อุดมสมบูรณ์ของต้นเตยมาสานเป็นเสื่อ ตะกร้า เสื้อผ้า พัด และหมวก ศิลปะนี้ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้จากครูที่หลากหลายซึ่งจะสอนรูปแบบและเทคนิคที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Frailey, 2015) ดังสุภาภิตของฮาวายที่ว่า “‘Ōlelo no‘eau” ซึ่งใช้กันทั่วไปในวัฒนธรรมเพื่อแสดงวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ถูกต้องจากรุ่นสู่รุ่น จากครูสู่นักเรียน และแม้กระทั่งจากภูมิปัญญาของธรรมชาติแก่ผู้ที่ต้องการแสวงหาคำตอบ (Valentine, 2017) ประเพณีการจักสานแบบโบราณจากเตย *Pandanus tectorius* หรือ hala ยังคงดำเนินต่อไปจนถึงทุกวันนี้ แต่อาจไม่จำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากการใช้

ใบเตยแบบดั้งเดิม ดังเช่น เสื่อรองนอน และที่บุผนังในครัวเรือน กลายเป็นสิ่งล้ำสมัยและถูกแทนที่ด้วยความทันสมัยจากพรมและการฉาบผนังด้วยปูน ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้มีการฟื้นตัวของการจักสานใบเตยซึ่งเป็นงานฝีมือที่มีประโยชน์ ปัจจุบันช่างจักสานผลิตทุกอย่างตั้งแต่หมวก กระเป๋า สร้อยข้อมือ และพัด ไปจนถึงที่รองจาน ที่วางแก้ว และพรมปูพื้น (Post, Bukovics and Wichman, 2010)

วัฒนธรรมเตยของฮาวายยังมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อ ในช่วงปลายปีฮาวายมีการสวมพวงมาลัยจากผลเตย (lei hala) ผู้สูงอายุในฮาวายว่ากันว่าหากใส่พวงมาลัยเตยความโชคร้ายในปีนั้นก็จะมลายไป ดังนั้นพวงมาลัยจากผลเตยจึงเป็นสัญลักษณ์และป้องกันความชั่วร้ายและความโชคร้ายในอดีตและเป็นวิธีที่ดีในการเริ่มต้นปีใหม่ (Akana, 2022) คำว่า ฮาลา (Hala) นอกจากหมายถึงต้นเตย ยังมีความหมายอื่น ๆ อีก เช่น ความหมายถึง "ล่องลับ" หรือ "ตาย" ชาวฮาวายมีวัฒนธรรมการทำพวงมาลัยจากผลเตย ซึ่งเรียกว่า "Lei" ในสมัยฮาวายยุคแรกมีการทำพวงมาลัยมีไว้สำหรับใช้ส่วนตัวของชาวฮาวายยุคและไม่เคยมอบให้ผู้อื่น ยกเว้นด้วยความมั่งร่ำรวยเนื่องจากคำว่า Hala ยังแปลว่า บาป ความชั่ว ความผิด ความผิดพลาด หรือความล้มเหลวและไม่ได้สวมใส่ในบางช่วงเวลาถือเป็น "โชคร้าย" (Maui Cultural Lands, Incorporated, 2021) ประเพณีการสวมพวงมาลัยจากผลเตยยังขึ้นกับโอกาสในแต่ละครั้งด้วย อาทิ การมอบให้เนื่องในโอกาสการสำเร็จการศึกษาในโรงเรียน พิธีรับปริญญา วันครบรอบโอกาสพิเศษของบุคคลหรืองานกิจกรรมต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งที่ดี แต่การมอบพวงมาลัยนี้ในโอกาสที่เป็นการเริ่มต้น อาทิ งานขึ้นบ้านใหม่

⁵Kimura Shoten เป็นร้านค้าจำหน่ายสินค้าทั่วไปก่อตั้งโดยครอบครัว Kimura ชาวญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1914 ณ Holualoa ทางฝั่งตะวันตกของรัฐฮาวาย ปัจจุบันปรับเปลี่ยนเป็นชื่อ Kimura Lauhala ซึ่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากใบเตย (lauhala)

การประชุมทางการเมืองของนักการเมือง ก็ไม่เหมาะสมนักเพราะอาจถือเป็นความโชคร้าย มีความเชื่อว่านักเต้นฮูลา ซึ่งฮูลา (hula) เป็นรูปแบบการเต้นตามประเพณีโบราณของฮาวาย โดยนักเต้นในโรงเรียนบางแห่งจะไม่สวมพวงมาลัยผลเตย เนื่องจากความหมายของคำว่า Hala ยังหมายถึง การล้วงลับ ซึ่งเกรงว่าองค์ความรู้จะล้วงลับไปด้วย เป็นต้น Kaha'i Topolinski ปรมาจารย์ด้านการเต้นฮูลากล่าวว่าหากได้รับพวงมาลัยจากผลเตยในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม มีเคล็ดลับให้ถือด้วยมือขวา และเก็บไว้ด้านข้าง แล้วจึงนำมาสวมใส่ในเวลาที่เหมาะสม (Akana, 2022)

ภาพที่ 5 พวงมาลัยจากผลเตย (Lei Hala)
(ที่มา : leiday.org, online, 2022)

นอกจากนี้ผลกระทบจากธรรมชาติยังส่งผลต่อพืชทางวัฒนธรรมนี้ด้วย นั่นก็คือ ภัยคุกคามต้นเตยจากแมลง (The Pandanus scale insect) ที่ส่งผลกระทบต่อต้นเตยบนเกาะเมาอิ (Maui) ในช่วงปี 2542 ซึ่งแพร่กระจายไปยังแทบทุกพื้นที่ของเกาะเมาอิ ต้นเตยที่มีอายุน้อยถูกทำลาย และทำให้ใบของต้นที่โตใช้ประโยชน์ต่อการจักสานไม่ได้ แม้ว่ากรมวิชาการเกษตรแห่งฮาวายกำลังค้นหาสารควบคุมทางชีวภาพที่เหมาะสมสำหรับแมลงเหล่านี้ แต่ช่างจักสานก็ได้ดำเนินการอนุรักษ์โดยมุ่งเป้าไปที่การปกป้องต้นเตยเช่นกัน (Department of Land and Natural Resources of Hawaii, 2021) เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมของฮาวายมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางธรรมชาตินี้ มากจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ ระบบนิเวศของต้นเตย ความท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อต้นเตย การอยู่รอด และกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อรักษาไว้ (Gallaher, 2014)

สรุป เเตย หรือ ในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “hala” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสายพันธุ์ Pandanus tectorius เป็นพืชพื้นถิ่นที่เจริญเติบโตในฮาวายก่อนที่โพลินีเซียนจะมาตั้งรกราก ประโยชน์นานัปการของเเตยตั้งแต่ราก ลำต้น ผล และใบได้นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนสามารถสร้างวัฒนธรรมเเตยในฮาวายมาอย่างยาวนาน หัตถกรรมต่างๆ จากใบเเตย หรือ “laulala” ก็เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่ง ช่างสานชาวฮาวายนิยมเลือกใบแห้งมาใช้ในการจักสานโดยผ่านกรรมวิธีต่างๆ แล้วจึงนำมาทำเป็นเส้นตอกก่อนการทำหัตถกรรม หัตถกรรมจากเเตยของฮาวายมีความพิถีพิถัน ตั้งแต่การเลือกวัสดุ เช่น วัสดุจากเเตยที่หายากจากกาบใบที่มีกลิ่นหอมของต้นตัวผู้มักจะถูกนำมาใช้ในการสานสำหรับบุคคลพิเศษ หัตถกรรมเเตยยังถือเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมโดยช่างสานนำไปแลกกับข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันกับร้านค้าในอดีตแทนเงินตรา การทำหัตถกรรมเเตยจากการเรียนรู้ผ่านผู้เป็นแม่ ครูผู้สอนในโรงเรียน ซึ่งในกระบวนการนี้สามารถสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ใกล้ชิดระหว่างคนทั้งสอง และสามารถสร้างให้วัฒนธรรมเเตยคงอยู่โดยอาจไม่จำเป็นต้องสร้างนโยบายการอนุรักษ์หัตถกรรมเสียด้วยซ้ำ ต้นเเตยยังถือเป็นพืชที่สำคัญที่ฝังรากลึกในวิถีวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อมโยงถึงบรรพบุรุษ และประเพณี รวมทั้งความเชื่อต่าง ๆ ที่ละเอียดอ่อนจนสร้างประวัติศาสตร์ของฮาวายได้เป็นอย่างดี แม้บริบทด้านเวลาจะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมเเตย ทรัพยากรเเตยอาจถูกคุกคามบ้างแต่ความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาตินี้ก็สามารถสร้างตติสำนึกให้ช่างสานและผู้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญในการฟื้นฟูต้นเเตยในระบบนิเวศเพื่อการใช้อย่างยั่งยืนด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมของฮาวายมีความเกี่ยวพันกับทรัพยากรธรรมชาติชนิดนี้

(2) วัฒนธรรมเเตยในตองกา

ชาวตองกาเกือบทั้งหมดมีเชื้อสายโพลินีเซียน มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับชาวซามัว และชาวโพลินีเซียนอื่น ๆ ในด้านวัฒนธรรมและภาษา ตลอดจนมรดกทางพันธุกรรม นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลของชาวเมลาเนเซียนเพียงเล็กน้อยจากการติดต่อกับฟิจิ การแต่งงานกับชาวยุโรปเริ่มกลายเป็นเรื่องปกติมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการอพยพของชาวตองกาที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 1970 (Foster, 2022) โดยอพยพไปยังออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา เพื่อการทำงานเพื่อหารายได้แก่ครอบครัวที่อยู่ในประเทศ รวมทั้งการแต่งงานกับคนต่างชาติดังกล่าว (Scroope, 2018) ชาวตองกาทำงานหัตถกรรมมาเป็นเวลานานหลายพันปี แม้ในปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ความต้องการของตลาดก็ยังคงนิยมสินค้าที่ผลิตด้วยวิธีทำมือประเภทนี้อยู่ (Heemsoth, 2013) สุภาชิตตองกาโบราณกล่าวว่าหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จอาศัยอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับงานฝีมือ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมตองกาดั้งเดิม (International Fund for Agricultural Development, 2022) งานหัตถกรรมยังคงเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมตองกา และในหลาย ๆ เกษะยังคงเป็นแหล่งรายได้หลัก งานหัตถกรรมของ

ตองกาทำกันบนเกาะชั้นนอกและชายในประเทศและส่งโดยเรือข้ามฟากไปยังร้านของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวในตองกาตาปู (Tongatapu) ซึ่งเป็นเกาะหลัก ปกติแล้วงานหัตถกรรมมักจะถูกส่งซื้อล่วงหน้าจากชาวตองกาที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ การจักสานเสื่อเตยถือเป็นงานหัตถกรรมของชาวตองกาโบราณอย่างหนึ่ง เสื่อถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ปกติแล้วเสื่อนิยมใช้ปูรองนอนและปูพื้น นอกจากนี้ยังมีการใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น การเกิด การเสียชีวิต และงานแต่งงาน ในทางประวัติศาสตร์ เสื่อมักจะถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เสื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงสถานะทางสังคม ชาวตองกาที่เสียชีวิตจะถูกห่อด้วยเสื่อเพื่อสื่อถึงการแสดงความเคารพ (Heemsoth, 2013)

ภาพที่ 6 ช่างสานชาวตองกาทำลั้งจักสานเตย

Loisi weaves a traditional Tongan fala from pandanus leaves in Mu'a Community Hall

(ที่มา : ©IFAD/ Bob Baber, online 2022)

การสานเสื่อเตยเป็นอีกหนึ่งงานหัตถกรรมโบราณที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในวัฒนธรรมตองกา ชาวตองกาใช้เสื่อเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่เครื่องนอน การปูพื้นไปจนถึงเครื่องแต่งกายที่เรียกว่า “ทาโอวาลา” (ta'ovala) ซึ่งใช้สวมพันรอบเอวเป็นเครื่องประดับที่เป็นทางการ หัตถกรรมเหล่านี้มักเป็นสมบัติล้ำค่าที่สุดในครัวเรือนในตองกา ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น (International Fund for Agricultural Development, 2022) มีตัวอย่างเสื่อที่สานอย่างประณีตจากตองกาในคอลเลกชัน Cook-voyage ที่พิพิธภัณฑ์ Pitt Rivers การจักสานเสื่อมักจะมีผลผลิตโดยผู้หญิงและถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันมากมาย เสื่อขนาดใหญ่ถูกใช้เป็นใบเรือสำหรับพายเรือแคนู นอกจากนี้ มีการใช้เสื่อที่ทออย่างละเอียดมากขึ้นเป็นเสื่อผ้า (Uden, 2012) เสื่อของชาวตองกา ยังใช้สำหรับเป็นเครื่องนุ่งห่มซึ่งเรียกว่า ta'ovala (Heemsoth, 2013) Ta'ovala (ออกเสียงว่า

tah-oh-VAH-lah) “Ta'o หมายถึงการกดลง และ vale หมายถึงกระโปรง” ta'ovala เป็นเครื่องแต่งกายที่มีเข็มขัด ทั้งสองเพศสวม vale โดยผู้หญิงสวมถึงข้อเท้า และผู้ชายสวมประมาณเข่า เสื้อเบลลาส์ยาวที่ผู้หญิงสวมใส่เรียกว่า “โคฟู” (kofu) และ ta'ovala จะครอบ โคฟูและวาลา ประเพณีการสวมเสื้อเริ่มขึ้นเมื่อผู้ตั้งถิ่นฐานคนแรกของตองกาเดินทางจากซามัวมาที่นี่เมื่อประมาณ 1,000 ปีก่อน (Trumbull, 1970)

ta'ovala เป็นเสื้อที่สวมรอบเอว การสวม ta'ovala ยังถือเป็นการแสดงความเคารพ มีการกล่าวกันว่าในยุคแรกผู้ชายที่กลับจากการเดินทางไกลในทะเลจะสวมเสื้อก่อนไปเข้าพบหัวหน้าของหมู่บ้าน มีการใช้เชือกที่ทำจากกามะพร้าวถักพันรอบ ta'ovala เช่นเดียวกับเข็มขัด ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมอีกชนิดหนึ่งของตองกาเช่นกัน (Heemsoth, 2013) ทุกวันนี้ชาวตองกาก็ยังคงสวมเสื้อผ้าแบบดั้งเดิม และยังมีการใช้ ta'ovala เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกายในโอกาสสำคัญ การเลือกใช้รูปแบบ ta'ovala ขึ้นอยู่กับโอกาสในการใช้งานแต่ละครั้งด้วย อาทิ ในงานศพมักใช้เสื้อที่มีสีเข้ม มีรอยขาด หรืออาจไม่จำเป็นต้องสะอาดเป็นพิเศษก็ได้ เพื่อเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความรู้สึกที่โศกเศร้า (Polynesian Cultural Center, 2016)

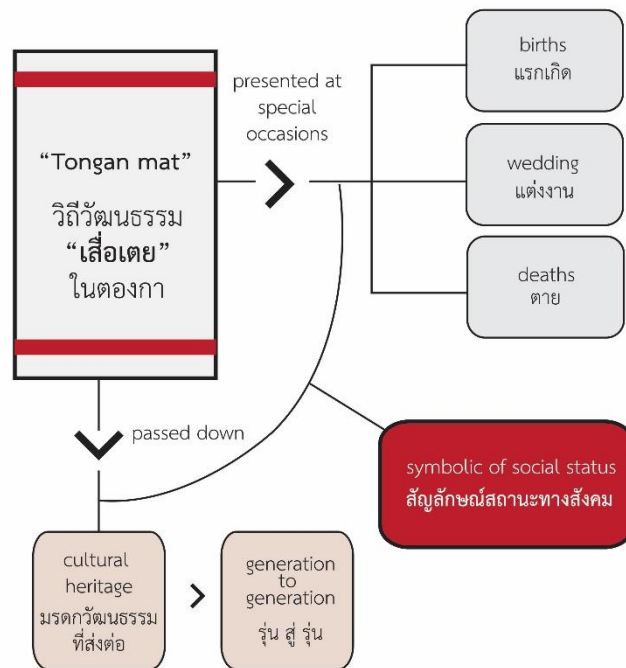
นอกจากนี้เสื้อเตยอาจเป็นสินค้าที่มีค่าในหมู่ชาวตองกา เสื้อเหล่านี้ได้รับการอธิบายว่าเป็นวัตถุที่สำคัญและทรงพลังที่สุดในตองกา เป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นสมบัติ เป็นวัตถุแห่งเกียรติยศและอำนาจซึ่งทำจากใบของพืชสกุลเตยซึ่งมีหลายประเภท ต้องเตรียมใบสำหรับการจักสานโดยการลอกขอบหนามออกและจุดและฟอกขาวในแสงแดดหรืออาจเป็นในน้ำทะเลขึ้นอยู่กับชนิดของใบเตย แล้วทำเส้นตอกจากใบให้เป็นเส้นสำหรับการจักสาน (Uden, 2012) งานหัตถกรรมต่าง ๆ รวมทั้งงานสานจากเตยถือเป็นของกำนัลตามประเพณีเพื่อรำลึกถึงการเกิด การแต่งงาน และการตาย ถือเป็นสัญลักษณ์ของสถานะทางสังคมและมักเป็นส่วนหนึ่งของมรดกสืบทอดที่มีค่าที่สุดของครอบครัว ผู้หญิงบางคนยังทำหัตถกรรมเหล่านี้เพื่อขาย และมักเป็นปัจจัยหลักในการสร้างรายได้ครัวเรือน (International Fund for Agricultural Development, 2022)

ภาพที่ 7 ชาวตองกาสวมชุด ta'ovala ร่วมในพิธีศพ
(ที่มา : James Foster, 1986)

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการผลิตทางการเกษตรผ่านความถี่และความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นของภัยแล้งและพายุหมุนเขตร้อน คราวเรือนจึงพึ่งพาเงินที่ได้จากการจักสานมากขึ้น ใบเตยมีถิ่นกำเนิดในหมู่เกาะแปซิฟิกเขตร้อน โดยมีพืชหลายชนิดที่เติบโตในพื้นที่ชายฝั่งทะเลของเกาะ แต่ระยะหลังนี้เริ่มขาดแคลนวัตถุดิบ โครงการของ IFAD ที่ทำงานร่วมกับชาวเกาะก็เป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาผลผลิตที่ยั่งยืนของพืชเส้นใย ซึ่งรวมถึงใบเตย เพื่อรักษาพันธุ์พืชในท้องถิ่น (International Fund for Agricultural Development, 2022)

แม้ว่าบริบทของวัฒนธรรมดั้งเดิมจะเปลี่ยนไปเนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์กับชาวตะวันตกที่พูดภาษาอังกฤษ แต่ชาวตองกายังคงรักษาวิถีชีวิตของชาวตองกา ซึ่งเรียกว่า “angafakatonga” อย่างต่อเนื่อง อาทิ ชาวตองกาจำนวนมากให้ความสำคัญกับครอบครัวของตนเอง การเคารพผู้อาวุโส และคงไว้ซึ่งประเพณีการเล่าเรื่องด้วยวาจา ชาวตองกาในปัจจุบันมักเป็นคนที่เปี่ยมมิตร อ่อนน้อม และมีอัธยาศัยดี ซึ่งให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงบวกกว่ากังวลเกี่ยวกับอนาคต (Scroope, 2018)

แผนภาพที่ 3 แสดงวิถีวัฒนธรรม “เสื่อเตย” ในตองกา
(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, ตุลาคม 2565)

สรุป ตองกาสืบเชื้อสายโพลินีเซียนและมีวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเตยสามารถสร้างวิถีวัฒนธรรมให้ชาวตองกา เตยถือเป็นพืชพื้นถิ่นที่หาได้ในพื้นที่เนื่องจากมีภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะ ชาวตองกาให้ความสำคัญกับการทำเสื่อ และวิถีการใช้เสื่อมีการใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถือเป็นของกำนัลตามประเพณีเพื่อรำลึกถึงการเกิด การแต่งงาน และการตาย รวมทั้งถือเป็นสมบัติที่มีคุณค่าซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงสถานะทางสังคม แม้ว่าบริบททางสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา รวมทั้งอิทธิพลของชาติตะวันตกที่ส่งผลต่อชาวตองกา แต่ชาวตองกาให้ความสำคัญกับความเป็นครอบครัว การเคารพต่อผู้อาวุโส และคงไว้ซึ่งประเพณีด้วยการเล่าเรื่องด้วยผ่านวาจาต่อกันมา อีกทั้งการทำงานหัตถกรรมก็สามารถสร้างเข้มแข็งให้ชาวตองกาในแง่ความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และสามารถที่จะต่อยอดต่อไปได้ ดังสุภาษิตตองกาโบราณกล่าวว่าหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จอาศัยอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับงานฝีมือ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมตองกาดั้งเดิม

(3) วัฒนธรรมเตยในซามัว

“ซามัว” (Samoa) เป็นประเทศที่มีความงามทางธรรมชาติอันยิ่งใหญ่และเต็มไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ชาวซามัวอาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยวจากส่วนอื่น ๆ ของโลก ในมหาสมุทรแปซิฟิกอันกว้างใหญ่โดยพัฒนามาเป็นเวลานานหลายพันปีซึ่งมีองค์ความรู้ทางนิเวศวิทยาแบบดั้งเดิมที่กว้างขวางทำให้เกิดทักษะทางศิลปะที่หลากหลาย ทำให้ชาวซามัวสามารถสร้างทุกสิ่งที่เป็นจำเป็นในวิถีชีวิตเพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีสบายและอยู่อย่างปลอดภัย (ICHCAP, 2021) ในความหมายสำหรับเครื่องแต่งกายและชิ้นส่วนแต่ละชิ้นที่ชาวซามัวมาไต (Samoan Matai) สวมใส่และถือในช่วงการกล่าวสุนทรพจน์ในพิธีของมาไต (Matai) ซึ่งมาไตเป็นหัวหน้าหรือนักพูดที่รับผิดชอบในการรักษาความเคารพประเพณีและการบริหารหมู่บ้าน (Samoa Mo Samoa, 2016) และเตยซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นได้นำมาใช้เป็นหนึ่งในเครื่องแต่งกายของซามัว วัฒนธรรมเตยของซามัวหลายๆ อย่างมีความเกี่ยวข้องกับเตย ต้นเตย หรือ ภาษาซามัว เรียกว่า lauie หรือ laufala มีความสำคัญต่อชาวซามัวมาก มีการใช้ใบเตยมาทำเป็นเสื่อและเครื่องนุ่งห่มเป็นเวลาหลายพันปี ทุกวันนี้เสื่อชั้นดียังคงผลิตขึ้นและมีค่าเหมือนเงินในบัญชีออมทรัพย์ ซึ่งจะส่งต่อระหว่างครอบครัวในช่วงโอกาสพิเศษ เช่น งานแต่งงาน และงานศพ (National Park of American Samoa, 2020)

ในการทำเสื่อชาวซามัวจะใช้ใบเตยสามชนิดโดยมีลักษณะเด่นคือ paongo, fala และ 'ie ใบเตยถูกนำมาใช้เป็นวัสดุโดยทั่วไปจึงเรียกว่า laupaongo, laufala และ lau'ie พืชทั้ง 3 ชนิด มีการเพาะปลูกซึ่งมีแนวโน้มที่จะรักษาให้เจริญเติบโตขึ้น ในการเพาะปลูกลำต้นสูงไม่ก่พุ่มก็ใช้งานได้ ใบที่แห้งเก่า ๆ ต้องกำจัดออกและบ่อยครั้งที่ใบด้านล่างด้านนอกของ คือ การมัดรอบด้วยแถบของใบไม้แห้งเพื่อป้องกันไม่ให้ร่วงลงมา ใบจากต้นที่ยังไม่ได้เพาะปลูกอาจใช้เป็นประโยชน์ได้ แต่ในการทำเครื่องปูรองหรือเสื่อ หญิงชาวซามัวจะไปเลือกตามพื้นที่ที่เพาะปลูกไว้ (Victoria University of Wellington, 2016)

lau'ie หรือ the lau'ie plant ถือเป็นหนึ่งในชนิดของใบเตยที่ดีที่สุดจากเตยหลากหลายชนิดในซามัวที่ใช้ทำเสื่อ ช่างสานซึ่งเป็นผู้หญิงมักทำงานเป็นกลุ่ม โดยภูมิปัญญาในการเตรียมใบเตยมีการลิดหนามออกแล้วม้วนใบเป็นวงกลมให้จึงนำไปต้มในน้ำจันทน์ แล้วลอกใบออกเป็นเส้นบางๆ เส้นที่ถูกดึงออกตามแนวยาว เรียกว่า 'ie sae หรือ stripped leaves โดยด้านบนของแต่ละใบจะถูกดึงออกสู่ด้านล่าง ในปี 1999 ช่างสานใช้คำว่า 'ie sae เพื่อแยกความแตกต่างของ 'ie toga' ซึ่ง “'ie tōga” ไม่ได้ใช้กระบวนการขั้นสูง 'ie sae มีกระบวนการการลอกใบของด้านล่างที่หมองคล้ำและการคงใบในด้านที่เป็นมันเงาไว้ (Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa, 2020) ใบเตยที่ลอกออกเป็นเส้นๆ จะนำไปแช่ในน้ำทะเลอีกครั้งประมาณ 4 คิน ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่ชาญฉลาดที่ช่วยพอกเส้นใยจากความเค็มของเกลือทะเล

ภาพที่ 8 ใบเตยมีการลิตหนามออกแล้วม้วนใบเป็นวงกลมเพื่อเตรียมการในการต้ม
ตามภูมิปัญญาของชาวซามัว
(ที่มา : © Galumalemana Steven Percival, online 2022)

ภาพที่ 9 (ซ้าย) การลอกใบเตยหลังจากการต้มตามภูมิปัญญาของชาวซามัว

ภาพที่ 10 (ขวา) การนำเส้นใยเตยไปแช่ในน้ำทะเลตามภูมิปัญญาของชาวซามัว

(ที่มา : © Galumalemana Steven Percival, online 2022)

“*ie tōga*” เป็นคำที่เรียกชื่อของเสื่อที่จักสานอย่างประณีตพิเศษ (a special finely woven mat) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมในซามัว โดยทั่วไปมักเรียกกันในภาษาอังกฤษว่า “เสื่อชั้นดี” (fine mats) แม้ว่าจะไม่เคยนำไปใช้เป็น “เสื่อ” ก็ตาม (Meleisea, 1987) เนื่องจาก “*ie tōga*” มีเพียงคุณค่าทางวัฒนธรรมเท่านั้น *ie tōga* ก็ได้รับการยกย่องในแง่คุณค่าของคุณภาพในการจักสาน มีคุณสมบัติที่นุ่มนวล และความงามของวัสดุ โดยมีผู้หญิงเป็นผู้จักสาน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อบทบาท อัตลักษณ์ และทักษะในชุมชนของพวกเขา (Fairbairn-Dunlop, 1998) *ie tōga* สานจากใบเตยที่มีขนาดเล็กกว่าที่รู้จักกันในชื่อ *lauie* และการเตรียมวัสดุการทออาจใช้เวลาหลายวัน (Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa, 2020) มี

ภูมิปัญญาการเตรียมโดยการแช่ในน้ำเดือดตามด้วยการตากให้แห้งและผึ่งแดด เมื่อแห้งก็ม้วนใบและมัดเป็นมัดเพื่อเตรียมการทอ จากนั้นนำใบแห้งยาวมาผ่าเป็นเส้นบางๆ เพื่อนำไปสาน (National Park of American Samoa, 2019) ความประณีตในการกรีดใบเป็นเส้นตอกบางๆ ซึ่งความบางของเส้นตอกเป็นตัวกำหนดความวิจิตรของเสื่อ (Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa, 2020)

เนื่องจากเสื่อของชาวมัวมีหลายประเภททั้งที่ใช้สำหรับการปูพื้นบ้าน เมื่อมีผู้คนมาเยี่ยมเยือนหรือเพื่อพบปะสังสรรค์ มีการปูเสื่อ เช่น เสื่อขนาดประมาณ 3 x 8 ฟุต ครอบครัวที่มีฐานะมักทำเสื่อที่มีความหนา เสื่อส่วนใหญ่ทำมาจากใบมะพร้าว แต่เสื่อที่ทำจากใบเตยซึ่งมีคุณสมบัติที่เหนียวและเรียบกว่า โดยทั่วไปเมื่อแขกหรือผู้มาเยือนกลับไปแล้วจะไม่มีกรวางเสื่อทิ้งไว้ที่พื้นแต่มีการม้วนและวางซ้อนกันบนชั้นวาง (UNESCO Office for the Pacific States (Western Samoa), 1992) เสื่อเด็ก (baby mat) ของชาวมัวเป็นเสื่อขนาดเล็กยาวเฉลี่ย 24 X 34 นิ้ว เป็นเสื่อนอน (sleeping mat) ซึ่งเรียกว่า *fala lili'i* สำหรับทารก คำว่า *lili'i* (เล็ก) ใช้กับขนาดและด้ายพุ่งที่แคบกว่าด้วย แต่ตอนนี้มักใช้ชื่อ *fala pepe* คำที่ชาวชาวมัวสำหรับ "ลูก" คือ Pepe เทคนิคการใช้เสื่อรองนอนแบบธรรมดา แต่ใช้การดูแลและจ้งหะที่หลากหลายมากขึ้น มารดาหรือยายแสดงความห่วงใยต่อทารกด้วยการเอาใจใส่ในการเลือกวัสดุและทักษะในการใช้รูปแบบการตกแต่งและการตกแต่งขอบที่ไม่ธรรมดา เส้นตอกพุ่งที่สานอาจแคบได้ถึง 0.2 นิ้ว (Hiroa, 1930) ในส่วนการใช้เสื่อชนิดพิเศษของชาวมัวจะไม่ใช้กับพื้นของบ้าน ซึ่งชาวชาวมัวเรียกว่า "*fale*" (บ้าน) แต่เสื่อนี้มีความสำคัญในวัฒนธรรมของชาวชาวมัว "*ie tōga*" หรือเสื่อชั้นดีซึ่งเป็นเสื่อที่มีค่าที่สุดและเป็นตัวแทนของความมั่งคั่งของชนพื้นเมืองส่วนใหญ่สำหรับครอบครัวชาวมัว วัฒนธรรมของเสื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนและเป็นของขวัญในงานแต่งงานโดยครอบครัวของเจ้าสาวจะมอบเสื่อและของขวัญอื่นๆ ให้กับครอบครัวของเจ้าบ่าว และใช้ในงานศพและในโอกาสพิเศษ เช่น การอวยพรการขึ้นบ้านใหม่ (a newly - built *fale*) หรือพิธีเปิดของโบสถ์ ในงานศพจะมอบเสื่อให้กับครอบครัวของผู้เสียชีวิตและมีการมอบเสื่อและอาหารเป็นของขวัญตอบแทน การแลกเปลี่ยนเหล่านี้แสดงถึงความเคารพซึ่งกันและกันและความสัมพันธ์ในครอบครัว ในโอกาสอื่น ๆ จะมีการใช้เสื่อ เช่น ใช้เสื่อเป็นเสื่อคลุมพันรอบเสาในพิธีการ (Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa, 2020)

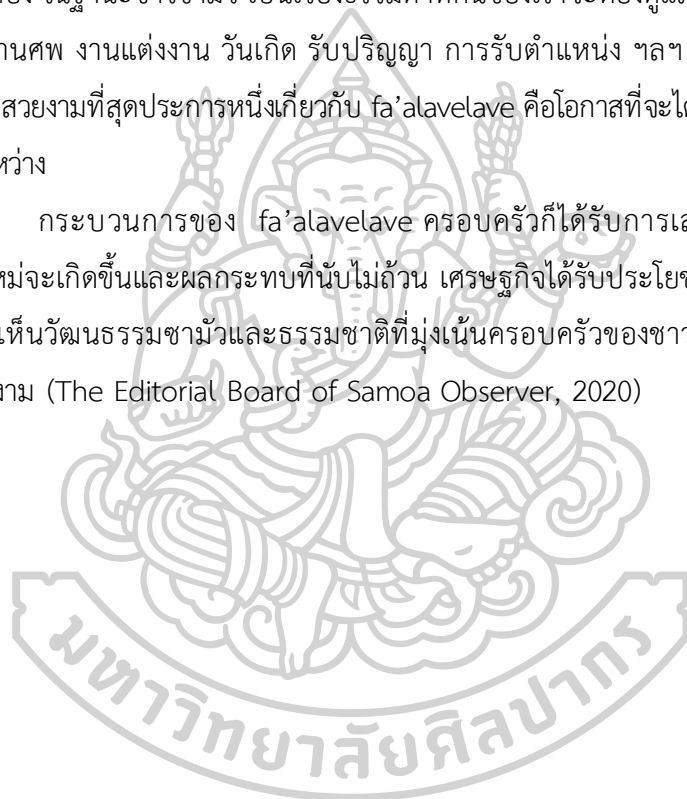
ภาพที่ 11 การใช้เสื่อเตยในวัฒนธรรมซามัวในชีวิตประจำวันในรูปแบบเสื่อปูรองนอน
(ที่มา: UNESCO Office for the Pacific States (Western Samoa), 1992)

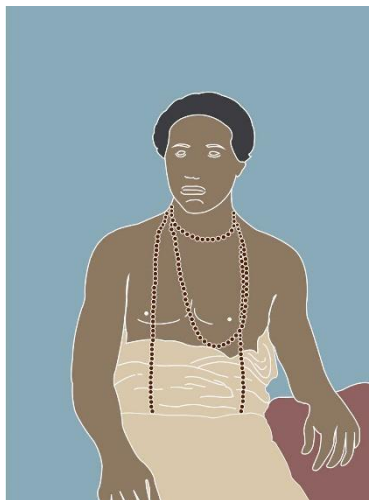
ภาพที่ 12 การใช้เสื่อเตยในวัฒนธรรมซามัวในชีวิตประจำวันในรูปแบบเสื่อปูรองนั่ง
(ที่มา: UNESCO Office for the Pacific States (Western Samoa), 1992)

เสื้อชั้นดีจากเตยถือเป็นพรหมปูพื้นขนาดใหญ่ที่ทำด้วยมืออย่างประณีตตกแต่งให้มีสีสันสดใสจนไก่อ้อมเป็นกุ่ม ในสมัยก่อนเสื้อชั้นดีทำหน้าที่แทนสกุลเงินในการทำธุรกรรมตามวิถีแบบ fa'avelave⁶ และมักใช้สำหรับการจ่ายสินสอดให้กับครอบครัวของเจ้าบ่าว ปัจจุบันหัตถกรรมที่ทรงคุณค่านี้ยังคงได้รับการยกย่องจากครอบครัวและยังคงให้ความเคารพและความชื่นชมของครอบครัวต่อผู้รับ เสื้อชั้นดีไม่มีการตกแต่งหรือประโยชน์ใช้สอยภายในครอบครัวชาวซามัว หลังจากที่เขาแสดงให้ดูอย่างภาคภูมิใจพวกเขาจะถูกรวบรวมอย่างระมัดระวังและนำไปเก็บไว้สำหรับใช้ใน fa'avelave ครั้งต่อไป (Sailaegi, 2010) ความเป็นวิถีแบบ fa'avelave ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินเงินทอง ในฐานะชาวซามัว เป็นเรื่องธรรมดาที่คนของเราจะต้องดูแลครอบครัวในยามจำเป็น ไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานแต่งงาน วันเกิด รับประทานตำแหน่ง ฯลฯ ชาวซามัวส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าแง่มุมที่สวยงามที่สุดประการหนึ่งเกี่ยวกับ fa'avelave คือโอกาสที่จะได้กลับมารวมตัวทุกคนอีกครั้ง และในระหว่าง

กระบวนการของ fa'avelave ครอบครัวก็ได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความผูกพันใหม่จะเกิดขึ้นและผลกระทบที่นับไม่ถ้วน เศรษฐกิจได้รับประโยชน์จากเงินที่ใช้ไปกับสิ่งที่จำเป็น จะได้เห็นวัฒนธรรมซามัวและธรรมชาติที่มุ่งเน้นครอบครัวของชาวซามัวที่แสดงให้เห็นในรูปแบบที่สวยงาม (The Editorial Board of Samoa Observer, 2020)

⁶fa'avelave เป็นวิถีอย่างหนึ่งของซามัว ในแง่มุมของ fa'avelave (ซึ่งหมายถึง วิกฤตหรือพิธีการ) ได้รับการบังคับใช้โดยครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับเวลาเงินและทรัพยากร ชาวซามัวส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องนี้และมีประสบการณ์มาแล้วไม่ว่าทางใดก็ตาม เมื่อกล่าวถึง fa'avelave สิ่งที่เกิดขึ้นในความคิดชาวซามัว คือ งานแต่งงาน งานศพ รวมทั้งงานอื่นๆ อีกจำนวนมาก

ภาพที่ 13 ชายหนุ่มในชุดที่สวมเสื้อเตย *ie tōga*
 ออกแบบเป็นรูปกราฟิกจากภาพถ่าย A young man in an *ie tōga*
 ซึ่งถ่ายโดย Thomas Andrew ช่วงปี 1890 – 1910
 (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 2564)

นอกจากนี้ยังมี “le Samoa” เป็นเสื้อจักสานด้วยมืออย่างประณีตพิเศษที่ชายเสื้อมีขนนกสีเขียวและสีแดงสองแถวและมีขอบหลวมที่ปลายด้านหนึ่ง การสานแบบดั้งเดิมด้วยการตักแต่งริ้วอย่างดีด้วยผ้าไหมสีทองแดงแวววาวช่วยเพิ่มมูลค่าเนื่องจากเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงอายุและกระบวนการฟอกสีตามธรรมชาติที่ผ่านมา ขั้นตอนการผลิตมีความซับซ้อนในระดับสูงเนื่องจากเส้นใยแต่ละเส้นมีความกว้างเพียงหนึ่งมิลลิเมตร การผลิต “le Samoa” อาจใช้เวลาหลายเดือนหรือหลายปี อย่างไรก็ตาม “le Samoa” เป็นมากกว่าผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะพิเศษ คุณค่าที่แท้จริงอยู่ที่การใช้เป็นวัตถุแลกเปลี่ยนในพิธีการและพิธีกรรมแบบดั้งเดิมที่ยืนยันความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน มีการนำ “le Samoa” มาจัดแสดงและแลกเปลี่ยนกันในงานเฉลิมฉลองตามเทศกาลหรือในงานสังสรรค์ที่สำคัญ เช่น งานแต่งงานและงานศพ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนนี้มีส่วนช่วยในการรักษาโครงสร้างทางสังคมอย่างลึกซึ้ง (Intangible of Cultural Heritage of UNESCO, 2019)

ภาพที่ 14 ผู้นำชาวซามัวสวมสร้อยคอ Ula Fala ที่ทำจากผลเตยสีแดง และผู้หญิงซามัวกำลังถือ *ie tōga* ซึ่งเป็นเสื้อชั้นดีชนิดพิเศษที่ทำจากใบเตยในพิธีการ
(ที่มา: UNESCO Office for the Pacific States (Western Samoa), 1992)

นอกจากวิถีหัตถกรรมในการทำเสื้อ วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเตยในซามัว มีการทำ “อุลา ฟาลา” (Ula Fala) ซึ่งเป็นสร้อยคอที่ทำจากผลเตยที่สุกซึ่งมีสีแดง (Pandanus Necklace) สำหรับใช้สวมใส่ตามประเพณีโดยหัวหน้าและผู้ทุกระดับสูง บุคคลทั่วไปในปัจจุบันสามารถสวม Ula Fala สำหรับโอกาสสำคัญและงานสำคัญ สีแดงเป็นสีที่ทรงพลังโดยเฉพาะในมหาสมุทรแปซิฟิกซึ่งมักแสดงตำแหน่งหรือสถานะที่สูง (Samoa Mo Samoa, 2016)

สรุป วัฒนธรรมเตยของซามัวหลายๆ อย่างมีความเกี่ยวข้องกับเตย ต้นเตย หรือ ภาษาซามัว เรียกว่า lauie หรือ laufala มีความสำคัญต่อชาวซามัวมากโดยสืบทอดวัฒนธรรมมาร่วมนับพันปี นิยมนำสายพันธุ์ lauie มาใช้ในหัตถกรรมจักสาน โดยมีภูมิปัญญาโดยการเลือกตัดใบสดมาผ่านกระบวนการต้มและลอกผิวให้เหลือส่วนใบที่มีความมันและเงางามมาใช้ และการนำเส้นใยไปแช่ในน้ำทะเลถือเป็นวิธีการสำคัญที่ช่วยในการฟอกเส้นใยและทำให้วัสดุเหนียวยิ่งขึ้น หัตถกรรมจากเตยไม่ใช่เพียงแค่ของใช้ในชีวิตประจำวัน แต่เป็นมากกว่าวัตถุทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คน การสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติของผู้คนนับตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวันตาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าหัตถกรรมเตยโดยเฉพาะเสื้อเตยใช้ในการแลกเปลี่ยนและเป็นของขวัญในโอกาสสำคัญ เช่น งานแต่งงาน งานศพ ในงานศพมีการมอบเสื้อให้กับครอบครัวของผู้เสียชีวิต และการมอบอาหารเป็นของขวัญตอบแทนรวมทั้งในโอกาสพิเศษ เช่น การอวยพรการขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น การแลกเปลี่ยนเหล่านี้แสดงถึงความเคารพซึ่งกันและกัน และสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวมากขึ้น ในอดีตหัตถกรรมเตยอย่างเสื้อชั้นดีหรือ “*ie tōga*” สามารถใช้เป็นแทนสกุลเงินตามวิถีแบบ “fa'alavelaves” ปัจจุบันชาวซามัวยังยึดวิถีแบบ fa'alavelaves ในแง่ความเป็นวิถีนี้ซึ่งบางครั้งอาจสร้างความน่ารำคาญในชีวิตไปบางครั้ง

เนื่องจากเป็นวิถีที่เกี่ยวกับกับผู้คนโดยต้องสละเวลาและแม้กระทั่งเงินทอง แต่วิถีนี้ก็ยังคงเป็นที่สร้างขึ้นเพื่อเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัวและคุณค่าทางวัฒนธรรม รวมถึงเตือนถึงสิ่งที่ทำให้ชาวซามามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถรักษาโครงสร้างทางสังคมได้อย่างลึกซึ้ง

2) วัฒนธรรมเตยในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ต้นเตย (pandanus) ซึ่งบางครั้งเรียกว่า "สกรูไพน์" (screw pine) มีการแพร่กระจายอย่างกว้างขวางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหมู่เกาะเขตร้อนทั้งหมด (Murai, Pen and Miller, 1958) พืชชนิดนี้ถือเป็นทรัพยากรสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมของผู้คนท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ

(1) วัฒนธรรมเตยในฟิลิปปินส์

ในประเทศฟิลิปปินส์มีเตยประมาณ 48 สายพันธุ์ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศเติบโตในป่าดงดิบตามแนวชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ รวมทั้งในแหล่งที่อยู่อาศัยต่าง ๆ ตั้งแต่หาดทรายป่าชายเลน และป่าดิบแล้ง เตยหลากหลายสายพันธุ์มีอยู่ในหลายจังหวัด เช่น Bulusan, Laguna และ Negros เป็นต้น คำว่า "Pandanus" เป็นคำสามัญที่ใช้เรียกต้นเตย (pandanus) ชนิดต่าง ๆ บางครั้งก็เรียก "Fragrant Screw Pine"

ชาวมุสลิมในภาคใต้ของประเทศฟิลิปปินส์ยังเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับประเทศมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน และปัตตานีทางตอนใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์สิบเอ็ดกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีภาษาของตนเอง แต่มีเพียงไม่กี่กลุ่มที่ควบคุมหน่วยทางการเมืองเช่นจังหวัดหรือเทศบาล บางกลุ่มพูดภาษาเดียวโดยมีสามรูปแบบ เช่น Maranao, Iranun และ Maguindanaon ชาว "ซามา" (Sama) มีภาษาเดียวที่มีรูปแบบต่างๆ เช่นภาษาถิ่นของ Jama Mapun และ Bangingi (Bara, 2020) ซึ่ง "ซามา" (Sama) เป็นชนกลุ่มหนึ่งในฟิลิปปินส์ที่มีวัฒนธรรมการใช้เสื่อใบเตย เสื่อของชาวซามา (Sama) บนเกาะเล็ก ๆ ของชุมชน Tandubas เป็นเสื่อที่ทำจากใบเตย เรียกว่า "TEPO" (International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region, 2021) เสื่อของชาว Sama ในจังหวัด Tawi-Tawi มีความโดดเด่นในการใช้สีสันทันทีสดใส ผลิตโดยผู้หญิง (The National Commission for Culture and the Arts, Philippines, 2018)

วัสดุที่ใช้กันมากที่สุดคือต้นเตยที่เติบโตเป็นจำนวนมากในจังหวัด Tawi-Tawi ซึ่งพื้นที่เป็นเกาะที่มีหินปูนเป็นส่วนประกอบ ต้นเตยเจริญเติบโตอยู่ในป่า ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งและหาดทราย (Barada, 2004) เสื่อเตยทำจากใบเตยประเภท Pandanus spp. ซึ่งต้องกรีดใบให้นิ่มแล้วนำไปต้ม ย้อมสีก่อนที่จะสาน โดยใช้โทนสีที่สดใส พันธุ์เตยที่ปลูกเป็นที่ต้องการมากกว่าสายพันธุ์ป่าเนื่องจากคุณสมบัติที่มีความทนทาน (The National Commission for Culture and the Arts, Philippines, 2018) เทคนิคในการเตรียมใบเตยและการสานเสื่อโดยทั่วไปของพื้นที่นี้จะ

คล้ายคลึงกันกับในเกาะซูลู (Sulu) (Barada, 2004) กระบวนการขั้นแรกคือการเก็บใบเตย จากนั้นใช้มีดเอาหนามออกจากใบแล้วปอกด้วยไม้ลอกเปลือกออก แล้วทำให้ใบเตยเป็นเส้นตอกเหมือนริบบิ้นแคบ ๆ ซึ่งจากนั้นก็ปล่อยให้แห้งในแสงแดดก่อนที่จะนำไปย้อมสีด้วยสีผงในถังต้มขนาดใหญ่ เทคนิคในการทำให้ใบเตยยืดหยุ่นเพื่อให้สานได้ง่ายมีการใช้ท่อนซุงที่หนักซึ่งเรียกว่า “paggosa” ม้วนหลาย ๆ ครั้ง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เรียกว่า “pagtabig” ซึ่งเป็นงานที่ซ้ำซากและลำบากมาก แต่ผลดีที่เกิดขึ้นคือทำให้ใบไม่มีเสี้ยนและเสียหาย นอกจากนี้การทำเสื้อ Tepo มีเทคโนโลยีเชิงภูมิปัญญาการจักสานแบบ “นับเส้นตอก” ที่แม่นยำมากของสตรีในชุมชน Sama ของจังหวัด Tawi-tawi ซึ่งทำกันมาหลายชั่วอายุคน (Tobias, 2004) เสื้อเหล่านี้เป็นที่ต้องการอย่างมากเนื่องจากใช้เส้นตอกที่ละเอียดซึ่งสานอย่างแน่นหนา (The National Commission for Culture and the Arts, Philippines, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับอาสาสมัคร American Peace Corps ชื่อ David Szanton ต่อมากลายมาเป็นนักมานุษยวิทยาและปัจจุบันเป็นหัวหน้าโครงการ International Programs ณ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ได้ทำการสำรวจพื้นที่และอธิบายขั้นตอนการทำเสื้อในช่วงปี ค.ศ. 1962 ดั้งนี้ขั้นแรกให้ตัดใบเตยหนาและดึงซี่โครงตรงกลางออก ทั้งสองส่วนแยกออกจากกันแล้วม้วนเป็นม้วนซึ่งมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณหนึ่งฟุต ผูกและจับที่กันหม้อด้วยหิน ขดลวดถูกต้มด้วยน้ำเดือด เอาสีบางส่วนออก จากนั้นนำไปตากแดดให้แห้ง โดยเปิดออก และใบจะแบนเป็นแท่งยาว จากนั้นใบเตยถูกดึงผ่านเครื่องมือซึ่งเป็นใบมีดโลหะขนาดเล็กเพื่อตัดแต่ละใบเป็นแถบเส้นตอกที่มีลักษณะแคบจำนวน 4 – 5 เส้น แถบขอบถูกทิ้งและส่วนอื่นๆ มัดรวมกันอย่างหลวมๆ และทิ้งไว้ในแสงแดดก่อนนำไปแช่ในน้ำเย็นประมาณ 12 ชั่วโมง เมื่อถึงเวลานั้น เส้นตอกก็ถูกผึ่งให้แห้งและทำให้นิ่มลงด้วยไม้อีกครั้ง ซึ่งสีธรรมชาติก็ค่อยๆ จางลงจนเกือบหมด (Baradas, 2014)

เสื้อใบเตย หรือ “TEPO” เป็นเสื้อรูปแบบสองชั้นที่ออกแบบเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด Tawi-Tawi (International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region, 2021) โดยหลังจากเสร็จสิ้นการสานเสื้อแล้ว จะมีการสานเสื้อธรรมดาที่ไม่ย้อมสีอีกผืนหนึ่งผืนและใช้เพื่อจัดแนวด้านหลังของเสื้อหลัก เย็บมุมมักจะขยายออกไปประมาณสองหรือสามนิ้วเกินขอบของเสื้อหลักซึ่งเย็บอย่างแน่นหนากับด้านหลัง ทำให้ดูมีกรอบและรับประกันความทนทานสำหรับเสื้อ (Baradas, 2014) ซึ่งเสื้อสีขาวธรรมดาซึ่งเป็นสีของเส้นตอกจากธรรมชาติจะมีการเย็บติดกับเสื้อที่มีสีอื่นโดยทำหน้าที่เป็นโครงสร้างของการออกแบบให้ตัดกับสีที่หลากหลาย (Tobias, 2004) ศิลปะการสานเสื้อเตยนั้นสืบทอดมาจากเครือญาติทางฝ่ายแม่ เนื่องจากผู้ชายในวัฒนธรรม Sama ไม่ได้ทำงานฝีมือ กระบวนการทั้งหมดตั้งแต่การเก็บเกี่ยวและปอกใบเตยไปจนถึงการออกแบบเป็นกระบวนการเฉพาะสำหรับผู้หญิงเท่านั้น กระบวนการผลิตนี้ใช้เวลานานและอาจทำให้รู้สึกเบื่อ และต้องใช้ความอดทนและความแข็งแกร่งเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังต้องใช้ความสามารถทางสายตาเพื่อตรวจดูรายละเอียด ความมีสัญชาตญาณ

ของการดูสีที่ไม่ผิดเพี้ยน และความเป็นอัจฉริยะทางคณิตศาสตร์ประยุกต์ (The National Commission for Culture and the Arts, Philippines, 2021)

เสื้อ Sama เป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องของสีสันทันที่โดดเด่นการออกแบบในรูปแบบเรขาคณิตรวมทั้งความทนทานของผลงาน เสื้อบางชิ้นที่มีการออกแบบซับซ้อนอาจใช้เวลาจักสานนานถึงสองเดือนหรือนานกว่านั้น (Tobias, 2004) เสื้อโบเตย (TEPO) ที่มีสีสันทันผลิตด้วยมือโดยชุมชน Sama dilaut (Bajau) ในจังหวัด Tawi Tawi ซึ่งเป็นหนึ่งในช่างจักสานเสื้อที่ดีที่สุดในจังหวัด ถือได้ว่าเสื้อโบเตยของชาว Sama มีการออกแบบที่ซับซ้อนและมีสีสันทันหลากหลาย (The National Commission for Culture and the Arts, Philippines, 2018) สีย้อมที่ใช้เป็นสีย้อมเคมี สีที่ใช้คือ เขียว ส้ม แดง ม่วง น้ำเงิน เหลือง หลังจากการย้อมแล้ว นำไปตากในที่ร่มให้แห้งและตีเบา ๆ อีกครั้ง เพื่อให้วัสดุนุ่มลง การเตรียมการเหล่านี้มักใช้เวลาประมาณหนึ่งสัปดาห์ ในขณะที่การสานอาจใช้เวลา 2 – 5 สัปดาห์ (Baradas, 2014) ซึ่งผลงานจักสานของชาว Sama ได้รับการยกย่องว่าดีที่สุดในประเทศ (The National Commission for Culture and the Arts, Philippines, 2018)

(2) วัฒนธรรมเตยในอินโดนีเซีย

ชาวอินโดนีเซียมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับต้นเตย หรือ pandan มาอย่างยาวนาน ต้นเตยมีบทบาทสำคัญต่อชาวชวา ชุนดา และวัฒนธรรมบาหลี นับแต่บรรพบุรุษซึ่งเป็นชาวออสโตรนีเซียน (Dixon, 1916, Grimble, 1934, Roosita et al., 2008, Keim et al., 2013, Sujarwo et al., 2020) ในอารยธรรมออสโตรนีเซียนมีการใช้ใบเตยที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันไปจนถึงการใช้ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ดังนั้นชาวออสโตรนีเซียนจึงถูกเรียกว่า "ชาวใบเตย" หรือ "Pandanus people" (Grimble, 1934) หัตถกรรมจากใบเตยมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ "Lapiak" ซึ่งมาจากภาษา Minang ของชาวมินังกาเบา^{7 5} (Minangkabau) ซึ่งหมายถึงเสื้อจักสาน หัตถกรรมจักสานถือเป็นสายใยแห่งภราดรภาพ ในอดีตใช้เป็นของขวัญให้ญาติที่มาจากต่างแดน กระบวนการในการทำเป็นเส้นดอกและนำมาสานต่อให้เกิดความแน่นกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งสามัคคีที่แน่นแฟ้นถือเป็นคุณค่าของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่แข็งแกร่ง (Fatmawati & Habiburrahman, 2020)

มีเตย 2 สายพันธุ์หลักที่มีการปลูกในชวาเพื่อที่จะนำไปมาใช้งาน คือ Pandanus tectorius ซึ่งเป็นวัสดุในการทำงานหัตถกรรม ขณะที่ Pandanus amaryllifolius ใช้เพื่อแต่งกลิ่นในการปรุงอาหาร (Hofstede, 1925) ในชวามีการทำหัตถกรรมจากใบเตยในชวาตะวันออก (แถบพื้นที่ Madura, Lamongan) และชวาตอนกลาง (แถบพื้นที่ Karanganyar district, Kebumen) (Wardah & Setyowati, 2009) หัตถกรรมเสื้อมีการสืบสานทั้งในพื้นที่ชวาตอนกลาง ชวาตะวันตก บาหลี และพื้นที่อื่น ๆ ด้วย ไม่เพียงเท่านั้น บอร์เนียวยังถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการทำงานฝีมือดังเช่นเสื้อแต่อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกัน (EyeSky Blogger, 2015) ต้นเตยจึงถือเป็นหนึ่งในพืชที่มี

⁷มินังกาเบา (Minangkabau) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตะวันตกของเกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย มีประชากรประมาณ 8 ล้านคน นับถือศาสนาอิสลาม ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ศิลปวัฒนธรรม, 2565)

ลักษณะเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสังคมออสโตรนีเซีย และเมลานีเซียในพื้นที่เขตร้อน รวมทั้งปาปัว ไบเตยที่ผู้คนในท้องถิ่นมักใช้ประโยชน์มีอยู่ในภูเขาตอนกลางของปาปัวเรียกว่า “coconut pandan” (Zebua, et. al., 2020) โดยปกติแล้วชาวออสโตรนีเซียนและชาวเมลานีเซียนใช้ไบเตยเพื่อวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น เครื่องปรุง ยารักษาโรค และใช้สำหรับพิธีทางศาสนา (Heywood, 1993)

เตยถือเป็นหนึ่งในพืชที่มีลักษณะเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสังคมออสโตรนีเซียและเมลานีเซียในพื้นที่เขตร้อน รวมทั้งในพื้นที่ปาปัว ชาวบ้านซึ่งเป็นชาวลานนี (Lanny people) ที่อาศัยอยู่ กลางภูเขาปาปัวมักนำต้นเตยว่า (coconut pandan) ซึ่งมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Pandanus julianettii* Martelli มาใช้ ส่วนต่าง ๆ ของเตยไม่ว่าจะเป็นใบ ลำต้น ราก และผล สามารถนำมาใช้ประโยชน์โดยใบเป็นวัสดุสำหรับสร้างบ้าน เช่น พื้น และผนัง รวมทั้งลำต้นยังสามารถใช้เป็นพื้นได้อีกด้วย (Zebua, et. al., 2020) ชุมชนในชวามีวัฒนธรรมการใช้ไบเตยเพื่อการใช้งานที่หลากหลายตั้งแต่การใช้ใบมาปรุงยาไปจนถึงการสานเป็นเสื่อมาอย่างยาวนาน (Hofstede, 1925) ตัวอย่าง เสื่อเตยประเภท "Lapiak Aluih" ของชาวมินังกาเบา (Minangkabau) เป็นเสื่ออ่อน (soft mat) ซึ่งเป็นเสื่อพิเศษที่ผลิตจากไบเตยที่เรียกว่า “pandan puti” สายพันธุ์นี้มีหนามที่ละเอียดและไม่หนาแน่นเท่าไบเตยทั่วไป มักเติบโตบนเนินเขา และมักไม่ค่อยพบ (Djojuroto, 2013) ขั้นตอนการทำเสื่อเตย "Lapiak Aluih" ค่อนข้างใช้เวลานานและมีกระบวนการซับซ้อน มีการนำไบเตยมาแช่น้ำเป็นเวลาสามวันสามคืน กระบวนการนี้ดำเนินการเพื่อให้เส้นใยของไบเตยมีความแข็งแรงและเปลี่ยนสีของไบเตยให้ขาวขึ้น กรรมวิธีการแช่ไบเตยไม่เพียงแต่แช่และทิ้งไว้ตามลำพังเท่านั้น แต่เทคนิคพลิกกลับเส้นใยทุก ๆ ห้าชั่วโมงเพื่อให้กระบวนการแช่มีการกระจายอย่างสม่ำเสมอมากขึ้น คุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในเสื่อประเภทนี้ในอดีตมีวัฒนธรรมการใช้สำหรับแขกคนพิเศษเท่านั้น (Fatmawati & Habiburrahman, 2020) เป็นต้น

ในขั้นตอนการสานเสื่อต้องใช้ทักษะและความอดทน เสื่อขนาด 1 x 2 เมตร ใช้เวลาสานประมาณ 2 วัน ถ้าทำต่อเนื่อง แต่ถ้าจักสานในยามว่างจะใช้เวลานานกว่านั้น ในหน่วยการวัดขนาดของเสื่อจะใช้คำว่า "cengkol" โดย 1 cengkol วัดจากศอกถึงนิ้วกลาง ในเกาะเซราซาน (Serasan) เขตนาตุนา (Natuna) มีฝีมือโดยเฉลี่ยในการทำเสื่อรูปทรงที่เรียบง่าย (Wardah & Setyowati, 2009) โดยใช้เวลาเร็วที่สุดคือ 2 วัน ในขณะที่เดียวกันเสื่อที่มีรูปแบบความยาก ความซับซ้อน และเสื่อขนาดใหญ่ที่รวมความซับซ้อนอยู่ด้วยนั้นต้องใช้เวลาในการสานตั้งแต่ 1 สัปดาห์ถึง 2 เดือน (Inge, 2021) ในชาวเสื่อที่สานมีการใช้ทั้งไบเตยแบบดิบ และไบเตยที่ผ่านการต้ม ซึ่งจะมีมูลค่าที่แตกต่างกัน เสื่อที่สานด้วยไบเตยดิบหรือไม่มีการต้ม ขนาด 1.2 x 2 เมตร และมีสีน้ำตาลจำหน่ายในราคาประมาณ 15,000 รูเปียห์ต่อผืน ในขณะที่เสื่อที่สานที่มีขนาดเท่ากัน แต่ด้วยการต้มซึ่งทำให้มีใบลักษณะสีขาวและดูมันวาวซึ่งดูมีคุณค่า สามารถจำหน่ายในราคา

ประมาณ 30,000 รูเปียร์ (Wardah & Setyowati, 2009) เสื่อแบบดั้งเดิมที่ทำขึ้นในขนาดต่างๆ ตั้งแต่ขนาดเล็ก กลาง ไปจนถึงใหญ่โดยเฉพาะเสื่อเพื่อใช้ในห้องนั่งเล่นก็มีราคาหลากหลายเช่นกัน โดยเริ่มต้นที่ 30,000 รูเปียร์ สำหรับขนาดเล็ก ไปจนถึง 500,000 รูเปียร์ สำหรับขนาด 3 x 4 เมตร (Kamis, 2019) ซึ่งราคาในการจำหน่ายเสื่อของของชาวเกาะเซราซาน (Serasan) จะปรับตามความสามารถในการผลิตที่แตกต่างกันไป รวมถึงความสามารถในการผลิตของช่างจักสานอีกด้วย (Inge, 2021) ขณะเดียวกันในแง่ของมูลค่าทางเศรษฐกิจในปัจจุบันเสื่อเตยประเภท "Lapiak Aluih" มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอยู่แล้วเนื่องจากมีมูลค่าสูง เสื่อลวดลายขนาดเล็กจำหน่ายในราคาประมาณ 65,000 รูเปียร์ต่อแผ่น ในขณะที่สำหรับลวดลายขนาดใหญ่ 100,000 รูเปียร์ต่อแผ่น (Fatmawati & Habiburrahman, 2020) เป็นต้น

“Seuke” (ในภาษาอาเจะห์) หรือที่เรียกว่าใบเตยเป็นวัตถุดิบที่มักใช้ในการทำหัตถกรรมจักสานในอดีต ขั้นตอนการเตรียมใบเตยสำหรับจักสานคือการใช้ใบเตยยาวประมาณ 2 เมตร ทำความสะอาดแล้วนำมาผ่าตามร่องตามยาวเป็นเส้น จากนั้นนำใบเตยต้มในน้ำร้อนเพื่อให้นิ่มและกำจัดศัตรูพืช แล้วนำไปตากแดดให้แห้งแล้วนำไปย้อมสีแบบย้อมร้อนจนสีเข้ากันดี หลังจากนั้นก็กระจายอย่างสม่ำเสมอแล้วจึงนำออกและทำให้แห้งอีกครั้ง เมื่อเส้นเตยแห้งแล้วก็พร้อมที่จะนำไปสานทั้งแบบลวดลายที่ต้องการหรือแบบเรียบตามความต้องการ (Diberdayakan oleh Blogger, 2022) เป็นที่น่าเสียดายที่มรดกทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซียโดยเฉพาะในเขตพื้นที่อาเจะห์ ได้รับผลกระทบจากเสื่อสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ซึ่งในปัจจุบันเสื่อใบเตยกลายเป็นของที่หาซื้อได้ยาก แม้กระทั่งการหาซื้อกับผู้คนในหมู่บ้านก็ตาม (Elmicta, 2019) ชาวอาเจะห์บางคนคุ้นเคยกับเสื่อจักสานแบบดั้งเดิมซึ่งใช้วัตถุดิบจากใบเตยแห้ง เสื่อนี้ได้รับการออกแบบด้วยลวดลายต่างๆ โดยช่างฝีมือตามความต้องการ ช่างฝีมือเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านในชนบท พวกเขายังคงทำงานเกี่ยวกับงานฝีมือที่สืบสานกันมา (Kamis, 2019) แท้จริงแล้วในพื้นที่อาเจะห์ตะวันตกยังคงมีใบเตยอยู่และบางคนยังคงใช้เวลาในการจักสานเสื่อใบเตย (Elmicta, 2019)

ชาวลานนี่ (Lanny people) ในพื้นที่ปาปัว ใช้ใบเตยสำหรับทำร่ม เสื่อ โดยเตยสายพันธุ์ Woromo สามารถใช้ทำแผ่นมวนบุหรี (Zebua et. al., 2020) ขั้นตอนการทำเสื่อค่อนข้างคล้ายกับการทำร่ม ข้อแตกต่างสำหรับเสื่อคือการทำโดยไม่ใช้วิธีการจักสานแต่เป็นการใช้เทคนิคอีกแบบ ซึ่งชาวลานนี่ (Lanny people) มีเทคนิคพิเศษโดยจะเชื่อมต่อใบกับใบด้วยการใช้เชือกจากหวาย กระบวนการทำเสื่อของชาวลานนี่นั้นเหมือนกันกับชนเผ่าอื่น ๆ ในบริเวณชายฝั่งของปาปัว (Woisiri, 2013, Aronggear, 2014, Adelce, 2015) ชาวเกาะเซราซาน (Serasan) ใช้ใบเตยหนามผลิตเป็นงานฝีมือมาหลายชั่วอายุคน ในขั้นตอนการจักสานใบเตยของเซราซานนั้นใช้สำหรับความต้องการในชีวิตประจำวันเท่านั้น เช่น เสื่อสำหรับเป็นเครื่องนอน เสื่อสำหรับนั่ง เสื่อสำหรับอาบน้ำศพ เป็นต้น โดยเฉพาะในงานประเพณี เช่น งานแต่งงาน และงานเลี้ยง ซึ่งสอดคล้องกับ

ความหมายและความหมายที่มีอยู่ในตัวเสื้อนั้นเอง (Inge, 2021) ในอดีตชาวเมืองบิเริน (Bireuën) ใช้เสื้อใบเตยซึ่งถือเป็นความต้องการหลักที่กระจายอยู่ที่บ้านเพื่อต้อนรับแขกหรือในโอกาสสำคัญอื่น ๆ เช่น งานฉลอง แต่ปัจจุบันประเพณีเหล่านั้นค่อยๆ ถูกกลืนหายไป โดยเฉพาะในเขตเมือง แต่ในชนบทประเพณีแบบนี้ยังคงมีอยู่ (Kamis, 2019) เสื้อจักสานจากใบเตยซึ่งเป็นที่รongs แม้ว่าจะปัจจุบันยังคงมีการใช้เสื้อเตยอยู่ แต่ปริมาณการใช้งานก็เริ่มลดลงแล้วก็ตาม แต่ในอาเจะห์ (Aceh) ก็ยังมีผู้ผลิตเสื้อใบเตย หรือเรียกว่า “Tikar Pandan” ซึ่งอยู่ในเขต Bugak ของ Bireuen Regency (Adventura, 2019) นอกจากนี้เมื่อกาลเวลาผ่านไป การใช้เสื้อจักสานของชาว Serasan ก็ได้แทรกซึมด้านการตกแต่ง โดยเริ่มจากการผสมผสานกับเฟอร์นิเจอร์และสินค้าไลฟ์สไตล์อื่นๆ ซึ่งปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสานจากใบเตยไม่ได้อยู่ในรูปแบบของเสื้อเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผลิตภัณฑ์จักสานอื่นๆ อีกมากมาย (Inge, 2021)

อย่างไรก็ตามประเทศอินโดนีเซียก็มีนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมหัตถกรรมจากใบเตย จากงานวิจัยเรื่อง Exploring Indigenous Material of Thorny Pandanus Pangandaran as Indonesian Traditional Craft in the Creative Context สรุปว่า การสำรวจต้นเตยหนามซึ่งเป็นวัสดุพื้นเมืองในพื้นที่เขต Pangandaran ในฐานะงานหัตถกรรมดั้งเดิมของชาวอินโดนีเซียในบริบทเชิงสร้างสรรค์คือกลยุทธ์การออกแบบที่มีแง่มุมของนวัตกรรมการออกแบบในการใช้งานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ควบคู่ไปกับการคาดการณ์ทางเศรษฐกิจ (Sunarya et al., 2019)

(3) วัฒนธรรมเตยในมาเลเซีย

ใบเตยถือเป็นวัสดุที่ผู้คนท้องถิ่นมาเลเซียนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันในสมัยก่อนด้วยความสามารถในการเติบโตที่รวดเร็วทำให้สามารถพบพืชชนิดนี้ได้ง่ายในหลายๆ พื้นที่ในเอเชีย (Syamimi, I. et. al., 2019) กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็มีความเชี่ยวชาญในการผลิตไม้แพคเกจหากสามารถหาวัสดุในการจักสานได้ (Munan, 2008)

เตยประเภท Pandanus spp. เป็นพืชชนิดหนึ่งที่เติบโตอย่างรวดเร็วชนิดหนึ่งที่พบส่วนใหญ่ในชายฝั่งที่มีน้ำกร่อย ซึ่งเป็นวัสดุทำเสื้อที่ได้รับความนิยมมาก บางครั้งก็ถือว่าเสื้อใบเตยคือ “เสื้อมลายู” (Malay Mats) ส่วนเตยสายพันธุ์ Pandanus odoratissimus หรือ Mengkuang เป็นพืชที่มีลักษณะคล้ายใบเตยขนาดใหญ่ที่ขึ้นตามป่าโกงกางและยังพบในป่าในท้องถิ่นต่างๆ ผลเตยสามารถรับประทานได้และใช้ใบในการจักสาน การจักสานจากใบเตย Mengkuang เป็นหัตถกรรมของผู้หญิงพื้นบ้านในแถบชนบทของ kampong ประเทศมาเลเซีย (Capslock Sdn Bhd., 2020) ชาว Orang Asli ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในคาบสมุทรมมาเลเซียซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ทางนิเวศที่หลากหลายรวมถึงพื้นที่ป่าที่ตอน หนองน้ำจืดและชายฝั่งทะเล สิ่งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เป็นตัวกำหนดวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น พืชทั่วไปที่พบในหมู่บ้าน Orang Asli หรือใกล้เคียง ได้แก่

screwpine หรือ *Pandanus fascicularis* ซึ่งเป็นพืชกอที่มีใบยาวมีหนาม ใบเตยที่เป็นเส้นใยจะถูกเก็บเกี่ยวเพื่อแปรรูปและย้อมสีก่อนที่จะนำไปจักสานเป็นเสื่อ ตะกร้า และกระเป๋าต่างๆ โดยผู้หญิง (Rahim, 2021) และยังมีชาว Semelai ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มชาว Orang Asli เป็นชนในสืบทอดของกลุ่มของคาบสมุทรมาเลเซีย พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มย่อยมาเลย์อะบอริจิน (เรียกอย่างเป็นทางการว่า Proto-Malay) (Rahim, 2020) ชาว Semelai ก็มีการทำหัตถกรรมการจักสานเสื่อใบเตย และเครื่องมือล่าสัตว์ โดยมีการใช้ใบเตย หรือ screwpines (*Pandanus Spp.*) หวาย (*Calamus Spp*) และไม้ ซึ่งเป็นวัสดุสามัญที่ใช้ในวิถีชีวิต (Zain & Razalli, 2008) เป็นต้น

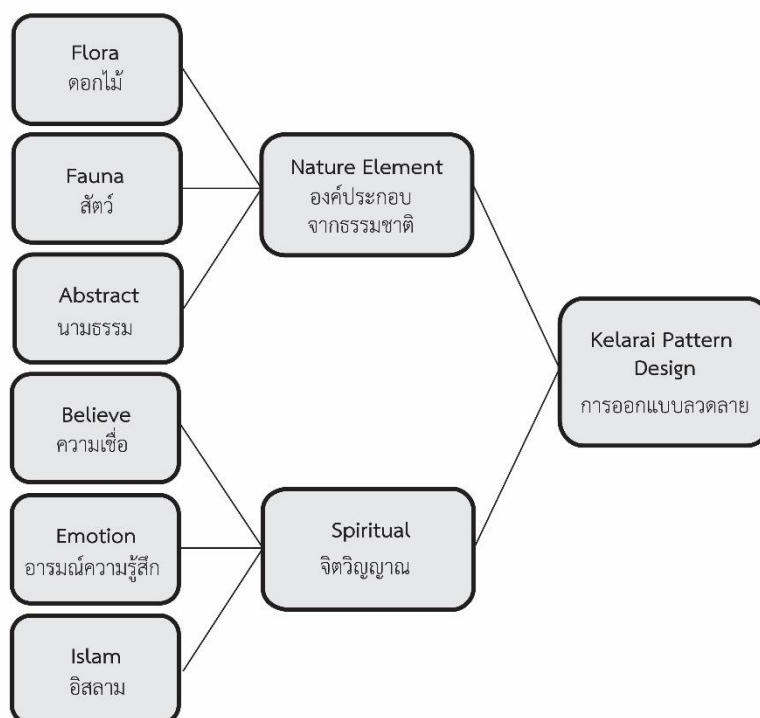
กระบวนการสานเสื่อมีกระบวนการหลายขั้นตอน ขั้นแรกมีการนำใบเตยมาตัดที่โคนและปลายทั้งสองข้าง ถัดมาและกระดุกสันหลังของใบออกและมัดใบเพื่อให้ความยาวเท่ากันทั้งหมดซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกในการจักสาน จากนั้นนำไปโปลงไฟเล็กน้อยเพื่อให้เกิดความนุ่ม ช่างจักสานบางคนตีใบเตยด้วยไม้ซึ่งเรียกว่า “belantan” เพื่อให้นุ่มและจัดการง่ายขึ้น เมื่อนุ่มแล้วก็นำไปแช่ในน้ำเย็นประมาณ 48 ชั่วโมงโดยจะเปลี่ยนน้ำในเช้าวันที่สอง การทำในลักษณะนี้ทำเพื่อขจัดองค์ประกอบทางธรรมชาติบางอย่าง เช่น แมลงที่อาจติดตาม (Symphonycraft.blogspot, 2021)

ภาพที่ 15 หญิงชาวมาเลย์กำลังลงมือเตรียมใบเตยด้วยไฟซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการจักสาน
(ที่มา : Rahim, online 2021)

การจักสานใบเตย หรือ Mengkuang โดยสตรีชาวบ้านในพื้นที่ชนบท มีกระบวนการที่ต้องใช้ความอดทนทักษะพร้อมทั้งความทุ่มเท ซึ่งหลังจากลิดหนามออกจากใบแล้ว จะทำเป็นเส้นตอกยาว นำไปแช่และตากแดดให้แห้ง เมื่อแห้งแล้วนำไปต้มและย้อมสีด้วยพืชผักต่างๆ จากนั้นจึงจักสานตามแบบหรือลวดลายที่ต้องการ การออกแบบลวดลายหรือที่เรียกว่า “เคลลาไร” (kelarai) ได้แรงบันดาลใจจากพืช ดอกไม้ และแม้แต่ลวดลายสัตว์ที่พบเห็น (Go to travel Malaysia Team, 2012) ชาวมาเลย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบชายฝั่งตะวันออกมีความชำนาญอย่างสูงในการสานเสื่อที่มีลวดลายอย่างประณีต (Kelarai) แม้จะไม่มีการศึกษาตามแบบแผนก็ตามช่างฝีมือเหล่านี้มีความรู้และทักษะในศิลปะสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ศิลปะการจักสานเพื่อสรรเสริญต่อองค์อัลลอฮ์ (Allah S.W.T.) ซึ่งเป็นพระเจ้าในศาสนาอิสลาม (Mariam & Marzuki, 2021) องค์ประกอบลวดลายขึ้นอยู่กับารออกแบบหลักการต่างๆ เช่น ความสมดุล ความคมชัด การจับคู่ การจัดเรียง และการทำซ้ำ แต่หลักพื้นฐานสำคัญก็ยิ่งขึ้นกับความงามในเชิงสุนทรียศาสตร์ โดยเน้นถึงการปรับตกแต่งให้มีละเอียดอ่อน ความประณีตของผลงาน อันประกอบด้วยทั้งความงามและหน้าที่ใช้สอย โดยในการปรับตกแต่งนั้นยังให้ความสำคัญถึงความงามของพื้นผิวภายนอก ความประณีตให้ความสำคัญถึงความกลมกลืน ความงามที่ให้ความงามที่ลึกซึ้งในเชิงสุนทรียะ และประโยชน์ใช้สอย ซึ่งหมายถึงการออกแบบที่คำนึงถึงประโยชน์ด้วยเช่นเดียวกัน (Ismail, 2014) การออกแบบลวดลายหรือที่เรียกว่า “เคลลาไร” (kelarai) นั้น มีที่มาจากธรรมชาติ อาทิ ดอกไม้ สัตว์ การสร้างลวดลายแบบนามธรรมที่อ้างอิงจากธรรมชาติ รวมทั้งที่มาจากจิตวิญญาณ อาทิ ความเชื่อ อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ และจากศาสนาอิสลาม ซึ่ง Abd. Rasid Ismai ได้สรุปเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 4 แสดงที่มาของการออกแบบลวดลาย Kelarai
(ที่มา: Ismail, 2014)

ภูมิปัญญาในการสานเสื่อใบเตยของชาว Semelai นั้น สามารถแบ่งเสื่อออกเป็น 2 ประเภท คือ เสื่อขนาดใหญ่ และหยาบสำหรับใช้ในการเกษตร และเสื่อปลีกย่อยสำหรับวัตถุประสงค์ในพิธีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่สานจากแถบใบเตยแปรรูปที่ย้อมด้วยสีข้อมเคมีและสร้างลวดลายที่หายากอย่างประณีต (Rahim, 2020) ยังมีช่างสานชาว Semelai สานเสื่อจำนวนมากขายเสื่อให้กับผู้ซื้อที่มาเยี่ยมในหมู่บ้าน หรือแม่แต่ขายให้กับเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน (Gerai OA, 2019) นอกจากนี้ชาว Temuan ซึ่งเป็นกลุ่มน้อยในมาเลเซีย ก็ยังคงผลิตงานฝีมือที่เป็นประโยชน์อย่างจำกัด แม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะใกล้สาบสูญเนื่องจากการขาดแคลนวัตถุดิบและช่างจักสาน เครื่องจักสานเป็นงานฝีมือทั่วไปที่ยังคงได้รับการฝึกฝนในระดับที่แตกต่างกันทั้งชายและหญิง อย่างไรก็ตามมีเพียงผู้หญิงเท่านั้นที่สานเสื่อใบเตยประเภท Pandanus sp. (Rahim, 2021)

วัฒนธรรมการใช้เสื่อในมาเลเซีย เสื่อส่วนใหญ่พบเห็นได้ในหมู่บ้านต่าง ๆ ในมาเลเซีย ซึ่งเตยในภาษาท้องถิ่นเรียก Mengkuang ในการใช้งานเสื่อจะวางเสื่อในพื้นที่ส่วนกลางในบ้าน โดยปกติจะวางไว้ในห้องนั่งเล่นหรือพื้นที่รับประทานอาหารและเป็นพื้นที่ที่ครอบครัวมารับประทานอาหารร่วมกัน (Tourism Malaysia, 2021) ในปัจจุบันนี้วิถีชีวิตชาวมาเลเซียไม่ได้ใช้วัสดุเตยมากเหมือนสมัยก่อน ดังนั้นจึงมีการใช้วัสดุน้อยลง ในฐานะที่เป็นวัสดุงานฝีมือยอดนิยม ใบเตยจึง

ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นวัสดุที่ดีมีความแข็งแรงและเหมาะสมความยืดหยุ่น (Syamimi, I. et. al., 2019) ถึงแม้เสื่อใบเตยไม่ค่อยทนทานเท่าผลิตภัณฑ์ที่จักสานจาก bamban (ซึ่งเป็นพืชตระกูลกก มีดอกสีขาว อยู่ในสกุล Donax spp. เมื่อนำมาใช้ในการจักสานเสื่อปูนอน เรียกว่า Iban sleeping mat แต่เตยก็คุณสมบัตินุ่มกว่าและยืดหยุ่นได้ดีกว่ามาก นอกจากปูไว้สำหรับนั่งและนอนแล้ว โดยทั่วไปยังใช้เสื่อเตยสำหรับห่อสิ่งของซึ่งรวมถึงศพที่เตรียมไว้สำหรับฝังศพในอดีตด้วย นอกจากนี้เสื่อเตยยังสามารถทำเป็นกันสาดชั่วคราวหรือที่หลบฝนระหว่างวิ่งขึ้นกำแพงภายในบ้านอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีไว้สำหรับปูพื้นเรือเพื่อป้องกันการลื่นไหลหากคาดว่าจะมีผู้โดยสารคนสำคัญเดินทางมาด้วย เป็นต้น (Munan, 2008)

สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมีการนำเสื่อไว้ใกล้ทางเข้าบ้านเพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงให้ผู้คนที่มาเยี่ยมได้ล้างเท้าก่อนเข้าบ้าน นอกจากนี้แขกที่มา ก็จะนั่งบนเสื่อ mengkuang ทุกวันนี้เป็นภาพที่หาได้ยากที่จะเห็นภาชนะบรรจุน้ำข้างบันไดและแม้ว่าจะมีภาชนะบรรจุน้ำ แต่ก็สามารถใช้เป็นของตกแต่งได้ (Symphonycraft.blogspot, 2021) เสื่อใบเตยในตลาดซาราวัก (Sarawak's bazaars) ช่างสานส่วนใหญ่จะยอมสืด้วยตนเอง ช่างสานบางคนที่อยู่ในพื้นที่มัวราตวน (Muara Tuan) ซึ่งปัจจุบันเป็นสตรีสูงอายุยังคงทำเสื่อลายตารางหลากสี (Munan, 2008)

สรุป จากการศึกษาวัฒนธรรมเตยในพื้นที่แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซีย ซึ่งมีวัฒนธรรมเตยมาอย่างยาวนาน แต่ละพื้นที่มีสายพันธุ์เตยที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่น่าสนใจคือหลายๆ ประเด็นทั้งในแง่ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ที่ทำให้ผลงานเกิดมีคุณค่าที่ต่างกัน ในกรณีเสื่อเตย ซึ่งเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีการใช้เส้นดอที่ผ่านกรรมวิธีลนไฟหรือผ่านความร้อนจากการต้มถือว่าเป็นเสื่อที่มีคุณค่ากว่าเสื่อที่ผ่านกรรมวิธีการตากแดด คุณค่าในการใช้วิถีวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่นอกจากจะใช้สำหรับในในชีวิตประจำวันแล้ว เสื่อยังเป็นสิ่งที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ การใช้ในศาสนกิจ อิทธิพลของศาสนาซึ่งถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของผู้คนมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีผลต่อการสร้างสรรค์งานของช่างสาน ช่างสานบางพื้นที่อย่างเช่นมาเลเซียจึงให้ความสำคัญในการการสร้างสรรค์งานด้วยลวดลายต่าง ๆ อย่างประณีตเพื่อสรรเสริญต่อพระเจ้าในศาสนาอิสลาม รวมทั้งการใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งถือได้ว่าเสื่อเตยมีบทบาทสำคัญต่อวัฒนธรรมเตยในพื้นที่แถบนี้มาอย่างยาวนาน และในส่วนพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนบ้านคูนซึ่งผู้คนที่มาอาศัยอยู่ในชุมชนมาจากการอพยพจากคาบสมุทรมลายูซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมเตยเพื่อตั้งรกราก การใช้เสื่อเตยจึงมีการส่งต่อวัฒนธรรมจากพื้นที่ต้นทาง และนำมาสร้างวิถีวัฒนธรรมเตยของตนเองในพื้นที่ชุมชนดังกล่าวเช่นกันโดยจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

3) วัฒนธรรมเตยในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างของไทย

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวใต้ในชนบทเป็นวิถีที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกับธรรมชาติมาช้านาน ประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศที่สมบูรณ์ มีทั้งพื้นที่ราบป่าไม้ภูเขา หาดทราย น้ำตกทะเลสาบ ทำให้เกิดการประกอบอาชีพประมง เพาะปลูกทางการเกษตร การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายที่สอดคล้องกับพื้นที่ที่อยู่อาศัย และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม (ธวัชชัย ท้องสมุทร, 2558) ต้นเตยก็ถือเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติชนิดหนึ่ง ต้นเตยป่าหนามมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Pandanus odorifer* (Forssk.) Kuntze มีชื่อสามัญว่า Seashore screwpine (กรมป่าไม้, 2563) ภูมิประเทศในภาคใต้ตอนล่างมีลักษณะสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของต้นเตยป่าหนาม ทำให้ต้นเตยป่าหนามขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก และผู้คนได้นำใบเตยมาทำการจักสานเป็นของใช้ในครัวเรือน (กรมป่าไม้, 2563) ชาวบ้านท้องถิ่นของภาคใต้แถบชายฝั่งทะเลอันดามันใช้ใบเตยป่าหนามทำเครื่องจักสานมาตั้งแต่สมัยโบราณ การสานเสื่อปาหนันในบางพื้นที่มีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชาวบ้าน (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ, 2563)

เตยป่าหนามเป็นพืชตระกูลปาล์ม เจริญเติบโตในพื้นที่ชุ่มน้ำและป่าชายเลน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2563) ใบของเตยป่าหนาม จะมีคุณสมบัติของเส้นใยที่พิเศษ มีความเหนียว เมื่อเอาหนามมาลิดออกแล้วลนไฟทำให้เส้นใยนุ่ม มีความยืดหยุ่น ผิวมัน มีความเงา (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ, 2563) การจักสานเตยป่าหนามมีกรรมวิธีหลายขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกใบเตยป่าหนามซึ่งหาได้ในชุมชน แล้วนำใบมากรีดเป็นเส้นตรง นำไปแช่น้ำเพื่อให้ใบเปลี่ยนสี จากสีเขียวเป็นสีขาว แล้วนำไปตากแห้งได้เป็นตอกเตย กระบวนการต่อมาคือการย้อมสี แล้วนำไปจักสานเป็นรูปทรงและลวดลายต่าง ๆ (จอมทอง ชัยภักดี, 2564) เมื่อผ่านกระบวนการเตรียมต่าง ๆ แล้ว วัสดุเตยป่าหนามจะมีคุณสมบัติที่ยืดหยุ่นและทนทานต่อสภาพแวดล้อมมาก จึงไม่ต้องกังวลเรื่องความชื้น หรือการขึ้นราอีกต่อไป จึงเหมาะนำมาจักสาน (Kooper, 2021)

คนไทยรู้จักใช้เตยมาทำเป็นเครื่องจักสานเพื่อประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน มาตั้งแต่สมัยอดีต โดยเฉพาะการสานเสื่อเพื่อใช้สำหรับปูนั่ง ปูนอน และเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในพิธีแต่งงานของ ชาวไทยมุสลิม เนื่องจากเตยมีคุณสมบัติที่เหนียวและทน ประกอบกับเป็นพืชที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น (อัมพร ศรีประสิทธิ์ และคณะ, 2554) เมื่อจักตอกพร้อมสานแล้วจะมีสีขาวนวล ย้อมสีได้สวยงามและเมื่อทำการสานเป็นงานหัตถกรรมออกมาแล้วจะมีความอ่อนนิ่มไม่หยابกระด้างเมื่อสัมผัสด้วยมือแต่เดิมชาวมุสลิมตามชายฝั่งทะเลของภาคใต้ส่วนใหญ่รู้จักการนำประโยชน์ของใบเตยป่าหนามมาใช้จักสานภาชนะเครื่องใช้ไม้สอยมาช้านาน คุณค่าของงานหัตถกรรมจากใบเตยป่าหนามจึงมีไต่อยู่แค่ภาชนะใช้สอย แต่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชาวมุสลิม (กนกวรรณ พรหมทัศน์, 2554) ใบเตยป่าหนาม มีความเหนียวกว่าเตยชนิดอื่นๆ นิยมจักสานเป็นเสื่อปูนั่ง หมวก หมอน หมุกยา หมุกใส่ของใช้ต่างๆ ทั้งนี้ เสื่อ หรือที่ชาวใต้ เรียกว่า “สาต” มีความสัมพันธ์

กับขนบธรรมเนียมประเพณีชาวบ้าน เช่น ใช้เป็นสื่อสำหรับนำติดตัวไปวัด ไปสุเหร่า หรือใช้สำหรับรองศพผู้ตายก่อนนำไปฝัง ใช้สื่อสำหรับพิธีแต่งงานของบ่าวสาวชาวไทยมุสลิม ในพื้นที่ภาคใต้ (กศน. กระบี่, 2564)

2.3 วัฒนธรรมเตย และวิถีชีวิตกรรมเตยปาหนันชุมชนบ้านคุดูน จ.ตรัง

2.3.1 ภาพรวมของชุมชนคุดูน

1) ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีชาวมาเลเซียอพยพมาทางเรือ ชื่อว่า นายตะเอบ และอีก 3 ครอบครัว มาขึ้นฝั่งที่บ้านโต๊ะบัน ได้สร้างบ้านเรือนอยู่ใต้ต้นคุดูน ซึ่งเป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งที่อยู่ตามป่าชายเลน อยู่ใกล้กับภูเขาเจ็ดยอด ซึ่งสภาพเป็นป่าทึบ มีสัตว์ดุร้ายมาก ต่อมาประชากรเพิ่มขึ้น จึงเรียกติดปากว่า “บ้านคุดูน” (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

2) ที่ตั้งชุมชน

ตำบลบ่อหิน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเสีเกา ประมาณ 1 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดตรัง ประมาณ 33 กิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน, 2563) บ้านคุดูน หมู่ที่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง อยู่ห่างจากตัวเมืองตรังประมาณ 44 กิโลเมตร โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 4046 มุ่งหน้าสู่อำเภอเสีเกา เดินทางจากที่ว่าการอำเภอเสีเกาไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 15 นาที ก็จะถึงมัสยิดบ้านคุดูน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

3) ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป มีลักษณะทั้งที่ราบและที่ดอนค่อนข้างสูง และเป็นชายทะเล พื้นที่ทางตอนเหนือจะเป็นที่ราบค่อนข้างสูง ส่วนพื้นที่ทางทิศตะวันออกเป็นที่ราบมีภูเขา ทิศตะวันตกเป็นเทือกเขาบางส่วนและติดกับชายทะเล ส่วนทิศใต้เป็นพื้นที่ราบ (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน, 2563)

ภาพที่ 17 แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศของชุมชนดงหนุ่ยและชุมชนใกล้เคียง (มุมมองจากภูเขาเจ็ดยอด)
(ที่มา : อนุรักษ์ตรี เขียดเขียว, 5 กันยายน 2564)

ลักษณะภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุมฤดูร้อน มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือน เมษายน และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน ธันวาคม (องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน, 2563)

4) ประเพณี และวิถีชีวิต

กิจกรรม ประเพณี ศิลปะพื้นถิ่น : บ้านดงหนุ่ยมีต้นทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา คือ การจักสานเตยปาหนันที่มีลวดลายที่สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ผสานวิถีการดำเนินชีวิตตามวิถีมุสลิม เช่น พิธีสูหนัด พิธีการถือศีลอด พิธีละหมาด นอกจากนี้บ้านดงหนุ่ยเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ทะเล ทำให้ได้วัตถุดิบสด ๆ จากทะเลมาปรุงอาหารได้อย่างหลากหลายและยังมีขนมโบราณที่บ้านดงหนุ่ยยังสามารถหารับประทานได้ คือ ขนมเกลียวทองและขนมก้นห้อง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

2.3.2 วิธีเตยปาหนันในมิติด้านสังคม และวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาการจักสานเตยปาหนันบ้านดุกุน อ.สิเกา จ.ตรัง เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวอินโดนีเซียที่อพยพตั้งรกรากในประเทศไทย ทางภาคใต้ตอนล่างและได้ถ่ายทอดความรู้การจักสานจากรุ่นสู่รุ่น จากรุ่นลูกสู่ลูกหลาน สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลานับร้อยปี (กรมป่าไม้, 2563) ในอดีตนั้นเครื่องจักสานเตยปาหนัน เป็นสิ่งที่ทุกบ้าน ของครอบครัวทางภาคใต้ ต้องรู้จัก และจะมีใช้กันอยู่แทบทุกบ้าน โดยคนรุ่นพ่อแม่ในยุคนั้น ได้รับคำบอกเล่ามาเป็นทอด ๆ ว่าเป็นเคล็ดลับวิชาการจักสานที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญามาจาก บรรพบุรุษชาวอินโดนีเซีย ที่อพยพมาตั้งรกรากในประเทศไทย ทางตอนใต้ ตั้งแต่จังหวัดนราธิวาส ยะลา ปัตตานี สตูล ตรัง กระบี่ สมัยก่อนมีการค้าขายเตยปาหนันจากพ่อค้าชาวอินโดนีเซีย ล่องเรือมาเทียบท่าในทะเลอ่าวสิเกา แล้วขึ้นฝั่งเอาผ้าปาเต๊ะมาแลกกับขมูกยาของชาวบ้านบ้านดุกุน ส่วนพ่อค้าหัวดีเอาขมูกยา (ภาษาใต้เรียกว่า กำแปดไว้สำหรับใส่ยาเส้น) ไปขายยังประเทศอินโดนีเซีย แลกเปลี่ยนกันอยู่ระยะหนึ่งจนปัจจุบันพ่อค้าแขกไม่ได้มาทำการค้ากับชาวบ้านดุกุน (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, 2562 อ้างถึงใน สุทธิดา อุณจิต, 2562) ซึ่งบางข้อมูลระบุว่า การสานเสื่อเตยปาหนันน่าจะได้รับการถ่ายทอดวิธีการทำมาจากพ่อค้ากลุ่มนี้เช่นกัน

ภาพที่ 18 ช่างจักสานเตยปาหนันรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ในชุมชนดุกุนกำลังสานเตย
(ที่มา : จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2563)

ภาพที่ 19 กำเปต หรือขมุกยาสำหรับใส่ยาเส้น สินค้าเชิงวัฒนธรรมที่แลกเปลี่ยนกับพ่อค้าอินโดในอดีต
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 สิงหาคม 2565)

ชาวมุสลิมในสมัยก่อนนิยมสานเสื่อเตยปาหนัน สำหรับใช้รองนั่งเวลาทำพิธีละหมาดในสุเหร่า ใช้ในพิธีแต่งงาน ซึ่งในสมัยก่อนคู่บ่าวสาวที่จะเข้าพิธีแต่งงาน จะต้องช่วยกันสานเสื่อ เตรียมไว้หลาย ๆ ผืนสำหรับใช้ปูนอนแทนที่นอนในทองหอ ตลอดจนการสานเสื่อเพื่อไว้ใช้ในพิธีฝังศพ (รองศพ ผู้ตายก่อนจะนำไปขุดหลุมฝังที่กุโบร์) (กรมป่าไม้, 2563) จักสานเตยปาหนันไม่เพียงเป็นการรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเท่านั้น แต่ยังเป็นการบอกเล่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมในชุมชนบ้านคูहन ตลอดจนการส่งต่อความรักจากหัวใจถึงสองมืออย่างแท้จริง (สุทธิดา อุณจิต, 2562) จากการที่รวมกลุ่มแบบนี้ก็ส่งเสริมในความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชน เป็นการทำหน้าที่ที่สามารถเผยแพร่ความเป็นภูมิปัญญา การส่งต่อภูมิปัญญาให้ทั้งโลกได้รู้จัก ซึ่งเป็นวิถีวัฒนธรรมของคนแถบนี้ งานแบบนี้ถ้าไม่ได้ทำด้วยใจรักก็ออกมาเป็นชิ้นงานไม่ได้ (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน อ่างถึงโน แลตะแลไต้, 2562) การสานเตยปาหนันเป็นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมและส่งต่อความรัก อย่างขมุกยา เอาไว้ใส่ยาเส้นหรือใบจาก จะหาซื้อเองไม่ได้เพราะเป็นสิ่งที่คนสานทำให้กับคนในครอบครัวหรือคนรักด้วยความเสน่หาและความปรารถนาดี การรักษาภูมิปัญญาของบรรพชน นอกจากจะเป็นการส่งต่อความรัก ยังเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับผู้หญิงในชุมชนด้วย (สุทธิดา อุณจิต, 2562)

ภาพที่ 20 เสื้อหรือสาดเตยปาดันที่ใช้ปูรองพื้นในบ้านเรือนของผู้คนในหมู่บ้านดูหุน และเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ในวิถีมุสลิม (ที่มา : ญัรวัตร เขียดเขียว, 26 สิงหาคม 2565)

สรุป การเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ อินโดนีเซีย มาเลเซีย กับประเทศไทยในพื้นที่วิจัยหมู่บ้านดูหุน เมื่อพิจารณาจากข้อมูลวัฒนธรรมเตยในพื้นที่แถบอินโดนีเซียข้างต้นจะเห็นได้ว่าอินโดนีเซียมีวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน ชนพื้นเมืองในอินโดนีเซีย นับตั้งแต่ชาวออสโตรนีเซียนซึ่งได้รับการขนานนามว่า "ชาวโบเตย" หรือ "Pandanus people" ซึ่งถือเป็นบรรพบุรุษ มีการทำหัตถกรรมเตย รวมไปถึงเครื่องปรุง ยารักษาโรค และใช้สำหรับพิธีทางศาสนา จากทรัพยากรเตยที่มีสายพันธุ์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสายพันธุ์ *pandanus tectorius* ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่มีใบขนาดใหญ่และเจริญเติบโตอยู่ในแถบพื้นที่ฟิลิปปินส์ มหาสมุทรแปซิฟิกเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีสายพันธุ์ *Pandanus julianettii* Martelli ซึ่งป่าบัวเรียกว่า "coconut pandan" ด้วยซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่เนื่องจากอินโดนีเซียมีลักษณะเป็นเกาะ ดังนั้นสายพันธุ์เตยอาจมีความแตกต่างกันไปตามแต่พื้นที่ของแต่ละส่วนด้วย มีการภูมิปัญญาการเตรียมเส้นใยผ่านความร้อนด้วยกระบวนการต้ม ในส่วนการสานเสื้อขึ้นอยู่กับการใช้งาน มีการกำหนดขนาดอย่างชัดเจนเพื่อความสะดวกในการกำหนดคุณค่าและราคาของงานหัตถกรรม และในพื้นที่ชุมชนบ้านดูหุนมีการใช้เตยซึ่งเรียกตามภาษาพื้นถิ่นว่า "เตยปาดัน" โดยมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Pandanus odorifer* (Forssk.) Kuntze บ้างก็เรียก *Pandanus odoratissimus* หรือ Mengkuang ตามภาษาพื้นถิ่นของมาเลเซีย พื้นที่ดูหุนใช้เตยสำหรับงานหัตถกรรมเท่านั้น มิได้มีการใช้ประโยชน์เตยในด้านอื่น ๆ เหมือนกับพื้นที่ในอินโดนีเซียที่มีภูมิปัญญาการเตรียมเส้นใยด้วยความร้อนผ่านกรรมวิธีการลนใบด้วยไฟโดยซึ่งมีภูมิปัญญาเหมือนกับพื้นที่บางส่วนของมาเลเซีย อาทิ ในรัฐตรังกานู โดยมีหลักฐานภาพถ่ายสตรีกำลังร้อนใบเตย

ในกองไฟในยุคต้น – กลางศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นภาพสะสมของ National Museum of Singapore ในอดีตมีการสานเสื่อเตยหรือสาตเตยปาหนันสำหรับการใช้งานสำหรับทารกแรกเกิด การปูรองนั่งรองนอนในชีวิตประจำวัน การใช้สำหรับตกแต่งในพิธีแต่งงาน การใช้สำหรับการละหมาด และในพิธีศพตามวิถีมุสลิม

ในชุมชนคูนในอดีตรมีการทำ “เสื่ออ่อน” หรือ “สาตอ่อน” ซึ่งผลิตจากใบเตยปาหนันชนิดอ่อนจากยอดใบที่คัดเลือกเก็บไว้ เส้นตอกที่ได้จากใบอ่อนนี้มีความบาง เรียบ เหมาะสำหรับการนำมาทำเสื่อที่มีลวดลายประณีตสำหรับใช้ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ มีลักษณะสอดคล้องกับวัฒนธรรมเตยอินโดนีเซีย ชาวมินังกาเบา (Minangkabau) มีการทำเสื่อเตยที่มีการสานจากเตยชนิดพิเศษจากเตยสายพันธุ์ “pandan puti” ซึ่งหายากและพบในภูเขา เสื่อชนิดนี้เรียกว่า "Lapiak Aluih" หรือ “เสื่ออ่อน” หรือ soft mat มีพื้นผิวสัมผัสที่อ่อนนุ่ม ในการผลิตที่พิถีพิถันในการทำขึ้นเพื่อใช้ในโอกาสปูรองนั่งสำหรับบุคคลพิเศษ และโอกาสสำคัญต่าง ๆ ปัจจุบันวิธีการสานเสื่อเตยทั้งในประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซียรวมทั้งประเทศไทยอย่างในพื้นที่ชุมชนบ้านคูนเริ่มเปลี่ยนไปเนื่องจากวิธีการใช้เสื่อมีบทบาทลดลง ในอินโดนีเซียโดยเฉพาะในเขตพื้นที่อาแจห์ ได้รับผลกระทบจากเสื่อสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ซึ่งในปัจจุบันเสื่อใบเตยกลายเป็นของที่หาซื้อได้ค่อนข้างยาก แม้กระทั่งการหาซื้อในหมู่บ้านอาทิ เสื่อใบเตยในอาแจห์ตะวันตกยังคงได้รับการสืบทอดเพื่อไม่ให้มรดกทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซียสูญหายไปในยุคที่มีการบริโภคเสื่อในรูปแบบสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น (Elmicta, 2019) สำหรับชุมชนบ้านคูนแล้ว ถึงแม้ปัจจุบันเสื่อเตยจะถูกกลบบทบาทลงในวิถีของผู้คนในชุมชน แต่สำหรับช่างจักสานเตยแล้วเสื่อเตยก็ยังถือเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการพึ่งพาอยู่เสมอ เนื่องจากคุณประโยชน์ของเสื่อเตยที่ใช้ในทุกโอกาส

สรุป หัตถกรรมเตยปาหนันของปาหนันของชุมชนบ้านคูน จังหวัดตรัง ถือเป็นภูมิปัญญาภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวอินโดนีเซียที่อพยพจากคาบสมุทรมลายูแล้วมาตั้งรกรากในพื้นที่ชุมชนในปัจจุบัน โดยได้ถ่ายทอดความรู้การจักสานจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นเวลาร้อยกว่าปี โดยสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับเตยปาหนันซึ่งเป็นพืชอยู่ในระแวกชุมชนจนสามารถสร้างเป็นวัฒนธรรมเตยที่มีการใช้ทั้งในชีวิตวิถี วิถีวัฒนธรรมตามรูปแบบวิถีมุสลิมตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวันที่ละจากโลก ในอดีตหัตถกรรมเตยปาหนันเป็นของใช้ที่มีอยู่ในทุกครัวเรือนโดยไม่ต้องหาซื้อ มีการแบ่งปันซึ่งกันและกันของผู้คนในชุมชน แม้กระทั่งครั้งหนึ่ง กำเปด หรือ หมุกยาสำหรับใส่ยาเส้น เตยเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมแทนเงินตรากับผ้าปาเต๊ะ ผ้าโสร่งของพ่อค้าชาวอินโดที่เข้ามาพำนักในหมู่บ้าน ถึงแม้ปัจจุบันวิถีการใช้งานหัตถกรรมจะเปลี่ยนไปบ้างตามสภาพสังคมสมัยใหม่ แต่วิถีหัตถกรรมเตยปาหนันในชุมชนก็ยังดำเนินอยู่ และพร้อมที่จะรับโอกาสใหม่ ๆ ในการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนวัฒนธรรมของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

2.3.3 วิธีเตยปาหนันในมิติด้านเศรษฐกิจ

การสานเสื่อใบเตยเป็นอาชีพที่นิยมกันมากในหมู่สตรีทางภาคใต้ ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ก็สามารถสานได้แทบทุกครัวเรือน แต่เดิมนักสานเสื่อสำหรับรองนั่งหรือปูนอน ชาวบ้านเรียกว่าสาตอ่อนหรือสาตปาหนัน เสื่อปาหนันเสื่อเตยในอดีตที่มีความประณีต งดงามมากคือ "ยอดสาต" ซึ่งเป็นเสื่อผืนสุดท้าย หรือผืนบนสุดที่สานพิเศษสำหรับใช้ในพิธีแต่งงาน โดยคู่บ่าวสาวจะต้องช่วยกันสานเสื่อไว้ ใช้ปูนอนอย่างน้อย 12 ผืน จำนวนของเสื่อขึ้นอยู่กับฐานะของคู่บ่าวสาว เมื่อสานเสื่อเสร็จแล้วจะนำมาวางซ้อนกันแทนที่นอนเสื่อผืนบนสุดหรือ "สาตยอด" นั้นจะสานให้ประณีตสวยงามเป็นพิเศษและประดับกระจุกปักด้วยตามูมเสื่อ จึงทำให้ยอดสาตยอดเป็นเสื่อที่สวยงามเป็นพิเศษ การสานเสื่อปาหนันนั้นแต่เดิมจะสานด้วยดอกใบปาหนันย้อมสี ต่อมาจึงมีคนนิยมทำกันมาก จักสานเป็นรูปแบบต่างๆหลากหลายชนิด เช่น หมวก เสื่อ ปลอกหมอน และสบตั่ง เป็นต้น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

ชาวบ้านในพื้นที่นิยมนำใบซึ่งสามารถหาได้ทั่วไปในพื้นที่มาทำเป็นเครื่องจักสานซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญามาตั้งแต่สมัยโบราณ สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ชาวบ้านในพื้นที่จึงรวมกลุ่มกันในหมู่บ้าน จากการชักชวนของนางเจณี ปูเงิน อดีตประธานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุกุน และเป็นมารดาของนางสาวจันทร์เพ็ญ ปูเงิน ประธานคนปัจจุบัน (จอมทอง ชัยภักดี, 2564) จันทร์เพ็ญ ปูเงิน (2564) ประธานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุกุน อ้างถึงใน จอมทอง ชัยภักดี (2564) ให้ข้อมูลว่า กลุ่มตั้งอยู่เลขที่ 90/2 หมู่ที่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านที่มีความรู้และฝีมือในการจักสานเตยปาหนันเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น กระเป๋า เสื่อ และหมวก โดยทำกันเป็นอาชีพเสริมจากการทำสวนยางพาราและปาล์มน้ำมัน ต่อมาปี 2540 สำนักงานเกษตรอำเภอสิเกา เข้ามาแนะนำในการจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดุกุนสามัคคี ทำให้เกิดการดำเนินงานในรูปแบบของกลุ่มชัดเจนมากยิ่งขึ้น และจดทะเบียนจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุกุนในปี 2548 เมื่อสินค้าเป็นที่รู้จักมากขึ้นจึงมีการรับสมาชิกเพิ่ม พร้อมทั้งการพยายามพัฒนาผลงานให้มีความทันสมัยตามความต้องการของลูกค้า

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดุกุนสามัคคีตั้งอยู่ที่ทำการกลุ่มแม่บ้านดุกุน หมู่ที่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง จัดตั้งเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2526 สมาชิกครั้งแรก 25 คน ครั้งแรกได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อรับความรู้ด้านการเกษตร เพื่อถ่ายทอดการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ กิจกรรมที่จัดทำส่วนใหญ่จัดทำเป็นรายบุคคล กิจกรรมรวมมีน้อย ต่อมาปีพ.ศ. 2542 สำนักงานเกษตรอำเภอสิเกา ได้ส่งเสริมและอบรมให้ความรู้ด้านหัตถกรรม "ผลิตภัณฑ์จากเตยปาหนัน" และได้เริ่มผลิตผลิตภัณฑ์จากเตยปาหนัน จำหน่ายเป็นรายได้เสริม จำหน่ายภายในตัวอำเภอ และต่างจังหวัด กลุ่มได้ขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานเกษตรอำเภอสิเกา ในชื่อ วิสาหกิจชุมชนผลิตเตยปาหนันบ้านดุกุน เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2548 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) ปัจจุบันทำเป็น

ของฝากทั่ว ๆ ไป ที่หยิบถือง่าย ใช้สอยได้ กระเป๋าต่าง ๆ เดิมขายเฉพาะเสื้อ แต่สมัยนี้การใช้ประโยชน์ส่วนนี้อาจลดทอนลงไป เพราะพื้นบ้านไม่ได้เป็นไม้สักฝากเหมือนเมื่อก่อน ตอนนี้อั๊กสานเป็นกระเป๋าต่างค์ กระเป๋าเล็ก กระเป๋าน้อย กระเป๋าหลายขนาด มีไม่ต่ำกว่า 20 ชนิด เมื่อก่อนทำเพียงไม่กี่สีโดยมากเป็นสีโดดๆ ตอนนี้อั๊กสานเป็นสีพาสเทล เป็นสีทูโทนบ้าง ที่ทำให้คู่สามีภรรยาหรือเป็นสีที่ดูแพงดูมีระดับขึ้น เมื่อก่อนกลุ่มจั๊กสานมักเลือกสีที่ชอบจริง ซึ่งผู้คนในหมู่บ้านมุสลิมมักนิยมใช้สีจัดจ้าน บางครั้งลูกค้าบางกลุ่มชอบโทนสีที่เย็น ซึ่งจะแตกต่างจากในอดีต (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน อ้างถึงใน แลต๊ะแลไต้, 2562) ปัจจุบันหัตถกรรมเตยปาหนันยังคงได้รับการพัฒนา และส่งเสริมทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าให้กลายเป็นสินค้าชุมชน และส่งเสริมให้ได้รับการต่อยอดในเชิงพาณิชย์ เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรในท้องถิ่นมาปรับใช้ในการผลิตและพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์พร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันทั้งระบบระหว่างวิสาหกิจชุมชนหรือท้องถิ่น (วุฒิชัย วิภาทานัง, 2558)

วิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนบ้านดุกหูนมีการสืบสานต่อเนื่องและชุมชนให้ความสำคัญกับการแปรรูปเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม สำนักงานเกษตรอำเภอเสีเกา ได้ส่งเสริม และอบรมให้ความรู้ด้านหัตถกรรม "ผลิตภัณฑ์จากเตยปาหนัน" และได้เริ่มผลิตผลิตภัณฑ์จากเตยปาหนันให้สามารถจำหน่ายเป็นรายได้เสริม กลุ่มช่างจั๊กสานจึงได้ขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานเกษตรอำเภอเสีเกา ในชื่อ วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุกหูน เมื่อปี 2548 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) งานจั๊กสานเตยปาหนันเป็นภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนทำมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี เมื่อก่อนมีการสานเป็นเสื่อไว้ใช้งานในครอบครัว ไว้ปูนอนบ้าง ไว้ตากข้าวบ้าง อะไรที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน คนสมัยก่อนเอาเตยปาหนันมาจักสานเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ โดยไม่ต้องไปหาซื้อ (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน อ้างถึงใน แลต๊ะแลไต้, 2562)

“เล็ดหนาม ลนไฟ ตัด แชน้ำ ตาก รีด ย้อมสี แล้วจึงสาน” เป็นขั้นตอนของการทำเครื่องจักสานจากใบเตยปาหนัน พืชท้องถิ่นที่มีหนามตรงขอบใบ แต่ก็เปรียบเสมือนเอกลักษณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์และหัตถกรรมท้องถิ่นประจำจังหวัดตรังแห่งนี้ แม้ว่าจะดูเหมือนงานจักสานทั่ว ๆ ไปที่สามารถเห็นได้ตามท้องตลาด แต่สินค้าทุกชิ้นที่ผลิตขึ้น ณ บ้านดุกหูนสามัคคี เกิดจากความรัก และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย, 2564) การจักสานเตยปาหนันมีกรรมวิธีหลายขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกใบเตยปาหนันซึ่งหาได้ในชุมชน แล้วนำใบมากรีดเป็นเส้นตรง โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ยาหาด” หรือ “เล็บแมว” ซึ่งเป็นใบมีดขนาดเล็ก แล้วนำไปแช่น้ำเพื่อให้ใบเปลี่ยนสี จากสีเขียวเป็นสีขาว แล้วนำไปตากแห้งได้เป็นดอกเตย กระบวนการต่อมาคือการย้อมสี ซึ่งขั้นตอนย้อมสีนี้เป็นการย้อมสีตามความต้องการของลูกค้า แล้วนำไปจักสานเป็นรูปทรงและลวดลายต่างๆ สำหรับผลิตภัณฑ์จักสานเตยปาหนันของกลุ่มในปัจจุบัน ได้แก่ กระเป๋า

เสื่อ ขมุกยา และหมวก โดยสินค้าแต่ละชิ้นจะมีความโดดเด่นไม่เหมือนกัน ทั้งในด้านของสีและลาย
จักสาน (จอมทอง ชัยภักดี, 2564)

ภาพที่ 21 การลนไฟใบเตยปาดนั้นเป็นภูมิปัญญาซึ่งช่วยให้ใบเตยนิ่มขึ้น
(ที่มา : จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2563)

ภาพที่ 22 การกรีดเส้นเตยให้เป็นเส้นตอกโดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “ยาหาด” หรือ “เล็บบแมว”
(ที่มา : จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2563)

กลุ่มจักสานเตยปาหนัน บ้านดุกุน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เกิดจากการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานจากเตยปาหนัน ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความรู้ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (ศูนย์คลังสมองกลุ่มวิสาหกิจชุมชน, 2563) นอกจากจักสานไว้ใช้เองในครัวเรือน ก็มีการจักสานเพื่อจำหน่ายด้วย โดยจุดเริ่มต้นของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสานเตยปาหนันชุมชนบ้านดุกุนเริ่มจากการที่มีพ่อค้าชาวอินโดนีเซียเดินทางนำเรือมาเทียบท่าในทะเลอ่าวสิเกา แล้วขึ้นฝั่งนำผ้าปาเต๊ะ (ผ้าถุงสำหรับนุ่ง) มาขอแลกเปลี่ยนกับขมุยกยาที่ชาวบ้านจักสานด้วยเตยปาหนันแล้วนำกลับไปขายที่ประเทศอินโดนีเซีย (ขมุยกยา ชาวบ้านจักสานไว้สำหรับใช้ใส่ใบจาก และยาเส้น) (กรมป่าไม้, 2563) ปัจจุบันรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากเตยปาหนัน มีการพัฒนาสร้างสรรค์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น จากเดิม ที่สานเพื่อไว้ใช้กันเองในครัวเรือน ก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นการ สานเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าของฝาก ของที่ระลึก มีการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบและสีสันทันสมัยตาม ความนิยมมากขึ้น เช่น เสื้อหมอน กระเป๋า ซองบุหรี่ ตลับใส่ สิ่งของเครื่องใช้ กระเป๋าสะพายสตรี กระเป๋าถือสตรี กระเป๋า สตางค์ กล่องนามบัตร กล่องของขวัญ กล่องแว่นตา กล่องใส่ โทรศัพท์ หมวก แฟ้มใส่เอกสาร ที่รองจาน ที่รองแก้ว สมุดยา แจกันดอกไม้ แฟ้มเอกสาร ปกแทปเล็ต ฯลฯ กลายเป็นสินค้า ของฝาก ที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย เป็นต้น

สำหรับวัตถุดิบที่นำมาใช้ คือ ต้นเตยปาหนัน จะมีขึ้นในพื้นที่ชายทะเล คุณสมบัติมีความเหนียวนุ่ม ทนทาน ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม เป็นพืชที่ขึ้นอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน สามารถหาได้ง่าย จักสานเตยปาหนัน ถือเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน บ้านดุกุน ซึ่งสร้างขึ้นด้วยฝีมือเชิงศิลปะ ที่แสดงออกมาอย่างประณีต สวยงาม ซึ่งทักษะเหล่านี้ถือเป็นความชำนาญเฉพาะตัวของคนนั้น ๆ ผู้สนใจต้องมีการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของการเลือกสรรวัตถุดิบ วัสดุที่ใช้ ขั้นตอน กระบวนการทำ ในศึกษากระบวนการทำจักสานเตยปาหนัน บ้านดุกุน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ซึ่งใช้กระบวนการจัดการความรู้ โดยการสัมภาษณ์จากสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งกระบวนการทำออกเป็น 3 ประเด็นด้วยกัน คือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และกระบวนการทำ (ศูนย์คลังสมองกลุ่มวิสาหกิจชุมชน, 2563) จากที่มีอาชีพหลักทำสวนยาง ทำอย่างอื่นอยู่แล้ว ครอบครัวของสมาชิกที่สานเตยปาหนันก็มีรายได้เพิ่มขึ้น ในการทำอาชีพเสริมในส่วนนี้ (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน อ่างถึงโน แล๊ะแลได้, 2562)

ทั้งนี้การจักสานเสื้อเตยเคยเป็นอาชีพที่นิยมในหมู่สตรีทางภาคใต้ฝั่งอันดามัน ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ก็สามารถสานได้แทบทุกครัวเรือน แต่เดิมมักสานเสื้อสำหรับรองนั่งหรือปูนอน ในชุมชนบ้านดุกุนก็เช่นเดียวกัน ชุมชนแห่งนี้มีภูมิปัญญาในการทำหัตถกรรมเตยที่มีความโดดเด่นตั้งแต่กระบวนการตัดเตย ช่างสานเตยซึ่งเป็นเพศหญิงซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุจะเดินทางไปตัดเตยด้วย

ตนเอง มีการเลือกใบเตยสำหรับการใช้งานโดยเลือกใบที่ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป และเป็นใบที่ไม่มีริ้วรอย มีเทคนิคการลนไฟในใบเพื่อให้เกิดความนิ่ม ผิวมันวาว และसानได้ง่ายขึ้น ซึ่งมีความเหมือนกับภูมิปัญญาของประเทศมาเลเซียในบางพื้นที่ที่นิยมลนไฟในใบเตยด้วยเช่นกัน แต่เทคนิคดังกล่าวก็มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นในแถบชายฝั่งอันดามัน เช่น ในพื้นที่แถบจังหวัดกระบี่ และแถบประเทศอินโดนีเซียซึ่งนิยมใช้กระบวนการต้มใบเตย แม้ว่าในอดีตพื้นที่เหล่านั้นจะเคยมีเทคนิคการลนไฟในใบเตยด้วยก็ตาม

ชุมชนคุณหนูได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดตั้งเป็นรูปวิสาหกิจชุมชนเพื่อต่อยอดหัตถกรรมเตยสู่ระบบเศรษฐกิจ ปัจจุบันมีช่างสานเตยที่อยู่ในชุมชนและชุมชนเครือข่ายภายในตำบลห่อหิน แม้ว่าช่างสานส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุ แต่ก็ยังมีช่างสานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่อยู่บ้างแม้ว่าคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ในชุมชนจะให้ความสนใจในงานหัตถกรรมนี้น้อยลงเรื่อยๆ ก็ตาม เนื่องจากเป็นงานฝีมือ ต้องใช้ระยะเวลาในการผลิต ประกอบกับวัสดุใหม่ๆ ที่มีราคาถูกและใช้งานได้ง่ายเข้ามาแทนที่ ดังนั้นการพัฒนาหัตถกรรมเตยพาหนั้นชุมชนบ้านคุณหนูจึงถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันมากขึ้น

2.3.4 วิธีเตยพาหนั้นในมิติด้านสิ่งแวดล้อม

ป่าชุมชนบ้านคุณหนู หมู่ที่ 3 ตำบลห่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นป่าชุมชนอีกผืนหนึ่งที่มีลักษณะสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นเตยพาหนั้น ทำให้มีต้นเตยพาหนั้นขึ้นอยู่มากมายกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ (กรมป่าไม้, 2563) อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นพื้นที่ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามัน จึงมักพบต้นเตยพาหนั้น (พืชตระกูลปาล์ม) ซึ่งหลายคนรู้จักในชื่อต้นลำเจียก หรือเตยทะเล หรือเตยหนาม ต้นเตยพาหนั้นชอบขึ้นตามริมหาด ชายทะเล ป่าโกงกาง ลักษณะลำต้นเป็นกอและแตกกิ่งใบยาวเป็นพุ่ม ขนาดเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง ตามอายุและสภาพดิน สูงประมาณ 5 เมตร (จอมทอง ชัยภักดี, 2564)

คนไทยรู้จักใช้เตยมาทำเป็นเครื่องจักสานเพื่อประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน มาตั้งแต่สมัยอดีต โดยเฉพาะการสานเสื่อเพื่อใช้สำหรับปูนั่ง ปูนอน และเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในพิธีแต่งงานของชาวไทยมุสลิม เนื่องจากเตยมีคุณสมบัติที่เหนียวและทน ประกอบกับเป็นพืชที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น เรามักพบต้นเตยเจริญเติบโตได้ดีในสภาพพื้นที่ชื้นแฉะและมีดินทรายปนอยู่ หรือในพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่า บริเวณลำธาร และริมชายหาด มีเตยหลายชนิดที่สามารถนำมาใช้จักสานได้ส่วนใหญ่อยู่ในวงศ์ PANDANACEAE ซึ่งเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว ได้แก่ เตยหนาม เตยพาหนั้น หรือเตยลำเจียก ซึ่งพบมากในภาคใต้ เนื่องจากเส้นใยของใบเตยมีคุณสมบัติที่เหนียวและทนเหมาะต่อการนำมาเครื่องจักสาน เช่น เตยหนาม (*Pentaspadon velutinus* Hook.f.) จังหวัดสตูล เรียกว่า “เตยนะ” จังหวัดระนองเรียกว่า “เตยหนาม” หรือ “เตยน้ำ” ลักษณะของใบและการแตก

กอค่ายต้นสับประรด ใบใหญ่ หนา และยาวประมาณ 1.5-2 เมตร ริมใบมีหนามมาก ส่วนเตยปาหนัน (*Pandanus odoratissimus* Linn.f.) ภาคกลางเรียกว่า “ลำเจียก” หรือ “การะเกด” ประเทศมาเลเซียและจังหวัดนราธิวาสเรียกว่า “ปาแนะ” ต้นเจริญขึ้นเป็นกอ ใบเป็นพุ่ม และแตกกิ่งใบยาว พบมากบริเวณริมหาด ชายทะเล ป่าโกงกาง ชาวบ้านนิยมนำใบเตยมาจักสานเป็นเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เสื่อ กระเป๋า และหมวก เป็นต้น (อัมพร ศรประสิทธิ์ และคณะ, 2554) ราษฎรในพื้นที่ชุมชนดุนก็ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการจักสานเตยปาหนันมาจากบรรพบุรุษด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มสตรีผู้สูงอายุที่อยู่กับบ้าน และกลุ่มสตรีที่เสร็จสิ้นภารกิจจากการกรีดยางตอนเช้าได้ใช้เวลาว่างในช่วงบ่ายให้เกิดประโยชน์ โดยนำใบเตยปาหนันมาแปรรูปจักสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ มากมายหลายรูปแบบ (กรมป่าไม้, 2563) วัสดุที่นำมาทำเป็นพืชชนิดหนึ่งเรียกว่า “เตยปาหนัน” เตยปาหนันเจริญเติบโตริมชายหาดทะเล ริมป่าโกงกาง ถ้าอยู่ในป่าโกงกางขึ้นบริเวณพื้นที่ดินดอน ลักษณะลำต้นเป็นกอ เป็นเตยที่มีหนามไม่ใช่เตยหอม (จันทร์เพ็ญ ปูเงิน อ่างถึงโน แลตี้แลได้, 2562)

ภาพที่ 23 ต้นเตยปาหนันในพื้นที่ตำบลบ่อหิน อ.สิเกา จังหวัดตรัง
(ที่มา : จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2563)

ภาพที่ 24 (ชาย) ต้นเตยป้าหนั้นที่เจริญเติบโตในป่าชุมชน

ภาพที่ 25 (ขวา) ต้นเตยป้าหนั้นที่เจริญเติบโตในป่าชุมชน ลักษณะเตยที่เป็นกอสามารถนำมาใช้งานได้
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, ธันวาคม 2563)

ภาพที่ 26 ช่างसानถือ “มีดพร้า” อุปกรณ์สำคัญในการเดินทางไปตัดเตยด้วยตนเอง
(ที่มา : จันทรเพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2563)

ภาพที่ 27 เยาวชนบ้านดงหนากำลังถือผลเตยปาหนันซึ่งเกิดจากต้นเตยที่มีเกสรตัวเมีย
(ภาพโดย สรารุจ ภูลินสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

ความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับคุณค่าให้เข้ากับกลุ่มคนรุ่นใหม่ ชุมชนต้องการให้ผู้คนมาสัมผัสว่าเส้นใยของเตยปาหนันสามารถทำเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้นอกจากสานเสื่อเพียงอย่างเดียว เมื่อใช้แล้วรู้สึกว่าคุณสมบัติของชุมชนสามารถเสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ อย่างน้อยก็เป็นการช่วยลดการใช้วัสดุที่ทำลายสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ความพิเศษของเตยปาหนัน บริเวณส่วนรากจะมีเดือย เป็นประโยชน์หากเตยขึ้นริมชายหาดและโดยมีรากที่แข็งแรงและยึดกับทรายสามารถช่วยลดการกัดเซาะของน้ำทะเลได้บางส่วน (จันทร์เพ็ญ ภูเงิน อ่างถึงใน สุทธิดา อุ่นจิต, 2562)

เตยมีความนิยมในตัว พบได้ไม่หักไม่กรอบ ที่สำคัญคือน้ำหนักเบา แล้วก็ไม่ขึ้นราด้วย ยกตัวอย่างกระเป๋ากว่าที่ชุมชนผลิตไม่มีวัสดุอื่นเจือปน วัสดุสามารถย่อยสลาย 100 % ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (จันทร์เพ็ญ ภูเงิน อ่างถึงใน แลต๊ะแลไต, 2562) การคัดเลือกใบเตยปาหนันสำหรับนำไปใช้ในการจักสาน ชาวบ้านจะเลือกใบเตยที่อยู่ประมาณชั้นใบที่ 4 นับจากโคนต้น ซึ่งเป็นใบที่ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป เหมาะสำหรับการทำดอกจักสาน (ใบที่อ่อนเกินไปจะนิ่มทำให้เส้นตอกขาดง่าย ส่วนใบที่แก่จะกรอบทำให้อายุการใช้งานสั้น) การตัดจะใช้มีดพร้าที่มีความคม ฟันเฉียงๆ ให้ติดหัวก่อน การที่ไม่ตัดให้ถึงโคนต้นจะช่วยให้ต้นเตยสามารถแตกหน่ออ่อนและใบใหม่ ซึ่งใช้ระยะเวลาประมาณ 1 - 2 ปี ก็จะกลับมาตัดไปใช้ในงานหัตถกรรมได้อีกครั้ง และสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนพื้นที่ตัดไปเรื่อยๆ เป็นการอนุรักษ์ต้นเตยให้สามารถอยู่ได้นานๆ ทำให้ชาวบ้านมีใบเตยปาหนันสำหรับใช้ในงานหัตถกรรมได้อย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าชาวบ้านไม่เพียงแต่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาในการจักสานปาหนันเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับการสืบทอดภูมิ

ปัญหาในการอนุรักษ์ต้นเตยปาหนันด้วยเช่นกัน ทำให้ต้นเตยปาหนันสามารถเจริญเติบโต แดกหน่อ ขยายพันธุ์อยู่คู่ผืนป่าได้อย่างยั่งยืน (กรมป่าไม้, 2563)

ภาพที่ 28 ช่างสานเตยปาหนันกับเตยปาหนันที่ตัดสำหรับนำไปใช้งาน
(ที่มา : จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 29 เตยปาหนันที่ได้รับการตัดไม่ถึงโคนต้นมีการแตกหน่อใหม่เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรแบบหมุนเวียน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

สรุป เตยเป็นพืชที่เจริญเติบโตแถบชายฝั่ง ในภาคใต้มีเตยหลากหลายชนิด เตยป่าหน่นถือเป็นเตยประเภทหนึ่งที่ช่างจักสานในชุมชนนำมาใช้ในงานหัตถกรรม เตยยังมีประโยชน์ในเชิงภูมิศาสตร์โดยเตยที่เจริญเติบโตเป็นจำนวนมากเปรียบเสมือนกำแพงที่ช่วยป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับระบบนิเวศชุมชน ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเตย ช่างสานได้รับการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการตัดเตยโดยการตัดในกอที่ไม่ให้ถึงโคนต้น เพื่อให้ต้นเตยสามารถแตกหน่อขึ้นมาใหม่อีกครั้ง ซึ่งถือเป็นการใช้ประโยชน์ในลักษณะหมุนเวียนอย่างไรก็ตามเนื่องการใช้ทรัพยากรเตยมีการใช้เตยจากพื้นที่นอกชุมชน การปลูกทดแทนในพื้นที่การเกษตรในอนาคตอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

2.3.5 การเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยในระดับสากล กับวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านคุดูน

จากการศึกษาวัฒนธรรมเตยในภาพรวมทั้งในระดับสากลแถบชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก โดยเฉพาะพื้นที่โพลินีเซียที่ อันประกอบด้วยพื้นที่หลาย ๆ ส่วน อาทิ รัฐฮาวายในสหรัฐอเมริกา ประเทศตองกา ประเทศซามัวร์ ซึ่งมีวัฒนธรรมเตยโดดเด่นและยาวนานนับพันปี รวมทั้งพื้นที่เอเชีย และในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันประกอบด้วย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และมาเลเซียก็มีวัฒนธรรมเตยมาอย่างยาวนานเช่นกัน เมื่อมีการเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยในระดับสากลและวัฒนธรรมเตยในพื้นที่ชุมชนบ้านคุดูน จ.ตรัง สะท้อนให้เห็นความน่าสนใจในแง่เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะทั้งความเหมือนและความแตกต่างในหลากหลายมิติทั้งในด้านภูมิปัญญาของงานหัตถกรรม การใช้เตยในชีวิตประจำวัน และพิธีการต่าง ๆ รวมทั้งคุณค่าของงานหัตถกรรมที่มีใช้เพียงแค่สินค้าเชิงวัฒนธรรม โดยสามารถสรุป ดังข้อมูลตามตารางดังนี้

ที่	วัฒนธรรมเตยในระดับสากล	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดู่หุน
1	<p>วิถีวัฒนธรรมด้านการเดินทาง</p> <p>1. ใบเตย – ใบเรือ เนื่องจากใบเตยเป็นพืชพื้นถิ่นที่เจริญเติบโตแถบชายฝั่ง มีคุณสมบัติทางกายภาพที่สามารถทนกับสภาพอากาศที่อบอวนด้วยความเค็มจากละอองเกลือของทะเล จึงมีการใช้ใบเตยทำใบเรือสำหรับแคนูเพื่อใช้ในการเดินทางของชาวโพลินีเซียนในมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งในการเดินทางส่วนใหญ่เป็นการเดินทางอพยพเพื่อย้ายถิ่นฐาน และตั้งรกราก เตย ยังถือเป็นหนึ่งในพืชอีกหลายสายพันธุ์ที่ชาวโพลินีเซียนนำมาใช้ในการเดินทางเพื่อดำรงชีวิต ซึ่งเรียกกันว่า “canoe plants” จนสามารถสร้างวัฒนธรรมเป็นของตนเอง</p> <p>2. เรือแคนูกับวัฒนธรรมการเดินทางของโพลินีเซียน ในการเลือกช่วงเวลาในการล่องเรือ พบว่าจะมีการพายเรือแคนูเมื่อไม่มีลมและแล่นเรือเมื่อมีใบเรือที่ทำจากใบมะพร้าวหรือใบเตย เรือเหล่านี้สามารถเดินทางทะเลได้ถึง 2,000 ไมล์ ตามเส้นทางในท้องทะเลที่ยาวที่สุดของโพลินีเซีย เช่น เส้นทางระหว่างฮาวายและตาคฮีติ แม้ว่าเรือแคนูแบบลำคู้จะมีขีดความสามารถในการบรรทุกน้อยกว่าเรือลำกว้างของนักสำรวจชาวยุโรป แต่เรือแคนูโพลินีเซียนก็แล่นเรือได้เร็วกว่า</p>	<p>(จากการศึกษาข้อมูล ไม่พบว่าชุมชนบ้านดู่หุนมีการใช้เตยสำหรับใช้ประโยชน์ในการเดินทาง แต่การเกิดขึ้นของวัฒนธรรมเตยในชุมชนบ้านดู่หุนสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นพร้อมกับการเดินทางอพยพของผู้คนในคาบสมุทรลาลูที่เข้ามาตั้งรกรากในชุมชนเมื่อ 100 กว่าปี ที่ผ่านมา และได้นำภูมิปัญญาเตยมาด้วย ประกอบกับภายในชุมชนชุมชนมีแหล่งทรัพยากรเตยซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่นชนิดหนึ่งของพื้นที่)</p>

ที่	วัฒนธรรมเตยในระดับสากล	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุหลาบ
2	วัฒนธรรมเตยกับวิถีชีวิต	
	<p>ต้นเตยกับความสัมพันธ์ด้านปัจจัย 4 อาทิ</p> <p>อาหาร - มีการนำผลเตยที่สุกซึ่งมีลักษณะเปลือกเป็นสีเหลือง สีส้มแปรรูปเป็นอาหารตั้งแต่อดีตจวบปัจจุบัน ผลเตยถือเป็นแหล่งสารอาหารทั้งวิตามินและคาร์โบไฮเดรต</p> <p>ที่อยู่อาศัย - มีการนำใบเตยมาทอเป็นหลังคาบ้านเรือนซึ่งใบเตยมีคุณสมบัติที่ทนต่อสภาพอากาศมากกว่าใบมะพร้าว ปัจจุบันมีการส่งเสริมในการนำใบเตยมาเป็นส่วนหนึ่งในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น</p> <p>เครื่องนุ่งห่ม - มีการนำใบเตยสานเป็นเครื่องนุ่งห่มและแต่งร่างกาย อาทิ เสื้อที่พันรอบเอว (Ta' ovala) ของผู้ชายและผู้หญิงสามารถสวมใส่ในทุกโอกาสที่เป็นทางการของชาวตองกาตั้งแต่อดีตจวบปัจจุบัน</p> <p>ยารักษาโรค - น้ำมันจากกาบตัวผู้ช่วยบรรเทาอาการปวดหัว ดอกเตยสำหรับใช้เป็นยาระบายของเด็กทารกในฮาวาย</p>	<p>ต้นเตยกับความสัมพันธ์ด้านปัจจัย 4</p> <p>แม้ว่าปัจจัย 4 อันประกอบด้วย อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ไม่ได้นำมาใช้ในวัฒนธรรมเตยของชุมชนบ้านดุกุหลาบอย่างเด่นชัด แต่ชุมชนดุกุหลาบสามารถสร้างวิถี และวัฒนธรรมเกี่ยวกับเตยมาอย่างยาวนานนับ 100 ปี โดยมีการผลิตหัตถกรรมเป็นของใช้เพื่อดำรงชีวิต และใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้เสื่อเป็นที่รองนอนแทนเบาะนอนสำหรับเด็กทารกในอดีต การใช้เสื่อสำหรับรองนั่งและรองนอน และใช้เป็นที่รองสิ่งของสำหรับใช้ประโยชน์ต่างๆ เช่น การตากอาหาร การสานเป็นจง หรือ เขอ ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นหมายถึง กระเชอซึ่งเป็นภาชนะบรรจุข้าวเปลือกในอดีต</p>

ที่	วัฒนธรรมเตยในระดับสากล	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดู่หิน
3	<p>การเรียนรู้ การสืบทอด และภูมิปัญญา</p> <p>1. การเรียนรู้และวิธีการสืบสาน การเรียนรู้และการสืบสานภูมิปัญญาการจักสานจากรุ่นสู่รุ่น เช่น จากแม่สู่ลูกสาว ครูกับนักเรียน</p> <p>2. เพศหญิงกับบทบาทสำคัญของงานหัตถกรรม ในอดีตชาวโพลินีเซียนแต่ละครอบครัวจะมีบุคคลหลักที่มีความสามารถในการทำงานจักสาน ซึ่งโดยมากจะเป็นผู้หญิง ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่จะถ่ายทอดความรู้ต่างๆ สู่บุคคลอื่น</p> <p>3. ภูมิปัญญาในการทำหัตถกรรม แถบแปซิฟิกมีเตยหลายสายพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Pandanus tectorius เป็นสายพันธุ์หนึ่งที่น่าสนใจในงานหัตถกรรม สายพันธุ์นี้มีใบที่มีลักษณะใหญ่ มีหนามตรงขอบใบน้อย แถบแปซิฟิกโดยเฉพาะในฮาวาย นิยมเลือกใบแห้ง ส่วนในตองกา ซามัวร์ นิยมใช้ใบสด และผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การต้ม การแช่น้ำทะเล การตาก การย้อมสีทั้งในรูปแบบสีเคมีและสีธรรมชาติมาจักเป็นเส้นตอกและสานเป็นงานหัตถกรรม</p>	<p>1. การสืบสานแบบรุ่นสู่รุ่น ในอดีตมีการเรียนรู้และการสืบสานภูมิปัญญาการจักสานเตยจากรุ่นสู่รุ่น เช่น จากแม่ (แม่) สู่ลูกสาว จากโต๊ะหญิง (ย่า/ ยาย) สู่หลาน เป็นต้น</p> <p>2. การสืบทอดภูมิปัญญาในปัจจุบัน มีการสืบทอดภูมิปัญญาทั้งในรูปแบบการถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก รวมทั้งการถ่ายทอดจากช่างจักสานรุ่นเก่าแก่ช่างจักสานรุ่นใหม่ที่สนใจ อย่างไรก็ตามคนยุคใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจงานหัตถกรรมเตยปาดานัมนักเนื่องจากต้องใช้ความอดทน และเวลาในการทำงาน รวมทั้งผลตอบแทนก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการทำงานหัตถกรรม</p> <p>3. ภูมิปัญญาในการทำหัตถกรรม ช่างสานได้รับภูมิปัญญาตั้งแต่การเลือกตัดเตยมาใช้งาน เตยที่ขึ้นในชุมชนเรียกในภาษาท้องถิ่นว่า “เตยปาดานัน” หรือ Pandanus odorifer (Forssk.) Kuntze / Pandanus odoratissimus ตามชื่อทางวิทยาศาสตร์ ลักษณะใบยาว แต่แคบกว่าในพื้นที่กว่าแถบแปซิฟิก มีหนามตรงขอบใบทั้งสองด้าน และตรงโคนกระดูกตรงกลางใบ มีการลนไฟในใบเพื่อไล่ความชื้น ทำให้เส้นตอกมีผิวมันขึ้น และช่วยยับยั้งเชื้อราตามแบบกรรมวิธีธรรมชาติ และนำมากรีดเป็นเส้นตอกด้วยยาหาค หรือเล็บแมวซึ่งเป็นเครื่องมือจักเป็นเส้นตอกขนาดต่างๆ และจึงนำไปแช่น้ำประมาณ 1 – 2 คืน แล้วจึงนำไปตากให้แห้ง ก่อนการจักสานทุกครั้งจะมีการชุดเส้นใ้นี้ม้อีกครั้ง บางครั้งมีการนำไปย้อมด้วยสีเคมีด้วยกรรมวิธีการย้อมแบบย้อมร้อนด้วยเตาพื้น</p>

ที่	วัฒนธรรมเตยในระดับสากล	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดูหม
4	<p>คุณค่าทางจิตใจ</p> <p>หัตถกรรมเตยกับตัวแทนคุณค่าทางใจที่มอบให้แก่กันในอดีต อาทิ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งของที่ทำจากใบเตยเคยเป็นที่นิยมสำหรับบุคลากรทางทหารในฮาวายเพื่อส่งกลับบ้านเป็นของขวัญในยุคสงครามโลก - มีการมอบ 'ie toga ซึ่งเป็นเสื้อชั้นดีที่สานจากเตยของชาวซามัวร์ เป็นของขวัญหรือของที่ระลึกให้แก่กันในโอกาสต่างๆ เช่น การขึ้นบ้านใหม่ พิธีเปิดของโบสถ์ บางครั้งเมื่อกาลเวลาผ่านไปหลายปีจึงทำให้สิ่งเหล่านี้มีคุณค่า บางครั้งมีสิ่งของนั้นมีค่ามากจนได้รับการตั้งชื่อเป็นของตนเอง 	<p>งานหัตถกรรมจักสานกับตัวแทนแห่งคุณค่าทางใจ งานหัตถกรรมเตย เช่น เสื้อที่ผ่านการรองศพผู้ตายถือเป็นวัตถุวัฒนธรรมที่สามารถสร้างความผูกพันระหว่างบุคคลที่ตายแล้วกับลูกหลาน ญาติพี่น้อง</p>
5	<p>ด้านการแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรม</p> <p><u>1. การมอบให้ซึ่งกันและกันสื่อถึงการแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน</u> อาทิ การมอบเสื้อชั้นดี ('ie toga) ที่สานจากเตย ให้กับครอบครัวผู้ตายเป็นของที่ระลึก โดยครอบครัวผู้ตายก็จะมี การมอบอาหารเป็นการตอบแทนในวัฒนธรรมซามัว</p> <p><u>2. การแลกเปลี่ยนเพื่อการดำรงชีวิต และใช้ชีวิต</u> อาทิ การสานหมวก ตะกร้าเก็บกาแฟ เพื่อแลกกับอาหารที่ร้านค้าในไร่ และการสานเสื้อ ตะกร้า และหมวกเพื่อแลกกับ เครื่องแต่งกาย ผ้าห่ม อาหารหวาน รongเท้า โคมไฟ น้ำมันก๊าด และสิ่งอื่นๆ กับร้านจำหน่ายสินค้าต่างๆ ในยุคต้นปี ค.ศ. 1900</p>	<p><u>1. การแลกเปลี่ยนเพื่อการดำรงชีวิต</u> และใช้ชีวิต อาทิ หมุกยajakสาน (สำหรับใช้ใส่ใบจากและยาเส้น) เป็นงานหัตถกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นของใช้ทั่วไปในชุมชน ถูกนำมาใช้เป็นสิ่งของซึ่งเป็นวัตถุวัฒนธรรมสำหรับแลกเปลี่ยนแทนเงินตรากับคนต่างพื้นที่ โดยช่างสานนำกำแปด หรือ หมุกยajakสานแลกเปลี่ยนกับผ้าปาเต๊ะของพ่อค้าอินโดนีเซีย</p> <p><u>2. การแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน</u> วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากพ่อค้าอินโดที่เคยนำเรือมาจอด ณ ท่าสิเกาเพื่อค้าขายกับชุมชนต่างๆ ในจังหวัดตรังไม่ได้เดินทางมา</p>

ที่	วัฒนธรรมเตยในระดับสากล	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุหน
6	ด้านพิธีกรรม และสถานะทางสังคม	
	<p>1. เลื่อกับพิธีหลังความตาย ในฮาวายในอดีตมีการนำเสื่อใช้ในพิธีศพโดยนำไปฝังพร้อมกับผู้ตายไว้ในถ้ำ</p> <p>2. เลื่อเป็นสัญลักษณ์การแสดงสถานะทางสังคม ในตองกามีการใช้เสื่อเตย และมักจะถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เสื่อจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงสถานะทางสังคม ชาวตองกาที่เสียชีวิตจะถูกห่อด้วยเสื่อเพื่อสื่อถึงการแสดงความเคารพ</p>	<p>1. เลื่อกับพิธีแต่งงาน การใช้เสื่อเตยในพิธีแต่งงานในช่วงก่อนพิธีเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะช่วยกันสานเสื่อเตยสำหรับใช้ในพิธีและนำไปใช้ต่อในชีวิตประจำวันด้วย</p> <p>2. เลื่อกับพิธีหลังความตาย การใช้เสื่อเตยในพิธีศพโดยใช้เสื่อรองผู้ตายก่อนนำไปฝังในกุโบร์ตามหลักศาสนาอิสลาม</p>

ตารางที่ 6 ตารางการเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยในระดับสากล กับวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุหน
(ที่มา : สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, ตุลาคม 2565)

2.3.6 การเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุหน จ. ตรัง กับ วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ. กระบี่ และวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา

จากการศึกษาวัฒนธรรมเตยจากการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิจัยครั้งนี้ถึงแม้จะเป็นการวิจัยในกรณีศึกษาซึ่งพื้นที่วิจัย คือ ชุมชนชนบ้านดุกุหน ต.บ่อหิน จังหวัดตรัง แต่ก็มีการศึกษาข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ในภาคใต้เพิ่มเติมในอีก 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านวังหิน ต.คลองท่อมใต้ อ.คลองท่อม จ. กระบี่ ซึ่งตั้งอยู่ในแถบชายฝั่งอันดามัน และเป็นหมู่บ้านไทยมุสลิมเช่นเดียวกับหมู่บ้านดุกุหน และวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม ต.แม่ทอม อ.บางกล่ำ จ.สงขลา ซึ่งเป็นหมู่บ้านไทยพุทธซึ่งตั้งอยู่ในแถบชายฝั่งอ่าวไทย ทำให้เห็นวัฒนธรรมเตยของไทยในมิติที่กว้างขึ้น สรุบบข้อมูลตามตารางดังนี้

ที่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดู่हन จ.ตรัง	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ.กระบี่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ท่อม จ.สงขลา
1	<p>ด้านสายพันธุ์เตย แหล่งทรัพยากรเตย และภูมิปัญญาการตัดเตย</p> <p>1.1 สายพันธุ์ : “เตยปาหนัน” ตามภาษาท้องถิ่น มีลักษณะใบยาว มีหนามตรงขอบใบทั้ง 2 ด้าน และตรงกลางใบ</p> <p>1.2 แหล่งทรัพยากรเตย : ในหมู่บ้านมีเตยค่อนข้างน้อย ช่างสานมีการเดินทางไปตัดเตยในแหล่งเตยริมหาดหัวหิน บ้านหัวหิน และบ้านปากคลอง และแหล่งอื่นๆ ซึ่งอยู่ภายในตำบลเดียวกัน คือ ตำบลบ่อหิน โดยจะเดินทางไปอย่างน้อย 2 คน เพื่อช่วยเหลือกัน</p> <p>1.3 ภูมิปัญญาการตัดเตย มีการเลือกใบที่ไม่อ่อนและแก่จนเกินไปซึ่งถือว่าพอเหมาะกับการจักสาน เนื่องจากไม่นิ่มและแข็งเกินไป มักเลือกตัดจากต้นที่ขึ้นเป็นกอ โดยไม่ตัดให้ถึงโคนต้นเพื่อให้ต้นเตยเกิดการแตกหน่อใหม่สำหรับการใช้แบบหมุนเวียน</p>	<p>1.1 สายพันธุ์ : “เตยปาหนัน” ตามภาษาท้องถิ่น มีลักษณะใบยาว มีหนามตรงขอบใบทั้ง 2 ด้าน และตรงกลางใบ ลักษณะใบค่อนข้างยาวกว่าในพื้นที่บ้านดู่हन</p> <p>1.2 แหล่งทรัพยากรเตย : แหล่งเตยมีอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน และฝั่งริมคลอง ช่างสานเดินทางด้วยเรือไปตัดเตยในชายป่าริมน้ำในคลองเพขลา ใน ต.เพขลา โดยมากจะเดินทางไปกันหลายคนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ช่างสาน คนขับเรือซึ่งบางครั้งก็เป็นคนช่วยตัดเตยด้วยเช่นเดียวกัน</p> <p>1.3 ภูมิปัญญาการตัดเตย มีการเลือกใบที่ไม่อ่อนและแก่จนเกินไปซึ่งถือว่าพอเหมาะกับการจักสานเนื่องจากไม่นิ่มและแข็งเกินไป มักเลือกตัดจากต้นที่ขึ้นเป็นกอ โดยไม่ตัดให้ถึงโคนต้นเพื่อให้ต้นเตยเกิดการแตกหน่อใหม่สำหรับการใช้แบบหมุนเวียน</p>	<p>1.1 สายพันธุ์ : “เตยมัน” ตามภาษาท้องถิ่น ซึ่งเป็นคนละสายพันธุ์ต่างจาก 2 พื้นที่ ใบมีลักษณะเป็นใบยาว และมีหนาน้อยกว่า</p> <p>1.2 แหล่งทรัพยากรเตย : ช่างสานตัดเตยที่ขึ้นบริเวณริมน้ำบริเวณคลองอู่ตะเภา ซึ่งอยู่ใกล้บ้านเรือนของตนเอง บางครั้งหากวัตถุดิบไม่พอก็จะไปตัดเตยในแหล่งอื่นของหมู่บ้าน บางครั้งมีการพายเรือเพื่อไปตัดเตย</p> <p>1.3 ภูมิปัญญาการตัดเตย ช่างสานตัดเตยในลักษณะเป็นกอทั้งกอเพื่อให้แตกใหม่ และเป็นใบตามจำนวนการใช้งาน โดยนำมาลิดหนามออกจากใบด้วยมีดขนาดเล็ก</p>
2	<p>การเรียนรู้ การสืบทอด และภูมิปัญญาในการทำงานหัตถกรรม</p> <p>2.1 การเรียนรู้และการสืบทอด : โดยมากเรียนรู้จากผู้เป็นแม่ รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ เช่น ป้า ย่า ยาย ช่างสานรุ่นเก่าส่วนใหญ่เรียนรู้การจักสาน ตั้งแต่เด็ก ใน ช่วงชั้นประถมศึกษา ปัจจุบันมีสมาชิก 30 – 40 คน ทั้งที่อยู่ในชุมชนดู่हन และชุมชนเครือข่ายภายในตำบลเดียวกัน</p>	<p>2.1 การเรียนรู้และการสืบทอด : โดยมากเรียนรู้จากผู้เป็นแม่ รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ เช่น ป้า ย่า ยาย ช่างสานรุ่นเก่าส่วนใหญ่เรียนรู้การจักสาน ตั้งแต่เด็ก ใน ช่วงชั้นประถมศึกษา ปัจจุบันมีสมาชิก 30 คน</p>	<p>2.1 การเรียนรู้และการสืบทอด : โดยมากเรียนรู้จากผู้เป็นแม่ รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ เช่น ป้า ย่า ยาย ช่างสานรุ่นเก่าส่วนใหญ่เรียนรู้การจักสาน ตั้งแต่เด็ก ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 20 คน</p>

ที่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดู่หุน จ.ตรัง	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ.กระบี่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา
2	<p>การเรียนรู้ การสืบทอด และภูมิปัญญาในการทำงานหัตถกรรม</p> <p>2.2 ภูมิปัญญาในการทำงานหัตถกรรม : การนำใบเตย “สนด้วยไฟ” โดยก่อกองไฟเป็นกองขนาดเล็ก โดยมากหลักจากตัดเตยแล้วจะนำมาลนไฟในวันเดียวกันหรือวันรุ่งขึ้น โดยจะไม่ทิ้งไว้หลายวัน ก่อนนำไปผ่านกรรมวิธีต่างๆ ก่อนการจักสาน โดยมากแล้วการเตรียมเส้นใยจะใช้เวลาอย่างน้อย 2 - 4 วันก่อนการจักสาน</p>	<p>2.2 ภูมิปัญญาในการทำงานหัตถกรรม : การนำเตยที่ตัดแล้วไป “ต้มด้วยน้ำ” ในกะทะใบบัวขนาดใหญ่ ด้วยเตาฟืน ในอดีตชุมชนแห่งนี้ก็มีภูมิปัญญาการลนไฟด้วยใบเช่นกัน แต่ปัจจุบันหันมาใช้วิธีการต้มแทน ก่อนนำไปผ่านกรรมวิธีต่างๆ ก่อนการจักสาน โดยมากแล้วการเตรียมเส้นใยจะใช้เวลาอย่างน้อย 2 - 4 วันก่อนการจักสาน</p>	<p>2.2 ภูมิปัญญาในการทำงานหัตถกรรม : การกรีดเป็นเส้นตอกด้วยเชือกเอ็นอย่างชำนาญ จากนั้นนำไป “ตากแดด” แล้วนำมาตัดด้วยท่อนไม้เพื่อให้ نرم และขูดผิวด้วยไม้อีกครั้งก่อนนำมาจักสาน (ลักษณะวิธีการคล้ายกับบางพื้นที่ในเขียตวันออกเฉียงใต้ โดยมีการใช้ท่อนไม้ขนาดใหญ่กลึงบนใบเตยเพื่อให้นิ่ม) หากเปรียบเทียบกับชุมชนดู่หุน จ.ตรัง พบว่าขั้นตอนการเตรียมเส้นตอกของที่นี่จะซับซ้อนน้อยกว่า (ไม่มีการลนไฟ หรือผ่านกระบวนการทางความร้อนด้วยการต้ม และไม่มีการแช่เส้นตอกเพื่อให้นิ่มยิ่งขึ้น เพียงแต่ใช้การทุบด้วยไม้เท่านั้น) ที่นี่ไม่สามารถทำเส้นตอกเตยขนาดเล็กได้ เนื่องจากขาดเครื่องมือ หากเปรียบเทียบกับชุมชนดู่หุนจะมีเครื่องมือเรียกว่า “เล็บแมว” ซึ่งเป็นใบมีดเล็กๆ เรียงกันสำหรับกรีดเส้นตอกในขนาดต่างๆ งานหัตถกรรมที่นี่มีข้อจำกัดหากโดนความชื้นมากไปจะเกิดเชื้อราได้ง่าย</p>
3	<p>การใช้งานหัตถกรรมในวิถีวัฒนธรรมในอดีต - ปัจจุบัน</p> <p>3.1 เลื่อเตย หรือสาดเตย เป็นเครื่องปรุงรสนึ่ง รอนนอน และใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย แรกเกิด ใช้เป็นที่รอนนอนเด็กทารก โดยมากมักสานให้มีขนาดเล็ก เช่น ประมาณ 60 x 120 ซม. และสานเพื่อให้มีหน้าที่ใช้สอยเหมาะสมกับการใช้งาน เช่น การสานให้มีลวดลายที่เกิดช่องว่าง เป็นต้น แต่ปัจจุบันมีการใช้เบาะรอนนอนสมัยใหม่แทน เนื่องจากความสะดวก และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม</p>	<p>3.1 เลื่อเตย หรือสาดเตย เป็นเครื่องปรุงรสนึ่ง รอนนอน และใช้ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย แรกเกิด ใช้เป็นที่รอนนอนเด็กทารก โดยมากมักสานให้มีขนาดเล็ก เช่น ประมาณ 60 x 120 ซม. บางครั้งมีการนำไปรองไว้ใต้เปลผ้า เรียกว่า “สาดใต้เปล” เพื่อป้องกันเด็กทารกที่เคลื่อนไหวแล้วตกจากเปล เป็นต้น ต้น แต่ปัจจุบันมีการใช้เบาะรอนนอนสมัยใหม่แทน</p>	<p>3.1 เลื่อเตย หรือสาดเตย เป็นเครื่องปรุงรสนึ่ง รอนนอน และใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป โดยมากสานเป็นลายหนึ่งซึ่งเป็นลายขัดแบบธรรมดา และไม่มีการย้อมสี</p> <p>3.2 เชอ หรือ กระเชอ ในอดีตมีการเชอ ถือเป็นภาชนะสำคัญสำหรับการเก็บข้าวเปลือก ข้าวสาร ลักษณะการสานค่อนข้างหยาบกว่าในพื้นที่ จ.ตรัง และจ.กระบี่</p>

ที่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดู่हन จ.ตรัง	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ.กระบี่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา
3	การใช้งานหัตถกรรมในวิถีวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบัน		
	<p>3.1 เสื่อเตย หรือสาตเตย (ต่อ) แต่งงาน ในอดีตคู่บ่าวสาวจะช่วยกันสานเสื่อเตยสำหรับใช้ในพิธีแต่งงาน ในเทคนิคการสานมีการสานด้วยลวดลายที่วิจิตร อย่างประณีตด้วยเส้นตอกเตยที่ย้อมอย่างน้อย 1 สี และอีกสีเป็นสีธรรมชาติที่ไม่ผ่านการย้อม มีการนำเสื่อที่มีลวดลายที่สานอย่างประณีตวางทับด้านบนเสื่อที่สานแบบลายขัดธรรมดาและไม่ย้อมสีเป็นพื้นรอง แล้วเย็บขอบด้วยผ้าที่มีสีสันทัน เช่น สีแดง สีเขียว หนาประมาณ 1 นิ้ว ซึ่งการเย็บขอบเพื่อการตกแต่งเรียกว่า “การเพาะผ้า” หรือ “เพราะผ้า” ปัจจุบันการสานด้วยลวดลายวิจิตรและผสมผสานกันหลาย ๆ ลวดลายในผืนเดียวกันเริ่มลดลงเนื่องจากช่างสานที่มีความสามารถส่วนใหญ่เป็นรุ่นย่า ยาย ซึ่งได้เสียชีวิตแล้ว</p> <p>การละหมาด ในอดีตในมัสยิดของชุมชนมีการใช้เสื่อเตยสำหรับการรองนั่งสำหรับการละหมาด ปัจจุบันก็ยังมีการใช้งานมัสยิดบ้าง เช่น การปูรองละหมาดของผู้เฝ้าศาสนาในชุมชน</p> <p>พิธีศพ มีการใช้เสื่อที่ไม่ผ่านการย้อมสีรองศพผู้ตายก่อนนำไปฝังในสุสานหรือกุโบร์ตามหลักศาสนาอิสลาม เสื่อที่รองผู้ตายจะนำกลับมาใช้ในครอบครัว หรือในชุมชนอีกครั้ง การใช้เสื่อที่ไม่ย้อมสีถือเป็นสิ่งที่บิรสุทธิ์ อีกทั้งเป็นการให้ความเคารพหรือให้เกียรติแก่ผู้ตายอีกด้วย ถึงแม้ปัจจุบันการใช้เสื่อเตยในพิธีศพก็เริ่มลดลง แต่ช่างสานส่วนใหญ่จะมีการสานเสื่อของตนเองไว้</p>	<p>3.1 เสื่อเตย หรือสาตเตย (ต่อ) แต่งงาน มีการใช้เสื่อเตยในพิธีแต่งงานสำหรับการตกแต่งในพิธี โดยเสื่อที่ใช้ในพิธีนี้มีการสานอย่างน้อย 3 ขนาด โดยสานด้วยลวดลายที่วิจิตร อย่างประณีตด้วยเส้นตอกเตยที่ย้อมอย่างน้อย 1 สี และอีกสีเป็นสีธรรมชาติที่ไม่ผ่านการย้อม มีการนำเสื่อที่มีลวดลายที่สานอย่างประณีตวางทับด้านบนเสื่อที่สานแบบลายขัดธรรมดาและไม่ย้อมสีเป็นพื้นรอง แล้วเย็บขอบด้วยผ้าที่มีสีสันทัน เช่น สีแดง สีเขียว หนาประมาณ 1 นิ้ว ซึ่งการเย็บขอบเพื่อการตกแต่งเรียกว่า “การเพาะผ้า” หรือ “เพราะผ้า” ปัจจุบันการสานด้วยลวดลายวิจิตรและผสมผสานกันหลาย ๆ ลวดลายในผืนเดียวกันมีช่างทำได้น้อยลงไม่เกิน 5 คน และทั้งหมดเป็นช่างสานผู้สูงอายุเท่านั้น</p> <p>การละหมาด ในอดีตในมัสยิดของชุมชนมีการใช้เสื่อเตยสำหรับการรองนั่งสำหรับการละหมาด</p> <p>พิธีศพ มีการใช้เสื่อที่ไม่ผ่านการย้อมสีรองศพผู้ตายก่อนนำไปฝังในสุสานหรือกุโบร์ตามหลักศาสนาอิสลาม เสื่อที่รองผู้ตายจะนำกลับมาใช้ในครอบครัว หรือในชุมชนอีกครั้ง การใช้เสื่อที่ไม่ย้อมสีถือเป็นสิ่งที่บิรสุทธิ์ อีกทั้งเป็นการให้ความเคารพหรือให้เกียรติแก่ผู้ตายอีกด้วย ปัจจุบันยังมีการใช้เสื่อเตยในพิธีศพในชุมชน และผู้คนรุ่นเก่านอกเหนือจากช่างจักสานก็ยังให้ความสำคัญกับการใช้เสื่อเตยในพิธีนี้</p>	

ที่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดุกุหน จ.ตรัง	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ.กระบี่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา
3	การใช้งานหัตถกรรมในวิถีวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบัน		
	<p>เสื่อเตย หรือสาตเตย (ต่อ) การใช้เสื่อในวิถีชีวิต ในอดีตมีการนำเสื่อไว้ปูรองนอน โดยนำเสื่อมารองหลาย ๆ ชั้นเพื่อให้เกิดความนุ่มแทนเบาะรองนอน ถึงแม้ปัจจุบันจะมีเบาะสมัยใหม่เข้าแทนที่ แต่การใช้เสื่อก็ยังคงมีให้เห็นในหมู่บ้าน เช่นเป็นที่รองนั่ง การปูเพื่อรองรับแขก หรือเป็นเครื่องประดับตกแต่งในบ้านสำหรับ นอกจากนี้เสื่อเตยยังใช้ประโยชน์อื่น ๆ เช่น ใช้เป็นรองพิชผลทางการเกษตร เป็นที่รองสำหรับการตากอาหาร เป็นต้น</p> <p>3.2 เชอ หรือ กระเชอ บ้างก็เรียกว่า จง ซึ่งหมายถึงกระเชอขนาดเล็ก ในยุคที่หมู่บ้านยังมีการทำนา เชอ ถือเป็นภาชนะสำคัญสำหรับการเก็บข้าวเปลือก ข้าวสาร</p> <p>3.3 กำแปด หรือ ขมุกยา สำหรับใส่สิ่งของ กำแปดถือเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับชุมชนมาตั้งแต่อดีต กำแปดในอดีตเป็นของใช้สำหรับผู้ชายในชุมชน สำหรับใส่ยาเส้น ใบจากในการพกพา ซึ่งจะพกพาด้วยการเน็บไว้กับผ้าโสร่งบริเวณสะเอว นอกจากนี้ขมุกยายังเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าชาวอินโดที่มาก้าขายกับชุมชนดุกุหนในอดีต โดยนำผ้าปาเต๊ะ ผ้าโสร่งมาแลกกับกำแปด เช่น กำแปด 4 ชิ้น</p>	<p>เสื่อเตย หรือสาตเตย (ต่อ) การใช้เสื่อในวิถีชีวิต ในอดีตมีการนำเสื่อไว้ปูรองนอน โดยนำเสื่อมารองหลาย ๆ ชั้นเพื่อให้เกิดความนุ่มแทนเบาะรองนอน ถึงแม้ปัจจุบันจะมีเบาะสมัยใหม่เข้าแทนที่ แต่การใช้เสื่อก็ยังคงมีให้เห็นในหมู่บ้าน เช่นเป็นที่รองนั่ง การปูเพื่อรองรับแขก</p> <p>3.2 เชอ หรือ กระเชอ บ้างก็เรียกว่า จง ซึ่งหมายถึงกระเชอขนาดเล็ก ในยุคที่หมู่บ้านยังมีการทำนา เชอ ถือเป็นภาชนะสำคัญสำหรับการเก็บข้าวเปลือก ข้าวสาร</p> <p>3.3 กำแปด หรือ ขมุกยา สำหรับใส่สิ่งของ ในพื้นที่นี้ไม่มีการสานขมุกยาเหมือนเช่นในหมู่บ้านดุกุหน ส่วนใหญ่ เน้น การสานเสื่อ และประยุกต์ใช้เป็นงานรูปแบบใหม่สำหรับใช้ในชีวิตประจำวันยุคใหม่มากขึ้น</p>	

ที่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดู่หุน จ.ตรัง	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ.กระบี่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา
	<p>แลกกับผ้าปาเต๊ะ 1 ผืน เป็นต้น ปัจจุบันการสานกำเปดยังคงมีการสืบทอดและถือเป็นงานที่สร้างอัตลักษณ์ของงานหัตถกรรมภายในชุมชน</p>		
4	การออกแบบลวดลายจักสาน		
	<p>4.1 ช่างสานในชุมชนจะมีความชำนาญในการสานลายหนึ่ง และลายสองได้อย่างประณีต ซึ่งเป็นจุดเด่นของชุมชนในยุคปัจจุบัน ในอดีตช่างสานเตยมีความสามารถในการออกแบบลวดลายสำหรับการตกแต่งในงานหัตถกรรม เช่น ลายตารางรูปแบบต่างๆ ลายไก่เขี่ย ลายตาบอด ลายอกปู ฯลฯ ส่วนใหญ่นิยมใช้เส้นตอกขนาด 0.3 -0.5 ซม. สำหรับการจักสานเป็นลวดลาย ปัจจุบันมีช่างสานที่สามารถสานลายโบราณได้จำนวนน้อย ซึ่งชุมชนเคยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสานลวดลาย</p> <p>4.2 มีการสานลาย “เกล็ดเต่า” ซึ่งเป็นลายโบราณ เทคนิคพิเศษสำหรับการทำงานขนาดเล็ก เช่น กล่องใส่เครื่องประดับ ปัจจุบันมีการดัดแปลงลวดลายให้มีความสากลด้วยการย้อมเส้นตอกในการทำลวดลาย และต่อยอดเป็นลวดลายแบบต่าง ๆ</p>	<p>4.1 นอกจากลายหนึ่ง และลายสอง ซึ่งเป็นลายพื้นฐาน ช่างสานในชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุยังมีการจักสานลวดลายโบราณแบบต่าง ๆ ได้หลากหลายรูปแบบนับสิบลวดลาย เช่น ลายตารางรูปแบบต่าง ๆ ลายตาบอด ลายลายอกปู ลายเม็ดพริก ลายลูกแก้ว ลายคำโปะ ลายปักแพง ลายพื้นปลา ฯลฯ โดยสามารถผสมผสานลวดลายใน 1 ชิ้นงาน สำหรับการทำงานจักสานบางประเภท เช่น เสื่อแต่งงาน เป็นต้น ส่วนใหญ่นิยมใช้เส้นตอกขนาด 0.3 -0.5 ซม. สำหรับการจักสานเป็นลวดลาย</p> <p>4.2 ช่างสานไม่มีการสานลวดลายแบบ “ลายเกล็ดเต่า” ซึ่งเป็นเทคนิคพิเศษ เหมือนชุมชนบ้านดู่หุน</p>	<p>4.1 ช่างสานมีการสานลวดลายแบบลายหนึ่ง และลายสองซึ่งเป็นลายพื้นฐาน ไม่มีการสานลวดลายที่ซับซ้อน</p>

ที่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดงหิน จ.ตรัง	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ.กระบี่	วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา
5	ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเตย		
	<p>5.1 ในอดีตในยุคที่มีการทำคลอดภายในชุมชน ใบเตยสดที่มีหนามมีการนำไปวางไว้ใต้ถุนบ้านซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องรางในการกันสิ่งชั่วร้ายที่จะเกิดขึ้นกับทั้งผู้เป็นแม่และเด็กทารกที่เพิ่งเกิดใหม่</p> <p>5.2 ในยุคที่ชุมชนไม่เชือกฝ้าย เส้นดอกเตยถือเป็นวัสดุสำคัญในการใช้งานแทนเชือก เช่น การใช้สำหรับการมัดสิ่งของรวมไปทั้งการนำมาใช้เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ ผู้ทำพิธี หรือในชุมชนเรียกกันว่า “หมอบ้าน” นำเส้นดอกเตยที่ไม่ผ่านการย้อม มาใช้ทำพิธีสำหรับสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ป่วยในหมู่บ้าน</p>	<p>5.1 ในอดีตในยุคที่มีการทำคลอดภายในชุมชน ใบเตยสดที่มีหนามมีการนำไปวางไว้ใต้ถุนบ้านซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องรางในการกันสิ่งชั่วร้ายที่จะเกิดขึ้นกับทั้งผู้เป็นแม่และเด็กทารกที่เพิ่งเกิดใหม่ พิษที่มีหนามในชุมชน อาทิ ต้นมะกรูด ต้นมะอึก ก็มีกนำมาใช้เกี่ยวกับการป้องกันสิ่งชั่วร้ายเช่นเดียวกัน</p> <p>5.2 การมอบงานหัตถกรรมที่ทำจากเตย เช่น เสื่อ กระเป๋าใส่สังฆภัณฑ์ถือเป็นการมอบสิ่งที่มีคุณค่า เพื่อให้เกิดความโชคดีแก่ผู้รับ และสิ่งที่ดีที่เกิดจากการมอบของผู้ให้</p>	<p>ไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเตย</p>

ตารางที่ 7 ตารางการเปรียบเทียบวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านดงหิน จ. ตรัง กับ วัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านวังหิน จ. กระบี่ และวัฒนธรรมเตยชุมชนบ้านแม่ทอม จ.สงขลา
(ที่มา : สราวุธ กลินสุวรรณ, ตุลาคม 2565)

2.4 สรุปข้อมูลข้อค้นพบเบื้องต้นจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมเตย

ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาข้อที่ 1. ศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญางานจักสานพืชสกุลเตยในแหล่งต่าง ๆ ระดับสากล และชุมชนบ้านดงหิน จ. ตรัง ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมจาก จากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากช่องทางออนไลน์ ซึ่งจากศึกษาในวงกว้างและเจาะลึกข้อมูลที่ลึกพบว่าต้นเตยซึ่งถือเป็นทรัพยากรท้องถิ่นกับมนุษย์ในฐานะผู้นำทรัพยากรไปใช้ในการสร้างภูมิปัญญาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และด้วยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเตยมาอย่างยาวนาน โดยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ

2.4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับต้นเตย

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตยในมิติด้านการเดินทาง

ต้นเตยมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมโดยเฉพาะแถบพื้นที่แปซิฟิกซึ่งเป็นแหล่งสำคัญที่มีต้นเตยเจริญเติบโตและมนุษย์นำเตยมาใช้ ต้นเตยเกิดขึ้นก่อนที่มนุษย์จะเข้ามาอาศัยและใช้ประโยชน์ พบซากฟอสซิลที่อายุไม่ต่ำกว่า 1.2 ล้านปี แถบชายฝั่งตอนเหนือของเกาะคาไว (Kauai) สามารถบ่งชี้ได้ว่าพืชชนิดนี้ลอยไปยังฝั่งของฮาวายครั้งแรกโดยปราศจากการช่วยเหลือของมนุษย์ (Cunningham, 1994) จึงยืนยันได้ว่าต้นเตยเกิดขึ้นในหมู่เกาะฮาวายก่อนที่มนุษย์จะมาอาศัยอยู่ ในช่วงการอพยพของชาวโพลินีเซียน ต้นเตยยังถือเป็นพืชสายพันธุ์หนึ่งที่มาพร้อมกับการเดินทางโดยเรือแคนู ซึ่งเรียกว่า “canoe plants” (Marianne George, 2017) ในรูปแบบของเมล็ดพืชหรือต้นกล้า (Frailey, 2015) ชาวเกาะแปซิฟิกใช้เรือแคนูอพยพข้ามมหาสมุทร งานจักสานใบเตยยังคงใช้กันอย่างแพร่หลายในภูมิภาคนี้ตั้งแต่ผลิตเป็นตะกร้าและภาชนะขนาดเล็กไปจนถึงเสื้อขนาดใหญ่ ตลอดจนการใช้ใบเตยจากสานใบเรือ (Herman, 2017) ซึ่งเรือแคนูที่ใช้ในการเดินทางถือเป็นพาหนะสำหรับการสำรวจ ตั้งถิ่นฐาน และปฏิสัมพันธ์ในมหาสมุทรแปซิฟิกในสมัยโบราณ (Marianne George, 2017) จะเห็นได้ว่าในมิติด้านการเดินทาง ต้นเตยถือเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อมนุษย์มาตั้งแต่อดีต เนื่องจากประโยชน์ที่หลากหลาย อีกทั้งยังคุณสมบัติทางกายภาพมีความทนทานต่อสภาพอากาศแถบชายฝั่งที่บอบบางไปด้วยละอองเกลือของทะเล จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมวิถีของมนุษย์ในอดีตจึงนำใบเตยมาใช้ประโยชน์ในการทำใบเรือสำหรับการเดินทางในมหาสมุทร และด้วยประโยชน์ที่หลากหลายประการเตยที่สามารถนำทุกส่วนไปใช้ในวิถีวัฒนธรรม เตยจึงถือเป็นพืชที่สำคัญที่นักเดินทางอย่างชาวโพลินีเซียนต้องนำเมล็ดพันธุ์ไปพร้อมกับการอพยพพร้อมกับพืชสายพันธุ์อื่น ๆ จนได้ขึ้นชื่อว่าเป็นหนึ่งใน “canoe plants” ดังกล่าว

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตยในมิติด้านการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต

ถึงแม้พื้นที่แถบแปซิฟิกกับประเทศไทยในแถบชายฝั่งทะเลอันดามันจะมีระยะทางที่ห่างกันนับหมื่นกิโลเมตร แต่ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนกันคือเป็นพื้นที่ติดทะเลซึ่งมีต้นเตยเจริญเติบโต ผู้คนในท้องถิ่นได้นำพืชชนิดนี้มาใช้ประโยชน์นานับประการ ในแปซิฟิกในอดีตซึ่งย้อนไปนับพันปีมีวัฒนธรรมการใช้ใบเตยที่หลากหลายตั้งแต่การใช้ทำเป็นใบเรือในการเดินทาง การใช้ส่วนต่าง ๆ ของเตยในเชิงสถาปัตยกรรม เช่น การใช้ลำต้นเป็นโครงสร้างของบ้านเรือน แต่สำหรับในประเทศไทยต้องการใช้ลำต้นเตยเป็นโครงสร้างบ้านเรือนอาจใช้เพียงแค่ชั่วคราวเนื่องจากมีไม้อื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติที่ดีกว่า (Whistler, 1991) นานมาแล้วที่ชาวโพลินีเซียนอาศัยอยู่ในบ้านเรือนที่มีหลังคาทำด้วยใบมะพร้าว (niau) หรือใบเตย ที่อยู่อาศัยเหล่านี้ปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของพวกเขาสามารถต้านทานความร้อนและพายุไซโคลน หลังคาใบเตยซึ่งมีอายุการใช้งานยาวนานกว่าใบมะพร้าวช่วยลดความเสียหายจากลมแรงและทำให้สถานที่เย็นด้วยความร้อนสูง (Favennec, 2017) ยังมีการ

นำใบเตยมาใช้ในการมุงหลังคา ซึ่งหลังคาที่มุงจากใบเตยจะมีความทนทานถึง 15 ปี ขณะที่หลังคาที่มุงจากใบมะพร้าวใช้ได้เพียงประมาณ 3 ปี (Little & Skolmen, 1989) การใช้ใบเตยสำหรับบุผนังปัจจุบันหลาย ๆ พื้นที่ในหมู่เกาะแปซิฟิก เช่น ในตาฮาตีมีการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาต่อยอด เช่น การสร้างรีสอร์ทเชิงการท่องเที่ยวโดยมีการใช้เตยที่เป็นพืชพื้นถิ่นมาบุหลังคา โรงแรมในเกาะโบราโบรา (Bora Bora Island) ทั้งหมดบนเกาะจะมีการมุงหลังคาบังกะโลด้วย “Rauoro” ซึ่งเป็นคำท้องถิ่นของตาฮาตี หมายถึง “ใบเตยที่เตรียมไว้มุงหลังคา” (Favennec, 2017) ต้นเตยไม่เพียงแต่นำมาใช้เป็นวัสดุในการก่อสร้างเท่านั้น แต่ลำต้นของเตยยังเป็นวัสดุอย่างหนึ่งที่มีการนำมาใช้ประโยชน์เป็นเครื่องดนตรี “didgeridoo” ของชาวอะบอริจิน ในออสเตรเลีย โดยเฉพาะในรัฐนิวเซาท์เวลส์ และรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย นอกจากนี้งานหัตถกรรมเตยถือเป็นอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมในรัฐเกรละของอินเดีย การสานเสื่อด้วยใบเตยเป็นหนึ่งในงานฝีมือที่เก่าแก่ที่สุดที่ผู้หญิงในรัฐเกรละที่ได้รับการสืบสานมานานกว่ากว่า 800 ปี (MS Swaminathan Research Foundation, 2021)

มนุษย์ยังมีการนำส่วนต่าง ๆ ของเตยมาใช้ในการบริโภค ทั้งในการบริโภคในชีวิตประจำวัน และการแปรรูปเป็นยาสำหรับการรักษา เช่น การนำผลเตยแปรรูปเป็นอาหาร ในอดีตในช่วงกันดารอาหารมีการใช้ผลสดของเตยที่มีรสชาติดหวานโดยพึ่งพาเป็นแหล่งอาหาร ต้นเตยจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในวัฒนธรรมฮาวาย (Department of Land and Natural Resources of Hawaii, 2021) ในเกาะคริบาส เตยเป็นที่รู้จักในฐานะ “ต้นไม้แห่งชีวิต” อันดับที่สองรองจากมะพร้าว เนื่องจากพันธุ์ไม้ที่มีความสำคัญสำหรับใช้รับประทานเป็นอาหาร (Englberger, et. al., 2006) รากอากาศของเตยถือเป็นแหล่งเส้นใยที่มีคุณสมบัติที่แข็งแรงจึงมีการนำมาใช้ผลิตเป็นเชือก (Gurmeet & Amrita, 2015) และมีการใช้รากเตยเป็นยา ในประเทศตองกาน้ำที่คั้นจากรากอากาศของเตยหรือในภาษาถิ่นเรียกว่า hoko'i fa เป็นส่วนประกอบของยาพื้นบ้านการใช้เตยที่ไม่ใช่อาหารของของตองกามีมากมาย เตยที่มีผลที่มีสีส้มสามารถนำมาร้อยเป็นพวงมาลัย (lei) ส่วนผลแห้งแล้ว ฐานเส้นใยของมันมีประโยชน์เป็นแปรงสำหรับการวาดภาพบนกระดาษ tapa doth (Whistler, 1991) เตยยังเป็นพืชอายุเรเวทของอินเดีย เกสรตัวผู้จากต้นเตยสามารถสกัดเพื่อทำยาผ่านการสกัดเป็นน้ำมันหอมระเหยซึ่งมีประโยชน์ในการบรรเทาอาการปวดศีรษะ และเป็นยาบรรเทาอาการปวดเมื่อย (Adkar, P.P. & Bhaskar, VH, 2014)

สิ่งที่โดดเด่นที่ในการใช้ประโยชน์จากต้นเตยในเชิงวัฒนธรรมอย่างหนึ่งคือมนุษย์มีการใบเตยผลิตของสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน และพิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการใช้เป็นเครื่องตกแต่งร่างกาย ในวัฒนธรรมโพลินีเซียโดยเฉพาะในแถบตองกา มีการนำเตยมาจักสานสำหรับใช้เป็นเครื่องตกแต่งกาย เรียกว่า ตาโอวาลา (Ta'ovala) เสื่อที่พันรอบเอว ผู้ชายและผู้หญิงสามารถสวมใส่ในทุกโอกาสที่เป็นทางการ เหมือนกับเนคไทสำหรับผู้ชายในวัฒนธรรมยุโรปและอเมริกาเหนือ นอกจากนี้ยังพบเห็นตาโอวาลาได้ทั่วไปในหมู่เกาะฟีจี เลา (Fijian Lau) ซึ่งเป็นภูมิภาคที่ครั้งหนึ่งเคยได้รับอิทธิพล

อย่างมากจากอำนาจของตองกาและการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (World Records Union, 2021) สิ่งที่ไม่ถึงอย่างหนึ่งใบเคยถูกนำมาออกแบบเป็นของเล่นของชาวอะบอริจิน ที่เรียกกันว่า the piar - piar จากตัวอย่างของเล่นในพิพิธภัณฑ์ Australian Museum ที่รวบรวมมาจากภูมิภาค Cape Bedford (ทางเหนือของควีนส์แลนด์) มีรูปแบบการพับใบเตยให้มีลักษณะคล้ายกับบวมเมอแรง และมีวิธีการเล่นแบบเดียวกัน ซึ่งจากบันทึกของ Dr.Walter Edmund Roth ระบุในบันทึกเมื่อปี 1905 เป็นนัยว่าของเล่นใบเตยนี้ทำขึ้นเพื่อความสนุกสนานของเด็กผู้ชาย (Fisher, 2018) ส่วนในเกาะคริสต์มาส และหมู่เกาะมาร์แชลล์ มีการนำใบเตยสานเป็นลูกบอลเพื่อใช้ในเล่น (Nauru, 2002)

ส่วนในแถบชายฝั่งอันดามันของไทยเน้นการใช้ใบเตยมาจักสานเพื่อการใช้งานเป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน มีการสานเสื่อใบเตย เป็นอาชีพที่นิยมกันมากในหมู่สตรีทางภาคใต้ ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ก็สามารถทำได้แทบทุกครัวเรือน แต่เดิมมักสานเสื่อสำหรับรองนั่งหรือปูนอน ชาวบ้านเรียกว่า สาดอ่อนหรือสาดปาหนัน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554) ชุมชนคุน อ.สิเกา จ.ตรัง ซึ่งชุมชนมีการจักสานเตยปาหนันที่มามานานนับร้อยปี และมีการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และก่อให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน และมีการพัฒนาการจักสานเตยปาหนันในรูปแบบต่างๆ (ฟ้าพิไล ทวีสินโสภา และกิตติศักดิ์ ทวีสินโสภา, 2559) ซึ่งส่วนใหญ่เน้นการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และการใช้ในพิธีการต่าง ๆ นอกจากนำใบเตยปาหนันมาจักสานเป็นเสื่อแล้วยังมีการจักสานเป็นข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนอีกหลายอย่าง เช่น หมวก หมอน ขมุกยา (ใส่ยาเส้นใบจาก) กระสอบ (ใส่ข้าวเปลือกข้าวสาร) ชาวมุสลิมสมัยก่อนนิยมสานเสื่อเตยปาหนันไว้สำหรับใช้รองนั่งเวลาทำพิธีละหมาดในสุเหร่า (กรมป่าไม้, 2563) เตยปาหนันยังถูกนำมาสานเป็นเสื่อเพื่อใช้พิธีแต่งงาน ปัจจุบันมีการต่อยอดภูมิปัญญาจักสานเตยปาหนันโดยการผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในเชิงพาณิชย์ สำหรับผลิตภัณฑ์จักสานเตยปาหนันของกลุ่มในปัจจุบัน ได้แก่ กระเป๋า เสื่อ ขมุกยา และหมวก โดยสินค้าแต่ละชิ้นจะมีความโดดเด่นไม่เหมือนกัน ทั้งในด้านของสี และลายจักสาน (จอมทอง ชัยภักดี, 2564) จะเห็นได้ว่าแต่ละพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ทั้งในแง่ความเหมือน ความแตกต่าง อีกทั้งแต่ละพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตบางประการที่มีวิถีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันจนสามารถสร้างวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์จากต้นเตยของตนเองซึ่งถือเป็นทรัพยากรต้นน้ำของแต่ละพื้นที่ได้อย่างลงตัว

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตยในมิติด้านความเชื่อ

ในวัฒนธรรมของฮาวาย ผลของต้นเตยตัวเมียสามารถทำเป็นพวงมาลัย หรือ leis ในภาษาฮาวาย leis ถือได้ว่าเป็นทั้งโชคดีและโชคร้าย คำว่า hala ในภาษาฮาวาย นอกจากความหมาย "ใบเตย" ยังหมายถึง "สิ้น พลาด หรือผิดพลาด" การสวมใส่พวงมาลัยจากผลเตย (hala leis) ในวันนี้ใหม่ถือว่าโชคดีเพราะปีเก่ากำลังจะล่องไป แต่ในบางครั้งก็หมายถึงโชคไม่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเดินฮูลาและผู้ที่ทำธุรกิจ (Honolulu Festival in Hawaii Blogspot, 2009) ในกรณีที่ต้องการร้อยพวงมาลัยให้สื่อความหมายที่ดีจะใช้ผลสีเหลืองถึงสีส้มเข้มซึ่งมีความโดดเด่น ตามประเพณีของ

ชาวฮาวายมีการใช้พวงมาลัยเหล่านี้มอบให้กันในช่วงเวลาที่บุคคลก้าวจากระดับสำคัญของชีวิตไปสู่อีกระดับหนึ่งเท่านั้น รวมทั้งงานรับปริญญา งานแต่งงาน และงานศพ (Maui Nui Botanical Gardens, 2021) เชื่อกันว่าหากมีการมอบพวงมาลัยจากผลเตยแก่นักการเมืองในช่วงรณรงค์การเลือกตั้ง พวกเขาเหล่านั้นจะไม่ได้รับการถูกรับเลือก เป็นต้น (Jerry Hopkins, 2009) ในรัฐ Kerala ของอินเดีย คนพื้นที่เชื่อว่าการคลานบนเสื่อเตยจะช่วยให้ทารกแข็งแรง และหลายคนซื้อเสื่อเมื่อทารกพร้อมที่จะคลาน เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถรับประกันได้ว่าเสื่อเตยเป็นงานวัสดุจากธรรมชาติที่ผลิตขึ้นโดยไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในทุกขั้นตอนของการผลิต ทำให้มีคุณสมบัติที่สามารถเติมเต็มร่างกายและวิถีชีวิตของผู้คน (Craftpair, 2017)

ในวัฒนธรรมของคนไทยอิสลาม ถึงแม้ว่าคนไทยอิสลามจะเชื่อในเรื่องพระเจ้าองค์เดียวตามหลักคำสอน แต่พบว่าผู้คนในชุมชนดูหุนในอดีตมีความเชื่อและมีความผูกพันกับเตยปาหนันมานานโดยนำเตยปาหนันมาใช้ในพิธีกรรม ซึ่งคล้ายกับลักษณะของคนไทยพุทธที่มีความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมต่างๆ เช่น การนำเส้นตอกเตยปาหนันที่ไม่ย้อมสีที่มีความกว้างขนาดเล็กไม่เกิน 0.5 ซม. มาใช้ในพิธีกรรม อาทิ การผูกข้อมือเพื่อรับขวัญเพื่อเป็นสิริมงคล หากมีเด็กในหมู่บ้านเจ็บป่วยก็จะมีการทำพิธีโดยการนำเส้นตอกเตยปาหนันมาผูกเป็นปมเป็นช่วง ๆ และกล่าวคำร้ายคาถาตามที่สืบทอดมา พร้อมผูกปมไปเรื่อย ๆ แล้วนำมาคล้องคอผู้ป่วยซึ่งเป็นความเชื่อให้บุคคลนั้นหายจากการไม่สบายหรือเจ็บปวดซึ่งกระทำโดยผู้ที่ได้รับการสืบทอด เรียกกันในท้องถิ่นว่า “หมอบ้าน” ปัจจุบันพิธีกรรมและความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้รับการสืบทอดและกำลังเลือนหายไปพร้อมกับกาลเวลาตามยุคสมัย และวิทยาการสมัยใหม่ทางการแพทย์ปัจจุบัน

มนุษย์ ⇌ เตย

- มนุษย์กับเตยในมิติด้านการเดินทาง
- มนุษย์กับเตยในมิติด้านการใช้ประโยชน์ในชีวิต
- มนุษย์กับเตยในมิติด้านความเชื่อ

มนุษย์ ⇌ เตย

↓

ภูมิปัญญา เตย

↓

วัฒนธรรม เตย

ที่มา :
 1. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_Canoe_of_the_Sandwich_Islands_the_Rowers_Masked_by_John_Webber.jpg
 2, 6 บางซิมพ์รี่ ปูเงิน 3 - 4. https://welcome-tahiti.com/_/pandanus-between.../ 5. สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 2564
 7. <https://www.pinterest.com/pin/222576406556201071/> 8. <https://collections.tepapa.govt.nz/object/1613100>

แผนภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตยในภาพรวม
(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

2.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับระบบนิเวศ

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับภูมิประเทศแถบชายฝั่งในมิติการเจริญเติบโต

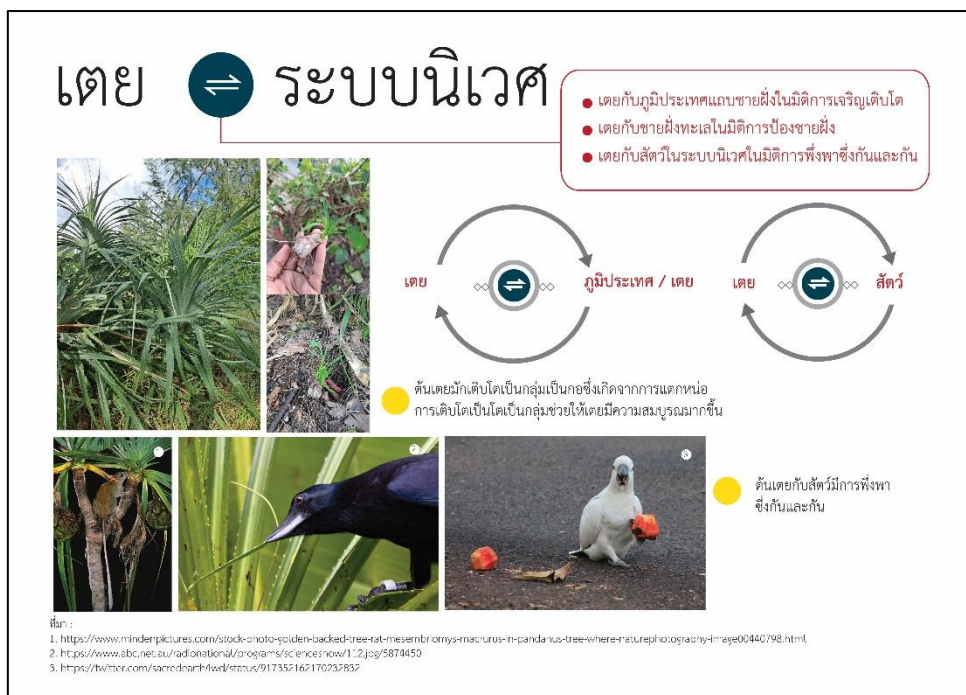
ต้นเตยสามารถทนต่อสภาพแห้งแล้งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีอายุมากขึ้น เตยส่วนใหญ่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝนรายปีอยู่ที่ 1,000-2,000 มม. โดยไม่มีสภาพอากาศแห้ง (Gurmeet & Amrita, 2015) เตยเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีความพิเศษ ผลเตยเมื่อร่วงหล่นบนพื้นดิน เมล็ดของเตยสามารถลอยน้ำได้ แม่น้ำ ลำคลองต่างๆ สามารถพัดพาเมล็ดเตยไปยังที่ต่างๆ แม้กระทั่งลอยอยู่ในท้องทะเล เมื่อผลเตยถูกพัดมายังชายฝั่งเมล็ดเตยที่รอดก็สามารถเจริญเติบโตในบริเวณนั้นๆ ได้ (Andrew Pickering, 2021) ถึงแม้ต้นเตยส่วนใหญ่ขยายพันธุ์จากเมล็ดแต่สามารถขยายพันธุ์จากการปักชำกิ่งได้ สามารถปลูกพืชโดยแบ่งหน่อหรือแยกซุด (Gurmeet & Amrita, 2015) ในพื้นที่อันดามันของไทย มีภูมิประเทศที่มีลักษณะสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของต้นเตย ปาหนัน ทำให้ต้นเตยปาหนันขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก และได้นำใบมาทำการจักสานเป็นของใช้ในครัวเรือน เช่น การสานเสื่อ (กรมป่าไม้, 2563)

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับชายฝั่งทะเลในมิติการป้องกันชายฝั่ง

ต้นเตยเตียบโตริมแม่น้ำและลำธาร ช่วยปกป้องแหล่งน้ำและป้องกันการพังทลายของดิน (Bibhudutta, Divyadarshan C. S. and Sandhya B., 2022) ระบบรากของต้นเตยมีความสามารถในการป้องกันตลิ่งจากการกัดเซาะและช่วยเพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำของดิน การกัดเซาะของชายหาดมีสาเหตุหลักมาจากการขาดพืชพรรณในบริเวณชายฝั่งทะเล ซึ่งต้นเตยเป็นพืชชนิดหนึ่งที่จะทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันลมและลดผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง ตัวอย่าง จากความหนาแน่นของครอบครัวชาวประมงในพื้นที่ Kandakkuliya ประเทศศรีลังกา มีสูง ประกอบกับการกัดเซาะชายฝั่งกำลังเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความเป็นอยู่ของผู้อยู่ในพื้นที่ด้วย ประเทศศรีลังกาจึงมีโครงการปลูกต้นเตยแนวชายฝั่ง Kandakkuliya ในช่วงปี 2012 ผลปรากฏว่าในจำนวนต้นเตยที่ปลูกมีต้นเตยที่เจริญเติบโตจำนวน 520 ต้นจากจำนวน 600 ต้น ซึ่งการเริ่มต้นปลูกในฤดูมรสุมเป็นสิ่งสำคัญในการลดต้นทุนการรดน้ำต้นไม้ (Mangroves for the Future Secretariat, 2012)

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับสัตว์ในระบบนิเวศในมิติการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

ต้นเตยเป็นที่อยู่อาศัยและที่หลบภัยของสัตว์ต่าง ๆ ผลเตยเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ต่าง ๆ เศษที่เหลือจากการกัดกินของนั้นคือเมล็ดก็เป็นส่วนหนึ่งในการแพร่พันธุ์ของต้นเตย ผลเตยเมื่อสุกแก่จัดก็จะร่วงหล่นบนพื้นดิน เมล็ดเตยจากผลของเตยมักจะถูกเคลื่อนย้ายไปยังที่ต่าง ๆ โดยสัตว์ (Pickering, 2021) บางครั้งต้นเตยที่เจริญเติบโตขึ้นใหม่และดูเหมือนจะห่างไกลจากต้นแม่นั้นก็เกิดจากวงจรในการกัดกินของสัตว์ที่เคลื่อนย้ายผลไปยังที่ต่างๆ ในบริเวณนั้น ผลลัพธ์นี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการแพร่กระจายในพื้นที่ต่อการขยายพันธุ์ที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งตัวแทนการแพร่กระจายหนึ่งในนั้นก็คือ ปู หรือ land crab สายพันธุ์ *Cardisoma carnifex* (Herbst.) *C. carnifex* โดยเสาะหาตำแหน่งและกินผลเตย *Pandanus tectorius* อย่างง่ายดาย โดยชนิดนี้จะทำการเคลื่อนย้ายผลเตย (ระยะประมาณ 7.3 เมตร) ก่อนจะกัดกิน และทิ้งส่วนที่เหลือซึ่งเป็นเมล็ดไว้ (Lee, 1985)

แผนภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับระบบนิเวศในภาพรวม

(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

2.4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

(1) เตยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในมิติวิถีวัฒนธรรม

มีการใช้เตยทำเป็นสิ่งของต่าง ๆ เพื่อการใช้งานในชีวิตประจำวันตั้งแต่ของใช้สำหรับเด็กทารก เช่น เสื้อ ในวิถีดั้งเดิมของชาวซามัวมีการนำเด็กทารกให้นอนห่มผ้าบนเสื้อที่สานด้วยเตย (Andrews & Boyle, 2008) วัฒนธรรมเตยพาหน์ในฝั่งอันดามันของไทย ในยุคอดีตก็มีการนำเสื่อมาใช้แทนเบาะรองนอนสำหรับเด็กทารก หากสกปรกจากการใช้งานเสื่อเตยก็สามารถทำความสะอาดได้ง่ายด้วยแสงแดด และนำมาใช้ต่อได้

(2) เตยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในมิติการเรียนรู้และการสืบทอดวัฒนธรรม

ศิลปะแห่งใบเตยเคยเป็นทักษะที่ทรงคุณค่าและได้รับการพัฒนาอย่างสูงและช่างจักสานก็มีความสามารถอีกทั้งได้รับยกย่องในทักษะของพวกเขา อันที่จริงครอบครัวส่วนใหญ่มีช่างจักสานหลายคนโดยนำไปที่อุดมสมบูรณ์ของต้นเตยมาสานเป็นเสื่อ ตะกร้า เสื้อผ้า พัด และหมวก ศิลปะนี้ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้จากครูที่หลากหลายซึ่งจะสอนรูปแบบและเทคนิคที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Frailley, 2015) ดังสุภาษิตของฮาวายที่ว่า “Olelo no’eau” ซึ่งใช้

กันทั่วไปในวัฒนธรรมเพื่อแสดงวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ถูกต้องจากรุ่นสู่รุ่น จากครูสู่นักเรียน และแม้กระทั่งจากภูมิปัญญาของธรรมชาติแก่ผู้ที่ต้องการแสวงหาคำตอบ (Valentine, 2017) ในชุมชนคุณหนูก็เช่นเดียวกันหัตถกรรมจากสานเตยปาหนัน มีการสืบทอดเรื่อยมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมากจะเป็นการสืบทอดจากแม่สู่ลูกตั้งแต่วัยเด็ก

(3) เเตยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในมิติการแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรม

ในวัฒนธรรมซามัว มีการมอบ *ie toga* ซึ่งเป็นเสื้อชั้นดีที่สานจากเตย ให้กับครอบครัวผู้ตายเป็นของที่ระลึก โดยครอบครัวผู้ตายก็จะมีการมอบอาหารเป็นการตอบแทน การแลกเปลี่ยนเหล่านี้ถือเป็นการแสดงความเคารพซึ่งกันและกันซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ใช้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว (National Park of American Samoa, 2018) ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1930s การจักสานเป็นหนึ่งในวิถีชีวิตของครอบครัวของชาวเกาะใหญ่ของฮาวายซึ่งช่างสานหลายคนสานเป็นหมวก และตะกร้าเก็บกาแพเพื่อแลกกับอาหารที่ร้านค้าในไร่ (Fullard - Leo, 2006) ชาวฮาวายมาที่ร้านค้า Kimura Shoten เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าทำมือจากใบเตย มีการแลกเปลี่ยนเสื้อ ตะกร้า และหมวกสานจากใบเตยสำหรับสินค้า เช่น อาหาร เสื้อผ้า ลูกอม รองเท้า โคมไฟ ผ้าห่ม น้ำมันก๊าด และสิ่งอื่นๆ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (Ching, 2019) ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกันงานจักสานเตยปาหนันชุมชนบ้านคุดูเริ่มจากการที่มีพ่อค้าชาวอินโดนีเซียเดินทางนำเรือมาเทียบท่าในทะเลอ่าวสุมาตรา แล้วขึ้นฝั่งนำผ้าปาเต๊ะ (ผ้าถุงสำหรับนุ่ง) มาขอแลกเปลี่ยนกับขมุกยาที่ชาวบ้านจักสานด้วยเตยปาหนันแล้วนำกลับไปขายที่ประเทศอินโดนีเซีย (ขมุกยา ชาวบ้านจักสานไว้สำหรับใช้ใส่ใบจาก และยาเส้น) (กรมป่าไม้, 2563)

(4) เเตยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในมิติคุณค่าทางจิตใจ

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ่งของที่ทำจากใบเตยในฮาวายกลายเป็นที่นิยมสำหรับบุคลากรทางทหารเพื่อส่งกลับบ้านเป็นของขวัญ (Ching, 2019) งานจักสานเตยไม่เพียงแต่การผลิตเพื่อการใช้งานหรือเพียงเพื่อการจำหน่ายในเชิงพาณิชย์แต่เตยสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นหนึ่งกับรุ่นหนึ่งได้ เสื้อเตยที่ตกทอดเรื่อยมาจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่มีคุณค่า ตามวัฒนธรรมซามัวที่มีการมอบ *ie toga* ซึ่งเป็นเสื้อชั้นดีที่สานจากเตย เป็นของขวัญหรือของที่ระลึกให้แก่ภัยในโอกาสต่างๆ บางครั้งเมื่อกาลเวลาผ่านไปหลายปีจึงทำให้สิ่งเหล่านี้มีคุณค่าอย่างมาก ตามประวัติศาสตร์ *ie toga* มีค่ามากจนได้รับการตั้งชื่อเป็นของตนเอง (National Park of American Samoa, 2019)

(5) เตะเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในมิติเชิงสังคม

ในตองกา การเก็บเกี่ยวใบเตยเป็นงานที่ยาก เตะหลายชนิดมีหนามและใบยาวถึง 6 ฟุต การเก็บเกี่ยวใบโดยไม่ทำให้พืชตายเป็นสิ่งสำคัญ ในการแปรรูปเตยบางครั้งผู้หญิงก็ได้รับความช่วยเหลือจากสามี พี่น้อง ลูกชาย หรือเพื่อนบ้านชาย โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงจะเป็นผู้ควบคุมการเก็บเกี่ยว และระยะเวลาตามความต้องการในการผลิตและอายุของใบเตยเอง เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วจะต้องแปรรูปใบเตยให้เป็นแบบพร้อมที่จะแยกเป็นเส้นเพื่อใช้ในการจักสาน (Leslie, 2007)

วัฒนธรรมการใช้เสื้อเตยในพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของไทยในอดีตมีการใช้งานตั้งแต่เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน พิธีการต่าง ๆ ตลอดจนการสานเสื้อเพื่อไว้ใช้ในพิธีฝังศพ (รองศพผู้ตายก่อนจะนำไปขุดหลุมฝังที่กุโบร์) (กรมป่าไม้, 2563) การใช้เสื้อเตยเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนอิสลามในชุมชนดุหนุน ถือว่าความตายเป็นเรื่องของความปกติ เนื่องจากความตายเป็นเรื่องที่มนุษย์มีอาจหนีพ้น การเตรียมตัวหรือการเตรียมบางสิ่งบางอย่างไว้ก่อนตายเพื่อไม่ให้เป็นการประหลาดใจไม่เป็นเรื่องแปลก ช่างสานมีการสานเสื้อด้วยเทคนิคพื้นฐานและเรียบง่ายที่สุด นั่นคือ การสานด้วยลาย 1 หรือลายขั้ดธรรมดา สำหรับตนเองไว้ใช้รองนั่ง รองนอนในชีวิตประจำวัน และเมื่อความตายมาเยือนเสื้อของตนเองที่สานเก็บไว้ก็จะถูกนำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นเสื้อที่ไม่ยอมสีอันแสดงถึงความบริสุทธิ์ ก่อนนำร่างผู้ตายที่ห่อด้วยผ้าขาวและรองด้วยเสื้อไปฝังที่กุโบร์ หรือสุสานตามหลักของศาสนา การนำศพของผู้ตายไปฝังที่สุสานมิได้เอาเสื้อปาหนันฝังไปพร้อมกับศพด้วย แต่เมื่อเสร็จพิธีการลูกหลานหรือญาติพี่น้องจะมีการนำเสื้อนี้กลับมาใช้ประโยชน์ต่อโดยมิได้รังเกียจว่าผ่านการรองศพมาแล้วจะไม่ดีหรือไม่เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง แต่ในทางกลับกันการนำเสื้อหรือสาดปาหนันมากลับใช้ใหม่จะทำให้ผู้ที่มิชีวิตอยู่รุ่นหลังได้ระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตายซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง บางคนที่ไม่มียุติภพก็จะมี การนำเสื้อผืนนั้น ๆ ไปใช้ในมัสยิดเพื่อประโยชน์อื่น ๆ ไม่ว่าจะใช้เป็นรองนอนของผู้มาเยือน ซึ่งถือเป็นการส่งต่อวัฒนธรรมในเชิงสังคม

แผนภาพที่ 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในภาพรวม

(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

2.5 แนวคิดและหลักการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

สังคมสมัยใหม่ให้ความสำคัญถึงความจำเป็นในการตระหนักถึงมิติในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ในแบบจำลองที่มีลักษณะโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติที่เริ่มจะหมดไป รวมทั้งประชากรสูงอายุที่กำลังมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนต้องมีการปรับเปลี่ยน ด้วยเหตุนี้แนวคิดความยั่งยืนจึงมีความสำคัญอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา (Nguyen et al., 2021) การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเอง กล่าวคือ การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และควรเป็นการใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้เต็มศักยภาพอยู่ตลอดเวลา โดยการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ไปพร้อมกัน (วิริมา โพธิสมบัติ, 2547) โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ

2.5.1 เป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (อังกฤษ: Sustainable Development Goals หรือย่อว่า SDGs) เป็นประมวลเป้าหมายโลก 17 ข้อที่เชื่อมโยงกัน สมัชชาสหประชาชาติตั้งขึ้นในปี 2015 และตั้งใจให้บรรลุภายในปี 2030 เป้าหมายชุดนี้พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นกรอบการพัฒนาโลกในอนาคตต่อจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษซึ่งหมดอายุในปี 2015 (United Nations, 2017)

United Nations. (2017) กล่าวว่าเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย 17 ข้อ ประกอบด้วย (1) ขจัดความยากจน (2) ขจัดความอดอยาก (3) สุขภาพและความเป็นอยู่ดี (4) การศึกษาคุณภาพ (5) ความเท่าเทียมทางเพศ (6) น้ำสะอาดและสุขาภิบาล (7) พลังงานสะอาดในราคาที่ซื้อได้ (8) อาชีพและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดี (9) อุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน (10) ลดความเหลื่อมล้ำ (11) นครและชุมชนยั่งยืน (12) การบริโภคและการผลิตอย่างรับผิดชอบ (13) การปฏิบัติการเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (14) การใช้ทรัพยากรในมหาสมุทรอย่างยั่งยืน (15) การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน (16) สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันเข้มแข็ง (17) การร่วมมือกันเพื่อเป้าหมาย

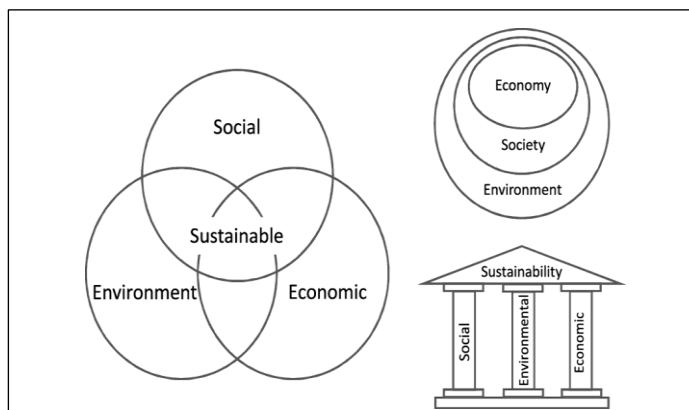
The Global Goals For Sustainable Development (2017) กล่าวว่า ในปี 2558 ผู้นำระดับโลกเห็นด้วยกับ 17 Global Goals (หรือที่รู้จักอย่างเป็นทางการในชื่อ Sustainable Development Goals หรือ SDGs) และเมื่อเดือนสิงหาคม 2558 ประเทศต่างๆ 193 ประเทศ ตกลงที่จะปฏิบัติตามเป้าหมาย 17 เป้าหมายต่อไปนี้

เป้าหมาย 17 ข้อ ของ SDGs	รายละเอียด
1. ขจัดความยากจน	ขจัดความยากจนไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดหรือที่ใดก็ตาม
2. ขจัดความอดอยาก	ยุติความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหาร การปรับปรุงด้านการโภชนาการและส่งเสริมการเกษตรแบบยั่งยืน
3. สุขภาพที่ดี	ทำให้แน่ใจถึงการมีสุขภาวะในการดำรงชีพและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีในทุกช่วงอายุ
4. การศึกษาที่มีคุณภาพ	ทำให้แน่ใจว่าให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีพแก่ทุกๆ คน
5. ความเท่าเทียมกันทางเพศ	บรรลุถึงความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมพลังของสตรีและเด็กหญิงทุกคน
6. น้ำสะอาดและการสุขาภิบาล	ทำให้มั่นใจว่าจะมีให้มีการจัดการน้ำและการสุขาภิบาลที่ยั่งยืนสำหรับทุกคน
7. พลังงานที่ไม่มีวันหมดในราคาที่ซื้อได้	ทำให้มั่นใจว่าทุกคนจะสามารถเข้าถึงพลังงานที่มีราคาที่ซื้อได้ มั่นใจได้ ยั่งยืนและทันสมัย
8. อาชีพและเศรษฐกิจที่ดี	ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน ส่งเสริมศักยภาพการทำให้เกิดอาชีพและการจ้างงานอย่างถ้วนหน้าและเป็นธรรม และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมาย 17 ข้อ ของ SDGs	รายละเอียด
9. นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐานที่เติบโต	สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม
10. ลดความไม่เท่าเทียม	ลดความไม่เท่าเทียมกันทั้งภายในและระหว่างประเทศ
11. เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน	ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน
12. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและรับผิดชอบต่อ	ทำให้แน่ใจว่ามีการบริโภคและรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืน
13. การปฏิบัติการเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ	ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง
14. การใช้ทรัพยากรในมหาสมุทรอย่างยั่งยืน	รักษาและใช้ทรัพยากรในมหาสมุทร ทะเลและแหล่งทรัพยากรทางน้ำอื่นๆ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
15. การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน	ปกป้อง บูรณะและส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศนิเวศวิทยาดินและจัดการทรัพยากรจากป่าอย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการตัดไม้ทำลายป่าและหยุดยั้งความเสื่อมโทรมของดินและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ
16. สันติภาพและความยุติธรรม	ส่งเสริมสังคมที่มีความสงบสุข ไม่มีการแบ่งแยกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้มีความยุติธรรมสำหรับทุกคนและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่พึ่งของส่วนรวมและเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ
17. การร่วมมือกันเพื่อ การพัฒนาอย่างยั่งยืน	เสริมสร้างวิธีการปฏิบัติให้เข้มแข็งและสร้างพลังความร่วมมือนานาชาติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 8 เป้าหมาย 17 ข้อ ของการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
(The Global Goals For Sustainable Development: SDGs)

หลังจากการประชุมสุดยอดริโอ (Rio Summit) ในปี 1992 สหประชาชาติได้จัดตั้ง คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน [the Commission on Sustainable Development (CSD)] เพื่อให้คำแนะนำและติดตามความคืบหน้าในการดำเนินการตามวาระที่ 21 และปฏิญญาริโอ ในปี 1995 การประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับผู้กำหนดนโยบาย สมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ และนักวิทยาศาสตร์ จัดขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อทบทวนตัวชี้วัดของ “สามประเด็นหลักของความยั่งยืน” (the three principal aspects of sustainability) : สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ (United Nations, 1995) เสาหลัก 3 ประการของความยั่งยืน (The three pillars of sustainability) ได้แก่ ความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และความเท่าเทียมกันทางสังคม (Futurelearn, 2021) แนวคิด 3 เสาหลักของความยั่งยืน (ทางสังคม เศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อม) ซึ่งมักแสดงโดยวงกลมสามวงที่ตัดกันซึ่งมีความยั่งยืนโดยรวมอยู่ที่ศูนย์กลาง ได้ กลายเป็นที่แพร่หลาย ด้วยมุมมองของการระบุแหล่งกำเนิดและรากฐานทางทฤษฎีของแนวคิดนี้ (Ben Purvis, Yong Mao & Darren Robinson, 2019)

แผนภาพที่ 8 แสดงเสาหลัก 3 ประการของความยั่งยืน (The three pillars of sustainability)
(ที่มา : Puvis, B. et. al., 2019)

แนวคิดของมนุษยชาติที่มุ่งมั่นเพื่อความอยู่รอดโดยเนื้อแท้ ซึ่ง Futurelearn (2021) กล่าวถึงมุมมอง 3 ประการเพื่อความยั่งยืน

นักนิเวศวิทยา ไม่ได้มองว่าเผ่าพันธุ์มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่แยกจากโลกและทรัพยากร แต่เป็นส่วนหนึ่งของมัน แรงจูงใจในการรักษาโลกคือธรรมชาติและมนุษยชาติมีคุณค่าโดยธรรมชาติและควรได้รับการปกป้องด้วยเหตุนี้

นักสิ่งแวดล้อม มองว่าธรรมชาติหรือโลกแยกจากเผ่าพันธุ์มนุษย์ มีไว้เพื่อมนุษย์ และเนื่องจากมนุษย์ดังกล่าวควรได้รับการดูแลทั่วโลก พวกเขา มองว่าโลกเป็นสิ่งที่ต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่รอดและพัฒนาได้

นักเศรษฐศาสตร์ เข้าใจมาตรการของความไม่ยั่งยืนที่เกิดจากวัฒนธรรมที่นำโดยผู้บริโภคซึ่งปฏิบัติต่อทรัพยากรที่มีจำกัดเป็นรายได้ แต่มีศรัทธาว่ากลไกตลาดและแนวทาง "ธุรกิจตามปกติ" จะส่งผลให้เกิดการหลีกเลี่ยงวิกฤตตามธรรมชาติ ว่าระบบจะแยกตัวเองออกจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีหากปล่อยให้อยู่ในอุปกรณ์ของตัวเอง

สรุป การพัฒนาที่ยั่งยืนควรมีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันเพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่ยืนยาวต่อไปในอนาคต (มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2559) ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืน จะมีแนวคิดมาจาก 3 แนวทางหลัก (ปราโมทย์ สมัครการ, 2550) ประกอบด้วย

(1) **แนวทางด้านสังคม** การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม และกลุ่มชนระดับต่าง ๆ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่สำคัญ คือ การรักษาคุณภาพชีวิตของประชากรให้มีระดับสูงขึ้นอย่างยาวนาน

(2) **แนวทางด้านเศรษฐกิจ** การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนยาวนานบนพื้นฐานการรักษาทุนทางธรรมชาติไว้ใช้ประโยชน์แก่คนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต ควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

(3) **แนวทางด้านนิเวศวิทยา หรือด้านสิ่งแวดล้อม** การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญกับคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องของความยั่งยืนในการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศน์เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางระบบนิเวศน์ในระยะยาว ทั้งนี้เพื่อส่งมอบทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติต่าง ๆ และทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ปัจจัยการผลิตและสินค้าต่าง ๆ ให้คนรุ่นในอนาคตได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนในบริบทไทย ตามข้อเสนอของประเทศไทยในการประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อเดือนกันยายน 2545 ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนในบริบทไทยไว้ว่า “การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงความเป็นองค์รวมทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ด้วยการอยู่ร่วมกันของประชาชนทุกกลุ่มด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน” (ปราโมทย์ สัมครการ, 2550)

2.5.2 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage : ICH) สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ (Meissner, 2017) अनुสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตระหนักถึง “ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นกลไกหลักที่สำคัญของ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการรับประกันการพัฒนาอย่างยั่งยืน” วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030 ได้กำหนดแผนแนวทางการปฏิบัติมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้าน สิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ข้ออันเป็นขอบเขต แห่งแนวทางการปฏิบัติที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีแห่ง การพัฒนาในทุกระดับ และว่าด้วยหลักการพื้นฐานสามข้อด้านสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมกัน และความยั่งยืน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนำไปสู่การพัฒนา อย่างยั่งยืนในทั้งสามมิติดังกล่าว และยังนำไปสู่ความต้องการสันติภาพและ ความมั่นคงอันเป็นข้อกำหนดพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO, 2015)

มิติทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของการพัฒนา อย่างยั่งยืนตลอดจนความสงบและความปลอดภัย นับเป็นขอบเขตแห่งแนวทางการปฏิบัติที่ไม่สามารถแยกกัน ได้และต้องอาศัยซึ่งกันและกัน การบรรลุวัตถุประสงค์ ดังกล่าวต้องใช้นโยบายแบบองค์รวมเพื่อให้เกิดการทำงาน ร่วมกันใน

ทุกมิติ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแต่ละมิติ ดังนั้นการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้ชุมชนทั่วโลก ได้ตระหนักถึงอนาคตอันเป็นที่ต้องการสำหรับทุกคน (The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO, 2015) อีกทั้งการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมที่ยั่งยืนมากขึ้นนั้นจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่และการปรับแนวความคิดของผู้บริโภค วิถีชีวิต รูปแบบ และค่านิยม (Ferraro et al., 2011)

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนำไปสู่ความรู้และวิธีการศึกษา ชุมชนได้ค้นพบวิธีการจัดระบบ และส่งต่อ ความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติและสังคม ถึงแม้ว่าจะมีระบบการศึกษาอย่าง เป็นทางการอยู่แล้วก็ตามแต่ยังพบว่ามี การถ่ายทอดความรู้ และวิธีการดั้งเดิมอยู่ในปัจจุบัน โดยสืบทอดความรู้ในหลากหลายสาขาวิชาอันได้แก่ จักรวาลวิทยา และฟิสิกส์สู่ สุขภาพและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จากวงจรชีวิตมนุษย์สู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและ ความตึงเครียด จากการเข้าใจตนเองและสถานะใน สังคมของตนเองสู่การสร้าง ความทรงจำร่วมกันและจาก สถาปัตยกรรมสู่วัสดุศาสตร์ การศึกษาที่มีคุณภาพต้องไม่ ทำให้คนรุ่นใหม่หลีกเลี่ยงออกจากทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ที่เชื่อมโยงเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นการศึกษาที่มีคุณภาพต้องให้ความสำคัญกับ ความมั่งคั่งที่มาจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและควบคุมสมรรถนะทางการศึกษาผ่านการบูรณาการการศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมดังกล่าวให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อให้เป็นเนื้อหาในโปรแกรมด้านการศึกษาในทุกสาขาวิชาและเพื่อควบคุมสมรรถนะของวิธีการแบบ ดั้งเดิมและวิธีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา (The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO, 2015)

ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องมีสภาพภูมิอากาศ ที่มั่นคง การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนและ การปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพโดยขึ้นอยู่กับ ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และการแบ่งปันความรู้ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ อันตราย จากธรรมชาติ สภาพแวดล้อมของพื้นที่และขีดจำกัดของ ทรัพยากรธรรมชาติที่ได้รับ การพัฒนาขึ้น การสร้าง ความยืดหยุ่นให้กับประชากรที่อ่อนแอเมื่อเผชิญกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นสิ่งสำคัญในการจำกัดต้นทุนทางมนุษย์ สังคมและ เศรษฐกิจ ความรู้ ค่านิยม และแนวปฏิบัติแบบดั้งเดิมที่ผ่านการสะสมและฟื้นฟูจากรุ่นสู่รุ่นในฐานะที่เป็น (The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO, 2015) การเสนอวิธีแก้ปัญหาลำดับสำหรับการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง รวมถึงการรีไซเคิล การนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ และการนำกลับมาใช้ใหม่ในห่วงโซ่อุปทาน ยังต้องมีขอบข่ายสำหรับการปรับปรุงงานหัตถกรรมที่ยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงกับการพัฒนา (Prados-Peña et. el, 2022)

ส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ชี้แนวทางสังคมมนุษย์ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติโดยรอบมาอย่างยาวนาน ในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญต่อประโยชน์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่มีต่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมในหลายด้าน เช่น การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเตรียมพร้อมและการตอบสนองภัยพิบัติทางธรรมชาติ เนื่องจากมรดกทาง วัฒนธรรมที่มีชีวิต องค์ความรู้ ค่านิยมและแนวทาง การปฏิบัติทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนั้นมีสมรรถนะในการขับเคลื่อนและปรับเข้า กับการใช้งานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เมื่อจำเป็น จึงทำให้ชุมชนสามารถเผชิญหน้ากับภัยพิบัติทางธรรมชาติ และความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ดียิ่งขึ้น (The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO, 2015)

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถช่วยอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนท้องถิ่นทำหน้าที่สำคัญในการอนุรักษ์และการใช้งานความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ตัวอย่างเช่น หญิงชาวคิซุญในประเทศเคนยา ทำหน้าที่ปลูกขยายพันธุ์พืชที่ใช้เป็นอาหาร และเก็บรักษาเมล็ดพืชเหล่านั้นไว้ หากกล่าวตามขนบธรรมเนียม ประเพณี ผู้หญิงจะปลูกถั่วหลากหลายชนิดบนพื้นที่เดียวกัน และเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์หลากหลายชนิดนั้นไว้เพื่อป้องกัน โรคและไวรัสในยามที่เกิดความไม่แน่นอนของสภาพอากาศ ในปัจจุบันเมล็ดพันธุ์เหล่านั้นก่อให้เกิดพื้นที่เก็บข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ที่มีค่ามหาศาลอันได้มาจากความรู้พื้นถิ่น ทั้งหมดนี้มีคุณค่ามากขึ้นเมื่อผ่านกาลเวลาหลายทศวรรษ จากความรุ่มรวยของทรัพยากรทางพันธุกรรมทาง การเกษตรในระดับชาติที่เกิดจากการปลูกพืชชนิดเดียว โดยในบรรดาผู้มีความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ นั้นอาจกล่าวได้ว่า เกษตรกร ผู้เลี้ยงปศุสัตว์ ชาวประมงและแพทย์แผนโบราณ เป็นผู้อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO, 2015)

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก่อประโยชน์แก่ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ในขณะที่กิจกรรมของมนุษย์ในระดับสากล ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นและไม่ยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นจำนวนมากได้พัฒนาวิถีชีวิตและแนวปฏิบัติทางมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้เกิดความเชื่อมโยงต่อธรรมชาติและเพื่อให้เกิดความเคารพต่อสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น เสื้อทอชั้นดีของชาวซามัวถูกใช้ในรูปแบบของสกุลเงินเพื่อตอบสนองความผูกพันทางวัฒนธรรมหรือถูกใช้เพื่อเดินขบวน ในวิธีการต่าง ๆ เมื่อเวลาผ่านไป องค์ความรู้ทางนิเวศวิทยา แบบดั้งเดิมกลายเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับการจักสาน การ

เพาะปลูก พืชตระกูลใบเตย ต้นไม้คล้ายต้นปาล์มซึ่งให้วัสดุสำหรับการจักสาน โดยความรู้ดังกล่าวช่วยให้ชาวมอญอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม โดยตระหนักว่าพวกเขาจะต้องพึ่งพาอาศัย ธรรมชาติเป็นอย่างมาก สินค้าที่จักสานขึ้นจากพืชสามารถย่อยสลายได้เป็นธรรมชาติจึงทำให้เกิดกระบวนการที่รวดเร็วโดยเริ่มตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว การใช้งาน การทิ้ง ซึ่งไม่เหมือนกับการใช้งานพลาสติก สินค้าที่เป็นอันตรายต่อ สิ่งแวดล้อม ประเภทอื่นที่ใช้งานแพร่หลายในระดับสากล (The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO, 2015)

กลไกทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่ประกอบเป็นกระบวนการของการประเมินมูลค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ยังคงคลุมเครือ เพื่อให้ได้ความเข้าใจอย่างมีข้อมูลมากขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในกระบวนการพัฒนา จำเป็นต้องใช้ทฤษฎีทุนของ Bourdieu และวิธีการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในรูปแบบของทุนทางวัฒนธรรม ร่วมกับกรณีศึกษาที่เผยให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีหน้าที่ 2 อย่าง คือ สร้างอัตลักษณ์และเป็นสื่อกลางในการแสดงตัวตน สิ่งนี้นำไปสู่ข้อสังเกตหลัก 2 ประการ ประการแรก การประเมินมูลค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ถือได้ว่าเป็นกระบวนการของการแปลงทุน (Meissner, 2017) ทุนวัฒนธรรมเป็นกระแสสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ ความคุ้นเคย และความรู้สึกกับสิ่งที่เกิดขึ้น รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมที่ครอบงำหรือมีอำนาจในสังคมนั้นๆ (Storey, 1999) โดยทฤษฎีทุนของ Bourdieu และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมของเขามีต้นกำเนิดมาจากความพยายามที่จะอธิบายว่าระบบการศึกษาในความเป็นจริงทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมแทนที่จะลดทอนความเหลื่อมล้ำเหล่านั้นได้อย่างไร ในระดับญาณวิทยา เขาตั้งใจที่จะเอาชนะการแบ่งแยกที่ยังรากลึกระหว่างสำนักแห่งการคิดแบบ "อัตถิภาวนิยม" (เช่น Sartre's existential philosophy) และวิธีการวิจัยแบบ "ลัทธิวัตถุนิยม" (objectivist) เช่น โครงสร้างนิยมของ Lévi-Strauss เป็นต้น (Lane, 2000) นอกจากนี้ปัจจัยการแปลงคือเวลา ดังนั้น เวลาจึงเป็นหมวดหมู่หลักในการประเมินมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างยิ่งย่น "เวลา" เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง "ค่านิยมหลัก" ซึ่งกำหนดองค์ประกอบมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage : ICH) เวลาที่ลงทุนในการถ่ายทอดระหว่างรุ่น ในการพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นกัน เวลาที่มีบทบาทชี้ขาด สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า คำว่า "ยั่งยืน" ซึ่งหมายถึง "ยั่งยืนเมื่อเวลาผ่านไป" การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่สามารถมุ่งไปสู่ผลตอบแทนที่รวดเร็วได้ แต่รับรองว่าคนรุ่นต่อ ๆ ไปสามารถทำกำไรได้อย่างน้อยก็ในระดับเดียวกับที่คนรุ่นปัจจุบันทำ สิ่งนี้ต้องมีการวางแผน "ชั่วคราว" การลงทุนด้านเวลามาก่อนการมีอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรม ในขณะที่การพัฒนาที่ยั่งยืนยังต้องใช้เวลาเพื่อให้ได้ผลกำไรที่ยั่งยืนในอนาคต ดังนั้น ในการประเมินมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ยั่งยืน "เวลา" เป็นตัวกำหนด

“ทรัพยากร” เป็นหลัก เช่นเดียวกับ “วิธีการ” และ “ผลลัพธ์” ของกระบวนการพัฒนาในอุดมคติ (Meissner, 2017)

สรุป ความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถือเป็นกลไกหลักที่สำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการรับประกันที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่ยั่งยืนให้ความสำคัญในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นมิติด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้เนื่องจากมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

2.5.3 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

จุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) นั้นเกิดจากแนวคิดของนาย John Howkins ซึ่งได้เขียนแนวคิดว่าด้วย Creative Economy ในปี 2001 โดยอธิบายว่าเป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งเน้นคุณค่าบนพื้นฐานของคุณภาพบนจินตนาการใหม่ ๆ แทนที่จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นทรัพยากรอันประกอบด้วยแรงงานและเงินทุนแบบเก่า เศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) จะมีความหมายกว้างและครอบคลุมมากกว่าอุตสาหกรรมในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Industry) กล่าวคือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มที่มีนวัตกรรมและครอบคลุมทุกกิจกรรมของระบบเศรษฐกิจ นักวิชาการบางคนกล่าวว่า การพัฒนาในด้านความสร้างสรรค์เป็นลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งผิดกับยุคศตวรรษที่ 19 และ 20 ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นการผลิต (Manufacturing) (สมชาย ภาควิชาวิศวกรรม, 2559)

มีนักทฤษฎี และนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

1) จอห์น ฮาวกินส์ (John Howkins อ้างถึงใน อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ. 2554) เจ้าของ แนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ได้อธิบายง่ายๆ ว่า คือ “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์” ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ประกอบด้วย 1. การใช้ความคิด (Ideas) ทั้งความคิดเดิมหรือใหม่ ในการสร้างความคิดใหม่ๆ โดย ความคิดนี้เริ่มต้นจากจินตนาการและพรสวรรค์ของปัจเจกบุคคลเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) 2. เศรษฐกิจสร้างสรรค์เกิดขึ้นเมื่อมีการใช้ความคิด (Ideas) ผลิตสินค้าและบริการ ซึ่ง น่าสนใจและมีมูลค่า/คุณค่า 3. วิธีการที่หลากหลายในการที่คน มี แบ่งปัน และขายความคิด (Ideas) คือ เศรษฐกิจ สร้างสรรค์นั่นเอง 4. ผลที่ตามมา คือ การเพิ่มขึ้นของ ราคาสินค้า/บริการ GDP และค่าจ้างเฉลี่ย

2) จุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) นั้นเกิดจากแนวคิดของนาย John Howkins ซึ่งได้เขียนแนวคิดว่าด้วย Creative Economy ในปี 2001 โดยอธิบายว่าเป็นระบบเศรษฐกิจซึ่งเน้นคุณค่าบนพื้นฐานของคุณภาพบนจินตนาการใหม่ ๆ แทนที่จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นทรัพยากรอันประกอบด้วยแรงงานและเงินทุนแบบเก่า เศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) จะมีความหมายกว้างและครอบคลุมมากกว่าอุตสาหกรรมในเชิง

สร้างสรรค์ (Creative Industry) กล่าวคือเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มที่มีนวัตกรรมและครอบคลุมทุกกิจกรรมของระบบเศรษฐกิจ นักวิชาการบางคนกล่าวว่า การพัฒนาในด้านความสร้างสรรค์เป็นลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งผิดกับยุคศตวรรษที่ 19 และ 20 ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นการผลิต (Manufacturing) (สมชาย ภาคภาสน์วิวัฒน์, 2559)

3) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ สรุปลงได้ตาม ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ. 2454 (ราชกิจจานุเบกษา. 2554: 1) หมายถึง การ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์งาน และการ ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมการสั่งสมความรู้ของ สังคม และเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่

4) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552: 19- 20) ได้สรุปไว้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบร่วมของแนวคิดการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของการใช้ องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของ สังคม (Wisdom) และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (Technology and Innovation)

5) เสาวรภย์ กุสุมา ณ อยุธยา กล่าวว่า นิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์อยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงมีการให้ คานิยาม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ไว้ดังนี้

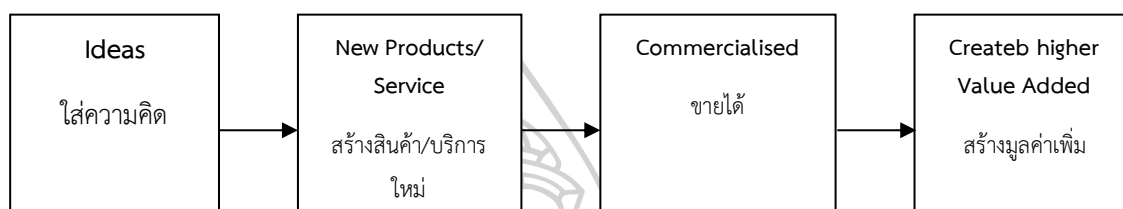
(1) จอห์น ฮาวกินส์ (John Howkins) ได้ให้นิยามของ Creative Economy ไว้ว่า “How people make money from idea” หมายถึง การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความ คิดของมนุษย์

(2) ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center: TCDC) ได้ให้นิยาม Creative Economy ไว้ว่า “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความ คิดของมนุษย์ สาขา การผลิตที่ พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries: CI)” เป็น กลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เป็นวัตถุดิบสำคัญ

(3) องค์การความร่วมมือเพื่อการค้าและการพัฒนา UNCTAD (United Nation Conference on Trade and Development) ได้ให้ ความหมายของ “เศรษฐกิจ สร้างสรรค์” ในบริบทของการ ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจไว้ว่า “เป็นแนวความคิดในการพัฒนา และสร้างความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจโดยใช้สินทรัพย์ที่เกิดจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์”

6) สมชาย ภาคภาสน์วิวัฒน์ กล่าวว่า ความหมายของเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) จะเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่พึ่งพาจินตนาการและความ สร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคลเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ กิจกรรมในการสร้างสรรค์ดังกล่าวอาจมี

องค์ประกอบเชิงวัฒนธรรมหรือไม่มีก็ได้ อาจกล่าวได้ว่า ในลักษณะเศรษฐกิจดังกล่าวนั้น ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคลเป็นทั้งจุดกำเนิดของคุณค่าและเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ธุรกรรม เศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์อาจจะครอบคลุมการผลิตสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม ของเล่น และเกม ตลอดจนการวิจัยและการพัฒนา นักวิเคราะห์บางคนได้แบ่งเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี และ 2. กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 9 แสดงความหมายอย่างง่ายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์
(ที่มา : อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ, 2554)

การเน้นเรื่องทรัพยากร (Resource eased) และประสิทธิภาพ (Efficiency driven) ในยุคศตวรรษที่ 20 หรือยุคสังคมหลังอุตสาหกรรม (Post industrial society) อันเป็นสิ่งคมข่าวสาร ความรู้ และ Network ในยุคดังกล่าว องค์ประกอบสำคัญคือข้อมูลความรู้ซึ่งถูกให้ความสำคัญมากกว่าความสร้างสรรค์ใหม่ ๆ และไม่ได้คำนึงถึงการสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคล หรือบริบททางวัฒนธรรม นับตั้งแต่ยุคทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ศิลปะและวัฒนธรรมได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในระบบเศรษฐกิจ นำไปสู่แนวคิดที่ว่าด้วยอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industry) และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry) อันเป็นยุคที่ให้ความสำคัญกับเรื่องความคิดสร้างสรรค์ Design และสื่อ ประเทศที่มีส่วนในการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวคือประเทศอังกฤษ โดยเฉพาะกระทรวงวัฒนธรรมและกีฬา โดยกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมาย 14 อุตสาหกรรมในปี 1998 แต่บุคคลที่มีความสำคัญในการพัฒนา Creative Economy คือนาย Richard Florida ซึ่งสร้างสรรค์ Creative Class (ขึ้นเรียนในเรื่อง Creative Economy) และนาย Charles Landry ซึ่งริเริ่มเรื่องเมืองสร้างสรรค์ (Creative city) (สมชาย ภาคภาสนวิวัฒน์, 2559)

ในแต่ละประเทศกำหนดขอบเขตประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันไป ในประเทศ สหราชอาณาจักร กำหนดขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ 13 กลุ่ม ประเทศออสเตรเลีย กำหนดขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ 11 กลุ่ม ประเทศฮ่องกง กำหนดขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ไว้ 12 กลุ่ม และประเทศไทย กำหนดขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ 15 กลุ่ม โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ประเด็น เปรียบเทียบ	ประเทศ			
	สหราชอาณาจักร	ออสเตรเลีย	ฮ่องกง	ไทย
ขอบเขต เศรษฐกิจ สร้างสรรค์	ประกอบด้วย 13 กลุ่ม 1. โฆษณา 2. สถาปัตยกรรม 3. ศิลปะและวัตถุ โบราณ 4. หัตถกรรม 5. งานออกแบบ 6. แฟชั่น 7. ภาพยนตร์และวีดีโอ 8. ดนตรี 9. ศิลปะการแสดง 10. คอมพิวเตอร์และ วีดีโอเกมส์ 11. ซอฟต์แวร์ 12. โทรทัศน์และวิทยุ 13. สิ่งพิมพ์	ประกอบด้วย 11 กลุ่ม 1. โฆษณา 2. สถาปัตยกรรม 3. งานออกแบบ 4. ดิจิตอล อินเทอร์เน็ต เทนเมนท์ 5. ภาพยนตร์ 6. การบริการทาง เทคโนโลยี สารสนเทศ 7. เพลง 8. ศิลปะการแสดง 9. สิ่งพิมพ์ 10. วิทยุโทรทัศน์ 11. การเจรจา การค้าขายงาน ศิลปะ ของเก่า และ งานหัตถกรรม	ประกอบด้วย 12 กลุ่ม 1. โฆษณา 2. สถาปัตยกรรม และ บริการทางวิศวกรรม 3. การตลาดของเก่า 4. เครื่องเคลือบ 5. งานออกแบบ 6. ภาพยนตร์ และวีดี ทัศน์ 7. สื่อบันทึกภาพ และ เสียง 8. ดนตรี และ ศิลปะการแสดง 9. การพิมพ์ 10. ซอฟต์แวร์ คอมพิวเตอร์ 11. โทรทัศน์ และวิทยุ 12. ศิลปิน องค์กร ทางการศึกษา และ วัฒนธรรม	ประกอบด้วย 15 กลุ่ม 1. งานออกแบบ 2. แฟชั่น 3. ธุรกิจโฆษณา 4. ภาพยนตร์และวีดี ทัศน์ 5. การกระจายเสียง 6. ธุรกิจการพิมพ์ 7. สถาปัตยกรรม 8. ศิลปะการแสดง 9. หัตถศิลป์ 10. งานฝีมือและงาน หัตถกรรม 11. การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม 12. การแพทย์แผนไทย 13. อาหารไทย 14. ดนตรี 15. ซอฟต์แวร์

ตารางที่ 9 ตารางเปรียบเทียบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศต่าง ๆ

(ที่มา : อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยใช้นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญในการช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการผลิตที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญเพื่อต่อยอดต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยที่ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเหล่านั้น สามารถเริ่มสร้างได้จากบุคคลเพียงคนเดียวจนไปถึง องค์กรที่มีขนาดใหญ่ ดังนั้น นวัตกรรมจึงสามารถเพิ่มศักยภาพและผลิตภาพของแรงงานได้โดยตรง

ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และเป็นการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานราคาถูกหรือการผลิตที่สร้างมลพิษอย่างอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นยังมีส่วนช่วยสร้างงานและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจากการมีเครือข่ายความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับชุมชนช่วยส่งเสริมความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของร่วมกันซึ่งช่วยสร้างทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ในด้านสังคม เศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังช่วยลดช่องว่างทางสังคมอันเกิดขึ้นจากส่งเสริมการจ้างงานในกลุ่มแรงงานสตรี แรงงานคนชรา และคนพิการ ดังนั้น การสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับชุมชนจึงช่วยกระจายรายได้ พัฒนาชุมชนให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ซึ่งจะช่วยลดการที่แรงงานอพยพออกไปทำงานในเขตเมือง นอกจากนี้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังเป็นกิจกรรมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งทั้งหมดนี้สามารถเชื่อมโยงไปสู่บริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจนวัตกรรมโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนช่วยในการลดปัญหาความยากจน เนื่องจาก รายได้ส่วนใหญ่ของการผลิตในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ตกไปสู่แรงงาน และสามารถสร้างการเชื่อมโยงไปสู่องค์ความรู้ในชุมชนโดยตรง เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างงานศิลปะ การออกแบบ การแพทย์แผนไทย ซึ่งเหล่านี้ล้วนต้องพึ่งพากับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา; 2561)

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดเล็กเป็นอุตสาหกรรมที่เพิ่มขีดความสามารถให้กับคนงานมากที่สุดโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมของชาติเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมควรได้รับความสนใจผลิตภัณท์ที่ผลิตโดยอุตสาหกรรมขนาดเล็กในปัจจุบันมีวงจรชีวิตที่ค่อนข้างสั้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น จำเป็นต้องมีรูปแบบกลยุทธ์ในการพัฒนารูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในกุญแจสำคัญที่ทำให้อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศมีความเข้มแข็งในการมีอำนาจในการแข่งขันที่ยอดเยี่ยมในตลาดระดับประเทศและระดับภูมิภาค ในการจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณท์ที่ไม่ถูกต้ององค์ประกอบทั้งหมดจะต้องได้รับการประเมินบนพื้นฐานของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ อีกองค์ประกอบหนึ่งคือฟังก์ชันควบคุมที่ระบุปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของโลก ฟังก์ชันนี้ต้องทำงานอย่างตอบสนองและรวดเร็วในการแจ้งข้อมูลที่ประมวลผลซึ่งทำให้กลยุทธ์ไม่ประเมิน ดังนั้นในฐานะนักออกแบบจึงจำเป็นต้องวางกลยุทธ์โดยใช้แนวคิดการออกแบบด้วยวิธีการแบบมีส่วนร่วมแบบโต้ตอบ (Hendriyana, 2017)

สรุป เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) คือ การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิด ของมนุษย์ด้วยการใช้ความคิด (Ideas) ทั้งความคิดที่มีรากฐานเดิมหรือหรือการใช้ความคิดใหม่ๆ ด้วยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของ สังคม (Wisdom) และ

เทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (Technology and Innovation) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ

แม้ว่าประเทศไทยมีการนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศมาในระยะเวลาหนึ่งแล้ว แต่แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมงานฝีมือและงานหัตถกรรมของไทย ซึ่งไม่เพียงแต่การส่งเสริมให้งานหัตถกรรมเกิดมูลค่าเพิ่ม แต่การสร้างคุณค่าที่แฝงเรื่องราวและให้ความสำคัญกับความเป็นวิถีวัฒนธรรมตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบซึ่งเป็นทรัพยากรในชุมชน กระบวนการผลิตจากความตั้งใจของช่างฝีมือ แม้กระทั่งการให้ความสำคัญในการออกแบบสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ก็จะเป็นส่วนที่ช่วยยกระดับคุณค่างานหัตถกรรมได้มากขึ้นกว่าเดิม

2.5.4 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy)

หลักเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 องค์ประกอบซึ่งยึดทางสายกลางเป็นหลักและ 2 เงื่อนไข โดย 3 องค์ประกอบดังกล่าวคือ 1. แนวคิดในด้านพอประมาณ 2. การมีเหตุมีผล (Reasonableness) 3. การสร้างภูมิคุ้มกัน โดยทั้ง 3 จะสำเร็จได้จากการบรรลุเงื่อนไข 2 ประการคือ 1. การมีความรู้ และ 2. การมีคุณธรรม การจะสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเศรษฐกิจของประเทศหรือของส่วนตัวก็คือ การพัฒนาความรู้หรือการพัฒนานวัตกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำความรู้มาสร้างมูลค่าเพิ่ม แนวทางดังกล่าวนี้คือการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของแนวนโยบายของรัฐบาลในการที่จะบรรลุสู่เป้าหมาย 4.0 (สมชาย ภาคภาสน์ วิวัฒน์, 2559)

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับตั้งแต่ ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะ

เจ้าหน้าที่ ของรัฐนักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (ประมวลและกลั่นกรองจากพระ ราชดำรัสของพระ บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

จิรายู อิศรางกูร ณ อยุธยา (2551) ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง อธิบายถึงการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ว่า เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้ความรู้ ความรอบคอบละคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำต่าง ๆ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่พอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องอาศัยความรู้ และคุณธรรม เป็นเงื่อนไขพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมต่าง ๆ อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน ฯลฯ ตลอดเวลาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญา

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559) ประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ (กรมที่ดิน, 2559) ต้องคำนึงถึง 4 มิติ ดังนี้

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไป ประยุกต์ใช้ใน 4 มิติ	รายละเอียด
ด้านเศรษฐกิจ	ลดรายจ่าย / เพิ่มรายได้ / ใช้ชีวิตอย่างพอควร / คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ / มีภูมิคุ้มกัน / ไม่เสี่ยงเกินไป / การเฟื่องทางเลือกสำรอง
ด้านสังคม	ช่วยเหลือเกื้อกูล / รู้รักสามัคคี / สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ / เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้ค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด / ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
ด้านวัฒนธรรม	รักและเห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทย / เห็นประโยชน์และคุณค่าของ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น / รู้จักแยกแยะและเลือกรับวัฒนธรรมอื่น ๆ

ตารางที่10 ตารางการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ใน 4 มิติ

(ที่มา : กรมที่ดิน, 2559)

ประเทศไทยกับเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือหลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจพอเพียงมิใช่หมายความว่า การกระเปียดกระเสียนจนเกินสมควร หากแต่อาจทุ่มเพื่อได้เป็นครั้งคราวตามอัตรภาพ แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคการเกษตร หรือภาคชนบท แม้แต่ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ และการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่าง

พอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559) นอกจากนี้ สุเมธ ตันติเวชกุล (2552) ได้กล่าวว่า "หลาย ๆ คนกลับมาใช้ชีวิตอย่างคนจน ซึ่งเป็นการปรับตัวเข้าสู่คุณภาพ" และ "การลงมือทำด้วยความมีเหตุมีผล เป็นคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียง"

เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบุมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ ต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้อย่างดี (ศักดิ์สิน ช่องดารากุล, 2550)

การพัฒนาชุมชนที่จะให้เกิดความยั่งยืนนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติ ช่วยให้เกิดความยั่งยืนได้จริง บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (สมาคมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งประเทศไทย, 2550) นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต้องมียุทธศาสตร์ ซึ่งหมายถึงแนวทางที่กำหนดขึ้นเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนาของชุมชน โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติจริงของคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนหลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพาและรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก (พลุ เดชะรินทร์, 2548)

สรุป เศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวคิดที่ยึดทางสายกลางเป็นหลักบนพื้นฐานของ “การพึ่งตนเอง” ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล พร้อมการสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ที่ดีในตัว โดยจะสำเร็จได้จากการบรรลุเงื่อนไข 2 ประการคือ “การมีความรู้และการมีคุณธรรม” ทั้งนี้การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ถือเป็นการเตรียมความพร้อมที่รับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง โดยต้องอาศัยความรู้ ซึ่งต้องมี ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน รวมทั้งการมีคุณธรรมซึ่งต้องยึดถือคุณธรรมต่าง ๆ อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน ฯลฯ เป็นพื้นฐานอยู่ตลอดเวลาที่ประยุกต์ใช้แนวทางปรัชญานี้

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาต่อยอดโดยประยุกต์ใช้ในการออกแบบวิถีวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ แม้ว่ากรมมีรายได้ในจำนวนที่มากอาจจะไม่ใช่คำตอบที่แท้จริงสำหรับการดำเนินชีวิต แต่การใช้ชีวิตแบบพอประมาณด้วยความสุข และให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตควบคู่กับการยึดหลักคำสอนของศาสนาอิสลามถือเป็นวิถีของผู้คนในชุมชนบ้านดุกุน นอกจากนี้การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างชุมชนด้วยการพัฒนาความรู้หรือการพัฒนานวัตกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำความรู้มาสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างมีคุณค่าภายใต้วิถีวัฒนธรรมของชุมชนถือเป็นแนวทางสำคัญเช่นกัน

2.5.5 แนวคิดภูมิสังคม

คำว่า “ภูมิสังคม” (Social Geography) หรือ Geosocial เป็นคำที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ทรงใช้เป็นหลักการทรงงานที่ว่า “การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน” (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ดังนั้นการศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนหนึ่งๆ ต้องให้ความเคารพและสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” (ศิริพันธ์ นันสุนานนท์ และคณะ, 2561)

ภูมิสังคมกับแนวพระราชดำริ ปัจจุบันได้มีการพูด การคิดและการทำในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนกันมาก เดิมทีการพัฒนา ของประเทศไทย คือการเน้นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแต่ประการเดียว และการพัฒนาในรูปแบบนี้ทำ ไปนานเข้าผู้คนเริ่มตระหนักกันว่า การพัฒนาที่มุ่งเห็นที่ตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยไม่คำนึงถึงเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นมีผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์นานับประการ ยกตัวอย่าง เช่น ทรัพยากรธรรมชาติทุกด้านถูกใช้ไปอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่คิดถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของทั้งพืชและสัตว์ รวมถึงตัวมนุษย์เองด้วย ทำให้มีการสรุปกันว่า ผลการพัฒนา ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันไม่ยั่งยืน เพราะการพัฒนานั้นขาดความสมดุล ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (มโนญ มุขข์ประดิษฐ์, 2551) การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้นจะต้องให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาค นั้น ๆ เนื่องจากแต่ละแห่งผู้คนมีความแตกต่างกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน ทรงใช้คำว่า “ภูมิสังคม” (ปราโมทย์ สัมคร การ, 2550)

กระแสของการพัฒนายุคใหม่ก็คือการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่บนความพอดีและมี ดุลยภาพ มีผู้ให้นิยามการพัฒนาในรูปแบบใหม่นี้แตกต่างกันไป แต่ก็พอสรุปได้ว่า การพัฒนา ที่ยั่งยืน ได้แก่การพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ที่ยืนยาวต่อไปในอนาคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง

งานหลากหลายเพื่อพัฒนาประเทศและยกระดับ คุณภาพชีวิตของพสกนิกรให้ดีขึ้น อย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับที่พอรับได้และพออยู่-พอกิน สมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์และอยู่ในแผ่นดินไทย แผ่นดินไทย ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นอู่ข้าว-อู่น้ำอันอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรและพืชพันธุ์ธัญญาหาร แต่การเร่งรัดพัฒนาตามแนวคิดและทฤษฎีทาง ตะวันตกในยุคหนึ่ง ทำให้เกิดผลข้างเคียงของการพัฒนา ทำให้ต้องมาคิดถึงเรื่อง "การพัฒนาที่ยั่งยืน" ที่พระองค์ทรงดำเนินการมานานแล้วกว่า 5 ทศวรรษ และกล่าวได้ว่าทรงดำเนินการ มาก่อนที่จะมีผู้ใดคำนึงถึงเรื่อง "ความยั่งยืน" ด้วยซ้ำไป สังคม คือ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต แนวคิดทัศนคติ ที่แตกต่างกันและอยู่ล้อมรอบผู้คนที่มีชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น นักวางแผนพัฒนาจะต้องไม่ประเมินหรือ คาดการณ์ว่าผู้คนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะมี วัฒนธรรม ค่านิยม และการชอบหรือไม่ชอบสิ่งใด เหมือนกันไปหมดเป็นบรรทัดฐาน เราจะต้องไม่ไป ตัดสินใจแทนเขาในเรื่องของความต้องการและ ความพึงพอใจตามแนวคิดที่ผูกพันอยู่กับเรา (มบุญ มุกข์ประดิษฐ์, 2551) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงดู ลักษณะทางภูมิศาสตร์และลักษณะของสังคม ไม่ใช่ว่าจะเอาอะไรที่ทันสมัยมาก ๆ เข้าไปให้ชาวบ้าน ทั้งที่เขาไม่สามารถใช้ได้ การดำเนินการต่าง ๆ ต้องให้สอดคล้องกับลักษณะภูมิสังคม (ปราโมทย์ สมัครการ, 2550) ดังนั้น แนวคิดในการพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงหลัก 2 ประการนี้สำคัญ อย่าได้ไป แปรเปลี่ยนสภาพ ทั้งของผู้คนในพื้นที่และภูมิประเทศตรงนั้นให้เสียไปจากสภาพเดิมเป็นประการ สำคัญ การพัฒนาโดยยึดหลัก "ภูมิสังคม" นั้นจะต้องยึดหลักขั้นตอนของการดำเนินการว่า ทุกอย่าง ต้องเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนสภาพแวดล้อมทุกอย่างลงตัว ดังเช่น ทฤษฎีของการ "ระเบิดจากข้างใน" ซึ่งก็คือ ความพร้อมของทุกคนในสังคมนั้น ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันและพลัง ในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำในสิ่งที่ทุกคนเห็นว่าเป็นปัญหาและจะต้องพัฒนาให้ก่อประโยชน์สุข แก่ส่วนรวมในสังคมนั้น และเมื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้เองแล้ว จึงค่อยขยายการดำเนินงานออกสู่สังคม ภายนอก (มบุญ มุกข์ประดิษฐ์, 2551)

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้นจะต้องสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้นๆ และ ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมของสังคมจิตวิทยาในแต่ละท้องถิ่นเป็น หลัก เนื่องจากแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน สภาพภูมิประเทศ วิธีการดำรงชีวิตและขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคจะแตกต่างกัน ทรงใช้คำว่า "ภูมิสังคม" คือ ทรงดูลักษณะ ภูมิศาสตร์แต่ละสังคม ไม่ใช่ว่าจะเอาอะไรที่ทันสมัยมาก ๆ เข้าไปให้ชาวบ้านทั้งที่เขาไม่สามารถใช้ได้ หรือพยายามทำการเพาะปลูกบนพื้นที่แห้งแล้งให้ได้ ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ผิด พระองค์ทรงชี้แนะ ตลอดเวลาว่า การดำเนินการต่าง ๆ นั้นต้องให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมนั้นๆ (แสนคำดอย, 2552 อ้างข้อมูลการบรรยายจาก สุเมธ ตันติเวชกุล)

หลักการดำเนินงานที่สำคัญของโครงการพระราชดำริ

- (1) การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
- (2) การพัฒนาต้องเป็นไปตามขั้นตอน ตามลำดับความจำเป็นและประหยัด
- (3) การพึ่งตนเอง
- (4) ภูมิสังคม
- (5) เรียบง่ายและประหยัด
- (6) การส่งเสริมความรู้และเทคโนโลยีวิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสม
- (7) การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียน ตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่พอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การใช้ หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผล ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องอาศัย ความรู้ และคุณธรรม เป็นเงื่อนไขพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน ส่วนเงื่อนไข คุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรมต่าง ๆ อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน ฯลฯ ตลอดเวลาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2551)

สรุป สภาพทางกายภาพของลักษณะภูมิประเทศในพื้นที่ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่อยู่รอบๆ ท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปแต่ละแห่งตามภูมิประเทศสามารถสร้างให้เกิดเป็น “ภูมิสังคม” ในการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนควรให้ความสำคัญกับการนำแนวคิดด้านภูมิสังคมมาใช้เป็นแนวทางร่วมหรือบูรณาการกับแนวคิดอื่นๆ ได้ ในพื้นที่วิจัยชุมชนบ้านดุนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบและที่ดอนค่อนข้างสูงซึ่งตามประวัติยังไม่เคยมีน้ำท่วม โดยมีพื้นที่ของชุมชนทางทิศตะวันออกติดกับภูเขาเจ็ดยอดซึ่งเดิมในอดีตมีสภาพเป็นป่าทึบ มีสัตว์นานาชนิด แม้ปัจจุบันจะไม่มีสัตว์ป่าที่ดุร้ายพื้นที่ป่าชุมชนสามารถเรียนรู้สภาพแวดล้อมของพื้นที่และพื้นที่แห่งนี้ก็เป็นแหล่งพึ่งพาทางอาหารของชุมชนมาตั้งแต่อดีต อาทิ การหาน้ำผึ้งจากดอกไม้ป่าซึ่งมีรสชาติที่หวานและหอมกว่าน้ำผึ้งในป่าโกงางที่มีรสชาติค่อนข้างขมซึ่งอยู่ในแหล่งชุมชนเช่นเดียวกัน เป็นต้น

หมู่บ้านดุนมีคลองดุนซึ่งสายน้ำที่เป็นแหล่งอาหารของผู้คนในชุมชนมาตั้งแต่อดีต และคลองแห่งนี้ก็เชื่อมโยงกับปากคลองในหมู่บ้านปากคลองที่ไหลลงทะเลซึ่งเป็นแหล่งการทำอาชีพประมงของผู้คนในตำบล แม้ว่าอาชีพประมงจะไม่ใช่อาชีพหลักของผู้คนในหมู่บ้านแต่วิถีประมงก็เป็นวิถีหนึ่งที่ทำกันเรื่อยมาตั้งแต่อดีต ผู้คนบางส่วนใช้ชีวิตนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรมโดยออกทะเลไปหาปลา

ในบางช่วงของรอบปี เช่น ช่วงฤดูหลังมรสุม โดยเน้นเดินทางไปจับสัตว์น้ำเพื่อเป็นอาหารในชีวิตประจำวัน หากหาได้ในปริมาณที่มากก็จะแบ่งแจกจ่ายหรือจำหน่ายให้กับผู้คนในหมู่บ้านเป็นครั้งคราว สำหรับบางคนที่ไม่ได้ออกเรือไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านหรือช่างจักสานก็สามารถออกไปหาปลา หาหอย ริมหาดหัวหินซึ่งเป็นชายหาดในพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียงซึ่งอยู่ในตำบลเช่นกันโดยผู้คนส่วนใหญ่เข้าใจถึงพื้นที่ สภาพภูมิอากาศ มีการเรียนรู้และเข้าใจถึงช่วงเวลาน้ำขึ้น และน้ำลงจากบรรพบุรุษซึ่งสืบทอดกันมาจึงสามารถที่จะวางแผนในการใช้ชีวิตได้เป็นอย่างดี

บริเวณพื้นที่หาดหัวหินของหมู่บ้านหัวหินยังเป็นแหล่งทรัพยากรเตยที่สำคัญของช่างจักสาน พื้นที่ส่วนนี้มีป่าสนและต้นเตยเจริญเติบโตอยู่ นอกจากนี้พื้นที่ป่าชุมชนของบ้านปากคลอง ก็เป็นแหล่งทรัพยากรเตยที่สำคัญของช่างสานในหมู่บ้านเช่นเดียวกัน ช่างสานได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาในการเลือกใบเตยที่เหมาะสมกับการทำงานหัตถกรรม โดยมักเลือกตัดต้นเตยจากกอเตยที่อยู่รวมกันหลาย ๆ กอที่มีใบไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไปซึ่งเป็นใบที่เหมาะสมสำหรับใช้ในงานหัตถกรรม การตัดเตยที่ไม่ตัดถึงโคนต้นเพื่อให้ต้นเตยสามารถแตกหน่อใหม่ นอกเหนือจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากร ยังเป็นวิถีการใช้ทรัพยากรในลักษณะหมุนเวียนเช่นเดียวกัน รวมทั้งการเว้นช่วงเวลาในการตัดเตยในช่วงเดือนธันวาคมก็เป็นการพักพื้นที่ให้ต้นเตยเติบโตตามธรรมชาติเป็นต้น

ดังนั้นการที่ผู้คนในชุมชนมีการเรียนรู้และเข้าใจถึงภูมิศาสตร์ การเข้าใจธรรมชาติ การเคารพต่อธรรมชาติที่ให้ประโยชน์แก่ผู้คน การเข้าใจถึงวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในชุมชนซึ่งเป็นการเข้าใจถึงพื้นที่และวัฒนธรรมในชุมชนภายใต้วิถีมุสลิมในองค์รวมทำให้เกิดเป็นระบบภูมิสังคม อย่างไรก็ตามหากระบบภูมิสังคมในชุมชนคุณนุมีการสร้างสรรค์อย่างมีระบบ หรือข้อกำหนดสำหรับวิถีชุมชนในบางส่วนเพื่อความเป็นระบบระเบียบ นอกจากจะเป็นการปรับชีวิตในการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้คนกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ยังจะสร้างวิถีวัฒนธรรมในรูปแบบที่สร้างสรรค์ภายใต้การเข้าใจถึงพื้นที่และวัฒนธรรมชุมชนอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.5.6 แนวคิด BCG model

ยุทธศาสตร์ชาติปี 2561 – 2580 มีการเน้นด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2563) โดยเฉพาะสังคมไทย ผู้คนในชุมชนท้องถิ่นหลายต่อหลายแห่งได้ปรับและเปลี่ยนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น รวมถึงสร้างความยุติธรรมทางสังคมและลดความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2558) ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้าน

สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

BCG Model เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ โดยนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งภายในของประเทศไทย คือความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์พร้อมกับปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อรักษาความมั่นคงทางวัตถุดิบสมดุลของสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว, 2561) การใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า “BCG Model” ซึ่งเป็นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อมๆ กันเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ BCG Model มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal: SDGs) และสอดคล้องกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565)

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) มุ่งเน้นการสร้างเศรษฐกิจจากทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) ปี 2573 (ค.ศ. 2030) ของสหประชาชาติได้ตั้งเป้าหมายไว้ 17 เป้าหมาย โดยในเป้าหมายจะมีเรื่องเศรษฐกิจชีวภาพรวมอยู่ 11 เป้าหมาย (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2562) เศรษฐกิจชีวภาพ คือ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า ควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในหลากหลายสาขามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดนวัตกรรม ทรัพยากรที่นำมาผลิตในระบบเศรษฐกิจชีวภาพต้องสามารถปลูกทดแทนหรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (renewable) ลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว, 2561) ในระบบเศรษฐกิจชีวภาพมีการนำทรัพยากรชีวภาพมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์หมุนเวียนได้ดีกว่าเดิมและมูลค่าเพิ่มขึ้น (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2562) ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาหลักการเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นกระแสโลกที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดเนื่องจากภาวะโลกร้อน ความต้องการอาหารและพลังงานสะอาดที่เพิ่มขึ้นเพื่อรองรับจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่พื้นที่เพาะปลูกลดลง หลายประเทศจึงเร่งจัดทำ Bio economy Blueprint ของประเทศอย่างจริงจังและนำเทคโนโลยีในด้านเกษตรกรรม เทคโนโลยีชีวภาพและสหเวชศาสตร์ (Health science) มาใช้สร้างผลิตภัณฑ์ชีวภาพที่มีมูลค่าสูงและ

หลากหลายเพื่อผลักดันเศรษฐกิจชีวภาพให้กับประเทศ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2562)

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนให้ทรัพยากรในระบบการผลิตทั้งหมดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมและนำกลับมาใช้ใหม่ได้เพื่อรับมือกับปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคตที่จะมีความต้องการใช้ทรัพยากรผลิตเพิ่มมากขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความต้องการสินค้าและบริการของผู้บริโภค ดังนั้น เศรษฐกิจหมุนเวียนจึงมุ่งเน้นการคงคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้นานที่สุด ส่งเสริมการใช้ซ้ำ สร้างของเสียในปริมาณที่ต่ำที่สุด และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิต และบริโภค ด้วยการนำวัสดุที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากรการผลิต และสร้างของเสียในรูปแบบเศรษฐกิจที่เป็นเส้นตรงหรือ Linear Economy (ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว, 2561) สิ่งหนึ่งที่ไม่ควรละเลยสำหรับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่จะช่วยเติมเต็มให้ครบวงจรมากยิ่งขึ้น คือ เริ่มตั้งแต่การคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ไปจนถึงการใช้งานและการบริหารจัดการหลังสิ้นอายุผลิตภัณฑ์ รวมถึงการออกแบบโมเดลทางธุรกิจแบบใหม่ ที่มีแนวคิดโดยมองให้ครอบคลุมถึงการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ให้เป็นวงจรแบบปิด หรือ Close Loop ที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรได้มากกว่า และต้องให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วย (สำนักงานสภาพัฒนาการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564) เศรษฐกิจหมุนเวียน จึงเป็นแนวคิดดำเนินธุรกิจสมัยใหม่ที่ตอบโจทย์การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่ผลิตสินค้าโดยใช้คุณค่า (Value) ของทรัพยากรอย่างเต็มประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด (ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในไต้หวัน, 2564)

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ความคิดเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจสีเขียว” เกิดขึ้นมานานแล้ว มีการพูดถึงในเวทีโลกมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยมีจะถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (ประพิมพ์ผืน เชียงกุล, 2559) เศรษฐกิจสีเขียว เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับสากล (ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว, 2561) เศรษฐกิจสีเขียวเป็นวิธีการในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงมิติสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการลดความเสี่ยงต่อระบบนิเวศ อีกทั้งยังเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่และสังคมของมนุษย์ในระยะยาว โดยให้ความสำคัญกับการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน อาทิ การปรับตัวของภาคธุรกิจที่เน้นการใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศรวมทั้งการควบคุมมลพิษ เป็นต้น (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ, 2562) ในระดับโลก การต่อสู้ทาง

ความคิดและแนวปฏิบัติเรื่อง “เศรษฐกิจสีเขียว” ยังดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยกลุ่มที่สนับสนุนเศรษฐกิจสีเขียวจะคาดหวังว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและระบบทุนนิยมในปัจจุบันสามารถนำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศได้ ซึ่งรัฐอาจจะต้องช่วยสร้างมาตรการทางสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกระตุ้นให้บริษัทเอกชนผลิตสินค้าและใช้เทคโนโลยีที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (ประพิมพ์ผืน เชียงกุล, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยระบุว่า เศรษฐกิจสีเขียว คือ การพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมการพัฒนามีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ, 2556)

สรุป การพัฒนาในมิติด้านเศรษฐกิจที่ควบคู่กับมิติด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน BCG Model ถือเป็นโมเดลในการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยจุดแข็งของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ สามารถนำไปสู่การพัฒนาภายใต้แนวคิดนี้ ทั้งในรูปแบบเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) ที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่าควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในระบบการผลิตอย่างคุ้มค่าและสามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่ภายใต้ความรับผิดชอบทั้งในส่วนการผลิตและการบริโภคซึ่งสร้างให้เกิดสัมพันธ์อย่างเป็นวงจร และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งถือเป็นเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในการดูแลคุณภาพของสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้มีการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าซึ่งในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการมีการคำนึงถึงความสัมพันธ์และศักยภาพของระบบนิเวศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ในส่วนการส่งเสริมหัตถกรรมในพื้นที่วิจัยสามารถนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมวิถีวัฒนธรรม และงานหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน การนำ BCG model อาจเริ่มด้วยแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งที่เหมาะสม อาทิ แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน หรือ Circular Economy เนื่องจากการทำงานหัตถกรรมจักสานแต่ละครั้งจะมีเศษวัสดุคือเส้นตอกที่เหลือจากการสานที่จำเป็นต้องตัดทิ้งโดยนำมาพัฒนาต่อเพื่อสร้างเป็นวัสดุใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ใหม่ในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากรูปแบบการจักสานอีกครั้ง โดยสามารถสร้างความเชื่อมโยงกับนักออกแบบ หรือ SMEs ต่าง ๆ ในการพัฒนางานร่วมกัน หรือแม้กระทั่งการเชื่อมโยงหน่วยงานเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมในการให้คำปรึกษาในการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งนอกเหนือจากการนำทรัพยากรเหลือใช้ในชุมชนมาใช้ให้เกิดคุ้มค่าในรูปแบบการหมุนเวียนทรัพยากร ยังสามารถสร้างวิถีใหม่ในงานหัตถกรรมของช่างจักสานที่คำนึงถึงกระบวนการผลิต การรักษาระบบนิเวศในชุมชน เพื่อสร้างผลงานรูปแบบใหม่ที่มีคุณค่าเชิงสิ่งแวดล้อมอย่างสร้างสรรค์มากขึ้น

สรุปการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนสำหรับการวิจัยในภาพรวม การนำแนวคิดการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนไปใช้ในการพัฒนาในการวิจัยซึ่งเน้นความสำคัญในการศึกษาหัตถกรรมเตยปาหนัน ซึ่งถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีการสืบสานมายาวนานนั้น จึงจำเป็นต้องมองถึงองค์รวมของวิถีวัฒนธรรมเตยปาหนัน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน บทบาทของหัตถกรรมเตยปาหนันที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ประเพณี พิธีการ รวมทั้งความเชื่อของผู้คนในชุมชน บทบาทของช่างสานที่เป็นสตรีในชุมชนในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนตามแบบวิถีมุสลิม ในด้านเศรษฐกิจ แม้ว่าหัตถกรรมเตยปาหนันจะเป็นงานที่สามารถสร้างเศรษฐกิจแก่ช่างสานในชุมชน แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าหัตถกรรมเตยปาหนันจะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคตโดยสร้างโอกาสให้ผู้คนในชุมชนมาร่วมในวิถีหัตถกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ และในด้านสิ่งแวดล้อม เตยปาหนันถือเป็นทรัพยากรต้นทางที่ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมเตยในชุมชนมาอย่างยาวนาน การทำหัตถกรรมปาหนันในรูปแบบใหม่จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นเรื่องกระบวนการผลิต การทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และการหาวิธีการในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การใช้เท่าที่จำเป็นในแต่ละครั้ง การปลูกทดแทน จำเป็นต้องอาศัยแนวทางในการสร้างระบบการพัฒนาที่ดีโดยนำแนวคิดต่างๆ อาทิ เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) ภูมิสังคม (Social Geography) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) BCG model ภายใต้องค์รวมของแนวคิดการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยบูรณาการกับการนำแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์มาขับเคลื่อนวิถีปาหนันซึ่งเป็นวิถีแห่งหัตถกรรมของชุมชนบ้านคุดุนต่อไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

บทความเรื่อง Knowledge Preservation of Various Types of Braid: Indigenous Knowledge of Minangkabau มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายงานจักสานประเภทต่างๆ ในพื้นที่ Padang Pariaman Regency ซึ่งตั้งอยู่ในแถบสุมาตราตะวันตกของประเทศอินโดนีเซีย ในแง่ของมูลค่าประติษฐ์และความรู้โดยนัยยะ (the artificial value and implicit knowledge) ที่มีอยู่ในงานจักสาน วัตถุประสงค์ที่จะความสำเร็จในบทความนี้คือการเพิ่มความรู้ของชุมชนเกี่ยวกับประเภทของการจักสานในพื้นที่ Padang Pariaman Regency และค่านิยมมีอยู่ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบ ethnographic ส่งผลให้รูปแบบของคำอธิบายด้วยวาจาจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ สามารถทำให้เกิดการเข้าใจบางสิ่งบางอย่างผ่านกระบวนการของวัฒนธรรมซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การรู้ แต่ยังมีหมายถึงการมีชีวิตอยู่ด้วย นอกจากนี้พวกเขายังคงจำแนกในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

กิจกรรมที่กำลังศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเทคนิคใช้วิธีการสังเกต บันทึกภาคสนาม สัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสารต่างๆ ผลปรากฏว่าการจักสานในพื้นที่นี้มีคุณค่าประดิษฐ์ค่อนข้างสูง การจักสานที่มีคุณค่าทางปรัชญา คุณค่าวัฒนธรรม และคุณค่าทางเศรษฐกิจเป็นงานจักสานประเภทเสื่อใบเตย งานจักสานไม้ไผ่ และงานจักสานจากใบมะพร้าว ในขณะที่การจักสานซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจนั้นกลับไม่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ อาทิ การจักสานจากริบบิ้น ผ้าม่าน เป็นต้น (Fatmawati & Habiburrahman, 2020)

งานวิจัย เรื่อง การจัดการองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษา การทำชันลงหินของชุมชนบ้านบุ สรุปผลการวิจัยว่าชุมชนบ้านบุมีการจัดการองค์ความรู้ การทำชันลงหิน 5 กระบวนการตามกรอบแนวคิดการจัดการความรู้ กล่าวคือ 1) การบ่งชี้ความรู้ 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ 3) การจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ 4) การแลกเปลี่ยนความรู้ และ 5) การประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการทำชันลงหินส่วนใหญ่เป็นองค์ความรู้ฝังลึก และมีมาตรการ สงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสร้างองค์ความรู้ ๆ ให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาผ่านการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ อาทิ หนังสือ แผ่นพับ การประชุม การเสวนา การสาธิต การสนทนา การจัดนิทรรศการ เป็นต้น ผลการศึกษายังให้ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการองค์ความรู้การทำชันลงหินของชุมชนบ้านบุ ควรมีบุคคล/ หน่วยงาน เข้ามาช่วยในการจัดการองค์ความรู้ สนับสนุน ส่งเสริมในด้านต่าง อาทิ ด้านงบประมาณ ด้านการพัฒนาต่อยอด ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนในการจัดการองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (กชิต์เดช เนื่องจำนงค์, 2561)

งานวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี สรุปผลการวิจัยว่าผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหนังแพะ ชีสนมแพะ แปรรูป ผลิตภัณฑ์นมแปรรูป งานศิลปหัตถกรรม เช่น หมอนหนุน ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดกระถิน ผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก ผลิตภัณฑ์จากรกบวบหอม ผลิตภัณฑ์จากใบตะโก เป็นต้น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าของหมู่บ้านไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นดูมีคุณค่า มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นเน้นเรื่องราว วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านไทยมุสลิม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแรงขึ้น นำรายได้ให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น สำหรับแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมุสลิม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกคือ การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่ประกอบด้วย การเรียนรู้ ภูมิปัญญา การรวมกลุ่ม และการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ส่วนที่สอง คือกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดย

พิจารณาถึงทุนของชุมชน การสำรวจตลาด และส่วนที่ 3 เป็นการจัดการชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และระบบการเรียนรู้โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนกลาง (จิตพนธ์ ชุมเกต, 2560)

งานวิจัย เรื่อง การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกต กลุ่มเป้าหมายได้แก่ 10 จังหวัด ประกอบด้วย 1) กาฬสินธุ์ 2) นครราชสีมา 3) บึงกาฬ 4) บุรีรัมย์ 5) มหาสารคาม 6) มุกดาหาร 7) ยโสธร 8) ร้อยเอ็ด (9) ศรีสะเกษ และ 10) สุรินทร์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้รู้และชาวบ้านที่มีความชำนาญในการทำหัตถกรรมจักสาน จำนวน 20 คน เลือกรุ่นตัวอย่างโดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบบันทึกข้อมูลแบบ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลจากการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานมี 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประเภทของหัตถกรรมจักสาน มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรม 2) ด้านรูปแบบของงานจักสาน มีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ 3) ด้านลวดลาย มีการออกแบบให้สวยงามและเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย 4) ด้านวัสดุที่ใช้ในงานจักสาน มีความรู้ เกี่ยวกับการเลือกใช้วัสดุและวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น 5) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานจักสาน มีความรู้และทักษะ ในการออกแบบและประดิษฐ์เครื่องมือสำหรับใช้ในการจักสานได้อย่างเหมาะสม 6) ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองาน จักสาน มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการจักสาน 7) ด้านวิธีจักสาน มีความรู้เกี่ยวกับ ขั้นตอนในการจักสานตั้งแต่เริ่มต้นจนงานสำเร็จเรียบร้อย และ 8) ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานจักสาน มีความรู้ ในการรักษารูปแบบของงานจักสานที่ได้เรียนรู้มาจากรบรรพชน คงความเป็นเอกลักษณ์ในแบบเก่าไว้ และมีการเรียนรู้ เพื่อพัฒนารูปแบบเพิ่มเติมให้ผลิตภัณฑ์มีความสอดคล้องตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน ส่วนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญานั้น ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ต้องการถ่ายทอด 2) วิธีการถ่ายทอด องค์ความรู้ซึ่งมี 8 วิธี ได้แก่ 2.1) การสอบถามหรือการถาม-ตอบ 2.2) การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ 2.3) การสอนหรือการ อบรม 2.4) การสังเกต 2.5) การฝึกปฏิบัติ 2.6) การสาธิต 2.7) การจัดทำหลักสูตรในโรงเรียน 2.8) การถ่ายทอดด้วยสื่อ เทคโนโลยีและ 3) การเก็บรวบรวมองค์ความรู้ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเก็บหรือบันทึกองค์ความรู้ลงในสื่อรูปแบบใด วิธีการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ใช้กันทั่วไป คือ การบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ซึ่งเป็นการสอนทำด้วยการพูดแบบปากเปล่าและเป็น การถ่ายทอดองค์ความรู้กันในครอบครัว (ศุภรชตรา แสนาวา, 2563)

บทความวิจัย เรื่อง ตัวอย่างมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เพื่อนำเข้าสู่การออกแบบสร้างสรรค์ สรุปได้ว่า งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เข้าสู่การออกแบบสร้างสรรค์ เป็นผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมในรูปแบบใหม่ อันเกิดจากการผสมผสานและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นถิ่น ในการส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นให้มีสินค้ามากขึ้น และได้รูปแบบที่สามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดทางความคิด ระเบียบวิธีวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งกระบวนการศึกษาเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกและเทคนิคการสนทนากลุ่มในศึกษาข้อมูลกับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ 2) เทคนิคการวิจัยแบบมีส่วนร่วม สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ร่วมกับกลุ่มชุมชนศิลปหัตถกรรม 6 ชุมชน ในจังหวัดลำปาง และ จ. เชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง 3) แบบสอบถาม สำหรับประเมินผลการศึกษาและสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 500 คน ที่มีต่อผลงานผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม ผลลัพธ์งานวิจัยได้แก่ 1) ผลการสัมภาษณ์และบันทึกการสนทนาได้มุ่งเน้นการพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นแนวคิดนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม เกิดเป็นผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมที่น่าสนใจ แตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมและเป็นการสร้างโอกาสทางการตลาด รวมถึงการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมให้มีมูลค่ามากขึ้น 2) ตัวอย่างผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม อันเกิดจากการบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน โดยใช้กรอบแนวคิดการออกแบบหัตถอุตสาหกรรมในการวิเคราะห์ จำนวน 3 ผลงาน โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมจาก ตัว เหนงาล้านนา, หม้อดอกปทุมชฎะ และแบบอย่างศิลปหัตถกรรมล้านนา 3) ผลการประเมินความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรม โดยใช้แนวคิดบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน ในการออกแบบและพัฒนานั้นอยู่ในระดับที่ดีที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) (กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค, 2563)

สรุป จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญา นอกเหนือจากการส่งเสริมด้านการพัฒนางานหัตถกรรมเพื่อสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ด้วยการส่งเสริมความรู้แก่ชุมชนเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาหัตถกรรมในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ การนำเรื่องราวของวิถีวัฒนธรรมภายในชุมชนมาใช้ในการสร้างเรื่องราวของงานหัตถกรรมให้เกิดคุณค่ามากขึ้น เป็นต้น ผ่านการให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้คุณค่าทั้งในวิถีหัตถกรรม และรูปแบบผลงานงานหัตถกรรมซึ่งถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกิดคุณค่าอย่างสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันการส่งเสริมผ่านการจัดทำสื่อสำหรับการเผยแพร่ผลงาน การจัดนิทรรศการในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยเผยแพร่งานหัตถกรรมพร้อมเรื่องราวของชุมชนสู่สาธารณะมากยิ่งขึ้น

2.6.2 งานวิจัยด้านพืชสกุลเตย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับเตย

งานวิจัย เรื่อง *Notes on Pandanus atrocarpus Griff and P. tectorius Parkinson in Peninsular Malaysia* สรุปได้ว่า การศึกษาความแตกต่างของพืชตระกูลเตย โดยได้ดำเนินการวิจัยใบเตย 2 ชนิด *P. atrocarpus* Griff และ *P. tectorius* Parkinson เพื่อตรวจสอบลักษณะการเกิดในคาบสมุทรมมาเลเซีย ซึ่งในวัฒนธรรมของมาเลเซียนำพืชชนิดนี้ใช้เป็นวัสดุในงานจักสาน อาทิ เสื่อ ตะกร้า และหมวก การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานะปัจจุบันของการเกิดของพืชชนิดนี้ทั้ง 2 พันธุ์ดังกล่าว ในคาบสมุทรมมาเลเซีย ซึ่งมีการบันทึกข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับท้องถิ่นของพืชและลักษณะทางสัณฐานวิทยา ภาพดิจิทัลของพืชทั้งหมดถูกจับเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ เนื้อเยื่อใบและรากของ *P. atrocarpus* จำนวน 19 ชิ้น และ *P. tectorius* จำนวน 7 ชิ้น ถูกรวบรวมเพื่อการศึกษาทางกายวิภาคและจุลสัณฐานวิทยาใบเตยสามารถพบได้ง่ายที่บริเวณริมแม่น้ำในพื้นที่แถบกลันตัน (Kelantan) และลังกาวิ (Langkawi) สวนยางพาราในเประ (Perak) และตรังกานู (Terengganu) พื้นที่สูงในปะหัง Pahang และที่แถบชายหาดในเคดาห์ (Kedah) ในขณะเดียวกัน *P. tectorius* มักพบได้ทั่วไปในพื้นที่ชายฝั่งของพื้นที่ยะโฮร์ (Johor) ตรังกานู (Terengganu) เคดาห์ (Kedah) สลังงอร์ (Selangor) และสามารถพบเติบโตบนหน้าผาหินได้เช่นกัน (Azahana. et. al., 2015)

งานวิจัย เรื่อง *Preservation of Pandanus And Bamboo Woven Crafts As A Realization of Water Love in Kampung Sentra Industry Small Woven Village Kabuh Kabupaten Jombang* สรุปได้ว่าการศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการอนุรักษ์การจักสานใบเตยและหัตถกรรมจากไม้ไผ่ อันเป็นการแสดงความรักชาติในหมู่บ้านศูนย์กลางอุตสาหกรรมทอขนาดเล็ก หมู่บ้าน Kauman อำเภอ Kabuh รัฐ Jombang เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา โดยค้นคว้าข้อมูลจากหัวหน้าหมู่บ้าน Kauman หัวหน้ามูลนิธิ Sanussiyah ช่างฝีมืองานหัตถกรรมใบเตยและไม้ไผ่ รวมทั้งจากสมาชิกสหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) แรงจูงใจของช่างฝีมือในการรักษาหัตถกรรมการสานใบเตยและไม้ไผ่อยู่บนพื้นฐานของความรักในบ้านเกิดของช่างฝีมือที่ริเริ่มแปรรูปใบเตยและไม้ไผ่ให้เป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ช่างมียังห่วงใยคนรุ่นใหม่ที่มีภูมิปัญญาใช้สินค้านำเข้ามากกว่า โดยมีความหวังว่าการอนุรักษ์งานหัตถกรรมนี้จะสามารถสร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีต่อผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น 2) ประเภทงานหัตถกรรมในหมู่บ้านเป็นผลิตภัณฑ์จักสานต่างๆ ที่ใช้กันทั่วไป เช่น กระเป๋า เสื่อ ถาด กระจาด พัด และอื่นๆ สำหรับตกแต่งบ้าน ได้แก่ กรอบรูป ของแขวนผนัง และอื่นๆ ช่างสานมักจะขายงานหัตถกรรมของตนเองนอกเมือง และพ่อค้าคนกลาง บางครั้งก็มีผู้บริโภคมานที่หมู่บ้านเพื่อซื้อหรือสั่งซื้อผลงานโดยตรง 3) ผู้คนที่อาศัยในหมู่บ้านรวมทั้งจากรัฐบาลท้องถิ่นมีความพยายามในการอนุรักษ์ใบเตยและหัตถกรรม แต่ต้องเผชิญกับการที่คนรุ่นใหม่ที่ไม่สนใจ

งานหัตถกรรมจักสาน ความสนใจของผู้บริโภคในผลิตภัณฑ์จักสานลดลง และขาดความสนใจจากรัฐบาล รวมทั้งความไม่หลากหลายในรูปแบบคณะทำงานหรือกลุ่มงานที่แปรรูปผลิตภัณฑ์ ช่างฝีมือมีโอกาสเข้าร่วมงานนิทรรศการน้อย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ของหมู่บ้านไม่ค่อยสนใจงานจักสาน งานหัตถกรรมและช่างฝีมือจึงขึ้นอยู่กับนโยบายในการทำงานของภาครัฐเท่านั้น (Ningrum, 2015)

งานวิจัย เรื่อง Tikar Bergerang: The Reflection of Culture and Heritage of the Saribas Malay, Sarawak สรุปได้ว่าการศึกษาวิจัยนี้เป็นศึกษาความรู้ของชนพื้นเมืองในการทำเสื่อและบริบททางสังคมในชุมชนซาริบาสของชาวมาเลย์ เน้นไปที่ tikar bergerang โดยเฉพาะเสื่อที่ผสมผสานการสานแบบเปิดทำให้เกิดลวดลายลูกไม้รอบตัวโครงสร้าง มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องศึกษาในซาราวักของมาเลย์เนื่องจากความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างพวกเขากับมาลายูคาบสมุทรมลายูเซียในหลายแง่มุมของความรู้และมรดกท้องถิ่น ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการวิจัยนี้คือการค้นพบเทคโนโลยีการผลิตบทบาทและคุณค่าของ tikar bergerang ในชุมชนชาวมาลายู Saribas ในซาราวัก จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับช่างจักสาน tikar bergerang และการสังเกตวัตถุทางวัฒนธรรมจะถูกวิเคราะห์โดยใช้การศึกษาวรรณกรรมวิศุทธิ์ที่พัฒนา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าเสื่อดังกล่าวมีไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอยที่สำคัญและเป็นวัตถุมงคลเท่านั้น ลวดลายที่ซับซ้อนของเสื่อและเทคนิคการสานที่ซับซ้อนสะท้อนให้เห็นถึงความแปลกประหลาดของภูมิภาค Saribas เมื่อเทียบกับส่วนอื่นๆ ของซาราวักเทคโนโลยีทางปัญญาของชนพื้นเมืองและคุณค่าร่วมกันในชุมชน (Sahari. et. al., 2018)

งานวิจัย เรื่อง Conservation of screw pine “pandanus” in Kerala, Need for reestablishment of community – resource link สรุปได้ว่า ต้นเตย Pandanus หรือ “Screw pine” เป็นหนึ่งในพืชที่สำคัญ (Keystone Plant) ถัดจากไม้และต้นอ้อซึ่งผู้คนแถบชายฝั่งและเกาะนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อความต้องการทางเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อย ป่าละเมาะถือได้ว่าเป็นหนึ่งใน “พืชพันธุ์” ที่สำคัญของชายฝั่งและเกาะต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ การศึกษาที่จัดทำขึ้นใน 400 คนใน 100 ครัวเรือนของ Mathilakam และ Kaipamangalam panchayaths ของเขต Thrissur ทางตอนกลางของ Kerala ในช่วงปี 2555 พบว่าประชาชนประมาณ 52% มีส่วนร่วมในกระบวนการสานเสื่อใบเตยเมื่อหนึ่งทศวรรษที่แล้วและลดลงเหลือ 18% ในวันนี้ ความต้องการเสื่อและงานฝีมือของเตยลดลงเนื่องจากการทดแทนด้วยผลิตภัณฑ์พลาสติกแหล่งน้ำที่ถูกทำลายการพร่องของสวนใบเตยและความหลากหลายและการพร่องของชุมชน – การเชื่อมโยงทรัพยากรแบบเกลียวเป็นสาเหตุสำคัญ (Bachan & Nasser, 2015)

งานวิจัย เรื่อง ลักษณะกายวิภาคและเส้นใยของใบเตยหอมและเตยทะเล Anatomical and Fiber Characteristics of Pandanus amaryllifolias Roxb. and P. odorifer (Forssk.) Kuntze (Pandanaeae) Leaves ไว้ว่า การศึกษากายวิภาคและเส้นใยของใบเตยหอมและเตยทะเล โดยกล้องจุลทรรศน์ใช้แสงแบบเชิงประกอบและภายใต้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบ

ส่องกราด พบว่า ลักษณะเซลล์ผิวใบ ผิวใบด้านบนและด้านล่าง การพบผลึกรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ในชั้นไฮโปเดอร์มิส การพบการกระจายของผลึกรูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า ลักษณะตุ่มรูปร่างกลมบนเซลล์ ผิวใบและบนปากใบ เป็นลักษณะที่ใช้ในการจำแนกความแตกต่างระหว่างชนิดได้ เส้นใยเดี่ยวที่ได้จาก วิธีการแยกเซลล์มีรูปร่างเรียวยาว ส่วนปลายมีลักษณะปลายแหลม จากการศึกษาเส้นใยที่ผ่านการแช่ ฟอกด้วยวิธีต่างๆ (การแช่ฟอกด้วยน้ำ การแช่ฟอกด้วยสารเคมี โดยใช้โซเดียมไฮดรอกไซด์ ความเข้มข้นร้อยละ 2 และ 5 สำหรับเตยหอม และความเข้มข้นร้อยละ 10 และ 15 สำหรับเตยทะเล) พบว่า ใบเตยทะเลจะให้ร้อยละปริมาณเส้นใยมากกว่าใบเตยหอมในทุกการทดลอง และเส้นใยที่ได้จากการแช่ฟอกด้วยน้ำมีร้อยละปริมาณเส้นใยมากกว่าการแช่ฟอกด้วยโซเดียมไฮดรอกไซด์ เส้นใยจะมีความกว้าง ความยาวของเส้นใยและหนาของผนังเซลล์ลดลงเมื่อความเข้มข้นของโซเดียมไฮดรอกไซด์ เพิ่มขึ้นคุณสมบัติของเส้นใยคำนวณจากค่า Runkel ratio ค่า felting rate (slenderness) และค่า flexibility coefficient เพื่อประเมินความเหมาะสมของเส้นใยในการนำไปใช้ผลิตเยื่อและกระดาษ โดยพบว่า เส้นใยเตยหอมที่ผ่านการแช่ฟอกด้วยน้ำและโซเดียมไฮดรอกไซด์ทุกความเข้มข้นมีความเหมาะสมในการผลิตเยื่อและกระดาษ (สุทธิรัตน์ ขาวปากกรอ และคณะ, 2563)

งานวิจัย เรื่อง The Strategy Model of Small Industry Development on Woven Business of Pandanus Mat มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดรูปแบบเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการทอเสื่อใบเตยในเขต Peureulak จังหวัดอาเจะห์ตะวันออก การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้จัดการทั้งหมดของอุตสาหกรรมการทอเสื่อใบเตยในตำบลเพียวรัก เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บันทึกภาคสนามและคู่มือการสัมภาษณ์ ผลของข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลได้รับการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองเชิงโต้ตอบของ Miles และ Huberman โดยมีหลายขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลการลดข้อมูลการแสดงข้อมูลและการตรวจสอบ ในการศึกษานี้มีข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ศักยภาพของผู้ประกอบการในรูปแบบของความสามารถและความมุ่งมั่นและความแข็งแกร่งทางธุรกิจ / ตำแหน่งการแข่งขันจากภายในและภายนอก ผลการวิจัยพบว่าการจะพัฒนาอุตสาหกรรมการทอเสื่อใบเตยในตำบลเพียวรักได้นั้น จำเป็นต้องมีความร่วมมือที่ดีระหว่างหลายฝ่าย ได้แก่ รัฐบาลตะวันออกอาเจะห์หรือเงินซีรัฐบาลเขต Peureulak และหัวหน้าหมู่บ้าน (Geuchik) วัตถุประสงค์ ผู้ให้บริการผู้จัดจำหน่าย (ตัวแทน) และวิสาหกิจหมู่บ้าน (BUMG) รัฐบาลตะวันออกของอาเจะห์หรือเงินซีจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการทอเสื่อใบเตยขนาดเล็กในแง่ของนโยบายที่สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมนี้และให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนเพื่อให้อุตสาหกรรมนี้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้แม้ในสภาวะเศรษฐกิจที่ยากลำบาก รัฐบาลของ District และ Geuchik ต้องมีบทบาทอย่างแข็งขันในการให้คำปรึกษาและส่งเสริมอุตสาหกรรมการทอเสื่อนี้ให้เติบโตต่อไปโดยการอนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมาย (ใบอนุญาตทางธุรกิจ) และเงินทุนหมุนเวียนทั้งในรูปแบบของเงินและอุปกรณ์สำหรับการทำงานและรวมถึง

อุตสาหกรรมนี้ด้วยเสมอในทุกๆ งานหรือกิจกรรมที่ส่วนราชการจัดขึ้น. รับประทานการจัดหาวัตถุดิบเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการทอเสื่อใบเตยต่อไป เป็นที่ทราบกันว่ากลุ่มอุตสาหกรรมนี้มีที่ดินเป็นของตัวเองซึ่งมีวัตถุดิบสำหรับใบเตย (seuke) มากมาย แม้ว่าจะขาดแคลนวัตถุดิบอย่างมาก แต่ก็ยังสามารถหาซื้อได้จากหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีต้นเตยอยู่ด้วย ผู้จัดจำหน่ายหรือตัวแทนมีบทบาทในการทำตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องทอเสื่อใบเตยและช่วยให้ผู้คนได้รับผลิตภัณฑ์ผ้าทอเสื่อใบเตยได้ง่ายขึ้น วิสาหกิจที่เป็นเจ้าของกัมปงจะต้องผูกสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้นในฐานะวิสาหกิจร่วมของหมู่บ้าน (กัมปง) เพื่อเป็นภาระสำหรับผลิตเสื่อใบเตยเพื่อให้สามารถนำไปจำหน่ายในตลาดและทำให้คนซื้อเสื่อใบเตยได้ง่ายขึ้น อุตสาหกรรมปูเสื่อใบเตยต้องเตรียมความเชี่ยวชาญของพนักงานที่เชื่อถือได้ รับประทานคุณภาพของผลิตภัณฑ์ใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมปรับปรุงการบริหารการเงินเพิ่มการผลิตและการตลาดเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (Syardiansah, Martahadi Martahadi & Amilia, 2020)

งานวิจัย เรื่อง Analysis of the contribution of the pandan handicraft industry to community economic development in Luisiana, Laguna, Philippines

มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายลักษณะทางสังคม ประชากร และเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถามช่างสานใบเตย ลักษณะเชิงพฤติกรรม และลักษณะทรัพยากรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมหัตถกรรมใบเตย 2) กำหนดลักษณะการผลิตและการจัดการของช่างสานใบเตย 3) กำหนดระดับการรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมหัตถกรรมใบเตยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยวัดจากมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยาในระดับครัวเรือนและชุมชนของช่างสาน 4) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและลักษณะการผลิตและการจัดการ และระดับการรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับครัวเรือนและชุมชนในบริบทของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยา 5) ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการผลิตและการจัดการของอุตสาหกรรมหัตถกรรมใบเตย และ 6) กำหนดปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับการรับรู้ของการมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมหัตถกรรมใบเตยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศในระดับครัวเรือนและชุมชน มีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจด้วยการสุ่มตัวอย่างโดยตรงผู้ตอบแบบสอบถาม 104 คนจากสมาชิกในครัวเรือนประกอบอาชีพช่างจักสานใบเตยในเมืองลูยเซียนา ปัจจัยที่มีนัยสำคัญในระดับการรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมหัตถกรรมใบเตยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยาในระดับครัวเรือนและชุมชน ได้แก่ รายได้จากการจักสาน ประเภทกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทักษะ ความเชื่อมโยง แหล่งที่มาของวัตถุดิบ การมีส่วนร่วมของมารดา ระบบการจัดการ และทัศนคติต่ออุตสาหกรรมหัตถกรรมใบเตย ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมหัตถกรรมใบเตยมีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่ำ ซึ่งอาจเกิดจากการบรรจบกันของปัจจัยต่างๆ เช่น ระบบการผลิตและการจัดการที่ไม่ดี ระบบการตลาดที่ไม่ดี ความรู้ไม่เพียงพอ และทักษะ

ทางเทคนิคในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ ความเชื่อมโยงที่อ่อนแอกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และการสนับสนุนด้านเทคนิค สถาบัน และการเงินที่ไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเพิ่มศักยภาพและการเติบโตของอุตสาหกรรมหัตถกรรมเตย (Decena, 2011)

งานวิจัยเรื่อง The influence of nature in the design of 'Kelarai' woven mat patterns produced by the Malay community in the East Coast of Malaysia ให้ความสำคัญกับรูปแบบการจักสานที่มีลวดลายที่เรียกว่า “kelarai” เป็นรูปแบบศิลปะการสานทั่วไปที่ชาวมาเลย์ในชายฝั่งตะวันออกของมาเลเซียฝึกฝน การจักสานมีเทคนิคโดยการจัดเรียงเป็นสี่เหลี่ยมอย่างง่ายเพื่อสร้างลวดลายบนเสื่อเพื่อแสดงออกถึงความงดงามในศิลปะการสานเสื่อ เสื่อแต่ละผืนที่ผลิตขึ้นใช้การออกแบบลวดลายซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากองค์ประกอบของธรรมชาติ ปรัชญา และวัฒนธรรมของมาเลย์ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุแนวทางการออกแบบลวดลาย kelarai ซึ่งอธิบายประเภทของการออกแบบลวดลายที่พบบนเสื่อและหลักปรัชญาที่ใช้เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความซาบซึ้งในศิลปะซึ่งถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากศิลปะการสานเสื่อที่มีลวดลาย kelarai ได้ถูกลิ้มไปทีละน้อย และมรดกทางศิลปะของมาเลย์ประเภทนี้ก็อาจยังไม่มีทิศทางที่แน่นอน เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจที่จะสืบสานรูปแบบศิลปะดั้งเดิมต่อ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพที่เน้นใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ชาวมาเลย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบชายฝั่งตะวันออกมีความชำนาญอย่างสูงในการสานเสื่อที่มีลวดลายอย่างประณีต หรือที่เรียกว่า Kelarai ช่างฝีมือมีความรู้และทักษะในศิลปะสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ศิลปะการจักสานเพื่อสรรเสริญต่อองค์อัลลอฮ์ซึ่งเป็นพระเจ้าในศาสนาอิสลาม (Mariam & Marzuki, 2021)

งานวิจัย เรื่อง การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกลุ่มจักสานบ้านคุดหนุนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีการจักสานเตยปาหนันที่มีมานานนับร้อยปี และมีการเรียนรู้จากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันและก่อให้เกิด กลุ่มวิสาหกิจในชุมชน และมีการพัฒนาการจักสานเตยปาหนันในรูปแบบต่างๆ ที่สวยงามและทนทาน ต่อการใช้งาน ความพึงพอใจของผู้ที่ซื้อผลิตภัณฑ์จักสานเตยปาหนันของกลุ่มบ้านคุดหนุนที่มีต่อ กระบวนการผลิตลายสาน และรูปแบบหัตถกรรมจักสาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.50 (SD. = 0.95) ส่วนความพึงพอใจของกลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีต่อด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.77(SD.= 0.93) ด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์พบว่าภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.86 (SD. = 0.95) และผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ มีความพึงพอใจด้านการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ ในภาพรวม ที่ระดับค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.76 (SD. = 0.92) ผลการวิจัยในประเด็นพบว่า การจักสานเตยปาหนันมีความสำคัญต่อชุมชนและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีอาชีพจักสานเตยปาหนันมาเป็นเวลาหลายปีและการจักสานเตยปาหนันมีการพัฒนามาจนเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดตรัง (ฟ้าพิไล ทวีสินโสภา และกิตติศักดิ์ ทวีสินโสภา, 2559)

งานวิจัยเรื่อง Ethnobotany of Wopkaimin Pandanus: Significant Papua New Guinea Plant Resource จากสรุปผลการวิเคราะห์โดยละเอียดของสายพันธุ์เตยในการจำแนกประเภท นิเวศวิทยา การดำรงชีวิต พิธีกรรม และวัฒนธรรมทางวัตถุ ไม่เพียงว่าต้นเตยเป็นทรัพยากรที่สำคัญในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ต้นเตยยังช่วยให้เกิดความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบของระบบชาติพันธุ์วิทยาอีกด้วย ถึงแม้ในปัจจุบันต้นเตยปาหนันซึ่งถือเป็นวัตถุดิบหลักที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกของประเทศไทยจะมีความเพียงพอต่องานหัตถกรรม และช่างสานก็มีความชำนาญในการเสาะหาต้นเตย มีความสามารถในการเลือกสรรใบเตยที่เหมาะสม ประกอบกับช่างสานที่ทำงานหัตถกรรมด้วยวิธีการจักสานจากเตยปาหนันด้วยความชำนาญ อย่างไรก็ตามก็มิได้หมายความว่าช่างจักสานทุกคนในชุมชนจะตระหนักถึงความสำคัญของต้นเตยซึ่งเป็นทรัพยากรต้นทางของวัฒนธรรมเตย และเข้าใจถึงองค์รวมของระบบนิเวศของเตย ที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมเตยปาหนันในเชิงการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างถ่องแท้ (Hyndman, 1984)

สรุป จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านพืชสกุลเตย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับเตยสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของสายพันธุ์เตยซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่นที่เจริญเติบโตบริเวณชายฝั่งและมีอยู่เป็นจำนวนมากทั่วโลกที่มนุษย์นำมาใช้ในวิถีวัฒนธรรมมาตั้งแต่ครั้งอดีต หัตถกรรมพื้นฐานจากเตยส่วนใหญ่มีการสานเป็นเส้นสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสานเพื่อเป็นสิ่งมงคลที่ใช้ในโอกาสต่างๆ การสานลวดลายในเส้นใบเตยใบบางพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีวิถีมุสลิม นอกจากแสดงออกโดยออกแบบลวดลายที่มีที่มาจากธรรมชาติ เช่น พืชและสัตว์ การสานลวดลายยังได้แรงบันดาลใจจากความเชื่อ อารมณ์ความรู้สึก และศาสนา หัตถกรรมส่วนหนึ่งจึงสร้างสรรค์เพื่อสรรเสริญต่อองค์อัลลอฮ์ (Allah S.W.T.) ซึ่งเป็นพระเจ้าในศาสนาอิสลาม

ปัจจุบันจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติส่งผลต่อแหล่งเตยที่ลดลงเนื่องจากการใช้พื้นที่ของมนุษย์เพิ่มขึ้น รวมทั้งการใช้งานหัตถกรรมจากเตยก็เริ่มลดบทบาทลงทั้งเนื่องจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ วัสดุอื่นๆ ที่ถูกกว่า เช่น พลาสติก เข้ามามีบทบาทแทนที่ รวมทั้งงานหัตถกรรมบางอย่างจากเตยไม่ได้ตอบสนองวิถีสมัยใหม่เท่าไรนัก นอกจากนี้ในการตรวจสอบด้านนวัตกรรมเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของเตยจากการย่อยเส้นใยจะเห็นได้ว่าเตยทะเล หรือเตยปาหนัน *P. odorifer* (Forssk.) ที่ใช้งานหัตถกรรมมีเส้นใยมากกว่าเตยหอม *Kuntze Pandanus amaryllifolias* Roxb. ที่ใช้ในสำหรับเป็นอาหาร โดยสามารถนำไปต่อยอดสำหรับการวิจัยเพื่อประยุกต์ในการทำงานหัตถกรรมรูปแบบอื่นๆ เชิงสร้างสรรค์ได้

2.6.3 งานวิจัยด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

งานวิจัย เรื่อง Exploring Indigenous Material of Thorny Pandanus Pangandaran as Indonesian Traditional Craft in The Creative Context สรุปได้ว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป็นแกนสำคัญในการสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศ ความแปลกใหม่ในการค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ คือ รสนิยมของผู้คนโดยทั่วไปกลายเป็นสิ่งสำคัญในบริบทที่สร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ควบคู่ไปด้วย ด้วยการคาดการณ์ทางเศรษฐกิจ และนอกจากนี้ยังตระสุนทรียศาสตร์ของชาวอินโดนีเซียที่รวมเข้ากับแบบดั้งเดิม ผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่มีผลกระทบทางสังคมวิทยา ขอบเขตของการวิจัยนี้ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์เช่นการออกแบบการผลิตเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพการจัดจำหน่ายและการตลาดการจัดการของชนพื้นเมือง วัตถุประสงค์แทนจากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเชิงสิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลภาคใต้ของ ปันกันดาร์ัน (Pangandaran) มุ่งเน้นไปที่การสำรวจวัสดุพื้นเมืองของต้นเตยหนามซึ่งเป็นวัสดุในการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานฝีมือแบบดั้งเดิมในพื้นที่ท่องเที่ยวปันกันดาร์ัน (Pangandaran) ใช้วิธีการออกแบบเชิงสร้างสรรค์กับกระบวนการสร้างสรรค์เชิงสำรวจและเชิงทดลองและการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จุดมุ่งหมายคือการตระหนักถึงแนวคิดในการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อมโดยนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพ ช่างฝีมือซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลในอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวปันกันดาร์ันในฐานะตัวแทนของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมสร้างสรรค์แห่งชาติซึ่งช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ระดับประเทศที่เหนือกว่าผ่านการขยายตลาดในประเทศ (Sunarya, Hendriyana & Darmaputra, 2019)

งานวิจัย เรื่อง การวางและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชุมชน เพื่อผลในการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนเกษตรรายย่อยในตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน สรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาการวางยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนเกษตรรายย่อย การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และผลที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการระหว่างเดือนสิงหาคม 2555 ถึงเดือนกรกฎาคม 2560 ใน 2 ชุมชนที่ได้จากการเลือกแบบสุ่มเจาะ ได้แก่ ชุมชนบ้านผาคับ และชุมชนบ้านผักเหือก ในตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนได้วางยุทธศาสตร์รวม 5 ยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวโยงและเกื้อกูลกัน ได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์และการจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบ 2) การสร้างความมั่นคงด้านอาชีพเกษตรกรรมและรายได้ 3) การสร้างความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหารและโภชนาการ 4) การพัฒนาศักยภาพการตลาดผลิตผลและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และ 5) การพัฒนาขีดความสามารถของครัวเรือนเกษตรกรและองค์กรชุมชน การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์กระทำโดยชุมชนกับภาคีจากภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และ

สถาบันการศึกษา รวม 24 แห่ง ที่ได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2556 เป็นเวลาสองปี ซึ่งพบว่าในการขับเคลื่อน ภาควิชาต่างๆ ยังคงทำตามความถนัดและความสนใจของตน และตามงบประมาณกับเวลาที่มีให้ ความร่วมมือคงเป็นเพียงเฉพาะกิจ แต่ก็สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชุมชน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อบันทึกข้อตกลงสิ้นสุดลง ชุมชนทั้งสองยังคงมุ่งขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลัก จึงพบศักยภาพของชุมชนเอง ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้ชุมชนน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติอย่างมั่นคงและเข้มแข็งต่อไป เพื่อนำไปสู่ความสามารถพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน และความยั่งยืนในอนาคต (วิศรา ไชยสาสิทธิ์ และ สุรพล จันทราปัติย์, 2562)

บทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาศิลปหัตถกรรมจักสานไทยร่วมสมัยของวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมสู่ความยั่งยืน กรณีศึกษาหุตะตะพื้นที่ สรุปได้ว่า บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของการพัฒนาศิลปหัตถกรรมร่วมสมัยในวิสาหกิจชุมชน และศึกษาระบบการการพัฒนาศิลปหัตถกรรมไทยร่วมสมัยในวิสาหกิจชุมชนที่ทำให้เกิดความยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุนและวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมกระจูดวรรณิ์ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงแล้วจึงเลือกแบบกึ่งอนันต์ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องและรวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คนแบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสังเกต ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน วิสาหกิจชุมชนผลิตหัตถกรรมจักสานจากวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางใจและคุณค่าทางปัญญา มีศาสนาเป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรม มีการอยู่อาศัยแบบระบบเครือญาติ มีการเปิดรับวัฒนธรรมร่วมสมัยจากภายนอกชุมชน มีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ชุมชมรักษาสมดุลให้ระบบนิเวศของแหล่งวัตถุดิบ คงรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิม พบสภาพปัญหาคือการจักสานลวดลายแบบดั้งเดิมกำลังสูญหายไป เยาวชนไม่ได้เรียนรู้หัตถกรรมจักสาน สมาชิกในชุมชนไม่นิยมใช้เครื่องจักสาน การเสียสมดุลการผลิตแบบวิสาหกิจชุมชนและมีการใช้สารเคมีในขั้นตอนการผลิต กระบวนการการพัฒนาศิลปหัตถกรรมจักสานไทยร่วมสมัยของวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมสู่ความยั่งยืนประกอบด้วย การมีความเข้าใจในการเป็นวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสาน การต่อยอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน การรู้จักปรับตัวและการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ จากผลการวิจัยข้างต้นนำมาซึ่งข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนศิลปหัตถกรรมอื่นที่สามารถนำไปประยุกต์สร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์และต่อยอดไปสู่แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป (ปรียศรี พรหมจินดา, โสมฉาย บุญญานันต์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564)

บทความวิชาการ เรื่อง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม สรุปได้ว่า บทความวิชาการนี้ได้นำเสนอกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมโดยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้กลายเป็นของกิน ของฝาก การท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมทางสังคม เพื่อตอบโจทย์ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ภายใต้คำว่า มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในบทความนี้ได้นำเสนอแนวทางลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบนฐานวัฒนธรรมไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การพัฒนาคนในชุมชน 2) เน้นการพัฒนาบนฐานชุมชน 3) การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ 4) สรุปบทเรียน 5) สร้างภาคีเครือข่าย การพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมวางรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง สร้างความรู้ความเข้าใจในศักยภาพ เตรียมความพร้อมชุมชนพึ่งตนเองได้ ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนภายใต้คำว่า “เท่าทัน เท่าเทียม” องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมนับเป็นกลไกที่สำคัญกับการสร้างนวัตกรรมทางสังคม ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้อย่างชาญฉลาดบนพื้นฐานคำว่า “รหัสวัฒนธรรม” หรือ Creative DNA ของตนเอง เป็นทรัพย์สินทางปัญญาสั่งสมจากบรรพบุรุษ และสามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อการพัฒนาเทคโนโลยีในปัจจุบันและอนาคต (อุทิศ ทาหอม, 2564)

สรุป จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาสู่ความยั่งยืน การต่อยอดนวัตกรรมสามารถนำแนวคิด ทฤษฎีเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืน อาทิ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้วยการพึ่งตนเอง แนวคิดด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่เห็นความสำคัญของงานฝีมือ งานหัตถกรรมต่าง ๆ ด้วยการนำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการต่อยอดด้วยการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์สู่ระดับสากล นอกเหนือจากยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาสู่ความยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาคนในชุมชน การพัฒนาบนฐานชุมชน การพัฒนาทักษะศาสตร์สมัยใหม่ สรุปบทเรียน รวมทั้งสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดการสร้างนวัตกรรมทางสังคม ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถประยุกต์ใช้อย่างมีหลักการและสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิถีปาทนัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมปาทนัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยผสมผสานกับการวิจัยแบบ Ethnographic Research และการวิจัยแบบ Practice Based Research โดยใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council เป็นแนวทางหลักในการดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัยในรูปแบบเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม จากเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมการลงพื้นที่ และเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ในรูปแบบเชิงลึก แล้วนำมาสรุปและวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลเพื่อเป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการสร้างสรรค์ตามลำดับขั้นตอนต่อไป

3.1 การวิจัยโดยใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process

กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council ซึ่ง Double Diamond เป็นชื่อของรูปแบบกระบวนการออกแบบที่พัฒนาโดย British Design Council ในปี 2005 (Lipiec, 2019) รูปแบบการออกแบบ Double Diamond อย่างเป็นทางการมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ Discover Define Develop Deliver ขั้นตอนเหล่านี้เป็นการทำงานร่วมกันในฐานะนักออกแบบให้สามารถใช้เพื่อจัดระเบียบความคิดเพื่อปรับปรุงกระบวนการสร้างสรรค์ (UX DESIGN, 2018) ขั้นตอนเฉพาะของกระบวนการคิดเชิงออกแบบเปิดให้มีการถกเถียงกันภายในวงการการออกแบบและไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุด แต่ทุกแนวทางรวมเอาหลักการที่สร้างขึ้นและคล้ายคลึงกัน (Brown & Katz, 2011)

กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council (อ้างถึงใน สสวท, 2563) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน

1. **Discover** หรือ การค้นคว้าหาข้อมูล เป็นขั้นตอนการสร้างความเข้าใจและตีความปัญหาอย่างลึกซึ้ง
2. **Define** หรือ การวิเคราะห์เพื่อสรุปโจทย์ เป็นขั้นตอนการกำหนดโจทย์หรือตั้งเป้าหมายของโครงการ
3. **Develop** หรือ การพัฒนาแนวคิด เป็นขั้นตอนแห่งการสร้างสรรค์ความคิดใหม่อัน หลากหลาย
4. **Deliver** หรือ การพัฒนาเพื่อส่งมอบสู่ผู้ใช้ เป็นขั้นตอนแห่งการทดสอบช่วงสุดท้ายก่อนที่จะนำนวัตกรรมออกสู่ตลาด หรือนำไปใช้จริง

Discover ในขั้นแรกของ 4 ขั้นตอนในโมเดล Double Diamond ครอบคลุมการเริ่มต้นโครงการ นักออกแบบต้องพยายามมองโลกในแงุ่มใหม่ สังเกตเห็นสิ่งใหม่ ๆ และรวบรวมข้อมูลเชิงลึก (Balcaits, 2019) โครงการออกแบบใหม่แต่ละโครงการจะเริ่มต้นด้วยตัวนำซึ่งอาจมีหลายรูปแบบ ซึ่งอาจรวมถึงปัญหาการใช้งานที่รายงานโดยผู้ใช้ แนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นไปได้ ช่วงแรกมักจะทุ่มเทให้การวิจัยผู้ใช้ การวิจัยตลาดและด้วยเหตุนี้จึงต้องทำความเข้าใจปัญหาที่ต้องการแก้ไข ในระหว่างขั้นตอนนี้จะรวบรวมข้อมูลในหัวข้อนี้ให้มากที่สุดและพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพทั้งหมด (Eissa, 2019) ขั้นตอนการค้นหาสามารถช่วยกำหนดความท้าทายที่แตกต่างกันในการพัฒนา (Ezzat Saad, et. al., 2020)

Define ในขั้นตอนที่ 2 แสดงถึงขั้นตอนการกำหนดโจทย์ซึ่งนักออกแบบพยายามทำความเข้าใจกับความเป็นไปได้ทั้งหมดที่ระบุไว้ในขั้นตอนการค้นหา เรื่องไหนสำคัญที่สุด? สิ่งใดที่เราควรปฏิบัติก่อน? ความเป็นไปได้อะไร? เป้าหมายคือการพัฒนาข้อมูลที่ใช้ในการสร้างสรรค์ที่ชัดเจนซึ่งกำหนดกรอบความท้าทายพื้นฐานในการออกแบบ (Balcaits, 2019) การรวบรวมข้อมูลตามด้วยขั้นตอนที่เราจัดเรียงความคิดเห็นระบุรูปแบบทั่วไปและสร้างสมมติฐานเริ่มต้นที่กำหนดปัญหา ซึ่งจะพบว่าผลจากการวิเคราะห์ที่รวบรวมได้จะเปิดเผยปัญหาอื่น ๆ อีกมากนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในตอนเริ่มต้น สิ่งสำคัญคือต้องตั้งคำถามว่าปัญหาเดิมยังคงมีความเกี่ยวข้องหรือไม่หรือปัญหาอื่น ๆ ที่พบมีศักยภาพมากกว่าในการปรับปรุงประสบการณ์ของผู้ใช้ (Eissa, 2019) เมื่อมีความเข้าใจก็เริ่มสังเคราะห์ความรู้ให้เป็นข้อมูลเชิงลึก สิ่งนี้มุ่งเน้นไปที่โอกาสที่น่าสนใจที่สุดในการติดตาม (Schneider, 2015)

Develop ในขั้นตอนที่ 3 เป็นช่วงของการพัฒนาที่มีการสร้างแนวทางในการแก้ปัญหาหรือสร้างแนวคิด สร้างต้นแบบ สร้างการทดสอบ และการทำซ้ำ กระบวนการลองผิดลองถูกนี้ช่วยให้นักออกแบบสามารถปรับปรุงและปรับแต่งแนวคิดของตนได้ (Balcaits, 2019) ซึ่งเมื่อมาถึงปัญหาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้วก็พร้อมที่จะเริ่มค้นหาวิธีแก้ไขที่เป็นไปได้ ในตอนแรกจะเป็นคำถามเกี่ยวกับปริมาณมากกว่าคุณภาพ การระดมความคิดความคิดริเริ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีม (หรือแม้กระทั่งกับผู้ใช้) จะช่วยสร้างแนวคิดที่หลากหลายซึ่งอาจใช้เป็นวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ (Eissa, 2019)

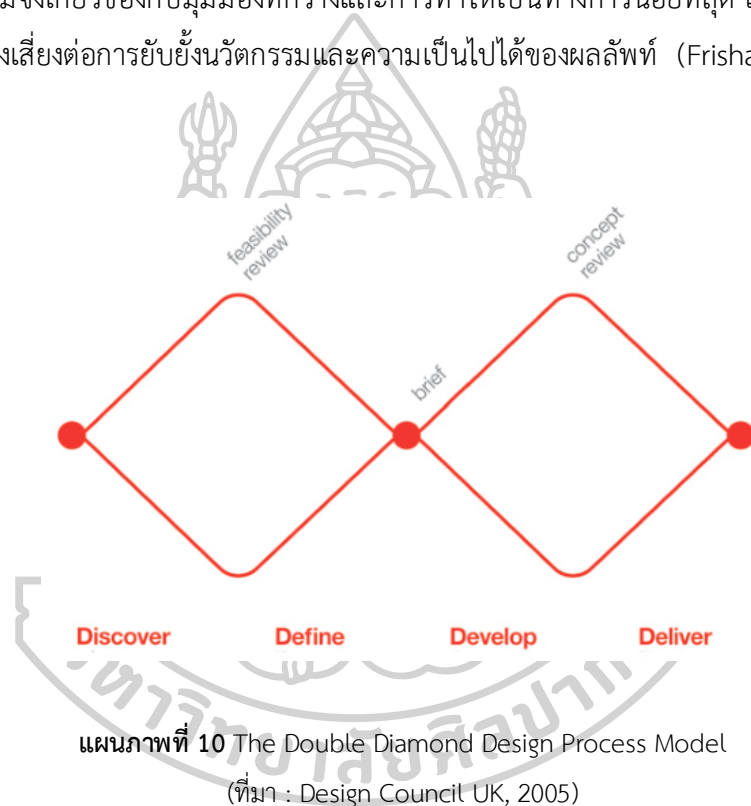
Deliver ขั้นตอนที่ 4 นี้ แสดงถึงขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการ ดังนั้นจึงควรสร้างแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม โดยหาแนวทางให้แคบลง ช่วงนี้ถึงเวลาประเมินผลตอบรับจากการทดสอบผู้ใช้อย่างรวดเร็ว และเป็นเรื่องต้ออย่างยั้งที่จะต้องทำซ้ำอีกครั้งด้วยการระดมความคิดอีกรอบเพื่อพัฒนาแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น (Eissa, 2019) ขั้นตอนนี้เป็นการจัดส่ง ส่งมอบ รวมถึงการทดสอบแนวทางการพัฒนาต่างๆในระดับเล็ก ๆ การปฏิเสธแนวทางที่ใช้ไม่ได้ผล และการ

ปรับปรุงแนวทางที่จะประสบความสำเร็จ (Ezzat Saad, et. al., 2020) ในขั้นตอนสุดท้ายของโมเดล Double Diamond เป็นขั้นตอนการส่งมอบซึ่งโครงการที่เป็นผลลัพธ์ (ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือสภาพแวดล้อม เป็นต้น) ได้รับการสรุปสำหรับการผลิตและเปิดตัว (Balcaits, 2019)

กระบวนการออกแบบเกี่ยวข้องกับสองขั้นตอนที่แยกจากกันความคิดที่แตกต่างและบรรจบกันซึ่งแสดงอยู่ในกระบวนการออกแบบ "Double Diamond" (Design Council UK, 2005) กระบวนการคิดในการออกแบบทุกอย่างต้องผ่านขั้นตอนแรกของการค้นพบที่แตกต่างกันโอกาสใหม่ ๆ จากนั้นจะผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์และการสังเคราะห์แบบบรรจบกันเพื่อกำหนดการค้นพบในพื้นที่โอกาสต่างๆ การค้นพบ (discovering) การกำหนด (defining) และกำหนดกรอบปัญหาการออกแบบ (framing the design problem) ถือเป็นสิ่งสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ (Dorst & Cross, 2001) ตามคำจำกัดความของโอกาสจากนั้นกระบวนการออกแบบจะพยายามใช้ความคิดที่แตกต่างกันเพื่อสำรวจและพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ที่หลากหลายก่อนที่จะมาบรรจบกันที่การแก้ปัญหาเหล่านั้นที่สามารถนำเสนอได้คุณค่าต่อผู้ใช้และองค์กร (Groeger and Schweitzer, 2014) กระบวนการ Double Diamond จึงเป็นแนวทางที่ดีในการออกแบบกระบวนการในทุกทีม นอกจากนี้การแสดงผลของกระบวนการยังช่วยให้ทุกคนในทีมเข้าใจว่าขณะนี้อยู่ในขั้นตอนใดและขั้นตอนใดที่จะต้องดำเนินการ กระบวนการนี้ช่วยในการกำหนดแผนงานที่ชัดเจนและรวมความคิดเห็นของผู้ใช้ตั้งแต่เริ่มต้น (Balcaits, 2019)

คุณสมบัติหลักของ Double Diamond คือ การเน้นที่ “ความแตกต่าง” (divergent) และ “การคิดแบบผสมผสาน” (convergent thinking) ซึ่งแนวคิดแรก ๆ จะถูกสร้างขึ้นก่อนที่จะปรับแต่งและ จำกัด ขอบเขตให้เป็นแนวคิดที่ดีที่สุด สิ่งนี้เกิดขึ้นสองครั้งในแบบจำลองนี้ ครั้งเดียวเพื่อยืนยันคำจำกัดความของปัญหาและอีกครั้งเพื่อสร้างวิธีแก้ปัญหา (Balcaits, 2019) การทำความเข้าใจขั้นตอนต่างๆของ Double Diamond และความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญ ช่วยในการตัดสินใจเลือกวิธีการและกิจกรรมที่เหมาะสมในการดำเนินการตามปัญหาหรือโอกาส โมเดลปรับขนาดได้ดีเพื่อรองรับหลายสถานการณ์ การเพิ่มประสิทธิภาพรูปแบบธุรกิจที่มีอยู่โดยใช้การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องแตกต่างจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ สิ่งเหล่านี้เรียกรวมกันว่าเครื่องมือและวิธีการของตนเอง นวัตกรรมขององค์กร - ที่ซึ่งกลยุทธ์แบบบูรณาการกำหนดโปรแกรมการทำงานทั้งหมดนั้นแตกต่างออกไปอีกครั้ง อย่างไรก็ตามสำหรับแต่ละตัวอย่างเราสามารถนำ Double Diamond เพื่อช่วยวางกลยุทธ์และดำเนินการแก้ปัญหาได้ (Schneider, 2015)

การทำความเข้าใจในขั้นตอนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking Process) ทำให้สามารถลำดับการปฏิบัติการ ตลอดจนการค้นหาวิธีคิดและกระบวนการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ อันนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมหรือผลลัพธ์เพื่อมาตอบโจทย์ที่ต้องการ การคิดเชิงออกแบบเป็นแนวคิดและวิธีการในการแก้ปัญหาและนวัตกรรมที่ยึดหลักการที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งคุณค่าหลักของการคิดเชิงออกแบบคือการเสนอกระบวนการที่กำหนดไว้สำหรับนวัตกรรม แม้ว่าการลองผิดลองถูกเป็นวิธีที่ดีในการทดสอบและทดสอบว่าอะไรได้ผลและไม่ได้ผลก็ตาม (Han, 2022) Discover เป็นขั้นตอนซึ่งนักออกแบบมีบทบาทสำคัญ การดำเนินการในขั้นตอนของ Discover มีความหมายในการสร้างนวัตกรรมจึงเกี่ยวข้องกับมุมมองที่กว้างและการทำให้เป็นทางการน้อยที่สุด เนื่องจากการทำให้เป็นทางการยังเสี่ยงต่อการยับยั้งนวัตกรรมและความเป็นไปได้ของผลลัพธ์ (Frishammar & Florén, 2010)

สรุป กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council ซึ่ง Double Diamond มีกระบวนการในการออกแบบ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. Discover เป็นขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าข้อมูล 2. Define เป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสรุปโจทย์ 3. Develop เป็นขั้นตอนการพัฒนาแนวคิดซึ่งเป็นขั้นตอนแห่งการสร้างสรรค์ความคิด 4. Deliver เป็นขั้นตอนการพัฒนา ทดสอบ ประเมินผลก่อนส่งมอบสู่ผู้ใช้ ซึ่งในกระบวนการ The Double Diamond Design Process ถือเป็นกระบวนการในรูปแบบ “Design Thinking” หรือกระบวนการคิดเชิงออกแบบ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดทั้งในลักษณะ “ความแตกต่าง” (divergent) และ “การคิดแบบผสมผสาน” (convergent thinking)

เพื่อสำรวจและพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ที่หลากหลายก่อนที่จะมาบรรจบกันที่การแก้ปัญหา และสามารถนำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างมีระบบ

3.2 การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research)

เป็นการวิจัยทางมานุษยวิทยา ที่ได้รับอิทธิพลจากกระบวนทัศน์ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology paradigm) มีพัฒนาการเริ่มต้นมาจากการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มชนบางกลุ่มในสังคม จนพัฒนามาสู่การมุ่งทำความเข้าใจปัญหาเฉพาะอย่างได้อย่างหนึ่งมากขึ้น แต่ยังคงอยู่บนพื้นฐานการใช้ประโยชน์จากมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการอธิบายและตีความผลการศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกต แบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล และให้ความสำคัญอย่างมากกับปัจจัยเชิง บริบท เพื่อทำความเข้าใจปัญหาที่ศึกษาอย่างเป็นองค์รวม และในปัจจุบันวิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณานี้ได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายสาขาวิชามากขึ้น (จรียา โกเมน, เฉลิมชัย ปัญญาดี และปานแพร เซาว์ ประยูร, 2560)

การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Studies) เป็นวิธีการศึกษาของสาขาวิชามานุษยวิทยา (Anthropological Method) ต่อมานักวิจัยและนักวิชาการในสาขาอื่นๆ เช่น ด้านสังคมศาสตร์ และด้านการศึกษาได้นำวิธีการนี้มาใช้ในศาสตร์ของตนเอง การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาในยุคแรกๆ ความสนใจจากัดอยู่เฉพาะการศึกษากลุ่มชนบางกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มชนที่ล้าหลัง และชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาวนา กลุ่มชนในชนบท ต่อมาเริ่มขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น ขยายความสนใจศึกษาไปยังกลุ่มทางสังคม วัฒนธรรม สถาบัน และองค์กรร่วมสมัย แทบทุกรูปแบบ เช่น สังคมเกษตรกรรม กลุ่มกรรมอาชีพ กลุ่มสตรี พระสงฆ์ สถาบันวัด ครอบครัว โรงเรียน ชุมชนในเมือง ฯลฯ โดยได้ทางการศึกษาวัฒนธรรม ความคิด ความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนั้นๆ อย่างลึกซึ้ง (ชาย โพธิสิตา. 2550)

ชาย โพธิสิตา (2548) ให้ความหมายของชาติพันธุ์วรรณาไว้ว่า ชาติพันธุ์วรรณาหมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แล้วรายงานโดยละเอียดถึงพฤติกรรม ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติ ตลอดจนค่านิยมอันเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในกลุ่มนั้นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาติพันธุ์วรรณาเป็นการพรรณนาถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยปกตินักชาติพันธุ์วรรณากับนักมานุษยวิทยาเป็นคนๆ เดียวกัน ทั้งนี้ก็เพราะชาติพันธุ์วรรณาเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่นักมานุษยวิทยาใช้ศึกษา “วัฒนธรรม” ของคนในสังคม

อลิศรา ศิริศรี (2541) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ว่า เป็นการศึกษาวัฒนธรรม โดยวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะของการดำเนินชีวิตของบุคคล หรือของกลุ่มบุคคลในสังคมหนึ่งๆ หรือในชุมชนหนึ่งๆ ตามความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และภาษา

ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนบุกิจ (2550) กล่าวว่า Ethnography เป็นการศึกษาทางชนชาติวิทยา และการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เป็นแนวทางหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งอธิบาย และตีความข้อมูลทางสังคม เจตคติ ความเชื่อ ความรู้สึก วัฒนธรรม และพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลหลายๆ วิธีในทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นักวิจัยต้องแฝงตัวเองเข้าไป คลุกคลีอยู่กับประชากรในชุมชนหรือท้องถิ่นที่ต้องการศึกษา เพื่อได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการแสดงออกของความรู้สึกและพฤติกรรมต่างๆ ของประชากรจนได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์ แปลผล สรุปผลหรือสร้างทฤษฎีเพื่อใช้อธิบายพฤติกรรมทางวัฒนธรรมของประชากรได้ โดยทั่วไปการศึกษาทางชนชาติวิทยาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ระดับมหัพภาค (macroethnography) ที่เน้นถึงวัฒนธรรมในภาพกว้าง และ (2) ระดับจุลภาค (micro ethnography) ที่เน้นวัฒนธรรมที่แคบลงมาในขนาดประชากรที่น้อยลง หรืออาจเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีในหน่วยงาน

Geertz (อลิศรา ศิริศรี, 2541 อ้างอิงจาก Geertz, 1975) กล่าวว่า การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา คือ การนำตัวเราหรือผู้วิจัยเข้าไปสู่ สิ่งที่ Geertz เรียกว่า “Thick Description” หมายถึง ความพยายามที่จะบรรยายหรือพรรณนา (Describe) อย่างละเอียดลึกซึ้งถึงเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้น การตีความหมายหรือหาความหมาย (Interpretation) เพื่อที่จะอธิบายถึงลักษณะและความเป็นไปอันสลับซับซ้อนของสังคมนั้น ๆ

LeCompte and Schensul (ชาย โปธิสิตาม 2550 อ้างอิงจาก LeCompte and Schensul, 1999) เห็นว่า ชาติพันธุ์วรรณาเป็น “วิธีการศึกษาชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน สถาบัน รวมถึงกลุ่มหรือองค์กรในรูปแบบอื่น ๆ วิธีการนี้มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นการค้นคว้าหาข้อเท็จจริง ใช้ตัวนักวิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่เคร่งครัดเพื่อหลีกเลี่ยงอคติและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของประชาชนผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีดำเนินการวิจัยแบบอุปนัย สร้างทฤษฎีขึ้นมาจากท้องถิ่นที่ศึกษาเพื่อทำการทดสอบ และปรับใช้ภายในท้องถิ่นและกับที่อื่น

Stewart (ชาย โปธิสิตาม, 2550 อ้างอิงจาก LeCompte and Schensul, 1998) หลีกเลี้ยงที่จะให้ความหมายในเชิงนิยาม แต่กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวิธีการนี้ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้เป็นคือ ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษาที่เน้นความเป็นองค์รวม เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญแก่บริบท รวมทั้งมีการพรรณนาและการวิเคราะห์ที่เน้นปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวแปรสำคัญ

William Wiersma (1986) ได้กล่าวถึงชาติพันธุ์วรรณาว่าเป็นเรื่องที่ลึกซึ้ง เป็นเรื่องของการพรรณนาวิเคราะห์สถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจง ส่วนความหมายกว้างๆ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมของการศึกษา การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาจึงเป็นเรื่องทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับมานุษยวิทยาแต่มีการนำมาใช้ในการศึกษา

สรุป การวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) เป็นการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชนหรือสังคม ไม่ใช่บุคคล ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งอธิบายและตีความข้อมูลทางสังคม เจตคติ ความเชื่อ ความรู้สึก วัฒนธรรม ภาษา และพฤติกรรมของมนุษย์ วิธีชีวิตของกลุ่มคนในสังคม โดยใช้วิธีการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่เคร่งครัด เพื่อหลีกเลี่ยงอคติและให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นการพรรณนา และการวิเคราะห์ที่เน้นปัจจัยทางวัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวแปรสำคัญ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มชนหรือสังคม

ดังนั้น ในการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ในขั้นตอนที่ 1. Discover ซึ่งเป็นการค้นการค้นคว้าหาข้อมูล โดยการลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลในชุมชนรวมทั้งในขั้นตอนที่ 2 Define ซึ่งเป็นการสรุปผลอันนำไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นก่อนนำไปใช้ในการสร้างแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์ และขั้นตอนที่ 4 Deliver การพัฒนา การประเมินผล การส่งมอบผลงาน รวมทั้งการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในงานวิจัยด้วยเช่นกัน

3.3 การวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ (Practice-based Research)

การวิจัยแบบ Practice-based Research (PbR) หมายถึงกระบวนการวิจัยย่อย ภายใต้การวิจัยแบบ Practice-based Research (PbR) เน้นตัวผลงานสร้างสรรค์เป็นหลักในการนำเสนอผลงานวิจัยและต้องมีตัวรายงานประกอบ (ไกรลาส จิตรกุล และอาทิตยา ผิวซ่า, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ Linda Candy (2006) โดยกล่าวว่า Practice-based Research เป็นการค้นคว้า สร้างสรรค์ เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่โดยการปฏิบัติ และผลลัพธ์ของการปฏิบัตินั้น โดยผลงานวิจัยจะแสดงผ่านผลของการสร้างสรรค์ในลักษณะของการออกแบบในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผลงานออกแบบ ดนตรี สื่อดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการออกแบบพร้อมการปฏิบัติ และสร้างเป็นผลงานสร้างสรรค์ อาทิ การออกแบบอัตลักษณ์ผ่านงานหัตถกรรม การใช้วัสดุเหลือใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาเป็นวัสดุใหม่ให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น นอกจากนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติ (Practice-based Research) ยังเป็นแนวทางหลักในการวิจัยโดยวิธีปฏิบัติ ซึ่งการวิจัยและการปฏิบัติดำเนินการเป็นกระบวนการที่พึ่งพาซึ่งกันและกันและเสริมกันซึ่งนำไปสู่รูปแบบความรู้ใหม่และเป็นต้นฉบับ (Candy, Edmonds and Vear, 2021)

ดังนั้น ในการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ (Practice-based Research) ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ในขั้นตอนที่ 1. Discover ซึ่งเป็นการค้นคว้าหาข้อมูล โดยเน้นการศึกษา ทดลอง และพัฒนาในการจัดทำโครงการย่อยต่าง ๆ รวมทั้งในขั้นตอนที่ 2 Define ซึ่งเป็นการสรุปผลอันนำไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นก่อนนำไปใช้ในการสร้างแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ (Practice-based Research) ในการวิจัยครั้งนี้ก็ยังคงครอบคลุมการดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาแนวคิด และการออกแบบสร้างสรรค์ และขั้นตอนที่ 4 Deliver การพัฒนา การประเมินผล การส่งมอบผลงาน รวมทั้งการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในงานวิจัยด้วยเช่นกัน

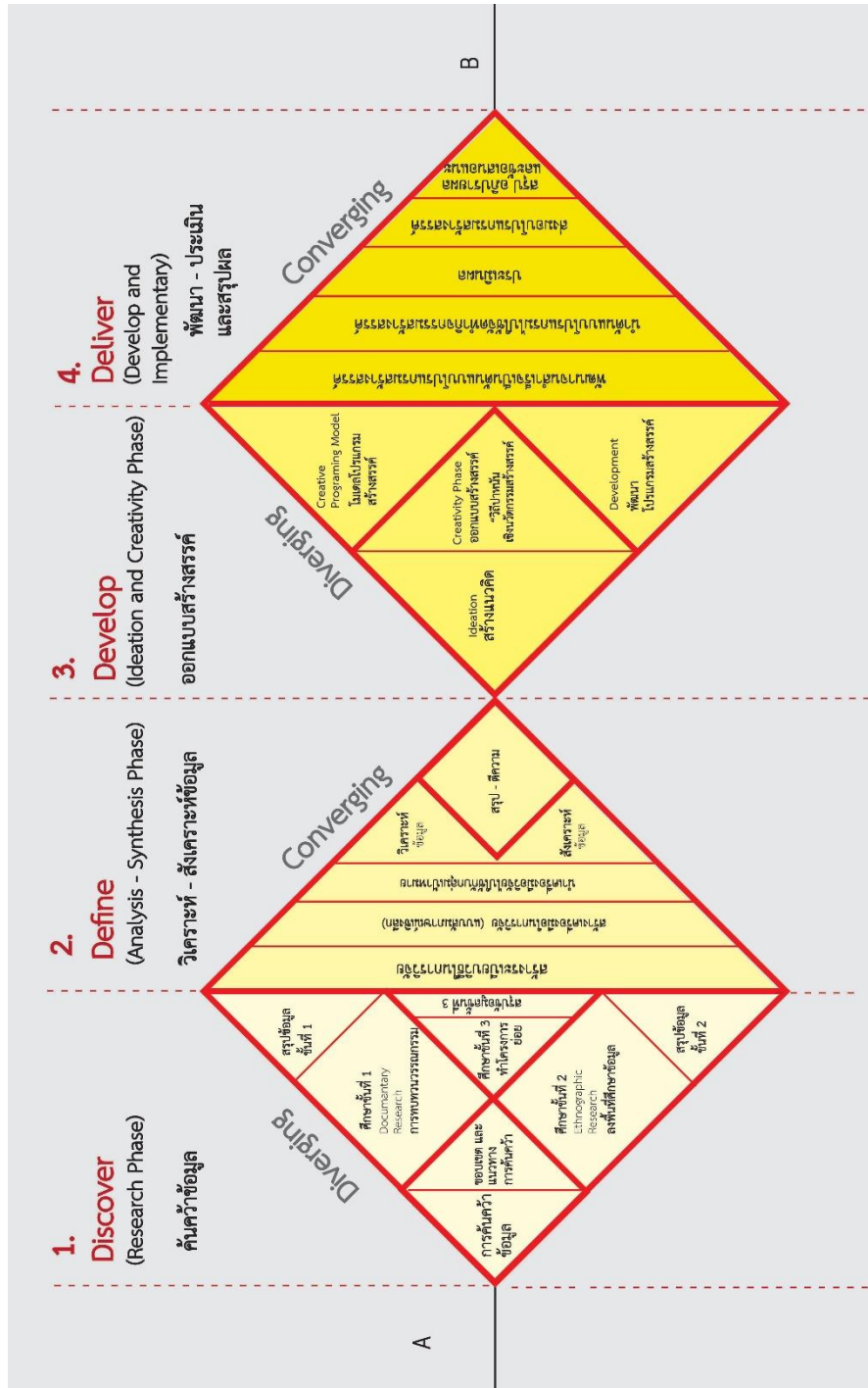
3.4 รายละเอียดวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิถีปาทนัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมปาทนัน ภูมิศึกษา ชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยโดยใช้แกนของวิจัยในครั้งนี้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council ผสมผสานกับการวิจัยแบบ Ethnographic research และการวิจัยแบบ Practice-based Research (PbR) มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนในการวิจัย

ใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process เป็นแกนหลักของระเบียบวิธีในการวิจัย โดยมีภาพรวมกระบวนการ “วิถีปาทนัน” เพื่อออกแบบ “โปรแกรมวิถีปาทนันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์” ดังแผนภูมิตามแนวทาง The Double Diamond Design Process ดังนี้

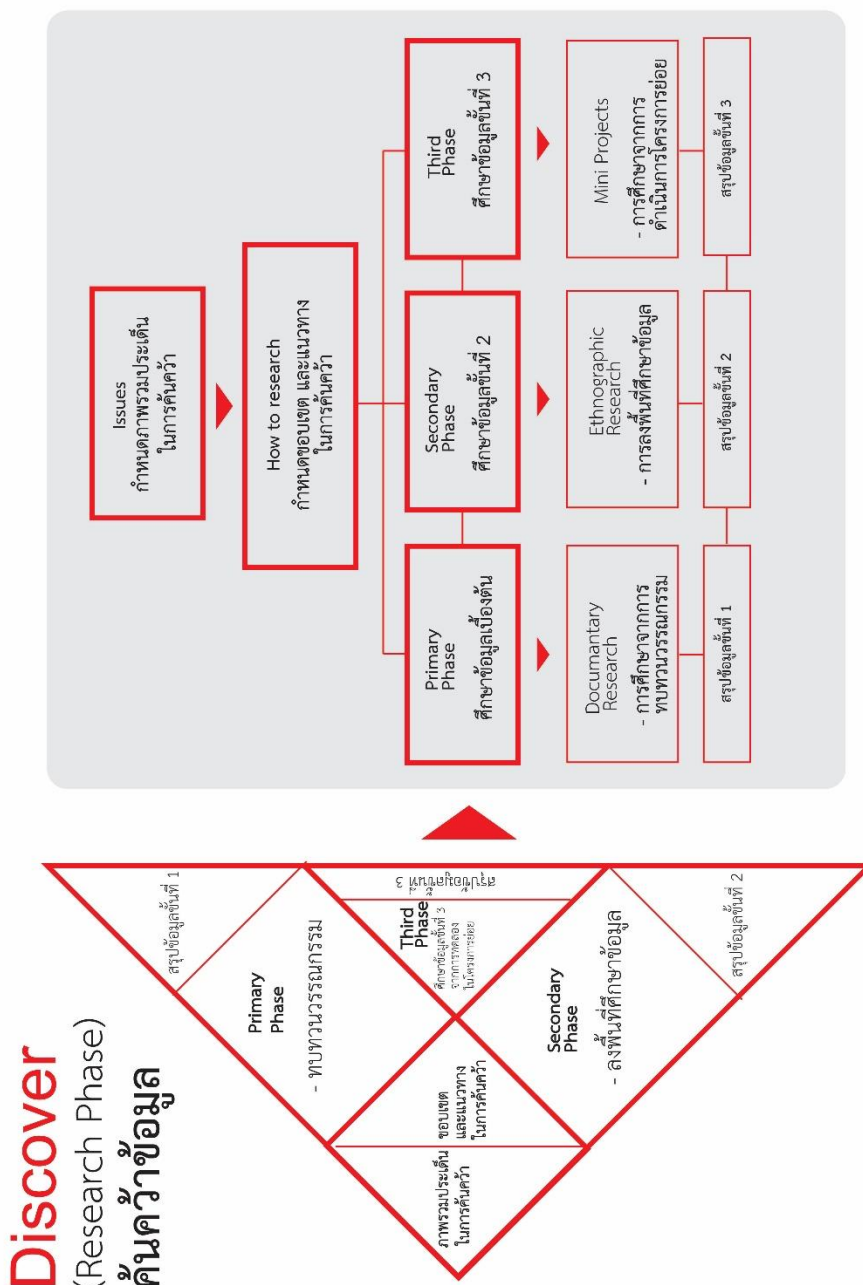

แผนภาพที่ 11 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีป้าหนั้น” เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรม วิถีป้าหนั้นเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ (พัฒนาจากกระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process)

3.4.1 ขั้นตอนที่ 1. Discover การค้นคว้าข้อมูล

ซึ่งเป็นการค้นคว้าข้อมูลในส่วนต่าง ๆ ทั้งจากการการทบทวนวรรณกรรม และ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่วิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้น และการศึกษา ทดลองด้วยการจัดทำ โครงการย่อยต่าง ๆ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

แผนภาพที่ 12 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีป้าหนั้น”

เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรมวิถีป้าหนั้นเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 1 Discover”

1) การศึกษาข้อมูลขั้นที่ 1 (Primary Phase) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) (ตามรายละเอียดการศึกษาในบทที่ 2)

2) การศึกษาข้อมูลในขั้นที่ 2 (Secondary Phase) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic research) เป็นแนวทางในการศึกษาและเก็บข้อมูล โดยเน้นการลงพื้นที่จริงในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตในพื้นที่ชุมชนมากขึ้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) แผนการในการลงพื้นที่ศึกษา ดังนี้

(1.1) การลงพื้นที่ ครั้งที่ 1 ณ ชุมชนบ้านดุกุหน

ต.บ่อหิน จ.ตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษาในงานวิจัย

(1.2) การลงพื้นที่ ครั้งที่ 2 ณ ชุมชนบ้านบ้านวังหิน

ต.คลองท่อมใต้ อ.คลองท่อม จ.กระบี่ เพื่อศึกษาหัตถกรรมปาหนัน เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลกับหัตถกรรมปาหนันชุมชนบ้านดุกุหน

(1.3) การลงพื้นที่ ครั้งที่ 3 ณ ชุมชนบ้านแม่ทอม

ต.แม่ทอม อ.บางกล่ำ จ.สงขลา เพื่อศึกษาหัตถกรรมปาหนัน เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลกับหัตถกรรมปาหนันชุมชนบ้านดุกุหน

(2) ระเบียบวิธีในการศึกษา

(2.1) การสังเกตการณ์

(2.2) การบันทึกข้อมูล

3) การศึกษาข้อมูลในขั้นที่ 3 (Third Phase) เป็นการศึกษาข้อมูลจากการทดลองทำโครงการย่อยต่าง ๆ (Mini Project) ที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมปาหนันของชุมชนบ้านดุกุหนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าข้อมูลภายใต้งานวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

(1) การทดสอบเชื้อราในงานหัตถกรรมปาหนัน เป็นการทดสอบเชื้อราที่อาจเกิดขึ้นในงานหัตถกรรมเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการทำงานหัตถกรรมปาหนันที่มีผลการทดสอบในเชิงประจักษ์ และเผยแพร่แก่ผู้สนใจต่อไปได้ เป็นต้น

ขั้นตอนในการศึกษา/ดำเนินการ

1. การจัดทำรายละเอียดโครงการ
2. การประสานงานกับหน่วยงานนวัตกรรมภาครัฐ หรือเอกชน ในการนำวัสดุไปทดสอบ
3. การจัดทำสรุปผลการศึกษา

(2) การพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมปาหนัน

เป็นการศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมปาหนัน เพื่อทดลองการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมปาหนันเป็นวัสดุใหม่

ขั้นตอนในการศึกษา/ดำเนินการ

1. การจัดทำรายละเอียดโครงการ
2. การประสานงานกับผู้ร่วมวิจัย เช่น นักออกแบบ/ผู้ประกอบการในการนำเศษวัสดุที่เหลือจากหัตถกรรมไปศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ
3. การจัดทำสรุปผลการศึกษา

(3) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการ

ผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Production/Circular Economy) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อได้รับคำปรึกษาด้านการพัฒนากระบวนการผลิตที่สำคัญกับสิ่งแวดล้อมโดยทีมที่ปรึกษาของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนในการศึกษา/ดำเนินการ

1. การศึกษาข้อมูลในการสมัครเข้าร่วมกิจกรรม
2. การประสานงานกับชุมชนในการสมัครเข้าร่วมกิจกรรม
3. การประสานงานกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับการสมัครของชุมชน และติดตามผลการคัดเลือกในรอบแรก
4. ติดตามผลการให้คำปรึกษาด้านกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของทีมให้คำปรึกษา
5. การจัดทำสรุปผลการศึกษา

4) แนวทางการสรุปข้อมูล

(1) สรุปข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยจัดทำเป็นข้อมูลสรุปผลในแต่ละประเด็นที่สำคัญจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2

(2) สรุปข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 โดยจัดทำเป็นรายงานผล ดังนี้

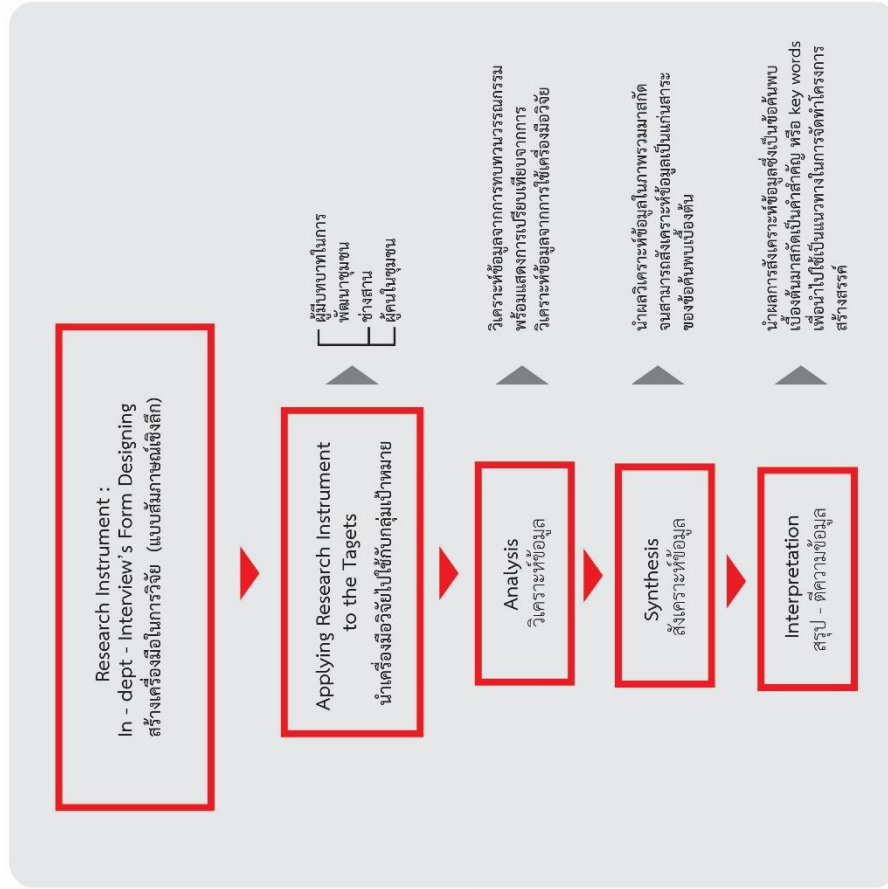
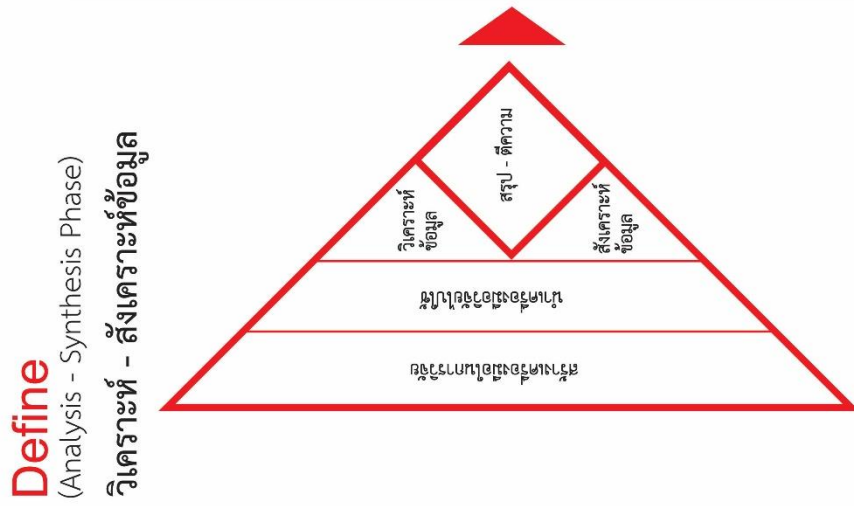
- 1) รายงานสรุปผลในการลงพื้นที่ ครั้งที่ 1
- 2) รายงานสรุปผลในการลงพื้นที่ ครั้งที่ 2
- 3) รายงานสรุปผลในการลงพื้นที่ ครั้งที่ 3

(3) สรุปข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลในขั้นตอนที่ 3 ในรูปแบบการเปรียบเทียบวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่

สรุป แนวทางในการดำเนินการในกระบวนการออกแบบในขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูล โดยมีการรวบรวมข้อมูลจากทั้งทางปฐมภูมิ และทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสารจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การศึกษาข้อมูลจากการลงพื้นที่จริงในชุมชน รวมทั้งการทำโครงการย่อยเพื่อศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้เพื่อสรุปเป็นแนวทางการจัดทำเครื่องมือในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

3.4.2 ขั้นตอนที่ 2 Define การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์

เป็นขั้นตอนในการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) และการวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการ (Practice Based Research) ในขั้นต้น จากการเก็บข้อมูล การศึกษาและทดลองในขั้นตอนที่ 1 ในขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการจัดทำเครื่องมือวิจัยในรูปแบบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – dept Interview) เพื่อใช้กับกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลเชิงลึกในมิติต่าง ๆ ภายใต้แนวคิดหลักที่ครอบคลุมมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อสรุปผลวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลแล้วจึงมาตีความเพื่อหาแก่นสาระข้อค้นพบเบื้องต้นก่อนกระบวนการสร้างสรรค์ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

แผนภาพที่ 13 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีป้าหนั้น”

เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรมวิถีป้าหนั้นเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 2 Define”

1) ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนก่อนการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย

(1) การศึกษาระเบียบในการดำเนินการ เช่น

- (1.1) การศึกษาขั้นตอนในการดำเนินการ
- (1.2) การดำเนินการด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

(2) การสรรหาผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจ

เครื่องมือในการวิจัย ที่ครอบคลุมในมิติด้านสังคม (social) เศรษฐกิจ (economy) และสิ่งแวดล้อม (environment) ตามเป้าหมายหลักของการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ด้าน จำนวน 5 คน

(2.1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา และส่งเสริมวัฒนธรรม

(2.2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และการสร้างสรรค์

(2.3) ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการตลาด

ด้านการออกแบบ และนวัตกรรม

(2.4) ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม และการส่งเสริม นวัตกรรม

(2.5) ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม และสิ่งแวดล้อม

2) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนในการจัดทำเครื่องมือการวิจัย

(1) การจัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth

Interview) โดยนำผลสรุปจากการศึกษาข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการทำเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งข้อดีของการสัมภาษณ์ในรูปแบบนี้เป็นการเจาะลึกถึงข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้อย่างเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเต็มที่ครบถ้วนและเป็นจริงมากที่สุดโดยชุดเครื่องมือ คือ “ชุดแบบสัมภาษณ์”

(2) การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคล

ในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน รวม 36 คน ประกอบด้วย

(1.1) กลุ่มที่ 1 : ผู้นำท้องถิ่น/ผู้มีบทบาทในการพัฒนา

ชุมชน ประกอบด้วย อาทิจุฬาราชมนตรี/ผู้ใหญ่บ้านบ้านดงหิน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตัวแทนปราชญ์ชุมชน ตัวแทนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ/เอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา/ส่งเสริมด้านสังคมหรือวัฒนธรรม เศรษฐกิจในชุมชน และการพัฒนา/ส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน

(1.2) กลุ่มที่ 2 : ช่างจักสานในชุมชน

(1.3) กลุ่มที่ 3 : ประชากรอื่น ๆ ในชุมชน

(3) แนวทางในการจัดทำ “ชุดแบบสัมภาษณ์เชิงลึก”

(In – Depth Interview) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การออกแบบ สร้างสรรค์ และนวัตกรรม ภายใต้แนวคิดหลักการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ซึ่งให้ความสำคัญในมิติ 3 ด้าน คือ ด้านสังคม (social) ด้าน เศรษฐกิจ (economy) และด้านสิ่งแวดล้อม (environment)

การจัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้ จึงแบ่งแบบ สัมภาษณ์เป็น 3 ชุด ตามกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มข้างต้น และในแต่ละชุดจะมีชุดคำถามที่แบ่งย่อย ออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดแนวทางโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

กลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 1 ผู้นำท้องถิ่น/ผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน

รายละเอียด :

ที่	โครงสร้างแบบสัมภาษณ์	รายละเอียดแนวทางชุดคำถาม
1	แนวคำถาม ด้าน สังคม และ วัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนในปัจจุบัน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่น – จุดอ่อนของผู้คนในชุมชนชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชนที่โดดเด่น - ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนกับบุคคลภายนอก - ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสังคมของชุมชน และสังคมของข้างักสานในชุมชน และความคาดหวังในอนาคต
2	แนวคำถาม ด้านเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อน – จุดแข็งของเศรษฐกิจในชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง/ผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชน และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสาน และความคาดหวังในอนาคต - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหัตถกรรมป่านั้นในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคใหม่
3	แนวคำถาม ด้านสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อน – จุดแข็งของสิ่งแวดล้อมในชุมชนรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน และความเป็นไปได้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตในหัตถกรรมป่านั้น และความคาดหวังในอนาคต

ตารางที่ 11 ตารางแสดงแนวทางคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำท้องถิ่น/ผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน

หมายเหตุ รายละเอียดประเด็นในชุดแบบสัมภาษณ์อาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

กลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 2 ช่างจักสานในชุมชน

รายละเอียด :

ที่	โครงสร้างแบบสัมภาษณ์	รายละเอียดแนวทางชุดคำถาม
1	แนวคำถาม ด้านสังคมและวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของช่างในชุมชนในปัจจุบัน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ - ความคิดเห็นเกี่ยวกับความภาคภูมิใจ และความสุขจากหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานกับวัฒนธรรมของชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่น - จุดอ่อนของช่างจักสานในชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างช่างจักสานกับผู้คนอื่นๆในชุมชน และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรม จักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของช่างจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการใช้ชีวิตของช่างในชุมชนในอนาคต
2	แนวคำถาม ด้านเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่น - จุดอ่อนของงานหัตถกรรมในชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเศรษฐกิจต่องานหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะ จุดเด่น คุณสมบัติพิเศษของงานจักสานของชุมชนทั้งในแง่วัสดุ รูปแบบ และอื่นๆ - ความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคในหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสืบทอดงานจักสานในเชิงพัฒนาด้านเศรษฐกิจ - ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนางานจักสานในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อเศรษฐกิจของชุมชน และความคาดหวังในอนาคต

ที่	โครงสร้างแบบสัมภาษณ์	รายละเอียดแนวทางชุดคำถาม
3	แนวคำถาม ด้านสิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อน – จุดแข็งของสิ่งแวดล้อมในชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตในหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมในหัตถกรรมจักสาน และความคาดหวังในอนาคต

ตารางที่ 12 ตารางแสดงแนวทางคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มช่างจักสานเตยปาหนัน
หมายเหตุ รายละเอียดประเด็นในชุดแบบสัมภาษณ์อาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

กลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ประชากรอื่นๆ ในชุมชน

รายละเอียด :

ที่	โครงสร้างแบบสัมภาษณ์	รายละเอียดแนวทางชุดคำถาม
1	แนวคำถาม ด้านสังคมและวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนในปัจจุบัน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่น – จุดอ่อนของผู้คนในชุมชนคุณ - ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนกับบุคคลภายนอก - ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชนที่โดดเด่น - ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ของชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาด้านสังคมของชุมชน และสังคมของช่างจักสานในชุมชน และความคาดหวังในอนาคต
2	แนวคำถาม ด้านเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อน – จุดแข็งของเศรษฐกิจในชุมชน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสาน และความคาดหวังในอนาคต

ที่	โครงสร้างแบบสัมภาษณ์	รายละเอียดแนวทางชุดคำถาม
3	แนวคำถาม ด้านสิ่งแวดล้อม	- ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดอ่อน – จุดแข็งของสิ่งแวดล้อมในชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน - ความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน และความคาดหวังในอนาคต

ตารางที่13 ตารางแสดงแนวทางคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้คนในชุมชนดูหุน
หมายเหตุ รายละเอียดประเด็นในชุดแบบสัมภาษณ์อาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

3) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนในการนำเครื่องมือวิจัยไปใช้

(1) การนำเครื่องมือการวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเมื่อจัดทำ (ร่าง) เครื่องมือในการวิจัยแล้วเสร็จจะมีการจัดส่งให้ข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือก่อนนำไปใช้

(2) การปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ จะมีการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนขั้นตอนในการนำเสนอเพื่อขอพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(3) การนำเครื่องมือวิจัยเสนอคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

จัดทำเครื่องมือวิจัยพร้อมหลักฐานต่าง ๆ ประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

(4) การนำเครื่องมือวิจัยไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อได้รับการพิจารณาเครื่องมือในการวิจัย จะมีการนำเครื่องมือในการวิจัยไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่อไป

4) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนหลังการนำเครื่องมือไปใช้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมทั้งการใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายแล้วเสร็จ จะเป็นการสรุปเป็นประเด็นข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการเปรียบเทียบสำหรับการนำไปใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

(2) การสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) ภายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว การสังเคราะห์ข้อมูลจะเป็นกระบวนการจากการนำผลวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมมาสกัดจนสามารถสังเคราะห์ข้อมูลเป็นแก่นสาระที่นำไปสู่การสร้างข้อสรุปในภาพรวมจนเกิดเป็นข้อค้นพบหรือองค์ความรู้ในเบื้องต้นจนสามารถสร้างเป็นข้อสรุป/แนวทาง/วิธีการสำหรับดำเนินการออกแบบวิถีป้าหนั้นเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์จากภูมิปัญญางานจักสานของชุมชนบ้านคุดหนในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป

(3) การสรุป และตีความข้อมูล (Interpretation) เป็นการตีความข้อมูลจากผลการสังเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นข้อค้นพบเบื้องต้น โดยพิจารณาอย่างละเอียดเพื่อทำความเข้าใจข้อมูลที่เกิดจากการสังเคราะห์แล้วเกิดการตีความหมายแล้วนำมาสกัดเป็นคำสำคัญหรือ key words เพื่อนำแก่นสาระไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการออกแบบสร้างสรรค์ในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป

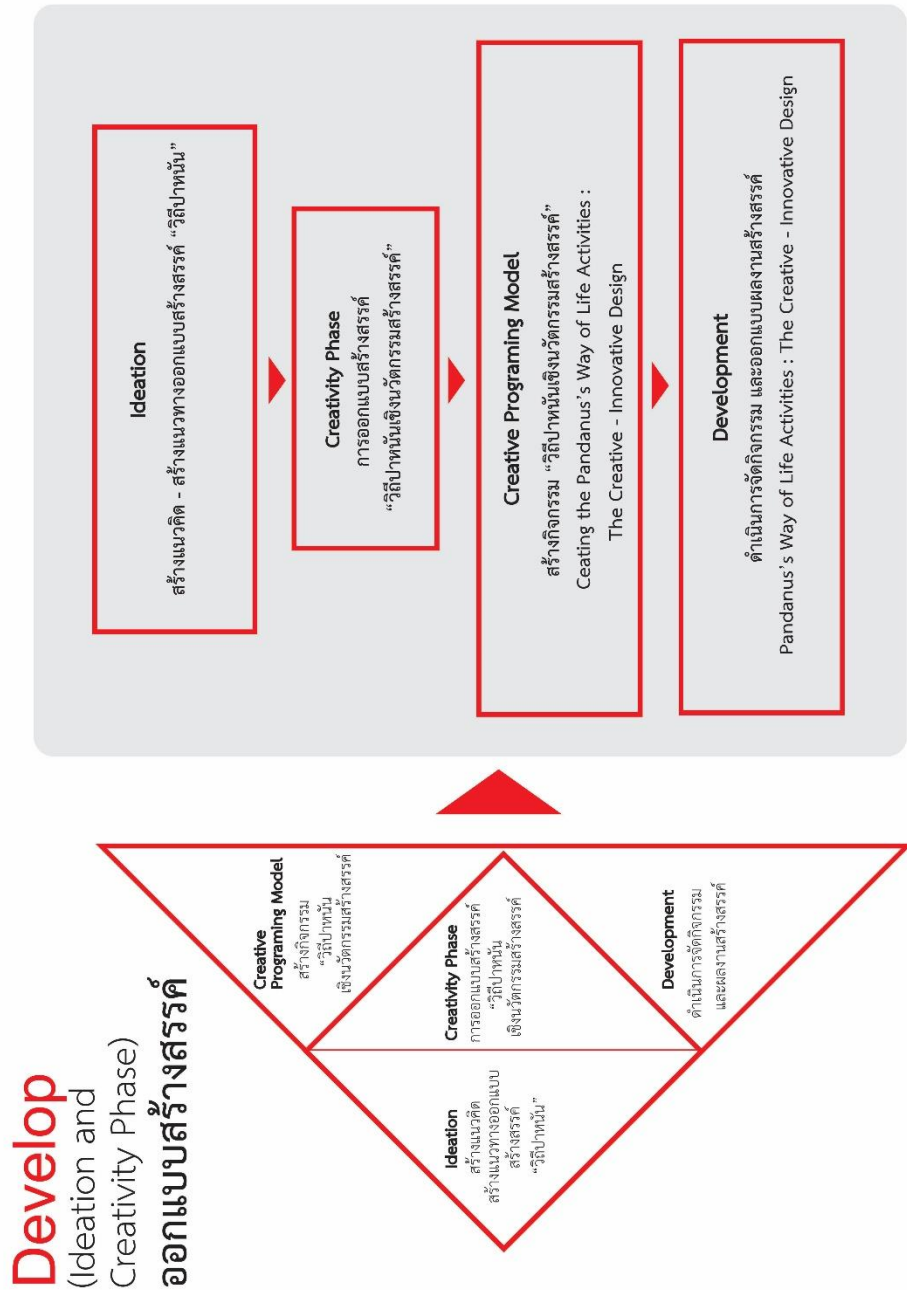
สรุป แนวทางในการดำเนินการในกระบวนการออกแบบในขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนในการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบ Ethnographic Research ซึ่งมีการจัดทำเครื่องมือวิจัยในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มเป้าหมาย แล้วดำเนินการสรุปเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลก่อนกระบวนการออกแบบสร้างสรรค์โครงการ/โปรแกรมวิถีป้าหนั้นเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์

3.4.3 ขั้นตอนที่ 3 Develop การพัฒนาแนวคิด และการออกแบบสร้างสรรค์

เป็นขั้นตอนแห่งการสร้างสรรค์ความคิดใหม่อันหลากหลาย โดยดำเนินการตาม

ขั้นตอนดังนี้

แผนภาพที่ 14 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีป้าหนั้น”

เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรมวิถีป้าหนั้นเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 3 Develop”

1) การสร้างแนวคิด และแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์

(Ideation) เป็นการนำผลการสังเคราะห์และการตีความจากขั้นตอนที่ 2 ซึ่งได้สกัดเป็นคำสำคัญ (key words) โดยนำแก่นสาระมาสร้างแนวคิดหลักเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการ/ผลงานสร้างสรรค์

2) การออกแบบสร้างสรรค์วิถีปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์

(Creativity Phase)

(1) การคลี่คลายแนวคิดหลักโครงการ/โปรแกรมสร้างสรรค์วิถี

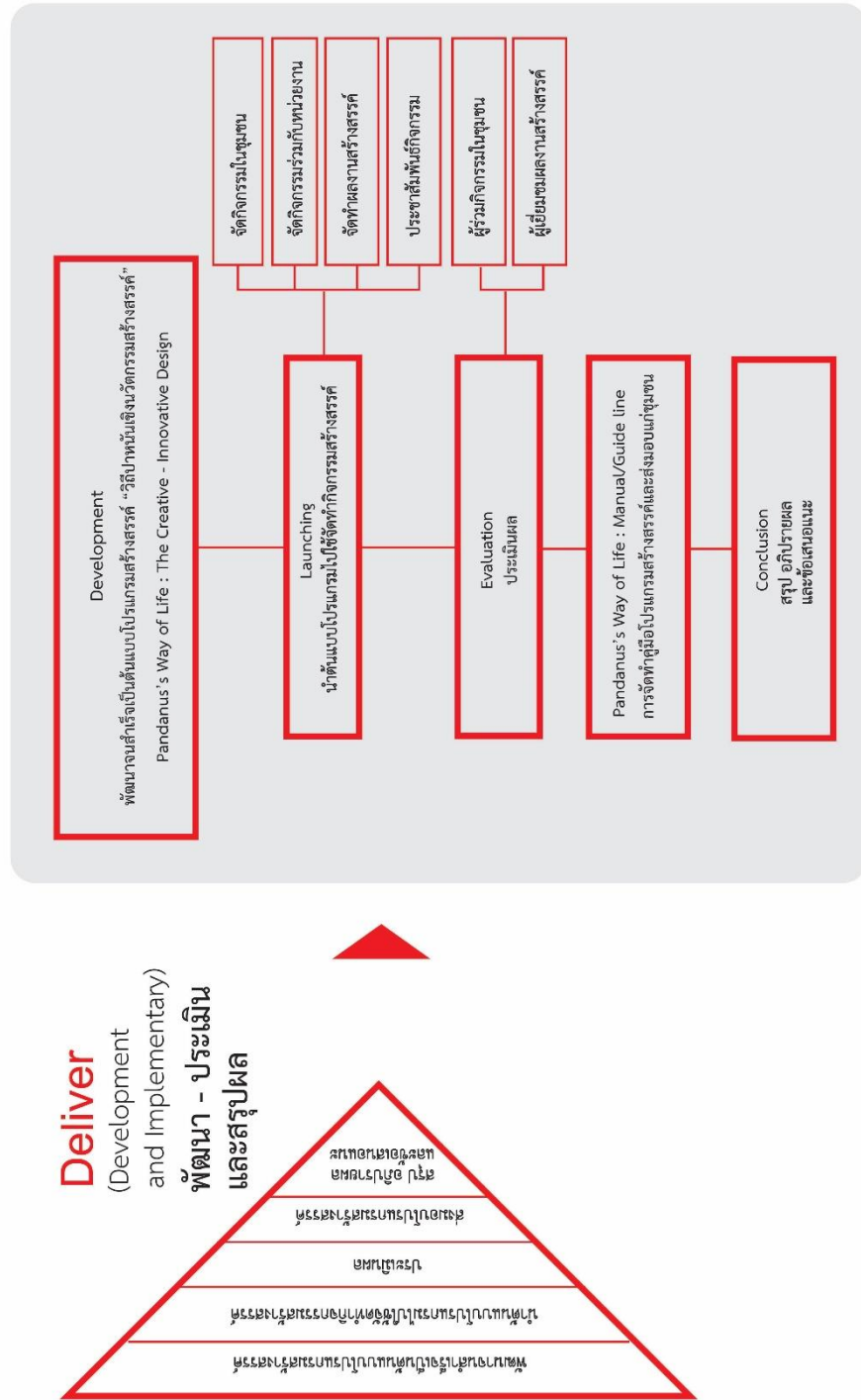
ปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดมาออกแบบเป็นโมเดลจำลองโปรแกรม “วิถีปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์” (Pandanus’s Way of Life : The Creative Design Innovation) ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแนวทางกิจกรรมหลากหลายรูปแบบเพื่อใช้เป็นแนวทางการเลือกเพื่อพัฒนาต่อ

(2) การพัฒนาโครงการ/โปรแกรมสร้างสรรค์วิถีปาทันเชิง

นวัตกรรมสร้างสรรค์ เป็นการเลือกโมเดลจำลองโปรแกรม “วิถีปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์” (Pandanus’s Way of Life : The Creative – Innovative Design) ที่เหมาะสมมาพัฒนาต่อ

สรุป แนวทางในการดำเนินการในกระบวนการออกแบบในขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนในการสร้างแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการ/โปรแกรม “วิถีปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์” ในขั้นตอนนี้มีการจัดทำโมเดลจำลองโปรแกรมในรูปแบบต่างๆ และคัดเลือกโมเดลโปรแกรมที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาต่อก่อนเป็นต้นแบบกิจกรรมสร้างสรรค์

3.4.4 ขั้นตอนที่ 4 Deliver การพัฒนา การประเมิน และสรุปผล เป็นขั้นตอนแห่งการพัฒนาโปรแกรมซึ่งรวมไปถึงการจัดกิจกรรม และออกแบบผลงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากโปรแกรมที่ได้สร้างสรรค์ มีการประเมินผลในส่วนต่าง ๆ ภายในโครงการ การจัดทำคู่มือเพื่อส่งมอบแก่ชุมชน พร้อมการสรุป อภิปรายผล และจัดทำข้อเสนอแนะต่าง ๆ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

แผนภาพที่ 15 แสดงแผนภูมิการวิจัย “วิถีป้าหนั้น” เพื่อออกแบบโครงการ/โปรแกรมวิถีป้าหนั้นเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ “ขั้นตอนที่ 4 Deliver”

1) การพัฒนาต้นแบบโปรแกรมสร้างสรรค์วิถีปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ (Development) เป็นการนำโมเดลที่ได้รับการพัฒนามาต่อยอดโดยพัฒนาจนสามารถเป็นต้นแบบ “โปรแกรมสร้างสรรค์วิถีปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์” ที่เหมาะสมเพื่อนำไปดำเนินการในขั้นต่อไป

2) การนำต้นแบบโปรแกรมไปใช้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ (Launching) :

- (1) การจัดกิจกรรมในชุมชน
- (2) การจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงาน
- (3) การจัดทำผลงานสร้างสรรค์
- (4) การประชาสัมพันธ์กิจกรรม/ผลงาน

3) การประเมินผล (Evaluation) โดยมีการประเมินผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ทั้งในชุมชนที่วิจัยและผู้เข้าเยี่ยมชมผลงานสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมแสดงผลงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการ และการสรุปข้อมูลต่อไป

4) การส่งคู่มือโปรแกรมสร้างสรรค์มอบแก่ชุมชน เป็นการนำต้นแบบโปรแกรม “วิถีปาทันเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์” (Pandanus’s Way of Life : The Creative – Innovative Design) มาเรียบเรียงในรูปแบบเนื้อหา องค์ความรู้ ในรูปแบบคู่มือ (Manual/Guideline) เพื่อส่งมอบให้แก่ชุมชนดูหนเพื่อให้ชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

5) การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (Conclusion) เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ทั้งผลการศึกษาในขั้นตอนต่าง ๆ ผลการจัดกิจกรรม และการจัดทำผลงานสร้างสรรค์สรุปผล สู่การอภิปรายผลในรูปแบบข้อค้นพบจากการทำวิจัยในโครงการ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย การสร้างสรรค์ผลงาน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับชุมชนต่อไป

สรุป แนวทางในการดำเนินการในกระบวนการออกแบบในขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ เป็นการพัฒนาโครงการ/โปรแกรมสร้างสรรค์จนเป็นต้นแบบที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม การออกแบบสร้างสรรค์ และส่งมอบแก่ชุมชนอย่างเป็นทางการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัยต่อไป

จากกระบวนการออกแบบทั้ง 4 ขั้นตอนที่กำลังกล่าวไว้ในบทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่ใช้กระบวนการออกแบบเป็นแนวทางนั้นล้วนมีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันเพื่อนำสู่การสร้างสรรค์ ใน “ขั้นตอนที่ 1 Discover การค้นคว้าหาข้อมูล” ซึ่งในการวิจัยมีการจัดทำข้อมูลในบทที่ 1 บทนำ เป็นการค้นคว้าข้อมูล ศึกษาความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา จุดประสงค์ และรายละเอียดต่าง ๆ ใน

ภาพรวม รวมทั้งในบทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมในประเด็นสำคัญต่าง ๆ ซึ่งนอกเหนือจากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ แล้ว การลงพื้นที่วิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นในแต่ละแหล่ง การศึกษาทดลองออกแบบ พัฒนาจากการทำโครงย่อยก็ถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการสร้างความเข้าใจ และตีความปัญหาอย่างลึกซึ้งมากขึ้น การดำเนินการใน “ขั้นตอนที่ 2 Define การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล” ในส่วนนี้การได้มาซึ่งคำตอบบางอย่างที่มีได้กล่าวไว้ในส่วนการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม การจัดทำเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้กับกลุ่มเป้าหมายจะทำให้เห็นข้อมูลบางอย่างในเชิงลึกมากขึ้น และเมื่อนำข้อมูลทั้ง 2 ส่วน ทั้งจากการทบทวนวรรณกรรม และการใช้เครื่องมือแล้วนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกันในรูปแบบการเปรียบเทียบในประเด็นต่าง ๆ จะทำให้เกิดแนวทางในการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสกัดแก่นสาระได้ชัดเจนขึ้น และเป็นแนวทางในการกำหนดโจทย์ และการกำหนดแนวคิดการออกแบบของโครงการใน “ขั้นตอนที่ 3 Develop การออกแบบสร้างสรรค์” เพื่อวางแนวทางให้เกิดมีความชัดเจนและมีทิศทางที่เด่นชัดขึ้นจนสำเร็จเป็นโมเดลของโครงการ อันนำไปสู่ “ขั้นตอนที่ 4 Deliver การพัฒนา” โดยพัฒนา ปรับปรุงจนสำเร็จเป็นโครงการ แล้วนำไปใช้ในการจัดกิจกรรม การสร้างสรรค์ต่าง ๆ รวมทั้งการประเมินในแต่ละส่วน และสรุปผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยจะมีการจัดทำข้อมูลในบทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล และบทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในลำดับต่อไป

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “วิถีปาทัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีที่ตถกรรม ปาทัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดุน จังหวัดตรัง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภทกรณีศึกษา (Case Study Research) ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยผสมผสานกับการวิจัยแบบ Ethnographic research และการวิจัยแบบ Practice Based Research โดยใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council เป็นแนวทางหลักในการดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม จากเอกสารและข้อมูลต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมการลงพื้นที่ และเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ในรูปแบบเชิงลึก แล้วนำมาสรุปและวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลเพื่อเป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการสร้างสรรค์ตามลำดับขั้นตอนต่อไป

ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการที่สำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการประกอบด้วย การจำแนกและจัดระบบข้อมูล และการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล มีจุดมุ่งหมายที่จะแยกแยะและอธิบายองค์ประกอบ ความหมาย และความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการใช้หลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ข้อมูล นั้นคือการมองภาพองค์รวม (Yanvaree, 2020) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย มาจัดกระทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา (Vaddhanaphuti, 1994) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

1. กำหนดกรอบการคัดเลือกข้อมูลจากเอกสาร และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์
2. วางเค้าโครงของข้อมูล ที่จะนำมาวิเคราะห์โดยแยกเป็นประเด็นสำคัญ
3. การคำนึงถึงบริบท (Context) ของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น บทความเชิงวิชาการ หรือผลจากการวิจัยต่างๆ ที่มีการสืบค้น
4. การวัดความถี่ของของเนื้อหาโดยพิจารณาจากการอ้างอิงในการนำไปใช้ในข้อมูลต่างๆ
5. สรุปผลการวิเคราะห์โดยหาข้อสรุปที่เป็นสาระสำคัญ โดยแยกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อใช้ในการนำเสนอ และสร้างให้เกิดความง่ายแก่การเข้าใจโดยไม่เพิ่มข้อมูลข้อคิดเห็นส่วนตัว

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม พร้อมแสดงการเปรียบเทียบจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ในกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำโครงการออกแบบสร้างสรรค์ และการประเมินผล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม พร้อมแสดงการเปรียบเทียบจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ในกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาข้อที่ 2. วิเคราะห์ และสังเคราะห์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ จากการศึกษาที่ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ จากช่องทางออนไลน์ ทั้งจากรายงานการวิจัย บทความเชิงวิชาการ และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้มีการนำเครื่องมือวิจัยในรูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปใช้เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นประชากร 3 กลุ่ม รวม 36 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ

กลุ่มที่ 1 ผู้นำท้องถิ่น/ปราชญ์ชุมชน และผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน

กลุ่มที่ 2 ช่างจักสานเตยปาหนัน

กลุ่มที่ 3 ประชากรอื่นๆ ในชุมชน

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1.1 วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม

วิถีปาหนันหรือวิถีแห่งเตยได้สร้างขึ้นจากการที่มนุษย์นำต้นเตยซึ่งถือเป็นพืชพื้นถิ่นในแถบชายฝั่งมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การบริโภคเพื่อการดำรงชีพ การใช้เป็นยารักษาโรค การใช้สำหรับเดินทางในมหาสมุทร การประยุกต์เป็นของใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ในพิธีการต่าง ๆ เป็นต้น จนสามารถสร้างภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาอย่างยาวนาน วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม ทำให้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตย และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในอีกหลาย ๆ ด้าน ถึงแม้ว่าแต่พื้นที่โดยเฉพาะแถบแปซิฟิกกับชายฝั่งตะวันตกของไทยซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมเตยเช่นเดียวกันจะมีระยะห่างกันมากนับหมื่นกิโลเมตร แต่ก็มีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืชสกุลเตย อีกทั้งยังมีวัฒนธรรมบางอย่างที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่าง รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมล้วนส่งผลกระทบต่อ

ต่อวิถีแห่งเตย ซึ่งวิถีแห่งเตยก็ยังสามารถต่อยอดวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ สรุปลผลการวิเคราะห์ดังตาราง
ดังนี้

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิถีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก - เอเชีย)	วิถีเตยปาทนชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุน จ.ตรัง)
1	มนุษย์กับเตย	<p>1. การใช้ในชีวิตประจำวัน มีการนำเตยมาทำของใช้เพื่อดำรงชีวิตและใช้ในชีวิตประจำวันอื่น ๆ เช่น การนำรากทำเป็นเชือกสำหรับผูกข้าวของ การนำใบสานเป็นตะกร้า เสื่อปูรองนั่งเสื่อรองนอน หรือแม้กระทั่งการสานเสื่อให้มีหน้าที่ใช้สอยเหมือนผ้าใบสำหรับคลุมสิ่งของต่างๆ เช่น วัสดุคลุมเกวียนในแถบคาบสมุทรมลายู การทำเป็นพัดหมวก รวมถึงการสานเป็นเครื่องประดับ ซึ่งจะเป็นที่นิยมถึงปัจจุบันของพื้นที่แถบโพลินีเซีย รวมทั้งการนำลำต้นตัดแปลงทำเป็นเครื่องดนตรี และนำใบทำเป็นของเล่นที่ลักษณะคล้ายบวมเมอแรงของชาวอะบอริจิน เป็นต้น ไม่เพียงแต่การนำเตยมาใช้ทำสิ่งของในวิถีชีวิตเท่านั้น เเตยยังประโยชน์แม้กระทั่งการนำผลเป็นอาหารในยุคที่ขาดแคลนอาหารด้วยเช่นกัน ซึ่งถือได้ว่าเตยมีประโยชน์ต่อมรดกทางวัฒนธรรมและความอยู่รอดของผู้คนในภูมิภาคแถบชายฝั่ง</p>	<p>1. การใช้ในชีวิตประจำวัน ในอดีตในยุคที่ยังไม่มีข้าวของเครื่องใช้สมัยใหม่ หัตถกรรมจักสานเตยปาทนนั้นมีการทำเป็นของใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตของผู้คนในชุมชน โดยเฉพาะการใช้เสื่อหรือสาดสำหรับปูรองนั่งรองนอน รองละหมาด รวมไปถึงการใช้ในพิธีการต่าง ๆ ตามวิถีมุสลิม</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิถีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิถีเตยปาทนชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลู จ.ตรัง)
1	มนุษย์กับเตย	<p>2. หัตถกรรมจักสานบ่งบอกเรื่องราวแห่งวิถีชีวิต เตยถือเป็นพืชพื้นถิ่นที่มีความสำคัญต่อชีวิต นอกจากการนำส่วนต่าง ๆ ของต้นเตยมาใช้ประโยชน์แล้ว ในพื้นที่แถบแปซิฟิกถือว่าวัฒนธรรมเตยมีมาอย่างยาวนาน สามารถสร้างประวัติศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างผู้คนในยุคปัจจุบันกับบรรพบุรุษ ถึงแม้พื้นที่จะเปลี่ยนไปตามสภาพกาลเวลาแต่ต้นเตยก็ยังคงมีอยู่ในพื้นที่และถือเป็นส่วนสำคัญทั้งในระบบนิเวศ และวิถีวัฒนธรรมของผู้คนแถบชายฝั่ง</p>	<p>2. หัตถกรรมจักสานบ่งบอกเรื่องราวแห่งวิถีชีวิต งานจักสานเตยปาทนของชุมชนไม่เพียงแต่รักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ แต่ยังเป็นการบอกเล่าถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมในชุมชนตั้งแต่อดีตจนเกิดเรื่องเล่าสืบต่อกันมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหวนรำลึกถึงอดีตของช่างสานเกี่ยวกับความผูกพันกับเตย เช่น การหัตถจักสานเตยสมัยเด็ก ๆ ภาพความทรงจำของเสื่อเตยจำนวนมากที่วางเรียงรายอยู่ในมัสยิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับผู้คน</p> <p>3. คุณค่าของภูมิปัญญาเตยปาทน ผู้คนในท้องถิ่นควรให้ความสำคัญต่อคุณค่าของภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานเตยปาทน มากขึ้น และควรมีการอนุรักษ์สืบต่อไป</p>
2	มนุษย์กับมนุษย์	<p>1. วิถีชีวิตในภาพรวม ผู้คนในแถบแปซิฟิกโดยเฉพาะในหมู่เกาะต่าง ๆ ที่มีขั้วบนาริเดินทางเผยแพร่ศาสนามีการใช้ชีวิตตามหลักการของศาสนาคริสต์ศาสนา ส่วนเอเชียโดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่นับถือศาสนาอิสลามมีการใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและการดำรงชีวิต</p> <p>2. คุณค่าของงานหัตถกรรมที่ส่งผ่านความสัมพันธ์ของผู้คน ในหลายพื้นที่แถบโพลินีเซียให้ความสำคัญกับคุณค่าของงานจักสานจากเตยสำหรับการใช้วิถีชีวิตที่ผู้คนมีให้ซึ่งกันและกัน อาทิ</p>	<p>1. วิถีชีวิตของชุมชนในภาพรวม ชุมชนมีการดำเนินชีวิตในรูปแบบที่เรียบง่าย รักความสงบ โดยมีอาชีพด้านการเกษตร อาทิ การทำสวนยาง สวนปาล์ม เป็นหลัก และอาชีพอื่นๆ อาทิ รับจ้าง (ทั้งการรับจ้างในทางเกษตรกรรม อาทิ การรับจ้างกรีดยาง รับจ้างตัดปาล์ม รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม) ค้าขาย ประมง ส่วนการจักสานถือเป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านบางคนก็ถือเป็นอาชีพหลัก บางคนก็ทำเป็นอาชีพเสริมภายใต้ภาพรวมตามหลักคำสอนของศาสนา</p> <p>2. คุณค่าของงานหัตถกรรมที่ส่งผ่านความสัมพันธ์ของผู้คน แม้งานหัตถกรรมเตยจะเป็นงานที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองในการใช้งานในวิถีชีวิตภายในชุมชนเป็นหลักตั้งแต่อดีตแต่คุณค่าของงานหัตถกรรมยังส่งผ่านถึงความ</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิถีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิถีเตยป้าหนัชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคุดุน จ.ตรัง)
		<p>เส้นรอนนอนของทารกของชาวซาร์ มัวร์ซึ่งนิยมใช้เส้นตอกขนาดเล็กและ นิ่ม และการตกแต่งขอบเสื้อให้ สวยงามซึ่งแสดงถึงความเอาใจใส่ของ ของผู้เป็นแม่หรือญาติผู้ใหญ่ในการสาน การมอบเสื้อเป็นมรดกส่งผ่านจากรุ่นสู่ รุ่น การห่อศพด้วยเสื้อเพื่อแสดงความ เคารพต่อผู้เสียชีวิต เป็นต้น</p>	<p>เชื่อมโยงระหว่างช่างสานรุ่นใหม่กับความ ผูกพันกับช่างรุ่นเก่า เช่น การได้เรียนรู้จาก ญาติผู้ใหญ่ และการระลึกถึงช่างสานผู้ล่วงลับ การมอบงานหัตถกรรมให้ซึ่งกันและกันทั้ง ภายในชุมชนและการมอบให้แก่บุคคลภายนอก เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีโดยไม่เกี่ยวข้องกับมูลค่า ของงานหัตถกรรมเชิงเศรษฐกิจ</p>
	<p>2.1 ด้านวิถีชีวิตใน ภาพรวม</p>	<p>2. คุณภาพชีวิต และการได้รับการ ส่งเสริมในภาพรวม</p> <ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต - ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ หัตถกรรมเตย มีการส่งเสริม พื้นฟู และยกระดับงานหัตถกรรมให้เกิดมี มูลค่า เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ การ พัฒนาสินค้า รวมทั้งการหาช่องทาง การตลาดเพื่อสร้างรายได้แก่ ชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่แถบชนบท 	<p>2. คุณภาพชีวิต และการได้รับการส่งเสริมใน ภาพรวม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัจจุบันชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี พอปานกลาง มีการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น แนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น การปลูกผัก เพื่อการบริโภคเองและจำหน่ายในราคาแบ่งปัน ที่ทำผู้คนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย และสามารถ สร้างเป็นรายได้เสริมอีกทางการจับสัตว์น้ำ สำหรับบริโภคในครัวเรือน ซึ่งทำหัตถกรรมจัก สานเตยป้าหนัก็สามารถเพิ่มรายได้เช่นกัน - การส่งเสริมจากภาครัฐในการให้ความ ช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหาภัยแล้ง ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น - คุณภาพชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไปตามการ เปลี่ยนแปลงของโลก การที่คนในชุมชนได้รับการ ศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้คนใน ชุมชนมีมุมมองที่กว้างขึ้น - คุณภาพชีวิตของช่างจักสานในภาพรวมถือว่าอยู่ในระดับที่ดี การทำงานจักสานทำให้ไม่ จำเป็นต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ได้อยู่กัน พร้อมหน้าพร้อมตา และรายได้จากการจักสาน ก็สามารถจุนเจือค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้การได้พบปะกับหน่วยงานต่าง ๆ ก็ ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น การได้มีโอกาสไป ร่วมงานต่าง ๆ เป็นการเพิ่มมุมมองได้มากขึ้น

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก - เอเชีย)	วิถีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลุน จ.ตรัง)
			<p>3. ความเข้มแข็งของชุมชนจากบทบาทของผู้นำ ชุมชนมีผู้นำ อาสาสมัครชุมชน รวมทั้งความเข้มแข็งของศาสนาก่อให้เกิดการพัฒนาที่ทั่วถึง ไม่มีการแบ่งแยก ลดการเกิดปัญหาต่าง ๆ</p> <p>4. จุดเด่นของชุมชน ผู้คนยังมีความสัมพันธ์แบบพี่น้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้คนภายในชุมชน โดยยึดหลักแนวทางของศาสนา เช่น การจัดงานมัสยิด การจัดงานช่วงฮารีรายอเพื่อร่วมพิธีในทางศาสนา งานแต่งงาน งานบุญต่าง ๆ รวมทั้งพิธีศพ ผู้คนในชุมชนจะมีการช่วยเหลือและร่วมมือกันอย่างดี ทั้งในรูปแบบการช่วยแรงงาน และการสนับสนุนด้วยเงินของแต่ละคน นอกจากนี้หัตถกรรมเตยปาทันก็ถือเป็นจุดเด่นของชุมชนที่สามารถดึงดูดคนภายนอกได้</p>
			<p>5. จุดด้อย และปัญหาของชุมชน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น เทคโนโลยีทันสมัยในยุคดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชน ส่งผลเสียต่อการเรียนและการใช้ชีวิต รวมทั้งภัยคุกคามจากภายนอกส่งผลให้มีปัญหาด้านยาเสพติดแต่ไม่ถือว่ารุนแรงมากนัก ถึงแม้จะไม่สามารถจัดการให้ชุมชนปลอดยาเสพติดได้ แต่การเฝ้าระวังรักษา และการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในมัสยิดก็เป็นแนวทางหนึ่งในการยับยั้งการระบาดของยาเสพติด นอกจากนี้ปัญหาด้านสาธารณสุขภาคพื้นฐานภายในชุมชนรวมทั้งกิจกรรมทางการเมืองในปัจจุบัน เช่น การเลือกตั้งก็มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชุมชนซึ่งอาจก่อให้เกิดความแตกแยก เป็นต้น</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก - เอเชีย)	วิถีเตยปาดหนัชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลุน จ.ตรัง)
			<p>6. ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในอดีตถือว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีโดยมีใกล้ชิดแบบระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน - ในปัจจุบันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยีที่ทันสมัย และเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อค่าครองชีพ จากการใช้ชีวิตที่เคยเรียบง่าย ใช้สอยแบบประหยัดก็เริ่มเปลี่ยนไปบ้าง ส่งผลให้พฤติกรรมของผู้คนเริ่มปรับเปลี่ยนในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ในปัจจุบันผู้คนในชุมชนมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น เช่น การเปลี่ยนเป็นครอบครัวขนาดเล็ก การใช้ชีวิตแบบส่วนตัว ที่คล้ายกับสังคมเมือง ส่งผลให้เกิดความห่างเหินจากสังคม บางคนก็ไม่ค่อยสนใจสังคมมากนัก - ในส่วนช่างสานเตยปาดหนักับผู้คนอื่นๆ ในชุมชนมีความสัมพันธ์กันดี มีการเกื้อกูลและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน <p>7. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนกับบุคคลภายนอก</p> <ul style="list-style-type: none"> - บุคลิกเฉพาะของผู้คนในชุมชน ด้วยความมีอัธยาศัย ความนอบน้อมถ่อมตน ความเป็นกันเอง การเข้าถึงง่ายของผู้คน ความเป็นมิตรของผู้คน และการเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็น การสร้างความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนกับคนนอกชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดี
			<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความร่วมมือที่ดีกับชุมชน อีกทั้งการไปมาหาສື່ซึ่งกันและกัน เช่นการร่วมกิจกรรมระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงโดยไม่แบ่งแยกระหว่างศาสนาพุทธ กับมุสลิม ถือได้ว่าชุมชนคูหลุนเป็นชุมชนแบบอย่างในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คนนอกชุมชน

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิถีเตยป้าหนัชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหิน จ.ตรัง)
			<p>- เครื่องมือสื่อสารสร้างการเชื่อมโยงระหว่างผู้คนมากขึ้น ด้วยเครื่องมือสื่อสารแบบออนไลน์ ทำให้การสื่อสารระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนสามารถเข้าถึงกันได้ง่ายมากขึ้น</p> <p>- ในส่วนช่างสานเตยป้าหนักับผู้คนอื่นๆ ภายนอกชุมชนก็มีความสัมพันธ์ที่ดีเช่นกัน รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายในการจักสานที่ช่วยเหลือกันทั้งในด้านการผลิตและการตลาด ส่วนบุคคลภายนอกไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมหัตถกรรมจักสาน ก็รับคำแนะนำในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมงานหัตถกรรม</p> <p>8. แนวทางการใช้ชีวิตของช่างจักสาน ช่างสานในอดีตมีการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย มีน้อยก็ใช้น้อย ไม่ต้องมีการเดินทางบ่อยเหมือนปัจจุบัน จึงสามารถใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน งานจักสานที่ผลิตก็สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันตามหน้าที่การใชงานต่าง ๆ แต่คนในชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันมีวิถีที่เปลี่ยนไป มีสิ่งเร้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี และการใช้ชีวิตที่เร็วขึ้น อาชีพจักสานอาจไม่เหมาะกับคนรุ่นใหม่ ประกอบกับงานจักสานอาจไม่ตอบสนองกับความต้องการของคนรุ่นใหม่มากนัก หากต้องการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับงานจักสานก็ต้องหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อสร้างแรงจูงใจ</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลิน จ.ตรัง)
	<p>2.2 ด้านการเรียนรู้การสืบทอดภูมิปัญญา และการต่อยอดวัฒนธรรมเตย</p>	<p>1. เพศหญิงกับบทบาทในการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา</p> <p>- ในอดีตชาวโพลินีเซียนแต่ละครอบครัวจะมีบุคคลหลักที่มีความสามารถในการทำงานจักสาน ซึ่งโดยมากจะเป็นผู้หญิง ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญที่จะถ่ายทอดความรู้ต่างๆ สู่บุคคลอื่น</p> <p>- มีการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น เช่น จากแม่สู่ลูกสาว รวมทั้งการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยครูสอนแก่นักเรียน</p>	<p>1. เพศหญิงกับบทบาทในการเรียนรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา การเรียนรู้และวิธีการสืบทอดภูมิปัญญา</p> <p>- ในอดีตมีการเรียนรู้และการสืบสานภูมิปัญญาการจักสานเตยจากรุ่นสู่รุ่น เช่น จากแม่สู่ลูกสาว จากป้า/ย่า/ยายสู่หลาน เป็นต้น</p> <p>- มีการสืบทอดภูมิปัญญาทั้งในรูปแบบการถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก รวมทั้งการถ่ายทอดจากช่างจักสานรุ่นเก่าแก่ช่างจักสานรุ่นใหม่ที่สนใจ</p> <p>- คนยุคใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจงานหัตถกรรมเตยปาด้านมากนัก ซึ่งช่างสานรุ่นเก่าก็ยังมีความต้องการให้งานจักสานของชุมชนมีการอนุรักษ์สืบไปถึงแม้รูปแบบจะเปลี่ยนไปตามกาลเวลาก็ตาม</p> <p>2. การนำหลักคำสอนทางศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน ถือเป็นจุดเด่นที่ทำให้ยังคงรักษารูปแบบวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ อย่างไรก็ตามควรส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนได้รับการศึกษา รวมทั้งการเรียนศาสนาอย่างจริงจังมากขึ้น</p> <p>3. บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ ปัจจุบันมีหน่วยงานราชการต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมหัตถกรรมเตยปาด้านซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชนโดยให้การจัดตั้งกลุ่มในรูปแบบกลุ่มแม่บ้าน รวมทั้งวิสาหกิจชุมชน</p> <p>4. แนวทางการจัดทำข้อมูลหัตถกรรม ในอนาคตควรมีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการทำหัตถกรรมเตยปาด้านของ ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง อย่างเป็นทางการ เพื่อให้คนในพื้นที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา สืบทอดภูมิปัญญา และเผยแพร่แก่บุคคลภายนอก</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยป้าหนัชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคุดู จ.ตรัง)
			<p>5. การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสาน ควรหาวิธีการเพื่อสร้างให้ผู้คนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และวางแผนภูมิปัญญาเตยป้าหนัซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น</p>
			<p>6. ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของช่างจักสาน ถึงแม้ช่างจะได้รับการสืบทอดและมีทักษะในการเตรียมเส้นตอกและการสาน แต่ก็ควรได้รับการเรียนรู้ได้อื่น ๆ ด้วย เช่น การยอมการสร้างลวดลาย การเย็บด้วยจักรด้วยตนเอง รวมทั้งการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเอง เนื่องจากช่างสานขาดความรู้การบริหารจัดการด้านการเงินส่วนตัว นอกจากนี้ในการพัฒนางานหัตถกรรมตามความต้องการของตลาด การแก้ปัญหาตามความต้องการพัฒนาตามลูกค้า ช่างสานจำเป็นต้องมีการทดลองผิดทดลองถูกเพื่อเป็นการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาในภาพรวม</p>
<p>2.3 ด้านคุณค่าทางจิตใจที่ส่งผ่านงานหัตถกรรมและความสุขจากงานหัตถกรรม</p>	<p>1. หัตถกรรมเตยกับตัวแทนคุณค่าทางจิตใจที่มอบให้แก่กันในอดีต</p> <ul style="list-style-type: none"> - หัตถกรรมในรูปแบบสิ่งของซึ่งเป็นของใช้และของตกแต่งที่ทำจากใบเตยเคยเป็นที่นิยมในรูปแบบของขวัญที่มอบให้แก่กัน เช่น บุคลากรทางทหารในฮาวายส่งงานหัตถกรรมกลับบ้านเป็นของขวัญในยุคสงครามโลก <p>2. งานหัตถกรรมจักสานกับตัวแทนแห่งคุณค่าทางจิตใจและความรู้สึก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตัวอย่างการมอบ 'ie toga ซึ่งเป็นเสื้อชั้นดีที่สานจากใบเตยของชาวฮาวาย เป็นของขวัญหรือของที่ระลึกให้แก่กัน ในโอกาสต่างๆ เช่น การขึ้นบ้านใหม่ พิธี 	<p>1. หัตถกรรมเตยกับตัวแทนคุณค่าทางจิตใจที่มอบให้แก่กันในอดีต</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมอบหัตถกรรมให้ซึ่งกันและกันภายในชุมชนเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันถือเป็นเรื่องปกติในวิถีชีวิตของคนในอดีต แม้ปัจจุบันจะเปลี่ยนไปแต่การมอบหัตถกรรมเป็นของที่ระลึกแก่บุคคลภายนอกก็ยังสามารถพบเห็นได้ในชุมชนแห่งนี้ <p>2. งานหัตถกรรมจักสานกับตัวแทนแห่งคุณค่าทางจิตใจและความรู้สึก งานหัตถกรรมเตย เช่น เสื้อที่ผ่านการรองศพผู้ตายถือเป็นวัตถุวัฒนธรรมที่สามารถสร้างความผูกพันระหว่างบุคคลที่ตายแล้วกับลูกหลาน ญาติพี่น้อง</p>	

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
		<p>เปิดของโบสถ์ เป็นการสร้างคุณค่าทางความรู้สึกที่ดีทั้งผู้ให้และผู้รับซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน</p> <p>- คุณค่าจากงานหัตถกรรม เมื่อผ่านกาลเวลาสามารถส่งผลให้งานหัตถกรรมเตยมีคุณค่ามากขึ้น เลือเตยซึ่งเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกที่ได้รับการถ่ายทอดได้รับการสร้างคุณค่ามากขึ้น บางครั้งมีคุณค่ามากจนได้รับ “การตั้งชื่อ” ของผลงานแต่ละชิ้นเป็นของตนเอง</p>	<p>3. ความภาคภูมิใจ และรู้สึกมีความสุขจากการทำงานหัตถกรรมจักสาน</p> <p>- ช่างจักสานรักในการทำงานหัตถกรรมจักสาน เห็นคุณค่าของงาน จึงทำให้ช่างมีความรับผิดชอบ มีความอดทน มีความประณีต และละเอียดอ่อนที่ถ่ายทอดสู่งานหัตถกรรมซึ่งทำให้เกิดความสุขทางใจ</p> <p>- การได้รับการสั่งซื้อทำให้ช่างสานมีความภาคภูมิใจเพราะได้เห็นผลงานของตนเองออกไปสู่นอกชุมชน ถึงแม้ว่าการทำงานจักสานไม่สามารถทำรายได้เป็นจำนวนมาก แต่ช่างสานก็ใช้เวลาว่างที่มีอยู่ เช่น เวลาว่างจากงานเกษตรกรรม มาทำงานจักสานเป็นอาชีพเสริม ช่างบางคนก็ทุ่มเทกับการทำงานจักสาน และสามารถทำงานได้ตลอดทั้งวัน</p>
2.4 ด้านการแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรม		<p>1. การมอบให้ซึ่งกันและกันสื่อถึงการแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน</p> <p>อาทิ การมอบเสื้อชั้นดี (ie toga) ที่สานจากเตยให้กับครอบครัวผู้ตายเป็นของที่ระลึก โดยครอบครัวผู้ตายก็จะมี การมอบอาหารเป็นการตอบแทนในวัฒนธรรมชามัว</p> <p>การมอบสิ่งของให้กันและกันซึ่งหัตถกรรมเตยก็เป็นตัวแทนของวัตถุวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญในการมอบให้แก่กัน การมอบให้แก่กันยังสื่อถึงความเคารพซึ่งกันและกันทั้งผู้ให้และผู้รับ การปฏิสัมพันธ์ของผู้คนแบบนี้ล้วนส่งต่อรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้คนในแถบนี้มาจนถึงปัจจุบัน</p>	<p>1. การแลกเปลี่ยนเพื่อการดำรงชีวิตและมิตรภาพ ในอดีตถือได้ว่า กำแปด หรือขมุกยาจักสาน (สำหรับใช้ใส่ใบจาก และยาเส้น) เป็นงานหัตถกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นของใช้ทั่วไปในชุมชน ถูกนำมาใช้เป็นสิ่งของซึ่งเป็นวัตถุวัฒนธรรมสำหรับแลกเปลี่ยนแทนเงินตรากับคนต่างพื้นที่ซึ่งเป็นชาวต่างชาติในยุค 60 กว่าปีที่ผ่านมา โดยช่างสานนำกำแปดแลกเปลี่ยนกับผ้าปาเต๊ะ ผ้าโสร่งของพ่อค้าอินโดนีเซีย โดยพ่อค้าดังกล่าวก็นำหัตถกรรมเตยของชุมชนไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์ตามรูปแบบการค้าในยุค นั้น</p> <p>การแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนกับบุคคลภายนอกมิใช่เพียงแค่การแลกเปลี่ยนเพียงแค่สิ่งของสำหรับใช้ประโยชน์เท่านั้น การให้ที่พักแก่พ่อค้าต่างถิ่น และความยินดีในการที่คนต่างถิ่นมาใช้ชีวิตร่วมกับผู้คนในชุมชน ล้วนเป็นการเป็นการมอบมิตรภาพให้ระหว่างกันของผู้คนในยุคเก่าที่มีให้แก่</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิถีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิถีเตยป้าหนัชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
		<p>2. การแลกเปลี่ยนเพื่อการดำรงชีวิต และใช้ชีวิต ในอดีตช่างสานเตยในฮาวายมีการทำหัตถกรรมหลากหลายสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีการสานเสื่อ หมวก ตะกร้าสำหรับเก็บกาแฟในไร่ เพื่อแลกกับอาหารเครื่องแต่งกาย ผ้าห่ม อาหารหวาน รongเท้า โคมไฟ น้ำมันก๊าด และสิ่งอื่นๆ ที่จำเป็นในชีวิตทั้งในร้านค้าในไร่ รวมทั้งร้านค้าในชุมชนในยุคต้นปีค.ศ. 1900 งานหัตถกรรมจากเตยในยุคนี้จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งของแทนสกุลเงินสำหรับการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้คน</p>	<p>บุคคลภายนอกสืบมาจนปัจจุบัน ทุกวันนี้ความเป็นมิตรภาพของผู้คนชุมชนดุกุนยังถือเป็นจุดเด่นของชุมชนอย่างหนึ่งก็ว่าได้</p> <p>2. การแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน การแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากพ่อค้าอินโดที่เคยนำเรือมาจอด ณ ท่าสิเกาเพื่อมาทำค้าขายกับชุมชนต่างๆ ในจังหวัดตรังไม่ได้เดินทางมาแล้ว อย่างไรก็ตามวิถีแห่งการแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ได้คำนึงถึงมูลค่าของเงินตราก็ยังมิให้เห็นภายในชุมชนในรูปแบบการช่วยเหลือในปัจเจกบุคคล การช่วยเหลือในกิจกรรมส่วนรวม การให้สิ่งของ การแลกเปลี่ยนอาหารซึ่งกันและกัน</p>
	2.5 ด้านพิธีกรรม และสถานะทางสังคม	<p>1. เสื่อกับพิธีหลังความตาย ในฮาวายในอดีตมีการนำเสื่อใช้ในพิธีศพ โดยนำไปฝังพร้อมกับผู้ตายไว้ในถ้ำ</p> <p>2. เสื่อเป็นสัญลักษณ์การแสดงสถานะทางสังคม ในตองกามีการใช้เสื่อเตย และมักจะถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เสื่อจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงสถานะทางสังคม ชาวตองกาที่เสียชีวิตจะถูกห่อด้วยเสื่อเพื่อสื่อถึงการแสดงความเคารพ</p> <p>3. เครื่องแต่งกายกับการสื่อถึงความเคารพ การสวม ta'ovala ซึ่งเป็นเครื่องตกแต่งร่างกายจากเสื่อเตยถือ</p>	<p>1. เสื่อกับพิธีแต่งงาน ในอดีตมีการใช้เสื่อเตยในพิธีแต่งงาน ในช่วงก่อนพิธีเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะช่วยกันสานเสื่อเตยสำหรับใช้ในพิธีและนำไปใช้ต่อในชีวิตประจำวันด้วย</p> <p>2. เสื่อกับพิธีหลังความตาย การใช้เสื่อเตยในพิธีศพโดยใช้เสื่อรองผู้ตายก่อนนำไปฝังในกูโบร์ตามหลักศาสนาอิสลาม เสื่อเตยที่ใช้ในพิธีศพใช้เสื่อที่สานโดยเส้นตอกเตยสีธรรมชาติที่ไม่ผ่านการย้อมสี เพื่อสื่อถึงความบริสุทธิ์ และการแสดงความนอบน้อม และการให้ความเคารพต่อผู้เสียชีวิต</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลน จ.ตรัง)
		<p>เป็นการแสดงความเคารพ ซึ่งในยุคโบราณผู้ชายชาวตองกาที่กลับจากการเดินทางไกลจะสวมเสื้อเตย ก่อนไปเข้าพบหัวหน้าชุมชน</p> <p>5. ใบเตยกับสัญลักษณ์เตือนอันตราย</p> <p>ในพิธีการของชาวนาลิก (Nalik) ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของนิวไอร์แลนด์ ปาปัวนิวกินี มีการใช้ใบเตยแทนสัญลักษณ์โดยผูกไว้รอบโคนต้นไม้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นการห้ามไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้อง หากมีการละเมิดอาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือโชคร้าย</p>	
2.6 ด้านความเชื่อ		<p>1. เทพเจ้าแห่งภูเขาไฟกับการแพร่พันธุ์ของต้นเตย ตามตำนานและความเชื่อของฮาวายเมื่อ “เปเล่” (Pele) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งภูเขาไฟเดินทางด้วยเรือแคนูมาถึงฮาวายแต่เรือกลับติดกับบรอกอากาศของต้นเตยริมชายฝั่ง จึงได้ตั้งรากไม้ฝังเป็นชิ้น ๆ หลายร้อยชิ้นแล้วโยนขึ้นฟ้า ลมพัดพาพวกกรากเตยเหล่านั้นไปทั่วหมู่เกาะจนต้นเตยเจริญเติบโตทั่วเกาะ</p>	<p>1. เส้นตอกเตยกับความเชื่อในการสร้างขวัญ ในอดีตมีการใช้เส้นตอกเตยเป็นวัตถุวัฒนธรรมในการสร้างขวัญและกำลังใจ</p> <p>2. เส้นตอกเตยกับความเชื่อในการรักษาโรคภัย มีการใช้เส้นตอกเตยเป็นวัตถุวัฒนธรรมในเชิงความเชื่อเพื่อการรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้คนในหมู่บ้านด้วยเช่นกัน ถึงแม้ความเชื่อนี้เริ่มหายไปตามกาลเวลาเนื่องจากวิทยาการสมัยใหม่ทางการแพทย์แต่ก็มีผู้คนบางส่วนยังให้ความสำคัญกับความเชื่อนี้</p>
		<p>2. พวงมาลัยจากผลเตยสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายทั้งแง่บวกและแง่ลบ</p> <p>ผลเตยยังใช้ในการทำพวงมาลัย หรือ leis ซึ่งในวัฒนธรรมฮาวายถือได้ว่าเป็นทั้งโชคดีและโชคร้าย การสวมใส่พวงมาลัยนี้ในวันปีใหมถือถือว่าโชคดี แต่ในบางครั้งก็หมายถึงโชคไม่ดี เช่นการนักเดินฮูลา ผู้ที่ทำธุรกิจ และ</p>	<p>3. ความเชื่อเกี่ยวกับเตยที่กำลังหายไปจากชุมชน ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับการใช้เตยเริ่มหายไปตามกาลเวลาเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทันสมัย</p> <p>4. ความเชื่ออื่นๆ ของชุมชนในอดีต นอกเหนือจากการใช้เตยเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงในด้านความเชื่อ ในอดีต</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
		<p>นักการเมืองในช่วงก่อนเลือกตั้ง</p> <p>3. เลือเตยกับความเชื่อที่ทำให้ทารกแข็งแรง ในรัฐ Kerala ของอินเดียมีความเชื่อว่าการที่ทารกคลานบนเลือเตยจะช่วยให้ทารกแข็งแรง และหลายคนจึงซื้อเลือเตยเหล่านี้เมื่อทารกพร้อมที่จะคลาน นอกจากนี้การผลิตโดยไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ในทุกขั้นตอนของการผลิต จึงจะมีคุณสมบัติที่สามารถเติมเต็มร่างกายและวิถีชีวิตอีกด้วย</p>	<p>ซึ่งในสมัยครั้งที่บรรพบุรุษของชาวดุกุนอพยพมาอาศัยในชุมชนในระยะแรกๆ สภาพภูมิประเทศในชุมชนมีสภาพเป็นป่า อีกทั้งมีสัตว์ที่ดุร้าย อาทิ เสือ อาศัยอยู่จำนวนมาก ชุมชนมีความเชื่อเกี่ยวกับ “ตายายเลือ” ซึ่งเปรียบเสมือนผู้คุ้มครองดูแลปกป้องรักษาผู้คนและทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงไว้ใช้งานในชุมชน ถึงแม้จะไม่มีสัญลักษณ์ หรือการตั้งศาลเหมือนความเชื่ออื่นๆ แต่คนอิสลามในพื้นที่ยุคนั้นก็พิธีการต่างๆ ที่บูชา “ตายายเลือ” ที่สามารถสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในยุคนั้น</p> <p>5. ความเชื่อเกี่ยวกับ “ตายายเลือ” ที่เลื่อนหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากไม่มีการสานต่อ ประกอบกับข้อจำกัดตามหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม ความเชื่อเหล่านี้จึงเลื่อนหายไปตามกาลเวลาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมซึ่งปัจจุบันก็ไม่มีเลือเตยอยู่ในชุมชน แต่ความเชื่อนี้ก็ยังเป็นที่ยึดจำของผู้คนในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นเก่าที่ได้รับคำบอกเล่าสืบต่อกันมา</p>
2.7 ด้านการพัฒนาทางสังคม และวัฒนธรรมในอนาคต		<p>1. การส่งเสริมช่างจักสานอาวุโส</p> <p>เนื่องจากปัจจุบันช่างจักสานเตยเรื้อมน้อยลง การส่งเสริมช่างจักสานอาวุโสจึงมีบทบาทมากขึ้นเพื่อให้ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เกิดการเรียนรู้</p>	<p>1. การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับเครือข่ายภายนอก ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างทั้งในระดับหน่วยงานองค์กร และระดับกลุ่มและหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้เร็วมากขึ้น สามารถเชื่อมโยงผ่านการสื่อสารและการจัดกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาหนันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
			<p>2. แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมการจักสานของชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในการส่งเสริมวัฒนธรรมจักสานภายในชุมชน ควรส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับหัตถกรรมจักสานของชุมชนมากขึ้น - ควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ส่งเสริมการสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้แก่บุคคลภายนอก รวมทั้งนักท่องเที่ยวก็เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาต่อยอดวัฒนธรรมของชุมชน <p>3. การพัฒนาสังคมด้านอื่นๆ เช่น การแก้ปัญหาเสพติด การส่งเสริมเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งการใช้ชีวิตและการศึกษา และอื่นๆ รวมทั้งการหาแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกันโดยให้ความเคารพในความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนดุกุนได้รับการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้น</p>

ตารางที่14ตารางแสดงผลการวิเคราะห์วิธีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม

4.1.2 วิธีปาดนั้ในควมสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

ต้นเตยนอกจากเป็นพืชพื้นถิ่นที่นำมาใช้งานในวิถีชีวิตแล้ว นับตั้งแต่อดีตได้มีการแปรรูปเตยในรูปแบบงานหัตถกรรมจักสานเป็นผลงานต่าง ๆ สำหรับเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยน และจำหน่ายในเชิงพาณิชย์มาจวบปัจจุบัน ความสัมพันธ์ในวิถีแห่งเตยในด้านเศรษฐกิจสะท้อนถึงมิติในหลาย ๆ ด้านสรุปผลการวิเคราะห์ดังตารางดังนี้

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาดนั้ชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
1	มนุษย์กับเตย		
	1.1 ด้านการแปรรูปเตยเป็นสินค้าเชิงเศรษฐกิจ	<p>1. บทบาทของผู้หญิงในเชิงเศรษฐกิจ ในวัฒนธรรมฮาวายในอดีต ผู้หญิงในครอบครัวถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่ช่วยสร้างรายได้แก่ครอบครัวจากการแปรรูปหัตถกรรมจักสานเตยเป็นสินค้า</p> <p>2. การใช้งานหัตถกรรมสร้างรายได้ ผู้หญิงในครอบครัวอินเดียเริ่มสานเสื่อและนำไปขายเพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนที่กำลังเผชิญอยู่ ถึงแม้ผู้ชายจะมีหน้าที่หลักในการหารายได้ก็ตาม</p> <p>3. การส่งเสริมหัตถกรรมในเชิงการท่องเที่ยว การผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว อาทิ การทำ “Pangandaran” ซึ่งเป็นรองเท้าแตะของโรงแรมในอินโดนีเซีย</p>	<p>1. การส่งเสริมหัตถกรรมในเชิงการท่องเที่ยว การทำหัตถกรรมจักสานแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว อาทิ การผลิตเป็นงานตกแต่งผนังในโรงแรมที่พัก/รีสอร์ท</p> <p>2. การพัฒนารูปแบบตามสถานการณ์ปัจจุบัน ความนิยมในงานหัตถกรรมจักสานลดน้อยลงเนื่องจากมีสินค้ารูปแบบใหม่มาทดแทนตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการใช้หัตถกรรมเพื่อการใช้สอยในชีวิตประจำวันกลายเป็นเพียงของฝากและของที่ระลึกแทนในบางครั้ง</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาหนันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลิน จ.ตรัง)
	1.2 ด้านจุดแข็งและจุดอ่อนของงานหัตถกรรม	<p>1. จุดแข็งของงานหัตถกรรมจักสานในชุมชน งานสานทำให้ชุมชนมีรายได้ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง</p> <p>2. จุดอ่อนของงานหัตถกรรมจักสานในชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - งานหัตถกรรมเตยมกระบวนการผลิตที่ใช้เวลานาน โดยเฉพาะในกระบวนการเตรียมเส้นใยหรือเส้นตอกก่อนการจักสาน ส่งผลให้การผลิตที่ได้จำนวนน้อยในเวลาที่จำกัด - ช่างจักสานในปัจจุบันมีจำนวนลดลง ทำให้กำลังในการผลิตน้อย 	<p>1. จุดแข็งของงานหัตถกรรมจักสานในชุมชน งานสานทำให้ชุมชนมีรายได้ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง รวมทั้งเครือข่ายของชุมชนนอกพื้นที่</p>
			<p>2. จุดอ่อนของงานหัตถกรรมจักสานในชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - งานหัตถกรรมเตยปาหนันมีกระบวนการผลิตที่ใช้เวลานาน โดยเฉพาะในกระบวนการเตรียมเส้นใยหรือเส้นตอกก่อนการจักสาน ส่งผลให้การผลิตที่ได้จำนวนน้อยในเวลาที่จำกัด - ช่างจักสานในปัจจุบันมีจำนวนลดลง ทำให้กำลังในการผลิตน้อย - การแข่งขันเชิงตลาดในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะตลาดสินค้าหัตถกรรมที่มีลักษณะเส้นใยที่คล้ายกัน เช่น กระจุต ซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่า การเตรียมเส้นใยของกระจุตใช้กระบวนการที่น้อยกว่า จึงอาจเป็นทางเลือกแก่ผู้ซื้อที่ต้องการผลผลิตที่ต้นทุนต่ำกว่า - หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนเปรียบเสมือนต้นทางในการผลิตสินค้าให้กับผู้อื่นจึงจำเป็นต้องมีการตั้งราคาสมเหตุสมผลเพื่อให้หัตถกรรมของชุมชนอยู่รอดและขับเคลื่อนต่อไปได้

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทนชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลุน จ.ตรัง)
	1.3 ด้านการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบกับงานหัตถกรรม	<p>การเปลี่ยนของโลกสมัยสมัย อาทิ กรณีสรรคทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซียโดยเฉพาะในรัฐอาจะห์ถูกเสื้อสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ เสื้อใบบเตยจึงหาซื้อได้ยากขึ้น อีกทั้งเสื้อสมัยใหม่จากวัสดุสังเคราะห์มีราคาถูกกว่าเมื่อเทียบกับเสื้อใบบเตย ส่วนในรัฐเกรละประเทศอินเดียก็เช่นเดียวกันความต้องการเสื้อและงานฝีมือใบบเตยที่ลดลงเนื่องจากการทดแทนด้วยผลิตภัณฑ์พลาสติก</p>	<p>1. ผลกระทบจากวิกฤต covid 19 ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่องานหัตถกรรมจักสานที่ไม่สามารถระบายสินค้าออก อย่างไรก็ตามถึงแม้จะอยู่ในสภาวะ covid 19 การใช้เครื่องมือสื่อสารในการต่อยอดทางการตลาดงานหัตถกรรมก็สามารถช่วยให้งานหัตถกรรมของชุมชนสามารถกระจายออกได้ นอกจากนี้ในระหว่างวิกฤตการณ์สามารถใช้ช่วงเวลานี้ในการออกแบบและพัฒนาผลงานหัตถกรรมได้เช่นกัน</p> <p>2. ภาวะข้อจำกัดของเงินทุนหมุนเวียน การไม่มีเงินทุนหมุนเวียนสำรองส่งผลให้การทำงานหัตถกรรมเตยปาทนไม่สามารถทำ สต็อกสินค้ารอไว้เป็นจำนวนมากได้ เนื่องจากระบบบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนจะมีการรับงานจากช่างและจ่ายค่าตอบแทนตามแต่ละรายไปในแต่ละครั้ง โดยปกติแล้วชุมชนจะมีงานและรับผลิตผลงานและกระจายสินค้าในช่วงกลางปี ถึงปลายปี (ส.ค. – ธ.ค.) เช่น การทำเป็นของที่ระลึกสำหรับงานเกษียณอายุ ของที่ระลึกสำหรับงานปีใหม่</p>
	1.4 ด้านความพิเศษจุดเด่น ของงานหัตถกรรม	<p>1. ความหลากหลายของงานหัตถกรรม เนื่องจากในแถบพื้นที่แปซิฟิกมีวัฒนธรรมเตยมาอย่างยาวนาน ช่างสานสามารถจักสานงานตั้งแต่เส้นตอกที่มีความละเอียด สามารถสร้างงานที่มีความประณีตเฉพาะได้</p> <p>2. การต่อยอดผลงาน บางพื้นที่มีการจักสานเตยเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกายซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม การดัดแปลงเป็นผลงานสร้างสรรค์สามารถขยายขอบข่ายผลงานได้มากยิ่งขึ้น</p>	<p>1. คุณสมบัติพิเศษของเส้นเตย เส้นเตยมี มันวาว มีความนุ่มต่อผิวสัมผัส สามารถย้อมสี โดยเฉพาะสีเคมีได้หลากหลายสีเพื่อสร้างความงามแก่หัตถกรรม นอกจากนี้เส้นเตยยังมีคุณสมบัติที่ไม่เกิดเชื้อรา เนื่องจากเนื้อเยื่อของใบบเตยที่นำมาผ่านกระบวนการมีลักษณะทางกายภาพที่ไม่ฟู และจากภูมิปัญญาการลนไฟ (การใช้ความร้อน) เพื่อไล่ความชื้นในใบบเตยในขณะใบบเตย (ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ใบบเตยมีชีวิต) ส่งผลให้เตยมีคุณสมบัติที่มีความมันวาว และไม่เกิดเชื้อราดังกล่าว</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
			<p>2. การนำไปต่อยอดเป็นสินค้ารูปแบบต่างๆ งานหัตถกรรมเตยสามารถออกแบบได้หลากหลาย และสามารถแปรรูปด้วยการตัดเย็บได้</p>
	<p>1.5 ด้านการพัฒนาหัตถกรรมเตย</p>	<p>มีการพัฒนาแบบร่วมมือโดยมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างช่างรุ่นเก่ากับนักออกแบบรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ รวมทั้งการส่งเสริมเสริมจากหน่วยงานภาครัฐสามารถทำให้หัตถกรรมเตยได้รับการพัฒนาและเกิดการขับเคลื่อนในทางสร้างสรรค์มากขึ้น</p>	<p>1. การพัฒนาสู่สากล การพัฒนาให้ดีขึ้นควรมีการส่งเสริมให้หัตถกรรมเตยของชุมชนสามารถก้าวไปสู่ระดับสากล</p> <p>2. การหาแนวทางใหม่เพื่อจุดจูงใจคนรุ่นใหม่ ถึงแม้ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับหัตถกรรมมากนัก หากหัตถกรรมเตยปาทันสามารถหาแนวทางในการสร้างให้เกิดรายได้ ทำให้คนที่มีส่วนได้ส่วนเสียมีรายได้ที่ดีขึ้น ก็จะเป็นการดึงดูดให้คนรุ่นใหม่มีแนวคิดที่จะพัฒนาต่อ โดยให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการหาวิธีการที่ทันสมัยมาพัฒนา ปรับปรุง ต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและก้าวไปสู่ในระดับสากล</p>
2.	<p>มนุษย์กับมนุษย์</p>		
	<p>2.1 การดำเนินชีวิตในเชิงเศรษฐกิจ</p>	<p>1. ผลกระทบจากการสืบทอดภูมิปัญญา หลายๆ พื้นที่ประสบปัญหาด้าน การสืบทอดงานหัตถกรรม แต่หน่วยงานภาครัฐก็มีความพยายามในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ การส่งเสริมการวิจัยเพื่อให้เกิดการสร้างงานแก่คนรุ่นใหม่ที่ต้องการทำงานหัตถกรรมเพื่อให้เกิดรายได้แก่ตนเองและครอบครัว</p>	<p>1. ชุมชนกับการพึ่งพาตนเองในเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน การพึ่งตนเองด้วยการปรับวิถีชีวิต เพื่อให้เกิดความสมดุล ความพอประมาณในการใช้ชีวิต การมีอาชีพเสริม การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้จากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลุน จ.ตรัง)
	<p>2.1 การดำเนินชีวิตในเชิงเศรษฐกิจ (ต่อ)</p>	<p>2. ผลกระทบจากโรคระบาด covid 19 ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน เช่น การจัดจำหน่ายลดลง การขาดนักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนต่าง ๆ มีรายได้ที่ลดลง</p> <p>3. การสร้างช่องทางการรับรู้และการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม หลายๆ พื้นที่ในแปซิฟิก รวมทั้งในเอเชียให้ความสำคัญกับการสร้างแบรนด์สินค้าหัตถกรรมจากเตยโดยมีการนำเสนอผ่านช่องทางต่างๆ เช่น Facabook, Instagram</p>	<p>2. ผลกระทบจากเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน ถึงแม้จะมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและพอประมาณ แต่ด้วยสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน รายได้หลักที่ไม่แน่นอน ประกอบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดการว่างงานและภาระหนี้สินภายในครัวเรือนสำหรับบางคน รวมทั้งการแข่งขันที่สูงขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน แนวทางการแก้ปัญหาด้วยการส่งเสริมการเข้าร่วมกลุ่มในการทำหัตถกรรมเตยปาทันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มรายได้เสริมมากขึ้น</p> <p>3. ผลกระทบช่องว่างนอกฤดูกาลเกษตร ถึงแม้ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีอาชีพทางการเกษตร อาทิ การทำสวนยาง การกรีดยางพารา แต่ในช่วงยางผลัดใบส่งผลให้เกิดการว่างงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนไปหารายได้นอกชุมชน อย่างไรก็ตามควรมีการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้เกิดรายได้ในช่วงว่างจากการเกษตร เช่น ช่วงหยุดจากการกรีดยาง</p> <p>4. ผลกระทบจากโรคระบาด covid 19 ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานลดลง การขาดนักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีรายได้ที่ลดลง แต่ก็มีผู้คนที่มิศึกษางานมาซื้อสินค้าชุมชนในช่วง covid 19 อย่างไรก็ตามก็ยังจำเป็นต้องหาช่องทางต่างๆ ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากขึ้น</p>

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
			<p>5. ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนได้รับโอกาสที่ดี เช่น มีการแนะนำข้อมูลจากวิทยากรที่มีความรู้ ในการแนะนำข้อมูลเพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตเชิงเศรษฐกิจ</p> <p>6. การเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากช่องทางดิจิทัลเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจที่ถดถอย จากวิกฤต covid 19 ซึ่งไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าโรครระบาดนี้จะสิ้นสุดเมื่อไหร่ จึงควรมีการสอนการใช้เครื่องมือสื่อสารโดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่ให้เกิดประโยชน์ในเชิงการตลาดแก้ห้ถดถอยเตยปาทันมากขึ้น โดยสื่อสารให้เกิดการรับรู้ถึงความสวยงามคุณสมบัติพิเศษของวัสดุ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น Facebook, Line, Tiktok, Youtube รวมทั้งการ Live เป็นต้น</p>
			<p>7. แนวทางการสร้างระบบห้ถดถอยเชิงเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การทำห้ถดถอยจกสถานที่เพิ่มโอกาสให้กับผู้คนในชุมชน ควรส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ได้สร้างอาชีพเพื่อให้คนเหล่านี้มีรายได้ต่อเนื่องโดยไม่ต้องพึ่งพาเบี้ยคนชรา หรือเงินอุดหนุนเพียงอย่างเดียว ถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมในชุมชนน่าอยู่มากขึ้น ซึ่งจะได้ประโยชน์ทั้งหมู่บ้าน - การทำห้ถดถอยเตยปาทันควรมีการสร้างระบบที่สามารถสร้างรายได้ที่กระจายได้อย่างทั่วถึง เพื่อเศรษฐกิจที่ดีของชุมชนซึ่งเป็นแรงจูงใจให้คนในชุมชนไม่ต้องออกนอกพื้นที่ ไม่เกิดปัญหาการทิ้งคนชราไว้ลำพัง รวมทั้งการทำในลักษณะการทำรายได้ที่สามารถนำมาช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจนและคนพิการ

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาทันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
	2.2 การสร้างเครือข่าย หัตถกรรม	-	การกระจายงานหัตถกรรมแก่เครือข่าย หัตถกรรม ในกรณีที่ได้รับคำสั่งซื้อสินค้า หัตถกรรมบางครั้งมีการกระจายงานแก่ช่าง สานชุมชนอื่น ทั้งในพื้นที่จังหวัดเดียวกันและ นอกพื้นที่เพื่อให้สามารถผลิตได้ทัน
	2.3 ปัญหาและ อุปสรรคในงาน หัตถกรรม และ แนวทางแก้ปัญหา	การขาดแคลนเตยสำหรับงาน หัตถกรรมและโอกาสทางการตลาดที่ จำกัด เป็นปัญหาสำคัญ เช่น กลุ่ม ช่างฝีมือในอินเดียที่ต้องเผชิญ พี่ชริม ฝิ่งแม่น้ำ ลำคลอง บ่อน้ำ และแหล่ง น้ำต่างๆ ถูกทำลายโดยไม่ได้ตั้งใจของ มนุษย์	1. อุปสรรคในการทำงานช่วงฤดูฝน ชุมชนดุกุน อยู่ในพื้นที่ชายฝั่งตะวันตกและมีฝนตกบ่อย ทำให้ไม่มีแดดซึ่งส่งผลกระทบต่อตากเส้นใยเตยให้ แห้ง อย่างไรก็ตามชุมชนได้มีการเสนอโครงการ และได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงพลังงาน ในการจัดทำโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อใช้ ในการอบพีซีทรวมทั้งเส้นในเตย ซึ่งสามารถ ช่วยแก้ปัญหาในบางส่วนได้ 2. รูปแบบผลงานหัตถกรรมจักสานที่ไม่ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อาทิ เสื่อ หมวกยา ภาชนะใส่กะปิ ซึ่งมีรูปแบบดั้งเดิม ในบางครั้งไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ของผู้ซื้อได้จึงจำเป็นต้องมีการปรับรูปแบบงาน หัตถกรรม
			3. การสื่อสารเพื่ออธิบายคุณค่าที่แท้จริงของ งานหัตถกรรมแก่ผู้สนใจ การสื่อสารเพื่อ นำเสนอผลงานหัตถกรรม งานจักสานเตย ปาทันเป็นงานเฉพาะ และมีราคาสูงกว่าเมื่อ เปรียบเทียบกับงานหัตถกรรมเส้นใยในลักษณะ เดียวกัน จึงจำเป็นต้องสื่อสารเพื่ออธิบายข้อมูล แก่ผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอแก่ นักท่องเที่ยว หรือผู้ซื้อที่เป็นชาวต่างชาติ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเข้าใจ
	2.4 ทิศทางการ พัฒนางานหัตถกรรม เชิงนวัตกรรม	ปัจจุบันหัตถกรรมเตยได้รับการพัฒนา มากขึ้น ทั้งรูปแบบที่ทันสมัย จากงาน ฝีมือที่แฝงภูมิปัญญา มีการส่งเสริมให้ นักออกแบบรุ่นใหม่มาร่วมพัฒนา รวมทั้งการส่งเสริมในการนำหัตถกรรม พัฒนารูปแบบใหม่ ๆ โดยนำความรู้ ทางนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนา เช่น การใช้เครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวก สะดวกในการเตรียมวัตถุดิบ การคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ ในการพัฒนา	1. ปัจจุบันหัตถกรรมเตยปาทันของชุมชน ได้รับการพัฒนามากขึ้น ทั้งรูปแบบที่ทันสมัย จากงานฝีมือที่แฝงภูมิปัญญา ผู้บริโภคที่ให้ ความสำคัญกับงานหัตถกรรมก็ให้ความสนใจใน การสั่งซื้อ จึงมีแนวโน้มที่ดีว่าหัตถกรรมเตย ปาทันมีโอกาสที่ดีและสามารถขยายตัวได้มาก ขึ้น

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาหนันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหลู จ.ตรัง)
		รูปแบบผลงานหัตถกรรม	<p>2. การพัฒนางานหัตถกรรมให้มีคุณภาพที่ดี เช่น ความประณีตในการผลิต รวมทั้งการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค</p> <p>3. การให้ความสำคัญในการตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ก่อนนำสู่ตลาด รวมทั้งการออกแบบในเชิงการแก้ปัญหา และสร้างระบบกลไกทางการตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์</p> <p>4. การจัดกิจกรรมในรูปแบบการแลกเปลี่ยนประสบการณ์รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ๆ จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้ในการใช้งานและสร้างสรรค์สิ่งใหม่</p> <p>5. การหาแนวทางเพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในหัตถกรรมจักสานของชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบสานงานจักสานต่อไป</p> <p>6. การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างหัตถกรรมปาหนันกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการจำหน่ายสินค้าชุมชน และสร้างเศรษฐกิจที่ดีแก่ชุมชนมากขึ้น</p>
	2.4 ทิศทางในการพัฒนางานหัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม (ต่อ)		<p>7. การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างให้ชุมชน และหัตถกรรมจักสานของชุมชนเกิดการรับรู้ และเป็นที่รู้จักมากขึ้น เพื่อที่จะเป็นการดึงดูดให้ผู้คนสนใจและต้องการการเรียนรู้ในหัตถกรรมจักสานของชุมชนมากยิ่งขึ้น</p> <p>8. การส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาใช้ในงานหัตถกรรม ถ้ามีนวัตกรรมที่ดีจะเป็นการดึงดูดให้คนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถจะได้นำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจักสานเตยปาหนันไปต่อยอดได้</p>

ตารางที่ 15 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์วิธีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

4.1.3 วิธีปาดหน้าในความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม

ต้นเตยถือได้ว่าเป็นทรัพยากรสำคัญอีกทั้งยังถือได้ว่าต้นเตยเป็นต้นทางแห่งภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ผลงานจนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรม ความสัมพันธ์วิถีแห่งเตยในด้านสิ่งแวดล้อมสะท้อนถึงมิติในหลาย ๆ ด้าน สรุปผลการวิเคราะห์ดังตารางดังนี้

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิถีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก - เอเชีย)	วิถีเตยปาดหน้าชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง)
1	มนุษย์กับเตย		
	1.1 ด้านการสร้างความตระหนักของผู้คนในชุมชนระหว่างการใช้ทรัพยากรเตยกับสิ่งแวดล้อม	การส่งเสริมผู้คนในชุมชนได้หันมาใช้สินค้าที่ผลิตจากสมาชิกในชุมชน และสร้างให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหัตถกรรมเตย	การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรเตยในการประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ สำหรับชุมชน โดยผู้คนในชุมชนได้หันมาใช้สินค้าที่ผลิตจากสมาชิกในชุมชน และสร้างให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
	1.2 ด้านกลยุทธ์ในการตัดเตยและการดูแลรักษาทรัพยากรเตย	ช่างสานในแถบแปซิฟิก เช่น โพลินีเซีย มักเลือกใช้ใบแห้งที่ร่วงหล่นจากต้น ส่วนแถบเอเชียมักนิยมใช้ใบสด แต่ช่างก็มีภูมิปัญญาในการตัดเพื่อรักษาต้นเตยให้เกิดการใช้ยาวนาน	ควรมีความเข้าใจในการตัดเตยปาดหน้า การตัดเตยควรสอดคล้องกับการผลิต เช่น การตัดเตยตามปริมาณการใช้งานแต่ละครั้ง และการตัดเพื่อสำรองเป็นวัตถุดิบบางส่วน
	1.3 ด้านการใช้ทรัพยากรเตยปัจจุบันแผนรองรับการใช้ทรัพยากรเตย	1. การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ 2. ถึงแม้บางครั้งหน่วยงานภาครัฐอาจเข้ามาดูแลไม่ทั่วถึงแต่ช่างสานก็พร้อมใจในการดูแลรักษาแหล่งวัตถุดิบในพื้นที่เพื่อให้งานได้นาน	1. เตยปาดหน้าพื้นที่อาจไม่เพียงพอ โดยมากอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านอื่น แต่อยู่ภายใต้ตำบลเดียวกัน 2. การคำนึงถึงกระบวนการผลิตที่ไม่ใช้วัตถุดิบอย่างฟุ่มเฟือยเพื่อจะได้เพียงพอทั้งในปัจจุบันและอนาคต
	1.4 ด้านการปลูกเตยทดแทน	มีการส่งเสริมการปลูกเตยทดแทนอย่างเป็นรูปธรรมในแถบแปซิฟิก และการส่งเสริมการปลูกทดแทนในแถบเอเชียโดยการส่งเสริมจากภาครัฐ	1. พื้นที่เตยของชุมชนดุกุนมีค่อนข้างน้อย แต่ก็มีมีการปลูกทดแทนบ้าง 2. ควรมีการหาพื้นที่ปลูกทดแทนให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความเพียงพอกับความต้องการในกระบวนการผลิตของชุมชน
2	เตยกับเตย		
	2.1 การขยายพันธุ์	ต้นเตยขึ้นเองตามธรรมชาติ มีการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดที่ร่วงหล่นบริเวณลำต้น และการกักดินผลเตยโดยสัตว์ก็ช่วยในการขยายพื้นที่การเติบโตในแหล่งอื่นๆ	ต้นเตยขึ้นเองตามธรรมชาติ มีการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดที่ร่วงหล่นบริเวณลำต้น ในส่วนเตยที่ขึ้นบริเวณริมหาด การพัดพาของคลื่นก็มีผลต่อการขยายพันธุ์เตยด้วยเช่นกัน

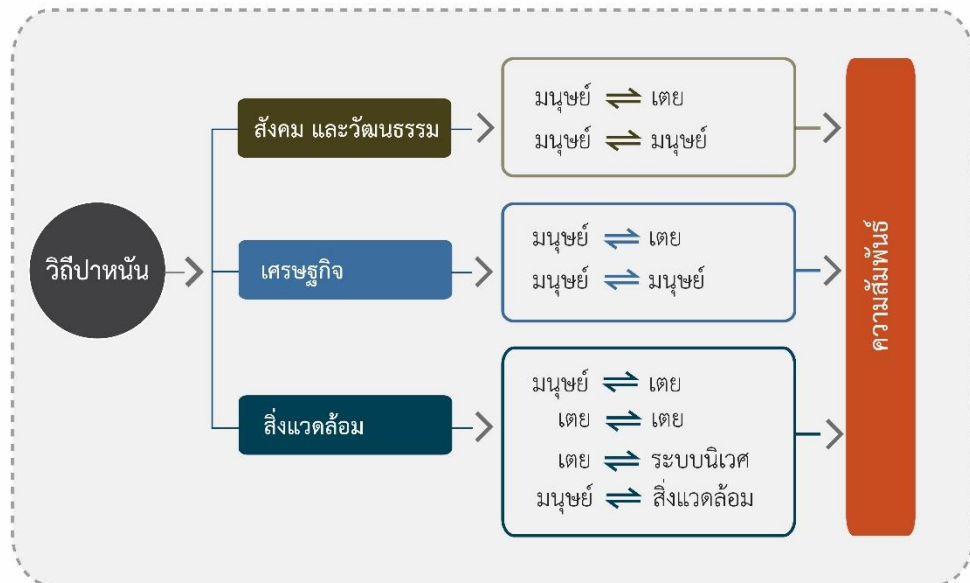
ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยปาหนันชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูน จ.ตรัง)
	2.2 การเจริญเติบโตเป็นกลุ่ม	ต้นเตยมีลักษณะการเติบโตเป็นกลุ่มๆ โดยแต่ละกลุ่มจะมีกอหลายๆ กอขึ้นรวมกัน ต้นเตยที่เจริญเติบโตเป็นกอเป็นกลุ่มใหญ่มีการพึ่งพาที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตที่ดีว่าต้นเตยที่เจริญเติบโตเพียงกอเดียว อีกทั้งต้นเตยที่เติบโตในลักษณะที่เป็นกลุ่มก็เป็นเตยที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในงานหัตถกรรมจักสานด้วยเช่นเดียวกัน	ต้นเตยมีลักษณะการเติบโตเป็นกลุ่มๆ โดยแต่ละกลุ่มจะมีกอหลายๆ กอขึ้นรวมกัน ต้นเตยที่เจริญเติบโตเป็นกอเป็นกลุ่มใหญ่มีการพึ่งพาที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตที่ดีกว่าต้นเตยที่เจริญเติบโตเพียงกอเดียว อีกทั้งต้นเตยที่เติบโตในลักษณะที่เป็นกลุ่มก็เป็นเตยที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในงานหัตถกรรมจักสานด้วยเช่นเดียวกัน
3. เตยกับระบบนิเวศ			
	3.1 ด้านความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์	ระบบรากของต้นเตยมีความสามารถในการป้องกันตลิ่งจากการกัดเซาะและช่วยเพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำของดิน ต้นเตยยังปกป้องสิ่งมีชีวิตหลายชนิด เช่น ปลา ถือว่าเตยเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ในอุดมคติและถูกเรียกในทางนิเวศวิทยาว่าเป็นสายพันธุ์หลัก	ความพิเศษของเตยปาหนัน บริเวณส่วนรากจะมีเดือยซึ่งมีประโยชน์ หากเตยขึ้นริมชายหาดและโดยมีรากที่แข็งแรงและยึดกับทรายสามารถช่วยลดการกัดเซาะของน้ำทะเลได้บางส่วน
	3.2 ด้านการเป็นที่พึ่งพาของสัตว์	ผลของเตยเป็นอาหารของสัตว์ซึ่งโดยทั่วไปในออสเตรเลียผลเตยจะสุกระหว่างเดือนสิงหาคมถึงมกราคม สัตว์บางชนิด เช่น ค้างคาว หนู ปู นก กระต๊วดำหางแดง และกิ้งก่าบางประเภทกินผลเตยเป็นอาหาร	ต้นเตยปาหนันเป็นที่อาศัยของนกต่างๆ โดยเฉพาะนกท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น นกปลาช่อน มาทำรังในพุ่มของใบ
	3.3 ด้านการพึ่งพาสัตว์	สัตว์มีส่วนสำคัญในการช่วยขยายพันธุ์เตย อาทิ ชากเมลิ็ดที่หนี้อจากการกัดกินผลเตยของสัตว์	-
	3.4 ด้านภัยคุกคามทางธรรมชาติ และผลกระทบอื่นๆ	ภัยคุกคามต้นเตยจากแมลง (The Pandanus scale insect) ที่ส่งผลกระทบต่อต้นเตยบนเกาะเมาอี (Maui) ของฮาวายในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ต้นเตยที่มีอายุน้อยถูกทำลาย และทำให้ใบของต้นที่โตใช้ประโยชน์ต่อการจักสานไม่ได้	1. ผลกระทบจากการทิ้งขยะ เผาขยะในชุมชนทำให้เกิดมลพิษ และยิ่งอาจส่งผลให้ต้นเตยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้รับผลกระทบไปด้วย 2. ภัยจากไฟป่าที่เคยเกิดขึ้นในชุมชนส่งผลกระทบต่อเตยปาหนัน ช่างสานส่วนใหญ่ก็ยังมีความกังวลในส่วนนี้

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยป้าหนัชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรัง)
4.	มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม		
	4.1 สิ่งแวดล้อมในชุมชนและความสำคัญการพัฒนาสิ่งแวดล้อม	-	<p>1. ความหลากหลายทางธรรมชาติ ชุมชนมีความหลากหลายทางกายภาพของภูมิศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นภูเขา ซึ่งมีภูเขาเจ็ดยอดมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ และทะเล ถือได้ว่าชุมชนมีความหลากหลายทางธรรมชาติซึ่งเป็นจุดเด่น</p> <p>2. การส่งเสริมให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ควรมีการสร้างความตระหนักให้ผู้คนในชุมชนมีแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมากขึ้น</p> <p>3. สภาพชีวิตที่ดีอันเกิดจากการพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นเรื่องที่ดี นอกเหนือจะทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดี ยังส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี และชุมชนมีความน่าอยู่มากขึ้น</p>
	4.2 ชุมชนกับปัญหาสิ่งแวดล้อม	-	<p>1. มีการทิ้งขยะ ทั้งในชุมชนและลำคลอง การไม่มีระบบการจัดการคัดแยกขยะอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวชุมชนอยู่ระหว่างหาแนวทางในการแก้ปัญหา</p> <p>2. ถึงแม้จะมีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ป่าไม้ แต่ก็มีลักลอบตัดไม้ทำลายป่าบ้าง</p>
	4.3 การดำเนินกิจกรรมเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	<p>1. การรณรงค์การปลูกต้นเตย อาทิ โครงการรณรงค์การปลูกต้นเตย (Leaf Mat i tuff tumas) ครั้งแรกใน ณ เมืองลากาโทร มาเลคูลา ประเทศวานูอาตู เพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้ผลิตหัตถกรรม โดยมีเป้า 3,000 ต้นในปี 2019 และ 2020 เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่กำลังเติบโตบนเกาะแห่งนี้</p>	<p>1. การจัดกิจกรรมเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ชุมชนมีสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ มีการอนุรักษ์ และดูแลรักษาป่าชายเลน โดยส่งเสริมผู้คนในชุมชนไม่ให้มีการลักลอบตัดไม้ ซึ่งในชุมชนก็มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรูปแบบต่างๆ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในลำคลอง เช่น กิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา เพื่อให้สามารถใช้ในการดำรงชีวิต รวมทั้งการส่งเสริมไม่ให้มีการทิ้งขยะในลำคลอง

ที่	ประเด็นวิเคราะห์	วิธีแห่งเตยในระดับสากล (พื้นที่แปซิฟิก – เอเชีย)	วิธีเตยป้าหนัชายฝั่งทะเลอันดามัน (พื้นที่ชุมชนบ้านคูหนู จ.ตรัง)
			<p>- การจัดกิจกรรมเก็บขยะภายในชุมชน</p> <p>- การปลูกต้นไม้ เช่น การปลูกป่า การปลูกป่าโกงกาง เพื่อสร้างระบบนิเวศที่ดี การปลูกต้นไม้ริมทาง การตัดหญ้าริมทางในชุมชนเพื่อให้เกิดภูมิทัศน์ที่ดีในพื้นที่ รวมทั้งเพื่อให้ชุมชนเกิดความน่าอยู่มากขึ้น</p> <p>2. แนวทางการดำเนินกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมในอนาคต ควรมีการทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่อยอดมากขึ้น เช่น การคัดแยกขยะ ซึ่งนอกเหนือจะทำให้ชุมชนมีความน่าอยู่ มีความสะอาด ยังเป็นการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม ช่วยสร้างความเป็นระเบียบวินัยให้กับผู้คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้จากการคัดแยกขยะอีกด้วย</p> <p>3. การส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ควรมีศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้มีการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น</p>
	4.4 การทำหัตถกรรมที่คำนึงถึงกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม		<p>การให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมให้มีการผลิตหัตถกรรมเตยป้าหนัที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านการใช้ทรัพยากร และกระบวนการทำงานหัตถกรรม การสร้างคุณค่าในทรัพยากรเหลือใช้</p>

ตารางที่ 16 ตารางแสดงผลการวิเคราะห์วิธีป้าหนัในความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 16 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลในความสัมพันธ์ระหว่างวิถีปาหนันกับสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (แผนภาพโดย สรวุฒ กลินสุวรรณ, 2565)

จากแผนภาพแสดงการวิเคราะห์ข้างต้น เป็นการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในความสัมพันธ์ระหว่างวิถีปาหนันกับสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเน้นการวิเคราะห์ในลักษณะการเปรียบเทียบระหว่างวิถีเตยในระดับสากล โดยเน้นพื้นที่แถบมหาสมุทรแปซิฟิก และพื้นที่แถบเอเชียโดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมหลักเตยที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน กับวิถีเตยปาหนันชายฝั่งทะเลอันดามันของไทยในพื้นที่ชุมชนบ้านดุนุ่น อ.สิเกา จ.ตรัง ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

ในการวิเคราะห์แต่ละมิติประกอบด้วย 1 วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม สามารถวิเคราะห์ในประเด็นย่อยอีก 2 ส่วน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตย และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ 2. วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ สามารถวิเคราะห์ในประเด็นย่อยอีก 2 ส่วน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตย และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และ 3. วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม สามารถวิเคราะห์ในประเด็นย่อยอีก 4 ส่วน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตย ความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับเตย ความสัมพันธ์ระหว่างเตยกับระบบนิเวศ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้ตีความในเบื้องต้นได้ว่าวิถี

วัฒนธรรมเดยนั้นสามารถตีแผ่ได้หลากหลายมิติ โดยแต่ละมิตินั้นเมื่อมองลึกในองค์รวมถือเป็นการสะท้อนถึง “ความเป็นวิถีแห่งการพึ่งพาอาศัย”

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำโครงการออกแบบสร้างสรรค์ และการประเมินผลในส่วนต่าง ๆ

ในการจัดทำโครงการสร้างสรรค์ภายใต้งานวิจัยครั้งนี้ มีการนำข้อมูลผลการวิเคราะห์ที่มาตีความและพัฒนาต่อในรูปแบบการจัดทำโครงการ/โปรแกรมสร้างสรรค์ที่ครอบคลุมกิจกรรมที่คำนึงถึงแนวคิดการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ชื่อโครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์” มีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดหลัก (core concept) “พึ่งพา – ปาหนัน” มีที่มาจาก “สาต” (ภาษาท้องถิ่นภาคใต้) หรือ “เสื่อ” จักสานเดยปาหนัน ซึ่งสื่อNYSEแห่ง “การพึ่งพาอาศัย” ที่มีวัฒนธรรมการใช้ตั้งแต่แรกเกิด แต่งาน จวบวันที่ละชีวิตจากโลก (birth – bride – bury) รวมทั้งการใช้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน สตรีซึ่งเป็นช่างสานในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสานสาตเดย การสานสาตเดยยังถือเป็นหลักการพื้นฐานในการต่อยอดงานหัตถกรรมสู่การสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ แม้บริบทของสาตจะเปลี่ยนไป แต่คุณค่าในฐานะที่มาแห่งการพึ่งพาก็ยังคงดงามเสมอ ซึ่งเป็นที่มาของ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์” หรือ “โปรแกรมสาต 9 ผืน”

แผนภาพที่ 17 แสดงวงจรการใช้สาต หรือเสื่อเดยปาหนันซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต (แผนภาพโดย สรวุฑู กลิ่นสุวรรณ, 2565)

ภาพรวมโครงการ โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์” เป็นโปรแกรมสร้างสรรค์เกี่ยวกับวิถีปาหนันในเชิงนวัตกรรมด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยสร้าง

ความสัมพันธ์ภายใต้วิถึวัฒนธรรมเพื่อสร้างวิถีแห่งการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในรูปแบบใหม่ จนสามารถสร้างให้เกิดวิถีพาหนันที่ขยายขอบข่ายมากขึ้น อันนำไปสู่การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ทั้งในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

แผนภาพที่ 18 แสดงภาพรวมวิถีแห่งการพึ่งพาอาศัยสู่การจัดทำโครงการสร้างสรรค์
อันนำไปสู่การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 2565)

รายละเอียดกิจกรรม จากแนวคิดหลัก และภาพรวมของโครงการ มีการออกแบบการจัดกิจกรรมใน โครงการ “สาดพาหนัน สาดสร้างสรรค์” ในลักษณะโปรแกรมสร้างสรรค์ เรียกสั้น ๆ ว่า “โปรแกรม สาด 9 ผืน” ประกอบด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ 9 กิจกรรม ดังนี้

- สาดผืนที่ 1 : สร้างสรรค์ความตระหนักเชิงทรัพยากร
- สาดผืนที่ 2 : สร้างสรรค์อัตลักษณ์
- สาดผืนที่ 3 : สร้างสรรค์เชิงสังคม และวัฒนธรรม
- สาดผืนที่ 4 : สร้างสรรค์เชิงวิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม
- สาดผืนที่ 5 : สร้างสรรค์เชิงสิ่งแวดล้อม
- สาดผืนที่ 6 : สร้างสรรค์เครือข่าย
- สาดผืนที่ 7 : สร้างสรรค์ความรู้
- สาดผืนที่ 8 : สร้างสรรค์มูลค่าเพิ่ม
- สาดผืนที่ 9 : สร้างสรรค์การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์

4.2.1 สาตผืนที่ 1 : สร้างสรรค์ความตระหนักเชิงทรัพยากร (Awareness)

- แนวคิด** : นิเวศ - วิถี - คุณค่า - ทรัพยากร
- รายละเอียดกิจกรรม** : การจัดกิจกรรมสำรวจทรัพยากรเตยในชุมชน
- วัตถุประสงค์** : 1) สร้างความตระหนักถึงความสำคัญกับระบบนิเวศ
2) เรียนรู้วิถีและภูมิปัญญาการตัดเตยสำหรับ

หัตถกรรมจักสาน

3) สำรวจข้อมูลทรัพยากรเตย

- กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรม** : 1) ช่างจักสานเตย 2 คน
2) เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐ 2 คน*
3) ตัวแทนชุมชน 2 คน

*ขอความอนุเคราะห์สำนักงานเกษตรอำเภอเสนา

กำหนดการ 26 มิถุนายน 2565

สถานที่ ป่าเตยบ้านหินริมหาดหัวทิว บ้านหัวหิน ต.บ่อหิน อ.เสนา จ.ตรัง

กระบวนการดำเนินงาน ช่วงที่ 1 : ก่อนจัดกิจกรรม

1) การสำรวจพื้นที่เบื้องต้น โดยวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านคุดูนมีการไปสำรวจพื้นที่เบื้องต้นในด้านต่างๆ เช่น การเดินทางเข้าพื้นที่ สภาพป่าเตย

2) การวางแผนในการสำรวจ เช่น การกำหนดกำหนดการที่เหมาะสม ความสะดวกของผู้เข้าร่วมในการมาร่วมกิจกรรม

3) การประสานผู้เข้าร่วม

- กลุ่มช่างสาน และตัวแทนชุมชน โดยขอความร่วมมือจากวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันในการประสานงานกับช่างสานและเยาวชนรุ่นใหม่ชุมชนคุดูนในการเดินทาง

- กลุ่มเครือข่ายชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐ โดยประสานงานกับสำนักงานเกษตรอำเภอเสนาโดยขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่มาร่วมกิจกรรม

ช่วงที่ 2 : ดำเนินการสำรวจทรัพยากร

1) การชี้แจงรายละเอียดผู้เข้าร่วม โดยมอบหมายกลุ่มช่างสานมีหน้าที่หลักในการเป็นผู้นำในการสำรวจ พร้อมอธิบายรายละเอียดต่างๆ ข้อเสนอแนะในการเข้าพื้นที่ และเมื่อถึงพื้นที่ช่างสานจะอธิบายข้อมูลภาพรวมของระบบนิเวศในป่าเตย แนวทางการ

เลือกตัดใบเตยที่เหมาะสม และการตัดเตยเพื่อรักษาเตยให้ต้นเตยแตกหน่อเพื่อเติบโตอีกครั้งสำหรับการใช้ทรัพยากรเตยแบบหมุนเวียน

2) การสำรวจพื้นที่เตยปาหนัน

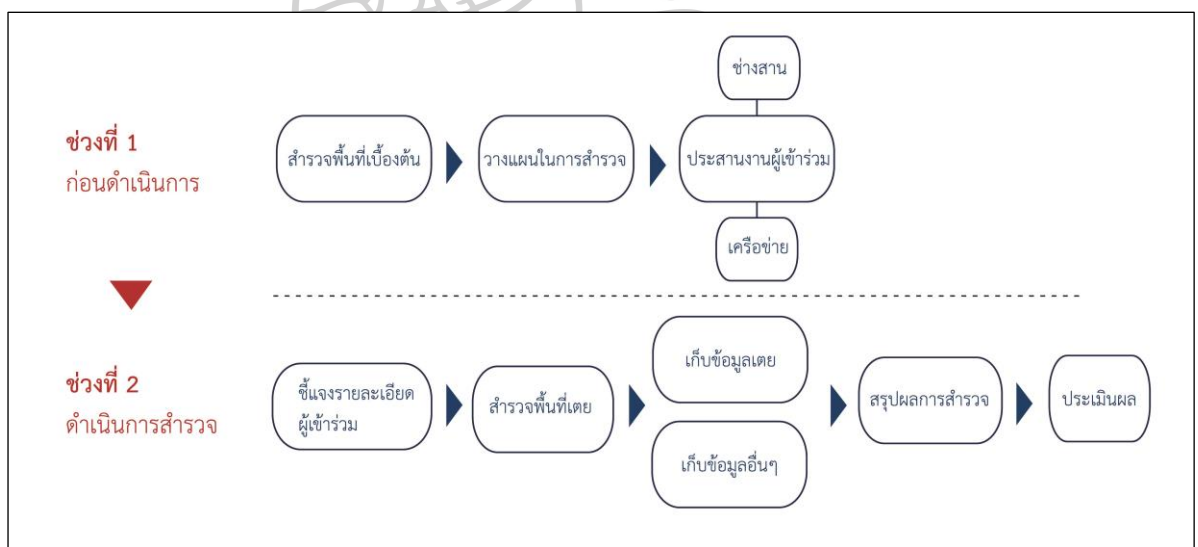
ขนาดพื้นที่ : กำหนดขอบเขตในการสำรวจเนื้อที่ไม่เกิน 2 ไร่

การเก็บข้อมูลต้นเตย : ประมาณจำนวนต้นเตยภายในพื้นที่สำรวจ

การเก็บข้อมูลอื่น ๆ : พืชชนิดอื่น ๆ ที่เจริญเติบโตในป่าเตย

3) การสรุปผลการสำรวจ โดยจัดทำข้อมูลโดยแบ่งเป็นหมวดหมู่

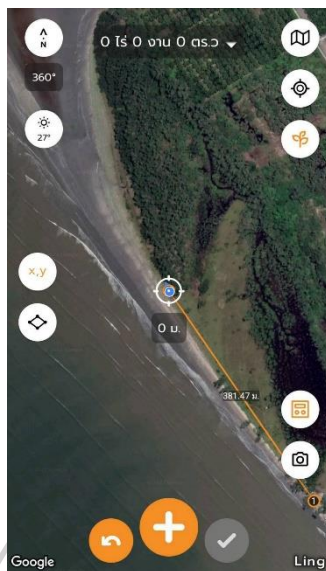
4) การประเมินผล มีการประเมินความคิดเห็นโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม

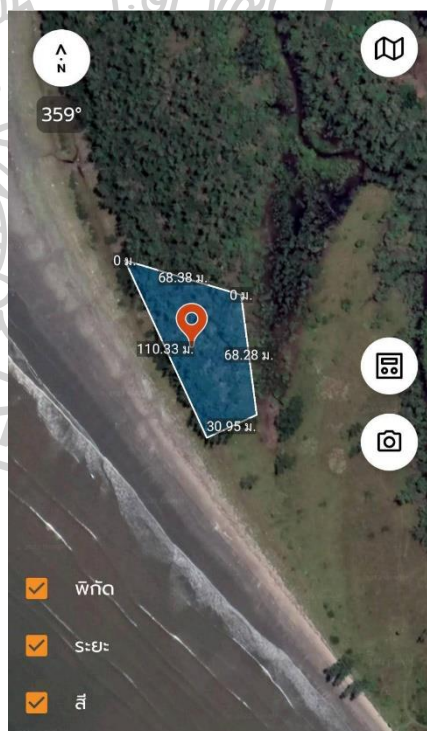
แผนภาพที่ 19 แสดงกระบวนการดำเนินงานในการสำรวจทรัพยากรเตยปาหนัน

ผลการสำรวจทรัพยากรเตย

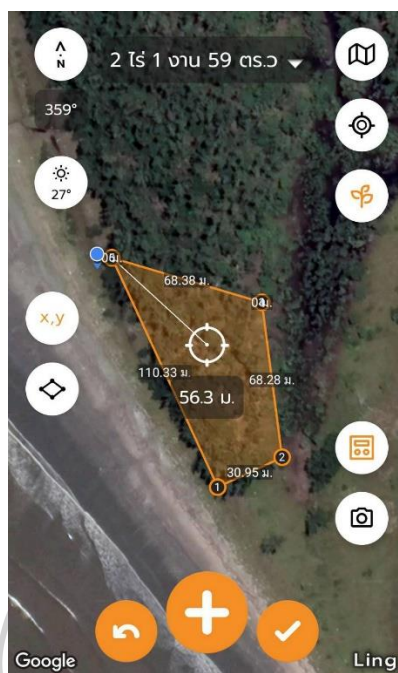
1) ขนาดพื้นที่สำรวจ จำนวน 2 ไร่ 1 งาน 59 ตารางวา โดยมีระยะทางจากต้นทางหาดหัวหิน 340 เมตร โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลซึ่งเป็นแอปพลิเคชัน “Ling” ซึ่งใช้สำรวจและวัดขนาดพื้นที่ทางการเกษตร ผ่านการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการทำงาน

ภาพที่ 30 แสดงระยะทางในการเดินเท้าจากต้นทางริมหาดหัวหินไปยังปากทางเข้าป่าเตยริมหาดหัวหิน
(ที่มา : วรวิทย์ ปูเงิน, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 31 แสดงขนาดพื้นที่สำรวจทรัพยากรเตยโดยประมาณ (หน่วยวัดความยาวเป็น “เมตร”)
(ที่มา : วรวิทย์ ปูเงิน, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 32 แสดงขนาดพื้นที่สำรวจทรัพยากรเตยที่คำนวณแล้ว จำนวน 2 ไร่ 1 งาน 59 ตารางวา
(ที่มา : วรุดดี ปูเงิน, มิถุนายน 2565)

2) ข้อมูลเตยป่าหนั่นในป่า

สภาพทั่วไป ต้นเตยเจริญเติบโตเป็นกลุ่มๆ มีทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก ต้นเตยกลุ่มใหญ่จะมีต้นแม่พันธุ์ซึ่งเป็นต้นใหญ่ขนาดความสูงอย่างน้อย 5 – 10 เมตรโดยประมาณ

ปริมาณต้นเตย พบว่าในบริเวณดังกล่าวมีกลุ่มต้นเตยที่เติบโตเป็นกลุ่มใหญ่ประมาณ 10 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีต้นใหญ่ขนาดต้นแม่พันธุ์ประมาณ 2 – 5 ต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับขนาดของกลุ่มนั้นๆ และมีต้นขนาดกลาง และต้นขนาดเล็กมีพร้อมจะเจริญเติบโต โดยต้นขนาดเล็กที่กำลังเติบโตมีประมาณ 50 - 150 ต้น ต่อกลุ่ม

จุดเด่นที่พบ ในช่วงที่สำรวจเป็นช่วงที่ต้นเตยป่าหนั่นมีผลเตยออก และมีผลสุกออกเป็นจำนวนมาก ผลที่สุกเต็มที่แล้วจะมีชีกเตย หรือในศัพท์เทคนิคเรียกว่า pandanus keys หรือ keys ประมาณ 85 – 100 ชิ้น และผลที่สุกเต็มที่จะมีชีกเตयर่วงหล่นอยู่บริเวณต้น เพื่อขยายพันธุ์ผ่านการงอกของเมล็ดที่อยู่ด้านใน

การสังเกตใบเตยที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในงานหัตถกรรม

1. ช่างสานจะเลือกตัดเฉพาะใบที่ไม่อ่อนและไม่แก่จนเกินไป มักจะเลือกตัดในกลุ่มที่เป็นกอ

2. ใบเตยที่มีตำหนิ เช่น เป็นรู หรือรอยสีน้ำตาลจากโรคพืช จะไม่ถูกนำมาใช้งาน

3. ในกอเตยหนึ่งกอ เมื่อตัดมาทั้งกอแล้วจะเรียกว่า 1 หัว เช่น จำนวน 1 หัว จำนวน 2 หัว และในแต่ละหัวจะมีใบเตยราว 20 -30 ใบ แต่จะคัดใบที่นำมาใช้ได้เพียง 10 – 15 ใบ โดยตัดใบที่อยู่รอบนอกที่แข็งกระด้าง และใบที่ซ้อนอยู่ในสุดซึ่งเป็นใบอ่อนออก

ภาพที่ 33 การเดินทางระหว่างการสำรวจโดยเดินเท้าจากปากทางริมหาดหัวหิน บ้านหัวหิน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 34 สภาพป่าเตยด้านนอกที่มองจากด้านหน้าหาดหัวหิน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวายน 2565)

ภาพที่ 35 ปากทางเข้าป่าเตยด้านนอกที่มองจากด้านหน้าหาดหัวหิน โดยต้นเตยขึ้นปะปนผสมกับป่าสน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 36 (ซ้าย) คณะผู้ร่วมกิจกรรมสำรวจสภาพป่าเตยในป่าสน
ภาพที่ 37 (ขวา) ต้นเตยเจริญเติบโตเป็นกลุ่ม ๆ ขนาดใหญ่ - เล็ก
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 38 ช่างसानแนะนำรายละเอียดการเลือกใบเตยที่เหมาะสมในการใช้งาน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 39 ช่างसानกำลังตัดเตย และเตรียมรวบรวมใบเตยเพื่อขนย้ายสำหรับใช้ในงานหัตถกรรม
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 40 (ซ้าย) ผู้ร่วมกิจกรรมสำรวจกำลังถือผลเตยปาหนันที่สุกเต็มที่
ภาพที่ 41 (ขวา) ผลเตยปาหนันที่ร่วงหล่นเป็นซีก ๆ รอบ ๆ โคนต้น รอการขยายพันธุ์ต่อไป
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 42 คณะผู้ร่วมกิจกรรมสำรวจทรัพยากรเตยถ่ายภาพร่วมกันหลังการสำรวจ
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 มิถุนายน 2565)

สรุปผลการประเมินความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีผู้ตอบแบบประเมินผลจำนวน 6 ราย
สรุปผล ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบประเมิน

เพศชาย	ร้อยละ 50	เพศหญิง	ร้อยละ 50
อายุ ไม่เกิน 30 ปี	ร้อยละ 50	41 – 50 ปี	ร้อยละ 16.66
31 – 40 ปี	ร้อยละ 16.66	51 ปี ขึ้นไป	ร้อยละ 16.66
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี		ร้อยละ 16.66
	ปริญญาตรี		ร้อยละ 83.33
อาชีพ	ช่างจักสานเตย		ร้อยละ 33.33
	เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐ		ร้อยละ 33.33
	รับจ้างทั่วไป		ร้อยละ 33.33

2) สรุปผลการประเมินในประเด็นต่างๆ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความเข้าใจในทรัพยากร					
1.1	ในชุมชนมีทรัพยากรเพียงพอต่อหัตถกรรมจักสาน	66.66 (4 คน)	16.66 (1 คน)	16.66 (1 คน)		
1.2	การสำรวจทรัพยากรเคยทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งเตย และระบบนิเวศในป่าชุมชนมากขึ้น	83.33 (5 คน)	16.66 (1 คน)			
1.3	การสำรวจทรัพยากรเคยทำให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรเตยมากขึ้น	83.33 (5 คน)	16.66 (1 คน)			
1.4	การสำรวจทรัพยากรเคยทำให้สามารถประมาณการปริมาณของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นๆ ได้	64.66 (4 คน)	33.33 (2 คน)			
2	ด้านการใช้ทรัพยากร					
2.1	การสำรวจทรัพยากรเคยทำให้เกิดการตระหนักถึงการเลือกใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมในเชิงอนุรักษ์เพื่อการใช้สอยอย่างยั่งยืน	83.33 (5 คน)	16.66 (1 คน)			
2.2	การทราบข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรเตยที่มีอยู่ทำให้สามารถวางแผนในการทำงานหัตถกรรมเตยพาหนั้นได้ง่ายขึ้น	83.33 (5 คน)	16.66 (1 คน)			
2.3	การทราบข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรเตยทำให้สามารถวางแผนเตรียมวัตถุดิบได้ในระยะยาว	83.33 (5 คน)	16.66 (1 คน)			
2.4	การทราบข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรเตยทำให้ช่วยบริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรเตยมากขึ้น	66.66 (4 คน)	33.33 (2 คน)			

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย
2.5	ควรมีเครื่องมือเชิงนวัตกรรมที่สามารถช่วยบริหารจัดการในการใช้ทรัพยากรเตยได้ง่ายขึ้น	84.66 (5 คน)				16.66 (1 คน)
3.	ด้านวิถีการใช้ทรัพยากรเตย					
3.1	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับเตยปาดหน้าซึ่งกันและกันระหว่างช่างจักสานทั้งช่างจักสานรุ่นเก่า ช่างจักสานรุ่นใหม่ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	66.66 (4 คน)	33.33 (2 คน)			
3.2	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการสังเกตรวมชาติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับต้นเตย และทำให้เข้าใจถึงวิถีการใช้ทรัพยากรเตยที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตมากขึ้น	50 (3 คน)	50 (3 คน)			
3.3	นอกจากความรู้และความชำนาญในการจักสาน ช่างสานควรเรียนรู้และเข้าใจถึงทรัพยากรเตยซึ่งเป็นวัตถุดิบต้นทางของงานหัตถกรรม	100 (6 คน)				

ตารางที่ 18 ตารางแสดงผลการประเมินความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมสำรวจทรัพยากรเตยในชุมชน

สรุปผลการประเมินในภาพรวมวิเคราะห์ได้ว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งที่เป็นช่างจักสานเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน และตัวแทนชุมชนมีความเข้าใจในทรัพยากรเตย โดยเฉพาะในประเด็นการสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งเตย และระบบนิเวศในป่าชุมชน อีกทั้งการตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรเตยมากขึ้นมากขึ้น รวมทั้งในด้านการใช้ทรัพยากรทำให้เกิดการตระหนักถึงการเลือกใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมในเชิงอนุรักษ์ สามารถวางแผนการทำงาน และการใช้วัตถุดิบในระยะยาวได้ ในระดับที่มีความเห็นด้วยอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามในส่วนการเสนอให้มีเครื่องมือนวัตกรรมในการช่วยบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรเตยถึงแม้ส่วนใหญ่จะให้ความเห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยซึ่งเป็นจำนวนน้อย นอกจากนี้ในด้านวิถีการใช้ทรัพยากร ช่างสานควรเรียนรู้และเข้าใจถึงทรัพยากรเตยซึ่งเป็นวัตถุดิบต้นทางของงานหัตถกรรมซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1) ควรมีการเรียนรู้เกี่ยวกับเตยปาดหน้าเพื่ออนุรักษ์การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้สามารถใช้สอยได้อย่างระยะยาว

2) ควรจัดแสดงงานโดยนำหัตถกรรมจักสานมาจัดแสดง พร้อมเสวนาในประเด็นต่างๆ โดยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ในกลุ่มเตยปาดหน้าที่เป็นคนช่างสานและรุ่นใหม่โดยคนรุ่นเก่า พร้อมมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

4.2.2 สาตผืนที่ 2 : สร้างสรรค์อัตลักษณ์ (Identity)

แนวคิด : การเดินทาง – พื้นที่ – ภูมิทัศน์ – วัฒนธรรม สู่อัตลักษณ์ชุมชน

รายละเอียดกิจกรรม : การออกแบบลวดลายอัตลักษณ์สาต (เสื้อ) เตยปาหนัน

วัตถุประสงค์ : 1) ค้นหาอัตลักษณ์ และนำอัตลักษณ์ชุมชนมาสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบงานหัตถกรรม
2) นำผลงานไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรม : ช่างจักสานเตย 4 คน

กำหนดการ มกราคม - มิถุนายน 2565

สถานที่ ชุมชนบ้านดู่หิน จ.ตรัง

กระบวนการดำเนินงาน ช่วงที่ 1 : ก่อนจัดกิจกรรม

1) ค้นหาหาอัตลักษณ์ชุมชน โดยศึกษาจากธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต

2) ทหารื้อกับชุมชน เช่น การสรุปแนวทางของรูปแบบลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน พร้อมวางแผนในการดำเนินงานต่อ

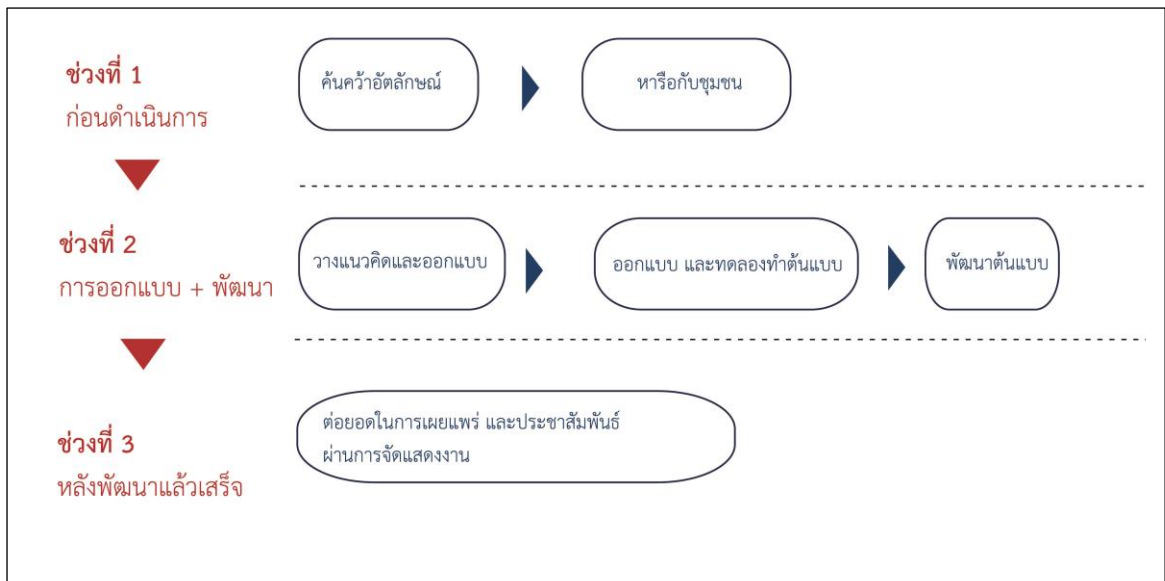
ช่วงที่ 2 การออกแบบ และการพัฒนา

1) วางแนวคิดและแนวทางในการออกแบบ

2) ออกแบบและทดลองทำต้นแบบ

ช่วงที่ 3 หลังพัฒนาแล้วเสร็จ

นำผลงานไปเผยแพร่ผ่านการจัดแสดงงาน การร่วมงานกับหน่วยงานต่าง ๆ

แผนภาพที่ 20 แสดงกระบวนการดำเนินงานในการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ผ่านการออกแบบ
ลวดลายเสื้อเตยปาหนัน

ผลการดำเนินงาน

1. การออกแบบลวดลายอัตลักษณ์เสื้อเตยปาหนัน : ลาย “เจ็ดยอด” (JED YOD)

ที่มาในการออกแบบลวดลาย : การนำทัศนียภาพที่โดดเด่นของชุมชน คือ ภูเขาเจ็ดยอด ซึ่งเป็นภูเขาที่อยู่คู่กับชุมชนมาตั้งแต่ก่อนชุมชนมาตั้งรกราก เขาเจ็ดยอดเป็นภูเขาหินปูน มีลักษณะรูปร่างยอดวางเรียงกึ่งเจ็ดยอดขนาดต่างๆ สูงๆ ต่ำๆ สลับกันไปจนบ้านดูขุนได้รับการขนานนามว่า ดุขุนเมืองสวยแห่งเขาเจ็ดยอด ซึ่งถือเป็นจุดเช็คอินในการท่องเที่ยวและใช้ในสื่อออนไลน์

บริเวณลานดินของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ที่สามารถมองเห็นภูเขาเจ็ดยอดได้อย่างชัดเจน และพื้นที่ดังกล่าวยังใช้เป็นพื้นที่ส่วนรวมในการจัดกิจกรรมของชุมชนในโอกาสต่างๆ เช่น การละหมาดกลางแจ้ง พื้นที่สนทนาการ และใช้สำหรับเป็นพื้นที่สำหรับการเล่นกีฬาของเยาวชนและผู้คนในชุมชน

แนวทางในการออกแบบ : นำรูปทรงเขาเจ็ดยอดมาสร้างเป็นลวดลาย เป็นการตัดทอนรายละเอียดของรูปทรงภูเขาเป็นรูปทรงแบบเรขาคณิต

ภาพที่ 43 กิจกรรมละหมาดกลางแจ้งบริเวณลานดินหมู่บ้านที่สามารถมองเห็นภูเขาเจ็ดยอด
ซึ่งเป็นทัศนียภาพของชุมชน
(ที่มา : ญัฐวัตร เขียดเขียว, 2565)

2. การขึ้นต้นแบบผลงาน มีการนำแบบร่างในการออกแบบให้ช่างสานถอดลวดลาย และขึ้นตัวอย่างรูปทรงของลวดลายเพื่อเป็นแนวทางให้ช่างนำไปใช้ในการจักสานต่อ ในการพัฒนาผลงานได้เปิดโอกาสให้ช่างได้มีการหารือในการออกแบบลวดลายร่วมกันและจัดองค์ประกอบในการออกแบบตามความคิดของช่างสานได้ด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 44 ตัวอย่างผลงานที่ขึ้นงานตัวอย่างก่อนนำไปจัดทำต้นแบบผลงานลวดลายเสื้อ “เขาเจ็ดยอด”
(ที่มา : จันทรเพ็ญ ปูเงิน, พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 45 (ซ้าย) ช่างสานเตย (1) กำลังทำต้นแบบผลงานเสื้อลายเขาเจ็ดยอด

ภาพที่ 46 (ขวา) ช่างสานเตย (2) กำลังทำต้นแบบผลงานเสื้อลายเขาเจ็ดยอด

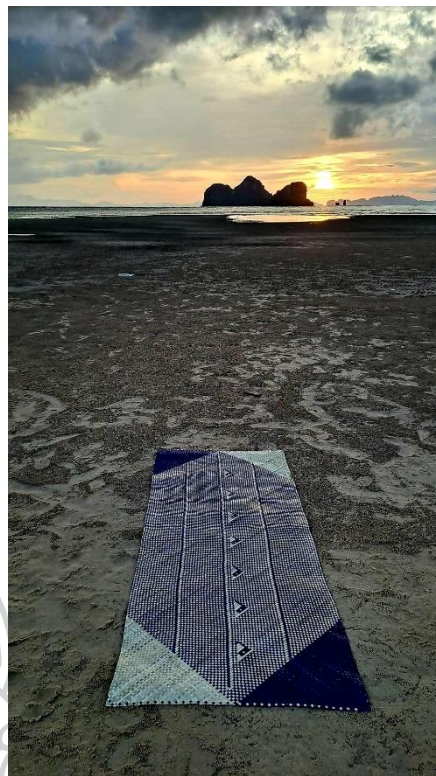
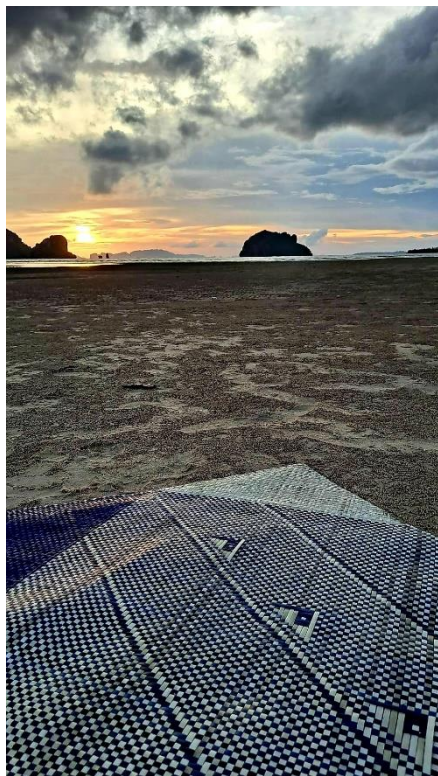
(ที่มา : จันทรเพ็ญ ปูเงิน, พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 47 ช่างสานเตยกำลังตัดแต่งเส้นเพื่อความเรียบร้อยของผลงาน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 25 มิถุนายน 2565)

3. การนำผลงานไปจัดแสดง (นำเสนอข้อมูลในกิจกรรมสร้างสรรค์ สาดผืนที่ 9 : สร้างสรรค์ การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์)
4. การนำผลงานไปทดลองใช้จริง มีการนำผลงานไปทดลองใช้จริงโดยนำไปปูปบริเวณ ชายหาด ณ หาดเก็บตะวัน อ.สีเกา จ.ตรัง

ภาพที่ 48 (ชาย) รายละเอียดสาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 1

ภาพที่ 49 (ขวา) สาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 1

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 25 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 50 (ชาย) รายละเอียดสาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 2

ภาพที่ 51 (ขวา) สาด (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” แบบที่ 2

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 25 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 52 (ชาย) การนำสาต (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” ไปใช้จริงริมชายหาด
ณ หาดเก็บตะวัน

ภาพที่ 53 (ขวา) การนำสาต (เสื่อ) เตยปาหนันลาย “เจ็ดยอด” ไปใช้จริงริมชายหาด
ณ เกาะล่อ ลอ

(ภาพโดย สรวุฒ กลินสุวรรณ, 25 มิถุนายน 2565)

1. การออกแบบลวดลายอัตลักษณ์เสื่อเตยปาหนัน : ลาย “สาตสมุทร” (SART SAMUTR)

ที่มาในการออกแบบลวดลาย : ลวดลายที่สะท้อนวิถี และที่มาของชุมชน การอพยพ
ของผู้คนจากมลายู - อินโดผ่านการล่องมหาสมุทรมายังพื้นที่ในดินแดนสยาม ณ จ.ตรัง ในอดีต บรรพ
บุรุษของผู้คนในชุมชนบางส่วนได้นำภูมิปัญญาการสานสาตเตยปาหนัน หรือเสื่อเตยซึ่งถือเป็นพื้นฐาน
แห่งการจักสานในหัตถกรรมเตยมาด้วย

แนวทางในการออกแบบ : ลายสาน “สาตสมุทร” เป็นการประยุกต์การสานจาก
เทคนิคลายเกล็ดเต่าแบบดั้งเดิมด้วยการใช้เส้นดอกลาย 3 สีและการจัดองค์ประกอบในการออกแบบ
เป็นรูปเรือในสายน้ำที่เกิดจากการสานอย่างเรียบง่าย สามารถสะท้อนลวดลายของเรือที่บรรทุกผู้คน
ในอดีตผ่านการล่องสายน้ำในมหาสมุทรมายังประเทศสยามเพื่อตั้งรกราก ณ บ้านดุกุหลาบ และอีกหลาย
ๆ หมู่บ้านใน อ.สิเกา จ.ตรัง และพื้นที่อื่น ๆ ในฝั่งทะเลอันดามัน เมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่ง
นางสาวจันทร์เพ็ญ ปูเงิน ประธานวิสาหกิจชุมชนฯ และช่างจักสานได้มีการลองผิดลองถูกจนสามารถ
ออกแบบและพัฒนาเป็นลวดลายนี้ได้

2. การขึ้นต้นแบบผลงาน มีการนำแบบร่างในการออกแบบด้วยสีต่างๆ ไปทดลองย้อมสีตามแบบและขึ้นเป็นต้นแบบผลงานจริง

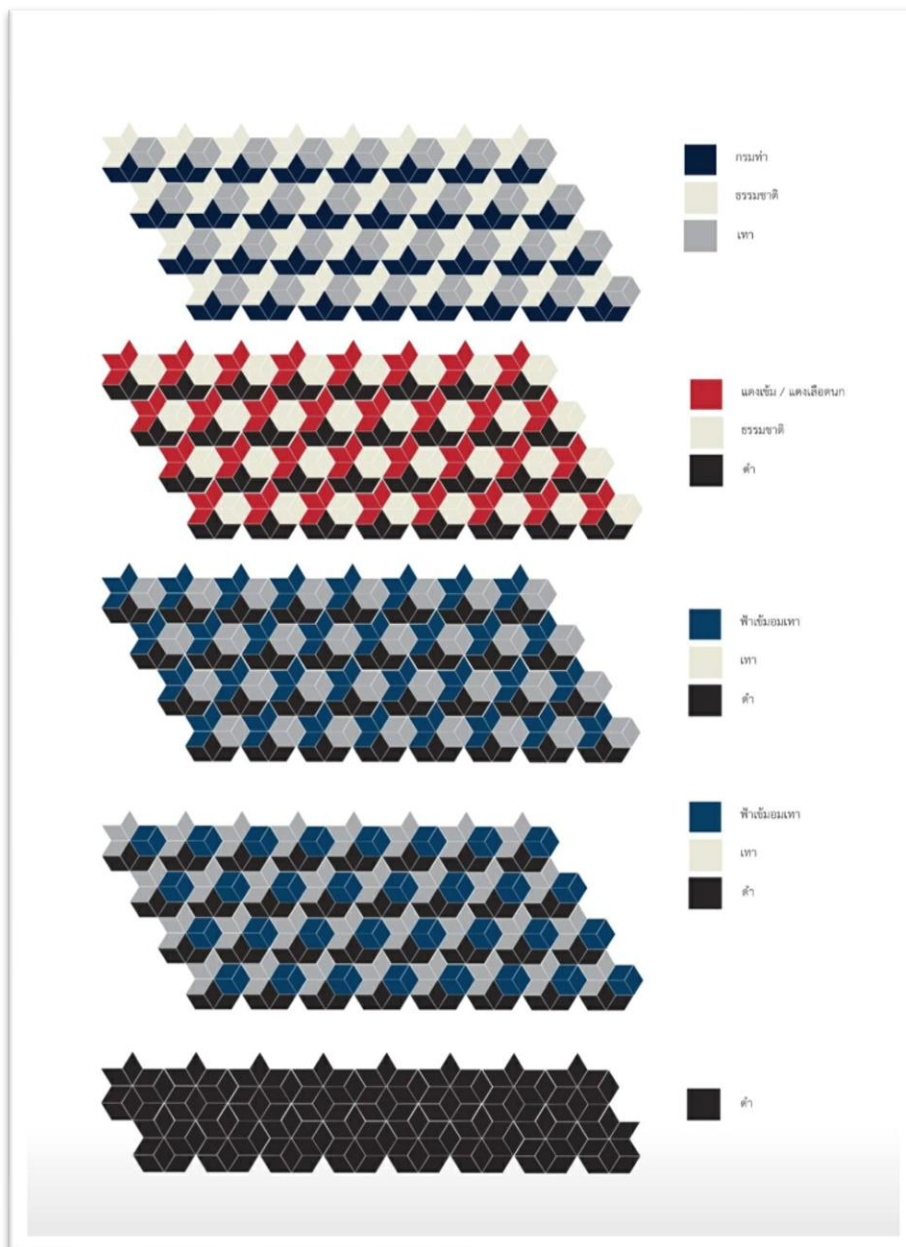
ภาพที่ 54 การสานจากเทคนิคกลัดเต้าแบบโบราณ ที่มาสู่การประยุกต์เป็นลวดลายสาดสมุทรร (ภาพโดย จันทรเพ็ญ ปูเงิน, 2564)

ภาพที่ 55 แนวทางการจัดองค์ประกอบลวดลาย “สาดสมุทรร” (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

3. การนำผลงานไปจัดแสดง (นำเสนอข้อมูลในกิจกรรมสร้างสรรค์ สาดผืนที่ 9 : สร้างสรรค์ การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์)

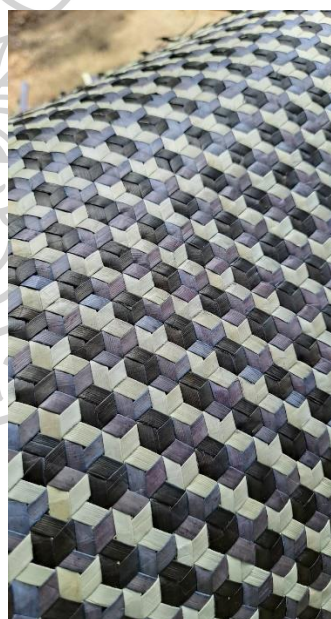
4. การนำผลงานไปทดลองใช้จริง มีการนำผลงานไปทดลองใช้จริงโดยนำไปปูบริเวณ ชายหาด ณ หาดเก็บตะวัน อ.สีเกา จ.ตรัง

ภาพที่ 56 ลวดลาย “สาดสมุทร” ที่ออกแบบในโทนสีต่าง ๆ
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 57 ผลงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันลวดลาย “สานสมุทร” ที่ขึ้นต้นแบบครั้งแรก
ออกแบบโดยนางสาวจันทร์เพ็ญ ปูเงิน
(ภาพโดย สราวุธ กลินสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 58 (ซ้าย) ผลงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันลวดลาย “สานสมุทร”
ที่ขึ้นต้นแบบตามโหนดสีที่กำหนด

ภาพที่ 59 (ขวา) รายละเอียดผลงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันลวดลาย “สานสมุทร”
ที่ขึ้นต้นแบบตามโหนดสีที่กำหนด
(ภาพโดย สราวุธ กลินสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 60 ตัวอย่างการนำลวดลายสาดสมุทรไปพัฒนาต่อเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรม (ผลงานชิ้นที่ 2 จากด้านขวา) โดยนำไปเผยแพร่ในงานแสดงสินค้า CRAFT Bangkok 2022 ระหว่างวันที่ 8 – 11 กันยายน 2565 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมไบเทค บางนา (ที่มา : จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, 8 กันยายน 2565)

สรุปผลการประเมินความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีผู้ตอบแบบประเมินผลจำนวน 4 ราย สรุปผล ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบประเมิน

เพศชาย	-	เพศหญิง		ร้อยละ 100
อายุ	ไม่เกิน 30 ปี	ร้อยละ -	41 – 50 ปี	ร้อยละ 25
	31 – 40 ปี	ร้อยละ 25	51 ปี ขึ้นไป	ร้อยละ 50
ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี		ร้อยละ 75
		ปริญญาตรี		ร้อยละ 25
อาชีพ		ช่างจักสานเตย		ร้อยละ 100

2) สรุปผลการประเมินในประเด็นต่างๆ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชน					
1.1	การสร้างอัตลักษณ์ผ่านการทำกิจกรรมหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันทำให้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับภูมิประเทศ ความเชื่อ และวิถีของชุมชนมากขึ้น	100 (4 คน)				
1.2	การสานเสื่อเตยในการกิจกรรมการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนจะช่วยเป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น	75 (3 คน)	25 (1 คน)			
1.3	การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านงานหัตถกรรมจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสารให้บุคคลภายนอกรับรู้มากขึ้น	100 (4 คน)				
2	ด้านประโยชน์จากการเข้าร่วม					
2.1	การสานเสื่อเตยปาหนันเป็นลวดลายอัตลักษณ์ของชุมชนทำให้เห็นแนวทางในการออกแบบลวดลายใหม่ๆ มากขึ้น	100 (4 คน)				
2.2	การสานเสื่อเตยปาหนันเป็นลวดลายอัตลักษณ์ของชุมชนทำให้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาในงานหัตถกรรมมากขึ้น	50 (2 คน)	50 (2 คน)			
2.3	หัตถกรรมเตยปาหนันที่สื่อถึงลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนดูหุนสามารถเป็นต้นแบบที่ดีแก่ชุมชนอื่นๆ ในการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนได้ในอนาคต	100 (4 คน)				
2.4	ผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคตได้	100 (4 คน)				

ตารางที่ 17 ตารางแสดงผลการประเมินช่างจักสานในการออกแบบลวดลายอัตลักษณ์สาต (เสื่อ) เตยปาหนัน

สรุปผลการประเมินในภาพรวมวิเคราะห์ได้ว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นช่างจักสานทั้งหมดตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการทำกิจกรรมหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันทำให้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับภูมิประเทศ ความเชื่อ และวิถีของชุมชน และการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านงานหัตถกรรมโดยการจักสานเป็นลวดลายของเสื่อเตยจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสารให้บุคคลภายนอกรับรู้มากขึ้นมากขึ้นในระดับความเห็นซึ่งเห็นด้วยอย่างยิ่ง นอกจากนี้ในด้านการเข้าร่วมการทำกิจกรรมครั้งนี้ทำให้ช่างเห็นแนวทางในการสร้างสรรค์ในรูปแบบลวดลายใหม่ๆ สามารถเป็นตัวอย่งที่ดีแก่ชุมชนอื่นๆ ในการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง และผลของการทำงานครั้งนี้ก็สามารถที่จะพัฒนาโดยแปรรูปเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชนอีกด้วย

4.2.3 สาดผืนที่ 3 : สร้างสรรค์เชิงสังคมและวัฒนธรรม (Social & Culture)

แนวคิด	: ให้ชุมชน - โดยชุมชน - เพื่อชุมชน และเพื่อสังคม
รายละเอียดกิจกรรม	: การสานเสื่อเตยเพื่อบริจาคแม่สยิสในชุมชน และกิจกรรมต่อเนื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลอื่นๆ ในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน
วัตถุประสงค์	: 1) สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของเสื่อเตยปาหนันที่อยู่ในวิถีวัฒนธรรมของชุมชน 2) สร้างวิถีในการทำงานร่วมกันในรูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม 3) การใช้ประโยชน์ของแม่สยิสสำหรับศาสนกิจ และประโยชน์อื่นๆ สำหรับชุมชน 4) การส่งเสริมให้ผู้อื่นเข้ามามีส่วนร่วมในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนัน ของชุมชน
กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรม	: ช่างจักสานเตย 5 คน
กำหนดการ	พฤษภาคม – สิงหาคม 2565
สถานที่	บ้านดู่हन ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง
กระบวนการดำเนินงาน	ช่วงที่ 1 : ก่อนจัดกิจกรรม

1) ทหาร่วมวิสาหกิจชุมชน โดยนำเสนอแนวทางในการสานต่อวัฒนธรรมเตยปาหนันซึ่งเป็นวิถีชุมชนในอดีต มาฟื้นฟูเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้เสื่อเตยปาหนันในวิถีอิสลามซึ่งเคยปฏิบัติมาในอดีตผ่านการนำเสนอในรูปแบบการบริจาคแม่สยิสของชุมชนและแม่สยิสชุมชนใกล้เคียง รวมทั้งความเป็นไปได้ของช่างสานที่จะมาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

2) วิสาหกิจชุมชนฯ หรือกับโต๊ะอิหม่ามเกี่ยวกับแนวทางของโครงการ และความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมการจัดทำเสื้อเพื่อสังคม

ช่วงที่ 2 : วางแผน และออกแบบ

1) วางแผนแนวทางการทำงาน โดยเตรียมความพร้อมทั้งความพร้อมของช่างสาน และวัสดุในการผลิต

2) การออกแบบเสื้อสำหรับมัชยิส เน้นแนวทางในกระสานแบบโบราณโดยใช้สีธรรมชาติที่ไม่ผ่านการย้อมสี เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ ได้หลากหลาย นอกจากนี้มีการนำเทคนิคโบราณ “การเพาะผ้า” ซึ่งหมายถึงการหุ้มริมเสื้อด้วยผ้าซึ่งเป็นเทคนิคโบราณในการทำเสื้อสำหรับแต่งงานมาใช้ในการออกแบบ โดยใช้ผ้าสีธรรมชาติที่ไม่ผ่านการย้อม และการทำสายรัดเพื่อให้สามารถจัดเก็บในการใช้งานที่ง่ายขึ้น

3) การสานเสื้อของช่างสาน 5 คน โดยแต่ละคนจะทำงานในทิศทางเดียวกัน เช่น ขนาดของเสื้อ ขนาดของเส้นตอก และรูปแบบลวดลายโดยใช้ลายหนึ่งซึ่งเป็นลายชัดพื้นฐานที่มีความแข็งแรงในการใช้งาน

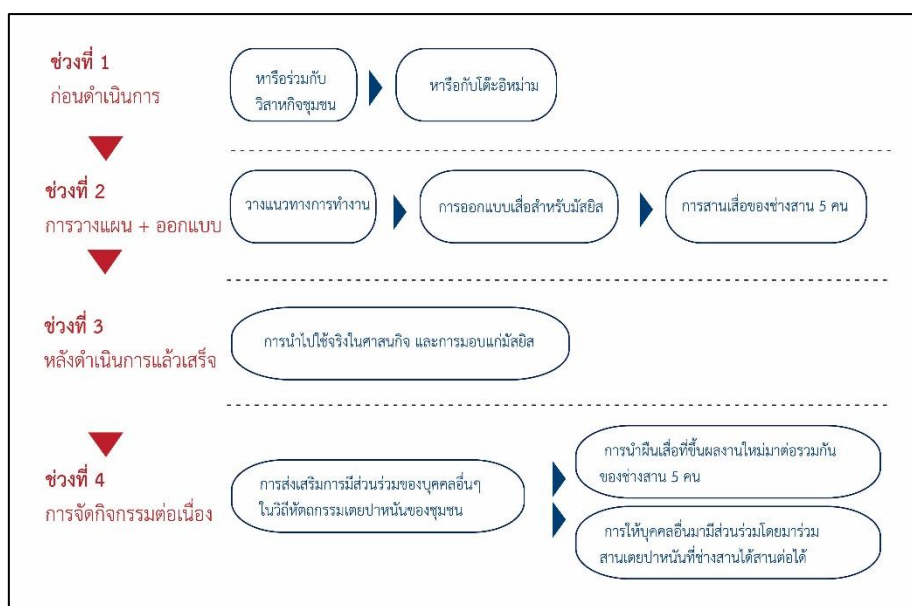
ช่วงที่ 3 หลังการดำเนินการแล้วเสร็จ

ภายหลังการสานและเย็บขอบเสื้อแล้วเสร็จ ตัวแทนช่างสานจะนำเสื้อไปมอบให้แก่มัชยิสนุรุลยาเกีนบ้านคุดุนในเบื้องต้น และผู้แทนสาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จะมอบเป็นทางการในลำดับต่อไป

ช่วงที่ 4 การจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

ในส่วนนี้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลอื่น ๆ ในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. ช่างสาน 5 คน มีการสานชิ้นผลงานเสื้ออีกครั้ง
2. ช่างสานนำเสื้อชิ้นเล็กที่สานแต่ของแต่ละคนมาต่อรวมกัน
3. เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนมาร่วมกิจกรรมสานต่อ

แผนภาพที่ 21 แสดงกระบวนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการสานเสื้อเตยเพื่อบริจาคมีดฮิส ในชุมชนและ
กิจกรรมต่อเนื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลอื่นๆ ในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน

ผลการดำเนินงาน

1. ส่วนดำเนินการออกแบบและการผลิต

1. การสานเสื้อ หรือสาดเตยปาหนัน โดยช่างสาน 5 คน ดำเนินการโดยใช้
เส้นตอกขนาด 7 มิลลิเมตร ขนาด 1 x 1.8 เมตร ดำเนินการแล้วเสร็จภายในวันที่ 5 กรกฎาคม 2565
2. เมื่อช่างสานดำเนินการสานแล้วเสร็จ จะมีการดำเนินการในขั้นสุดท้าย
คือ “การเพาะผ้า” ซึ่งหมายถึงการหุ้มริมเสื้อด้วยผ้าซึ่งเป็นเทคนิคโบราณในการทำเสื้อสำหรับ
แต่งงานมาใช้ในการออกแบบ โดยใช้ผ้าสีธรรมชาติที่ไม่ผ่านการย้อม และการทำสายรัดเพื่อให้
สามารถจัดเก็บในการใช้งานที่ง่ายขึ้น โดยมีการจัดส่งให้ช่างเย็บของชุมชนดำเนินการจนสำเร็จ

ภาพที่ 61 ช่างสานกำลังสานเตยปาหนันสำหรับบริจาคแม่สีของชุมชน (1)
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 27 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 62 ช่างสานกำลังสานเตยปาหนันสำหรับบริจาคแม่สีของชุมชน (2)
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 27 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 63 (ชาย) ช่างสานกำลังตัดเส้นตอกตอกตรงขอบเสื่อก่อนนำไปเพาะผ้าหรือเย็บริม
ในขั้นตอนต่อไป (1)

ภาพที่ 64 (ขวา) ช่างสานกำลังตัดเส้นตอกตอกตรงขอบเสื่อก่อนนำไปเพาะผ้าหรือเย็บริม
ในขั้นตอนต่อไป (2)

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 65 ช่างเย็บกำลังเพาะผ้าเพื่อเย็บริมขอบเสื่อ
(ที่มา : จันท์เพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2565)

2. ส่วนการบริจาคให้แก่มัสยิด

1. ตัวแทนช่างसानจะนำเสื่อไปมอบให้แก่มัสยิดนูรุลยากินบ้านดูหนในเบื้องต้น พร้อมมอบให้แก่มัสยิดบ้านโตะบัน ซึ่งเป็นชุมชนใกล้เคียงด้วยเช่นกัน
2. ผู้แทนสาขาวิชาศิลปการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คือ รองศาสตราจารย์ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แฟงเกษร (ตำแหน่งในขณะนั้น) ได้มอบเสื่อเตยปาหนันแก่นายดิเรก สมันห์ลี โต๊ะอิหม่าม มัสยิดนูรุลยากินบ้านดูหน เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2565 อย่างเป็นทางการ

ภาพที่ 66 ตัวแทนช่างจักสานมอบเสื่อเตยปาหนันแก่มัสยิดนูรุลยากินบ้านดูหน
(ที่มา : จันท์เพ็ญ ปูเงิน, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 67 รองศาสตราจารย์ ร.ต.อ. ดร. อนุชา แฟงเกษร
ประธานหลักสูตรสาขาวิชาศิลปการออกแบบเชิงวัฒนธรรม มอบเสื่อ (เสื่อ) เตยปาหนัน
แก่นายดิเรก สมันห์ลี โต๊ะอิหม่าม มัสยิดนูรุลยากินบ้านดูหน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 25 กรกฎาคม 2565)

3. ส่วนการนำเสื่อไปใช้งานจริง

1. มีการนำเสื่อไปใช้ในการละหมาดกลางแจ้งในช่วงงานสละมัตฮารีรายอฮัจ (Selamat hariraya eidiladhah.1443) ซึ่งเป็นพิธีละหมาดกลางแจ้ง ในวันที่ 10 กรกฎาคม 2565 ณ ลานกิจกรรมของหมู่บ้านดุน
2. มีการนำเสื่อเตยไปใช้สำหรับการละหมาดในชีวิตประจำวัน ณ มัสยิดนูรุลยากินบ้านดุน

ภาพที่ 68 การละหมาดกลางแจ้งในช่วงงานสละมัตฮารีรายอฮัจในวันที่ 10 กรกฎาคม 2565 ณ ลานกิจกรรมของหมู่บ้านดุน โดยมีการนำเสื่อ (เสื่อ) มาใช้ในพิธีการ (ที่มา : ณีรัฐตรา เขียดเขียว, 10 กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 69 การใช้เสื่อเตยปาหนันในการละหมาดตามวิถีอิสลาม (1)
(ที่มา : ญัรวัตร เขียดเขี้ยว, กันยายน 2565)

ภาพที่ 70 การใช้เสื่อเตยปาหนันในการละหมาดตามวิถีอิสลาม (2)
(ที่มา : ญัรวัตร เขียดเขี้ยว, กันยายน 2565)

ภาพที่ 71 (ซ้าย) เยาวชนบ้านดุนุ่นใช้เสื่อเตยพาดนในการละหมาดตามวิถีอิสลาม (1)

ภาพที่ 72 (ขวา) เยาวชนบ้านดุนุ่นใช้เสื่อเตยพาดนในการละหมาดตามวิถีอิสลาม (2)

(ที่มา : ญัซวีร์ เขียดเขียว, กันยายน 2565)

สรุปผลการประเมินความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสานเสื่อเตยเพื่อบริจาคมัสยิดในชุมชน มีผู้ตอบแบบประเมินผลจำนวน 5 ราย สรุปผล ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบประเมิน

เพศชาย -	เพศหญิง	ร้อยละ 100
อายุ 31 – 40 ปี	ร้อยละ 25	51 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 75
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	ร้อยละ 100
อาชีพ	ช่างจักสานเตย	ร้อยละ 100

2) สรุปผลการประเมินในประเด็นต่างๆ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความสำคัญของสื่อเตยปาหนันในเชิงวิถีวัฒนธรรมของชุมชน					
1.1	แม้ปัจจุบันสื่อเตยปาหนันจะถูกลดบทบาทในการใช้งานลงบ้าง แต่สื่อเตยก็ถือเป็นตัวแทนเชิงวัฒนธรรมของชุมชนดูหมมาตั้งแต่อดีต และกลายเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน	100 (5 คน)				
1.2	การสานสื่อเตยปาหนันสำหรับการบริจาคทำให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมการใช้สื่อเตยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชน	100 (5 คน)				
1.3	สื่อเตยในกิจกรรมการบริจาคเพื่อมัสยิดของชุมชนจะช่วยให้เป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น	100 (5 คน)				
2	ด้านประโยชน์จากการเข้าร่วม					
2.1	การสานสื่อเตยถึงแม้จะใช้เวลานานกว่าผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ แต่ก็ยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีทางจิตใจ	100 (5 คน)				
2.2	การสานสื่อเตยเพื่อการบริจาคทำให้เห็นการทำงานที่ถดถอยในรูปแบบที่มีส่วนร่วมซึ่งกันและกันของช่างสาน	100 (5 คน)				
2.3	หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนดูหมสามารถทำกิจกรรมในรูปแบบเพื่อสังคมซึ่งเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนโดยเฉพาะด้านศาสนาที่ควบคู่กับวัฒนธรรมเตยไปพร้อมๆ กันได้	100 (5 คน)				
2.4	หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนดูหมสามารถเป็นต้นแบบในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมและเป็นต้นแบบชุมชนและตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชนอื่นๆ ในอนาคตได้	100 (5 คน)				

ตารางที่18ตารางแสดงผลประเมินความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสานสื่อเตยเพื่อ
บริจาคมัสยิดในชุมชน

สรุปผลการประเมินในภาพรวมวิเคราะห์ได้ว่า ช่างสานให้ความสำคัญของสื่อเตยปาหนันในเชิงวิถีวัฒนธรรมของชุมชนในทุก ๆ ด้าน การสานสื่อเตยปาหนันสำหรับการบริจาคทำให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมการใช้สื่อเตยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชน แม้ปัจจุบันสื่อ

เตยปาหนันจะถูกกลดบเทาเทาในการใช้งานลงบ้าง แต่เสื่อเตยก็ถือเป็นตัวแทนเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ดุหุน ซึ่งการบริจาคในครั้งนี้นอกจากจะช่วยเป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนเห็น ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมากยิ่งขึ้นให้เห็นบทบาทของสตรีในชุมชนที่มีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อนวิถีมุสลิมอย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งในประโยชน์การเข้าร่วมทำให้ช่างสานเกิดความรู้สึก ที่ดีทางจิตใจ ทำให้เห็นการทำงานหัตถกรรมในรูปแบบที่มีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน หัตถกรรมเตย ปาหนันของชุมชนดุหุนสามารถทำกิจกรรมในรูปแบบเพื่อสังคมซึ่งเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ได้ อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมต้นแบบในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมและเป็นต้นแบบชุมชนและตัวอย่างที่ดี แก่ชุมชนอื่น ๆ ซึ่งมีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

กิจกรรมเนื่องจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลอื่น ๆ ในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนัน ของชุมชน (การสานต่อ)

ในส่วนนี้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลอื่น ๆ ในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน สรุปลผลการดำเนินการดังนี้

- 1) ช่างสาน 5 คน มีการสานโดยขึ้นผลงานสาน (เสื่อ) ขึ้นอีกครั้ง โดยใช้เส้นตอกเตย ที่ไม่ผ่านการย้อมสีขนาด 0.5 มิลลิเมตร
- 2) ช่างสานนำเสื่อขึ้นเล็กที่สานแต่ละคนมาต่อรวมกัน เปรียบเสมือนการสานต่อ วิถีหัตถกรรมเตยปาหนันให้สามารถดำเนินต่อไป และช่างสานมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
- 3) เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนมาร่วมกิจกรรมสาน ต่อ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการจักสานเตยปาหนัน
- 4) ผู้วิจัยกับวิจัยวางแผนจัดกิจกรรมต่อเนื่องให้กิจกรรมการสานต่อครั้งนี้เป็นการ สร้างปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้การจัดกิจกรรมนี้ใน อนาคตผ่านการสานเสื่อเพื่อช่วยส่งเสริมในเชิงการบำบัดจิตใจผ่านรูปแบบศิลปะบำบัด (Art Therapy) แก่ผู้สนใจในอนาคต และจะนำไปจัดแสดงผลงานเพื่อสร้างความตระหนักตามโอกาสสำคัญ ต่อไป

ภาพที่ 73 (ซ้าย) ช่างสานเตยปาหนันกำลังสานต่อเสื่อเตยปาหนัน (1)
 ภาพที่ 74 (ขวา) ช่างสานเตยปาหนันกำลังสานต่อเสื่อเตยปาหนัน (2)
 (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 26 กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 75 รายละเอียดในการสานต่อเสื่อเตยปาหนันโดย ช่างสานชุมชนบ้านดุน
 ภาพที่ 76 ช่างสานแนะนำเทคนิคในการสานเสื่อแก่ รองศาสตราจารย์ ร.ต.อ. ดร. อนุชา พ่างเกสร
 ผู้ร่วมกิจกรรมการสานต่อ
 (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 25 สิงหาคม 2565)

4.2.4 สาตผืนที่ 4 : สร้างสรรค์เชิงวิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม

แนวคิด : นวัตกรรม – สร้างสรรค์ – ทัศนกรรม

รายละเอียดกิจกรรม : การทดสอบเพื่อค้นหาเชื้อราในวัสดุเส้นตอกเตย

เป้าหมาย

วัตถุประสงค์ : ค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อราในวัสดุเส้นตอกเตย

เป้าหมาย

เป้าหมายที่ร่วมดำเนินงาน : การดำเนินการร่วมกับหน่วยงานนวัตกรรม 1 แห่ง

กำหนดการ พฤษภาคม – สิงหาคม 2565

กระบวนการดำเนินงาน ช่วงที่ 1 : ก่อนดำเนินการ

1) การจัดทำรายละเอียดโครงการ

2) ประสานงานขอความร่วมมือหน่วยงานนวัตกรรม โดย

จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์สำนักงานบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พร้อมประสานงานภายในโดยตรง

ช่วงที่ 2 : การดำเนินการทดสอบเชิงนวัตกรรม

1) ประสานงานกับชุมชนในการเตรียมเส้นตอกเตย

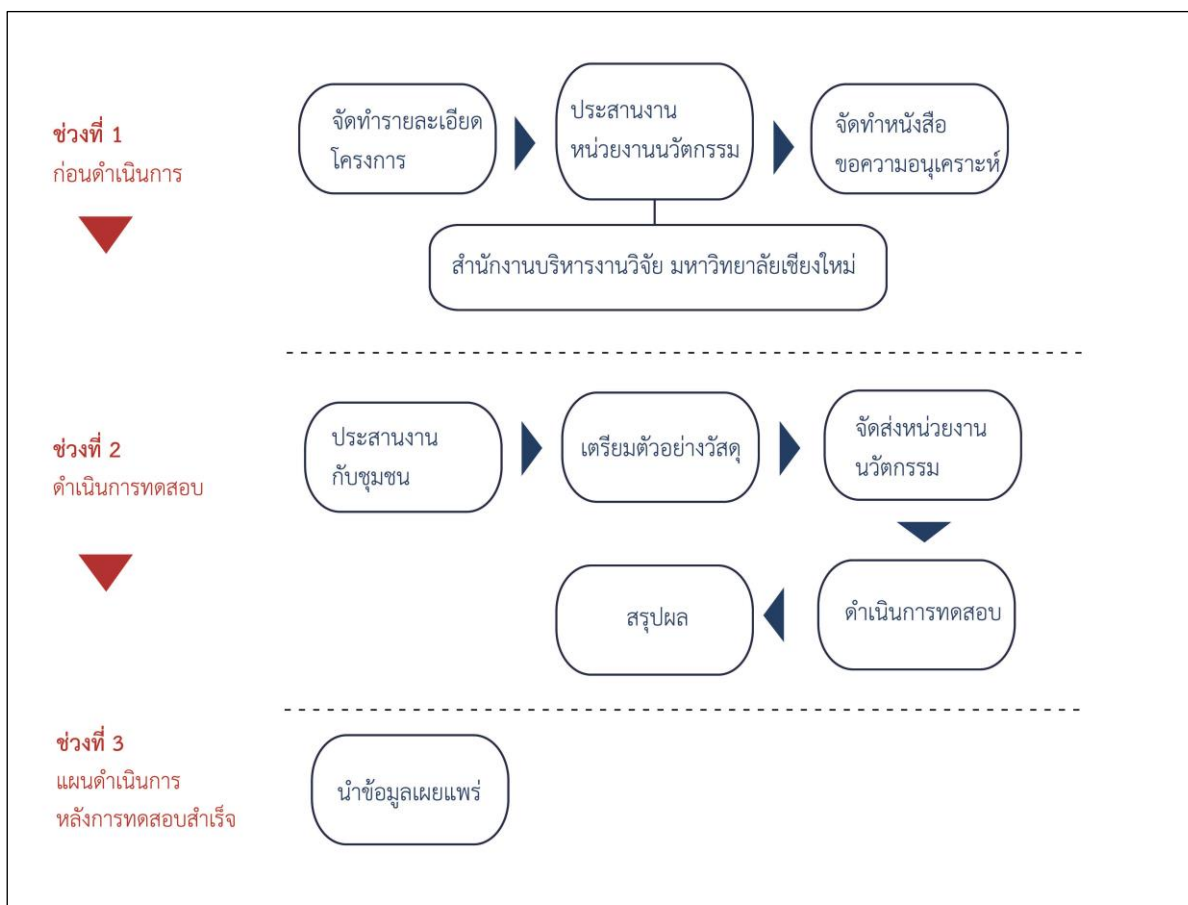
เป้าหมายที่ไม่ผ่านการยอมรับโดยให้จัดส่งตัวอย่างเส้นตอกเตยเป้าหมายไปทดสอบ ณ ศูนย์วิจัยด้านความหลากหลายของจุลินทรีย์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2) การดำเนินการทดสอบ เมื่อศูนย์วิจัยฯ ได้รับวัสดุแล้ว

จะมีการนำวัสดุเส้นตอกเตยไปทดสอบด้วยการเร่งความชื้นตามกระบวนการวิธีการค้นหาเชื้อรา

3) สรุปผล เมื่อมีการทดสอบแล้วเสร็จจะมีการจัดทำ

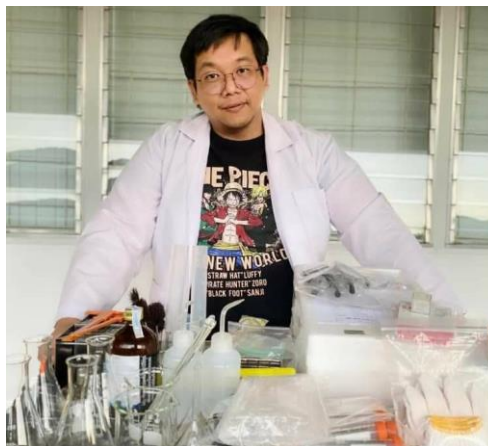
สรุปผลเพื่อรายงานผลต่อไป

แผนภาพที่ 22 แสดงกระบวนการดำเนินการทดสอบเพื่อค้นหาเชื้อราในวัสดุเส้นดอกเตยปาหนัน

ผลดำเนินการ

1. การจัดส่งวัสดุเพื่อทดสอบ ประสานงานชุมชนบ้านดุน โดยได้มีการจัดส่งวัสดุเส้นดอกเตยปาหนันที่ไม่ผ่านการย้อมสีใด ๆ ประมาณ 0.5 กิโลกรัมไปยังศูนย์ทดสอบ ภายใต้การดูแลและวิจัยโดย ดร.นครินทร์ สุวรรณราช
2. ทีมวิจัยดำเนินการทดสอบตามกระบวนการวิธีค้นหาเชื้อราโดยใช้ความชื้นในระดับต่าง ๆ เป็นการบ่มเพื่อตรวจสอบการเจริญเติบโตของราที่ปนเปื้อน

ภาพที่ 77 ดร.นครินทร์ สุวรรณราช หัวหน้าทีมวิจัยในการทดสอบค้นหาเชื้อราในเส้นตอกเตยปาหนัน
(ที่มา : นครินทร์ สุวรรณราช, 2563)

ภาพที่ 78 วัสดุดิบเส้นตอกเตยปาหนันที่ส่งไปทดสอบ
(ที่มา : จันทรเพ็ญ ปูเงิน, พฤษภาคม 2565)

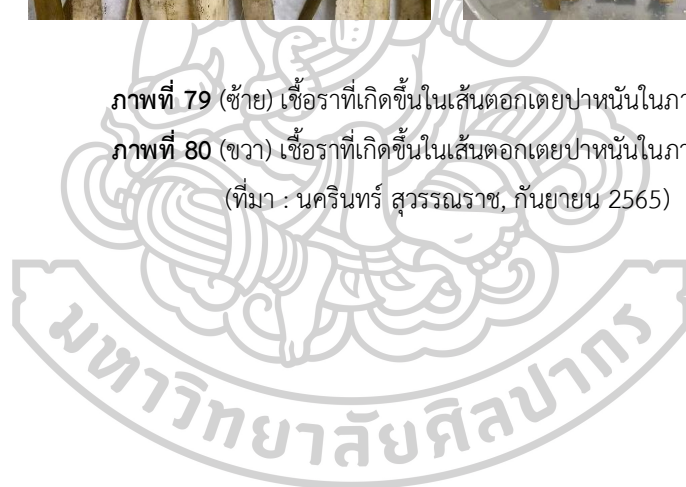
3. ผลการทดสอบ ปรากฏว่ามีเชื้อราเกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนันหลากหลายชนิด ซึ่งในการทดสอบครั้งนี้พบเชื้อราที่ปนเปื้อนส่วนใหญ่เป็นสกุล *Aspergillus* spp. และ *Penicillium* spp. และยังพบราสกุล *Nigrospora* sp. และ *Cladosporium* sp. ที่ปนเปื้อนร่วมอีกด้วย

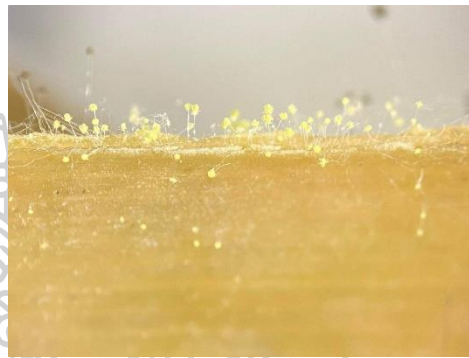

ภาพที่ 79 (ซ้าย) เชื้อราที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนันในภาพรวม (1)

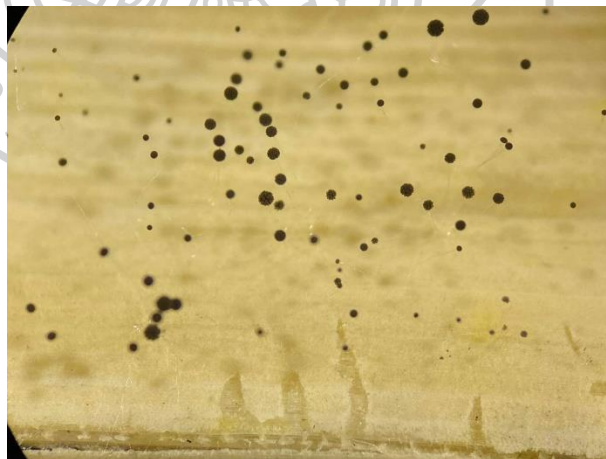
ภาพที่ 80 (ขวา) เชื้อราที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนันในภาพรวม (2)

(ที่มา : นครินทร์ สุวรรณราช, กันยายน 2565)

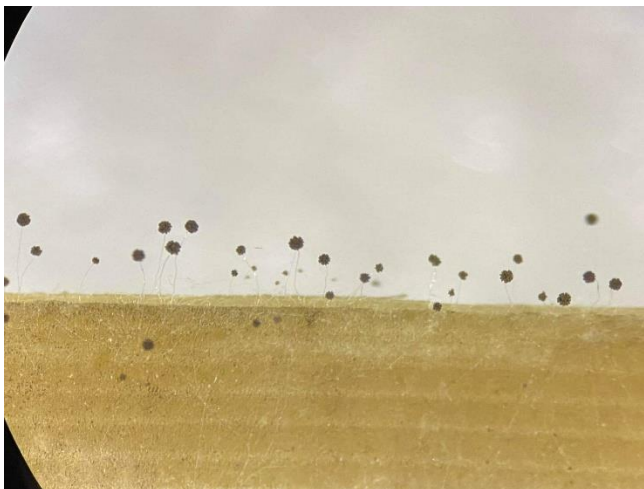

ภาพที่ 81 (บน) ราสกุล *Penicillium* app. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนัน จากกล้องจุลทรรศน์ (1)
 ภาพที่ 82 (ล่าง) ราสกุล *Penicillium* app. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนัน จากกล้องจุลทรรศน์ (2)
 (ที่มา : นครินทร์ สุวรรณราช, กันยายน 2565)

ภาพที่ 83 ราสกุล สกกุล *Aspergillus* spp. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนันจากกล้องจุลทรรศน์ (1)

ภาพที่ 84 ราสกุล สกุล *Aspergillus* spp. ที่เกิดขึ้นในเส้นตอกเตยปาหนันจากกล้องจุลทรรศน์ (2)
(ที่มา : นครินทร์ สุวรรณราช, กันยายน 2565)

ในส่วนชื่อชนิดของเชื้อราทางศุนย์วิจัยฯ จะมีการดำเนินการในเชิงลึกเพื่อวิเคราะห์หาลำดับ DNA ต่อไป ทั้งนี้ในส่วนวิถีเตยปาหนัน ถึงแม้ในเบื้องต้นช่างสานจะมีกรรมวิธีในการลนไฟเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อราถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาและนวัตกรรมแบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตามการทดสอบครั้งนี้ถือเป็นการเพิ่มข้อมูลที่ชัดเจนของวิถีวัฒนธรรมในเชิงนวัตกรรมมากขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลให้เกิดความตระหนักและความระมัดระวังในการเตรียมวัตถุดิบ และการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ เช่น การตากเส้นใยบนพื้นดิน อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญเกิดเชื้อราได้ง่ายขึ้น การแนะนำผู้บริโภคในการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์โดยเก็บให้ห่างจากพื้นที่เสี่ยงความชื้น เป็นต้น ก็เป็นวิธีหนึ่งในการรักษาคุณภาพผลงานหัตถกรรม และใช้ได้ยาวนาน อย่างไรก็ตามการดำเนินการทดสอบเชื้อรายังมีลำดับขั้นตอนและใช้เวลาในการดำเนินงาน บางส่วนของการทดสอบครั้งนี้ก็มีการเชื่อมโยงเครือข่ายโดยส่งวัสดุไปยังแหล่งทดสอบในต่างประเทศอีกด้วยเช่น กัมพูชา ซึ่งศุนย์วิจัยฯ จะจัดทำรายงานผลฉบับเต็มมาเพื่อทราบในลำดับต่อไป

4.2.5 สาตผืนที่ 5 : สร้างสรรค์เชิงสิ่งแวดล้อม (Ecology)

แนวคิด : สร้างคุณค่า - วิถี + ชีวิต - เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

รายละเอียดกิจกรรม (1) : การพัฒนาเศษเส้นตอกเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ : 1) ศึกษาแนวทางการเป็นไปได้ในการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากงานหัตถกรรมปาหนัน

2) ทดลองการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากงานหัตถกรรมปาหนันเป็นวัสดุและผลิตภัณฑ์ใหม่เชิงสร้างสรรค์

3) นำผลการศึกษาและการทดลองเผยแพร่แก่ชุมชนเพื่อส่งเสริมความรู้ในการพัฒนาต่อยอดเศษวัสดุเหลือใช้จากงานหัตถกรรม

กำหนดการ มีนาคม – พฤษภาคม 2565

กระบวนการดำเนินงาน ช่วงที่ 1 : ก่อนดำเนินการ

1) การสำรวจข้อมูลวัสดุเตยที่เหลือ มีการสำรวจเศษเตยปาหนันซึ่งเป็นเส้นตอกที่เหลือจากงานหัตถกรรม โดยเฉลี่ยจะเหลือประมาณ 5 – 20 % ต่อชิ้นงาน ซึ่งไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์อื่น

2) จัดทำโครงการ โดยมีการจัดทำรายละเอียดละเอียดโครงการในการพัฒนาเป็นภาพรวมรวมทั้งขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงาน

3) ประสานงานนักออกแบบ ผู้ที่มาร่วมพัฒนา

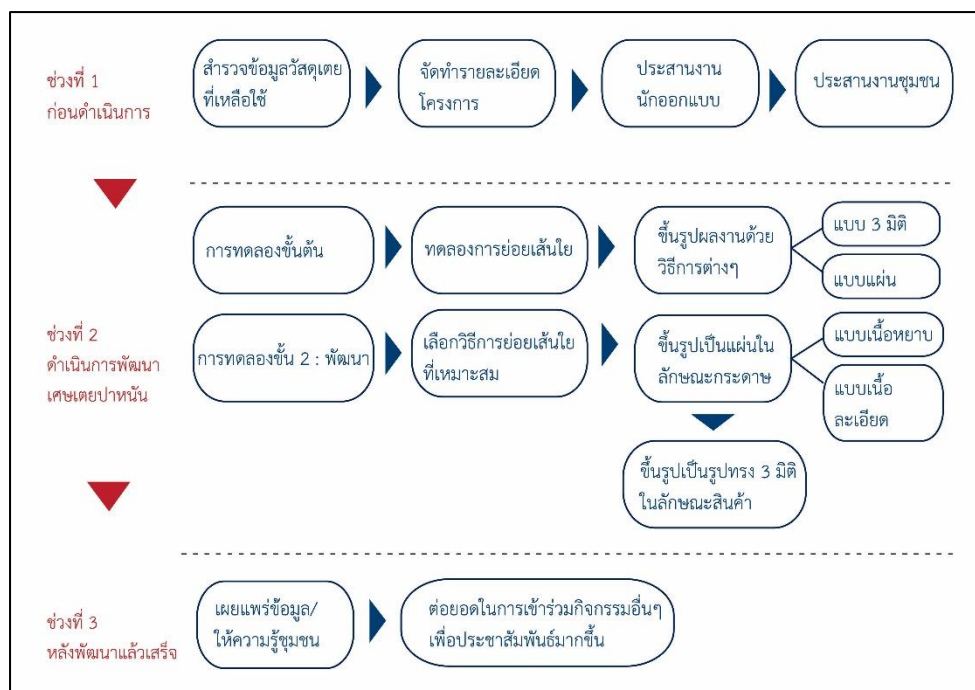
4) ประสานงานชุมชน โดยขอความร่วมมือในการเก็บเศษเส้นตอกเตย และส่งตัวอย่างมาเพื่อมาศึกษา ทดลอง และพัฒนาต่อ

ช่วงที่ 2 ดำเนินการพัฒนาเศษเตยปาหนัน

1) การทดลองขั้นตอน มีศึกษาหาวิธีการต่างๆ ด้วยการทดลองย่อยเส้นใยด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการใช้สารช่วยย่อย และการขึ้นรูปผลงานขั้นต้นทั้งในรูปแบบ 3 มิติ และรูปแบบแผ่น

2) การทดลองขั้นที่ 2 ซึ่งเป็นขั้นตอนในการพัฒนา โดยมีการเลือกวิธีการย่อยเส้นใยที่เหมาะสม โดยมีการขึ้นรูปในลักษณะเป็นแผ่นทั้งในลักษณะเนื้อเยื่อแบบหยาบ และแบบละเอียด รวมทั้งต่อยอดในการขึ้นรูปเป็นรูปทรง 3 มิติ ในรูปแบบสินค้าที่มีกลิ่นอายความเป็นวัฒนธรรมชุมชนสำหรับการใช้งาน

ช่วงที่ 3 หลังพัฒนาแล้วเสร็จ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาไปเผยแพร่แก่ชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างการรับรู้และการประชาสัมพันธ์มากขึ้น (สรุปในกิจกรรมสาตผืนที่ 7 : สร้างสรรค์ความรู้ และกิจกรรมสาตผืนที่ 9 : สร้างสรรค์การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ ในรายละเอียดต่อไป)

แผนภาพที่ 23 แสดงกระบวนการดำเนินงานการพัฒนาเศษเส้นตอกเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่
เชิงสร้างสรรค์

สรุปผลการดำเนินงาน

การทดลองขั้นต้น

การพัฒนาวัสดุใหม่มีตัวแปรต้น คือ วัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนัน ตัวแปรตาม คือ วัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการพัฒนาจากเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนัน และตัวแปรควบคุม คือ ปริมาณของสารที่ใช้ในการเร่งปฏิกิริยาการย่อยเส้นใย และระยะเวลาในการย่อยเส้นใยจากเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนันในแต่ละขั้นตอนของการทดลอง ซึ่งมีการศึกษาค้นคว้า และปฏิบัติการทดลองด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยดำเนินการ 2 ขั้นตอนหลัก คือ

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองการย่อยเส้นใยจากพืช

ขั้นตอนที่ 2 การนำเศษวัสดุที่ได้จากการย่อยเส้นใยจากขั้นตอนที่ 1 ไปขึ้นรูปทรงในรูปแบบต่าง ๆ

ภาพที่ 85 ตัวอย่างเศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากงานหัตถกรรมจักสาน
(ภาพโดย สรวรุช กลินสุวรรณ, มกราคม 2564)

ในขั้นตอนที่ 1 การทดลองการย่อยเส้นใยจากพืช เป็นการศึกษาทดลองเพื่อหาวิธีการต่างๆ ในการย่อยเส้นใยจากเศษวัสดุเส้นตอกเตยปาหนันที่ไม่สามารถนำไปใช้ในงานจักสานต่อได้ (เศษเส้นตอกมีขนาดประมาณ 5 - 20 เซนติเมตร) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ประกอบด้วย

วิธีการที่ 1 การแช่น้ำเปล่าปกติ และการแช่น้ำเปล่านำไปต้ม

วิธีการที่ 2 การแช่น้ำเกลือ และการแช่น้ำเกลือแล้วนำไปต้ม

วิธีการที่ 3 การแช่ด้วยน้ำที่ผสมสารโซเดียมไฮดรอกไซด์ (NaOH) หรือ โซดาไฟ แล้วนำไปต้ม

วิธีการที่ 4 การแช่ด้วยน้ำที่ผสมสารฟอกขาว แล้วนำไปต้ม

แนวทางการทดลอง แช่เส้นตอกเตยปาหนัน 10 กรัม ในน้ำปริมาณ 1 ลิตร และการแช่เส้นตอกเตยปาหนัน 10 กรัม กับน้ำปริมาณ 1 ลิตรที่ผสมด้วยสารอื่นๆ ในปริมาณ 100 กรัม ตามวิธีการแต่ละชั้น แล้วนำไปต้มเป็นเวลา 3 ชั่วโมง

ในขั้นตอนที่ 2 การนำเศษวัสดุที่ได้จากการย่อยเส้นใยไปขึ้นรูปเป็นวัสดุในรูปทรงแบบต่างๆ ในขั้นตอนนี้เป็นการทดลองถึงความเป็นไปได้จากการทดลองในขั้นตอนที่ 1 ไปพัฒนาต่อยอดเป็นวัสดุใหม่ โดยวิธีการต่างๆ ประกอบด้วย

วิธีการที่ 1 การขึ้นรูปในแบบแผ่น

วิธีการที่ 2 การขึ้นรูปในแบบรูปทรง 3 มิติ

แนวทางการทดลอง นำผลที่ได้จากการทดลองในขั้นตอนที่ 1 โดยเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่งมาพัฒนา เพื่อให้เกิดเป็นรูปทรงในลักษณะแผ่นเหมือนกระดาษ และรูปทรงในลักษณะ 3 มิติ ด้วยการขึ้นเป็นรูปทรงด้วยมือ และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้เห็นแนวทางในการต่อยอดเพื่อนำไปใช้ในอนาคต

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาตามวิธีดำเนินการวิจัย ทำให้เห็นถึงแนวทาง และความเป็นไปได้ในการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนัน ด้วยการใช้วิธีการต่าง ๆ ทั้งในส่วนการย่อยเส้นใยด้วยการแช่น้ำ การแช่น้ำเกลือ การนำไปต้ม รวมทั้งการใช้สารประกอบในการช่วยย่อยเส้นใยทำให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่แตกต่างกันไป และการแปรรูปเส้นใยที่ผ่านการย่อยเป็นวัสดุใหม่ด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน ผลที่ได้ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย ซึ่งรายละเอียดในการทดลองการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมปาหนันตาม 2 ขั้นตอนหลัก คือ การทดลองการย่อยเส้นใยจากพืช และการนำเศษวัสดุที่ได้จากการย่อยเส้นใยจากขั้นตอนที่ 1 แปรรูปเป็นวัสดุในแบบรูปทรง ต่างๆ

สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาและทดลองในขั้นตอนที่ 1 การทดลองการย่อยเส้นใยจากพืชด้วยวิธีการต่าง ๆ ในการย่อยเศษวัสดุเตยปาหนันที่เหลือจากงานหัตถกรรมนั้น พบว่า การทดลองแช่ด้วยน้ำเปล่าปกติหรือน้ำเกลือและใช้ความร้อนด้วยการต้มแม่สีเดิมของเส้นตอกจะอ่อนลง และเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเล็กน้อยแต่ก็ไม่สามารถย่อยโปรตีนได้ เมื่อมีการทดลองแช่ด้วยโซดาไฟแล้วนำไปต้มจะเห็นได้ว่าสีของเส้นตอกจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ระยะเวลาในการแช่ก็มีผลซึ่งการเส้นใยจะเริ่มย่อยมากขึ้นเรื่อยๆ ตามระยะเวลาที่แช่ และการต้มก็ส่งผลให้เส้นใยเริ่มย่อยได้มากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ในการทดลองแช่ด้วยสารฟอกขาวทำให้เส้นตอกเปลี่ยนสีเป็นสีน้ำตาลอ่อนๆ และเริ่มย่อยโปรตีนตั้งตั้งภายใน 1 – 2 วันแรก ระยะเวลาในการแช่ที่มีผลซึ่งการเส้นใยจะเริ่มย่อยมากขึ้นเรื่อยๆ ตามระยะเวลาที่แช่ และการต้มก็ส่งผลให้เส้นใยเริ่มย่อยได้มากขึ้นจนสามารถกลายเป็นเนื้อละเอียดได้อีกด้วย

สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาและทดลองในขั้นตอนที่ 2 การนำเศษวัสดุที่ได้จากการย่อยเส้นใยจากขั้นตอนที่ 1 ไปขึ้นรูปทรงในรูปแบบลักษณะแผ่น การทดลองด้วยวิธีการนวด การปั่น แล้วทำให้แบนเป็นแผ่นด้วยมือ พื้นผิวมีความขรุขระ มีความหนาไม่สม่ำเสมอ และเมื่อนำเครื่องมือมาใช้ในการรีดให้แบนส่งผลให้แผ่นวัสดุมีความเรียบขึ้น ในการขึ้นรูปในรูปแบบแผ่นเหมือนแผ่นกระดาษ โดยใช้เฟรมในลักษณะเหมือนวิธีการในการทำกระดาษสา ในปริมาณเยื่อที่น้อย (ต่ำกว่า 100 กรัม) เมื่อแกะออกจากเฟรมทำให้กระดาษขาดบางจุด แต่การใช้ปริมาณเยื่อที่มีปริมาณมากกว่า 100 กรัม แผ่นวัสดุจะมีความหนาขึ้น เมื่อแกะออกจากเฟรมทำให้กระดาษไม่ขาด นอกจากนี้การเติมสารให้ความเหนียว (CMC) ทำให้กระดาษมีความเหนียวมากขึ้น แม้ว่าความหนาจะบางกว่าก็ตาม อีกทั้งยังทำให้วัสดุมีความแข็งแรงเพิ่มขึ้น ในส่วนการขึ้นรูปทรงในรูปแบบสามมิติ สามารถขึ้นรูปทรงด้วยมือและการใช้แม่พิมพ์ได้ตามรูปแบบที่ต้องการ รูปทรงมีน้ำหนักเบา ผิวขรุขระ และเมื่อมีการเติมสารให้ความเหนียว (CMC) สามารถขึ้นรูปทรงต่างๆได้ทั้งจากแม่พิมพ์แบบกด และแม่พิมพ์ซิลิโคน พื้นผิวที่ได้ไม่เรียบเนียนมาก มีน้ำหนักเบา เมื่อวัสดุแห้งแล้วมีขนาดเล็กอย่างเห็นได้ชัด

สรุปการพัฒนาต่อยอดเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์ มีการเลือกวิธีการย่อยเส้นใยที่เหมาะสม โดยมีการขึ้นรูปในลักษณะเป็นแผ่นทั้งในลักษณะเนื้อเยื่อแบบหยาบ และแบบละเอียด รวมทั้งต่อยอดในการขึ้นรูปเป็นรูปทรง 3 มิติ ในรูปแบบสินค้าที่มีกลิ่นอายความเป็นวัฒนธรรมชุมชนสำหรับการใช้งาน สรุปวิธีการในการทำวัสดุใหม่ (กระดาษปาหนัน) ดังนี้

กระดาษปาหนัน (Panan Paper)

ภาพที่ 86 และ 87 จากหนังสือพิมพ์ปาหนันฉบับพิเศษ
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1

ภาพที่ 86 (บน) กระดาษปาหนันจากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน

ภาพที่ 87 (ล่าง) กระบวนการดำเนินงานการพัฒนากระดาษปาหนันที่คำนึงถึงแนวคิด

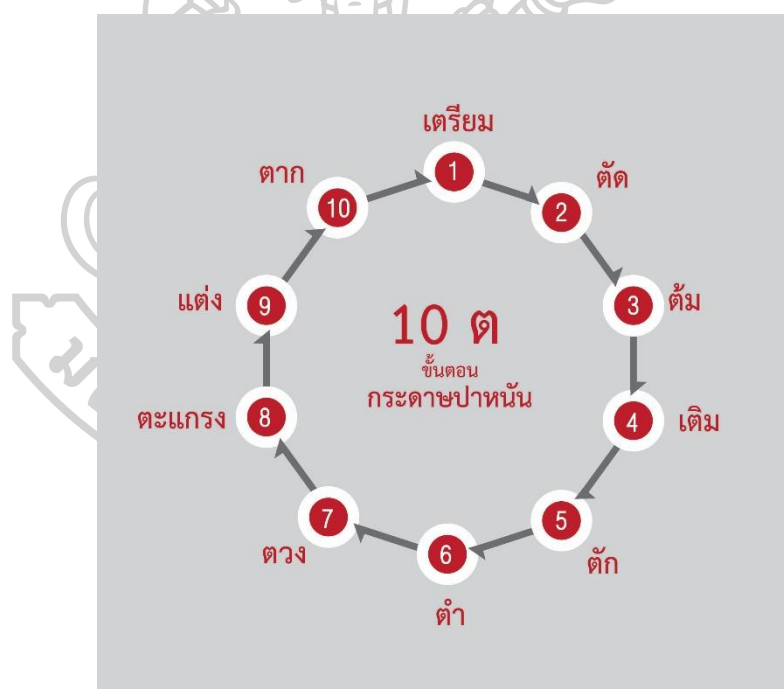
Circular Economy

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ: พฤษภาคม 2565)

สรุปขั้นตอนวิธีทำกระดาษปาหนั้น มีการดำเนินการ ดังนี้

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทำกระดาษ

1. โซดาไฟ (ถุงละประมาณ 30 – 40 บาท ต่อ 0.8 กิโลกรัม)
2. สาร CMC ที่ใช้ผสมอาหารจำพวกไอศกรีม เพื่อทำให้เกิดความหนืดและยึดติด (200 – 300 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม) หรือ แป้งมันสำปะหลังขนาด 1 กิโลกรัม (30 – 40 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม)
3. เครื่องปั่นที่ใช้แล้ว และมีกำลังวัตต์ค่อนข้างสูง หรือครกไม้ตำข้าว
4. หม้อสำหรับต้ม ควรเป็นหม้อที่ทำจากสแตนเลส หรือหม้อแบบหม้อเคลือบอีนาเมลขนาดใหญ่พอประมาณ เพื่อป้องกันการกัดกร่อนจากสารเคมี
5. ถังน้ำ สำหรับแยกส่วนผสม
6. ตะแกรงหรือเฟรมไม้ ที่ขึงด้วยตาข่ายขนาดเล็ก ขนาดขึ้นกับความต้องการ
7. อ่างน้ำหรือภาชนะขนาดใหญ่กว่าขนาดของตะแกรงหรือเฟรมทำกระดาษ

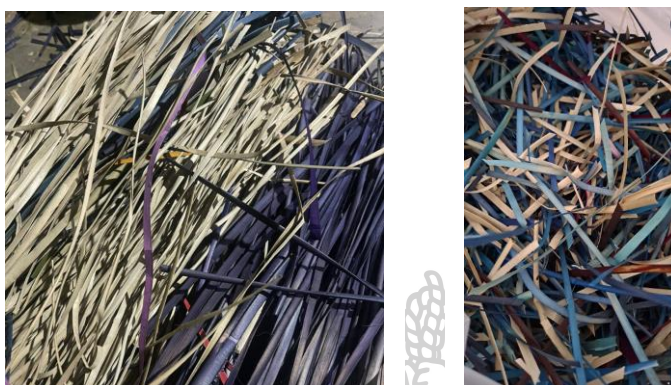

แผนภาพที่ 24 แสดงขั้นตอนการทำกระดาษปาหนั้นด้วยหลักการ 10 ต
(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนในการทำกระดาษ แบ่งออกเป็น 10 ขั้นตอน (10 ต)

ขั้นตอนที่ 1 เตรียม

เตรียมเศษเส้นตอกเตยที่เหลือจากงานหัตถกรรมเตยปาหนันโดยแยกใส่ถุงหรือภาชนะไว้
สำหรับการเตรียมการเพื่อความสะอาดในการทำกระดาษ

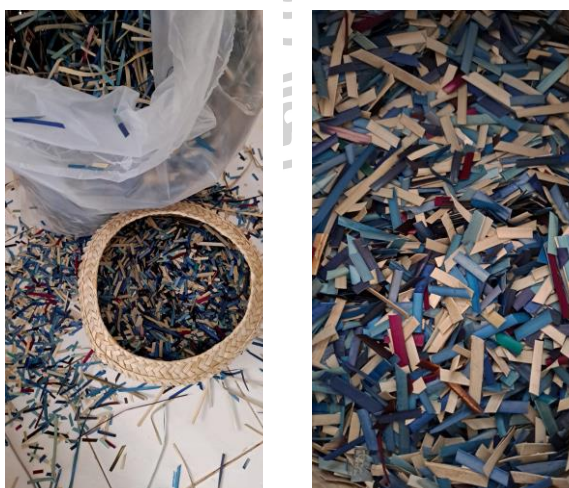
ภาพที่ 88 (ซ้าย) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากการทำงานหัตถกรรม (1)

ภาพที่ 89 (ขวา) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากการทำงานหัตถกรรม (2)

(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 2 ตัด

นำเศษเส้นตอกเตยมาตัดเป็นชิ้นเล็กๆ ขนาดประมาณ 0.5 – 1 นิ้ว หรือ 1 – 2 นิ้ว (ความยาวในการตัดจะมีผลต่อการย่อยเส้นใย และลวดลายที่เกิดขึ้นบนกระดาษ ซึ่งมีข้อดีและข้อเสียต่างกัน)

ภาพที่ 90 (ซ้าย) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้ว (1)

ภาพที่ 91 (ขวา) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้ว (2)

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 3 ต้ม

- เศษเส้นตอกเตยที่ตัดแล้วนำมาต้มเพื่อย่อยเส้นใย โดยนำเส้นตอกที่ตัดแล้วใส่ในถุงพลาสติกแบบบางแล้วมาซั้ง ให้น้ำหนักประมาณ 0.5 กิโลกรัม

- ตักน้ำใส่ภาชนะสำหรับต้ม ประมาณ 6 – 8 ลิตร (ภาพขณะที่เหมาะสมควรเป็นหม้อต้มสแตนเลส หรือภาชนะแบบเคลือบ เพื่อป้องกันการกัดจากสารเคมี) ภาชนะต้มควรมีฝา

- นำเส้นตอกที่ตัดแล้วนำมาใส่ในหม้อ กดเส้นตอกให้จมน้ำโดยสามารถใช้ตะกร้าเล็กๆ กดให้จมน้ำ แช่น้ำไว้ประมาณ 1 – 3 ชั่วโมง แล้วจึงนำมาต้ม

เคล็ดลับ : หากไม่รีบร้อนควรแช่น้ำไว้ 1 คืน แล้วเติมด้วยสารโซดาไฟ ประมาณ 4 ซ้อนแกง แล้วจึงนำมาต้มในวันถัดไป เพื่อลดการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงในการต้ม ซึ่งโซดาไฟจะช่วยสลายเซลลูโลสในพืชให้เกิดการแยกพันธะซึ่งจะช่วยในการย่อยเส้นใย

ภาพที่ 92 (ซ้าย) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ผ่านการแช่แล้ว

ภาพที่ 93 (ขวา) เศษเส้นตอกเตยปาหนันที่ผ่านการแช่แล้ว และอยู่ระหว่างการต้ม

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 4 เดิม

- เมื่อนำเส้นตอกเตยที่แช่น้ำแล้วมาต้ม โดยปิดฝา และรองจมน้ำเดือด ระหว่างรองจมน้ำเดือด ให้คนเส้นตอกเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความร้อนสามารถเข้าถึงเส้นตอกทั่ว

- นำโซดาไฟประมาณ 4 ซ้อนแกง ตักใส่หม้อต้ม (* ในขณะที่เติมโซดาไฟ ควรสวมถุงมือ และสวมหน้ากากอนามัย) โดยค่อยๆ ใส่ โซดาไฟเมื่อทำปฏิกิริยากับน้ำที่เดือดจะเกิดความร้อนเพิ่มขึ้นอีก และเกิดฟองฟูจึงต้องทำด้วยความระมัดระวัง

- * สังเกตได้ว่าสีของเตยที่เติมด้วยโซดาไฟระหว่างการต้มจะเกิดการเปลี่ยนสีด้วยเช่นเดียวกัน
- คนในหม้อให้ทั่ว แล้วจึงปิดฝา และคนไปมาเป็นระยะ ๆ
- เมื่อการต้มผ่านไปประมาณ 1/2 ชั่วโมง ให้เติมโซดาไฟประมาณ 4 ช้อนแกงอีกครั้ง และทำตามขั้นตอนเดิม และระหว่างการต้มควรปิดฝา
- ควรใช้เวลาในการต้มอย่างน้อยประมาณ 2 ชั่วโมง โดยไม่จำเป็นต้องใช้ไฟแรงจนเกินไป
- หลังจากต้มเสร็จให้ทิ้งไว้จนน้ำเย็น

ภาพที่ 94 เศษเส้นตอกเตยที่อยู่ระหว่างการต้มและมีการเติมสารโซดาไฟในช่วงที่น้ำเดือดเพิ่มเติม เพื่อเร่งปฏิกิริยาการย่อยเส้นใย
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 5 ตัก

- ตักเส้นตอกเตยที่ผ่านการย่อยออกจากหม้อใส่กะละมังหรือถังพลาสติก และกรองน้ำออก (โดยเทน้ำที่ต้มไว้แยกใส่ถังบำบัด)
- ล้างด้วยน้ำสะอาด 1 ครั้ง น้ำที่ล้างครั้งแรก และน้ำที่ 2 ให้เทใส่ในถังบำบัดด้วยเช่นกัน
- ล้างด้วยน้ำสะอาดอีก 1 - 2 ครั้ง โดยน้ำทิ้งสามารถเทใส่ต้นไม้ที่ไม่กินผล โดยน้ำสุดท้ายให้เป็นน้ำที่แช่เตยไว้ก่อนนำไปทำในขั้นตอนต่อไป

ภาพที่ 95 เศษเส้นเตยที่ผ่านการต้มแล้ว จะถูกตัดออกจากหม้อ และใส่กะละมังหรือถังพลาสติก และกรองน้ำออก

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 6 ตำ

- นำใยเตยที่แช่น้ำไปทำการย่อยให้เป็นเยื่อกระดาษ ด้วยวิธีการตำ เช่น การตำด้วยครกไม้ หรือการปั่นด้วยเครื่องปั่นผลไม้ที่ไม่ใช่แล้ว และกำลังวัตที่สูงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปั่นและย่อยเส้นใย (การปั่นใช้เวลา 5 – 10 วินาที ต่อครั้ง)
- นำเส้นใยที่ตำ หรือปั่นแล้วจนเกิดเป็นเยื่อกระดาษแยกใส่ภาชนะ พร้อมกับใส่น้ำเต็มไว้

ภาพที่ 96 เศษเส้นเตยที่ต้มและกรองแล้วนำมาตำ โดยสามารถตำเพื่อย่อยเส้นใยให้ละเอียดขึ้น ด้วยครกไม้แบบโบราณ

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 97 เนื้อเหี่ยวเตยที่ผ่านกระบวนการตำและการปั่นก่อนนำไปใช้ขึ้นแบบชิ้นงาน
(ภาพโดย สรารุท กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 7 ตวง

**กรณีใช้สาร CMC เป็นสารเพื่อเพิ่มการยึดติดของเยื่อกระดาษ

- ตวงสาร CMC ประมาณ 1 ช้อนชา ละลายกับน้ำเปล่าที่อุ่นหรืออุณหภูมิปกติประมาณ 0.5 ลิตร โดยคน และทิ้งไว้ประมาณ ½ ชั่วโมง สาร CMC ก็จะละลายเป็นเนื้อเดียวกัน
- นำเหี่ยวเตยที่ปั่นหรือตำแล้วมาบีบน้ำออก แล้วนำมาคลุกกับสาร CMC ที่ละลายน้ำแล้ว
- ตวงเยื่อกระดาษแล้วมาชั่งให้มีน้ำหนักประมาณ 250 - 350 กรัม สำหรับทำกระดาษในเฟรมขนาด A1 หรือประมาณ 150 -200 กรัม สำหรับกระดาษขนาด A4

**กรณีใช้แป้งมันสำปะหลังเป็นสารเพื่อเพิ่มการยึดติดของเยื่อกระดาษ

- หรือ ตวงแป้งมันสำปะหลังประมาณ 4 ช้อนแกง ละลายกับน้ำประมาณ 4 - 5 ลิตร ในภาชนะแล้วต้มจนเดือด และรอให้เย็นก่อนการใช้งาน
- นำเหี่ยวเตยที่ปั่นหรือแล้วบีบน้ำออก แล้วนำมาแช่ในถังที่ละลายแป้งมันสำปะหลัง
- ตวงเยื่อกระดาษแล้วมาชั่งให้มีน้ำหนักประมาณ 250 - 350 กรัม สำหรับทำกระดาษในเฟรมขนาด A1 หรือประมาณ 150 -200 กรัม สำหรับกระดาษขนาด A4

ภาพที่ 98 สาร CMC ที่ผ่านการทำละลายด้วยน้ำ และทิ้งไว้ 1 คืนเพื่อให้เกิดการละลายตัวทั้งหมด
(ภาพโดย สรวุฒ กถินสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 99 การตวง - ชั่ง เนื้อเยื่อกระดาษเตยก่อนนำไปใช้ขึ้นแบบขึ้นงาน
(ที่มา : สัมฤทธิ์ ชุกกลิ่น, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 100 (ซ้าย) เยื่อเตยที่ผ่านการกรองก่อนนำไปตวง – ชั่ง
ภาพที่ 101 (ขวา) เนื้อเยื่อเตยที่ผ่านการตวง ชั่ง แล้วเสร็จ
(ภาพโดย สรวุฒ กสิณสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 8 ตะแกรง

- นำเยื่อเตยที่ชั่งตวงแล้วมาลงในตะแกรงที่แช่ในอ่างน้ำพลาสติก โดยเกลี่ยเนื้อเยื่อให้ทั่วตะแกรง
- หรือในบางครั้งกรณีที่ถึงน้ำและตะแกรง/เฟรมไม่ใหญ่มาก สามารถนำเยื่อกระดาษผสมลงน้ำในถัง คนให้เยื่อกระจายทั่ว แล้วกรองด้วยตะแกรงก็ได้

ภาพที่ 102 (ซ้าย) การนำเยื่อเตยลงตะแกรง/เฟรมสำหรับทำกระดาษ (1)

ภาพที่ 103 (ขวา) การนำเยื่อเตยลงตะแกรง/เฟรมสำหรับทำกระดาษ (2)

(ภาพโดย สรวุฒ กสิณสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 9 แต่ง

- สังเกตความหนาแน่นจากการยกตะแกรงแล้วส่องด้วยแดด หากเนื้อเยื่อไม่เต็มตะแกรงแสงจะทะลุผ่านชัดเจน ให้ตกแต่งโดยเกลี่ยเยื่อจนทั่วเฟรมอีกครั้งเพื่อคุณภาพของผลงาน
- เพื่อเพิ่มความเรียบของกระดาษควรบีบน้ำออกด้วยการกลิ้งด้วยท่อน้ำ ซึ่งจะเป็นการรีดน้ำออกจากเฟรม
- เมื่อตกแต่งแล้วเสร็จให้ยกตะแกรงออกจากน้ำ

ภาพที่ 104 (ซ้าย) การเกลี่ยเยื่อกระดาษเปียกให้สม่ำเสมอในตะแกรง (1)

ภาพที่ 105 (ขวา) การเกลี่ยเยื่อกระดาษเปียกให้สม่ำเสมอในตะแกรง (2)

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ขั้นตอนที่ 10 ตาก

- นำไปตะแกรงตากในที่ร่มหรือแสงสลัว แล้วจึงค่อยนำไปตากในแดดที่จัดต่อไป
- เมื่อแห้งก็สามารถแกะกระดาษด้วยมือออกจากตะแกรง

ภาพที่ 106 การตากตะแกรงกระดาษเตยในกลางแจ้ง
(ที่มา: วรวิทย์ ปูเงิน , มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 107 กระดาษเตยปาหนันในรูปแบบลักษณะพื้นผิวต่าง ๆ
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดการพัฒนากระดาษปาหนันแปรรูปเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ ในรูปทรง 3 มิติ ผ่านการออกแบบเป็นโคมไฟภายใต้ชื่อ “สาต – แสง” สะท้อนเรื่องราว

วิถีวัฒนธรรมของช่างจักสานดูหุ่ในอดีตที่มีการใช้ตะเกียงในยามค่ำคืนสำหรับเป็นแสงส่องสว่าง
สำหรับใช้ในชีวิิตประจำวันและการจักสานในยามว่างตอนกลางคืน

ภาพที่ 108 ผลงาน “สาด – แสง” โคมไฟจากกระดาษปาหนัน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 109 ผลงาน “สาด – แสง” โคมไฟจากกระดาษปาหนัน
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

รายละเอียดกิจกรรม (2) : การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนฯ เข้าร่วมกิจกรรม Green Production ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ : 1) ส่งเสริมโดยเชื่อมโยงให้วิสาหกิจชุมชนฯ ได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อขอรับคำปรึกษาด้านการพัฒนากระบวนการผลิตที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมโดยทีมที่ปรึกษาของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2) ชุมชนสามารถนำแนวทางไปใช้ในการพัฒนากระบวนการผลิตที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

กำหนดการ มีนาคม - สิงหาคม 2564

กระบวนการดำเนินงาน ช่วงที่ 1 : ก่อนดำเนินการ

1) ศึกษาแนวทางการสมัครเข้าร่วมกิจกรรม เช่น คุณสมบัติของผู้สมัคร และอื่น ๆ ตามข้อกำหนดของเกณฑ์การเข้าร่วม

2) จัดทำรายละเอียดโครงการ เกี่ยวกับแผนและแนวทางการเข้าร่วมของชุมชน

3) ประสานงานกับชุมชนในการสมัครเข้าร่วม โดยกรอกข้อมูลการสมัครผ่านช่องทางออนไลน์ของโครงการในนาม วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านตุหูน

4) ประชุมร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยเป็นหนึ่งในคณะกรรมการอำนวยการของกิจกรรม โดยฝ่ายเลขานุการของโครงการได้แจ้งผลการพิจารณาเบื้องต้นแก่คณะกรรมการ ปรากฏว่าวิสาหกิจชุมชนฯ ผ่านการพิจารณาในรอบแรก และได้รับสิทธิ์ในการรับคำปรึกษาจากทีมผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในโครงการ

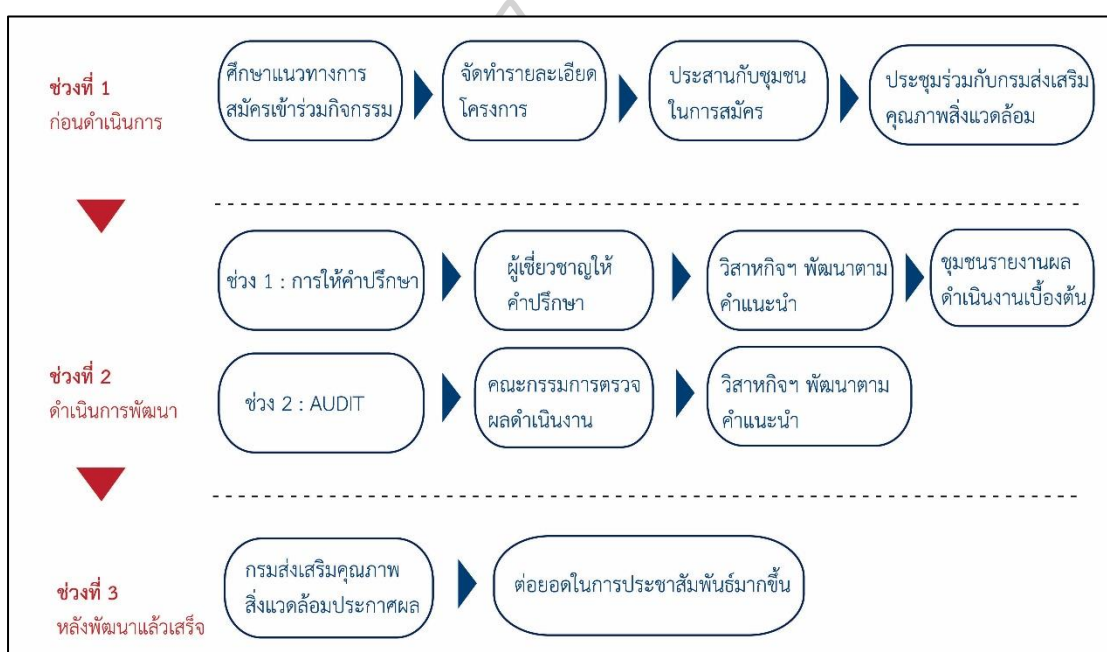
ช่วงที่ 2 ดำเนินการพัฒนา

ช่วงที่ 2.1 ทีมผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับชุมชนในการปรับรูปแบบการพัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดบันทึกเกี่ยวกับวัตถุดิบ การใช้พลังงาน การบำบัดน้ำเสียจากน้ำย้อมสีด้วยวิธีการแบบง่าย การปลูกเตยทดแทนเพื่อบริหารการใช้ทรัพยากร และอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งชุมชนได้มีการปฏิบัติตามคำแนะนำของทีมที่ปรึกษา

ช่วงที่ 2.2 ทีมคณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบ (Audit) โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาคอุตสาหกรรม การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านนวัตกรรม และด้านการค้า มีการตรวจสอบผลเพิ่มเติมภายหลัง ชุมชนได้รับคำปรึกษาและพัฒนาแล้วเสร็จผ่านช่องทางออนไลน์

ช่วงที่ 3 หลังพัฒนาแล้วเสร็จ

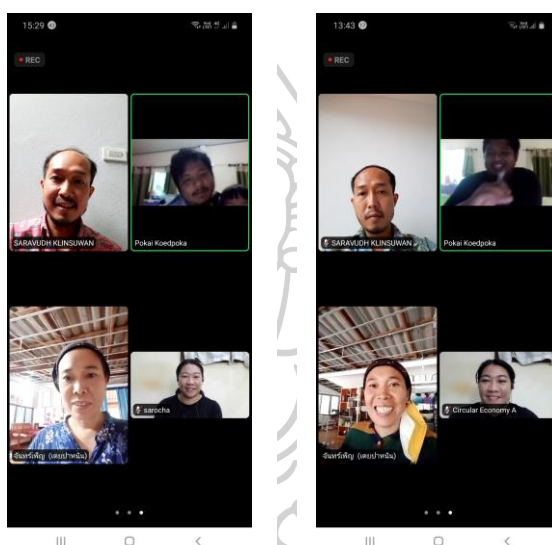
กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาผลผู้ที่สมัครเข้าร่วมโครงการในช่วงเดือนกันยายน 2564

แผนภาพที่ 25 แสดงกระบวนการดำเนินงานการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนฯ เข้าร่วมกิจกรรม Green Production ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินการ

1. ชุมชนได้มีการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะจากทีมที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ เช่น การจัดบันทึกการใช้วัตถุอันตราย การจัดบันทึกด้านบัญชีข้อมูลรายรับ รายจ่ายในส่วนต่าง การปรับปรุงการผลิต เช่น การใช้วิธีการย้อมสีเส้นตอกเตยในแหล่งเดียว เพื่อลดความเสี่ยงการกระจายตัวของสารเคมีในชุมชน การใช้ถังบำบัดเพื่อแยกน้ำเสีย การเก็บแยกน้ำล้างที่สะอาดเพื่อบริหารการใช้น้ำอย่างมีระบบ รวมทั้งการใช้วิธีการในการย้อมสีโดยย้อมจนสีหมดเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด เป็นต้น

ภาพที่ 110 (ซ้าย) ทีมที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ พร้อมผู้วิจัย
ร่วมประชุมสรุปให้คำปรึกษาแก่วิศวกรชุมชน ครั้งที่ 1

ภาพที่ 111 (ขวา) ทีมที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ พร้อมผู้วิจัย
ร่วมประชุมสรุปให้คำปรึกษาแก่วิศวกรชุมชน ครั้งที่ 2

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2564)

2. คณะกรรมการให้คำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสียจากการย้อมเพิ่มเติมโดยให้ชุมชนวางแผนในอนาคตเกี่ยวกับการสร้างบ่อบำบัดอย่างมีระบบ ซึ่งในเบื้องต้นขอให้ใช้แนวทางการบำบัดแบบง่าย เช่น การแยกน้ำเสียในถังก่อนนำไปกำจัด รวมทั้งการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการใช้วัตถุอันตราย คือ ทรัพยากรเตย โดยเน้นให้มีการชั่งน้ำหนัก และจัดบันทึกการใช้งานที่ละเอียดเพื่อให้สามารถตรวจสอบข้อมูลการใช้วัตถุอันตรายและสามารถคำนวณต้นทุนต่างๆ ได้ดีขึ้น เป็นต้น

3. ผลการพิจารณา วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดูหนู ได้รับการการพิจารณาให้ได้รับการรับรองการผ่านในระดับดี หรือ G ทองแดง ซึ่งกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้จัดพิธีมอบโล่ผ่านช่องทางออนไลน์

ภาพที่ 112 ประธานวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดูหนู เป็นตัวแทนรับมอบโล่
โครงการ Green Production จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
(ที่มา : จันทร์เพ็ญ ปูเงิน , มิถุนายน 2565)

4.2.6 สาดฝันที่ 6 : สร้างสรรค์เครือข่าย (Networking)

แนวคิด	: เชื่อมโยง - เครือข่าย - พัฒนา - สร้างคุณค่าใหม่
รายละเอียดกิจกรรม	: การสร้างเครือข่ายการพัฒนาระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ (SMEs) / นักออกแบบ
วัตถุประสงค์	: 1) สร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ (SMEs) / นักออกแบบ 2) การจัดทำผลงานสร้างสรรค์ภายใต้การทำงานร่วมกันระหว่าง ชุมชน กับผู้ประกอบการ (SMEs) / นักออกแบบ 3) เผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะผ่านช่องทางต่างๆ
กำหนดการ	เมษายน – กันยายน 2565
กระบวนการดำเนินงาน	ช่วงที่ 1 : ก่อนดำเนินการ

- 1) สอบถามความต้องการของชุมชน พร้อมจัดทำรายละเอียดโครงการ
- 2) ประสานงานกับ SMEs เครือข่ายที่สนใจการทำงานร่วมกับชุมชน
- 3) จัดส่งข้อมูล/วัสดุต่างๆ เพื่อให้เครือข่ายไปใช้ในการศึกษาและทดลองการทำงานต่างๆ

ช่วงที่ 2 : การดำเนินการพัฒนาผลงานในรูปแบบการทำงานร่วมกัน

- 1) ออกแบบผลงาน โดย SMEs เสนอแบบแนวทางในการพัฒนาผลงาน และศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาแบบ
- 2) ทดลอง และพัฒนาแบบผลงาน
- 3) จัดทำต้นแบบผลงาน

ช่วงที่ 3 หลังพัฒนาแล้วเสร็จ วางแผนการต่อยอดในการนำผลงานเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ

แผนภาพที่ 26 แสดงกระบวนการดำเนินงานการสร้างเครือข่ายการพัฒนา ระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ (SMEs) /นักออกแบบ

ผลการดำเนินงาน

ในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาระหว่างชุมชนดำเนินการภายใต้วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุกุน ภายใต้แบรนด์ PANAE CRAFT กับผู้ประกอบการ (SMEs)/นักออกแบบภายนอก โดยผู้วิจัยได้ประสานงานติดต่อกับเครือข่ายต่างๆ ที่สนใจเข้าร่วม โดยมีผู้เข้าร่วม 3 ราย ดังนี้

- 1) แบรินด์ 103 PAPER SHOP นักออกแบบ/ผู้ผลิตสินค้าไลฟ์สไตล์ประเภทประติมากรรมและของตกแต่งจากกระดาษรีไซเคิล
- 2) แบรินด์ REHUB Studio นักออกแบบวัสดุ/ผู้ผลิตวัสดุทดแทนทางเลือกแนวใหม่
- 3) แบรินด์ RETRO MEMO ผู้ผลิตสินค้าแฟชั่นประเภทกระเป๋า
สรุปผลการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์จากการทำงานร่วมกับเครือข่าย

1. ผลงาน “Simple” โดย 103 Paper Shop” ภายใต้บริษัท 103 PAPERONI CO., LTD. ซึ่งเป็นอีกแบรนด์หนึ่งที่ทำงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับการนำกระดาษรีไซเคิลมาแปรรูปเป็นสินค้าไลฟ์สไตล์ทั้งในเชิงการใช้สอยและการตกแต่งผ่านการนำเสนอในรูปแบบประติมากรรมกระดาษสมัยใหม่ 103Paper Shop ให้ความสนใจในการร่วมพัฒนากับโครงการโดยทดลองนำเศษเส้นตอกเตยเหลือใช้ไปทำงานผ่านกระบวนการของแบรนด์ ในระยะแรกที่เริ่มโครงการเมื่อปี 2564 ยังหาวิธีการในการพัฒนาต่อได้ค่อนข้างยากเนื่องจากข้อจำกัดในคุณสมบัติของเส้นตอกเตยที่มีความเหนียวและย่อยเส้นใยได้ยาก เมื่อโครงการมีการพัฒนาอีกขั้นจึงมีการนำกระดาษเตยไปพัฒนาร่วมกับแบรนด์อีกครั้ง

นายวิทยา ชัยมงคล ผู้ก่อตั้งแบรนด์ ใช้วิธีการย่อยเยื่อกระดาษเตยอีกครั้งโดยผสมผสานกับสูตรพิเศษ และเทคนิคในการขึ้นชิ้นงานตามแบบฉบับของแบรนด์ ในการสร้างสรรค์มีการนำเสนอทั้งในรูปแบบสัจจะวัสดุที่แสดงออกผ่านพื้นผิวและสีจากเยื่อเตยซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดก็จะเห็นโครงสร้างเส้นใยเตยอย่างชัดเจนอยู่บ้าง และรูปแบบที่ผสมผสานวัสดุจากเยื่อเตยกับเยื่อกระดาษรีไซเคิลอื่นๆ ซึ่งสามารถ mix & match ผ่านการสร้างรูปทรง และสร้างลวดลายแนวนามธรรมได้อย่างลงตัว ภายใต้ชื่อผลงาน “Simple” สำหรับใช้ เป็น Stationery อเนกประสงค์ใส่อุปกรณ์ขนาดเล็กบนโต๊ะทำงาน หรือการใช้งานต่าง ๆ การนำวัสดุเหลือใช้ผ่านการเชื่อมโยงระหว่าง 2 พื้นที่ที่มีอุตสาหกรรมที่ต่างกัน วัสดุต่างกัน และไม่เคยร่วมกิจกรรมกันมาก่อนสื่อให้เห็นรูปแบบการทำงานสร้างสรรค์ที่เอื้อประโยชน์ในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านแนวคิดการนำวัสดุเหลือใช้ให้สามารถกลับมีชีวิตอีกครั้ง ผ่านวิถีวัฒนธรรมในรูปแบบความร่วมมือในการสร้างสรรค์

ภาพที่ 113 แบนด์ 103 PAPER SHOP
(ที่มา: 103 PAPER SHOP, 2565)

- ภาพที่ 114 (ซ้าย) ผลงาน “Simple” ภาชนะจากเยื่อกระดาษเศษเตยปาหนัน และเศษกระดาษรีไซเคิล (1)
 ภาพที่ 115 (กลาง) ผลงาน “Simple” ภาชนะจากเยื่อกระดาษเศษเตยปาหนัน และเศษกระดาษรีไซเคิล (2)
 ภาพที่ 116 (ขวา) ผลงาน “Simple” ภาชนะจากเยื่อกระดาษเศษเตยปาหนัน และเศษกระดาษรีไซเคิล (3)
 (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ , มิถุนายน 2565)

2. ผลงาน “ไม้ทดแทนจากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน” โดย REHUB Studio การพัฒนาต่อยอดด้วยการเชื่อมโยงโดยสร้างเครือข่ายใหม่ ๆ ให้กับชุมชนให้มีโอกาสนำวัสดุเหลือใช้จากเศษเส้นตอกเตยปาหนันโดยร่วมการพัฒนาวัสดุกับแบรนด์ด้านการพัฒนาวัสดุเป็นกลยุทธ์สำหรับในการทำงานสร้างสรรค์ร่วมแบบบูรณาการ ซึ่งนายปองภพ เกณฑ์ชัยภูมิ นักพัฒนาวัสดุรุ่นใหม่จาก REHUB Studio เห็นคุณค่าของวัสดุท้องถิ่นภาคใต้อย่างเตยปาหนัน โดยมาร่วมต่อยอดเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนันด้วยการทดลองและพัฒนาเป็นวัสดุใหม่เชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบไม้ทดแทนที่คงเสน่ห์ความงามจากพื้นผิวของเศษวัสดุเส้นตอกเตยหลากหลายสีสันทัน มีการใช้เทคนิคเฉพาะซึ่งเป็นสูตรพิเศษของ REHUB Studio ที่ทำให้วัสดุมีคุณสมบัติที่ดีสามารถใช้งานได้เหมือนไม้จริง ในอนาคตหากมีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นวัสดุใหม่ชนิดนี้จะเป็นวัสดุทดแทนไม้ที่มีลักษณะทางกายภาพและดีไซน์ที่เฉพาะตัวสำหรับรองรับการใช้งานในอุตสาหกรรมไลฟ์สไตล์ยุคใหม่ ซึ่งยังสามารถต่อยอดในการผลิตให้เกิดผลผลิตต่างๆ ที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบเส้นตอกเตยได้หลากหลาย อีกทั้งสร้างทางเลือกใหม่ด้วยการผลิตชิ้นงานตามความต้องการของผู้ซื้อซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้นภายใต้การทำงานที่เชื่อมโยงกับวิถีชุมชน

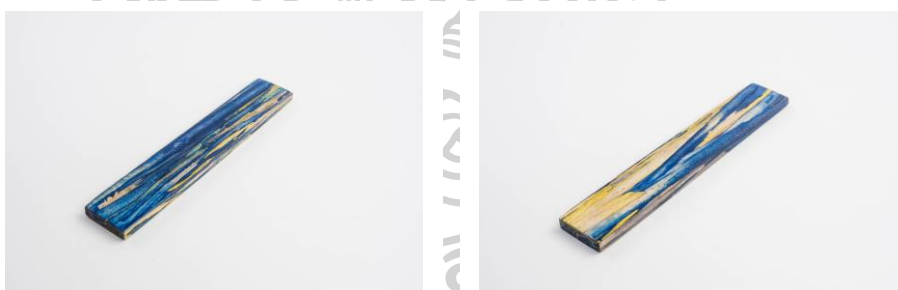

ภาพที่ 117 แบรนด์ REHUB Studio

(ที่มา: REHUB Studio, 2565)

ภาพที่ 118 ตัวอย่างผลงานไม้ทดแทนพลาสติกสีส้นในรูปแบบใหม่จากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน (1)
(ที่มา : ปองภพ เกณฑ์ชัยภูมิ, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 119 (ซ้าย) ตัวอย่างผลงานไม้ทดแทนพลาสติกสีส้นในรูปแบบใหม่จากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน (2)
ภาพที่ 120 (ขวา) ตัวอย่างผลงานไม้ทดแทนพลาสติกสีส้นในรูปแบบใหม่จากเศษเส้นตอกเตยปาหนัน (3)
(ที่มา : ปองภพ เกณฑ์ชัยภูมิ, มิถุนายน 2565)

3. ผลงาน “สาต - ศิลป์” โดย RETRO MEMO ซึ่งมีที่มาจากคำว่า สาต หรือเสื่อเตย และศิลป์ ซึ่งหมายถึงการผสมผสานศิลปะในการตกแต่งและพัฒนาอย่างมีชั้นเชิงในรูปแบบที่เรียบง่าย และลงตัว เป็นครั้งแรกที่แบรนด์สินค้าแฟชั่น และไลฟ์สไตล์ซึ่งเป็นผู้กระเป๋าย่าง RETRO MEMO ทำงานครั้งแรกในรูปแบบ collab ร่วมกับชุมชน การพัฒนาร่วมกับชุมชนดูหุนครั้งนี้ RETRO MEMO ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของแบรนด์ไว้ เช่น การมีกระเป๋าซ่อน และช่องใส่ของสารพัด

ประโยชน์อันเป็นความงามที่แฝงหน้าที่ใช้สอยอย่างลงตัว และมีการเพิ่มด้วยการตกแต่งด้วยเส้น หรือ สาดพื้นผิวด้วยลวดลายโบราณ เช่น ลายไก่เขี่ย ลายตา หรือลายตารางแบบเรียบง่ายซึ่งเป็นลาย พื้นบ้านที่ทำกันมาแต่ดั้งเดิมของชุมชนคุณุณและชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่แถบอันดามันที่มีวัฒนธรรม ปาหนันเช่นเดียวกัน ด้วยการใช่วัสดุที่ร่วมสมัยในโทนสีกรมท่าเข้ม ดำ โดยออกแบบให้มีการตกแต่ง บริเวณด้านหน้ากระเป๋า อีกทั้งการออกแบบให้มีหน้าที่ใช้สอยโดยเป็นช่องใส่สิ่งของเบ็ดเตล็ดได้อีก ด้วย

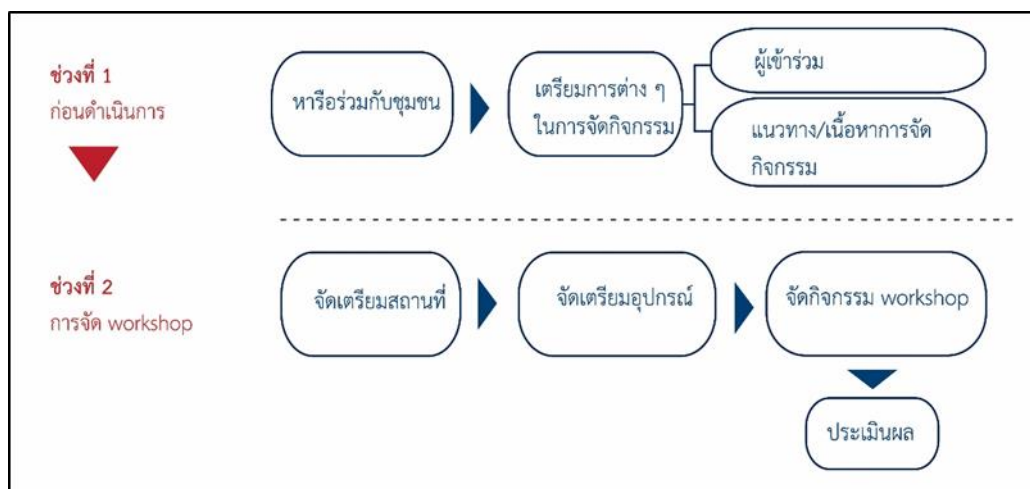
ภาพที่ 121 แบรินด์ RETRO MEMO
(ที่มา: RETRO MEMO, 2565)

ภาพที่ 122 ผลงานกระเป๋า “สาด – ศิลป์”
(ภาพโดย สรวุฒ กลินสุวรรณ, กันยายน 2565)

4.2.7 สาดผืนที่ 7 : สร้างสรรค์ความรู้ (Knowledge)

แนวคิด	: พัฒนา - สร้างความรู้ - คู่ชุมชน
รายละเอียดกิจกรรม	: การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบและพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์
วัตถุประสงค์	: 1) สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของวัสดุเหลือใช้จากงานหัตถกรรมเตยปาหนันให้มีการใช้อย่างคุ้มค่า 2) นำความรู้จากการพัฒนาเผยแพร่แก่ชุมชน
กำหนดการ	เตรียมการจัดกิจกรรม เมษายน - มิถุนายน 2565 จัดกิจกรรม 23 กรกฎาคม 2565
กระบวนการดำเนินงาน	<p>ช่วงที่ 1 : ก่อนดำเนินการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ทหารือกับชุมชน เกี่ยวกับแนวทางในการจัดกิจกรรม 2) เตรียมการต่างๆ ในการจัดกิจกรรม เช่น การขอความร่วมมือวิสาหกิจชุมชนๆ เชิญผู้คน เยาวชนในชุมชนที่สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมวางแผนทางและเนื้อหาในการให้ความรู้ เช่น ความสำคัญของเศษวัสดุเตยปาหนัน แนวทางการพัฒนาเศษวัสดุเตยการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์สำหรับเผยแพร่ทางออนไลน์ในเพจของชุมชน <p>ช่วงที่ 2 การจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (design workshop)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การจัดเตรียมสถานที่ ประกอบด้วย การติดตั้ง banner ขั้นตอนการพัฒนากระดาษปาหนัน การเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เศษเส้นตอกเตยกรรไกรสำหรับตัดเส้นตอก ภาชนะสำหรับใส่เส้นตอกที่ตัดแล้ว และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำกระดาษ เช่น ตะแกรงตาข่าย เครื่องปั่น ครกตำเส้นใย อุปกรณ์การต้ม เป็นต้น 2) การจัดกิจกรรมฝึกอบรม โดยมีการอธิบายในแต่ละขั้นตอน และให้ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติจริง พร้อมการประเมินผล

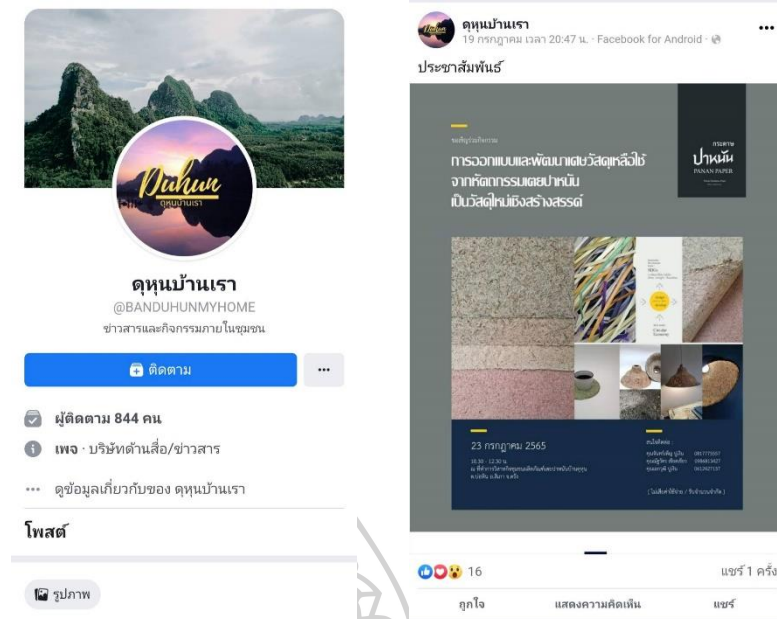

แผนภาพที่ 27 แสดงกระบวนการดำเนินงานการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบและพัฒนา
เศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์

สรุปผลการดำเนินงาน

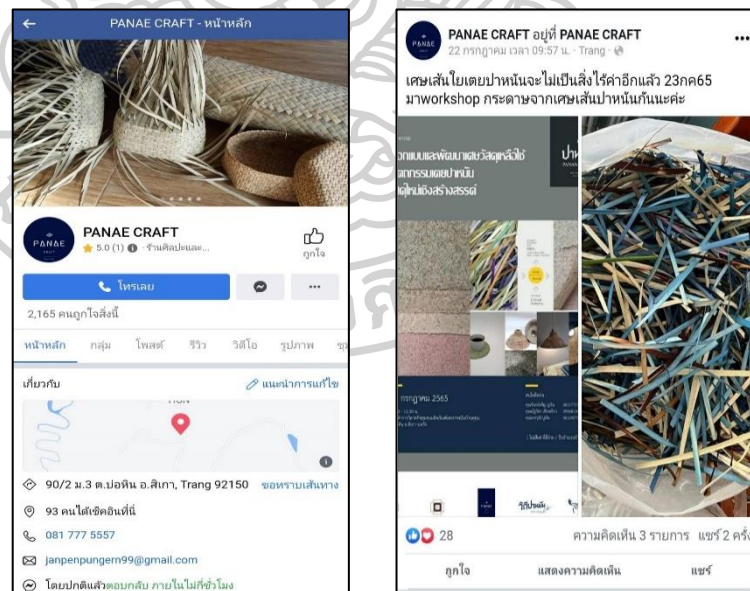
1. การประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยจัดทำหนังสือขอความร่วมมือประธาน
วิสาหกิจชุมชนฯ และประสานงานโดยตรง พร้อมทั้งการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ใน
รูปแบบ electronics – poster สำหรับประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์เพจของ
วิสาหกิจชุมชน และเพจของหมู่บ้านคุดหนุน

ภาพที่ 123 (ซ้าย) หน้าเพจ Facebook : ดูหมู่บ้านเรา

ภาพที่ 124 (ขวา) การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม workshop ในเพจ ดูหมู่บ้านเรา
(ที่มา : facebook ดูหมู่บ้านเรา, กันยายน 2565)

ภาพที่ 125 (ซ้าย) หน้าเพจ Facebook : PANAE CRAFT ของชุมชนบ้านดูหุน

ภาพที่ 126 (ขวา) การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม workshop ในเพจ PANAE CRAFT
ของชุมชนบ้านดูหุน

(ที่มา : facebook PANAE CRAFT, มิถุนายน 2565)

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก

2.1 เยาวชนซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหัวหิน
จำนวน 20 คน

2.2 ช่างसानเตยปาหนัน และเยาวชนบ้านคูหนู จำนวน 10 คน

3. กำหนดการ

วันที่ 22 กรกฎาคม 2565

จัดเตรียมสถานที่การจัดกิจกรรม

ณ โรงย้อม ที่ทำการวิสาหกิจชุมชนเตยปาหนันบ้านคูหนู

วันที่ 23 กรกฎาคม 2565

11.00 – 12.00 น.

กิจกรรมในภาคเช้า

เรียนรู้ความสำคัญของเศษเหลือใช้จากทรัพยากร
เตยปาหนัน

ฝึกปฏิบัติการตัดเศษตอกเตย

ขั้นตอนการทำกระดาษปาหนันสำหรับนักเรียน

12.00 -13.00 น.

รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 – 15.00 น.

ขั้นตอนการทำกระดาษปาหนันสำหรับเยาวชนและ

ช่างจักสาน พร้อมการจัด showcase ผลงานตัวอย่างที่
พัฒนาแล้ว

ภาพที่ 127 (ซ้าย) การติดตั้ง banner ขั้นตอนการทำกระดาษปาหนัน

ภาพที่ 128 (ขวา) การร่วมของชุมชนในการกันจัดเตรียมสถานที่จัดกิจกรรม

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 129 ตัวอย่างดิสเพลย์ผลงานกระดาษเตยปาหนันที่พัฒนาเป็นผลงานในรูปแบบต่าง ๆ
 สำหรับให้ผู้เข้าร่วมได้ชม
 (ที่มา : งามนิส เขมาชฎากร, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 130 นักเรียนโรงเรียนบ้านหัวหินร่วมกิจกรรม workshop
 (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 131 (ซ้าย) กลุ่มเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมกำลังตัดเศษเตยปาหนันให้เป็นชิ้นเล็กๆ
ภาพที่ 132 (ขวา) ช่างจักสานเตยผู้เข้าร่วมกิจกรรมกำลังตัดเศษเตยปาหนันให้เป็นชิ้นเล็กๆ
(ภาพโดย สราวุธ กลินสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 133 การสาธิตวิธีการเติมสารโซดาไฟในหม้อต้มเศษเตยปาหนันเพื่อให้เกิดการย่อย
(ที่มา : สัมฤทธิ์ ชุกลิน, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 134 ช่างสานกำลังตำเส้นใยที่ผ่านการต้มแล้วเพื่อให้เกิดเป็นเยื่อสำหรับเป็นวัสดุในการทำกระดาษ
(ภาพโดย สรวุฒ กิ่งนสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 135 การสาธิตการเตรียมเยื่อกระดาษโดยการชั่งก่อนนำลงตระแกรง
(ที่มา : สัมฤทธิ์ ชุกกลิ่น, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 136 ผู้ร่วมกิจกรรมนำเยื่อกระดาษลงในเฟรมสำหรับเตรียมทำกระดาษ
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 137 ผู้ร่วมกิจกรรมกำลังตกแต่งเยื่อกระดาษในตะแกรงให้เรียบร้อย
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 138 ผู้วิจัยพร้อมครู – นักเรียน โรงเรียนบ้านหัวหินถ่ายภาพร่วมกันหลังการทำกิจกรรมแล้วเสร็จ
(ภาพโดยสัมฤทธิ์ ชุกกลิ่น, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 139 ผู้วิจัยพร้อมครู – นักเรียน โรงเรียนบ้านหัวหินถ่ายภาพร่วมกันหลังการทำกิจกรรม แล้วเสร็จ
(ภาพโดยสัมฤทธิ์ ชุกกลิ่น, กรกฎาคม 2565)

3. ผลการจัดกิจกรรม

3.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของเศษเสี้ยนตอกเตยปาหนันผ่านการทำกิจกรรม

3.2 ผู้เข้าร่วมได้ฝึกปฏิบัติการทำวัสดุใหม่ผ่านรูปแบบกระดาษที่ละชั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคตได้

3.3 โรงเรียนบ้านหัวหิน ต.บ่อหิน ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปจัดทำโครงการเพื่อร่วมประกวด “กระดาษจากเตยปาหนัน” ในโครงการนิเวศศาสตร์ ปี 2565 ของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดตรัง ปรากฏว่าได้รับรางวัลระดับเหรียญเงิน เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2565

สรุปผลการประเมินจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 8 ราย สรุป ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบประเมิน

เพศชาย	ร้อยละ 75	เพศหญิง	ร้อยละ 25	
อายุ	ไม่เกิน 30 ปี	ร้อยละ 75	41 – 50 ปี	ร้อยละ 12.5
	31 – 40 ปี	ร้อยละ 12.5	51 ปี ขึ้นไป	ร้อยละ -
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	ร้อยละ 50		
	ปริญญาตรี	ร้อยละ 50		
อาชีพ	ช่างจักสานเตย	ร้อยละ 25		
	เกษตรกร	ร้อยละ 25		
	พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงานภาคเอกชน	ร้อยละ 12.5		
	รับจ้างทั่วไป	ร้อยละ 37.5		

2) สรุปผลการประเมินในประเด็นต่างๆ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ สนใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความสำคัญของเศษวัสดุและการจัดเก็บวัสดุพิเศษ					
1.1	เศษเส้นตอกเตยที่เหลือจากหัตถกรรมเตยจำนวนมากควรนำมาออกแบบและพัฒนาต่อให้เกิดประโยชน์	100 (8 คน)				
1.2	ควรมีวิธีการเก็บข้อมูลด้านปริมาณเกี่ยวกับวัสดุเตยที่เหลือใช้เพื่อให้ทราบปริมาณที่มีอยู่สำหรับการใช้งาน	87.5 (7 คน)	12.5 (1 คน)			
1.3	ควรมีวิธีการเก็บเศษวัสดุเตยอย่างมีระบบเพื่อให้สามารถนำมาใช้งานได้ง่าย	50 (4 คน)	37.5 (3 คน)	12.5 (1 คน)		
2	ด้านการเรียนรู้ในการพัฒนา					
2.1	มีการอธิบายข้อมูลอื่นๆ เกี่ยวกับคุณสมบัติของวัสดุเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณสมบัติของเศษวัสดุเตยมากขึ้น	87.5 (7 คน)	12.5 (1 คน)			
2.2	การเรียนรู้การทำผลงานจากเศษวัสดุเตยมีการอธิบายเป็นขั้นตอน	100 (8 คน)				
2.3	การเรียนรู้การทำผลงานจากเศษวัสดุเตยมีการสาธิตให้ดูทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการผลิตมากขึ้น	100 (8 คน)				
2.4	การเรียนรู้การทำผลงานจากเศษวัสดุเตยมีตัวอย่างที่เป็นผลงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นใน	100 (8 คน)				
2.5	การเรียนรู้การทำผลงานสามารถเรียนรู้ได้ง่าย และเกิดประโยชน์ทั้งช่างสานและบุคคลอื่นๆ ในชุมชน	87.5 (7 คน)	12.5 (1 คน)			
3.	ด้านประโยชน์จากการเข้าร่วม					
3.1	การร่วมกิจกรรมทำให้เห็นถึงความสำคัญและมีความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรเตยให้เกิดความคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น	100 (8 คน)				
3.2	การจัดกิจกรรมนี้ชุมชนควรพัฒนาต่อยอดด้วยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างทางเลือกใหม่ในการทำหัตถกรรม และสร้างโอกาสทางเลือกในอาชีพของชุมชนมากขึ้น	75 (6 คน)	25 (2 คน)			
3.3	ชุมชนดูเหมือนสามารถสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมการทำหัตถกรรมจักสานและการใช้เศษวัสดุเชิงสร้างสรรค์ในอนาคตได้	75 (6 คน)	25 (2 คน)			

ตารางที่ 19 ตารางแสดงผลการประเมินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบและพัฒนา

เศษวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาดหน้าเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์

สรุปผลการประเมินในภาพรวมวิเคราะห์ได้ว่า เศรษฐกิจไทยที่หลีกเลี่ยงจากผลกระทบเศรษฐกิจจำนวนมาก ควรนำมาออกแบบและพัฒนาต่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งควรมีวิธีการเก็บข้อมูลด้านปริมาณเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่หลีกเลี่ยงในระดับความเห็นซึ่งเห็นด้วยอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกัน ถึงแม้การเก็บเศรษฐกิจไทยอย่างมีระเบียบจะทำให้เกิดการนำไปใช้ได้ง่ายขึ้นบ้าง แต่ก็อาจไม่สำคัญเท่าการให้ความสำคัญในการนำเศรษฐกิจไทยไปใช้ประโยชน์ดังกล่าว และประเด็นที่เห็นได้ชัด คือ การร่วมกิจกรรมทำให้เห็นถึงความสำคัญและมีความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรไทยให้เกิดความคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น แสดงว่าชุมชนเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่น และสานต่อแนวทางในการพัฒนาโดยต่อยอดการใช้ทรัพยากรไทยโดยเฉพาะเศรษฐกิจไทยใช้อย่างคุ้มค่าต่อไป

4.2.8 สาดฝันที่ 8 : สร้างสรรค์คุณค่าเพิ่ม (Value Creation)

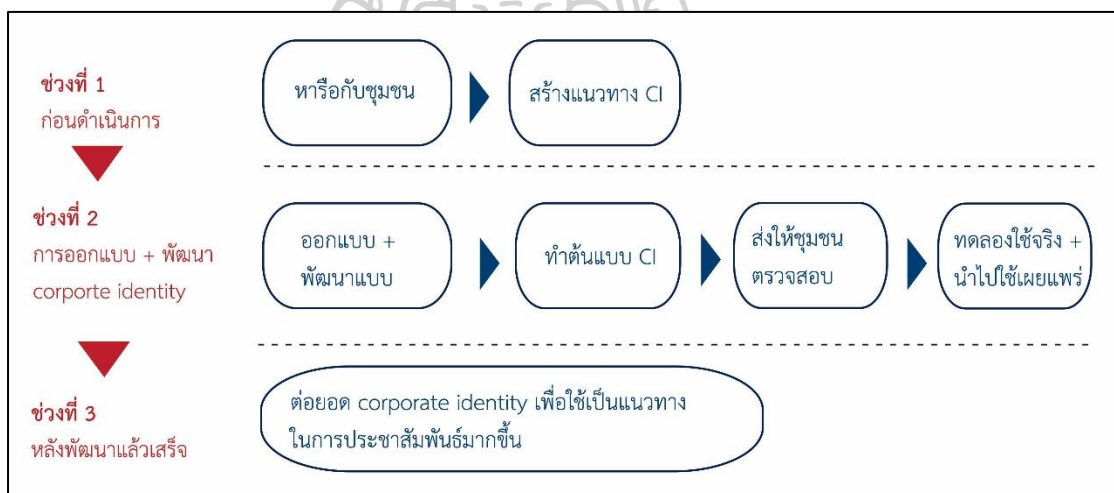
แนวคิด	: (วิถี + ชีวิต) + (อดีต + ปัจจุบัน) สู่การสร้างเรื่องราว และสร้างคุณค่า
รายละเอียดกิจกรรม	: การสร้าง Corporate Identity แก่ผลกระทบเศรษฐกิจไทยของชุมชน
วัตถุประสงค์	: 1) ออกแบบ + พัฒนา Corporate Identity (CI) สำหรับวิสาหกิจชุมชน 2) นำ Corporate Identity (CI) ไปต่อยอดในการใช้งานจริงผ่านการออกแบบต่างๆ
กำหนดการ	เตรียมการจัดกิจกรรม เมษายน – กันยายน 2565
กระบวนการดำเนินงาน	ช่วงที่ 1 : ก่อนดำเนินการ 1) ท้าหรือกับชุมชน เกี่ยวกับแนวทางในการสร้าง Corporate Identity แก่ผลกระทบเศรษฐกิจไทยของชุมชน 2) สร้างแนวทาง Corporate Identity โดยเน้นนำข้อมูลวิถีชีวิต ข้อมูลของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน มาใช้ในการสร้างเรื่องราว พร้อมการปรับปรุงพัฒนาแบรนด์ให้ผลกระทบเศรษฐกิจไทยให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น
	ช่วงที่ 2 ออกแบบ และพัฒนา Corporate Identity 1) ออกแบบ Corporate Identity ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพัฒนาตราสัญลักษณ์ของแบรนด์ การสร้าง pantpone การสร้างรูปแบบลวดลาย (pattern) จากวิถีชีวิตและความเชื่อในอดีต การออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ การสร้างเครื่องมือเพื่อต่อยอดแบรนด์ของชุมชน เป็นต้น

2) การทำต้นแบบ ผ่านการจัดทำตัวอย่างต้นแบบต่าง ๆ เช่น ตราสัญลักษณ์ของแบรนด์ที่พัฒนาแล้ว ตัวอย่างลวดลายของชุมชน เช่น ลายเขาเจ็ดยอด ลายตา ยายเสือ สำหรับใช้ในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

3) จัดส่งผลงานและข้อมูลต่างๆ ให้ชุมชนพิจารณา ตรวจสอบ

4) ทดลองนำไปใช้จริง โดยจัดทเป็นผลงานจริง และวางแผนนำไปเผยแพร่ในโอกาสต่างๆ

ช่วงที่ 3 การต่อยอด Corporate Identity ไปใช้เป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์มากขึ้นผ่านการนำเสนอในสินค้าวัฒนธรรมของชุมชน การเผยแพร่แก่ผู้ชมในงานแสดงสินค้า การนำไปใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นต้น

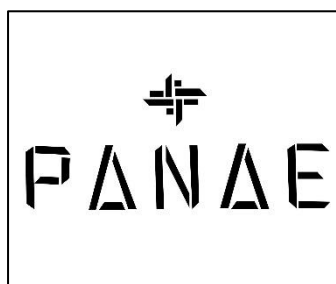

แผนภาพที่ 28 แสดงกระบวนการดำเนินงาน การสร้าง Corporate Identity แก่หัตถกรรมเตยปาหนัน ของชุมชน

ผลการดำเนินงาน สรุปเป็น ส่วนดังนี้

1. การพัฒนาตราสัญลักษณ์ของแบรนด์สินค้าหัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยพัฒนาจากข้อมูลเดิมตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชนฯ คือ แบรนด์ PANAE ซึ่ง PANAE เป็นคำภาษา มาลาญ แปลว่า เตยปาหนัน ซึ่งเดิมเดิมเคยมีนักออกแบบมาช่วยเหลือชุมชนในการพัฒนาตราสัญลักษณ์ แต่การพัฒนาครั้งนี้มีการออกแบบโดยเพิ่มข้อมูลบางส่วนให้เกิดความน่าสนใจเพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับสินค้า และที่มาของสินค้าหัตถกรรม เป็น “PANAE CRAFT” พร้อมข้อความ subtitle “Duhun – Trang” ซึ่งสื่อความหมายถึง ชุมชนบ้านดู่ahun จังหวัดตรัง พร้อมทั้งจัด

องค์ประกอบ ในรูปแบบที่สามารถสื่อสารแบบสากล แต่ยังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ต่างๆ ที่สำคัญ ของแบรนด์ไว้ และสร้างเป็นรูปแบบไฟล์กราฟิก และไฟล์รูปภาพเพื่อนำไปใช้ในงานต่างๆ ได้ อย่างเหมาะสม

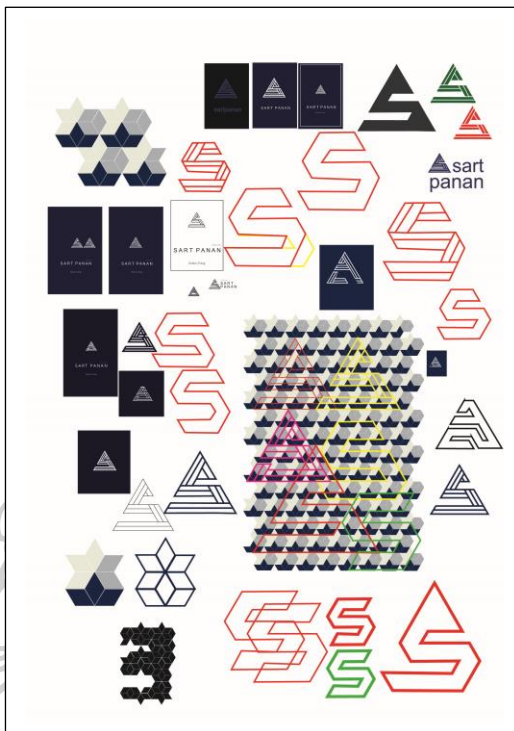

ภาพที่ 140 ตราสัญลักษณ์ PANAE
แบรนด์สินค้าหัตถกรรม
เตยปาหนันของชุมชนก่อนการพัฒนา
แบบในงานวิจัย
(ที่มา: จันทร์เพ็ญ ปูเงิน, 2564)

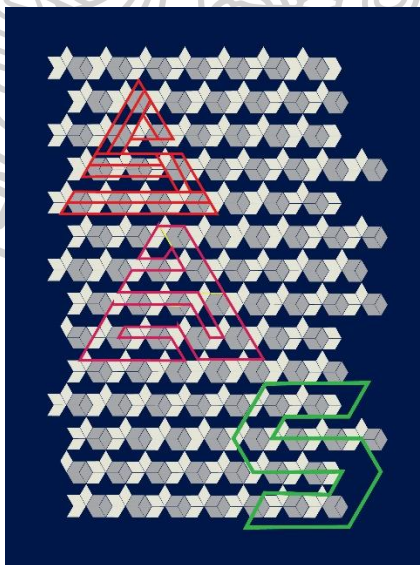

ภาพที่ 141 ตราสัญลักษณ์ PANAE CRAFT แบรนด์สินค้า
หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนที่พัฒนาแล้ว
(ที่มา: สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

2.การพัฒนาตราสัญลักษณ์ของโครงการสร้างสรรค์ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์” โดย ออกแบบตราสัญลักษณ์เพื่อใช้สื่อสาร สร้างการรับรู้ และประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ใน โครงการ ในการออกแบบเน้นการสร้างตราสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายของโครงการ ความเป็นวิถี และ วัฒนธรรมของชุมชน มีการใช้รูปทรงสามเหลี่ยมเป็นตัวแทน ที่สื่อถึงความเป็นภูเขา เขาเจ็ดยอดใน ชุมชน แฝงด้วยการสื่อถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของผู้คน และความอ่อนน้อมในวิถีอิสลามของชุมชน ผ่านการใช้ชื่อ สาตปาหนัน ที่สื่อความหมายโดยมีนัยยะแห่งการพึ่งพาอาศัยจากเสือหรือสาตเตย ปาหนันมาต่อยอดเป็นโครงการสร้างสรรค์ โดยตราสัญลักษณ์นี้จะนำไปใช้ในส่วนต่าง ๆ เช่น การใช้ ในสื่อออนไลน์ เช่น FB สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์ (www.facebook.com/sartpanan) IG : sartpanan รวมทั้งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 142 Sketch Design 1 ตราสัญลักษณ์โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 143 Sketch Design 2 ตราสัญลักษณ์โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 144 Sketch Design 3 ตราสัญลักษณ์โครงการ “สาดปานัน สาดสร้างสรรค์”
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 145 ตราสัญลักษณ์โครงการ สาดปานัน สาดสร้างสรรค์
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

3. การสร้างโทนสี (pantone) เน้นการสร้างโทนสีที่มีที่มาจากภูมิทัศน์ อาทิ สีจาก ทะเลฝั่งอันดามัน สีจากท้องฟ้าในชุมชน สีจากหัตถกรรมเตยปาหนัน และสีที่สื่อถึงความเป็นวิถี วัฒนธรรมในการใช้เสื่อเตยปาหนัน โดยจัดทำเป็นชุด 5 สี พร้อมระบุค่าสี C M Y K ตาม มาตรฐานสากล เพื่อให้สามารถนำไปสื่อสารและใช้งานต่อไป

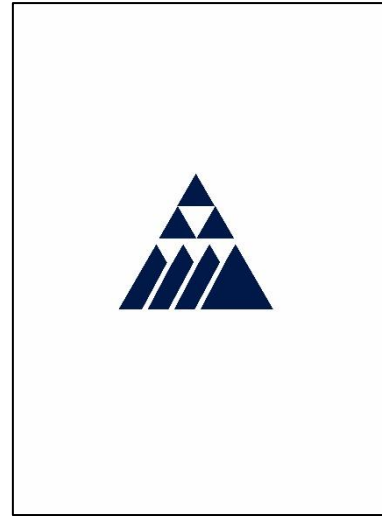
ภาพที่ 146 Pantone สีสำหรับใช้เป็น corporate identity

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

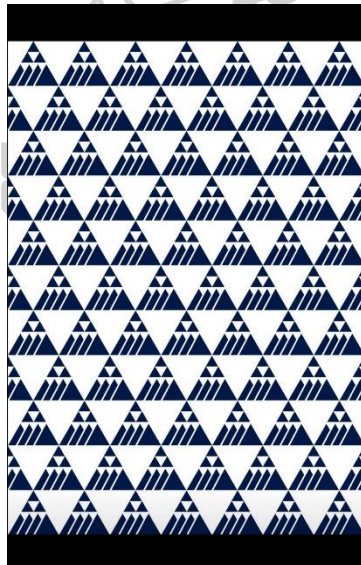
4. การสร้างรูปแบบลวดลายกราฟิก (pattern) มีการออกแบบและพัฒนา ลวดลายกราฟิกจากเรื่องราวต่าง ๆ ในวิถี และวัฒนธรรมของชุมชนในอดีต เช่น ลวดลายตายายเสื่อ ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อเกี่ยวกับตายายเสื่อที่คอยปกป้องรักษาผู้คน และสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย ซึ่งเลี้ยงไว้สำหรับช่วยงานในการเกษตร ของชุมชน ลวดลาย เจ็ดยอด จากภูมิทัศน์เขาเจ็ดยอด ซึ่งเป็นภูมิทัศน์ของชุมชนซึ่งดูหนได้ขึ้นชื่อว่า ดูหน เมืองสวยแห่งเขาเจ็ดยอด ซึ่งในชุมชนสามารถมองเห็นภาพทิวทัศน์ของเขาเจ็ดยอดในมุมมองต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

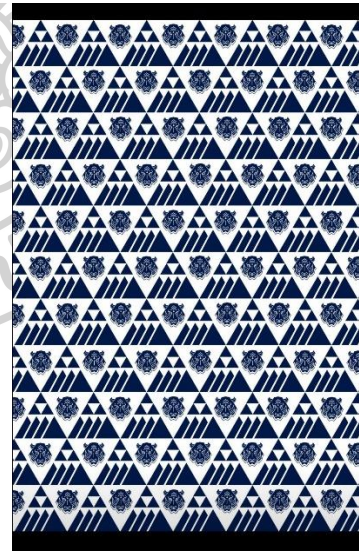
ภาพที่ 148 กราฟิกกลดลายตายายเสียจากความเชื่อ
ของในอดีต
(ภาพโดย สรวรุช กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

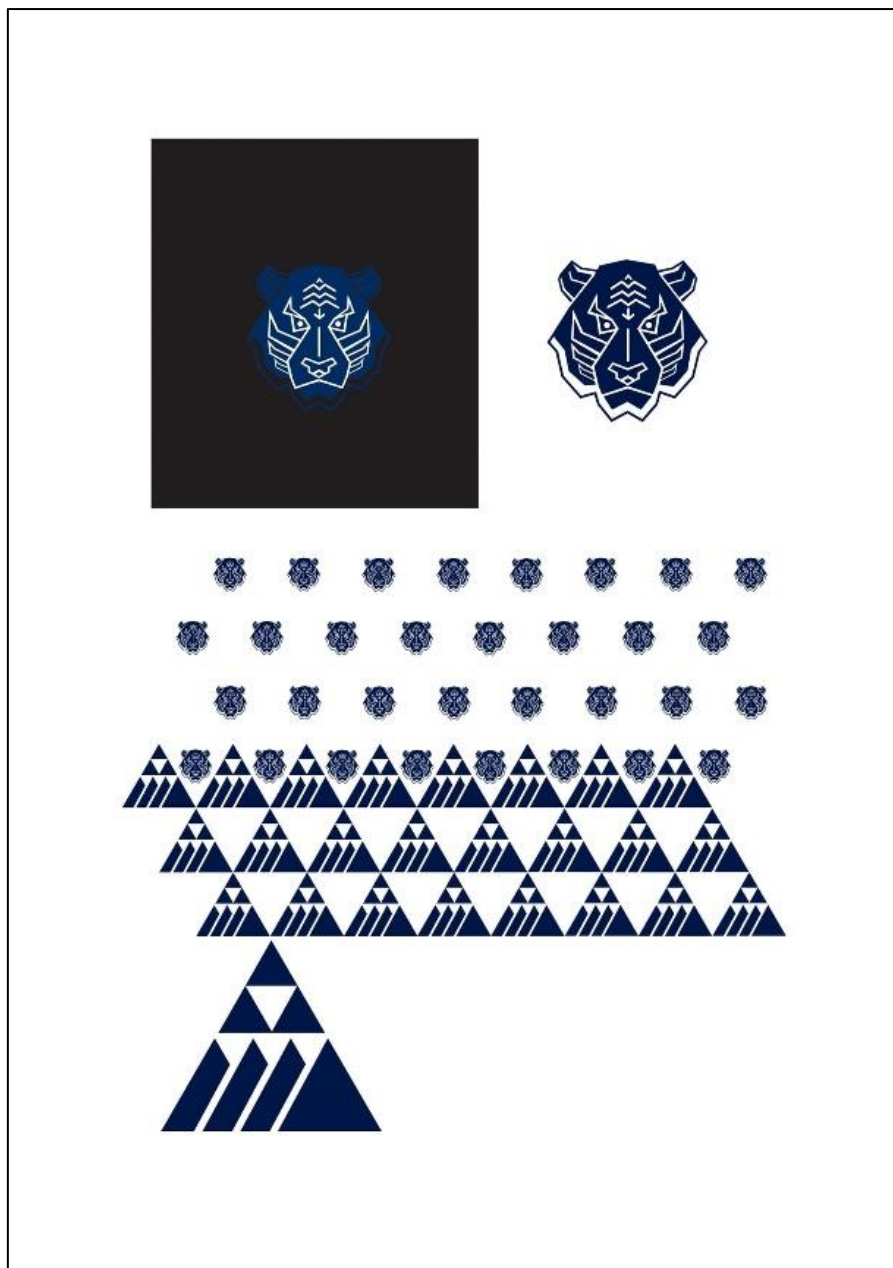
ภาพที่ 147 กราฟิกกลาย เขาเจ็ดยอด ภูมิทัศน์
ของชุมชน ในรูปแบบตัดทอนรายละเอียด
(ภาพโดย สรวรุช กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม
2565)

ภาพที่ 149 กราฟิกกลาย เขาเจ็ดยอด ภูมิทัศน์ของชุมชน
ในรูปแบบตัดทอนรายละเอียด และสร้างเป็น pattern
(ภาพโดย สรวรุช กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

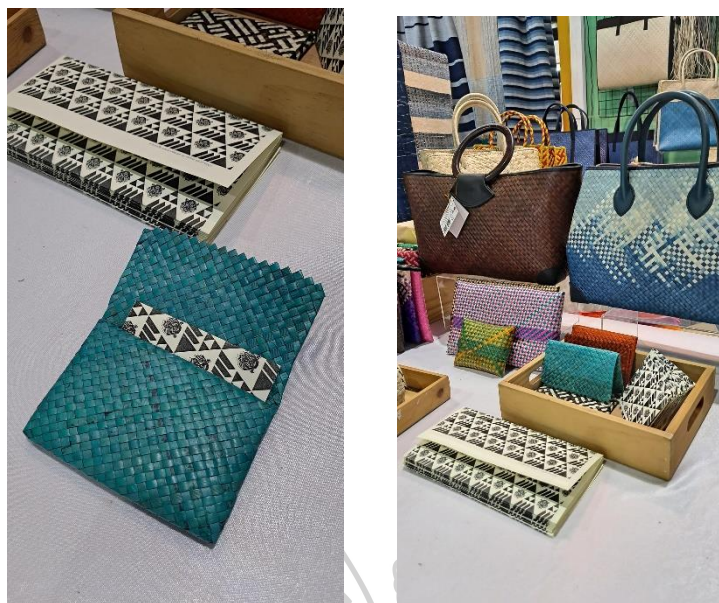

ภาพที่ 150 กราฟิกกลาย เขาเจ็ดยอด และตายายเสียใน
รูปแบบเป็น pattern
(ภาพโดย สรวรุช กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

ภาพที่ 151 กราฟิกลาย เขาเจ็ดยอด และตายายเสือ ในรูปแบบการจัดองค์ประกอบแบบ mix pattern (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

2. การออกแบบแผ่นพับ/โบชัวร์ (leaflet) โดยนำลวดลายจากกราฟิกที่ออกแบบมาประยุกต์ในการออกแบบแผ่นพับ ซึ่งมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมเตยและเรื่องราวของชุมชนดู่หนุ และข้อมูลติดต่อชุมชนสำหรับใช้แจกและใส่ในสินค้าหัตถกรรมเพื่อเป็นข้อมูลในการสื่อสารแก่ผู้ซื้อผู้สนใจเกี่ยวกับหัตถกรรมของชุมชน

ภาพที่ 153 (ซ้าย) โป้ซัวร์/แผ่นพับสำหรับเผยแพร่ข้อมูลงานหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน
ที่มีการผลิตจริง และนำไปเผยแพร่ในช่วงการแสดงผลงานสินค้าของชุมชน ณ งาน OTOP mid year
ช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 (1)

ภาพที่ 154 (ขวา) โป้ซัวร์/แผ่นพับสำหรับเผยแพร่ข้อมูลงานหัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชน
ที่มีการผลิตจริง และนำไปเผยแพร่ในช่วงการแสดงผลงานสินค้าของชุมชน ณ งาน OTOP mid year
ช่วงเดือนพฤษภาคม 2565 (2)
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, พฤษภาคม 2565)

4.การออกแบบแบนเนอร์ (banner) เป็นการนำข้อมูลและภาพต่างๆ เกี่ยวกับ
หัตถกรรมปาหนัน มาออกแบบ banner สำหรับใช้ในกิจกรรมนอกสถานที่ของชุมชน โดยมีการจัด
องค์ประกอบทั้งภาพ ข้อมูล ตราสัญลักษณ์ เครื่องหมายที่ได้รับต่าง ๆ QR code และข้อมูลติดต่อของ
ชุมชน ซึ่งชุมชนได้นำไฟล์ไปผลิตเป็นชิ้นงานเรียบร้อยแล้ว

5. การออกแบบและจัดทำตราขายสำหรับประทับในงานหัตถกรรม และป้ายฉลาก (TAG)

เป็นการพัฒนาต่อเนื่องจากการออกแบบตราสัญลักษณ์แบรนด์สินค้าหัตถกรรมของชุมชน และตราสัญลักษณ์ของโครงการ ประกอบด้วย ตราปั้ม PANAE CRAFT จำนวน 2 ชิ้นงาน (ขนาด 9 x 9 เซนติเมตร และขนาด 5 x 5 เซนติเมตร) ตราประทับ SART PANAN สาดปาหนัน จำนวน 1 ชิ้นงาน (ขนาด 8 x 8 เซนติเมตร) ตราปั้ม PANAE CRAFT x SART PANAN สาดปาหนัน จำนวน 1 ชิ้นงาน (ขนาด 8 x 8 เซนติเมตร) เพื่อใช้ประโยชน์ต่างๆ เช่น เป็นตราประทับสำหรับประทับในงานหัตถกรรม ตราประทับสำหรับการทำป้ายฉลากของผลงานหัตถกรรม และอื่น ๆ เป็นต้น โดยส่งมอบให้ชุมชนใช้ประโยชน์ในหัตถกรรมของชุมชนต่อไป

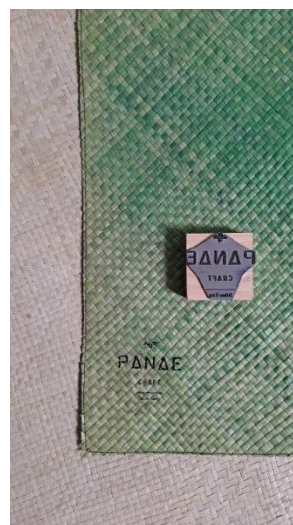
ภาพที่ 157 ตราประทับในงานหัตถกรรมและฉลากต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานหัตถกรรมปาหนันของชุมชน

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน 2565)

ภาพที่ 158 ตัวอย่างผลงานหัตถกรรมเสื่อ (เสื่อปาหนัน) ที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสารที่มา
งานหัตถกรรมของชุมชน (1)

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน 2565)

ภาพที่ 159 (ซ้าย) ตัวอย่างผลงานหัตถกรรมเสื่อ (สาตปาหนัน) ที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสาร
ที่มาจากหัตถกรรมของชุมชน (2)

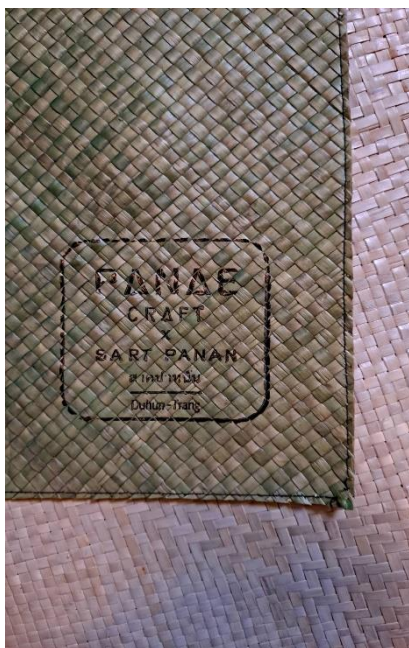
ภาพที่ 160 (ขวา) ตัวอย่างผลงานหัตถกรรมเสื่อ (สาตปาหนัน) ที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสาร
ที่มาจากหัตถกรรมของชุมชน (3)
(ภาพโดย สรวุฑ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน 2565)

ภาพที่ 162 ตัวอย่างผลงานที่ประทับลงใน
กระดาษจากตราประทับ โครงการ
สาตปาหนัน สาดสร้างสรรค์
(ภาพโดย สรวุฑ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน
2565)

ภาพที่ 161 ตัวอย่างผลงานที่ประทับลงในกระดาษ
จากตราประทับ PANAE CRAFT ในการทำงานร่วมกัน
กับโครงการ สาตปาหนัน สาดสร้างสรรค์
(ภาพโดย สรวุฑ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน 2565)

ภาพที่ 164 ตัวอย่างผลงานที่ประทับลงในเสื้อยืด ปาหนันจากตราประทับ PANAE CRAFT ในการทำงานร่วมกันกับโครงการ สาดปาหนัน สาดสร้างสรรค์ (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน 2565)

ภาพที่ 163 ตัวอย่างป้าย (TAG) PANAE CRAFT ในงานกระดาษที่ใช้ตราประทับสำหรับสื่อสารที่มงานหัตถกรรมของชุมชน (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน 2565)

4.2.9 สาดผืนที่ 9 : สร้างสรรค์การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ (PR.)

แนวคิด : สร้างโอกาส สร้างคุณค่า สู่อุตสาหกรรม

รายละเอียดกิจกรรม : การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานโครงการสร้างสรรค์

สู่อุตสาหกรรม

วัตถุประสงค์

- 1) เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ในโครงการสู่อุตสาหกรรม ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ
- 2) สร้างช่องทางประชาสัมพันธ์วิถีและหัตถกรรมของชุมชนผ่านการจัดทำสื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่
- 3) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับวิถีปาหนันโดยสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ ออกแบบต่าง ๆ

กำหนดการ มกราคม 2564 – กันยายน 2565

กระบวนการดำเนินงาน **ช่วงที่ 1 : ก่อนดำเนินการ**

วางแผนการดำเนินการ โดยจัดทำแผนแนวทางการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลงานทั้งในรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่มีการจัดทำช่องทางด้วยตนเอง และการประชาสัมพันธ์การเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นหรือหน่วยงานภายนอก

ช่วงที่ 2 : การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

1) การจัดทำช่องทางประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง โดยจัดทำสื่อออนไลน์ผ่านรูปแบบ Facebook ของโครงการสร้างสรรค์ และรูปแบบ Instagram ของโครงการสร้างสรรค์ และหัตถกรรมปาหนันในแบรนด์ของชุมชน

2) การร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น หรือหน่วยงานภายนอก

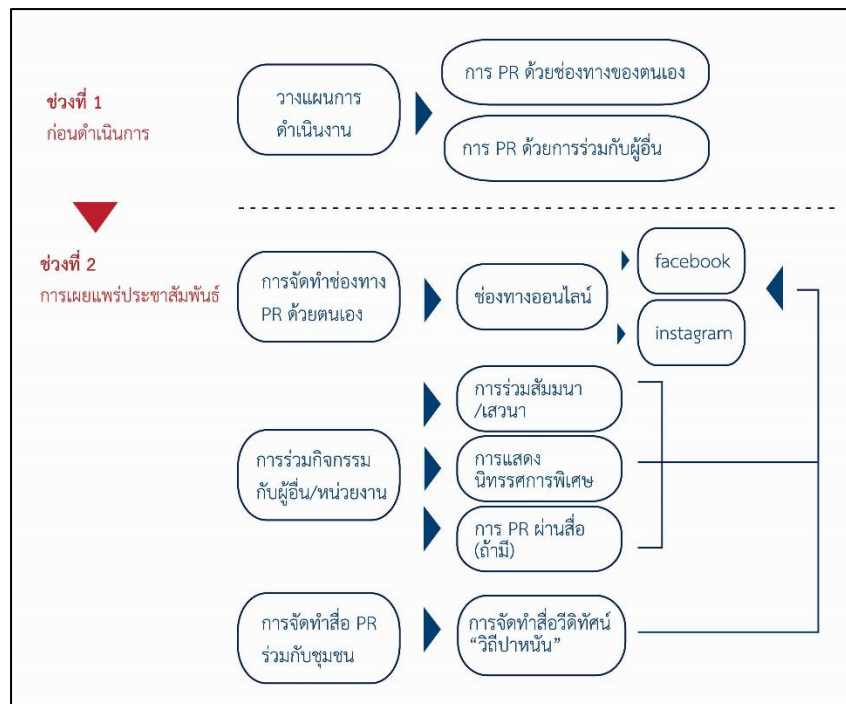
- การร่วมกิจกรรมสัมมนา/เสวนา โดยสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)

- การร่วมกิจกรรมนิทรรศการพิเศษ โดยสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) และกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

- การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อด้านสไตล์ที่สนใจ เพื่อลงบทความ

พร้อมนำผลการดำเนินการไปประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ Facebook และ instagram ของโครงการสร้างสรรค์ และแบรนด์ของชุมชน

3) การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ร่วมกับชุมชน ในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุน เพื่อนำไปเผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ ออนไลน์ Facebook และ instagram ของโครงการสร้างสรรค์ และสื่อออนไลน์ของชุมชน และช่องทางอื่น ๆ (ถ้ามี)

แผนภาพที่ 29 แสดงกระบวนการดำเนินงานการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานโครงการสร้างสรรค์
สู่สาธารณะ

ผลการดำเนินการ

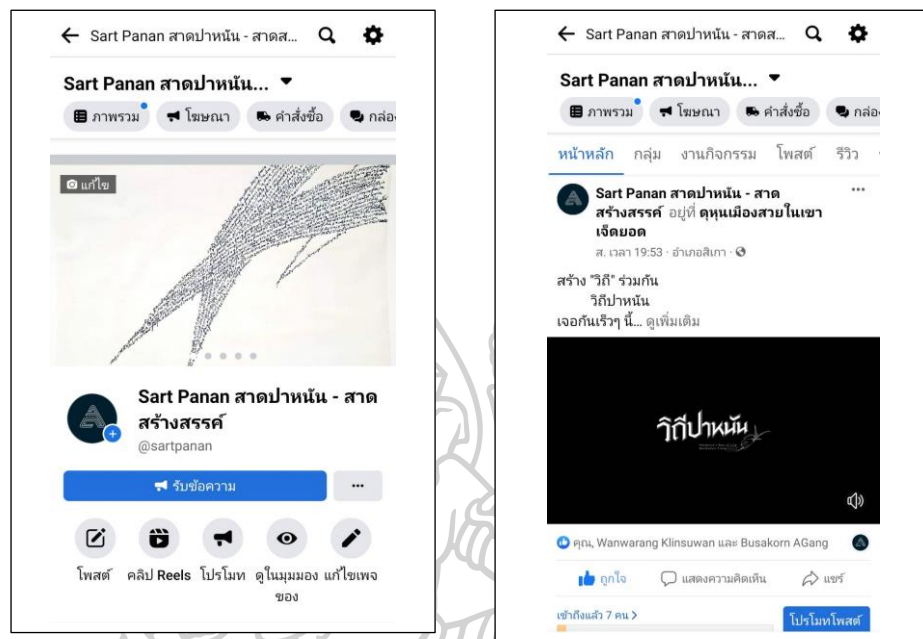
1. การจัดทำช่องทางประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง โดยจัดทำสื่อออนไลน์ผ่านรูปแบบ Facebook และ Instagram ของโครงการสร้างสรรค์ คือ

- Facebook : Sart Panan สาดป่านัน - สาดสร้างสรรค์ (www.facebook.com/sartpanan)

- Instagram : sartpanan (www.instagram.com/sartpanan) ซึ่งเป็นช่องทางเผยแพร่ของโครงการสร้างสรรค์ รวมทั้งช่องทางหัตถกรรมป่านันในแบรนด์ของชุมชน คือ

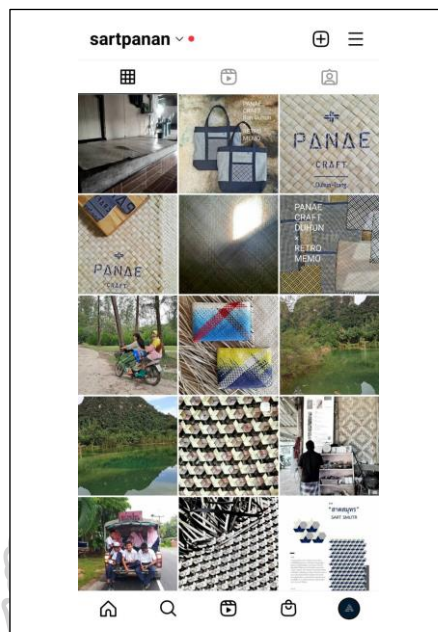
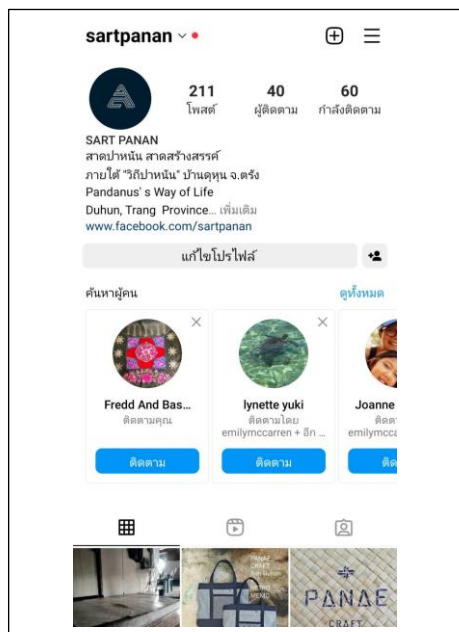
- Instagram : panaecraft (www.instagram.com/panaecraft) เน้นการนำเสนอผลงานหัตถกรรมชุมชน และเรื่องราวกิจกรรมของชุมชนและแทรกด้วยผลงานสร้างสรรค์ภายในโครงการสร้างสรรค์ด้วยเช่นกัน ผลปรากฏว่าในช่องทางนี้มีผู้สนใจสอบถามสินค้าหัตถกรรมของชุมชนจำนวน 3 ราย โดยมีร้านค้าประเภท select shop กระบี่ สนใจสั่งซื้อสินค้าหัตถกรรมป่านันที่หลากหลาย เช่น เสื้อ และของใช้ประเภทกระเป๋าต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานให้ผู้สนใจดังกล่าวประสานงานกับชุมชนโดยตรง รวมทั้งผู้สนใจรายนี้ได้มีโอกาสนัดหมายเพื่อไปชมสินค้าหัตถกรรมของชุมชนด้วยตนเอง นอกจากนี้มีผู้สนใจภายนอกสนใจสั่งซื้อสินค้า ขมุกยา หรือ กำแปด ซึ่งเป็น

หัตถกรรมดั้งเดิมของชุมชน รวมทั้งของใส่นามบัตรขนาดเล็ก ซึ่งช่องทางนั้นนอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์แบรนด์สินค้าชุมชน ยังสามารถช่องสร้างทางการจัดจำหน่ายหัตถกรรมของชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

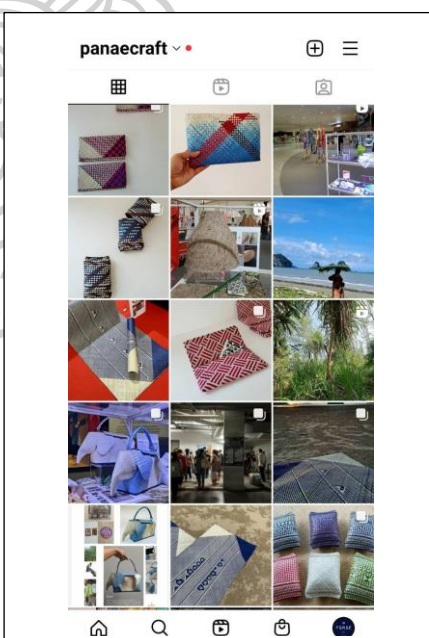
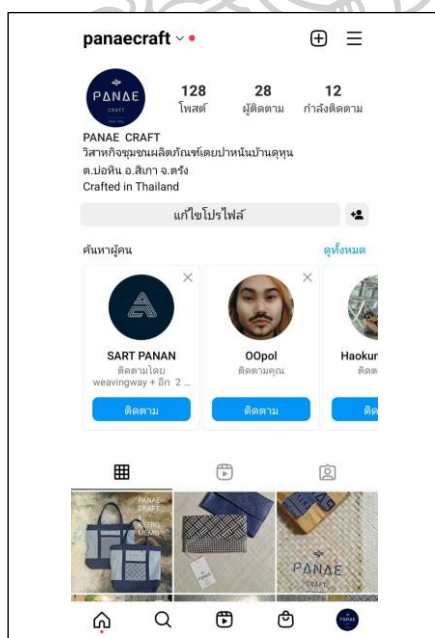
ภาพที่ 165 (ซ้าย) แสดงหน้าเพจ Facebook : Sart Panan

ภาพที่ 166 (ขวา) แสดงตัวอย่างข้อมูลการโพสต์ในเพจ Facebook : Sart Panan
(ที่มา: สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กันยายน 2565)

ภาพที่ 167 (ซ้าย) แสดงหน้าเพจ Instagram: sartpanan

ภาพที่ 168 (ขวา) แสดงตัวอย่างข้อมูลการโพสต์ในเพจ Instagram: sartpanan
(ที่มา: สรวุฒ กลินสุวรรณ, กันยายน 2565)

ภาพที่ 169 (ซ้าย) แสดงหน้าเพจ Instagram: panaecraft

ภาพที่ 170 (ขวา) แสดงตัวอย่างข้อมูลการโพสต์ในเพจ Instagram: panaecraft
(ที่มา: สรวุฒ กลินสุวรรณ, กันยายน 2565)

2. การร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น หรือหน่วยงานภายนอก

การร่วมกิจกรรมสัมมนา/เสวนา โดยสมัครเข้าร่วมกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY นวัตกรรมวัสดุหมุนเวียนเพื่อธุรกิจที่ยั่งยืน ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA โดยสมัครในนาม “วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุกหนูน” ภายใต้แบรนด์ PANAE CRAFT, Ban Duhun ปรากฏว่าวิสาหกิจชุมชนฯ ได้รับคัดเลือกทั้งในส่วนการเสวนาร่วมกับผู้ประกอบการ 5 ราย และได้ร่วมจัดแสดงในนิทรรศการผู้วิจัยเป็นตัวแทนของชุมชนบ้านดุกหนูนในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาวัสดุใหม่ คือ กระดาษปาหนัน (Panan Paper) ซึ่งเป็นผลงานที่พัฒนาในโครงการแก่ผู้ร่วมฟังเสวนา ในวันที่ 17 มิถุนายน 2565 เวลา 13.00 -15.30 น.

ภาพที่ 171 กราฟิกประชาสัมพันธ์กิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY ของหน่วยงาน CEA

(ที่มา : www.facebook.com/tcdc.thailand, 7 มิถุนายน 2565)

ในการนำเสนอข้อมูลในการเสวนาผู้วิจัยมีการนำเสนอข้อมูล กระดาษปาหนัน (Panan Paper) ซึ่งเป็นวัสดุที่พัฒนาจากเศษวัสดุเหลือใช้จากเส้นตอกเตยปาหนันที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์โดยนำมาศึกษา ทดลอง และสร้างสรรค์เป็นวัสดุใหม่ในรูปแบบกระดาษ ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นผลงานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น โคมไฟ จากกระดาษปาหนัน

ภาพที่ 173 พิธีกรกล่าวแนะนำข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัย
ในฐานะวิทยากรภายในงานกิจกรรม SHOWCASE &
TALK #2 CIRCULAR ECONOMY
(ที่มา: www.facebook.com/tcdc.thailand,
มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 172 ผู้วิจัยเผยแพร่ข้อมูลการพัฒนากระดาษ
ป่าหนุ่นของชุมชนบ้านตุ๋นในกิจกรรมSHOWCASE &
TALK #2 CIRCULAR ECONOMY
(ที่มา: www.facebook.com/tcdc.thailand,
มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 174 ผู้วิจัยร่วมเสวนากับผู้ประกอบในกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2
CIRCULAR ECONOMY
(ที่มา: www.facebook.com/tcdc.thailand, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 176 บรรยากาศในกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY (ที่มา: www.facebook.com/tcdc.thailand, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 175 ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับผู้ประกอบการ 5 ราย ที่มาร่วมเสวนาในกิจกรรม SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY (ที่มา: www.facebook.com/tcdc.thailand, มิถุนายน 2565)

จากการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถสร้างเครือข่าย (networking) การพัฒนานวัตกรรมให้กับหัตถกรรมปาหนันของชุมชนบ้านดุนุนมากขึ้น โดยมีโอกาสทำงานร่วมกับแบรนด์ REHUB Studio ซึ่งเป็นผู้พัฒนาวัสดุรุ่นใหม่ (ซึ่งกล่าวรายละเอียดผลงานไว้ในกิจกรรมสาธิตสร้างสรรค์เครือข่าย ข้างต้น) รวมทั้งแบรนด์ SAXTEX ซึ่งเป็นนักออกแบบและนักพัฒนาวัสดุจากยางพารา โดยสนใจนำกระดาษที่พัฒนาในโครงการไปต่อยอดในการผลิตเป็นวัสดุใหม่เพื่อยกระดับคุณค่าวัสดุเตยปาหนันและยางพารามากขึ้น

การร่วมกิจกรรมนิทรรศการพิเศษของหน่วยงานภายนอก โดยสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) โดยผลงานกระดาษปาหนัน ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์ในงานวิจัยที่ดำเนินการให้กับชุมชนดุนุนได้รับคัดเลือกไปจัดแสดงในนิทรรศการพิเศษ SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY ระหว่างวันที่ 17 มิถุนายน – 21 สิงหาคม 2565 ณ ชั้น 2 Material and Design Innovation Center, CEA

ภาพที่ 177 ผลงานวัสดุใหม่ “กระดาศปาหนัน” และโคมไฟจากกระดาศปาหนัน จัดแสดง
 ในส่วนนิทรรศการพิเศษ
 ใน SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY วันที่ 17 มิถุนายน 2565
 (ที่มา: สราวุธ กลิ่นสุวรรณ: 17 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 178 ผู้วิจัยอธิบายผลงานวัสดุใหม่ “กระดาศปาหนัน” และโคมไฟจากกระดาศปาหนัน
 ซึ่งจัดแสดงในส่วนนิทรรศการพิเศษ
 ใน SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY วันที่ 17 มิถุนายน 2565 แก่ผู้ชมงาน
 (ที่มา: www.facebook.com/tcdc.thailand, มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 179 ส่วนจัดแสดงวัสดุใหม่ในนิทรรศการพิเศษ
งาน SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY ระหว่างวันที่ 17 มิถุนายน – 21 สิงหาคม 2565
ณ ชั้น 2 Material and Design Innovation Center, CEA
(ที่มา: สราวุธ กลิ่นสุวรรณ: 17 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 180 ผลงานวัสดุใหม่ “กระดาษปาหนัน” ในนิทรรศการพิเศษ
งาน SHOWCASE & TALK #2 CIRCULAR ECONOMY ระหว่างวันที่ 17 มิถุนายน
– 21 สิงหาคม 2565 ณ ชั้น 2 Material and Design Innovation Center, CEA
(ที่มา: สราวุธ กลิ่นสุวรรณ: 17 มิถุนายน 2565)

สรุปผลการประเมินจากผู้เข้าร่วมชมผลงาน กระดาษปาหนัน ที่จัดแสดงนิทรรศการ โดย
มีผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 12 ราย สรุป ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบประเมิน

เพศชาย	ร้อยละ 41.66	เพศหญิง	ร้อยละ 58.33
อายุ ไม่เกิน 30 ปี	ร้อยละ 16.66	41 – 50 ปี	ร้อยละ 50
31 – 40 ปี	ร้อยละ 33.33	51 ปี ขึ้นไป	ร้อยละ -
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ร้อยละ 16.66
	ปริญญาตรี		ร้อยละ 50
	สูงกว่าปริญญาตรี		ร้อยละ 33.33
อาชีพ	นักออกแบบ		ร้อยละ 16.66
	ข้าราชการ/พนักงาน/ลูกจ้าง ในหน่วยงานภาครัฐ		ร้อยละ 16.66
	ผู้ประกอบการ/เจ้าของกิจการ		ร้อยละ 66.66
การรู้จัก “เตยปาหนัน” หรือ “หัตถกรรมเตยปาหนัน” มาก่อน			
รู้จัก	ร้อยละ 75	ไม่รู้จัก	ร้อยละ 25
การรู้จัก “ชุมชนบ้านตุ๋น” จ.ตรัง ซึ่งเป็นแหล่งหัตถกรรมเตยปาหนัน			
รู้จัก	ร้อยละ 41.66	ไม่รู้จัก	ร้อยละ 58.33

2) สรุปผลการประเมินในประเด็นต่าง ๆ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านการออกแบบ ความคิดสร้างสรรค์ และประโยชน์ใช้สอย					
1.1	มีรูปแบบที่เรียบง่าย หรือมีรูปแบบที่ร่วมสมัย สื่อถึงความเป็นสากล	33.33 (4 คน)	50 (6 คน)	16.66 (2 คน)		
1.2	มีรูปแบบที่มีการนำเอาเอกลักษณ์ไทย หรือความเป็นภูมิปัญญา และวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างสร้างสรรค์	41.66 (5 คน)	50 (6 คน)	8.33 (1 คน)		
1.3	มีความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ หรือแตกต่างจากผลงานอื่นๆ	33.33 (4 คน)	41.66 (5 คน)	25 (3 คน)		
1.4	มีการใช้โทนสีในผลงานอย่างเหมาะสม มีความร่วมสมัย หรือสื่อถึงความเป็นสากล	33.33 (4 คน)	33.33 (4 คน)	33.33 (4 คน)		
1.5	มีความเหมาะสมของขนาดในการใช้งานที่เหมาะสมกับผู้ใช้	33.33 (4 คน)	58.33 (7 คน)	8.33 (1 คน)		
1.6	มีความเหมาะสมสำหรับการใช้งานตามหน้าที่การให้สอย	25 (3 คน)	58.33 (7 คน)	16.66 (2 คน)		
1.7	สามารถประยุกต์ใช้งานในเชิงสร้างสรรค์	66.66 (8 คน)	33.33 (4 คน)			
2	ด้านการผลิต					
2.1	มีการใช้วัสดุใหม่/วัสดุเชิงนวัตกรรม หรือมีการนำวัสดุท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดและนำมาใช้ในการผลิตในเชิงสร้างสรรค์	41.66 (5 คน)	50 (6 คน)	8.33 (1 คน)		
2.2	มีความเรียบร้อยในการผลิตในภาพรวม	41.66 (5 คน)	50 (6 คน)	8.33 (1 คน)		
2.3	มีความใส่ใจในการผลิตเพื่อให้ผลงานมีคุณภาพ	41.66 (5 คน)	58.33 (7 คน)			
2.4	มีกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงความทนทาน เพื่อให้ผลงานสามารถใช้ได้ยาวนานขึ้น	16.33 (2 คน)	58.33 (7 คน)	25 (3 คน)		
3.	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงสังคม และวัฒนธรรม					
3.1	สื่อถึงความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม หรือมีกลิ่นอายของความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม	33.33 (4 คน)	50 (6 คน)	16.66 (2 คน)		
3.2	มีการพัฒนาต่อยอดและการสร้างสรรค์ที่เกิดจากการนำแนวคิดจากภูมิปัญญา	50 (6 คน)	50 (6 คน)			

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย
3.3	สามารถยกระดับภาพลักษณ์ การยกระดับคุณภาพชีวิต ของผู้ใช้อย่างสร้างสรรค์ได้	41.66 (5 คน)	50 (6 คน)	8.33 (1 คน)		
3.4	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปในอนาคต	58.33 (7 คน)	41.66 (5 คน)			
4	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงเศรษฐกิจ					
4.1	สามารถตอบสนองความต้องการ หรือดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้	16.66 (2 คน)	58.33 (7 คน)	25 (3 คน)		
4.2	สามารถออกแบบให้เกิดมูลค่าเพิ่ม หรือภาพลักษณ์ที่ดีเชื่อมโยงสู่ระบบเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนมากขึ้น	41.66 (5 คน)	41.66 (5 คน)	16.66 (2 คน)		
4.3	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ	33.33 (4 คน)	58.33 (7 คน)	8.33 (1 คน)		
4.4	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสู่ชุมชน	41.66 (5 คน)	58.33 (7 คน)			
4.5	ควรต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับต่างประเทศต่อไป	25 (3 คน)	75 (9 คน)			
4.6	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงการตลาด/การค้าต่อไปในอนาคต	33.33 (4 คน)	58.33 (7 คน)	8.33 (1 คน)		
5	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงสิ่งแวดล้อม					
5.1	มีการออกแบบในรูปแบบที่คำนึงถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม	58.33 (7 คน)	33.33 (4 คน)	8.33 (1 คน)		
5.2	มีการออกแบบที่คำนึงถึงกระบวนการผลิตที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม	50 (6 คน)	41.66 (5 คน)	8.33 (1 คน)		
5.3	มีการออกแบบเพื่อให้สามารถช่วยลดการใช้ทรัพยากรได้มากขึ้น	50 (6 คน)	50 (6 คน)			
5.4	มีการนำวัสดุเหลือใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (*เฉพาะกรณีที่เป็นผลงานที่มีการนำวัสดุเหลือใช้มาประกอบเป็นส่วนหนึ่ง หรือทั้งหมดของผลิตภัณฑ์)	50 (6 คน)	50 (6 คน)			
5.5	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงในการพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต	50 (6 คน)	50 (6 คน)			

ตารางที่ 20 สรุปผลการประเมินผู้เข้าร่วมชมผลงาน กระจาดชาปาหนัน ที่จัดแสดงนิทรรศการ

สรุปผลการประเมินวิเคราะห์ได้ว่า ในด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ประชมผลงานส่วนใหญ่รู้จักเตยปาหนัน และส่วนใหญ่ไม่รู้จักชุมชนบ้านคุดุนซึ่งเป็นแหล่งผลิตหัตถกรรมเตยปาหนัน ในประเด็นด้านการออกแบบ ความคิดสร้างสรรค์ และประโยชน์ใช้สอยเห็นว่ากระดาษเตยปาหนันสามารถประยุกต์ใช้ในงานสร้างสรรค์ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยความเหมาะสมของขนาดในการใช้งานที่เหมาะสมกับผู้ใช้ และหน้าที่การใช้สอยในระดับที่เห็นด้วยมาก นอกจากนี้ผลงานยังมีรูปแบบที่เรียบง่าย มีรูปแบบที่ร่วมสมัย สื่อถึงความเป็นสากล แสดงถึงการนำความเป็นภูมิปัญญา และวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างสร้างสรรค์

ในด้านการผลิต เห็นว่ามีผลงานได้รับความใส่ใจในการผลิต มีกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงความทนทาน เพื่อให้ผลงานสามารถใช้ได้ยาวนานขึ้นซึ่งถือเป็นผลงานมีคุณภาพ

ในด้านการออกแบบในเชิงสังคม และวัฒนธรรม ผู้ประเมินเห็นว่า ผลงานมีการพัฒนาต่อยอด และการสร้างสรรค์ครั้งนี้เกิดจากการนำแนวคิดจากภูมิปัญญา สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปในอนาคตในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ในด้านการออกแบบในเชิงเศรษฐกิจ เห็นว่าสามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ โดยสามารถตอบสนองความต้องการ หรือดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้ สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสู่ชุมชนในระดับที่เห็นด้วยอย่างมาก และควรที่จะเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงการตลาด/การค้าต่อไปในอนาคตด้วยเช่นกัน

ในด้านการออกแบบในเชิงสิ่งแวดล้อม เห็นว่าผลงานมีการออกแบบในรูปแบบที่คำนึงถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สามารถนำทรัพยากรที่นำมาจากเศษวัสดุเหลือใช้มาใช้ให้เกิดความคุ้มค่าได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งในอนาคตควรเชื่อมโยงในการพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

จากภาพรวมแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่คำนึงถึงความยั่งยืนทั้งในมิติด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาหัตถกรรมของชุมชน การพัฒนาต่อยอดให้เกิดการผลิตในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ถือเป็นแนวทางที่จะช่วยยกระดับคุณค่าของงานที่ต่อยอดจากงานหัตถกรรมได้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจที่ดี และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอีกด้วย

นอกจากนี้ในการร่วมกิจกรรมนิทรรศการพิเศษของหน่วยงานภายนอก ยังมีการส่งผลงาน เพื่อรับการคัดเลือกจัดแสดงในนิทรรศการ DEmark Show ของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ โดยมีการส่งผลงานทั้งสิ้น 5 ผลงาน ดังนี้

1. ผลงานที่คัดเลือกจากหัตถกรรมของชุมชน จำนวน 2 ผลงาน

- ผลงาน “อันดา” ซึ่งเป็นกระเป๋ารูปทรงช้างสยาม สัญลักษณ์ของประเทศไทยที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลงานที่พัฒนาจากโครงการ OTOP go inter ที่ชุมชนทำงานร่วมกับนักออกแบบในโครงการของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

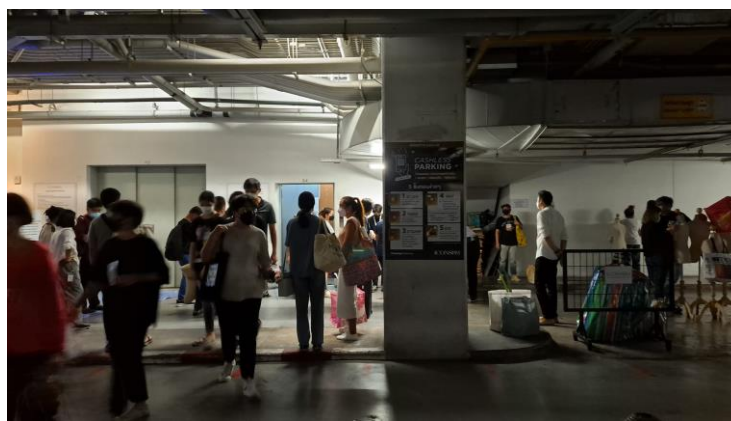
- ผลงาน “พบ – เพื่อน” ซึ่งเป็นซองใส่การ์ดและนามบัตรที่ขึ้นรูปทรงแบบไร่ตะเข็บ

2. ผลงานจากการพัฒนาในงานวิจัย จำนวน 3 ผลงาน

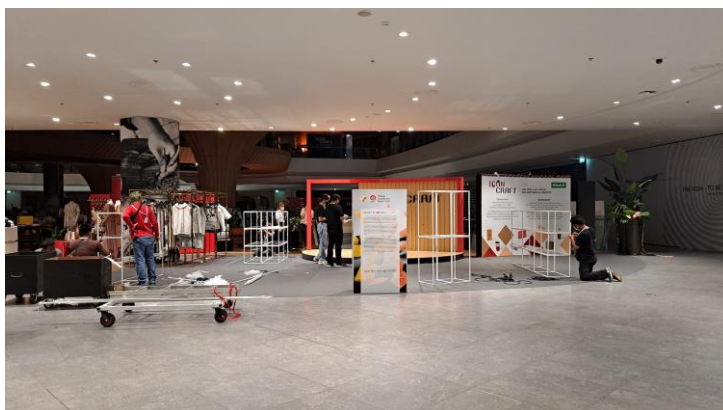
- ผลงาน “สาด – แสง” ซึ่งเป็นโคมไฟที่ผลิตจากกระดาษปาหนัน จำนวน 2 ผลงาน

- ผลงาน “เจ็ดยอด” ซึ่งเป็นสาด หรือเสื่อเตยปาหนันที่มีการออกแบบลายอัตลักษณ์ของชุมชน โดยตัดทอนรายละเอียดจากภูเขา เจ็ดยอด จำนวน 1 ผลงาน

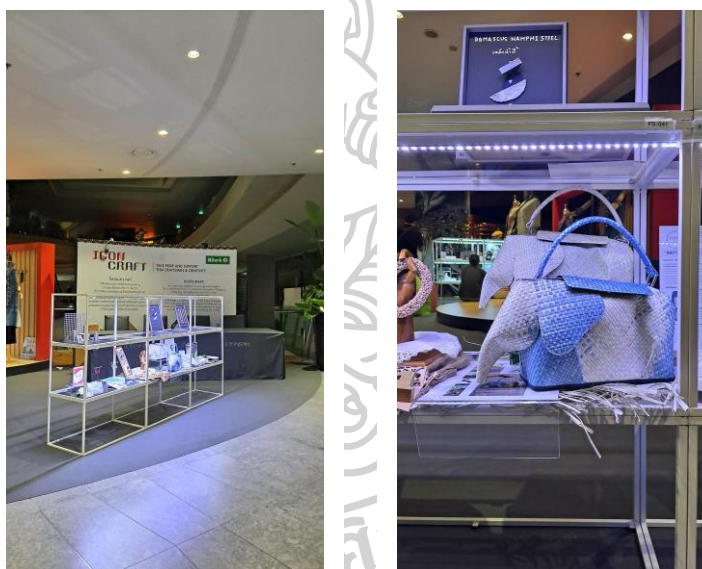
ในการเตรียมการนำเสนอผลงานเพื่อร่วมจัดแสดงและร่วมการประกวด มีการจัดทำข้อมูลประกอบผลงานในแต่ละผลงานทั้งในรูปแบบภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ตามหลักเกณฑ์การเข้าร่วมของโครงการ DEmark 2022 ในครั้งนี้

ภาพที่ 181 ผู้ประกอบการและนักออกแบบต่าง ๆ เตรียมการเข้าพื้นที่ไปจัดนิทรรศการ เพื่อแสดงผลงานของตนเอง ณ ห้อง ICON SIAM (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 182 ผู้จัดงาน DEmark เตรียมการจัดสถานที่ และติสเพลย์ในการจัดนิทรรศการ DEmark show
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

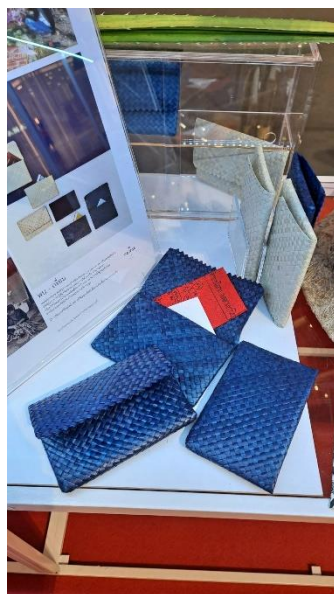

ภาพที่ 183 (ซ้าย) ติสเพลย์แสดงผลงานในกลุ่ม creative & innovative fashion ในนิทรรศการ
DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM

ภาพที่ 184 (ขวา) ผลงาน “อันดา” กระเป๋ารูปทรงช้างสยามจากหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงกลุ่ม
creative & innovative fashion ในนิทรรศการ DEmark Show 2022

ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 185 (ชาย) ผลงาน “พบ -เพื่อน” ของใส่การ์ด/นามบัตรจากหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงใน
กลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565

ณ ห้าง ICON SIAM (1)

ภาพที่ 186 (ขวา) ผลงาน “พบ -เพื่อน” ของใส่การ์ด/นามบัตรจากหัตถกรรมเตยปาหนัน
จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565

ณ ห้าง ICON SIAM (2)

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 187 (ซ้าย) ผลงาน สาด - แสง 1” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงใน
กลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 - 10 กรกฎาคม 2565

ณ ห้าง ICON SIAM (1)

ภาพที่ 188 (ขวา) ผลงาน สาด - แสง 1” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน
จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 - 10 กรกฎาคม 2565

ณ ห้าง ICON SIAM (2)

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 189 (ซ้าย) ผลงาน สาด – แสง 2” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงใน
กลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565

ณ ห้าง ICON SIAM (1)

ภาพที่ 190 (ซ้าย) ผลงาน สาด – แสง 2” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงใน
กลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565

ณ ห้าง ICON SIAM (2)

(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 191 (ซ้าย) ผลงาน “เจ็ดยอด” เสื้อจากหัตถกรรมเตยปาหนัน และผลงานอื่นๆ จากผู้ประกอบการไทย จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM

ภาพที่ 192 (ขวา) ผลงาน “เจ็ดยอด” เสื้อจากหัตถกรรมเตยปาหนัน จัดแสดงในกลุ่ม Lifestyle ในนิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 193 พิธีเปิดงานนิทรรศการ DEmark Show 2022 วันที่ 7 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM โดยอธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ เป็นประธาน (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 194 บรรยากาศภาพรวมส่วนจัดแสดงกลุ่มสินค้า creative & innovative fashion ของผู้ประกอบการและนักออกแบบต่างๆ นิทรรศการ DEmark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 - 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM (ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

ภาพที่ 195 บรรยากาศภาพรวมส่วนจัดแสดงกลุ่มสินค้า Lifestyle ของผู้ประกอบการและ
นักออกแบบต่าง ๆ

นิทรรศการ DMark Show 2022 ระหว่างวันที่ 7 – 10 กรกฎาคม 2565 ณ ห้าง ICON SIAM
(ภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

สรุปผลการประเมินจากผู้เข้าร่วมชมผลงานที่จัดแสดง (ในส่วนจัดแสดงผลงาน “สาต –
แสง” โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน) มีผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 10 ราย สรุป
ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบประเมิน

เพศชาย	ร้อยละ 30	เพศหญิง	ร้อยละ 70
อายุ	ไม่เกิน 30 ปี	ร้อยละ 60	41 – 50 ปี
	31 – 40 ปี	ร้อยละ 20	51 ปี ขึ้นไป
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ร้อยละ 10	
	ปริญญาตรี	ร้อยละ 60	
	สูงกว่าปริญญาตรี	ร้อยละ 30	
อาชีพ	ข้าราชการ/พนักงาน/ลูกจ้าง	ร้อยละ 80	
	ในหน่วยงานภาครัฐ		
	พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงานภาคเอกชน	ร้อยละ 20	
การรู้จัก “เตยปาหนัน” หรือ “หัตถกรรมเตยปาหนัน” มาก่อน			
รู้จัก	ร้อยละ 40	ไม่รู้จัก	ร้อยละ 60
การรู้จัก “ชุมชนบ้านดู่หนุ” จ.ตรัง ซึ่งเป็นแหล่งหัตถกรรมเตยปาหนัน			
รู้จัก	ร้อยละ 10	ไม่รู้จัก	ร้อยละ 90

2) สรุปผลการประเมินในประเด็นต่างๆ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านการออกแบบ ความคิดสร้างสรรค์ และประโยชน์ใช้สอย					
1.1	มีรูปแบบที่เรียบง่าย หรือมีรูปแบบที่ร่วมสมัย สู่ถึงความเป็นสากล	10 (1 คน)	70 (7 คน)	20 (2 คน)		
1.2	มีรูปแบบที่มีการนำเอาเอกลักษณ์ไทย หรือความเป็นภูมิปัญญา และวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างสร้างสรรค์	20 (2 คน)	70 (7 คน)	10 (1 คน)		
1.3	มีความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ หรือแตกต่างจากผลงานอื่นๆ	20 (2 คน)	40 (4 คน)	40 (4 คน)		
1.4	มีการใช้โทนสีในผลงานอย่างเหมาะสม มีความร่วมสมัย หรือสื่อถึงความเป็นสากล	20 (2 คน)	60 (6 คน)	20		
1.5	มีความเหมาะสมของขนาดในการใช้งานที่เหมาะสมกับผู้ใช้	20 (2 คน)	60 (6 คน)	20 (2 คน)		
1.6	มีความเหมาะสมสำหรับการใช้งานตามหน้าที่การใช้สอย		90 (9 คน)	10 (1 คน)		
1.7	สามารถประยุกต์ใช้งานในเชิงสร้างสรรค์	30 (3 คน)	60 (6 คน)	10 (1 คน)		
2	ด้านการผลิต					
2.1	มีการใช้วัสดุใหม่/วัสดุเชิงนวัตกรรม หรือมีการนำวัสดุท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดและนำมาใช้ในการผลิตในเชิงสร้างสรรค์	60 (6 คน)	10 (1 คน)	20 (2 คน)	10 (1 คน)	
2	ด้านการผลิต (ต่อ)					
2.2	มีความเรียบร้อยในการผลิตในภาพรวม	30 (3 คน)	50 (5 คน)	20 (2 คน)		
2.3	มีความใส่ใจในการผลิตเพื่อให้ผลงานมีคุณภาพ	30 (3 คน)	70 (7 คน)			
2.4	มีกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงความทนทาน เพื่อให้ผลงานสามารถใช้ได้ยาวนานขึ้น	30 (3 คน)	40 (4 คน)	30 (3 คน)		
3.	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงสังคม และวัฒนธรรม					
3.1	สื่อถึงความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม หรือมีกลิ่นอายของความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม	30 (3 คน)	40 (4 คน)	30 (3 คน)		
3.2	มีการพัฒนาต่อยอดและการสร้างสรรค์ที่เกิดจากการนำแนวคิดจากภูมิปัญญา	30 (3 คน)	60 (6 คน)	10 (1 คน)		

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
3.3	สามารถยกระดับภาพลักษณ์ การยกระดับคุณภาพชีวิต ของผู้ใช้ได้อย่างสร้างสรรค์ได้	40 (4 คน)	50 (5 คน)	10 (1 คน)		
3.4	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปในอนาคต	40 (4 คน)	50 (5 คน)	10 (1 คน)		
4	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงเศรษฐกิจ					
4.1	สามารถตอบสนองความต้องการ หรือดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้	10 (1 คน)	40 (4 คน)	50 (5 คน)		
4.2	สามารถออกแบบให้เกิดมูลค่าเพิ่ม หรือภาพลักษณ์ที่ดีเชื่อมโยงสู่ระบบเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนมากขึ้น	50 (5 คน)	40 (4 คน)	10 (1 คน)		
4.3	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ	30 (3 คน)	70 (7 คน)			
4.4	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสู่ชุมชน	40 (4 คน)	40 (4 คน)	20 (2 คน)		
4.5	ควรต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับต่างประเทศต่อไป	30 (3 คน)	60 (6 คน)	10 (3 คน)		
4.6	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงการตลาด/การค้าต่อไปในอนาคต	30 (3 คน)	70 (7 คน)			
5	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงสิ่งแวดล้อม					
5.1	มีการออกแบบในรูปแบบที่คำนึงถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม	60 (6 คน)	20 (2 คน)	20 (2 คน)		
5.2	มีการออกแบบที่คำนึงถึงกระบวนการผลิตที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม	50 (5 คน)	40 (4 คน)	10 (1 คน)		
5.3	มีการออกแบบเพื่อให้สามารถช่วยลดการใช้ทรัพยากรได้มากขึ้น	50 (5 คน)	40 (4 คน)	10 (1 คน)		

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
5.4	มีการนำวัสดุเหลือใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (*เฉพาะกรณีที่เป็นผลงานที่มีการนำวัสดุเหลือใช้มาประกอบเป็นส่วนหนึ่ง หรือทั้งหมดของผลิตภัณฑ์)	60 (6 คน)	40 (4 คน)			
5.5	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงในการพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต	70 (7 คน)	20 (2 คน)	10 (1 คน)		

ตารางที่ 21 สรุปผลการประเมินผู้เข้าร่วมชมผลงานที่จัดแสดง ในส่วนจัดแสดงผลงาน “สะอาด – แสง ”

โคมไฟจากเศษเหลือใช้ในหัตถกรรมเตยปาหนัน ณ นิทรรศการ DEmark Show 2022

สรุปผลการประเมินวิเคราะห์ได้ว่า ในด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินผลงานส่วนใหญ่ไม่รู้จักเตยปาหนัน และแทบไม่รู้จักชุมชนบ้านดุนซึ่งเป็นแหล่งผลิตหัตถกรรมเตยปาหนันในอัตราเฉลี่ยที่สูง

ในประเด็นด้านการออกแบบ ความคิดสร้างสรรค์ และประโยชน์ใช้สอย สื่อให้เห็นว่าผลงานโคมไฟจากกระดาษเตยปาหนันมีรูปแบบที่เรียบง่าย หรือมีรูปแบบที่ร่วมสมัย สื่อถึงความเป็นสากล มีการนำความเป็นภูมิปัญญา และวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ในด้านการผลิต เห็นว่า มีการใช้วัสดุใหม่/วัสดุเชิงนวัตกรรม หรือมีการนำวัสดุท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดและนำมาใช้ในการผลิตในเชิงสร้างสรรค์ และมีความใส่ใจในการผลิต

ในด้านการออกแบบในเชิงสังคม และวัฒนธรรม เห็นว่า ผลงานมีการพัฒนาต่อยอดและการสร้างสรรค์ครั้งนี้เกิดจากการนำแนวคิดจากภูมิปัญญา สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปในอนาคตในระดับที่เห็นด้วยในระดับมาก

ในด้านการออกแบบในเชิงเศรษฐกิจ เห็นว่าสามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ อีกทั้งยังสามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงการตลาด/การค้าต่อไปในอนาคต

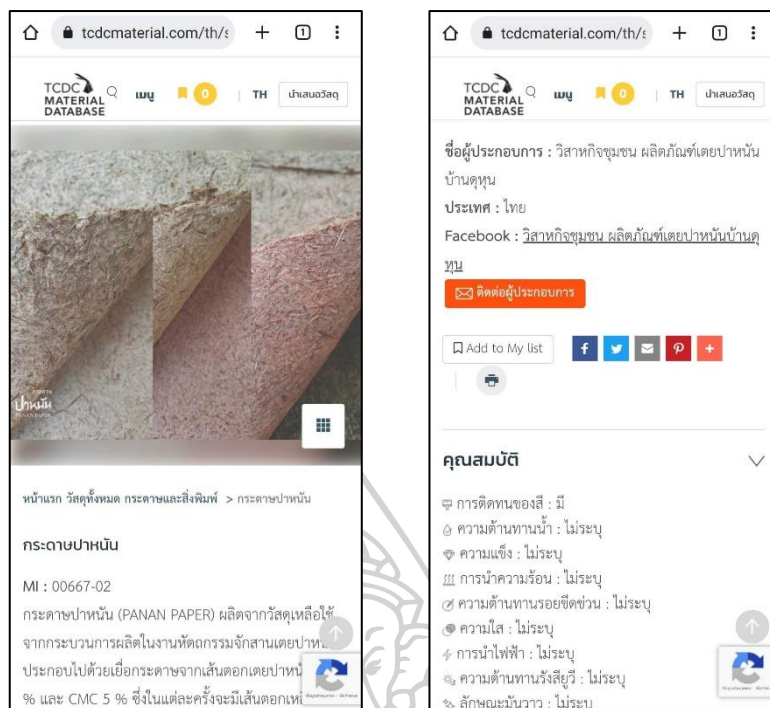
ในด้านการออกแบบในเชิงสิ่งแวดล้อม เห็นว่าผลงานสามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงในการพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคตในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งมีการนำวัสดุเหลือใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการออกแบบในรูปแบบที่คำนึงถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม

จากภาพรวมแสดงให้เห็นว่าหัตถกรรมปาหนันเป็นรู้จักในระดับที่ไม่กว้างนัก อีกทั้งชุมชนบ้าน
ดุนซึ่งเป็นแหล่งหัตถกรรมที่มีภูมิปัญญาอย่างยาวนานก็ยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง การเผยแพร่
ข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ จะช่วยการสร้างการรับรู้มากขึ้น ในส่วนการพัฒนาที่คำนึงถึงความยั่งยืนทั้งใน
มิติด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนา
หัตถกรรมของชุมชน การพัฒนาต่อยอดด้วยการนำทรัพยากรเหลือใช้จากงานหัตถกรรมได้นำมาใช้
ประโยชน์อย่างคุ้มค่าถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิด Circular Economy หนึ่งในแนวคิด
สำคัญของ BCG model ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจที่ดี และ
สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชนอย่าง
ต่อเนื่อง

การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

1.ช่องทางเว็บไซต์ www.tcdcmaterial.com ในส่วนผลงานวิจัยที่มีการพัฒนาวัสดุใหม่
เชิงสร้างสรรค์ “กระดาษปาหนัน” (Panah Paper) จากเศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากงาน
หัตถกรรมเตยปาหนัน ได้รับคัดเลือกจาก Material and Design Innovation Center สำนักงาน
ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA ในการจัดแสดงเผยแพร่ข้อมูลวัสดุใน
ฐานข้อมูลช่องทางออนไลน์ TCDC Material Database ในเว็บไซต์ www.tcdcmaterial.com เพื่อ
เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และสร้างการรับรู้เกี่ยวกับวัสดุใหม่ที่ได้รับการพัฒนา รวมทั้งสร้างโอกาสในเชิง
เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านดุนต่อไป

ภาพที่ 196 (ซ้าย) ข้อมูล กระดาษปาหนัน (1) ในฐานะข้อมูลช่องทางออนไลน์

TCDC Material Database ในเว็บไซต์ www.tcdcmaterial.com

ภาพที่ 197 (ขวา) ข้อมูล กระดาษปาหนัน (2) ในฐานะข้อมูลช่องทางออนไลน์

TCDC Material Database ในเว็บไซต์ www.tcdcmaterial.com

(ที่มา : www.tcdcmaterial.com, สิงหาคม 2565)

2. ช่องทางเว็บไซต์ www.creativethailand.org ในส่วนผลงานวิจัยที่มีการพัฒนาวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์ “กระดาษปาหนัน” (Panan Paper) จากเศษเส้นตอกเตยปาหนันที่เหลือจากงานหัตถกรรมเตยปาหนัน เป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาบทความ เรื่อง 5 ผู้ประกอบการวัสดุไทยที่หยิบของเหลือใช้มาต่อยอดเป็นวัสดุใหม่ในฉบับ Circular Economy ในช่องทางเว็บไซต์ www.creativethailand.org เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2565 โดยมีเนื้อหาสาระในเว็บไซต์ ดังนี้

“Panae Craft กระดาษเตยปาหนันจากเศษเหลือทิ้งในงานหัตถกรรมชุมชน

ผู้ประกอบการ : สราวุธ กลิ่นสุวรรณ จากวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน บ้านคูหนู

5 – 20 % คือเศษที่เหลือจากการทำหัตถกรรมผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน บ้านคูหนู จังหวัดตรัง การนำวัสดุเหลือทิ้งไปใช้ประโยชน์ต่อเคยเป็นไปได้ยาก มีเพียงการนำไปเป็นวัสดุกันกระแทกจากธรรมชาติใช้ในการส่งพัสดุต่าง ๆ แต่ก็ไม่ทั้งหมด จึงมีการคิดต่อยอดจนกลายมาเป็น “วัสดุกระดาษจากเตยปาหนัน”

เตยปาหนันเป็นพืชแถบชายฝั่งทะเล ใบยาว มีหนามสามด้าน ประกอบไปด้วยซาโปนิน ฟลาโวนอยด์ แทนนิน สารขับไล่แมลงจากธรรมชาติ ที่เมื่อชุมชนนำมาขึ้นรูปเป็นภาชนะต่าง ๆ เช่น กระบุง กระถาง ก็จะใช้กันมอดกันแมลงได้ โดยภูมิปัญญาชาวบ้านแบบดั้งเดิมจะใช้ไพลนใบก่อนให้นิม และเป็นการไล่ความชื้นออกไปในตัว ช่วยป้องกันเชื้อรา

กระบวนการผลิตกระดาษเตยปาหนันไม่ต่างจากการผลิตกระดาษ เริ่มจากการนำเศษใบ ต้มและเกลี่ยลงบนแผ่นเฟรม ทว่าการต้มเตยปาหนันให้เปื่อยยุ่ยนั้นยากกว่า ซึ่งผลที่ได้ออกมา นอกจากจะเป็นกระดาษแล้ว ยังสามารถต่อยอดไปเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลายทรง เช่น โคมไฟ ที่บอกเล่า และสะท้อนวิถีชีวิตชุมชนที่ใช้แสงสว่างจากตะเกียงในการทำงานจักสานในอดีต เป็นต้น”

ภาพที่ 198 (ซ้าย) หน้าเพจเว็บไซต์ www.creativethailand.org

ภาพที่ 199 (ขวา) ข้อมูลบทความ 5 ผู้ประกอบการวัสดุไทยที่หยิบของเหลือใช้มาต่อยอดเป็นวัสดุใหม่ในฉบับ Circular Economy ในช่องทางเว็บไซต์ www.creativethailand.org
(ที่มา : www.creativethailand.org, 29 มิถุนายน 2565)

The screenshot shows a website interface with a navigation bar at the top containing a menu icon, a search icon, the 'คิด' logo, and 'TH | EN' language options. The main content area features a photograph of a green display stand with a clear acrylic box containing colorful sticks. Below the photo is the title 'Panae Craft' and a subtitle 'กระดาษเตยปาหนันจากเศษเหลือทิ้งในงานหัตถกรรมชุมชน'. The article text describes the craft as a way to reuse palm-leaf waste from a community workshop. It lists the creator as Srarut Klin-suanrarn from a university and mentions that 5-20% of the waste is used for this craft. A statistic shows that 69% of the waste is now used as a material for making palm-leaf fans.

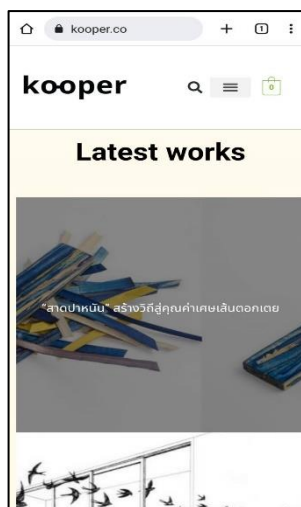
Panae Craft กระดาษเตยปาหนันจากเศษเหลือทิ้งในงานหัตถกรรมชุมชน

ผู้ประกอบการ : สราวุธ กลิ่นสุวรรณ จากวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน บ้านคูหน 5-20% คือเศษที่เหลือจากการทำหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์เตยปาหนัน บ้านคูหน จังหวัดตรัง การวัสดุเหลือทิ้งไปใช้ประโยชน์ต่อเคยเป็นไปได้ยาก มีเพียงการนำไปเป็นวัสดุกันกระแทกจากธรรมชาติ ใช้ในการส่งพัสดุต่าง ๆ แต่ก็ไม่ทั้งหมด จึงมีการคิดต่อยอดจนกลายมาเป็น “วัสดุกระดาษจากเตยปาหนัน”

69% เตยปาหนันเป็นพืชแถบชายฝั่งทะเล โขงเขม

ภาพที่ 200 ข้อมูล “Panae Craft กระดาษเตยปาหนันจากเศษเหลือทิ้งในงานหัตถกรรมชุมชน” ที่เผยแพร่ในช่องทางเว็บไซต์ www.creativethailand.org (ที่มา : www.creativethailand.org, มิถุนายน 2565)

3. ช่องทางเว็บไซต์ www.kooper.co ซึ่งเป็นสื่อด้านไลฟ์สไตล์ การออกแบบ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นแหล่งรวมนักสร้างสรรค์ ชุมชนคนทำงานสร้างสรรค์ในโลกออนไลน์ ซึ่งนักเขียนของ kooper ได้เขียนบทความเรื่อง “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเสี้ยนตอกเตย : เปลี่ยนเศษเสี้ยนตอกเตย วัสดุเหลือใช้จากงานหัตถกรรมปาหนันให้เป็นงานออกแบบมากคุณค่า โดยเผยแพร่ในวันที่ 20 กันยายน 2565

ภาพที่ 201 (ซ้าย) หน้าเพจเว็บไซต์ www.kooper.com

ภาพที่ 202 (ขวา) หน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นดอกเตย

ในเว็บไซต์ www.kooper.co

(ที่มา : www.creativethailand.org, 20 กันยายน 2565)

ภาพที่ 203 (ซ้าย) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นดอกเตย (1)

ในเว็บไซต์ www.kooper.co

ภาพที่ 204 (ขวา) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นดอกเตย (2)

ในเว็บไซต์ www.kooper.co

(ที่มา : www.creativethailand.org, 20 กันยายน 2565)

ภาพที่ 205 (ซ้าย) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นตอกเตย (3)
ในเว็บไซต์ www.kooper.co

ภาพที่ 206 (ขวา) ตัวอย่างข้อมูลหน้าบทความ “สาตปาหนัน” สร้างวิถีสู่คุณค่าเศษเส้นตอกเตย (4)
ในเว็บไซต์ www.kooper.co

(ที่มา : www.creativethailand.org, 20 กันยายน 2565)

3. การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้าน
ตุหน โดยมีการทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนบ้านตุหนซึ่งเป็นเยาวชนรุ่นใหม่ได้มามีส่วนร่วมในการ
ขับเคลื่อนหัตถกรรมของชุมชนผ่านการจัดทำสื่อวิดีโอร่วมสมัยที่เล่าเรื่องราววิถีชีวิตและและวิถีปาหนัน
ของชุมชน โดยสรุปแนวทางการดำเนินการดังนี้

1) แผนระยะเวลาในการดำเนินการ กรกฎาคม – กันยายน 2565

2) การวางแผนเค้าโครงเรื่องในภาพรวม ประกอบด้วย

- สภาพแวดล้อมของชุมชน ทิวทัศน์ สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย
- วิถีชีวิตของชุมชนในแง่มุมต่างๆ รวมทั้งวิถีหัตถกรรมปาหนันในภาพรวม
- การใช้ชีวิตในรูปแบบที่พอเพียง และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของ

ผู้คนในชุมชน

- แหล่งเตยปาหนันที่ช่างสานใช้ในงานหัตถกรรมของชุมชน
- วิธีการตัดเตย และภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมปาหนันในขั้นตอนต่าง ๆ

- การใช้ชีวิตของช่างจักสาน
- กิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คนในชุมชน
- วิถีอิสลามของชุมชน และหัตถกรรมเตยปาหนันกับวิถีอิสลาม

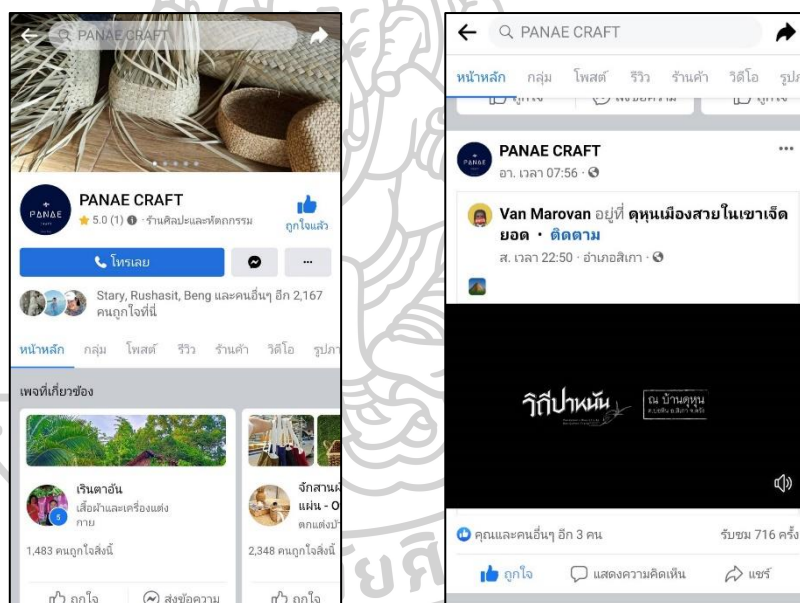
3) การทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชน

- การอธิบายจุดประสงค์ในการจัดทำวิดีโอเพื่อใช้เผยแพร่ข้อมูลของชุมชน
- การวางแผนในการทำงานของแต่ละส่วนทั้งในส่วนของผู้วิจัย ในการเตรียมเนื้อหา และกลุ่มเยาวชนวางแผนการถ่ายทำ
 - การเก็บข้อมูลในส่วนต่างๆ ผ่านการถ่ายภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว โดยมีการนัดหมายผู้เกี่ยวข้องในชุมชน และขออนุญาตในการเก็บข้อมูลการถ่ายทำ
 - การนำเรื่องราวในการถ่ายทำมาตัดต่อและใส่ข้อมูลประกอบต่างๆ รวมทั้งการเพิ่มดนตรีเพื่อสร้างบรรยากาศในการดำเนินเรื่อง
 - การปรับปรุงแก้ไข พัฒนา และการตัดต่อเป็นผลงานจริง
- การจัดทำวิดีโอต้นแบบ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน :
 - > วิดีโอที่ 1 วิดีโอแนะนำ (Video Introduction)
ความยาวไม่เกิน 25 วินาที
 - > วิดีโอที่ 2 วิดีโอแบบยาวเต็มเรื่อง (Short Video)
ความยาวไม่เกิน 10 นาที
 - > วิดีโอที่ 3 วิดีโอแบบย่อ (Short Video : Cut down Version)
ความยาวไม่เกิน 5 นาที

4) แนวทางการเผยแพร่ นำไปเผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ ออนไลน์ Facebook และ instagram ของโครงการสร้างสรรค์ และสื่อออนไลน์ของชุมชน สื่อออนไลน์ส่วนตัวของผู้คนในชุมชน (สำหรับผู้ที่สนใจนำไปเผยแพร่) และช่องทางอื่นๆ (ถ้ามี) โดยมีการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ผลปรากฏว่ามีผู้สนใจสอบถามเกี่ยวกับวิดีโอดังกล่าว และสนใจชมวิดีโอ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ช่องทางเผยแพร่ในสื่อออนไลน์	รายละเอียด	รูปแบบวิดีโอที่เผยแพร่	วันที่เผยแพร่
1	Facebook : Van Marovan	Facebook ของเยาวชนบ้านดุกหูน	Video Introduction	17 กันยายน 2565
2	Facebook : PANAE CRAFT	Facebook แปรนต์ที่กิจกรรมชุมชน	Video Introduction	18 กันยายน 2565
3	Facebook : Sart Panan สาดปาหนัน สาดสร้างสรรค์	Facebook โครงการการสร้างสรรค์ในการวิจัย	Video Introduction	18 กันยายน 2565
4	Facebook : จันทรเพ็ญ ปูเงิน	Facebook ของประธานวิสาหกิจชุมชนฯ	Video Introduction	18 กันยายน 2565
5	Facebook : ดุกหูนบ้านเรา	ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนบ้านดุกหูน	Short Video : Cut down Version	28 กันยายน 2565

ตารางที่ 22 ช่องทางเผยแพร่วีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุกหูน ในสื่อออนไลน์

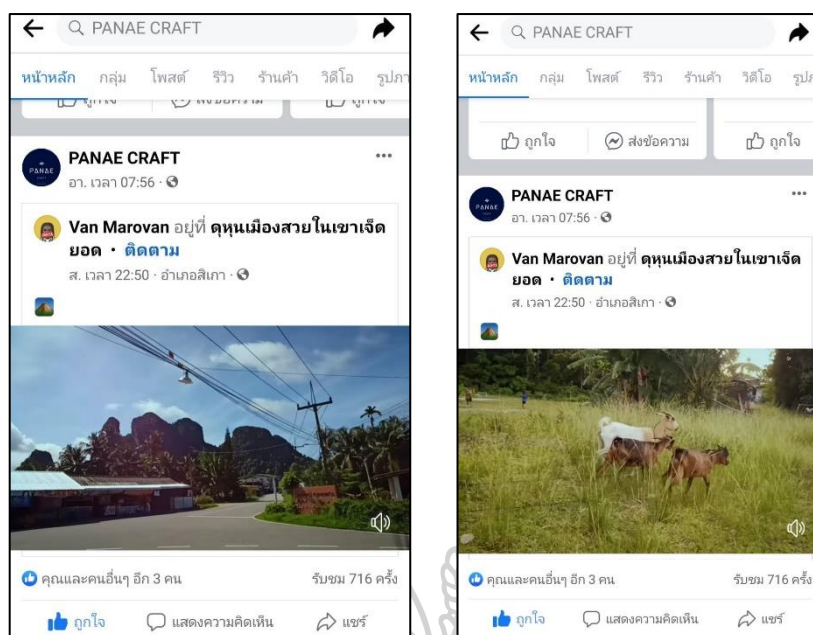
ภาพที่ 207 (ซ้าย) สื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุกหูน ในรูปแบบ Video introduction

เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : PANAE CRAFT ซึ่งเป็นเพจกิจกรรมของชุมชน

ภาพที่ 208 (ขวา) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนัน” บ้านดุกหูน ในรูปแบบ Video introduction

เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : PANAE CRAFT ซึ่งเป็นเพจกิจกรรมของชุมชน (1)

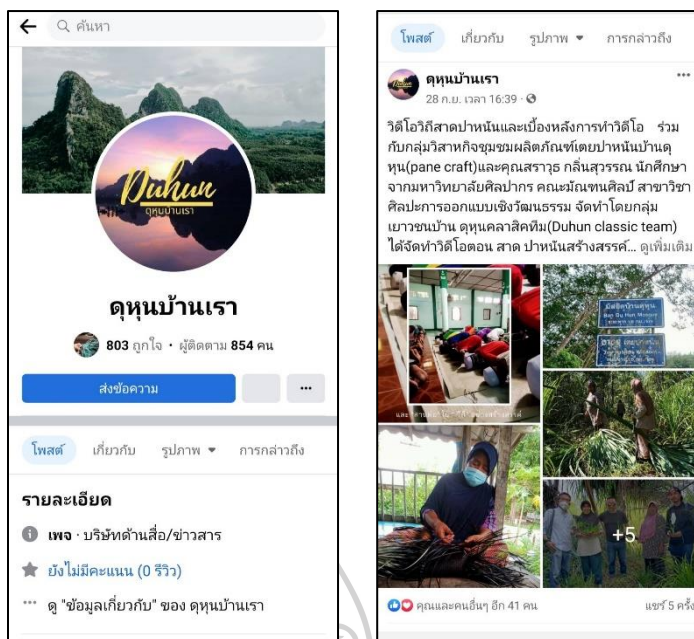
(ที่มา : facebook : PANAE CRAFT, 18 กันยายน 2565)

ภาพที่ 209 (ซ้าย) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีป่านัน” บ้านดุหน ในรูปแบบ Video introduction
เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : PANAЕ CRAFT ซึ่งเป็นเพจหัตถกรรมของชุมชน (2)

ภาพที่ 210 (ขวา) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีป่านัน” บ้านดุหน ในรูปแบบ Video introduction
เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : PANAЕ CRAFT ซึ่งเป็นเพจหัตถกรรมของชุมชน (3)
(ที่มา : facebook : PANAЕ CRAFT, 18 กันยายน 2565)

ภาพที่ 211 (ซ้าย) FACEBOOK : ดุหนุณบ้านเรา เพลงประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนบ้านดุน

ภาพที่ 212 (ขวา) ตัวอย่างภาพในสื่อวีดิทัศน์ “วิถีปาหนั้น” บ้านดุน ในรูปแบบ Short Video :

Cut down Version เผยแพร่ในช่องทาง FACEBOOK : ดุหนุณบ้านเรา ซึ่งเป็นเพลงประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนบ้านดุน

(ที่มา : facebook : ดุหนุณบ้านเรา, 28 กันยายน 2565)

4.3 การประเมินเพื่อวัดผลในภาพรวม

จากการดำเนินกิจกรรมในส่วนต่างๆ ภายใต้โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์” ซึ่งมีทั้งการจัดกิจกรรมที่ผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง การที่ผู้วิจัยสร้างเครือข่ายในการพัฒนาผลงานให้แก่ชุมชน รวมทั้งกิจกรรมที่ให้ผู้คนชุมชนมีส่วนร่วม ได้มีการประเมินผลในชุมชนในภาพรวม โดยมีผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 12 ราย สรุป ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบประเมิน

เพศชาย	ร้อยละ 16.66	เพศหญิง	ร้อยละ 83.33	
อายุ	ไม่เกิน 30 ปี	ร้อยละ 16.66	41 – 50 ปี	ร้อยละ 25
	31 – 40 ปี	ร้อยละ 16.66	51 ปี ขึ้นไป	ร้อยละ 41.66
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	ร้อยละ 75	ปริญญาตรี	ร้อยละ 25
อาชีพ	ช่างจักสานเตย	ร้อยละ 58.33	เกษตรกร	ร้อยละ 25
	รับจ้างทั่วไป	ร้อยละ 16.66		

2) สรุปผลการประเมินในประเด็นต่าง ๆ ตามตาราง ดังนี้

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านการส่งเสริมความรู้ การฝึกอบรมแก่ช่างสาน/ ชุมชน					
1.1	ทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญในวิถีหัตถกรรม ปาหนันอันเป็นวิถีวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น	83.33 (10 คน)	16.66 (2 คน)			
1.2	ทำให้เกิดการส่งเสริมความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ ผู้คนในชุมชนมากขึ้น	83.33 (10 คน)	16.66 (2 คน)			
1.3	ทำให้เกิดการสร้างศักยภาพในด้านอื่นๆ นอกเหนือจาก การทำงานจักสานของช่างสานรวมทั้งผู้คนอื่นๆ ใน ชุมชนมากขึ้น	58.33 (7 คน)	41.66 (5 คน)			

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1.4	สามารถนำความรู้ต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ต่อในอนาคต	75 (9 คน)	25 (3 คน)			
2	ด้านการพัฒนาและการสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม					
2.1	ทำให้เห็นวิธีการใหม่ๆ และการออกแบบในรูปแบบใหม่ๆ สำหรับงานหัตถกรรมมากขึ้น	91.66 (11 คน)	8.33 (1 คน)			
2.2	ทำให้เห็นความสำคัญในการนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาหัตถกรรมป้าหนั้น	58.33 (7 คน)	33.33 (4 คน)			8.33 (1 คน)
2.3	ทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึกที่ไม่เคยทราบมาก่อนเกี่ยวกับหัตถกรรมป้าหนั้น เช่น ข้อมูลของวัสดุเตยในเชิงวิทยาศาสตร์ หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	58.33 (7 คน)	25 (3 คน)	8.33 (1 คน)	8.33 (1 คน)	
3.	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) : สังคม และวัฒนธรรม					
3.1	ทำให้เห็นความสำคัญของหัตถกรรมป้าหนั้นที่มีการสืบทอดต่อกันมามากยิ่งขึ้น	100 (12 คน)				
3.2	การพัฒนาต่อยอดและสร้างสรรค์ที่เกิดจากการนำแนวคิดจากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชุมชนสามารถยกระดับคุณค่าเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น	83.33 (10 คน)	16.66 (2 คน)			
3.3	สามารถต่อยอดในการสร้างโอกาสทางสังคม และการเสริมสร้างความรู้ การสร้างโอกาสในอาชีพทางเลือกที่ดำเนินการภายในชุมชนในอนาคต	83.33 (10 คน)	16.66 (2 คน)			
3.4	การนำผลงานต่างๆ ที่เกิดจากการพัฒนาไปจัดแสดง และการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ทำให้เกิดการรับรู้ถึงวิถีหัตถกรรมเตยป้าหนั้นของชุมชนแก่บุคคลภายนอกมากขึ้น	58.33 (7 คน)	41.66 (5 คน)			
3.5	ทำให้เกิดความภาคภูมิใจจากการนำเสนอผลงานออกสู่สาธารณะทั้งในรูปแบบการนำเสนอผลงานและจัดแสดงต่างๆ และร่วมกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานมากขึ้น	66.66 (8 คน)	33.33 (4 คน)			

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
3.6	ทำให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการต่อยอดวัฒนธรรมจักษานเพื่อประโยชน์ในเชิงสังคมทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน	66.66 (8 คน)	33.33 (4 คน)			
3.7	สามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคต	75 (9 คน)	16.66 (2 คน)	8.33		
4	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) : เศรษฐกิจ					
4.1	คุณค่าจากการสร้างเรื่องราววัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งการสร้างอัตลักษณ์จากการวิถีชีวิต ความเชื่อ ธรรมชาติในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิวัฒนธรรม สามารถต่อยอดเป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมของชุมชน	58.33 (7 คน)	33.33 (4 คน)	8.33 (1 คน)		
4.2	สามารถต่อยอดให้เกิดออกแบบที่สร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม หรือภาพลักษณ์ที่ดีเชื่อมโยงสู่ระบบเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนมากขึ้น	83.33 (10 คน)	16.66 (2 คน)			
4.3	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ	75 (9 คน)	16.66 (2 คน)	8.33 (1 คน)		
4.4	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสู่ชุมชน	75 (9 คน)	25 (3 คน)			
4.5	ควรต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับต่างประเทศต่อไป	58.33 (7 คน)	41.66 (5 คน)			
4.6	สามารถยกระดับเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนได้มากขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต	75 (9 คน)	25 (3 คน)			
4.7	สามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงการตลาด/การค้าต่อไปในอนาคต	66.66 (8 คน)	33.33 (4 คน)			
5	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) : สิ่งแวดล้อม					
5.1	ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีทัศนกรรมภาพนั้นมากขึ้น	75 (9 คน)	25 (3 คน)			
5.2	ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญในการใช้ทรัพยากรเตยอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากขึ้น	83.33 (10 คน)	16.66 (2 คน)			

ที่	ประเด็นการประเมิน	ผลความคิดเห็น (ร้อยละ)				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
5.3	ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญในกระบวนการผลิต หัตถกรรมปาหนันที่มีความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	91.66 (11 คน)	8.33 (1 คน)			
5.4	ทำให้เห็นการสร้างสรรคจากการนำทรัพยากรเคย และ เศษเหลือใช้จากงานหัตถกรรม ในรูปแบบใหม่ๆ ที่ใส่ใจ ใจต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	91.66 (11 คน)			8.33 (1 คน)	
5.5	สามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงในการ พัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต	91.66 (11 คน)	8.33 (1 คน)			

ตารางที่23 ตารางแสดงผลการประเมินเพื่อวัดผลในภาพรวม จากการดำเนินกิจกรรมในส่วนต่าง ๆ
ภายใต้โครงการ “สาตปาหนัน สาตสร้างสรรค์”

สรุปผลการประเมินวิเคราะห์ได้ว่า ในด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินส่วนใหญ่เป็นช่างจัก
สานในชุมชน และกลุ่มคนรุ่นใหม่ในพื้นที่รองลงมา ในด้านการส่งเสริมความรู้ การฝึกอบรมแก่ช่างสาน
และผู้คนในชุมชนทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญในวิถีหัตถกรรมปาหนันอันเป็นวิถีวัฒนธรรม
ของชุมชนมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คนในชุมชนมากขึ้นในระดับ
ความคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ด้านการพัฒนาและการสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ทำให้เห็นวิธีการใหม่ๆ และการ
ออกแบบในรูปแบบใหม่ ๆ สำหรับงานหัตถกรรมมากขึ้น ในระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่
ก็มีความคิดเห็นส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับความสำคัญในการนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีต่างๆ
มาใช้ในการพัฒนาหัตถกรรมปาหนัน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าศึกษาต่อ

ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) เกี่ยวกับสังคม และวัฒนธรรม ผู้คนล้วนให้
เห็นความสำคัญของหัตถกรรมปาหนันที่มีการสืบทอดต่อกันมามากยิ่งขึ้น หัตถกรรมเคยปาหนัน
สามารถพัฒนาต่อยอดและสร้างสรรค์ที่เกิดจากการนำแนวคิดจากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชุมชน
สามารถยกระดับคุณค่าเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น สามารถต่อยอดในการสร้างโอกาสทางสังคม
และการเสริมสร้างความรู้ การสร้างโอกาสในอาชีพทางเลือกที่ดำเนินการภายในชุมชนในอนาคตใน
ระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง อีกทั้งยังสามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้าน
นวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคตด้วยเช่นกัน

ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) เกี่ยวกับเศรษฐกิจ หัตถกรรมเตยปาหนันสามารถต่อยอดให้เกิดออกแบบที่สร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม มีภาพลักษณ์ที่ดีเชื่อมโยงสู่ระบบเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนมากขึ้น สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ สามารถเป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสู่ชุมชน รวมทั้งสามารถยกระดับเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนได้มากขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตในระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญในกระบวนการผลิตหัตถกรรมปาหนันที่มีความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทำให้เห็นการสร้างสรรคจากการนำทรัพยากรเตย และเศษเหลือใช้จากงานหัตถกรรม ในรูปแบบใหม่ๆ ที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และสามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงในการพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคตในระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

สรุป จากผลการประเมินสามารถวิเคราะห์ในเชิงลึกได้ว่า ช่างสานเตยปาหนันและผู้คนในชุมชนที่ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญในวิถีหัตถกรรมปาหนันอันเป็นวิถีวัฒนธรรมของชุมชน โดยให้การยอมรับในการพัฒนารูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิมภายในวิถีหัตถกรรมเตยปาหนัน หัตถกรรมเตยปาหนันสามารถที่จะขับเคลื่อนต่อไปได้ก็ด้วยพลังของช่างสานซึ่งเป็นสตรีโดยสามารถเชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรมตามรูปแบบวิถีภูมิสลิมและงานหัตถกรรมเตยก็สามารถสร้างความเชื่อมโยงให้ผู้คนในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ นอกเหนือจากช่างสานซึ่งอาจเป็นกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ หรือผู้สนใจทั่วไปในชุมชนให้มาสนใจผ่านการร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ

นอกเหนือจากการสืบสานภูมิปัญญาเดิมแล้วการพัฒนาในเชิงนวัตกรรมไม่ว่าจะเป็นการนำเศษวัสดุเหลือใช้มาใช้ประโยชน์เป็นงานที่แตกต่างไปจากเดิมภายใต้การคำนึงถึงวิถีหัตถกรรมและความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีการใหม่ที่จะเชื่อมโยงให้ผู้คนหันมาสนใจงานหัตถกรรมในรูปแบบใหม่เพื่อสร้างโอกาสในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้ขึ้นกับช่างสานในชุมชนมากขึ้น เป็นแนวทางการสร้างอาชีพใหม่ ๆ สอดคล้องกับตัวชี้วัดของกระทรวงอุดมศึกษาฯ อันนำไปสู่เศรษฐกิจของชุมชนเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนในอนาคตต่อไปได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิด BCG model อันนำไปสู่การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Development Goals) หรือ SDGs ภายใต้การดำเนินกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรม ป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดุน จ. พะเยา” ตรง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญางานจักสานพืชสกุลเตยในแหล่งต่างๆ ระดับสากล และชุมชนบ้านดุน จ. พะเยา โดยวิเคราะห์ และสังเคราะห์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ พร้อมทั้งสร้างสรรค์วิถีป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรม ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยในแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบ Ethnographic research และการวิจัยแบบ practice based research โดยใช้กระบวนการออกแบบ The Double Diamond Design Process ของ UK Design Council ในเชิงคุณภาพ ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน มีการดำเนินการ 2 ส่วนหลัก ส่วนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน กลุ่มช่างจักสาน และกลุ่มผู้คนในชุมชนดุน รวม 36 ราย โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามสัมภาษณ์ ในส่วนที่ 2 การออกแบบสร้างสรรค์ โดยมีการจัดทำผลงานในรูปแบบโครงการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นโปรแกรมสร้างสรรค์ที่มีการจัดกิจกรรม และการออกแบบผลงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ สรุปผลการวิจัยดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการวิจัยในส่วนการศึกษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญางานจักสานพืชสกุลเตยในแหล่งต่างๆ ระดับสากล และชุมชนบ้านดุน จ. พะเยา

ต้นเตยเป็นพืชตระกูลปาล์มที่มีสายพันธุ์มากถึง 700 กว่าสายพันธุ์ทั่วโลก ต้นเตยเจริญเติบโตแบบชายฝั่งทะเลทั้งในแถบชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกซึ่งครอบคลุมโพลินีเซียและเอเชีย ในแต่ละพื้นที่แถบชายฝั่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีทั้งสายพันธุ์ที่มีความเหมือนและแตกต่างกัน ทุกพื้นที่ที่มีเตยเจริญเติบโตก็มีการนำต้นเตยมาใช้ประโยชน์ เตยมีประโยชน์สามารถนำมาใช้ได้ทุกส่วนไม่ว่าจะเป็น ราก ลำต้น ผล และใบ ผู้คนส่วนใหญ่ที่เป็นอิสลามมีการทำหัตถกรรมจักสานจากใบเตย ส่วนใหญ่นิยมจักสานเป็นเสื่อ นอกจากนี้ใช้ใบเป็นที่รองนั่งรองนอนเสื่อยังสามารถดัดแปลงการใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย อีกทั้งการจักสานเป็นเสื่อนอกจากจะทำเพื่อเป็นของใช้ในเชิงวัฒนธรรม เสื่อเตยยังถือเป็นต้นแบบในการออกแบบพื้นฐานของงานหัตถกรรมจักสานที่สามารถแปรรูปเป็นงานในรูปแบบอื่น ๆ ทำให้แต่ละพื้นที่สามารถต่อยอดภูมิปัญญาจนสร้างวัฒนธรรมเตยผ่านการใช้ในชีวิตประจำวัน

เตยไม่ใช่เพียงแค่ทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่ใช้ในหัตถกรรมจักสานเท่านั้น แต่ต้นเตยเป็นพฤษศาสตร์พื้นถิ่นที่สามารถนำทุกส่วนตั้งแต่ ราก ลำต้น ผล และใบมาใช้ในชีวิตประจำวัน ประเพณี

พิธีการต่าง ๆ แม้กระทั่งความเชื่อจนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่าง “มนุษย์ กับ เตย” จนเกิดเป็นภูมิปัญญาสามารถสร้างวัฒนธรรมเตยมาอย่างยาวนานนับพันปีตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวันที่ลาจากโลก ชุมชนบ้านคูนนั้นก็เช่นเดียวกัน บ้านคูนตั้งอยู่ในต.บ่อหิน อ.สีเกา จ.ตรัง ผู้คนในชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม 100 % หัตถกรรมเตยปาหนันถือเป็นภูมิปัญญาที่สร้างวัฒนธรรมให้กับพื้นที่คูนนับร้อยกว่าปี ผู้คนที่ทำงานหัตถกรรมเตยปาหนันมีไม่ถึง 5 % ของผู้คนในชุมชน ช่างสานมีทั้งช่างสานในชุมชนและชุมชนเครือข่ายภายใต้ตำบลเดียวกัน ชุมชนคูนถือเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความโดดเด่นในด้านหัตถกรรมเตยปาหนันและมีวัฒนธรรมเตยที่มีการใช้เตยตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวันที่ละชีวิตจากโลก สอดคล้องกับพื้นที่อื่น ๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเตยแต่ละที่แม้จะมีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามวิถีของแต่ละท้องถิ่น แต่ในแต่ละพื้นที่ล้วนมีความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมเตยที่มีความเฉพาะอยู่บ้างในบางประเด็น และเมื่อถอดรหัสของวัฒนธรรมเตยสามารถสื่อถึงความสัมพันธ์ได้ 3 แบบ

1) มนุษย์กับเตย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการใช้ประโยชน์จากเตยในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย

- **มิติด้านการเดินทาง** ต้นเตยเป็นต้นไม้สายพันธุ์หนึ่งที่มาพร้อมกับการเดินทางโดยเรือแคนู ซึ่งเรียกว่า “canoe plants” (Marianne George, 2017) ในรูปแบบของเมล็ดพืชหรือต้นกล้า (Frailey, 2015) ชาวเกาะแปซิฟิกใช้เรือแคนูอพยพข้ามมหาสมุทร งานจักสานใบเตยยังคงใช้กันอย่างแพร่หลายในภูมิภาคนี้ตั้งแต่ผลิตเป็นตะกร้าและภาชนะขนาดเล็กไปจนถึงเสื่อขนาดใหญ่ ตลอดจนการสานเป็นใบเรือ (Herman, 2017) โดยเรือแคนูเดินทางเป็นพาหนะสำหรับการสำรวจ ตั้งถิ่นฐาน และสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในมหาสมุทรแปซิฟิกตั้งแต่สมัยโบราณ (Marianne George, 2017) แม้ปัจจุบันแทบจะไม่เห็นการใช้ใบเรือที่ทำด้วยใบเตยมาเกือบ 100 ปีแล้วเนื่องจากการวัสดุใหม่เข้ามาแทนที่ แต่วิถีการเดินทางด้วยเรือแคนูของชาวโพลินีเซียนซึ่งเป็นบรรพบุรุษ รวมทั้งเรื่องราวต่าง ๆ ก็ยังฝังลึกอยู่ในจิตวิญญาณของชาวแปซิฟิกจวบปัจจุบัน

- **มิติด้านการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต** ในแถบแปซิฟิกมีการนำเตยมาใช้ประโยชน์ที่ค่อนข้างหลากหลาย มีการนำทุกส่วนตั้งแต่ ราก ลำต้น ผล และใบมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น นำรากมาต้มเป็นยาสมุนไพร รากสามารถนำมาใช้ในการเผาและนำมาย้อมสี ลำต้นสามารถใช้เป็นโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ผลสามารถนำมาใช้รับประทานโดยเฉพาะยามข้าวยากหมาดแฉง ส่วนใบนิยมนำมาจักสานเป็นเสื่อและของใช้ต่าง ๆ

แถบชายฝั่งอันดามันของไทยเน้นการใช้ใบเตยมาจักสานเพื่อการใช้งานเป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน มีการสาน “เสื่อเตย” หรือ “เสื่อเตย” ในอดีตเป็นวิถีที่นิยมกันมากในหมู่สตรีทางภาคใต้ แต่เดิมนักสานเสื่อสำหรับรองนั่งหรือปูนอน เนื่องจากวัตถุดิบจากใบเตยที่เป็นธรรมชาติมากทำให้เสื่อใบเตยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เสื่อจะรู้สึกเย็นถ้าใช้ในเวลาที่มีความร้อนและในทางกลับกันจะรู้สึกอบอุ่นเมื่ออยู่ในสภาพอากาศหนาวเย็น นอกจากนี้มีการใช้ทำเป็นของใช้ใน

ชีวิตประจำวัน เช่น กระจก กระจก มีการเรียนรู้การทำหัตถกรรมมาจากบรรพบุรุษซึ่งอพยพมาจากคาบสมุทรมาลาโยซึ่งสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันและก่อให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน มีการพัฒนางานจักสานเตยปาหนันในรูปแบบต่าง ๆ ปัจจุบันมีการต่อยอดภูมิปัญญาหัตถกรรมเตยปาหนันโดยการผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในเชิงพาณิชย์ สำหรับผลิตภัณฑ์จักสานเตยปาหนัน

ในแต่ละพื้นที่มีวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตยทั้งในแง่ความเหมือน ความแตกต่าง อีกทั้งแต่ละพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตบางประการที่มีวิถีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันจนแต่ละพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ สามารถสร้างวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์จากต้นเตยของตนเองซึ่งถือเป็นทรัพยากรต้นน้ำของตนเองได้อย่างลงตัว

- **มิติต้านความเชื่อ** มีการใช้ผลของต้นเตยตัวเมียสามารถทำเป็นพวงมาลัยในวันธรรมดาศึกษาโดยเฉพาะในฮาวาย พวงมาลัยเตย หรือ hala leis ในภาษาฮาวาย สามารถสื่อทั้งความโชคดีและโชคร้ายขึ้นอยู่กับโอกาสในการใช้ ในเอเชียใต้โดยอินเดียมีความเชื่อว่าการที่ได้กลิ่นใบเตยจะทำให้ร่างกายแข็งแรง ในวันธรรมดาศึกษาของคนไทยอิสลาม พบว่าผู้คนในชุมชนดูหุนในอดีตมีความเชื่อและมีความผูกพันกับเตยปาหนันมานานโดยนำเตยปาหนันมาใช้ในพิธีกรรม โดยการนำเส้นตอกเตยปาหนันสีธรรมชาติที่มีความกว้างขนาดเล็กไม่เกิน 0.5 ซม. มาใช้ในผูกข้อมือเพื่อรับขวัญเพื่อเป็นสิริมงคล หากมีเด็กในหมู่บ้านเจ็บป่วยก็จะมีการทำพิธีโดยการนำเส้นตอกเตยปาหนันมาผูกเป็นปมเป็นช่วง ๆ แล้วนำมาคล้องคอซึ่งเป็นความเชื่อให้บุคคลนั้นหายป่วยจากโรค เป็นต้น

2) **เตยกับระบบนิเวศ** เป็นความสัมพันธ์เตยกับระบบนิเวศในมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย

- **มิติต้านความสัมพันธ์กับพื้นที่ชายฝั่ง** ต้นเตยเป็นพืชที่ทนแล้ง และสามารถทนกับสภาพอากาศที่มีละอองเกลือบริเวณชายฝั่ง นอกจากนี้ระบบรากของต้นเตย ซึ่งเตยมีรากอากาศที่แข็งแรง หยั่งลึกในดินทรายที่อ่อนนุ่ม แต่ก็มีความสามารถในการป้องกันตลิ่งจากการกัดเซาะและช่วยเพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำของดิน การกัดเซาะของชายหาดมีสาเหตุหลักมาจากการขาดพืชพรรณในบริเวณชายฝั่งทะเล ซึ่งต้นเตยเป็นพืชชนิดหนึ่งที่จะทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันลมและลดผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง

- **มิติต้านความสัมพันธ์ด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างเตยกับสัตว์ในระบบนิเวศ** ต้นเตยเป็นที่อยู่อาศัยและที่หลบภัยของสัตว์ต่าง เช่น นกขนาดเล็ก ผลเตยเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ต่างๆ เศษที่เหลือจากการกัดกินของนกกินเมล็ดก็เป็นส่วนหนึ่งในการแพร่พันธุ์ของต้นเตย ผลเตยเมื่อสุกแก่จัดก็จะร่วงหล่นบนพื้นดิน เมล็ดเตยจากผลของเตยมักจะถูกเคลื่อนย้ายไปยังที่ต่างๆ โดยสัตว์ เช่น ปู การส่งผลให้ต้นเตยสามารถขยายพื้นที่ในการเจริญเติบโต ในพื้นที่ของบ้านดูหุนก็เช่นเดียวกัน หากมีการสังเกตบนต้นเตยขนาดพอพันธุ์แม่พันธุ์บางต้นจะมีนกพื้นถิ่นขนาดเล็กมาทำรัง เชื่อว่าการ

ทำรังบนต้นเตยสามารถช่วยป้องกันการทำอันตรายจากสัตว์ร้ายได้ เนื่องจากรังนกถูกปกคลุมด้วยใบเตยปาหนันที่มีหนาม เป็นต้น

3) มนุษย์กับมนุษย์

- มิติวิถีวัฒนธรรม

แรกเกิด มีการใช้เตยทำเป็นสิ่งของต่างๆ เพื่อการใช้งานในชีวิตประจำวันตั้งแต่ของใช้สำหรับเด็กทารก เช่น เสื้อ ในวิถีดั้งเดิมของชาวชาวมัวในแถบแปซิฟิกมีการนำเด็กทารกให้นอนห่มผ้าบนเสื้อที่สานด้วยเตย ผู้เป็นแม่นิยมสานเตยด้วยเส้นที่เล็กละเอียด วัฒนธรรมเตยปาหนันในฝั่งอันดามันของไทยรวมทั้งบ้านดุกุนในยูคอดีก็มีการนำเสื้อมาใช้แทนเบาะรองนอนสำหรับเด็กทารก เสื้อสำหรับรองไว้ใต้เปลเด็ก โดยมากมักผลิตในขนาดที่เล็กกว่าเสื้อรองนั่งหรือรองนอนทั่วไป เช่น ขนาด 60 X 120 เซนติเมตร บางครั้งมีการสานด้วยลวดลายที่มีความเฉพาะ เช่น การสานให้ตาห่างเพื่อคายและลดความชื้นจากการใช้งาน และหากสกปรกจากการใช้งาน เสื้อเตยก็สามารถทำความสะอาด นำไปตากแดด และนำมาใช้ต่อได้ สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความใส่ใจของผู้เป็นแม่หรือคนในครอบครัวที่มีต่อลูกหลานที่เกิดขึ้นใหม่

แต่งงาน แถบแปซิฟิกบางพื้นที่ในอดีตให้ความสำคัญกับการใช้เสื้อในพิธีแต่งงาน มีการมอบเสื้อเตยชั้นดีที่มีการสานอย่างละเอียดเป็นของขวัญ และส่งมอบเสื้อเตยต่อเป็นมรดกจากรุ่นสู่รุ่น เสื้อเตยมีคุณค่าสามารถแทนสกุลเงินในอดีต มีคุณค่าเหมือนเป็นสิ่งที่ใช้ชีวิตโดยมีการให้ค่าด้วยการตั้งชื่อให้เสื้อด้วยเช่นกันอันสื่อถึงความเคารพต่อวัตถุทางวัฒนธรรม ในพิธีแต่งงานตามวิถีอิสลามในฝั่งทะเลอันดามันให้ความสำคัญกับการสานเสื้อสำหรับใช้ในพิธี มีการเสื้อที่มีลวดลายที่มาจากธรรมชาติในรูปแบบผสมผสานลวดลายและสานอย่างประณีต มีการเพิ่มเทคนิคในการตกแต่งโดยใช้ผ้าสีต่าง ๆ โดยมากมักใช้สีแดง ขนาดความกว้างประมาณ 1 นิ้ว เย็บริมขอบทั้ง 4 ด้าน บางครั้งในอดีตมีการใช้เสื้อเป็นสินสอดแทนเงินตราด้วยเช่นกัน การนำเสื้อมาปูรองนั่งสำหรับการต้อนรับแขกในงานถือเป็นการต้อนรับ การให้เกียรติผู้มาเยือน สะท้อนให้เห็นการอยู่ร่วมกันและสร้างสัมพันธ์ในสังคม ดังนั้น เสื้อเตยจึงมีอิทธิพลต่อพิธีกรรมที่สำคัญอย่างพิธีแต่งงาน การให้ความสำคัญในการผลิตอย่างประณีต การวิถีการใช้เสื้อเพื่อเชื่อมโยงกับผู้คนในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรม

ละหมาด ในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในกลุ่มชนอิสลามรวมทั้งผู้คนในชุมชนดุกุนมีการใช้เสื้อสำหรับปูนั่งเป็นที่นั่งรองละหมาด แม้บริบทการใช้เสื้อเตยสำหรับรองละหมาดจะถูกเปลี่ยนมาใช้ผ้า หรือพรมขนาดพกพาแทนเนื่องจากวิถีใหม่ก็ตาม แต่ก็มีผู้คนบางส่วนโดยเฉพาะในชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการใช้เสื้อเตยซึ่งเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมในวิถีมุสลิม

ตาย มีการนำเสื้อมาใช้ในพิธีอาบน้ำศพ ในพื้นที่ฝั่งอันดามันรวมทั้งบ้านดุกุนมีการนำสาดหรือเสื้อเตยในพิธีศพ วัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนอิสลามในชุมชนดุกุน

ถือว่าความตายเป็นเรื่องของความปกติที่ถูกกำหนดไว้แล้ว การเตรียมตัวหรือการเตรียมบางสิ่งบางอย่างไว้ก่อนตายเพื่อไม่ให้เป็นการระงับผู้อื่นจึงไม่เป็นเรื่องแปลก ช่างสานมีการสานเสื้อด้วยลายหนึ่งซึ่งเป็นลายขัดแบบธรรมดาอันเป็นเทคนิคพื้นฐานและเรียบง่ายที่สุดสำหรับตนเองไว้ใช้รอนั่งรอนอนในชีวิตประจำวัน และเมื่อความตายมาเยือนเสื้อที่สานเก็บไว้ด้วยเส้นดกที่ไม่ยอมสีก็จะถูกนำมาใช้ประโยชน์ ในพิธีกรรมก่อนนำร่างผู้ตายที่ห่อด้วยผ้าขาวมีการรองด้วยเสื้อเตยก่อนนำไปฝังที่กุโบร์ หรือสุสานตามหลักของศาสนา สะท้อนให้เห็นว่าเสื้อเตยที่สานด้วยเส้นดกที่ไม่ผ่านการย้อมสีมาใช้ในการรองศพผู้ตาย เปรียบเสมือนการให้เกียรติ การให้ความเคารพ ความนอบน้อม และความบริสุทธิ์ นอกจากนี้เสื้อเตยมิได้ถูกนำไปฝังพร้อมร่างผู้ตาย แต่จะมีการนำกลับและนำมาใช้อีกครั้งเพื่อประโยชน์เชิงสังคม หรือแม้กระทั่งเป็นตัวแทนที่สื่อถึงความผูกพันระหว่างผู้ตายกับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ในชุมชนอีกด้วย

- **มิตินการเรียนรู้และการสืบทอดวัฒนธรรม** ศิลปะหัตถกรรมเตยไม่ว่าจะพื้นที่ใด ศิลปะนี้ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้จากแม่ รวมทั้งครูซึ่งจะสอนรูปแบบและเทคนิคที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ในชุมชนดุนทุนก็เช่นเดียวกันหัตถกรรมจากสานเตยปาหนันมีการสืบทอดเรื่อยมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมากจะเป็นการสืบทอดจากแม่สู่ลูกตั้งแต่วัยเด็ก สะท้อนให้เห็นว่าเตยสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

- **มิตินการแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรม** ในพื้นที่แปซิฟิกอย่างวัฒนธรรมชาวมัวมีการมอบ เสื้อชั้นดีที่สานจากเตย (ie toga) ให้กับครอบครัวผู้ตายเป็นของที่ระลึก โดยครอบครัวผู้ตายก็จะมีกรมอบอาหารเป็นการตอบแทน การแลกเปลี่ยนรูปแบบนี้ถือเป็นการแสดงความเคารพซึ่งกันและกันซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ใช้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ขณะเดียวกันในวัฒนธรรมฮาวายมีการนำหัตถกรรมจากเตยมาแลกกับอาหาร และเครื่องใช้ต่างๆ ที่ร้านค้า แทนการใช้เงินตราในยุคต้นปี ค.ศ. 1900 ในส่วนชุมชนบ้านดุนทุนมีการแลกเปลี่ยนหัตถกรรมเตยปาหนันคือ “กำแปด” หรือ “ขมุกยา” ภาชนะบรรจุใบจาก และยาเส้นซึ่งเป็นของใช้ในชุมชนของผู้ชาย แลกกับผ้าปาเต๊ะ ผ้าโสร่ง ของพ่อค้าชาวอินโดนีเซียในอดีตเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นของแลกเปลี่ยนแทนเงินตราเพื่อนำไปจำหน่ายต่อ สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมเตยมิใช่เพียงแค่การใช้ในชีวิตประจำวัน แต่วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันสามารถสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่กับผู้คนต่างถิ่นที่มีวัฒนธรรมเดียวกันด้วยเช่นกัน

แผนภาพที่ 30 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะผู้นำทรัพยากรคนไปใช้ในการสร้างภูมิปัญญา จนเกิดเป็นวัฒนธรรมล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

5.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์ และสังเคราะห์วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ และเป็นแนวทางการสร้างสรรค์

จากการที่ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลผลการศึกษาวัดตุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมจาก จากเอกสารต่างๆ และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ จากช่องทางออนไลน์ ทั้งจากรายงานการวิจัย บทความเชิงวิชาการ และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้มีการนำเครื่องมือวิจัยในรูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปใช้เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในกลุ่มประชากร สรุปผลดังนี้

1) **วิถีป้าหนั้นในความสัมพันธ์ด้านสังคม และวัฒนธรรม** วิถีป้าหนั้นหรือวิถีแห่งคนไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ใดก็ตามได้ถูกสร้างขึ้นจากการที่มนุษย์นำดินคนซึ่งถือเป็นพืชพื้นถิ่นในแถบชายฝั่งมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การบริโภคเพื่อการดำรงชีพและยารักษาโรค การใช้สำหรับเดินทางในมหาสมุทร การประยุกต์เป็นของใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ในพิธีการต่าง ๆ เป็นต้น จนสามารถสร้างภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาอย่างยาวนาน วิถีป้าหนั้นทำให้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับคน และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ในอีกหลาย ๆ ด้าน

ถึงแม้ว่าแต่พื้นที่โดยเฉพาะแถบแปซิฟิกกับชายฝั่งตะวันตกของไทยซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมคนเช่นเดียวกันจะระยะห่างกันมากนับหมื่นกิโลเมตร แต่ก็มีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืชสกุลคน อีกทั้งยังมีวัฒนธรรมบางอย่างที่มีทั้งความเหมือนและความ

แตกต่างกัน รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเปลี่ยนทางสังคม และวัฒนธรรมล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีแห่ง
 เติย

ในส่วนของพื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน สามารถสรุปวิถีพาหนะในความสัมพันธ์ด้านสังคม
 และวัฒนธรรม ดังนี้

- **ต้นเตยกับความสัมพันธ์ด้านปัจจัย 4** ถึงแม้ว่าต้นเตยอาจจะไม่
 ทรัพยากรหลักสำหรับปัจจัย 4 แต่ชุมชนดุกุนสามารถสร้างวิถี และวัฒนธรรมเกี่ยวกับเตยมาอย่าง
 ยาวนานนับ 100 ปี โดยมีการผลิตหัตถกรรมเป็นของใช้เพื่อดำรงชีวิต และใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น
 การใช้เสื่อเป็นที่รองนอนแทนเบาะนอนสำหรับเด็กทารกในอดีต การใช้เสื่อสำหรับปูรองนั่งและรอง
 นอน และใช้เป็นที่รองสิ่งของสำหรับใช้ประโยชน์ต่างๆ เช่น การตากอาหาร มีการสานเป็น “จง” ซึ่ง
 เป็นภาษาถิ่นหมายถึงกระเชอซึ่งเป็นภาชนะบรรจุข้าวเปลือกในอดีต

- **หัตถกรรมจักสานบ่งบอกเรื่องราวแห่งวิถีชีวิต** งานจักสานเตยพาหนะ
 ของชุมชนไม่เพียงแต่รักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ แต่ยังเป็นการบอกเล่าถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม
 ของชาวมุสลิมในชุมชนในมิติต่าง ๆ ทั้งรูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตที่ส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน วิถีที่
 เกี่ยวข้องกับศานาอิสลามซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินชีวิต

- **จุดเด่นของชุมชน** ในอดีตผู้คนดุกุนมีความสัมพันธ์แบบพี่น้อง มีความ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้คนภายในชุมชน ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงรักษา
 ขนบธรรมเนียมนี้ โดยยึดหลักแนวทางของศาสนา ผู้คนในชุมชนจะมีการช่วยเหลือ และร่วมมือกัน
 อย่างดี ทั้งในรูปแบบการช่วยแรงงาน และการสนับสนุนด้วยเงิน นอกจากนี้หัตถกรรมเตยพาหนะก็
 ถือเป็นจุดเด่นของชุมชนที่สามารถดึงดูดคนภายนอกได้

- **จุดด้อย และปัญหาของชุมชน** เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น
 เทคโนโลยีทันสมัยในยุคดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชน ส่งผลเสียต่อการเรียนและการใช้ชีวิต รวมทั้ง
 ภัยคุกคามจากภายนอกส่งผลให้มีปัญหาด้านยาเสพติดแต่ไม่ถือว่ารุนแรงมากนัก ดังนั้น การส่งเสริม
 ให้มีการเรียนการสอนในมัธยมก็ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการลดการระบาดของยาเสพติดในชุมชน เป็น
 ต้น

- **ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน** ในอดีตชุมชนดุกุนถือว่ามีความสัมพันธ์
 ที่ดีโดยมีใกล้ชิดแบบระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันเนื่องจาก
 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยีที่ทันสมัย และเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อค่าครองชีพ จากการใช้ชีวิต
 ที่เคยเรียบง่าย ใช้สอยแบบประหยัดก็เริ่มเปลี่ยนไปบ้าง ส่งผลให้พฤติกรรมของผู้คนเริ่มปรับเปลี่ยน
 ในการดำรงชีวิตแต่การช่วยเหลือกันภายในชุมชนก็ยังคงมีอยู่ นอกจากนี้ในปัจจุบันผู้คนในชุมชนมี
 ความเป็นปัจเจกมากขึ้น เช่น การเปลี่ยนเป็นครอบครัวขนาดเล็ก การใช้ชีวิตแบบส่วนตัว ที่คล้ายกับ

สังคมเมือง ส่งผลให้เกิดความห่างเหินจากสังคมในชุมชน ในส่วนช่างसानเตยพาหนั้นกับผู้อื่นๆ ในชุมชนถือว่ามีความสัมพันธ์กันดี มีการเกื้อกูล และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

- **แนวทางการดำเนินชีวิตของช่างจักสาน และคนรุ่นใหม่** ช่างสานสมัยก่อนมีการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ใช้สอยตามที่มี แทบไม่มีการเดินทางเหมือนปัจจุบันจึงสามารถใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้ คนในชุมชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันมีวิถีที่เปลี่ยนไป มีสิ่งเร้าต่างๆ ไม่ว่าจะเทคโนโลยี และการใช้ชีวิตที่เร็วขึ้น อาชีพจักสานอาจไม่เหมาะกับคนรุ่นใหม่ ประกอบกับงานจักสานอาจไม่ตอบสนองกับความต้องการของคนรุ่นใหม่มากนักซึ่งจำเป็นต้องหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานหัตถกรรมและการสร้างคุณค่าให้เกิดเป็นความภาคภูมิใจ

- **งานหัตถกรรมจักสานกับตัวแทนแห่งคุณค่าทางใจ** งานหัตถกรรมเตย เช่น เสื้อที่ผ่านการรองศพผู้ตายถือเป็นวัตถุวัฒนธรรมที่สามารถสร้างความผูกพันระหว่างบุคคลที่ตายแล้วกับลูกหลาน ญาติพี่น้องได้

- **ความภาคภูมิใจ และรู้สึกมีความสุขจากการทำงานหัตถกรรมจักสาน** ช่างสานเตยที่มีความรักและใส่ใจต่อการทำงานหัตถกรรมล้วนมีความภาคภูมิใจ และรู้สึกมีความสุขจากการทำงานหัตถกรรมจักสานของตนเอง ส่งผลให้เกิดการเห็นคุณค่าของงานที่ทำ และส่งผลต่อเนื่องให้ช่างสานมีความรับผิดชอบ มีความอดทน มีความประณีต และละเอียดอ่อนที่ถ่ายทอดสู่งานหัตถกรรมด้วยความสุข

- **เส้นตอกเตยกับความเชื่อ** ในอดีตมีการใช้เส้นตอกเตยเป็นวัตถุวัฒนธรรมในการสร้างขวัญและกำลังใจ นอกจากนี้มีการใช้เส้นตอกเตยซึ่งถือเป็นวัตถุวัฒนธรรมในเชิงความเชื่อเพื่อการรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้คนและเด็ก ๆ ในหมู่บ้านในอดีตด้วยเช่นกัน การหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยก่อให้เกิดกำลังใจในการใช้ชีวิต แม้ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับเตยดังกล่าวกำลังหายไปจากชุมชนตามกาลเวลาเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิทยาการทางการแพทย์ที่ทันสมัย แต่เรื่องราวเหล่านี้ก็เป็นวิถีของชุมชนโดยเฉพาะผู้คนในอดีตที่เห็นคุณค่า และสร้างกำลังใจในการใช้ชีวิตอยู่ตลอดมา

- **ความเชื่ออื่น ๆ ของชุมชนในอดีต** นอกเหนือจากการใช้เตยเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงในด้านความเชื่อ ในอดีต ซึ่งในสมัยครั้งที่บรรพบุรุษของชาวดุหนุนอพยพมาอาศัยในชุมชนในระยะแรกๆ สภาพภูมิประเทศในชุมชนมีสภาพเป็นป่า อีกทั้งมีสัตว์ที่ดุร้ายอยู่จำนวนมาก ชุมชนมีความเชื่อเกี่ยวกับ “ตายายเสือ” ซึ่งเปรียบเสมือนผู้คุ้มครองดูแลปกป้องรักษาผู้คน สัตว์เลี้ยง และทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงไว้ใช้งานในชุมชน คนอิสลามในพื้นที่ยุคนั้นเคยมีพิธีการต่าง ๆ ในการบูชา “ตายายเสือ” โดยสามารถสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในยุคนั้น แต่ปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวลบล้างหายไปจากชุมชน แต่ก็ยังคงเป็นเรื่องราวในอดีตสำหรับผู้คนยุคเก่าบางคนที่ยังคงมีความทรงจำในเรื่องราวเหล่านี้

- **การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับเครือข่ายภายนอก** ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างทั้งในระดับหน่วยงาน องค์กร กับหมู่บ้านส่งผลให้เกิดแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถือเป็นประโยชน์ในการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งการพัฒนาด้านการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน และงานหัตถกรรมซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และเศรษฐกิจของผู้คนในชุมชนได้มากขึ้น

2) **วิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ** ต้นตอ นอกจากจะเป็นพืชพื้นถิ่นที่นำมาใช้งานในวิถีชีวิตแล้ว นับตั้งแต่อดีตได้มีการแปรรูปเตยในรูปแบบงานหัตถกรรมจักสานเป็นผลงานต่าง สำหรับเป็นสิ่งของแลกเปลี่ยน และจำหน่ายในเชิงพาณิชย์มาจวบปัจจุบัน ในส่วนของพื้นที่ชุมชนบ้านดุกุน สามารถสรุปวิถีปาหนันในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

- **จุดแข็งของงานหัตถกรรมจักสานในชุมชน** งานหัตถกรรมเตยปาหนันทำให้ชุมชนมีรายได้ การใช้หัตถกรรมกรรมเป็นตัวเชื่อมโยงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การสร้างเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน นอกจากจะเสริมสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชนแล้วยังทำให้เกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

- **จุดอ่อนของงานหัตถกรรมจักสานในชุมชน** เนื่องจากงานหัตถกรรมเตยปาหนันมีกระบวนการผลิตที่ใช้เวลานาน โดยเฉพาะในกระบวนการเตรียมเส้นใยหรือเส้นตอกก่อนการจักสาน ส่งผลให้การผลิตที่ได้จำนวนน้อยในเวลาจำกัด การแข่งขันเชิงตลาดในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะตลาดสินค้าหัตถกรรมที่มีลักษณะเส้นใยที่คล้ายกัน เช่น กระจูด ซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่า การเตรียมเส้นใยของกระจูดใช้กระบวนการที่น้อยกว่า จึงอาจเป็นทางเลือกแก่ผู้ซื้อที่ต้องการผลผลิตที่ต้นทุนต่ำกว่า นอกจากนี้หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนเปรียบเสมือนต้นทุนในการผลิตสินค้าให้กับผู้อื่นจึงจำเป็นต้องมีการตั้งราคาสมเหตุสมผลเพื่อให้หัตถกรรมของชุมชนอยู่รอดและขับเคลื่อนต่อไปได้

- **บริบทของเศรษฐกิจที่เปลี่ยนตามยุคสมัย** ถึงแม้ปัจจุบันบริบทของหัตถกรรมเตยปาหนันในชุมชนเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคม และเศรษฐกิจยุคใหม่ทำให้หัตถกรรมเตยได้รับผลกระทบบ้าง ผู้คนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่ค่อยสนใจเนื่องจากงานหัตถกรรมจำเป็นต้องเวลาและความอดทนในการทำงาน หากมีการส่งเสริมให้กิจกรรมเตยปาหนันขยายวงกว้าง การเปิดโอกาสให้กับผู้คนอื่นๆ ในชุมชนมีส่วนร่วมด้วยวิธีการใหม่ ๆ เช่นนวัตกรรมที่ได้ยึดติดกับการพัฒนาเพียงแค่การอนุรักษ์ หรือการสืบสาน แต่การสร้างวิถีวัฒนธรรมเตยในเชิงสร้างสรรค์จากการต่อยอดหัตถกรรมให้เกิดคุณค่าในรูปแบบใหม่ ถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาเสพติด การว่างงาน การย้ายไปทำงานนอกท้องถิ่น นอกจากนี้การหาวิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนารูปแบบหัตถกรรม และช่องทางส่งเสริมการตลาดงานหัตถกรรม จะเป็นการสร้างวิถีแนวใหม่ในการขับเคลื่อนหัตถกรรมปาหนันได้มากขึ้น

- **แนวทางการสร้างระบบหัตถกรรมเชิงเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคม** การทำหัตถกรรมจักสานสามารถเพิ่มโอกาสให้กับผู้คนในชุมชนได้ด้วยการส่งเสริมผู้ด้อยโอกาสผู้ยากไร้ ได้สร้างอาชีพมากขึ้น ช่างสานบางคนเป็นผู้ด้อยโอกาส การต่อยอดงานหัตถกรรมเชิงเศรษฐกิจทำให้ผู้คนเหล่านี้มีรายได้ต่อเนื่อง ถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมในชุมชนน่าอยู่มากขึ้นซึ่งได้ประโยชน์ทั้งหมู่บ้าน นอกจากนี้หากการทำหัตถกรรมเตยปาหนันมีการสร้างระบบที่สามารถสร้างรายได้ที่กระจายได้อย่างทั่วถึง ย่อมเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจที่ดีของชุมชนซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้คนในชุมชนไม่ต้องออกนอกพื้นที่ สามารถรายได้แก่ตนเองและเจือจุนครอบครัว

- **แนวทางการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ** การพัฒนาให้ดีขึ้นควรมีการส่งเสริมให้หัตถกรรมเตยของชุมชนสามารถก้าวไปสู่ระดับสากล ถึงแม้ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับหัตถกรรมมากนัก หากหัตถกรรมเตยปาหนันสามารถหาแนวทางในการสร้างให้เกิดรายได้ สร้างโอกาสใหม่ ๆ แก่ผู้คนที่หลากหลายซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องป็นช่างจักสาน โดยทำให้ผู้คนที่มีส่วนได้ส่วนเสียมีรายได้ที่เพียงพอกับการใช้ชีวิตภายใต้วิถีมุสลิมซึ่งเป็นแนวทางหลักของหลักดำเนินชีวิตของผู้คนก็จะเป็นการดึงดูดให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนมีแนวคิดที่จะพัฒนาต่อ มีการส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีบทบาทในการหาวิธีการที่ทันสมัยมาพัฒนา ปรับปรุง ต่อยอดหัตถกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพื่อก้าวไปสู่ระดับสากลอย่างมีคุณค่ามากขึ้น

3) วิถีป้าหนันในความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม

- **การสร้างความตระหนักของผู้คนในชุมชนระหว่างการใช้ทรัพยากรเตยกับสิ่งแวดล้อม** โดยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรเตยในการประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ สำหรับชุมชน โดยผู้คนในชุมชนได้หันมาใช้สินค้าที่ผลิตจากสมาชิกในชุมชน และปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- **กลยุทธ์ในการตัดเตยและการดูแลรักษาทรัพยากรเตย** การสร้างความเข้าใจในการตัดเตยปาหนัน การตัดเตยที่สอดคล้องกับการผลิต ถือเป็นแนวทางสำคัญในวิถีของช่างสาน

- **การใช้ทรัพยากรเตยปัจจุบันกับแผนรองรับการใช้ทรัพยากรเตย** เตยปาหนันพื้นที่อาจไม่เพียงพอ โดยมากอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านอื่น แต่อยู่ภายใต้ตำบลเดียวกัน ดังนั้นการคำนึงถึงกระบวนการผลิตที่ไม่ใช้วัตถุดิบอย่างฟุ่มเฟือยช่วยให้เกิดแนวทางในการใช้ทรัพยากรทั้งในปัจจุบันและส่งผลต่ออนาคต

- **การปลูกเตยทดแทน** พื้นที่เตยของชุมชนดูเหมือนมีค่อนข้างน้อย แต่ก็มีการปลูกทดแทนบ้าง อย่างไรก็ตามการหาพื้นที่ปลูกทดแทนทำให้เกิดวิถีการใช้ทรัพยากรอย่างมีระบบ และสามารถรองรับความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องในกระบวนการผลิตของชุมชนได้มากขึ้น

- การเจริญเติบโตเป็นกลุ่มของเตยปาหนันกับความสัมพันธ์ในการใช้งาน **งานหัตถกรรม** ต้นเตยมีลักษณะการเติบโตเป็นกลุ่ม ๆ โดยแต่ละกลุ่มจะมีกอหลายๆ กอขึ้นรวมกัน ต้นเตยที่เจริญเติบโตเป็นกอเป็นกลุ่มใหญ่มีการพึ่งพาที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตที่ดีกว่าต้นเตยที่เจริญเติบโตเพียงกอเดียว อีกทั้งต้นเตยที่เติบโตในลักษณะที่เป็นกลุ่มก็เป็นเตยที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในงานหัตถกรรมจักสานด้วยเช่นเดียวกัน

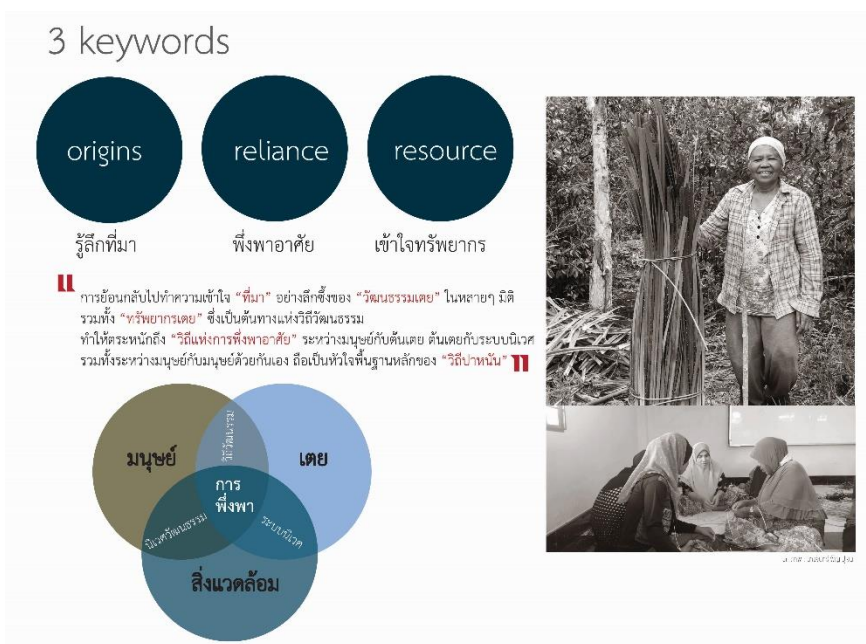
- การเป็นที่พึ่งพาของสัตว์ ต้นเตยปาหนันเป็นที่อาศัยของนกต่างๆ โดยเฉพาะนกท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น นกปลา เข้ามาทำรังในพุ่มของใบในต้นเตยที่มีขนาดใหญ่

- ภัยคุกคามทางธรรมชาติ และผลกระทบอื่นๆ ผลกระทบจากการทิ้งขยะ การเผาขยะในชุมชนทำให้เกิดมลพิษ และยังอาจส่งผลกระทบต่อต้นเตยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติด้วย

- การทำหัตถกรรมที่คำนึงถึงกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตหัตถกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ถือเป็นแนวทางที่ควรได้รับส่งเสริม และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างระบบในการผลิตหัตถกรรมที่มีคุณค่าทั้งในแง่คุณค่าในเชิงมรดกทางวัฒนธรรม และเชิงสิ่งแวดล้อม

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสังเคราะห์ได้ว่า การย้อนกลับไปทำความเข้าใจ “ที่มา” อย่างลึกซึ้งของวัฒนธรรมเตยในหลาย ๆ มิติ รวมทั้ง “ทรัพยากรเตย” ซึ่งเป็นต้นทางแห่งวัฒนธรรมนี้ทำให้เห็นถึงรูปแบบของ “วิถีแห่งการพึ่งพาอาศัย” (the ways of reliance) ระหว่างมนุษย์กับต้นเตย (humans and pandanus trees ต้นเตยกับระบบนิเวศ (pandanus and the ecosystem) รวมทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (humans and humans) ด้วยกันเอง ถือเป็นหลักพื้นฐานสำคัญของ “วิถีปาหนัน” โดยสามารถสรุปเป็น Keywords 3 คำ คือ

“origins” รู้ลึกที่มา “reliance” พึ่งพาอาศัย “resource” เข้าใจทรัพยากร

แผนภาพที่ 31 แสดงคำสำคัญ (keywords) รูปแบบของ “วิถีแห่งการพึ่งพาอาศัย” ของวิถีปাহันัน (แผนภาพโดย สราวุธ กลินสุวรรณ, กรกฎาคม 2565)

5.1.3 สรุปผลการจัดทำโครงการสร้างสรรค์ “สาตปাহันัน สาตสร้างสรรค์”

ซึ่งแนวคิดหลัก (core concept) “พึ่งพา – ปาหันัน” มีที่มาจาก “สาต” (ภาษาท้องถิ่นภาคใต้) หรือ “เสื่อ” จักสานเตยปาหันัน สื่อนี้ยะแห่ง “การพึ่งพาอาศัย” ที่มีวัฒนธรรมการใช้ตั้งแต่แรกเกิด แต่งงาน จวบวันที่ละชีวิตจากโลก (birth – bride – bury) รวมทั้งการใช้ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน โดยจัดทำเป็นโปรแกรมสร้างสรรค์เกี่ยวกับวิถีปাহันันในเชิงนวัตกรรมด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ 9 กิจกรรม “โปรแกรม สาต 9 ผืน” ที่ครอบคลุม 3 เสาหลักภายใต้แนวคิดภาพรวมการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ทั้งในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สรุปผลดังนี้

สาตผืนที่ 1 : สร้างสรรค์ความตระหนักเชิงทรัพยากร ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการสำรวจทรัพยากรเตยร่วมกับช่างสาน ผู้คนในชุมชน และเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรเตยที่ควรมีการใช้อย่างคุ้มค่า ด้วยวิธีการตัดเตยที่ให้ความสำคัญกับการตัดเพื่อให้ต้นเตยแตกหน่อใหม่เพื่อให้เกิดการใช้แบบหมุนเวียน การตัดเฉพาะความต้องการในปริมาณการใช้งานเป็นภูมิปัญญาที่ช่างสานได้รับการปลูกฝังมาตลอด อย่างไรก็ตามการสำรวจทรัพยากรเตยด้วยใช้เครื่องมือดิจิทัล คือ แอปพลิเคชัน (Application) “Ling” ที่ใช้คำนวณพื้นที่ทางการเกษตรมา

ประยุกต์ใช้ในการสำรวจช่วยให้เห็นมุมมองในภาพรวมของพื้นที่สำรวจ โดยสามารถประมาณการปริมาณของต้นเตยที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากนี้การแบ่งปันความรู้ของช่างसान และการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้วิจัยรวมทั้งผู้ร่วมกิจกรรม เช่น การปลูกเตยทดแทนโดยปลูกแซมในพื้นที่เกษตร การสร้างโอกาสในการสร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิถีป้าหนันแบบใหม่ ๆ เช่น การเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบและจำหน่ายวัตถุดิบ การให้ความสนใจกับใบเตยที่เหลือจากการตัดและใช้งานไม่ได้ในงานจักสานมาพัฒนาต่อ เป็นต้น ทำให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีเตยได้เช่นกัน

ลาดฝืนที่ 2 : สร้างสรรค์อัตลักษณ์ ชุมชนคุดุนซึ่งได้รับการขนานนามว่า “คุดุนเมืองสวยแห่งเขาเจ็ดยอด” สามารถนำภูมิทัศน์ของชุมชนมาประยุกต์ในการออกแบบลวดลายในงานหัตถกรรมในรูปแบบที่เรียบง่ายและเป็นสากลได้ การทำงานสร้างสรรค์นี้มีเพียงแค่นี้เพื่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์เท่านั้น แต่การจัดกิจกรรมยังช่วยส่งเสริมให้ช่างसानได้ใช้การสร้างจินตนาการในการออกแบบ การใช้ความคิดของตนเองในการพัฒนาผลงานและแก้ไขปัญหาระหว่างการทำงาน

ลาดฝืนที่ 3 : สร้างสรรค์เชิงสังคม และวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมการสานสานเตยหรือเสื่อเตยสำหรับบริจาคสมัยสภายในชุมชน ถือเป็นกรฟื้นฟูวิถีการใช้เสื่อเตยสำหรับการใช้ในศาสนิก เช่น การเป็นที่ใช้รองในการละหมาด ทำให้ผู้คนในชุมชนรวมทั้งเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของวิถีเตยในอดีต และควรอนุรักษ์และสานต่อ การจัดกิจกรรมครั้งนี้ยังบ่งชี้ถึงพลังของสตรีที่เป็นช่างसानในการสร้างบทบาทผ่านวิถีภูมิปัญญาที่มากขึ้น อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนระหว่างช่างसानกับผู้คนอื่นๆ ผู้คนให้ความสำคัญกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น เยาวชนบางคนที่ไม่เคยทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมการใช้เสื่อก็ช่วยเสริมสร้างความรู้เชิงวิถีผ่านการนำผลงานไปใช้งานจริงมากขึ้นอีกด้วย

ลาดฝืนที่ 4 : สร้างสรรค์เชิงวิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม มีการจัดกิจกรรมการทดสอบเชื้อราในเส้นตอกเตยซึ่งเป็นวัตถุดิบในงานหัตถกรรมผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานนวัตกรรมภาครัฐ ทำให้ชุมชนทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเชิงลึกของเชื้อราที่สามารถเกิดขึ้นได้ในงานหัตถกรรม ผลที่สอบที่ชี้ให้เห็นว่าในเส้นตอกเตยสามารถเกิดเชื้อราได้หลายประเภท และเมื่อมีการให้ความรู้กับชุมชนเพิ่มเติมในประเด็นนี้ทำให้ชุมชนเกิดความระวังเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจขึ้นกับงานหัตถกรรมมากขึ้น ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีภูมิปัญญาในการป้องกันการเกิดเชื้อราในผลงาน อย่างไรก็ตามในบางครั้งการพัฒนา นวัตกรรมอาจเป็นเรื่องไกลตัวสำหรับงานหัตถกรรมของชุมชน แต่การส่งเสริมการพัฒนา

นวัตกรรมผ่านการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนกับหน่วยงานทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงการใช้บริการ ด้านนวัตกรรมมากขึ้นอีกด้วย

สตาด์พื้นที่ 5 : สร้างสรรค์เชิงสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมทำให้ชุมชนได้รับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมและนำไปใช้การพัฒนาหัตถกรรมของชุมชนได้ โดยได้รับการรับจากในระดับ G ทองแดง นอกจากนี้แนวคิด BCG model โดยเฉพาะในด้าน Circular Economy ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนให้เกิดความคุ้มค่า ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากเส้นตอกเตยปาหนันด้วยเช่นกัน จนสามารถนำมาพัฒนาเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบกระดาษเตยปาหนันได้ ซึ่งทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อีกทั้งการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมยังสามารถสร้างงานหัตถกรรมให้เกิดมูลค่าเพิ่มและมีคุณค่ามากขึ้นด้วยเช่นกันอย่างไรก็ตามการพัฒนาหัตถกรรมที่ยั่งยืนอย่างน้อยในแนวคิดคือการมีรูปแบบการผลิตที่สะอาดซึ่งมีเครื่องมืออยู่แล้วเพื่อใช้ฐานปฏิบัติการของเศรษฐกิจหมุนเวียน หรือ circular economy (Zhan and Walker, 2019)

สตาด์พื้นที่ 6 : สร้างสรรค์เครือข่าย จากการจัดกิจกรรมการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาให้กับชุมชนทั้งในกลุ่มอุตสาหกรรมไลฟ์สไตล์ แฟชั่น และวัสดุสร้างสรรค์ ชุมชนเห็นแนวทางในการสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ผ่านการนำผลงานหัตถกรรมไปต่อยอดในรูปแบบใหม่ การนำเศษวัสดุเหลือใช้จากเศษเส้นตอกเตยปาหนันไปพัฒนาต่อ ทำให้เกิดการสร้างผลงานในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาในโลกปัจจุบัน ชุมชนและผู้ประกอบการให้ความสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้นเพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาด้านการออกแบบ การพัฒนานวัตกรรม และสร้างโอกาสในเชิงการค้าร่วมกัน จะเห็นได้ว่าการทำงานร่วมกันในรูปแบบ collab หรือ collaboration ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างแบรนด์ทำให้เกิดการพัฒนาสินค้าที่มีการออกแบบที่มีความแตกต่างจากเดิม สร้างความแปลกใหม่ที่แฝงด้วยความคิดสร้างสรรค์ และสร้างมูลค่าเพิ่มได้ ขณะเดียวกันการเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันมิใช่เพียงแค่การพัฒนาสินค้าในเชิงนวัตกรรมกรรมร่วมกันเท่านั้น การร่วมมือกันในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของแต่ละแบรนด์ ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่าน platform ในช่องทางออนไลน์ของแต่ละฝ่ายทำให้เกิดการสร้างเนื้อหา เรื่องราวของหัตถกรรม เรื่องราวของชุมชนที่แฝงอยู่ในผลงานสร้างสรรค์ก็สร้างความดึงดูดใจ ซึ่งสามารถสร้างโอกาสต่อในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น

สถิติที่ 7 : สร้างสรรค์ความรู้ การนำภูมิปัญญามาต่อยอดในรูปแบบการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ผ่านการสร้างสรรค์วัสดุใหม่ในรูปแบบกระดาษปาหนัน และแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เชิงวัฒนธรรมจากวัสดุดังกล่าว แล้วนำองค์ความรู้ที่นำมาเผยแพร่แก่ผู้คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นช่างจักสาน เยวชน และคนยุคใหม่ในชุมชน นอกจากนี้เป็นการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรเตยในฐานะต้นทางแห่งภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ยังเป็นการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ผู้คนที่เพิ่มมุมมองใหม่ ๆ ในการพัฒนา เพื่อให้เห็นช่องทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดในเชิงสร้างสรรค์ และสร้างเป็นอาชีพทางเลือกใหม่ๆ ของชุมชนในอนาคตได้ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และสร้างระบบเศรษฐกิจแนวใหม่ของชุมชนได้

สถิติที่ 8 : สร้างสรรค์คุณค่าเพิ่ม การให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าเพิ่มผ่านการสร้างแบรนด์ที่ลดผลกระทบป่าหนันของชุมชนด้วยการสร้าง corporate identity หรือ CI ด้วยการออกแบบและพัฒนาตราสัญลักษณ์ การสร้าง pantone ให้งานที่ลดผลกระทบ การออกแบบลวดลายกราฟิกที่เกี่ยวข้องกับวิถีที่มีอัตลักษณ์

การนำอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนมาต่อยอดโดยสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ การจัดทำสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านการออกแบบโบว์ชัวร์และแผ่น banner เพื่อสร้างการรู้และและเผยแพร่ข้อมูลของชุมชนส่งผลให้การสร้างวิถีปาหนันผ่านการสร้าง corporate identity มีความโดดเด่น มีเรื่องราว และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างมีคุณค่าได้ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการนโยบาย เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม การพัฒนาทุนทางสังคม เป็นต้น โดยรัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนา ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมทักษะ องค์ความรู้ การพัฒนาธุรกิจชุมชน ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาต่อยอดด้านการจัดการบนพื้นฐานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ท้องถิ่นจากคุณค่าไปสู่มูลค่า (อุทิศ ทาหอม, 2564)

สถิติที่ 9 : สร้างสรรค์การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ ปัจจุบันถือได้ว่าการเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างการรับรู้ให้แก่ مردمภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนได้มากขึ้น การสร้างรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram สามารถทำได้ง่าย นอกจากนี้จะเป็นการเผยแพร่ผลกระทบของชุมชน เรื่องราวของชุมชนยังเป็นช่องทางในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจของชุมชน และช่องทางทางการสร้างเครือข่ายสู่การเชื่อมโยงของชุมชนกับผู้อื่นได้อีกด้วย นอกจากนี้การสร้างโอกาสด้วยการไปร่วมกิจกรรมการเสวนากับหน่วยงานต่าง ๆ การไปร่วมนำผลงานไปจัดแสดงในนิทรรศการพิเศษต่างๆ นอกจากจะเป็นการเผยแพร่ข้อมูลผลงานสร้างสรรค์ของชุมชน ยังเป็นการสร้างโอกาสใหม่ในการสร้างเครือข่ายของชุมชนกับผู้ประกอบการและหน่วยงานต่างๆ ในการต่อยอดในการพัฒนานวัตกรรมได้มากขึ้นเช่นเดียวกัน

5.1.4 สรุปผลตัวชี้วัดการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “วิถีปาดานัน” ในครั้งนี้สามารถสร้างผลกระทบ (impact) ในหลายมิติ สรุปผลตัวชี้วัด ได้ดังนี้

1) ตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ

(1) มิติด้านสังคม และวัฒนธรรม

- เพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ผ่านการส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนา หัตถกรรมปาดานันและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนผ่านกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย ช่างสานเตยปาดานัน เยาวชน และคนรุ่นใหม่ในชุมชน รวมอย่างน้อย 30 คน

(2) มิติด้านเศรษฐกิจ

- ผลจากการเชื่อมโยงกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาหัตถกรรมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้น อาทิ ในเดือนสิงหาคม 2565 ชุมชนได้รับการสั่งซื้อสินค้าหัตถกรรมเตยปาดานัน ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น 1 เท่าตัว ประมาณ 500,000 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับเดือนสิงหาคม ในปี 2564 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมงานแสดงสินค้าในโซน Green Production ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม งานแสดงสินค้า OTOP mid year 2022 ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2565

- ในส่วนการพัฒนาวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์ได้รับการสั่งซื้อกระดาษปาดานัน ซึ่งผลิตจากเศษวัสดุเส้นตอกเตยเหลือใช้จำนวน 3 ครั้ง รวม 1,500 บาท ในช่วงเดือนสิงหาคม - ตุลาคม 2565

- การสร้างช่องทางใหม่ ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์หัตถกรรมของชุมชนในรูปแบบ instagram ภายใต้อาชีพของชุมชน ส่งผลให้สินค้าหัตถกรรมเตยปาดานันของชุมชนได้รับคำสั่งซื้อจำนวน 2 ครั้ง ครั้งละประมาณ 1,000 บาท และสามารถเชื่อมโยงให้ผู้สนใจติดต่อกับชุมชนได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม

- การสร้างโอกาสให้ชุมชนร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 กิจกรรม ทำให้ชุมชนเกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

- ผลจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าผ่านการออกแบบและพัฒนาเป็นกระดาษ ส่งผลให้โรงเรียนบ้านหัวหิน นำความรู้จากการฝึกอบรมไปต่อยอดการพัฒนาเป็นโครงการวิทยาศาสตร์ “กระดาษจากเตยปาดานัน” และได้รับรางวัลระดับเหรียญเงิน จากศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จ.ตรัง

2) ตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ

1) มิติด้านสังคม และวัฒนธรรม

- ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของวิถีป้าหนั้น โดยเห็นถึงความสำคัญของวิถีป้าหนั้นจากรูปแบบวิถีวัฒนธรรมในอดีตที่สามารถเชื่อมโยงกับวิถีในปัจจุบัน รวมทั้งความสำคัญในการสร้างบทบาท “พลังของสตรี” ในชุมชนที่ในการเชื่อมโยงหัตถกรรมป้าหนั้นกับวิถีวัฒนธรรมในรูปแบบวิถีผสมผสานมากขึ้น

- การสร้างโอกาสใหม่ ๆ ของผู้คนในชุมชนผ่านวิถีป้าหนั้น โดยสามารถเชื่อมโยงผู้คนในชุมชนมากขึ้นจากเดิมหัตถกรรมเตยป้าหนั้นซึ่งมีเฉพาะแต่ในกลุ่มช่างจักสานผู้หญิง ปัจจุบันกลุ่มเยาวชน กลุ่มคนรุ่นใหม่ เข้ามาร่วมกิจกรรมในวิถีป้าหนั้นในเชิงสร้างสรรค์

2) มิติด้านเศรษฐกิจ

- การสร้างอาชีพใหม่ (new job) ให้กับชุมชนจากการต่อยอดวิถีป้าหนั้นผ่านการสร้างสรรค์เศษวัสดุเหลือใช้จากงานหัตถกรรมเตย เพื่อต่อยอดสู่การสร้างโอกาสในเชิงเศรษฐกิจแก่ชุมชนในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดของกระทรวงอุดมศึกษา ด้วยเช่นกัน

3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม

- การเชื่อมโยงกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยวิสาหกิจชุมชนฯ ได้รับการพิจารณาเป็นผู้ผลิตในระดับ G ทองแดง

รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทำให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรเหลือใช้จากเตยมากขึ้นเช่นเดียวกัน

5.2. อภิปรายผล

จากผลสรุปในการวิจัย และการจัดทำโครงการสร้างสรรค์สามารถสรุปเป็นข้อค้นพบใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

5.2.1 ข้อค้นพบในเชิงปรัชญา

จากผลสรุปในการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเตยอันเป็นต้นทางแห่งภูมิปัญญา หรือถือได้ว่าต้นเตยเป็นต้นไม้แห่งวัฒนธรรมก็ว่าได้จนทำให้มนุษย์สามารถสร้างวัฒนธรรมเตยขึ้นมาได้อย่างต่อเนื่องนับพันปี ในชุมชนบ้านดุนนแม่บริบทของหัตถกรรมเตยป้าหนั้นจะปรับเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน แต่วิถีป้าหนั้นก็ยังคงดำเนินอยู่ในรูปแบบที่เรียบง่าย และสามารถปรับตัวไปพร้อมกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม และเศรษฐกิจยุคใหม่ รวมทั้ง

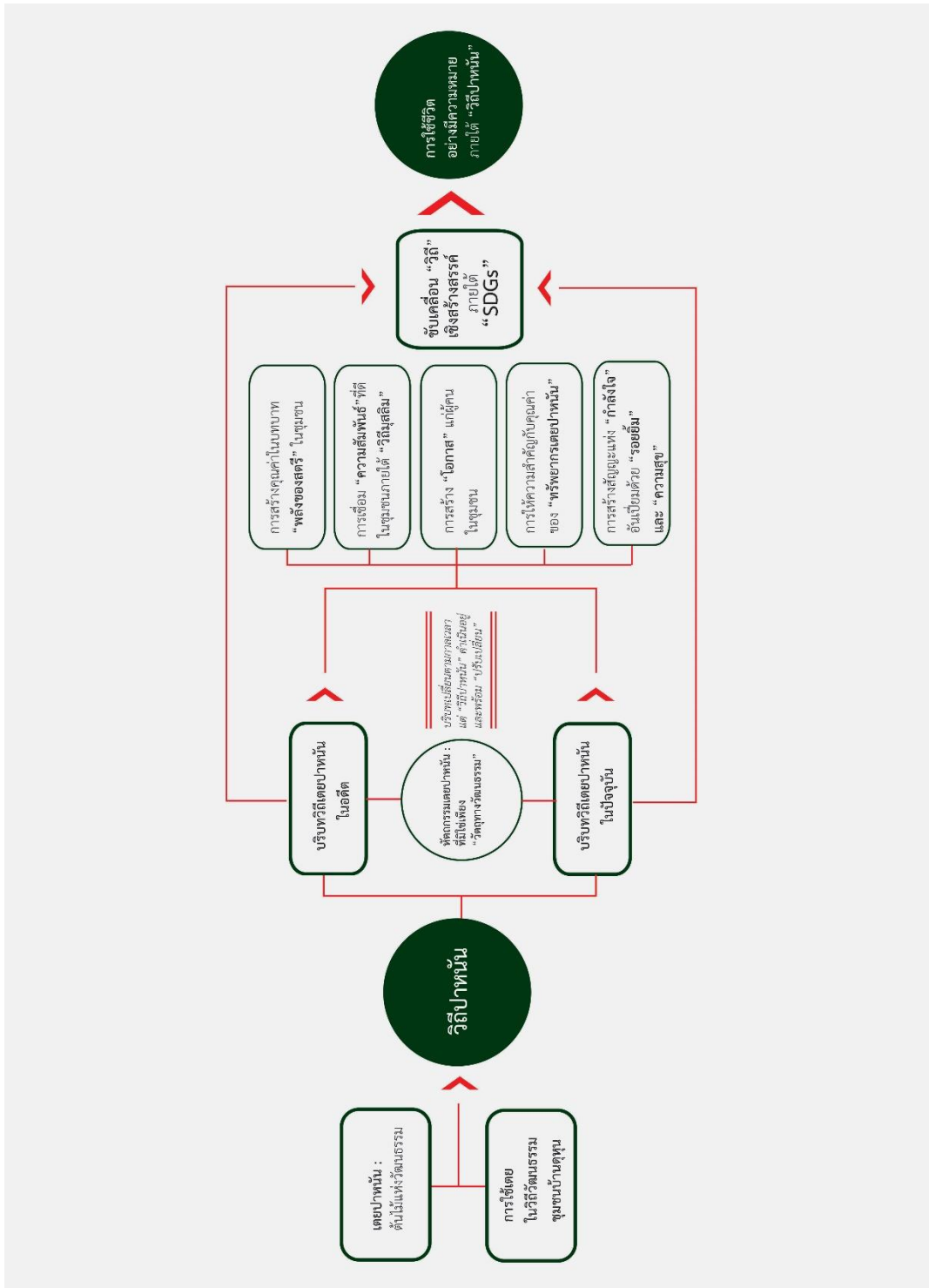
วิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด ซึ่งผู้คนที่สามารถรับมือกับวิกฤตเหล่านั้นภายใต้การดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

“วิถีปาหนัน” มิใช่เพียงแค่การต่อลมหายใจแห่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรือการอนุรักษ์เพื่อให้งานหัตถกรรมเตยคงอยู่เท่านั้น แต่วิถีปาหนันสร้างให้เห็นบทบาท “พลังของสตรี” ในชุมชนที่เป็นช่างสานในการเชื่อมโยงหัตถกรรมปาหนันกับวิถีวัฒนธรรมในรูปแบบวิถีมุสลิมได้อย่างกลมกลืน วิถีปาหนันยังเปรียบเสมือนวิถีที่เป็นสัญลักษณ์ที่ “สร้างขวัญ และกำลังใจ” แก่ช่างจักสานและสร้างโอกาสผู้คนในชุมชนเสมอมา วิถีปาหนันเป็นทั้งตัวแทนแห่ง “รอยยิ้ม” อันเปี่ยมด้วย “ความสุข” ที่หล่อหลอมจิตใจของผู้คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นทั้งตัวเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีของผู้คนในชุมชนตามรูปแบบวิถีมุสลิมมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการขับเคลื่อน “วิถี” ในเชิงสร้างสรรค์ อันนำไปสู่การมีชีวิตภายใต้ “วิถีปาหนัน” อย่างมีความหมาย โดยสรุปตามแผนภาพ ดังแผนภาพที่ 33 – 34 ดังนี้

แผนภาพที่ 32 แสดงข้อค้นพบเชิงปรัชญาในการศึกษาวิถีปาหนัน ชุมชนบ้านดุน จ.ตรัง (1)

(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 2 ตุลาคม 2565)

แผนภาพที่ 33 แสดงข้อค้นพบเชิงปรัชญาในการศึกษาวิถีป้าหนั้น ชุมชนบ้านดุน จ.ตรัง (2)
(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 2 ตุลาคม 2565)

5.2.2 ข้อค้นพบในเชิงกระบวนการสร้างสรรค์

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่ให้ความสำคัญกับการทบทวนวรรณกรรม เอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ การศึกษาข้อมูลเชิงลึกของชุมชน พร้อมการจัดทำโครงการสร้างสรรค์ทำให้เกิดข้อค้นพบอีกอย่างที่ น่าสนใจ การสร้างสรรค์นวัตกรรมแก้วิถึปาหนันครั้งนี้ มิใช่การมุ่งพัฒนาเครื่องมือ หรือเครื่องจักรเชิง นวัตกรรมที่อำนวยความสะดวกแก่งานหัตถกรรมเท่านั้น การสร้างสรรค์ผ่านโปรแกรมด้วยการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้คน การสร้างเครือข่ายสร้างสรรค์เพิ่มเติม รวมทั้งการศึกษาค้นคว้า ทดลอง ออกแบบ พัฒนาด้วยวิธีการใหม่ ๆ ภายในหัตถกรรม และภูมิปัญญา ของวิถึปาหนันด้วยการร่วมมือกับผู้คน นักออกแบบ SMEs และหน่วยงานต่างๆ นั้น สะท้อนให้เห็นถึง การพัฒนาเชิงนวัตกรรมให้กับวิถึปาหนันของชุมชนได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างผู้คนภายใต้วิถึวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ได้อีกด้วย ดังนั้น วิถึปาหนัน จะสามารถพัฒนาและ ขับเคลื่อนไปในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ได้นั้น ต้องอาศัยระบบ “การเชื่อมโยง” (Interconnectedness) โดยสามารถสร้างเป็นแนวคิดการสร้างวิถึหัตถกรรมในเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดใหม่ “ชุมชน – เชื่อมโยง” (community – connected) สำหรับเป็นโมเดลในการ พัฒนาวิถึหัตถกรรมชุมชน และชุมชนต่างๆ โดยรายละเอียด ดังนี้

1) ความสำคัญของระบบ “การเชื่อมโยง” (Interconnectedness) ใน รูปแบบแนวคิด “ชุมชน – เชื่อมโยง” (community - connected) เป็นการให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในเชิงนวัตกรรมภายใต้พื้นฐานการให้ ความสำคัญกับวิถึวัฒนธรรมของชุมชน การเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว หรือ การพัฒนาในมิติใดมิติหนึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรม แต่การเชื่อมโยงให้เกิดการ พัฒนานวัตกรรมที่คำนึงถึงการใช้ออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ควบคู่ไปด้วยกันจะเป็นการ ส่งเสริมให้การพัฒนาวัฒนธรรมนั้นๆ มีคุณค่าและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การ ขับเคลื่อนชุมชนในเชิงนวัตกรรมจะต้องเน้นในเรื่องของการทำสิ่งใหม่ที่ต้องใช้ความรู้และความคิด สร้างสรรค์เป็นหลักการพื้นฐาน โดยเน้นการสร้างการเชื่อมโยงด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งภายในและ ภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ (outcome) ที่สามารถกลับมาสร้างประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

2) กลยุทธ์ในการเชื่อมโยง “ชุมชน – เชื่อมโยง” สู่การสร้างวิถึ วัฒนธรรมเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยง 3 ส่วน คือ ชุมชนเชื่อมโยงกับวิถึ ภูมิปัญญา และเรื่องราวของชุมชน การเชื่อมโยงกับผู้อื่น รวมทั้งการหันกลับมาเชื่อมโยงกับผู้คน ภายในชุมชนด้วยกันเองเพื่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างมีคุณค่า ดังนี้

(1) การเชื่อมโยงกับวิถึชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และ เรื่องราวในชุมชน (way of life, wisdom & community story) การมุ่งเน้นพัฒนางาน หัตถกรรมในรูปแบบใหม่ในเชิงพาณิชย์เป็นสิ่งที่ชุมชนหลายแห่งมักได้รับการส่งเสริมอย่างเสริม แต่

การออกแบบสร้างสรรค์และพัฒนาอย่างมีคุณค่านั้นสามารถหีบยกด้วยการเชื่อมโยงวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม รวมทั้งเรื่องราวต่างๆ ของชุมชนในมิติต่างๆ ทั้งในการดำเนินชีวิตของชุมชน ความเชื่อที่เคยมีในอดีต วิถีทางศาสนา เช่น วิถีมุสลิม รวมทั้งภูมิทัศน์ที่โดดเด่นจนสามารถสร้างเป็นอัตลักษณ์มาประยุกต์โดยสร้างเรื่องราวอันนำไปสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรมได้อย่างมีคุณค่ามากขึ้น

(2) การเชื่อมโยงกับผู้คน/องค์กร หรือหน่วยงาน เครือข่าย

ภายนอก (outsiders - networking) การเชื่อมโยงกับผู้คน/องค์กร หรือหน่วยงานเป็นวิธีการพัฒนาในรูปแบบที่จะช่วยยกระดับวิถีและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับผู้คนไม่ว่าจะเป็นนักออกแบบ ผู้ประกอบการต่างๆ ด้วยการร่วมการพัฒนางานร่วมกัน หรือการนำวัตถุดิบของแต่ละฝ่ายมาพัฒนาเป็นผลงานในรูปแบบใหม่ ในโลกปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นชุมชนหรือผู้ประกอบการให้ความสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้นเพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนานวัตกรรม การทำงานร่วมกันในรูปแบบเครือข่าย ผ่านความร่วมมือกัน (collaboration หรือ collab) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างแบรนด์ทำให้เกิดการพัฒนาสินค้าที่มีการออกแบบที่มีความแตกต่างจากเดิม สร้างความแปลกใหม่ที่แฝงด้วยความคิดสร้างสรรค์ และสร้างมูลค่าเพิ่มได้ บางครั้งในการร่วมมือกันในรูปแบบ co - branding ระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับนักออกแบบ ชุมชนกับ SMEs อย่างเป็นทางการสามารถสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคม และเศรษฐกิจได้ชัดเจนมากขึ้น ขณะเดียวกันการเชื่อมโยงระหว่างด้วยกันมิใช่เพียงแค่การพัฒนาสินค้าในเชิงนวัตกรรมกรรมร่วมกันเท่านั้น การร่วมมือกันในด้านเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของแต่ละฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ผ่าน platform ในช่องทางออนไลน์ของแต่ละฝ่ายทำให้เกิดการสร้างเนื้อหา เรื่องราวของสินค้า และบริการ ในรูปแบบใหม่ที่สร้างความดึงดูดใจแก่ผู้ซื้อของแต่ละฝ่าย ซึ่งสามารถสร้างโอกาสในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น

ในส่วนการเชื่อมโยงกับรัฐ หรือเอกชนผ่านหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ที่ให้กับสนับสนุนชุมชน นอกจากการส่งเสริมในการสร้างการรับรู้และขับเคลื่อนในเชิงวัฒนธรรมกับชุมชน เช่น การส่งเสริมของกระทรวงวัฒนธรรม การส่งเสริมการพัฒนาการผลิตงานหัตถกรรม เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม การส่งเสริมช่องทางใหม่ๆ ทางเศรษฐกิจให้กับสินค้าเชิงวัฒนธรรม เช่น กระทรวงพาณิชย์ เป็นการสร้างโอกาสให้กับชุมชนในมิติต่างๆ การสร้างให้เกิดการเข้าถึงการใช้บริการให้กับชุมชนผ่านวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสมเป็นสิ่งที่หน่วยงานต่างๆ ควรให้ความสำคัญซึ่งจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงและสร้างความสัมพันธ์ที่ติระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน ในส่วนการพัฒนาวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญแต่ใช้ต้นทุนหรืองบประมาณที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของชุมชน แต่การสร้างช่องทางรับรู้ การให้ข้อมูลที่โปร่งใสและเป็นประโยชน์ และการให้ชุมชนสามารถเข้าถึงการใช้บริการของ

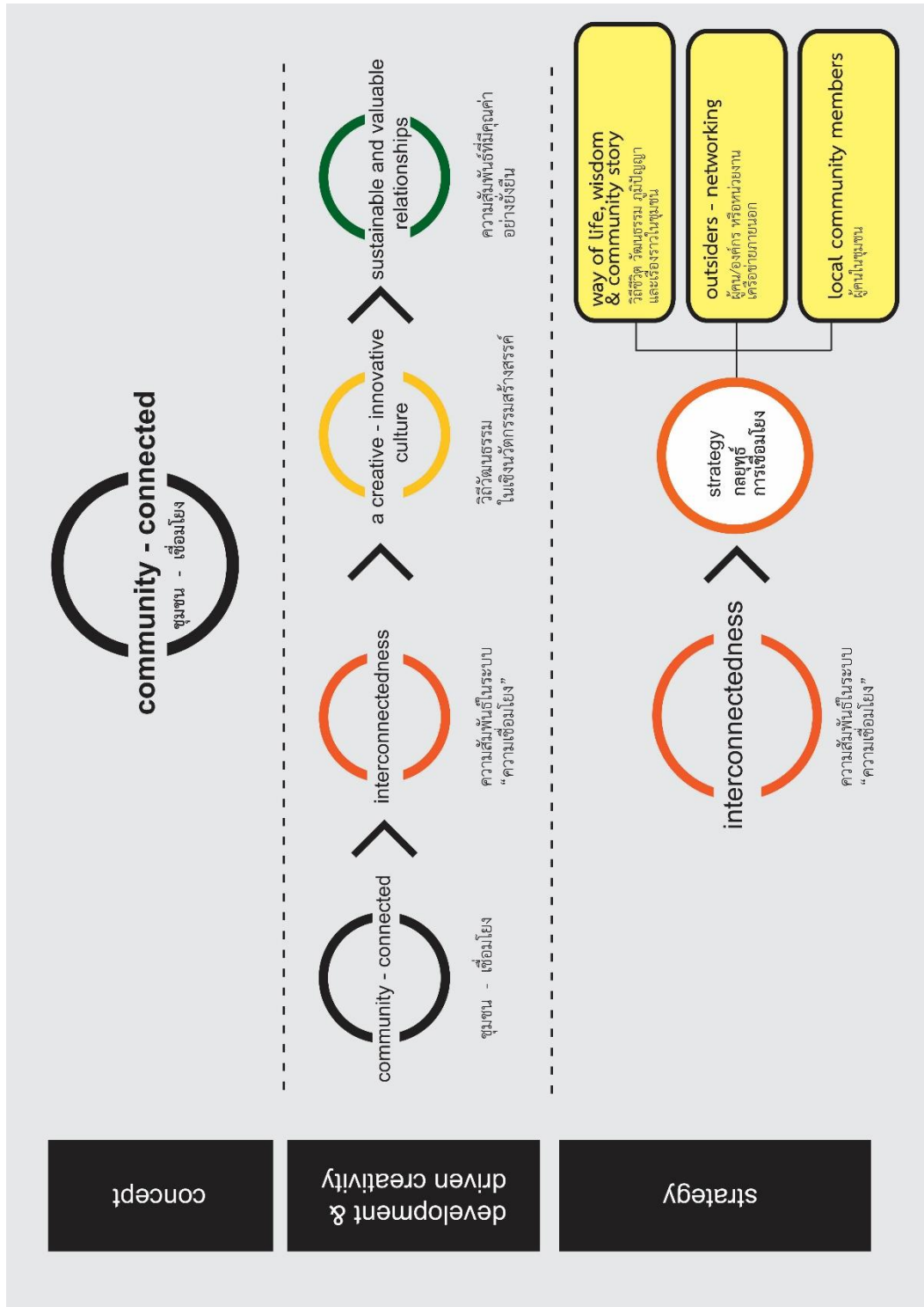
หน่วยงานนวัตกรรม อาทิ การใช้ช่องทางผ่านการวิจัยในภาคการศึกษาก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการขับเคลื่อนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบเชิงนวัตกรรมได้มากขึ้น

(3) การเชื่อมโยงกับผู้คนภายในชุมชน (community members)

การหันกลับมาเชื่อมโยงกับผู้คนในชุมชน โดยสร้างโอกาสให้ผู้คนอื่นๆ มาร่วมในกิจกรรมของงานหัตถกรรม เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้สนใจมาเรียนรู้งานหัตถกรรมเพื่อสร้างอาชีพ การเปิดโอกาสให้เยาวชน และคนรุ่นใหม่มาร่วมกิจกรรมในรูปแบบใหม่ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องทำงานในรูปแบบการจักสานเท่านั้น การเห็นคุณค่าของผู้ด้อยโอกาสให้มาร่วมกิจกรรม ซึ่งนอกจากจะสร้างทำให้เกิดการต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานแล้ว ยังทำสร้างให้เกิดเครือข่ายของวิถีที่กว้างขึ้นซึ่งทำให้ความเชื่อมโยงในรูปแบบความสัมพันธ์ภายในของผู้คนอย่างมีคุณค่า และมีผลต่อเนื่องทั้งในเชิงการแก้ปัญหา เช่น เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยการลดปัญหาการว่างงาน การลดการย้ายออกนอกพื้นที่ การสร้างให้ผู้คนตระหนักถึงการพัฒนาร่วมกัน ชุมชนอย่างนำไปสู่การสานต่อในวิถีที่สร้างสรรค์อย่างยั่งยืนต่อไป

แนวคิดการสร้างวิถีหัตถกรรมในเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดใหม่ “ชุมชน - เชื่อมโยง” (Community - Connected) สรุปลงเป็นแผนภาพ ดังนี้

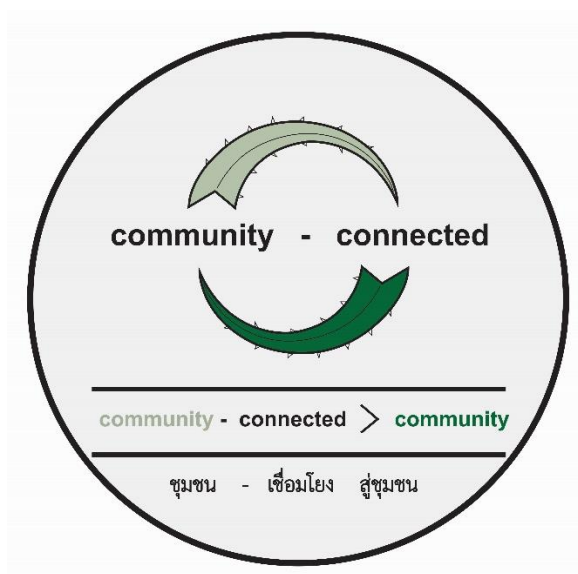
แผนภาพที่ 34 แสดงแนวคิดการสร้างวิถีที่ดัดกรรมในเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้แนวคิดใหม่ “ชุมชน – เชื่อมโยง” (Community - Connected)
 (แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 5 ตุลาคม 2565)

เมื่อชุมชนมีการใช้ระบบการเชื่อมโยงทั้ง 3 ส่วน คือ การเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วิถีวัฒนธรรม และเรื่องราวของชุมชน การเชื่อมโยงกับผู้อื่นและหน่วยงานเครือข่าย รวมทั้งการหันกลับมาเชื่อมโยงกับผู้คนภายในชุมชนด้วยตนเอง จะทำให้เกิดระบบ ecosystem ในรูปแบบที่เรียบง่าย นั่นคือ เมื่อชุมชนสร้างการเชื่อมโยงก็จะทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ตามมา และสุดท้ายผลลัพธ์ก็จะเชื่อมโยงกลับมาที่ชุมชนอีกรอบ ระบบแนวคิดชุมชน - เชื่อมโยงจึงสามารถนำไปสู่วิถีการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์และสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป โดยสามารถสรุปนิยามได้ดังนี้

community - connected (ชุมชน - เชื่อมโยง) หมายถึง แนวคิดในการสร้างวิถีหรือแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนด้วยการใช้กลยุทธ์การเชื่อมโยงด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนหรือพื้นที่นั้น ๆ เกิดการพัฒนาในเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ภายใต้พื้นฐานการให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน แนวคิดชุมชน - เชื่อมโยงที่ตีพิมพ์ได้เน้นการเชื่อมโยงกับภายนอกชุมชนเท่านั้น แต่มีกลยุทธ์ด้วยการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และเรื่องราวในชุมชน การเชื่อมโยงกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน รวมทั้งการหวนกลับมาให้ความสำคัญด้วยเชื่อมโยงกับผู้คนหรือสมาชิกภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยง (interconnectedness) อย่างมีระบบที่ดี และสะท้อนประโยชน์กลับมายังชุมชน

interconnectedness หมายถึง การเชื่อมต่อ การเชื่อมโยงระหว่างกันที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องกันในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตั้งแต่ระดับบุคคล สังคม ประเทศ และระหว่างประเทศ ในแง่ของการสร้างความเชื่อมโยงในเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์นั้น การเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาในมิติใดมิติหนึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในเชิงนวัตกรรม แต่การเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมของชุมชนที่คำนึงถึงการใช้ออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ควบคู่ไปด้วยกันจะเป็นการส่งเสริมให้การพัฒนาวัตกรรมการนั้น ๆ มีคุณค่าและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากยิ่งขึ้น

creative design innovation หมายถึง การสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมซึ่งเป็นการสร้างสรรค์โดยบูรณาการร่วมกับมิติอื่น ๆ นอกเหนือจากการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบปกติ เช่น การพัฒนาหัตถกรรมเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ซึ่งมิได้มองมิติเพียงแค่การพัฒนารูปแบบผลงานเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ นอกเหนือจากการออกแบบ หรือการบูรณาการในการพัฒนาร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกนอกเหนือจากการพัฒนาสินค้า การใช้แนวคิด ชุมชน - เชื่อมโยง ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงมิติอื่น ๆ ก็ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมจนสามารถสร้างให้เกิดผลลัพธ์ซึ่งเป็นโครงการ หรือผลงานนวัตกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งนวัตกรรมสร้างสรรค์ที่ตีนั้นควรเกิดประโยชน์แก่สังคมในองค์รวม

แผนภาพที่ 35 แสดงระบบการเชื่อมโยง “ชุมชน – เชื่อมโยง สู่มุมชน”
(แผนภาพโดย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, 5 ตุลาคม 2565)

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันทำให้เห็นว่าหัตถกรรมเตยปาหนันซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage: ICH) เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญอันเป็นภาพรวมของวิถีปาหนัน โดยสามารถสร้างระบบวิถีที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนมาอย่างยาวนาน จากการวิจัยครั้งนี้ถึงแม้วิถีปาหนันจะได้รับการพัฒนาในรูปแบบเชิงนวัตกรรม แต่การสร้างสรรค์เชิงสร้างสรรค์ให้กับชุมชนก็ควรได้รับการออกแบบและพัฒนาสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และควรได้รับการพัฒนา ส่งเสริม และสร้างคุณค่าต่อไปในอนาคต ซึ่งแนวทางในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เป็นหลักแนวคิดที่ใช้ในระดับสากล ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้นำหลักการนี้มาใช้ในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศ

การส่งเสริมในการวิจัยที่มุ่งเฉพาะการพัฒนาเฉพาะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพียงมิติเดียวอาจจะไม่เพียงพอสำหรับยุคปัจจุบัน มุมมองแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทุกมิติ ด้วยแนวคิด SDGs จะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถยกระดับคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น ซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้บรรลุผลได้นั้น สิ่งสำคัญคือต้องประสานองค์ประกอบหลักสามประการ คือ มิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ และมิติทางสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการบูรณาการด้วยแนวคิด “ชุมชน – เชื่อมโยง” (community -connected) เพื่อสร้างให้เกิดระบบความสัมพันธ์ในการสร้างความเชื่อมโยง (interconnectedness) ที่ดีอันนำไปสู่การสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมตามที่สรุปไว้ดังกล่าว

ในเบื้องต้นมากขึ้น จึงขอเสนอแนะแนวทางในการศึกษาวิจัยในชุมชนบ้านดงหิน รวมทั้งเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้สำหรับชุมชนอื่น ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

5.3.1 การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในมิติเชิงสังคม และวัฒนธรรม

การวางรากฐานเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม และภูมิปัญญา หัตถกรรมจักสานควรมีการส่งเสริมความรู้ด้านทรัพยากรแก่ผู้คนในชุมชนโดยเฉพาะแก่ช่างจักสานที่เป็นคนรุ่นใหม่ และผู้คนอื่น ๆ ในชุมชนให้มากขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของช่างสานและผู้คนอื่น ๆ ในชุมชนโดยสามารถยกกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จ (success case) มาเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ โดยเชื่อมโยงกับผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ในมุมมองต่าง ๆ เช่น นักออกแบบ นักพัฒนาวัสดุ นักพัฒนานวัตกรรม เป็นต้น

นอกเหนือจากการสร้างความตระหนักในภูมิปัญญาแล้ว การจัดกิจกรรมจะเป็นการสร้างศักยภาพให้กับผู้คนในชุมชนทั้งช่างจักสาน เยาวชน และคนยุคใหม่ ให้สามารถต่อยอดโดยเพิ่มศักยภาพของตนเอง สามารถสร้างวิถีชีวิตที่ดีด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต การเปลี่ยนแปลงนี้ได้สร้างความเชื่อมโยงกับความยั่งยืน สร้างบริบทใหม่ทั้งงานหัตถกรรมและช่างฝีมือให้เกิดมีคุณค่ามากขึ้น (Zhan and Walker, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ในหัวข้อที่ 4 การส่งเสริมการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน (Quality Education) นอกจากนี้การสร้างความตระหนักและความรู้แก่ชุมชนมากขึ้นนั้น ยังเป็นการริเริ่มหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการรักษา และสืบสานหัตถกรรมเตยปาหนันซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สร้างวิถีวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าสืบไป และนอกเหนือจากนั้นยังเป็นการเชื่อมโยงไปถึงความสัมพันธ์ที่ดีของผู้คนภายในชุมชนอันเกิดจากการจัดกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ได้มากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน

5.3.2 การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในมิติเชิงเศรษฐกิจ

ด้วยบริบทของงานหัตถกรรมที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจสมัยใหม่ การวิจัยเพื่อพัฒนาและสร้างคุณค่าให้กับงานเชิงวัฒนธรรมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การออกแบบใหม่เชิงสร้างสรรค์ (creative design) การเชื่อมโยงที่มาของการออกแบบด้วยศึกษาข้อมูลเชิงลึกสู่การสร้างอัตลักษณ์ (identity) ของชุมชนที่ชัดเจน ผ่านเรื่องราวที่สะท้อนวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อสร้างความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ การส่งเสริมให้เกิดวิธีการเชื่อมโยงของชุมชนผ่านการร่วมมือกับแบรนด์สินค้าอื่น ๆ ในการพัฒนาร่วมกัน และแม้กระทั่งการวิจัยเพื่อส่งเสริมการตลาด เช่น การเพิ่มช่องทางใหม่ ๆ ในการประชาสัมพันธ์ผลผลิตจากภูมิปัญญาของชุมชน การส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีความสามารถในการเชื่อมโยงระบบเทคโนโลยีด้วยการใช้ระบบดิจิทัล

เป็นเครื่องมือในการตลาด (digital marketing) เป็นต้น เพื่อให้เกิดการต่อยอดในเชิงพาณิชย์ซึ่งจะทำให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าในช่วงไม่กี่ทศวรรษมานี้ มีการฟื้นตัวของงานฝีมือและกระบวนการทางศิลปะ (Fox-Miller, 2017) เนื่องจากมีตลาดใหม่ ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะในหมู่ผู้บริโภคในเมืองที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางจริยธรรม สิ่งแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรมต่องานฝีมือ (Wood, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ในหัวข้อที่ 8 การส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (Decent Work and economic growth) ซึ่งจะเป็แนวทางหนึ่งที่จะช่วยยกระดับคุณค่าทางภูมิปัญญาให้ได้รับการพัฒนาและได้รับการตอบรับในเชิงเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

5.3.3 การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในมิติเชิงสิ่งแวดล้อม

เตยปาหนันถือเป็นทรัพยากรต้นทางของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในวิถีแห่งเตย การส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าในการใช้ทรัพยากร และสามารถวางแผนการใช้ทรัพยากรเตยอย่างเป็นระบบมากขึ้นจะช่วยให้ช่างจักสานสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ดังนั้นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับแนวคิด BCG model ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมประกอบด้วย เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน ดังนั้นในการพัฒนาในมิติเชิงสิ่งแวดล้อมของวิถีหัตถกรรมเตยปาหนัน ถึงแม้ว่าชุมชนจะได้รับการพัฒนาในระดับเบื้องต้นจากการได้รับคำปรึกษาจากทีมให้คำปรึกษาของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และได้รับเครื่องหมายรับรอง G ทองแดงแล้วก็ตาม ก็ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น การสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย หรือการบริหารจัดการการใช้น้ำอย่างมีระบบอย่างคุ้มค่า โดยสามารถวิจัยลักษณะบูรณาการร่วมระหว่างหน่วยงานด้วย เช่น ผู้วิจัยในสถาบันการศึกษา ร่วมมือกับหน่วยงานด้านการพัฒนาชุมชน และหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น หรือแม้กระทั่งการศึกษาวิจัยเชิงลึกในการค้นหาวិธีการในการย้อมสีจากวัตถุดิบธรรมชาติภายในชุมชนนอกจากจะช่วยลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์แนวใหม่ในการสร้างคุณค่าของงานหัตถกรรมที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ควรสร้างให้ชุมชนมีการบูรณาการในการพัฒนาร่วมกับกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ถึงแม้ว่าชุมชนจะสามารถใช้ทรัพยากรที่เคยมีอยู่ในชุมชนได้ แต่การให้ความสำคัญกับการปลูกทดแทนถือเป็นสิ่งสำคัญที่ควรสร้างความตระหนักในวิถีทัศนกรรมมากขึ้น โดยจะสร้างแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีระบบ การวิจัยเพื่อให้เกิดการสร้างระบบการปลูกทดแทนสามารถเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรเคยในภาพรวม การกำหนดการใช้พื้นที่สาธารณะ โดยสร้างเป็นพื้นที่ต้นแบบในการปลูกเคยทดแทนโดยทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานป่าเขนเลนซึ่งมีหน้าที่ดูแลทรัพยากรร่วมกับชุมชน โดยความร่วมมือเกี่ยวกับแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ในกรณีนี้ที่ชุมชนมีพื้นที่เกษตรของตนเองก็ควรมีการวิจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการปลูกทดแทนอย่างเป็นรูปธรรมด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้การทำหัตถกรรมปาหนันซึ่งมีเศษวัสดุเหลือใช้คือเส้นตอกที่ถูกตัดออกทุกครั้งราว 5 – 20 % ต่อชิ้นงาน ถึงแม้ในงานวิจัยจะมีการพัฒนาในรูปแบบวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์ แต่การพัฒนาเศษวัสดุให้เกิดการใช้อย่างคุ้มค่าตามแนวคิด Circular Economy (CE) หนึ่งในแนวคิดสำคัญของ BCG model อย่างต่อเนื่อง เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพของวัสดุ การสร้างวัสดุแนวใหม่ด้วยวิธีการที่หลากหลายเชิงนวัตกรรมโดยการส่งเสริมให้ชุมชนเชื่อมโยงในการวิจัยร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่บริการด้านการพัฒนานวัตกรรมจะช่วยสร้างความหลากหลายให้กับการใช้งานจากเศษวัสดุเหลือใช้ในวงกว้าง และเพิ่มเครือข่ายในการทำงานนวัตกรรมภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งหากมองในภาพรวมถือเป็นการส่งเสริมให้ช่างจักสานและแม้กระทั่งการเชื่อมโยงวิถีให้เข้าถึงผู้คนในชุมชนในกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งเยาวชนและคนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญในการใช้ทรัพยากรสำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในชุมชน และอยู่ร่วมกันภายใต้การใช้ทรัพยากรเคยอย่างยั่งยืน ดังนั้นการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดรวมถึงชุมชนท้องถิ่น (Gosling et al., 2017) นอกจากนี้ในภาคงานหัตถกรรมจึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นที่นวัตกรรมสีเขียว (green innovation) เป็นการนำเทคโนโลยีการผลิตและอุปกรณ์มาใช้ในการกระบวนการผลิตเชิงฝีมือ โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการรวมแง่มุมของกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเปลี่ยนไปสู่การเป็นช่างฝีมือที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ (Feng & Chen, 2018) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ในหัวข้อที่ 12 การผลิตและการบริโภคที่มีความรับผิดชอบ (Responsible consumption and production) และหัวข้อที่ 15 การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก (Life on land)

ในการวิจัยต่อเนื่องสามารถดำเนินการให้เกิดประสพผลสำเร็จนั้นนอกจากจะเป็นการส่งเสริมวิถีทัศนกรรมเคยของชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคงานออกแบบใหม่ ๆ สู่การสร้างวิถีทัศนกรรมแนวใหม่โดยสามารถสร้างงานให้กับผู้คนในชุมชน และสร้างเศรษฐกิจในชุมชนภายใต้แนวคิด BCG model อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งยัง

สอดคล้องกับกลยุทธ์การพัฒนา ตามร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ในหมวดหมู่ที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ กลยุทธ์ที่ 5 การปรับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพเข้าสู่วิถีใหม่อย่างยั่งยืน กลยุทธ์ย่อยที่ 5.6 ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับชุมชน สนับสนุนการนำภูมิปัญญามาต่อยอดการพัฒนาสินค้าและบริการจากนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และยึดการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ฟื้นฟู พัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และรักษาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน

รายการอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Abbott, I. A. (1992). **"Lā'au Hawaii: Traditional Hawaiian uses of Plants"**. Honolulu: Bishop Museum Press.
- Acar, O. A., Tarakci, M. & Knippenberg, D. (2019). **Creativity and Innovation Under Constraints: A Cross-Disciplinary Integrative Review**. *Journal of Management* 45(1) January 2019:96-121 DOI:10.1177/0149206318805832
- Adkar, P.P. & Bhaskar, VH (2014). **Pandanus odoratissimus (Kewda) : A Review on Ethnopharmacology, Phytochemistry, and Nutritional Aspects**. Retrieved on March 10, 2022 from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4408760/>
- Adventura. M. (2019). **Color Challenge Saturday-Indigo (Tikar Pandan)**. Retrieved on March 18, 2021 from <https://steemit.com/colorchallenge/@dilimunanzar/colorchallenge-or-saturday-indigo-tikar-pandan>.
- Akana, K. (2022). **The Pandanus**. Retrieved September 10, 2022 from <https://kawaiola.news/ka-naauao-o-na-kupuna/the-pandanus/>
- Al-Hashimi, M. A. (2005). **The Ideal Muslimah: The True Islamic Personality of the Muslim Women defined in the Qu'ran and Sunnah**. NC: International Islamic Publishing House.
- Andrews, M. M. & Boyle, J. S. (2008). **Transcultural Concepts in Nursing Care**. U.S.A.: Wolters Kluwer Health.
- An Intermingling Of Masonic & Hawaiian Culture. (2020). **The lauhala top hat**. Retrieved on June 20, 2021 from <http://hawaiifreemason.org/the-lauhala-top-hat/>
- Azahana, A. et. Al. (2015). **Notes on Pandanus atropurpureus Griff and P. tectorius Parkinson in Peninsular Malaysia**. AIP Conference Proceedings, Volume 1678, Issue 1, id.020023. DOI:10.1063/1.4931208.
- Bachan, A.K.H. & Nasser. K.H. M. (2015). **Conservation of screw pine "pandanus" in Kerala, Need for reestablishment of community – resource link**. Article in

Meridian Volume 4 (2), 2015, 106–111

Balcaits, R. (2019). **Design Thinking models**. Retrieved on June 10, 2021 from <https://empathizeit.com/design-thinking-models-the-double-diamond/>

Bara, H. (2020). **The History of the Muslim in the Philippines**. Retrieved on September 25, 2021 from <http://gwhs-stg02.i.gov.ph/~s2govnccaph/subcommissions/subcommission-on-cultural-communities-and-traditional-arts-sccta/central-cultural-communities/the-history-of-the-muslim-in-the-philippines/>.

Barada, B. D. (2004). **In Focus: Banig: the Art of Mat Making**. Retrieved on March 10, 2022 from <https://ncca.gov.ph/about-culture-and-arts/in-focus/banig-the-art-of-mat-making/>

Bartleby. (2021). **Culture Is a way of life**. Retrieved on March 10, 2022 from <https://www.bartleby.com/essay/Culture-Is-A-Way-Of-Life-PK4YHLL29MWW>.

Ben Purvis, Yong Mao & Darren Robinson. (2019). **Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins**. *Sustain Sci* 14, 681–695 (2019)

Bibhudutta, B., Divyadarshan C. S. and Sandhya B. (2022). **Screw Pine Craft - Thrissur, Kerala Craft from Flowering Plant**. Retrieved on August 10, 2022 from <https://www.dsource.in/resource/screw-pine-craft-thrissur-kerala/introduction>

Bird, A.J., Goldsberry, S. & Bird, J.P. (1982). **The Craft of Hawaiian Lauhala Weaving**. Honolulu: University of Hawaii Press.

Bodley, J.H. (1994). **Cultural Anthropology: Tribes, States and the Global System**. New York: McGraw-Hill Higher Education.

Brown, T., & Katz, B. (2011). **Change by design**. *Journal of Product Innovation Management*, 28(3): 381-383

Buerki, S. et. al. (2012). **Straightening out the screw-pines: A first step in understanding phylogenetic relationships within Pandanaceae**. *TAXON* 61 (5). October 2012: 1010 – 1020. DOI:10.1002/tax.615008

CAB International. (2019). *Pandanus tectorius* (screw pine). Retrieved on June 5, 2021 from <https://www.cabi.org/isc/datasheet/38447#toidentity>

Callmander, M.W., et. al. (2003). **Recognition of Martellidendron, a new genus of Pandanaceae, and its biogeographic implications**. *Taxon* 52(4), October

2003: 747 – 762. DOI:10.2307/3647349.

Cambridge Dictionary. (2022). Retrieved on February 15, 2022, from
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/melanesia>.

Cambridge Dictionary. (2022). Retrieved on February 15, 2022, from
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/micronesia>.

Cambridge Dictionary. (2022). Retrieved on February 15, 2022, from
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/polynesia>.

Candy, L. , Edmonds, E. and Vear, C. (2021). **Practice-based research**. London:
 Routledge.

Capslock Sdn Bhd. (2020). **Malaysia Handicrafts – Mengkuang**. Retrieved on June 5,
 2021 from http://go2travelmalaysia.com/tour_malaysia/mengkuang.htm

Ching, J.C. (2019). **Culture and Arts-Heritage and Aloha at Kimura Lauhala Shop**.
 Retrieved on July 10, 2020, from
<https://www.thehawaiiherald.com/2019/07/11/culture-and-arts-heritage-and-aloha-at-kimura-lauhala-shop/>

Clifford Geertz. (1973). **The Interpretation of Cultures**. New York: Basic Books.

Council of Heads of Australasian Herbaria. (2014). **Australia's virtual herbarium.,
 Australia**. Retrieved on March 16, 2020 from <http://avh.ala.org.au>.

Collins Dictionary. (2022). **Wisdom**. Retrieved on March 10, 2022 from
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/wisdom>.

Community Based Tourism. (2014). **Duhun's Map**. Retrieved September 22, 2022, from
https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=602448403211280&id=595566737232780&substory_index=0

Cunningham, J. (1994). **Fossil discovery proves Stone's theory is correct**. Texas :
 Iridos.

David C. Hyndman. (1984). **Ethnobotany of Wopkaimin Pandanus: Significant Papua
 New Guinea Plant Resource**. Economic Botany Vol. 38, No. 3 (Jul. - Sep.,
 1984), page : 287-303.

Day, J. (2022). **What's the Real Difference between Creativity and Innovation?**.
 Retrieved on May 15, 2022 from <https://ideascale.com/whats-the-real-difference-between-creativity-and-innovation/>

- Decena, A.A. (2011). **Analysis of the contribution of the pandan handicraft industry to community economic development in Luisiana, Laguna, Philippines.** Thesis (Ph.D. in Community Development. Philippines Univ. Los Baños, College, Laguna (Philippines).
- Design Council UK. (2005). **The Design Process.** Retrieved on September 15, 2020 from <http://www.designcouncil.org.uk/about-design/How-designers-work/The-design-process/%3E>.
- Department of Land and Natural Resources of Hawaii. (2021). **Hala.** Retrieved October 15, 2021, from <https://dlnr.hawaii.gov/forestry/info/big-tree/hawaii-state-big-tree-competition/hala/>.
- Diberdayakan oleh Blogger. (2022). **Anyaman Pandan Khas Aceh (Typical Aceh Pandan Weaving).** Retrieved on August 20, 2022 from <http://blog-negara.blogspot.com/p/kerajinan-anyaman-pandan-khas-aceh.html?m=1>
- Dixon, R. B.. (1916). **Oceanic mythology.** University of Virginia Press.
- Djojuroto, K. (2013). **Ikon tradisi ba'do katupat sebagai refleksi kebudayaan mayara kton jaton di Sulawesi Utara.** *El Ha rakah*, 15(2), 217-231. doi: 10.18860/el.v15i2.2767
- DMCA Agent. (2021). **A way of life.** Retrieved on March 10, 2022 from <https://www.megaessays.com/viewpaper/101277.html>.
- Dorst, K., & Cross, N. (2001). **Creativity in the design process: co-evolution of problem–solution.** *Design studies*, 22(5): 425-437
- Eissa, C. (2019). **How the Double Diamond process can help you work in a more user-centred way.** Retrieved on June 12, 2021 from <https://www.testingtime.com/en/blog/double-diamond-process/>
- Elmicta. (2019). **Creative of people leaf processing leaves pandan # Stage of leaving pandan leaf to be made.** Retrieved on March 12, 2021 from <https://steemit.com/promo-steem/@elmicta/creative-of-people-leaf-processing-leaves-pandan-stages-of-leaving-pandan-leaf-to-be-made-9ba045438f6b6>
- Englberger, L. , Schierle, J., Hofmann, P. and Lorens, A. (2009). **Carotenoid and vitamin content of Micronesian atoll foods: Pandanus (Pandanus**

- tectorius) and garlic pear (*Crataeva speciosa*) fruit.** Journal of Food Composition and Analysis 22(1):1-8
- EyeSky Blogger. (2015). **Pandan Indonesian mats are Beautiful and Charming.** Retrieved on March 12, 2021 from <http://eliogi.blogspot.com/2015/03/pandan-indonesian-mats-are-beautiful.html>
- Ezzat Saad, M., et. al. (2020) "**Double Diamond Strategy Saves Time of the Design Process**". International Design Journal: Vol. 10: Iss. 3, Article 17.
- Fairbairn-Dunlop, P. (1998). **Tamaitai Samoa.** University of the South Pacific. p. 187.
- Farough Fakhimi Anbaran. (2016). **A Whole Way of Life”: Ontology of Culture from Raymond Williams’s Perspective.** International Letters of Social and Humanistic Sciences Submitted: 2015-12-31 ISSN: 2300-2697, Vol. 67: 46 - 56
- Fatmawati, R. & Habiburrahman. (2020). **Knowledge Preservation of Various Types of Braid: Indigenous Knowledge of Minangkabau.** Conference: 3rd International Conference on Language, Literature, Culture, and Education (ICOLLITE 2019), Published by Atlantis Press SARL, Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 424: 73-76. DOI:10.2991/assehr.k.200325.056
- Favennec , S. (2017). **Pandanus: Between Heritage and Economy.** Retrieved on December 10, 2020 from <https://welcome-tahiti.com/en/pandanus-between-heritage-and-economy/?v=5b79c40fa7c2>
- Feng, Z., and Chen, W. (2018). **Environmental Regulation, Green Innovation, and Industrial Green Development: An Empirical Analysis Based on the Spatial Durbin Model.** Sustainability 10 (1), 223. doi:10.3390/su10010223
- Ferraro, E., White, R., Cox, E., Bebbington, J. and Wilson, S. (2011). **Craft and Sustainable Development: Reflections on Scottish Craft and Pathways to Sustainability.** Craft+ Des. Enq. 3, 1–26. doi:10.22459/cde.03.2011.06
- Fisher, R. (2018). **Pandanus toys.** Retrieved on October 1, 2020 from <https://australian.museum/learn/cultures/atsi-collection/aboriginal-toys/pandanusmade-toys/>
- Foster, J. (1986). **Different types of ta’ovala worn at funerals.** Retrieved on September 15, 2022 <https://www.wikiwand.com/en/Ta%CA%BBovala>

#Media/File:Funeral_mat.jpg

- Foster, S. (2022). **Fakatu 'i o Tonga, Friendly Islands, Kingdom of Tonga**. Retrieved on September 15, 2022 from <https://www.britannica.com/topic/Pacific-Islands-Forum>
- Fox Miller, C. (2017). **The Contemporary Geographies of Craft-Based Manufacturing**. *Geogr. Compass* 11, e12311. doi:10.1111/gec3.12311
- Frailey, S. (2015). **The Art and History Behind our Lauhala Gift Bags**. Retrieved on December 3, 2021 from <https://www.realnoni.com/Letters-From-Steve-Dec-2015-The-Art-and-History-Behind-our-Lauhala-Gift-Bags/>
- Franchi, E. (2015). **What is cultural heritage?**. Retrieved on March 15, 2022 from <https://smarthistory.org/what-is-cultural-heritage/>
- Frishammar, J. & Florén, H. (2010). **Achieving Success in the Fuzzy Front End Phase of Innovation [Blog] Life Cycle Processes**. Retrieved on October 1, 2021 from <http://www.innovationmanagement.se/2010/10/20/achieving-success-in-the-fuzzy-front-end-phase-of-innovation/>
- Fullard – Leo, B. (2006). **Hawaiian Weaving – A Meaningful Legacy**. Retrieved on November 15, 2021 from <http://www.coffeetimes.com/weaving.htm>
- Fuller-Love, N., Midmore, P., Thomas, D., and Henley, A. (2006). **Entrepreneurship and Rural Economic Development: a Scenario Analysis Approach**. *Int Jnl Ent Behav Res* 12 (5), 289–305. doi:10.1108/13552550610687655
- Futurelearn. (2021). **The three pillars of sustainability**. Retrieved on November 20, 2021 from <https://www.futurelearn.com/info/courses/sustainability-society-and-you/0/steps/4618>
- Gallaher, T.J. (2014). **The Past and Future of Hala (Pandanus tectorius) in Hawaii**. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Gerai OA. (2019). **NEW STOCK! There weren't many Semelai pandanus mats available when we dropped by Pos Iskandar**. Retrieved on January 20, 2022 from <https://www.facebook.com/geraioa/posts/new-stock-there-werent-many-semelai-pandanus-mats-available-when-we-dropped-by->

p/10157096853152367/

- Gilmore, A. (2014). **Raising our quality of life: The importance of investment in arts and culture**. Centre for Labour and Social Studies. Retrieved on September 20, 2022 from http://classonline.org.uk/docs/2014_Policy_Paper_-_investment_in_the_arts_-_Abi_Gilmore.pdf
- Go to travel Malaysia Team. (2012). **Malaysia Handicrafts – Mengkuang**. Retrieved on November 20, 2021 from http://go2travelmalaysia.com/tour_malaysia/mengkuang.htm
- Gosling, A., Shackleton, C. M., and Gambiza, J. (2017). **Community-based Natural Resource Use and Management of Bigodi Wetland Sanctuary, Uganda, for Livelihood Benefits**. *Wetl. Ecol. Manage* 25 (6), 717–730. doi:10.1007/s11273-017-9546-y
- Grimble, A. (1934). **The migration of a pandanus people**. *Memoirs of the Polynesian Society* 12, (1934), 1-185
- Groeger, L. and Schweitzer, J. (2014). **Transformational leadership, design thinking and the innovative organization**. Conference: European Group for Organizational Studies ConferenceAt: Rotterdam, Netherlands
- Gurmeet, S. & Parle, A. (2015). **Unique pandanus - Flavour, food and medicine**. *Journal of Pharmacognosy and Phytochemistry*, 5(3): 8 - 14
- Gurteen, D. (1998). **Knowledge, Creativity and Innovation**. *Journal of Knowledge Management*, Vol. 2 No. 1: 5 - 13. <https://doi.org/10.1108/13673279810800744>.
- Haddon, A. C., & Hornell, J. (1936). **Canoes of Oceania Volume I, The Canoes of Polynesia, Fiji, and Micronesia**. Honolulu: Bishop Museum Press.
- Han, E. (2022). **What is Design Thinking & Why is it important ?**. Retrieved on September 20, 2022 from <https://online.hbs.edu/blog/post/what-is-design-thinking>
- Hattie, H. (2021). **Native Hawaiian Plants**. Retrieved on March 10, 2022 from <https://www.hilohattie.com/blogs/news/native-hawaiian-plants>
- Hawaii Hisory.org., (2020). **Peopling the Pacific**. Retrieved on January 20, 2022 from <http://www.hawaiihistory.org/index.cfm?fuseaction=ig.page&PageID=576>
- Heemsoth, A. (2013). **Ancient Art of Tonga**. Retrieved on July 10, 2020 from

- <https://www.livingoceansfoundation.org/ancient-art-of-tonga/>
- Hendriyana, H. 2017. **Reconstruction of Furniture Production as Potential and Reputable Intellectual Property Rights (Ipr) Creative Design Model**. Jurnal Ilmiah Seni Budaya MUDRA, Vol. 32 No. 3.
- Herman, D. (2017). **The voyage of building an outrigger canoe: Sailmaking**. Retrieved on July 10, 2020 from <https://blog.nmai.si.edu/main/2017>
- Heywood V H. (1993). **The flowering plants of the world**. London: BT Batsford Ltd.
- Hiroa, T.R. (1930). **Samoan Material Culture**. Bernice P. Bishop Museum Bulletin 75.honolulu, Hawaii Published by the Museum 1930.
- Hoebel, A. E. (1966). **Anthropology: The Study of Man**. Third edition. New York: McGraw-Hill Book Company. 1966.
- Hofstede, H. W. (1925). **Het Pandanblad: Als grondstof voor de Pandan hoedenindustrie op Java (The Pandanblad: As the foundation for the Pandan mainstream industry in Java)**. H. Heinen.
- Honolulu Festival in Hawaii Blogspot. (2009). **Native Hawaiian Plants Part III - Hala Tree**. Retrieved July 15, 2020, from <http://honolulufestivalinhawaii.blogspot.com/2009/11/native-hawaiian-plants-part-iii-hala.html>.
- Hopkins, J. (2009). **Flowering Love: The spirit of aloha takes shape in a lei**. Island, An international Magazine, August 1992. P. 150-155
- ICHCAP. (2021). **Inspired Crafted of Samoa**. Retrieved January 15, 2022, from <https://artsandculture.google.com/story/HAVBX9ba-dwMLQ>
- ICOMOS, International Cultural Tourism Charter. (2002). **Principles And Guidelines For Managing Tourism At Places Of Cultural And Heritage Significance**. ICOMOS International Cultural Tourism Committee.
- Inge. N. (2021). **Potensi Bisnis Lokal Warga Natuna, Dari Daun Pandan Jadi Anyaman Tikar Cantik (Local Business potential of Natuna Residents, from pandan leaves to beautiful handicrafted mats)**. Retrieved July 15, 2020, from <https://www.melayupedia.com/berita/308/potensi-bisnis-lokal-warga-natuna-dari-daun-pandan-jadi-anyaman-tikar-cantik>
- Intangible of Cultural Heritage of UNESCO. (2019). **'Ie Samoa, fine mat and its cultural**

value. Retrieved August 10, 2020, from <https://ich.unesco.org/en/RL/-ie-samoa-fine-mat-and-its-cultural-value-01499>

International Fund for Agricultural Development. (2022). **Upholding cultural traditions in Tonga**

Sustaining handicraft livelihoods through community-driven development. Retrieved September 10, 2022, from

<https://www.ifad.org/en/web/latest/-/upholding-cultural-traditions-in-tonga>

International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the

Asia-Pacific Region. (2021). **TEPO Mat.** Retrieved on January 13, 2021, from

[https://www.unesco-](https://www.unesco-ichcap.org/eng/contents/ich.php?mode=view&code=H0000216&sub_menu=M144227480423&part=1&searchPart=&searchNation=&searchPart_all=&searchPart_UD1=&searchPart_UD2=&searchPart_UD3=&searchPart_UD4=&searchPart_UD5=&searchPart_UD6=&page=)

[ichcap.org/eng/contents/ich.php?mode=view&code=H0000216&sub_menu=M144227480423&part=1&searchPart=&searchNation=&searchPart_all=&searchPart_UD1=&searchPart_UD2=&searchPart_UD3=&searchPart_UD4=&searchPart_UD5=&searchPart_UD6=&page=](https://www.unesco-ichcap.org/eng/contents/ich.php?mode=view&code=H0000216&sub_menu=M144227480423&part=1&searchPart=&searchNation=&searchPart_all=&searchPart_UD1=&searchPart_UD2=&searchPart_UD3=&searchPart_UD4=&searchPart_UD5=&searchPart_UD6=&page=)

Ismail, A. R. (2014). **Alam Sebagai Motif Kraftangan Fabrik Melayu Tradisi.**

Selangor: Universiti Teknologi Mara.

Jacqueline. (2017). **Pandanus tectorius (Tahitian Screwpine, Thatch/Textile**

Screwpine, Tourist Pineapple, Hala, Screw Pine, Mengkuang Laut/Duri in Malay). Retrieved on January 13, 2021 from

<https://www.jaycjayc.com/pandanus-tectorius-tahitian-screwpine/>

Jebb, M. (1991). **A field guide to pandanus in New Guinea, the Bismarck**

Archipelago and the Solomon Islands. Madang, Papua New Guinea.

Christensen Research Institute.

Kamis (2019). **Tikar pandan : kerajinan para emak-emak di gampong pulo tukok**

(Pandan mats: crafts for mothers in Pulo Tukok Village). Retrieved on

January 18, 2021 <http://pulotukok.gampong.id/artikel/detail/tikar-pandan>

Kāne, H.K. (1998). **Hawaiian voyaging traditional : In Search of the Ancient**

Polynesian Voyaging Canoe. Retrieved on July 10,2020 from

http://archive.hokulea.com/ike/kalai_waa/kane_search_voyaging_canoe.html.

Kawaharada, K. (1999). **The Discovery and Settlement of Polynesia.** Retrieved on July

- 3, 2020, from http://www2.hawaii.edu/~dennisk/voyaging_chiefs/discovery.html.
- Keawe, L.O., MacDowell, M. & Dewhurst, C.K. (2015). **Ike Ulana Lau Hala: The Vitality and Vibrancy of Lau Hala Weaving Traditions in Hawaii**. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Keitumetse, S. O. (2011). **Sustainable development and cultural heritage management in Botswana: towards sustainable communities**. Sustainable development Journal. Volume 19, Issue 1 ,January/February 2011: 1-70.
- Kirtikar KR, Basu BD & Blatter E. (1991). **Indian Medicinal Plants**. Vol.4, Indian Book Center, New Delhi, India 1991; 4: 115 – 118
- Kono, T. (2009). **Intangible Cultural Heritage and Intellectual Property: Communities, Cultural Diversity and Sustainable Development**. Retrieved December 10, 2021, from <https://ssrn.com/abstract=1974127>.
- Kooper. Co. (2021). **Continuing on the way of craftsmanship in the southern region : Panan Pandanus - Na Mun Si woven fabric to sustainable international**. Retrieved on July 10, 2022, from <https://kooper.co/sacict-trang-handicraft/>
- Kottapuram Integrated Development Society. (2021). **Insight : Looking beyond traditionals**. Retrieved on January 20, 2021, from https://ksid.ac.in/wp-content/uploads/2018/01/Insight_Screwpine_and_Water_hyacinth.pdf.
- Kubota, G. (2007). **Funds help hala trees strengthen is roots**. Honolulu: The Honolulu Star-Bulletin.
- Lane, J. F. (2000). **Pierre Bourdieu: A critical introduction**. London: Pluto Press.
- Lee, M. A. B. (1985). **The Dispersal of Pandanus tectorius by the Land Crab Cardisoma Carnifex**. JSTOR Vol. 45 No.2, p. 169-173.
- Leiday.org. (2022). **Lei Hala**. Retrieved June 10, 2022, from <https://www.leiday.org/lei-hala/>
- Lenzerini, F. (2011). **Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of Peoples**. European Journal of International Law, Volume 22, Issue 1, February 2011: 101–120.
- Leslie, H. E. Y. (2007). **“...Like A Mat Being Woven”**. Pacific Arts. Vols. 3-5, P. 115-127.
- Lim, T.K. (2012). **Edible Medicinal and Non-Medicinal Plants**. Volume 4, Fruits.

London: Springer.

- Lipiec, M. (2019). **Beyond the Double Diamond: thinking about a better design process model**. Retrieved on September 15, 2021 from <https://uxdesign.cc/beyond-the-double-diamond-thinking-about-a-better-design-process-model-de4fdb902cf>
- Little, E. J & Skolmen, R.G. (1989). **Common forest trees of Hawaii (native and introduced)**. Agriculture Handbook Washington, 679. Washington, DC, USA: US Department of Agriculture, Forest Service.
- Lo, C. (2010). **The Life of the Lau**. Retrieved January 10, 2022, from <https://hanahou.com/13.3/the-life-of-the-lau>.
- Logan, W. (2007). **Closing pandora's box: human rights conundrums in cultural heritage protection**. In Silverman, Helaine, Ruggles, D. Fairchild (Eds.), **Cultural heritage and human rights**. New York: Springer. P: 33-52
- Malo, D. (1853). **Hawaiian Antiquities**. Honolulu: Hawaiian gazette co., Ltd..
- Mangroves for the Future Secretariat. (2012). **Planting Pandanus in the coastal belt of Kandakuliya**. Retrieved December 1, 2021, from www.mangrovesforthefuture.org/grants/small-grant-facilities/sri-lanka/phase-2-sgf-projects-lk/cycle-2-sgf-projects-lk/planting-pandanus-in-the-coastal-belt-of-kandakuliya/
- Mariam, I. & Marzuki, I. (2021). **The influence of nature in the design of 'Kelarai'woven mat patterns produced by the Malay community in the East Coast of Malaysia**. Retrieved January 20, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/353803448_The_influence_of_nature_in_the_design_of_%27Kelarai%27woven_mat_patterns_produced_by_the_Malay_community_in_the_East_Coast_of_Malaysia. DOI:10.1063/5.0055663
- Maraña, M. (2010). **Culture and Development: Evolution and Prospects**. trans. Eoin McGirr. Bilbao: UNESCO Etxea.
- Maui Nui Botanical Gardens. (2021). **Hala (Pandanus tectorius)**. Retrieved October 10, 2021, from <https://mnbg.org/hawaiian-native-plant-collection/hala-pandanus-tectorius/>.
- Maui Cultural Lands, Incorporated. (2021). **Pandanus tectorius**. Retrieved December

- 15, 2021, from <https://mauculturallands.org/hala>.
- Meissner, M. (2017). **The Valorisation of Intangible Cultural Heritage: Intangible Cultural Heritage as Cultural Capital in Sustainable Development. Conference: Sharing Cultures 2017At: Barcelos, Portugal.** Retrieved June 10, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/321748441_The_Valorisation_of_Intangible_Cultural_Heritage_Intangible_Cultural_Heritage_as_Cultural_Capital_in_Sustainable_Development
- Meleisea, M. (1987). **The Making of Modern Samoa.** University of the South Pacific.
- M S Swaminathan Research Foundation. (2021). **Promoting SCREW PINE (Pandanus) based Livelihoods.** Retrieved January 8, 2022, from http://mssrfcabrc.res.in/?page_id=12992
- Munan. H. (2008). **Craft Sarawak – mats of Sarawak by Heidi Munan.** Retrieved December 15, 2021 from <https://greenselipar.com/2009/05/26/craft-sarawak-mats-of-sarawak-by-heidi-munan/>
- Murai, M. et. al. (1958). **Some Tropical South Pacific Island Foods.** University of Hawaii Press.
- Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa. (2020). 'ie tōga (fine mat). Retrieved from <https://collections.tepapa.govt.nz/object/91919>
- Nadel S.F.. (2006). **The Typological Approach to Culture.** Journal of Personality. Vol. 5. Issue 4, April.
- National Park of American Samoa. (2019). **'ie toga (Fine Mat) : Samoan Traditionals of Weaving.** Retrieved November 20, 2020, from <https://www.nps.gov/teachers/classrooms/-ie-toga-fine-mat-samoan-traditions-of-weaving.htm>
- Nauru, K.A. (2002). **One Hundred Years Ago. Pandanus.** (trans : A. Blum) Suva. Fiji: University of the South Pacific; 2002.
- New World Encyclopedia writers and editors. (2021). **Culture.** Retrieved on December 10, 2021 from <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/culture>.
- Ningrum, S. F. (2015). **Preservation of Pandanus And Bamboo Woven Crafts As A**

- Realization of Water Love in Kampung Sentra Industry Small Woven Village Kabuh Kabupaten Jombang.** Thesis, Pancasila and Citizenship Education Study Program, Department of Law and Citizenship, Faculty of Social Sciences, State University of Malang.
- Nguyen, T. L., Nguyen, T. B. H., Nguyen, T. H., and Le, V. L. H. (2021). **Environmental Protection Policies at Craft Villages in Hanoi in the Context of Sustainable Development.** E3S Web Conf. 258, 05014. doi:10.1051/e3sconf/202125805014
- Percival, G. S. (2022). **Inspired crafted of Samoa.** Retrieved September 15, 2022 from <https://artsandculture.google.com/story/HAVBX9ba-dwMLQ>
- Petronela, T. (2016). **The Importance of the Intangible Cultural Heritage in the Economy.** Procedia Economics and Finance Volume 39, 2016: 731-736
- Philippine Herbal Medicine. (2020). **Herbal Medicine: Pandan (Pandanus tectorius) Fragrant Screw Pine Fleurizon. Herbal Plant .** Retrieved December 15, 2021 from <http://www.philippineherbalmedicine.org/pandan.htm>.
- Pickering, A. (2021). **Nature Notes : Pandanus.** Retrieved December 10, 2021, from Chrome- extension://efaidnbmnnnibpcjpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fnt.gov.au%2F__data%2Fassets%2Fpdf_file%2F0008%2F200024%2Fpandanus.pdf&clen=695939&chunk=true
- Poernomo, D., Soemartono, A. U. & Safitri, R. E. (2019). **Innovation, Local Wisdom and Value Creation in “Batik” Creative Industry.** SAR Journal. Volume 2, Issue 4: 153 – 157. DOI: 10.18421/SAR24-02, December 2019
- Polynesian Cultural Center. (2016). **“Chief” of PCC’s Tongan Village Presented with Ta’ovala.** Retrieved December 15, 2021 from <https://polynesia.com/blog/tongans-frequently-wear-taovala>
- Porter, M. E. (1980). **Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors.** New York: Free Press.
- Post, M.C., Bukovics, T. and Wichman, M. (2010). **Traditional and modern harvesting practices of wild P. tectorius and future conservation planning.** Retrieved December 3, 2021 from <https://sites.google.com/site/lauhalaresearchproject/abstract>
- Prados-Peña, M.B. , Gálvez-Sánchez, F.J. García-López, A. & Molina-Moreno, V. (2022).

- Sustainable Crafts: Describing Conceptual Evolution Through a Bibliometric Analysis and Systematic Literature Review.** *Environ. Sci.*, 29 June 2022, Sec. Environmental Economics and Management.
<https://doi.org/10.3389/fenvs.2022.949681>
- Puvis, B., Mao, Y. and Robinson, D. (2019). **Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins.** Retrieved on January 25, 2022 from
https://www.researchgate.net/figure/Left-typical-representation-of-sustainability-as-three-intersecting-circles-Right_fig1_327404334
- Rahim, R. (2021). **Crafts of the Temuan.** Retrieved on December 10, 2021 from
<https://www.malaysiadesignarchive.org/crafts-of-the-temuan/?print=print>
- Ropke, I. (1999). **The Dynamics of Willingness to Consume.** *Ecological Economics*. 28: 399-420.
- Sailelagi, M. (2010). **The Ie Toga (Fine Mats) of Samoa.** Retrieved December 3, 2021 from <https://macimise.prel.org/wp-content/uploads/2015/06/Manu-Sailelagi-Ie-Toga-fine-mats-of-Samoa.pdf>.
- Sahari, F. et. al. (2018). **Tikar Bergerang: The Reflection of Culture and Heritage of the Saribas Malay, Sarawak.** *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(14): 24–33. DOI: 10.6007/IJARBS/v8-i14/5024
- Samoa Mo Samoa. (2016). **Samoa History.** Retrieved on January 10, 2022
<https://www.facebook.com/SamoaMoSamoa/posts/samoa-historythe-meaning-for-each-traditional-samoan-attire-and-piece-that-a-sam/1245683588782798/>
- Schneide, J. (2015). **The Double Diamond: Strategy + Execution of the Right Solution.** Retrieved on June 10, 2021 from
<https://www.thoughtworks.com/insights/blog/double-diamond>.
- Scroope, C. (2018). **Tongan Culture.** Retrieved on January 10, 2022 from
<https://culturalatlas.sbs.com.au/tongan-culture/tongan-culture-core-concepts>
- Spaargaren, G. and VanVliet, B. (2000). **Lifestyle, Consumption and the Environment: The Ecological Modernisation of Domestic Consumption.** *Environmental Politics*. 9(1): 50-75.
- Stall, W. E. (1953). **Story of lauhala (leaf of the Pandanus tree).** Honolulu : Paradise of the Pacific.

- Stone, B.C., Huynh, K.-L. & Poppendieck, H.H. (1998). **Pandanaceae**. Kubitzki, K. (ed.), **The families and genera of flowering plants**. Vol. 3. Berlin: Springer: 397 – 404.
- Storey, J. (1999). **Cultural consumption and everyday life**. London, UK
- Sunarya, Y., Hendriyana, H. & Darmaputra, I. (2019). **Exploring Indigenous Material of Thorny Pandanus Pangadaran as Indonesian Traditional Craft in The Creative Context**. In Proceedings of the 2nd International Conference on Applied Science, Engineering and Social Sciences (ICASESS 2019): 38 – 42. DOI: 10.5220/0009323500380042.
- Syamimi, I. Abd Rahman, K. A. A., & Ramli, S. H. (2019). **Conservation approach of underutilized screw-pine leaves (daun mengkuang) material: home accessories design made of screw-pine leaves bio-composite**. KUPAS SENI, 7, 81-86. <https://doi.org/10.37134/kupasseni.vol7.9.2019>
- Syardiansah, Martahadi & Amilia, S. (2020). **The Strategy Model of Small Industry Development on Woven Business of Pandanus Mat**. Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal) : Humanities. Vol 3, No 4 (2020): 2677 – 2685. DOI: <https://doi.org/10.33258/birci.v3i4.1278>.
- Symphonycraft.blogspot . (2021). **Symphony Craft Malaysia** . Retrieved on January 10, 2022 from <http://symphonycraft.blogspot.com>
- Temarareo.org. (2019). **Pandanus tectorius & related species (Pandanaceae)**. Retrieved on December 10, 2021 from <http://www.temarareo.org/PPN-Fara.html#WWhara>
- The Global Goals For Sustainable Development. (2017). **Global Goals**. Retrieved on March 10, 2021 from <http://www.globalgoals.org/>
- The National Commission for Culture and the Arts, Philippines. (2018). **TEPO Mat**. <https://www.facebook.com/NCCAOOfficial/posts/the-sama-mat-of-tawi-tawi-is-double-layered-and-brightly-colored-known-locally-a/10156072345935283/>
- The National Commission for Culture and the Arts, Philippines. (2021). **National Living Treasures: Haja Amina Appi**. Retrieved on December 10, 2021 <https://ncca.gov.ph/about-culture-and-arts/culture-profile/gamaba/national-living-treasures-haja-amina-appi/>

- The Cultural Heritage Studies Program, Central European University. (2022). **The Concept and History of Cultural Heritage**. Retrieved on March 10, 2022 from <https://culturalheritagestudies.ceu.edu/concept-and-history-cultural-heritage>.
- The Editorial Board of Samoa Observer. (2020). **Lockdown, Samoan families and the pain of grieving from afar**. Retrieved on April 15, 2021 from <https://www.samoaoobserver.ws/category/article/74526>
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2021). **Pandanus**. Retrieved on March 10, 2022 from <https://www.britannica.com/plant/pandanus>.
- The International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region under the auspices of UNESCO (ICHCAP). (2015). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน. แปลจาก Intangible Cultural Heritage and Sustainable Development** โดย พูลศักดิ์ เอกโรจนกุล. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- Thomson, L. et. al. (2006). **Pandanus tectorius (screw pine)**. In: **Species profiles for Pacific island agroforestry, Holualoa, Hawaii**. USA: Permanent Agriculture Resources (PAR). 29 pp. Retrieved on December 15, 2020 <http://www.traditionaltree.org>.
- Thomson, L. et. al. (2018). **Trees for life in Oceania: conservation and utilisation of genetic diversity**. ACIAR Monograph No. 201: 179 – 183. Canberra: Australian Centre for International Agricultural Research.
- Tobias, M. J. (2004). **Intangible Heritage – Weaving Color Into Culture**. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Tourism Malaysia. (2021). **Arts, Crafts & Village Pastimes**. Retrieved on September 10, 2022 from <http://www.discoverymice.com/malaysiahomestay/arts-crafts-pastimes.html>
- Trumbull, R. (1970). **In Tonga, It's Sign of Respect**. The New York Times, July 4, 1970.
- Thurley, S. (2005). **Into the future**. Our stategy for 2005-2010. In: Conservation Bulletin [English Heritage], Vol 49: 26 - 27.
- Tylor, E. B. (1889). **The science of culture**. In E. B. Tylor, Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art and custom (pp. 1–25). Henry Holt and Company.

- Uden, J. (2012). **Tongan Mats**. Retrieved June 10, 2020 from . <https://conserving-curiosities.blogspot.com/2012/02/tongan-mats.html>.
- UNESCO. (2013). **Mobilizing living heritage for sustainable development**. Retrieved on June 15, 2020 from <https://whc.unesco.org/en/news/1085>.
- UNESCO Office for the Pacific States (Western Samoa). (1992). **The Samoa Fale**. Bangkok: UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific (Thailand).
- UNESCO Santiago. (2021). **Cultural heritage**. Retrieved on May 10, 2022 from <https://en.unesco.org/fieldoffice/santiago/cultura/patrimonio>.
- United Nations. (1995). **Workshop on indicators of sustainable development for decision-making**. Commission on sustainable development third session (E/CN.17/1995/32). United Nations, New York.
- United Nations (2017). **Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017, Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030**. Agenda for Sustainable Development.
- United Nation. (2019). **The Sustainable Development Agenda**. Retrieved on October 10, 2021 from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>
- United Nations Development Programme. (2022). **The SDGs in action**. Retrieved on March 10, 2022 from <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>.
- UKEssays. (2018). **The Manifestations Of Culture Cultural Studies Essay**. Retrieved July 10, 2020 from <https://www.ukessays.com/essays/cultural-studies/the-manifestations-of-culture-cultural-studies-essay.php?vref=1>
- USDA-ARS. (2015). **The Plants Database. Greensboro, North Carolina, USA: National Plant Data Team**. Retrieved on April 10, 2021 from <https://plants.sc.egov.usda.gov>.
- Vaddhanaphuti, C. (1994). **Data analysis in qualitative research**. Bangkok: Saisong Suksit Kledthai Ltd.
- Valentine, K. (2017). **Lauhala has strong roots in Puna**. Retrieved January 10, 2022, from <https://keolamagazine.com/?s=Lauhala>.
- Victoria University of Wellington. (2016). **SAMOAN MATERIAL CULTURE : PANDANUS MATS**. Retrieved September 15, 2021 from

- <http://nzetc.victoria.ac.nz/tm/scholarly/tei-BucSamo-t1-body1-d4-d3-d2.html>.
- Waddell, N. (2012). **On this day in 1769**. Retrieved September 20, 2021 from <https://natwaddell.wordpress.com/2012/06/03/one-this-day-in-1769/>
- Wagner, W.L., Darrel, R. H., & Sohmer, S. H. (1990). **Manual of the flowering plants of Hawai'i**. Honolulu: University of Hawaii Press and Bishop Museum Press, 1479-1481
- Wardah, W. & Setyowati, F. M. (2009). **Ethnobotanical study on Genus Pansanus L.f. in certain area in Java, Indonesia**. BIODIVERSITAS, Volume 10, November 3, July 2009, 146–150. <https://doi.org/10.13057/biodiv/d100308>
- Whistler, W. A. (2000). **Tropical Ornamentals; A Guide**. Oregon: Timber Press.
- Williams, J. A. (2019). **The Supreme Navigators of History: Voyagers of the Pacific**. Retrieved, September 22, 2022, from <https://curioushistorian.com/the-supreme-navigators-of-history-voyagers-of-the-pacific>
- William W. (1986). **Research Methods in education an introduction fourthedtion**. Fourth Edition Printed in the United states of America, 1986.
- Woisiri. S F. (2013). **Etnobotani Pandan Tikar Menurut Masyarakat Pulau Owi Distrik Biak Timur Kabupaten Biak Numfor (Pandan Tikar Ethnobotany According to Owi Island Community, East Biak District, Biak Numfor Regency)**. Universitas Cenderawasih.
- World Records Union. (2021). **Traditional clothing from around the world – P63 - Ta'ovala: A unique traditional costume made from pandanus leaves of the Tonga, Pacific**. Retrieved December 10, 2021, from <http://worldkings.org/news/world-tops-academy/worldkings-traditional-clothing-from-around-the-world-p63-taovala-a-unique-traditional-costume-made-from-pandanus-leaves-of-the-tonga-pacific>
- Wood, S. (2011). **“Sustaining Crafts and Livelihoods: Handmade in India,”** in **Sustainability in Craft and Design**. p. 89–100
- Yanvaree, N. (2020). **Data analysis in qualitative research**. Retrieved December 1, 2021, from http://ismbas.blogspot.com/2010/09/blog-post_14.html.

- Yusuf, I. (1998). **Islam and Democracy in Thailand: Reforming the Office of Chularajamontri/Shaiikh al- Islam**. *Journal of Islamic Studies*. 9, 2 (July), 277-298.
- Young, P.T. (2016). **Images of Old Hawaii : Lauhala**. Retrieved June 15, 2021, from <https://imagesofoldhawaii.com/lauhala/>
- Zain. H. M. Z. & Razalli. A. Z. M. (2008). **People and plants od Tasik Bera, Pahang Darul Makmur**. *Journal Alam Bina*, Jilid 14: No.5, 2008, 53–61. <http://eprints.utm.my/id/eprint/9938/>
- Zebua, L. I. et. al. (2020). **The utilization of Pandan Coconut (Pandanaceae) at the interior tribes Papua, Indonesia**. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/575/1/01211>
- Zhan, X., and Walker, S. (2019). **Craft as Leverage for Sustainable Design Transformation: A Theoretical Foundation**. *Des. J.* 22 (4), 483–503. doi:10.1080/14606925.2019.1613040

ภาษาไทย

- กนกวรรณ พรหมทัศน์. (2554). **จักสานใบเตยหนาม**. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2563 จาก <http://www.m-culture.in.th/album/16292/>
- กฤษฎา ศรีธรรมมา. (2549). **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพิธีสู่ขวัญของชาวอีสาน**. รายงานการวิจัย. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม : 70 – 73.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). **หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านดุน หมู่ที่ 3 ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง**. สืบค้นจาก [https://trang.cdd.go.th > uploads > sites > 2020/12](https://trang.cdd.go.th/uploads/sites/2020/12)
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2563). **แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาสตรี ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2565)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมป่าไม้. (2563). **เตยปาหนัน การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น**. ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.พี.จี. เอ็นเตอร์ไพรส์. 2563.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). **วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านดุน**. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2565, จาก https://smce.doae.go.th/ProductCategory/managecontent.php?smce_id=5920501100

- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2563). **DEWA : Design from Waste of Agriculture**. เอกสารเผยแพร่สรุปผลโครงการกิจกรรมการพัฒนาผลผลิตเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์สู่ตลาดสากล (DEWA 2020). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). **วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา**. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). **วัฒนธรรม คุณค่าสู่มูลค่า**. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565 จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=3972&filename=index.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2559). **ทุนวัฒนธรรม 9 ยุคสมัย**. วารสารอุตสาหกรรมสาร ปีที่ 58 ฉบับเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2559: 6 – 44
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). **ชุมชนต้นแบบ สืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กศน. กระบี่. (2564). **กศน.กระบี่ พัฒนาการศึกษาต่อเนื่อง ส่งเสริมอาชีพ-อนุรักษ์ศิลปท้องถิ่น**. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565 จาก https://www.technologychaoban.com/thai-local-wisdom/article_169415
- กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค. (2563). **ตัวอย่างมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เพื่อนำเข้าสู่การออกแบบสร้างสรรค์**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563): 18 – 35
- กษิต์เดช เนื่องจำนงค์. (2562). **การจัดการองค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษา การทำชั้นลงหินของชุมชนบ้านบุ**. วารสารสารสนเทศ ปีที่ 18, ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2562): 25-36. <https://www.tci-thaijo.org/index.php/oarit/article/view/191066/155576>.
- ไกรลาส จิตรกุล และอาทิตยา ผิวซ่า. (2560). **การสร้างสรรคงานศิลปะการแสดงที่มีฐานการหาข้อมูลจากวิถีวิจัย**. เชียงใหม่: สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี**. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2539). **สมุนไพรสวนสิริรุกษชาติ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551). **วัฒนธรรมไทย (Thai Culture)**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮิม. (2560). **ภูมิทัศน์ของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ:

สแควร์ ปริ้นซ์ 93 จำกัด.

จอมทอง ชัยภักดี. (2564). เปลี่ยน “เตย” เป็น “ตังค์” จักสานเตยปาหนัน จากภูมิปัญญาสู่การเพิ่มมูลค่า. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565 จาก

https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_199790

จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. รายงานการวิจัย. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร งบประมาณ ปี 2560.

จริยา โกเมนต์, เฉลิมชัย ปัญญาดี และปานแพร เซาว์นประยูร. (2560). การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา : การวิจัยทางมานุษยวิทยาที่มากกว่าการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์. วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน, 8(2), 193-219

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2551). "คำปรารภ" ใน คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระดาบส.

จิรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ. (2553). การเสริมสร้างวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2564 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/344761>.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาย โปธิสิตา, (2548). การวิจัยเชิงคุณภาพ : ข้อพิจารณาทางทฤษฎี ใน ตำราประกอบการสอนและการวิจัยการศึกษาเชิงคุณภาพ เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. บรรณาธิการโดย เบญจมา ยอดดาเนิน และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548. หน้า 28-52

ชาย โปธิสิตา, (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550.

ชนิดา เสี่ยงมไพศาลสุข. (2548). เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์. กรุงเทพฯ : โครงการ จัดพิมพ์ คบไฟ.

ช่อพฤษดิ์ ผิวภู. (2560). แนวทางการพัฒนาทุนวัฒนธรรมนวัตกรรมสู่ Thailand 4.0. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. 22 ธันวาคม 2560.

ทรงคุณ จันทจร, พิสิฐฐ์ บุญไชย, และไพรัช ถิตย์ผาด. (2551). คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย.

- ธวัชชัย ท่องสมุทร. (2558). **วิถีชีวิตชาวใต้**. ศิลปินพันธ์ ศษ.บ. (สาขาวิชาศิลปศึกษา). ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นวรรตน์ บุญภิลละ. (2554). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี**. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เนาวรัตน์ ฐิติชาอุทัยกุล. (2555). **ภูมิปัญญาศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้ : กรณีศึกษาสหกรณ์หัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ไม้สานป่าตอง อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประชาคมวิจัยด้านเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว. (2561). **สมุดปกขาว BCG in Action การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศไทยเพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว Bio – Circular – Green Economy**. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565 จาก <http://stiic.sti.or.th/work/bcg-model/>
- ประพิมพ์ผิน เชียงกุล. (2559). **เศรษฐกิจสีเขียว: ทุนนิยมแบบสร้างภาพหรือทางเลือกเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง ?**. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2565 จาก <https://thaipublica.org/2016/05/green-economy-prapimphan/>
- ปราโมทย์ สัมครการ. (2550). **การพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน. (2558). **เศรษฐกิจสีเขียวในชุมชนท้องถิ่นไทย: ศึกษาชุมชนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก**. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา ปีที่ 3 ฉบับที่ 2: 85 – 102
- ปรียศรี พรหมจินดา, โสมฉาย บุญญานันต์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). **การพัฒนาศิลปหัตถกรรมจักสานไทยร่วมสมัยของวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมสู่ความยั่งยืน กรณีศึกษาพหุเทศะพื้นที่**. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 6 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2564). 576 – 590.
- พวงเพชร สุรัตน์วิกุล. (2544). **มนุษย์กับสังคม**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระยาอนูมานราชชน. (2484). **หนังสือกรมศิลปากรลงวันที่ 31 สิงหาคม พุทธศักราช 2484**. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2563 จาก <https://vajirayana.org/บันทึกเรื่องความรู้ต่าง-ๆ-เล่ม-๔/สิงหาคม-พศ-๒๔๘๔/๓๑-สิงหาคม-พศ-๒๔๘๔-ยส>

- พสุ เดชะรินทร์. (2548). **Balanced Scorecard รู้ลึกในการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฟ้าพิไล ทวีสินโสภา และกิตติศักดิ์ ทวีสินโสภา (2559). **การอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันกลุ่มจักสานบ้านตุนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. รายงานการวิจัย. วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง.
- ภริตพร แก้วเกษมเสื่อ. (2561). **การอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานโดยแนวคิดทางการออกแบบผลิตภัณฑ์**. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์: 68 – 96
- ภูวนาท รัตนรังสิกุล. (2561). **ภูมิปัญญาไทยกับการสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด. 2561.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2559). **ภูมิสังคมกับแนวพระราชดำริ** สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2563 จาก <http://61.19.50.68/dsdw/buzzfile/20160615174950-517.pdf>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2559). **เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2563 จาก https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html
- เมตไทย. (2560). **เตยทะเล สรรพคุณและประโยชน์ของเตยทะเล 14 ข้อ (ลำเจียก)**. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก <https://medthai.com/เตยทะเล/>
- ยูเนสโก. (2558). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2563 จาก <https://ich.unesco.org/doc/src/34299-TH.pdf>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2557). **ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- แลต๊ะแลไต้. (2019, October 19). **บ้านตุนสานเตยปาหนัน**. Top searches on Facebook : <https://www.facebook.com/LaetaLaeTai/> [Video file]. Retrieved from <https://www.facebook.com/watch/?v=980982065583328>
- วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์. (2531). **ลัทธิและสกุลช่างศิลปะไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิริดา พลาศรี และทนางศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2556). **หัตถกรรมพื้นบ้านกับวิถีชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มจักสานบ้านสะอาดนามูล ตำบลห้วยสามพาด อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี**. รายงานผลการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2556.
- วิริมา โพธิสมบัติ. (2547). **“การพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน: ตามรอยพระราชดำรินมมมของนัก**

รัฐศาสตร์”. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

- วิศรา ไชยสาส์ และ สุรพล จันทราปัดย์. (2562). การวางและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชุมชน เพื่อผลในการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนเกษตรรายย่อยในตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. วารสารแก่นเกษตร 47 (2) : 347-360
- วุฒิชัย วิภาทานัง. (2558). การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออก. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (เดือน พฤษภาคม –เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2558): 67-83
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2532). ศิลปหัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2553). ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน : เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร (ฉบับอัตลักษณ์). วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากรฉบับภาษาไทยสาขาสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์และศิลปะปีที่ 30 ฉบับที่1 (มกราคม-มิถุนายน) พ.ศ. 2553: 163 – 182
- ศิลปวัฒนธรรม. (2565). เจาะลึกวัฒนธรรม “หญิงเป็นใหญ่” ในชาติพันธุ์ “มینگกาเบา” แห่งอินโดนีเซีย. นิตยสารออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2565 จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_68755?fbclid=IwAR1opNpuAMV1N9fg-GR-vE-Vhkq0jfUAOfsE6Tn_lexnLDpl6pMpOLKK1s
- ศิริพันธ์ นันสุนานนท์, ปิยะพงษ์ จันทร์ใหม่มูล, วิเรื่องรอง รัตนวิไลสกุล, วิภาวี เอี่ยมวรเมธ, ภาสนันท์ อัครวิทย์. (2561). ภูมิสังคมทางวิถีชีวิต และคุณค่าของพื้นที่สาธารณะต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ กรณีศึกษาชุมชนหมู่ที่ 8 ตำบลพันท้ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารสิ่งแวดล้อม, ปีที่ 22 (ฉบับที่ 3), 41-48
- ศักดิ์ชัย เกียรติดิโนคินทร์. (2542). ภูมิปัญญาชุมชน ยาชุดพิเศษในการพัฒนา. วารสารวัฒนธรรมไทย. 36 (9): 2 – 4.
- ศักดิ์สิน ช่องดารากุล. (2550). ปัจจัยที่ทำให้/ส่งผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ. วารสารวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม 2550 หน้า 49-56
- ศุภรรษตรา แสนวา. (2563). การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. มนุษยศาสตร์สาร ปีที่ 21 ฉบับที่ 3: 177 – 199
- ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ. (2550). พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ. ด้านสุทธาการพิมพ์
- ศูนย์คลังสมองกลุ่มวิสาหกิจชุมชน. (2563). กลุ่มจักสานเตยปาหนัน บ้านดุกุน. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2564 จาก <http://smce-prujud.com/วิสาหกิจชุมชน/กลุ่มจักสานเตยปาหนัน-บ้านดุกุน.html>

- ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในไต้หวัน. (2564). **แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ของไต้หวันกับอุตสาหกรรมกระจก**. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2565, จาก <https://thaibiztaiwan.thaiembassy.org/th/content/แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน-circular-economy-ของไต้หวัน?page=5d846e0d15e39c10e0002aa7&menu=5d846e0d15e39c10e0002aa9>
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน). (2563). **งานศิลปหัตถกรรมประเภทจักสานเตยปาหนัน/ใบลาน**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564 จาก https://www.sacit.or.th/uploads/items/attachments/ff2fd343aadac082034cc28e08000f82/_28f6e940db4f4097ccae214a2b258cd0.pdf
- สถาบันวิจัยวลัยรุกเวช. (2565). **ภูมิปัญญา**. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2565, จาก <http://walai.msu.ac.th/walai/local%20wisdom.php#>
- สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา. (2561). **สองเทรนด์เศรษฐกิจอาเซียน : เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนายั่งยืน (1)**. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.posttoday.com/aec/column/563096>
- สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย. (2564). **ต่อยอดภูมิปัญญาสานเตยปาหนัน สู่อารสร้างแบรนด์ PANAE เก้าอี้ ทันสมัย**. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565 จาก <https://www.padthai.co/sacict-ของดีจังหวัดตรัง-ผ้าทอ/>
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2559). **Creative Economy - น้อมนำปรัชญาพอ ต่อยอดเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.smartsme.co.th/content/52612>
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญ ต่อการเป็นผู้ประกอบการ. วารสารบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 33 ฉบับที่ 128 ตุลาคม-ธันวาคม 2553, 50 – 65
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2549). **พลวัตนวัตกรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ . (2565). **นวัตกรรมเชิงศิลป์ วัฒนธรรม และมนุษยวิทยา**. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2565 จาก <https://www.nia.or.th/aestheticinnovationculture>.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). มุมมอง วัฒนธรรมกับการพัฒนา (1). สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2564 จาก <https://www.mixmagazine.in.th/00003134>
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2562). **Bio Economy**. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2565 จาก

- http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/1._paper-bio_economy.pdf
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2562). **เศรษฐกิจชีวภาพ**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**.
กรุงเทพฯ: พิมพ์เพื่อการพิมพ์จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). **ถอดบทเรียนการต่อยอดสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านการ
อนุรักษ์ทรัพยากร วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อสนองโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อัน
เนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)**.
กรุงเทพฯ: เอส. บี. เค. การพิมพ์ จำกัด.
- สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). **การศึกษาเศรษฐกิจ
สีเขียว ในบริบทภาคการเกษตร**. เอกสารการศึกษาของสำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่าง
ประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์. (2559). **รายงานกลยุทธ์ในการส่งเสริมบทบาทสตรีมุสลิมต่อการพัฒนาสังคม
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้**. สงขลา: ไอคิว มีเดีย.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). **เศรษฐกิจ
หมุนเวียน โอกาสใหม่ของธุรกิจ ที่สามารถพลิกมาใช้ในชีวิตประจำวัน**. สืบค้นเมื่อ 20
มกราคม 2565 <https://www.nxpo.or.th/th/9024/>
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565). **BCG in
Action : The New Sustainable Growth Engine**. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565 จาก
<https://www.nxpo.or.th/th/bcg-economy/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการ
เติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม**. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม 2565 จาก
<http://nscr.nesdc.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/ด้านการสร้างการเติบโต/>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2563). **อัตลักษณ์วัสดุถิ่นใต้**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์.
- สักรินทร์ อินทรวงค์ และคณะ. (2558). **ศิลปหัตถกรรมทองเหลือง บ้านปะอ่าว : การอนุรักษ์และ
พัฒนา เพื่อต่อยอดภูมิปัญญา หัตถกรรมชุมชน**. ศิลปกรรมสาร, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (2558):
มกราคม - มิถุนายน 2558: 163 - 192
- สุเชน เลิศวีระสวัสดิ์. (2562). **สังคมพหุวัฒนธรรมกับนวัตกรรมในการพัฒนาประเทศไทย**. รายงาน

การสัมมนา “พหุวัฒนธรรมและนวัตกรรมทางสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์ ในบริบทความมั่นคงของต่างประเทศและไทย” วันที่ 17 พฤษภาคม 2562 จัดโดย สถาบันความมั่นคงศึกษา สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ.

สุเมธ ตันติเวชกุล. **เศรษฐกิจพอเพียง ทางเลือก... ทางรอด.**; ใน เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. (2549).

ผ่านาคตประเทศไทย 2552. กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์ จำกัด.

สุทธิดา อุ่นจิต. (2562). **คุณสามัคคี หมู่บ้านหัตถกรรมเตยปาหนัน สินค้าจักสานสุดเก๋ของกลุ่มหญิงวัยรุ่งถึง วัยคุณย่าแห่งจังหวัดตรัง.** สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2564, จาก

<https://readthecloud.co/toeypanhan-trang/>

สุทธิรัตน์ ขาวปากอ และคณะ (2563). **ลักษณะกายวิภาคและเส้นใยของใบเตยหอม และเตยทะเล:**

Anatomical and Fiber Characteristics of Pandanus amaryllifolias Roxb. and P. odorifer (Forssk.) Kuntze (Pandanaceae) Leaves. วารสารวิทยาศาสตร์บูรพา ปีที่ 25 (ฉบับที่ 1) มกราคม – เมษายน พ.ศ. 2563: 151 – 167. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2564 <http://ojslib3.buu.in.th/index.php/science/article/view/6745>

สุภาพร วิชัยดิษฐ์, ศกวรรณ คงมานนท์ และพัชรรัตน์ บัวตะมะ. (2565). **การเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาผ้าทอท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.** Journal of Modern Learning Development Vol. 7 No. 3 April 2022: 347 – 363.

สุวรรณี ทศนาภิรมย์. (2526). **การผลิตและการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมไทย ประเภทเครื่องจักสานไม้ไผ่-หวาย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2545). **วัฒนธรรมชุมชน เงื่อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน.** วารสารพฤติกรรมศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 กันยายน 2545.

เสรี พงศ์พิศ. (2536). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป แอนด์พับลิชชิง.

แสนคำดอย. (2552). **การพัฒนาตามภูมิสังคมตามแนวพระราชดำริ.** สืบค้นจาก

<https://www.gotoknow.org/posts/291634>

โสภารัตน์ จารุสมบัติ นิตยา โพธิ์นอก และจารุพล เรืองสุวรรณ. (2562). **เส้นทางเศรษฐกิจสีเขียว.**

กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน. (2563). **สภาพและข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน.**

สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2564 จาก <http://www.bohin.org/general.php>.

อลิศรา ศิริศรี. (2541). “**การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณมาใช้ในการวิจัยทางการศึกษา**” ใน **รวม**

บทความทางวิธีวิทยาการวิจัย เล่ม 1. บรรณาธิการโดย สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541. หน้า 249-257

- อินทรธนู พารมขาว และศิตาลัย ฆโนทัย. (2559). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์รวมสมัยตาม
แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย. รายงานการวิจัยกองทุนวิจัย
และสร้างสรรค์สวนกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปี 2556.
- อุทิศ ทาหอม. (2564). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม.
วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)
2564: 55 – 73
- อัญชลี โสมดี. (2553). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านงานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อัญธิชา มั่นคง. (2560). บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา
ชุมชนในตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราช
ภัฏเลย Vol. 12 No. 39 มกราคม - มีนาคม 2560.

วิถีปাহันในเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง

สรารุช กลิ่นสุวรรณ

มิถุนายน 2565

การเข้าใจถึงพื้นที่ การอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมโดยให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรมควบคู่ไปกับพื้นฐานในระบบนิเวศของพื้นที่ ถือเป็นหัวใจหลักของนิเวศวัฒนธรรมอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน วิถีปাহัน หรือวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมเตยปাহัน นอกจากการเข้าใจถึงหัตถกรรมเตยปাহันซึ่งมีภูมิปัญญาสืบสานต่อกันมาจนสร้างวัฒนธรรมเตย การเข้าใจถึงการใช้ทรัพยากรต้นทาง คือ “เตยปাহัน” ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถสื่อให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยระหว่างช่างจักสาน ซึ่งเป็นผู้คนในชุมชนกับเตยปাহันซึ่งอยู่ในระบบนิเวศของชุมชนได้มากขึ้น การศึกษาวิถีปাহันในเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดุกุน จ.ตรัง เป็นการสัมภาษณ์ช่างสานเตยปাহัน จำนวน 12 คน ผ่านการใช้เครื่องมือวิจัยแบบเชิงลึก (in – dept interview) ซึ่งผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศิลปากรเรียบร้อยแล้ว สรุปผลการศึกษา เป็นประเด็นและข้อสรุปดังนี้

1. ความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรเตยในชุมชน และวิธีการตัดเตยของช่างสาน รวมทั้งการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเตยของชุมชน

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
1.1	ความจำเป็นในการคัดเลือกทรัพยากรเตย และศักยภาพในการตัดเตยของช่างจักสานในชุมชน	ช่างจักสานในชุมชนไม่ว่าจะเป็นช่างรุ่นเก่า และช่างรุ่นใหม่ล้วนมีความสามารถในการคัดเลือกใบเตยที่เหมาะสมในการใช้งาน และควรมีความสามารถในการตัดเตยทุกคน อีกทั้งความสามารถในการตัดเตย และทักษะในการหาเตยถือว่ามีค่าจำเป็นสำหรับช่างสานทุกคน
1.2	แหล่งทรัพยากรเตยปาดหน้าในป่าชุมชน	หัตถกรรมเตยปาดหน้าของชุมชนบ้านดงหิน มีการใช้แหล่งทรัพยากรเตยปาดหน้าในป่าชุมชนของตำบลบ่อหิน โดยแหล่งเตยที่ช่างจักสานไปตัดเตยเพื่อนำมาใช้งานมี 2 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่ 1 บริเวณป่าติดหาดด้านหน้าชายหาดหัวหิน โดยปกติแล้วเตยปาดหน้าสามารถเจริญเติบโตในพื้นที่ดินทรายของชายหาด โดยจะมีรากที่ยังลึกลงในดินเพื่อดูความชื้นที่อยู่ภายใต้ดินทราย ต้นเตยแถบชายหาดสามารถเติบโตปะปนอยู่กับต้นสนได้ ส่วนที่ 2 บริเวณป่าชุมชน (ไม่ติดชายหาด) แถบหมู่บ้านปากคลอง มีจำนวนมาก ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ พื้นที่ส่วนนี้มีระยะทางการเดินทางที่ใกล้กว่าในส่วนที่ 1 ช่างสานบางคนมักเลือกไปตัดเตยใกล้บ้านเรือนของตนเอง
1.3	ความแตกต่างทางกายภาพระหว่างต้นเตยปาดหน้าที่เจริญเติบโตในป่าริมชายหาด กับป่าชุมชน	ในการไปตัดเตยเพื่อการใช้งาน มีการไปตัดต้นเตยทั้งในบริเวณแถบชายหาด และต้นเตยที่ขึ้นปนกับต้นไม้อื่นในป่า ซึ่งเตยทั้ง 2 แหล่ง มีลักษณะของใบเตยที่มีความแตกต่างกัน ต้นเตยที่เจริญเติบโตบริเวณชายหาด : ใบของเตยจะมีใบความบางกว่า ต้นเตยที่เจริญเติบโตในป่า : ใบจะมีลักษณะที่หนากว่า แต่ก็มีความยืดหยุ่นต่าง ความยาวเท่า ๆ กับใบที่เติบโตบริเวณชายหาด
1.4	ความแตกต่างในคุณสมบัติระหว่างใบเตยปาดหน้าที่เจริญเติบโตในป่าริมชายหาด กับป่าชุมชน	1. ต้นเตยที่เจริญเติบโตบริเวณชายหาดซึ่งส่วนใหญ่อยู่ปะปนกับป่าสน เมื่อนำมาแปรรูปจะมีลักษณะของเส้นตอกที่ขาวสวยงาม และมันวาว แต่ก็มีข้อเสียคือใบของเตยจะมีความบางกว่า เมื่อแปรรูปเป็นเส้นตอกในบางครั้งอาจจะขาดได้ง่ายในระหว่างการจักสาน แต่ก็นิยมนำมาใช้งาน (เมื่อแห้งจะขาวสะอาด ไม่ค่อยมัน ความมันของเส้นตอกจะน้อย แต่ก็เหมาะแก่การสาน มีลักษณะนิ่ม ถึงแม้จะมีความยืดหยุ่น และความแข็งแรงน้อยกว่าต้นเตยในป่าก็ตาม)

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
		<p>2. ต้นเตยที่เจริญเติบโตในป่า ใบจะมีลักษณะที่หนากว่า แต่ก็มีความยาวเท่าๆ กับใบที่เติบโตบริเวณชายหาด ใบเตยในป่าเมื่อแปรรูปเป็นเส้นตอกจะมีสีที่เข้มกว่าใบเตยจากบริเวณชายหาดเล็กน้อย เส้นตอกจะมีความแข็งแรงมากกว่า เหนียว (มีความมันกว่า สีมืดขาวขุ่น ๆ)</p>
1.6	การบันทึกข้อมูลในการใช้ทรัพยากรเตยสำหรับการในงานในเชิงหัตถกรรม	<p>1. ไม่เคยมีการบันทึกแต่เคยมีสำรวจเพื่อทำแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสำรวจทรัพยากรเตยในพื้นที่</p> <p>2. เนื่องจากข้อจำกัดต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมที่ไม่อำนวยความสะดวก และปริมาณของต้นเตยที่กระจายตัวในการเจริญเติบโต จึงไม่สามารถระบุปริมาณทรัพยากรเตยในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในชุมชนจึงยังไม่มีมีการบันทึกข้อมูลว่าในรอบ 1 สัปดาห์ /1 เดือน /3 เดือน มีการตัดเตยในแต่ละแหล่งไปกี่ครั้ง แต่ครั้งละปริมาณเท่าไร แต่เป็นการตัดเพื่อให้เพียงพอแก่การใช้งานและเก็บเป็นวัตถุดิบสำรองบางส่วน</p> <p>3. ยังไม่มีการคำนวณปริมาณการตัดเตยในแต่ละครั้งอย่างเป็นรูปธรรมว่าในแต่ละครั้งมีการตัดครั้งละปริมาณเท่าไร คงเหลือเท่าไร และช่างจักสานคนไหนที่เดินทางไปตัด (ตัดไปกี่กอบ ในปริมาณกี่ใบ) เพียงแต่ในการเดินทางไปตัดนั้นจะตัดเตยตามความต้องการในการใช้งานแต่ละครั้ง เช่น มีการสั่งซื้อสินค้าล่วงหน้าจึงเดินทางไปตัด บางครั้งก็ไปตัดเพื่อแปรรูปเป็นวัตถุดิบสำรองในการจักสานไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 – 2 เดือน โดยมิได้จัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม</p>
1.7	ช่วงเวลาที่เหมาะสม และในการเดินทางไปตัดเตย และใช้เวลาระหว่างการตัดเตยในแต่ละครั้ง	<p>1. ช่างสานมีการเดินทางไปตัดเตยในช่วงเช้าไม่เกินเที่ยง เนื่องจากช่วงเช้าสภาพอากาศที่แจ่มใส อากาศไม่ร้อนนัก ประกอบกับการไปตัดเตยต้องใช้เวลาในการสำรวจและการตัดและขนย้าย ช่วงเช้าจึงเหมาะแก่การเดินทาง รวมทั้งการตัดเตยในช่วงเช้าจะได้สภาพของใบเตยที่มีความสด นอกจากนี้ช่างสานบางคนยังนิยมเดินทางไปตัดเตยในช่วงเย็นโดยจะเดินทางหลังจากเสร็จภารกิจในครอบครัว</p>

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
		2. การใช้เวลาในการตัดเตยแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง และนานที่สุดประมาณ 4 ชั่วโมง
1.8	ลักษณะพิเศษของใบเตยที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้งานในการจักสาน	<p>1. ในการเลือกต้นเตยที่เหมาะสมกับการใช้งานจะมีการเลือกจากต้นเตยที่เติบโตโตในลักษณะเป็นกอ โดยในกอที่นั้นควรมีใบที่ไม่อ่อนและไม่แก่จนเกินไป และสังเกตผิวพรรณของใบที่ไม่มีรอยแตก เป็นต้น</p> <p>2. ช่างสานบางคนจะเลือกใบที่มีหนามจำนวนน้อยเพื่อความสะดวกในการตัดและขนย้าย</p>
1.9	ช่วงเวลาของเดือนในรอบเวลา 1 ปีที่ต้นเตยที่มีคุณภาพดีและเหมาะแก่การนำไปใช้งาน	<p>1. ในช่วงเวลา 1 ปี ในเดือนมีนาคม – ต้นเมษายน เป็นช่วงฤดูแล้ง (โดยเฉพาะเดือนมีนาคม) ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับต้นยางพาราผลัดใบ ต้นเตยอาจมีใบที่ไม่สมบูรณ์เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงฤดูฝน ซึ่งในพื้นที่จะเริ่มมีฝนตกบ้างในช่วงเดือนเมษายน แต่ฝนตกในปริมาณที่น้อย ซึ่งจะเป็นที่สังเกตว่าจะเข้าใกล้หน้าฝนแล้ว และจะเข้าสู่ฤดูกลางเต็มทีในเดือนมิถุนายน – มกราคม ช่วงหน้าฝนบางครั้งอาจมีอุปสรรคในการเดินทางไปตัดเตย อย่างไรก็ตามในช่วงหลังฤดูฝนใหม่ๆ ในช่วงเดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ ซึ่งยังมีความชื้นอยู่มาก จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมไปการไปตัดเตย อีกทั้งยังได้ใบเตยที่มีคุณภาพที่ดีอีกด้วย</p> <p>2. ในปีไหนที่มีฝนตกติดต่อกันทั้งปีก็สามารถหาเตยได้ทั้งปี</p>
1.10	การเดินทางไปตัดเตย ระหว่างการเดินทางด้วยตัวคนเดียวกับเดินทางพร้อมกับผู้อื่น	<p>1. ช่างสานจะเลือกเดินทางไปตัดเตยอย่างน้อย 2 คน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน</p> <p>2. เนื่องจากการตัดเตยจำเป็นต้องใช้ทักษะในการสังเกตใบที่เหมาะสม ดังนั้นการเดินทางไปตัดเตยแต่ละครั้งช่างจักสานจะเดินทางไปเลือกต้นเตยด้วยตนเองทุกครั้ง</p> <p>3. บุคคลอื่นที่ร่วมเดินทางไปด้วยอาจเป็นช่างจักสานเช่นกัน บางคนก็ไม่ใช้ช่างจักสานแต่ก็เป็นบุคคลในครอบครัว หรือคนคุ้นเคยที่ขอความช่วยเหลือได้ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เช่น การขับรถไปส่ง หรือช่วยเหลือในการขนย้ายใบเตย</p> <p>4. ในการเดินทางไปตัดเตยใช้พาหนะ เช่น มอเตอร์ไซด์ มอเตอร์ไซด์ สามล้อ และรถกระบะ และใช้พาหนะดังกล่าวในการขนย้ายเตยกลับ</p>

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
1.11	เครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในวิธีการตัดเตย	“มีดพร้า” เป็นอุปกรณ์หลักที่ใช้การตัดเตย มีดพร้าที่เหมาะสมในการตัดจะเป็นมีดพร้าที่มีลักษณะด้ามยาว เพื่อให้สามารถตัดเข้าไปยังกอที่อยู่ลึกด้านในได้สะดวก อีกทั้งควรมีน้ำหนักที่เบาเพราะต้องถือไปในระหว่างเดินทาง ซึ่งต่างจากมีดพร้าที่ตัดหรือผ่ามะพร้าวซึ่งอาจมีด้ามสั้น และมีน้ำหนักมากกว่า มีดพร้าไม่คมจนเกินไป นอกจากนี้ต้องเตรียมกระสอบรองเตยสำหรับการขนย้าย โดยมากใช้กระสอบปุ๋ยที่เหลือจากการเกษตร
1.12	พืชในป่าที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ในการตัดเตย การเก็บเตย และการขนย้ายเตย	เมื่อตัดเตยแล้วเสร็จจะใช้ย่านเถาวัลย์ซึ่งเรียกว่า “หวายลิง” ซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นในป่าแห่งนั้น มีลักษณะเป็นเหมือนเถาวัลย์เส้นยาว และมีคุณสมบัติเหมือนเชือกที่สามารถผูกและรับน้ำหนักได้ โดยมากไม่นิยมใช้เชือกปกติเนื่องจากมีความลื่น
1.13	ความถี่ในการตัดเตยในรอบ 1 ปี	ไม่จำกัด ส่วนใหญ่เดือนละ 1 ครั้ง
1.14	การคำนวณปริมาณจำนวนต้นเตย/กอสำหรับการเดินทางไปตัดในแต่ละครั้ง	การตัดเตยแต่ละครั้งไม่เกิน 20 กอ เมื่อตัดเตยออกมาเรียบร้อยแล้วโดยมากในท้องถิ่นจะนับในลักษณะเป็น“หัว” เช่น 10 หัว 20 หัว
1.15	การคำนวณปริมาณจำนวนใบเตยสำหรับการเดินทางไปตัดในแต่ละครั้ง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ในแต่ละกอจะมีใบประมาณ 18 - 20 ใบ คัดแล้วเหลือประมาณ 10 - 15 ใบที่ใช้ได้ ส่วนที่เหลือทิ้งไว้ในป่าเพื่อเป็นปุ๋ยตามธรรมชาติ 2. ใบในส่วนด้านนอกที่แก่เกินไป และใบด้านในสุดจะเป็นใบที่อ่อนและมีความยาวสั้นไม่สามารถนำมาใช้ในงานหัตถกรรมได้จะถูกตัดออก

2. การสังเกตเกี่ยวกับธรรมชาติของต้นเตย กับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในป่าชุมชน รวมทั้งภัยคุกคามต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อต้นเตย

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
2.1	ข้อดี - ข้อเสียในการตัดเตยจากต้นขนาดใหญ่ กับการตัดเตยที่ขึ้นในลักษณะเป็น	<p>1. ในอดีตการตัดต้นเตยมีการตัดทั้งในลักษณะการโค่นทั้งต้น (ปกติต้นที่โตแล้วจะโตประมาณอย่างน้อย 3 - 5 เมตรขึ้นไป) ซึ่งปกติแล้วต้นเตยเติบโตโดยแตกกิ่งหลายกิ่ง และในแต่ละกิ่งมีใบเป็นพุ่ม การโค่นทั้งต้นจึงทำให้สามารถเก็บใบเตยได้จำนวนมาก หรือบางครั้งที่ไม่ได้โค่นทั้งต้น ก็จะใช้ไม้สอยที่มีขอเกี่ยวซึ่งอุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวผลปาล์มจากต้นปาล์ม นำมาเกี่ยวใบเตยโดยเลือกเฉพาะกิ่งที่มีใบที่เหมาะสมกับการใช้งาน ซึ่งไม่ต้องโค่นต้นทั้งต้น แต่ปัจจุบันส่วนใหญ่มีการเลือกตัดต้นเตยที่เจริญเติบโตที่มีลักษณะเป็นกอมากกว่า</p> <p>2. ใบจากต้นเตยขนาดใหญ่มีความเหนียวมาก เนื่องจากมีอายุมาก มีความยืดหยุ่นของเส้นใย ไม่ค่อยขาด</p>
2.2	สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในต้นเตยหรือไม่ และความสัมพันธ์ระหว่างต้นเตยกับสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ	<p>1. ในต้นเตยขนาดใหญ่บางต้นมีนกท้องถิ่นมาทำรังเพื่ออาศัยอยู่จำนวนมาก แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่</p> <p>2. รากของเตยในต้นที่โตใกล้แหล่งน้ำเปรียบเหมือนที่อนุบาลสัตว์น้ำขนาดเล็ก อีกทั้งยังช่วยพยุงหน้าดิน</p>
2.3	พืชชนิดอื่นๆ ที่เจริญเติบโตในป่าที่มีต้นเตย และความสัมพันธ์ระหว่างต้นเตยกับพืชแต่ละชนิด	<p>1. ในป่าที่มีเตยขึ้นจะมีต้นไม้พันธุ์อื่นๆ เจริญเติบโตอยู่ในระบบนิเวศด้วย เช่น ต้นสน ต้นเสม็ด ต้นเสม็ด ต้นโทะ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในบริเวณที่มีต้นเสม็ดจำนวนมากในบริเวณนั้นมักจะไม่ค่อยมีต้นเตยเท่าไรนัก แต่เตยมักจะเติบโตใกล้แหล่งน้ำ บางครั้งในบริเวณป่าจะมีแอ่งน้ำเล็กๆ ซึ่งเรียกว่า “วัง” หรือ “วังน้ำ” กระจายอยู่ทั่วไป เตยมักจะเจริญเติบโตได้ดีในบริเวณนี้ด้วย ซึ่ง “วัง” หรือ “วังน้ำ” ก็จะเป็นแหล่งอาศัยของหอย โดยมากจะเป็น “หอยกัน” ซึ่งบางครั้งในการไปตัดเตยช่างसानช่างसानก็จะไปหาหอยด้วยเช่นกัน</p> <p>2. ต้นเตยที่เป็นกอยังต้องการร่มเงาจากต้นแม่เพื่อช่วยในการเจริญเติบโต ใบไม้ที่ร่วงหล่นก็ทับถมก็ช่วยให้เกิดปุ๋ยในป่านั้น</p>

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
2.4	ปัจจัยที่ส่งผลให้ต้นเตยขยายพันธุ์เป็นจำนวนมาก	ช่วงฤดูฝน เมล็ดเตยที่ร่วงหล่นลอยตามไปกับน้ำตามน้ำขึ้นน้ำลง เป็นแพเดียวกัน เช่น บริเวณหน้าหาดก็เจริญเติบโตขึ้นเป็นแพ
2.5	กิจกรรมอย่างอื่นๆ ระหว่างการเดินทางไปตัดเตย	หาหอย หาลูกไม้ รวมทั้งการสำรวจทรัพยากรในบริเวณนั้น ไม่ใช่เพียงไปตัดเตยอย่างเดียว
2.6	ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติต่างๆ ต่อดันเตย	โรคพืชมีน้อย แต่กังวลเรื่องภัยจากไฟฟ้า ซึ่งเคยมีเหตุการณ์เกิดขึ้น
2.7	ภัยคุกคามต่อดันเตยที่ส่งผลทำให้ไม่สามารถนำใบมาใช้ในงานหัตถกรรม	1. ช่างเคยสังเกตเห็นใบเหลือง แต่เป็นส่วนน้อยมาก ถือได้ว่าเตยเป็นพืชที่มีความแข็งแรง 2. ในบางครั้งช่างจักสานเคยสังเกตพบว่าใบเตยที่ตัดมา มีรอยเจาะอยู่ในใบ ใบมีรอยสีน้ำตาลบางตำแหน่ง แต่ช่างสานก็ไม่ทราบสาเหตุว่าเกิดจากการคุกคามของแมลงหรือเกิดจากโรคพืช บางใบที่โดนเจาะ หรือมีตำหนินั้นถึงแม้จะนำมาแปรรูปเป็นเส้นตอกได้ก็ไม่เหมาะที่จะนำมาจักสานเนื่องจากการโดนเจาะจน เป็นรูส่งผลให้เส้นตอกมีขนาดที่สั้น จึงไม่เหมาะแก่การใช้งาน

3. แนวทางการใช้ทรัพยากรเตย การบำรุงรักษาต้นเตย แผนการปลูกทดแทน และการ
หมุนเวียนในการใช้ทรัพยากร

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
3.1	การเติบโตในลักษณะ หมุนเวียนของต้นเตยที่ตัดกอ แล้ว	เทคนิคในการตัดต้นเตยที่ขึ้นเป็นกอให้สามารถเจริญเติบโตขึ้นใหม่ เพื่อการใช้ในลักษณะหมุนเวียน คือ การตัดที่ไม่ลึกถึงโคนต้น เพื่อให้กอที่ตัดไปแล้วสามารถแตกหน่อใหม่ขึ้นมาอีกครั้ง กอที่ตัด แล้วจะมีหน่อขึ้นมาใหม่ประมาณ 3 – 4 หน่อ (ภาษาท้องถิ่นบ้างก็ เรียกว่า “แหนะ”) โดยจะใช้เวลานับปี จึงจะหมุนเวียนมาเก็บเกี่ยว ผลผลิตใบเตยอีกครั้ง
3.2	การรณรงค์การปลูกต้นเตย พาหนั้นในชุมชน	เคยมีกิจกรรมของอบต. เพื่อขยายพันธุ์ การใช้พื้นที่การอนุรักษ์ เคย มีกิจกรรมโครงการของรัฐที่ส่งเสริมการปลูกต้นเตยในตำบลบ่อหิน เช่น เมื่อหลายปีก่อนมีการส่งเสริมให้เด็กนักเรียนในชุมชนมาร่วม ปลูกเตยบริเวณป่าไผ่ถ่านหลวง
3.3	การปลูกต้นเตยทดแทนใน พื้นที่เกษตรกรรมของตนเอง	1. โดยส่วนใหญ่ไม่มีการปลูก แต่มีการทดลองปลูกในบริเวณริม ด้านข้างของสวนปาล์มซึ่งเป็นพื้นที่สวนของหัวหน้ากลุ่มจักสาน แต่ ปัจจุบันในส่วนที่ปลูกเพิ่มเติมในส่วนปาล์มก็ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ เนื่องจากต้นเตยยังไม่โตเต็มที่ที่เหมาะสมแก่การใช้งาน 2. การทดลองปลูกในป่าปาล์ม เพื่อจะได้สังเกตการณ์เจริญเติบโต ว่าสามารถปลูกร่วมกับพืชเศรษฐกิจได้หรือไม่ หากประสบ ความสำเร็จ ในอนาคตข้างสาสามารถเดินทางไปตัดเตยด้วย ตนเองได้
3.4	คุณสมบัติของดินที่เหมาะสมแก่ การเจริญเติบโตของต้นเตย	1. ต้นเตยพาหนั้นเจริญเติบโตได้ทั้งในดินทรายบริเวณชายหาดหัว หิน (ชายหาดในตำบลบ่อหิน ซึ่งเป็นแหล่งหนึ่งของเตยพาหนั้นที่ ช่างจักสานเดินทางไปใช้) อีกทั้งยังเติบโตในป่าชุมชนที่มีดินผสม ทรายผสมอยู่และเจริญเติบโตผสมผสานอยู่ในระบบนิเวศของป่า ชุมชน 2. จากการสังเกตของช่างสาน ต้นเตยจะไม่เติบโตในป่าโกงกาง ซึ่ง เป็นดินเลนและมีความเค็มจัดเกินไป

4. ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ไม่สามารถตัดเตยเพื่อใช้งาน และปัญหาและอุปสรรคในการตัดเตย

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
4.1	การตัดเตยในช่วงรอมฎอน หรือช่วงถือศีลอดตามหลักศาสนาอิสลาม	ในช่วงรอมฎอน หรือช่วงถือศีลอด ประมาณ 1 เดือน ซึ่งอยู่ในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน โดยส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีการเดินทางไปตัดเตย แต่จะมีการสำรองเตยปาดนั้นเก็บไว้บางส่วนสำหรับงานหัตถกรรม ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ก็ไม่ไปตัด อย่างไรก็ตาม หากเตยที่สำรองไว้ไม่เพียงพอก็อาจจะไปหาเตยเพิ่มบ้างหากมีความจำเป็น
4.2	บุคคลภายนอกชุมชนกับการตัดเตยในป่าชุมชน	เนื่องจากเตยปาดนั้นเจริญเติบโตในป่าชุมชน ซึ่งป่าในชุมชนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ อนุญาตให้สามารถตัดต้นเตยเพื่อใช้ประโยชน์ในงานหัตถกรรมของชุมชนได้ หากมีบุคคลภายนอกขอใช้เตยปาดนั้นในป่าชุมชนก็น่าจะสามารถดำเนินการได้ แต่จากการสังเกตของช่างจักสานก็ยังไม่มียุคคลภายนอกเข้ามาใช้เพราะอาจไม่ใช่พืชที่เป็นประโยชน์ต่อคนภายนอก นอกจากช่างจักสานในชุมชน ซึ่งทุกๆ หมู่บ้านก็ใช้ร่วมกันได้
4.3	ปัญหา หรืออุปสรรคในการตัดเตยปาดนั้นเพื่อการใช้งาน	ในการไปตัดเตยไม่ถึงเป็นอุปสรรคของช่างจักสาน หากจำเป็นไปตัด ถึงแม้ไม่มีรถก็จะเดินไปตัด ซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคลในการบริหารจัดการในการตัดเตยของตนเองด้วย

5. การบริหารจัดการในการจัดเก็บและรักษาทรัพยากรที่ตัดมาใช้งานแล้ว และการบริหารจัดการในการใช้ทรัพยากรเตยเพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างยั่งยืน

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
5.1	การสำรองวัตถุดิบใบเตยในรูปแบบที่แปรรูปเป็นเส้นตอกเพื่อความสะดวกในการใช้งาน	<p>1. ช่างจักสานในชุมชนบางคนมิได้ทำงานจักสานเป็นหลักมากนัก แต่เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่หาวัตถุดิบเพื่อแปรรูปในการผลิตเป็นเส้นตอกเพื่อจำหน่ายแก่วิศวกรจักสาน และช่างสานคนอื่นๆ</p> <p>2. ในการเดินทางไปตัดเตยในบางครั้งจึงมิได้มีวัตถุดิบประสงค์เพื่อการจักสานเพื่อเชิงพาณิชย์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทางไปตัดเพื่อแปรรูปเป็นวัตถุดิบคือเส้นตอกเพื่อสำรองไว้ แต่ก็ไม่ได้สำรองไว้ในปริมาณที่มากนัก โดยมากแล้วจะใช้หมดภายในระยะเวลา 1 - 2 เดือนหลักจากสำรองเส้นตอกไว้</p> <p>3. ใบเตยที่แปรรูปเป็นเส้นตอกแล้วสามารถเก็บได้นานเป็นปี แต่ก็ควรเก็บรักษาอย่างเหมาะสม เช่น การห่อด้วยผ้า อาทิ ฟ้ายุ่นปาเต๊ะเก่าที่ไม่ได้ใช้แล้วนำมาห่อเส้นตอกตามแนวยาว เพื่อรักษาคุณสมบัติของเส้นตอก เส้นตอกจะไม่แห้งจนเกินไป ซึ่งเป็นการรักษาที่ดีกว่าการนำมาแขวนไว้บนผนังบ้าน แต่หากเห็นว่าการแขวนเส้นตอกบนผนังบ้านแสดงว่าเส้นตอกนั้นกำลังถูกเตรียมไว้เพื่อความสะดวกในการทำหัตถกรรมจักสานที่กำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้า</p>
5.2	ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรเตยป่านั้นในชุมชน	หน่วยงานควรมาส่งเสริมในช่วงเหลือในการจัดการระบบข้อมูลต่างๆ ให้ดีขึ้น ปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร (เตย) เครื่องมือ (มีดพร้า) แรงงานซึ่งก็คือช่างสาน คือความความรับผิดชอบของช่างในชุมชน
5.3	การใช้ประโยชน์จากส่วนที่เหลือ ในกระบวนการก่อนทำเส้นตอกใบเตยป่านั้น	หมามไม่ได้ใช้เลย ส่วนเส้นที่เป็นส่วนแกนกลางของเตยซึ่งเรียกว่า “ซี่เตย” สามารถมาทำงานในงานจักสานต่อได้ แต่มีจำนวนน้อย
5.4	การใช้ประโยชน์จากเศษเส้นตอกที่เหลือจากการสานในขั้นตอนสุดท้ายที่จำเป็นต้องตัดเศษออก	<p>ในการจักสานแต่ละครั้งจะมีปริมาณเส้นตอกที่เหลือจากการสานที่ต้องตัดออก โดยมากประมาณ 5 - 10 % ที่ตัดทิ้ง (ในการใช้งานเส้นตอกที่ยาวไม่ถึง 1 คืบ แทบจะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้)</p> <p>ปัจจุบันแทบจะไม่มีกรนำเส้นตอกที่เหลือมาใช้ประโยชน์ในการผลิตต่อ บางครั้งก็นำไปอัดเสริมสินค้าระหว่างขนส่ง หากมีมาก</p>

ที่	ประเด็น	ข้อสรุป
		เกินไปก็จะมีการนำไปเผา ปัจจุบันอยู่ระหว่างการนำเส้นตอกเหลือใช้ไปพัฒนาเป็นวัสดุใหม่เพื่อเป็นทางเลือกในการทำงานหัตถกรรมมากขึ้น
5.5	แนวทางการวางแผนการใช้ทรัพยากรเตยปาหนันในสวนใบเตยที่ตัดมาใช้งานจากป่าชุมชนในอนาคตอย่างยั่งยืน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่ตัดทำลายต้นเตยเล็ก เพื่อให้ใช้หมุนเวียน ควรตัดเอาเฉพาะส่วนที่ใช้จริง ซึ่งเป็นจิตสำนึกของแต่ละคนอยู่แล้ว 2. ถึงแม้ปัจจุบันในป่าชุมชนมีปริมาณเตยปาหนันในป่าชุมชนเพียงพอต่อการใช้งาน แต่ก็ยังไม่ได้มีการวางแผนการใช้เตยปาหนันในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม
5.6	แนวทางการวางแผนการใช้ทรัพยากรเตยปาหนันในสวนเศษวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตหัตถกรรมจักสานในอนาคตอย่างยั่งยืน	มีการทดลองนำเส้นเตยที่เหลือจากการทำหัตถกรรมไปทดลองในการทำวัสดุใหม่ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการ

หนังสือขอความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่วิจัย

ที่ อว. 8610/ 5045

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

4 ธันวาคม 2563

เรื่อง ขออนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเดอป่าหนั้น
และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านคุดนุ

เรียน นายสมบุรณ์ ตรงบาดัง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านคุดนุ

ด้วยนายสรวุฒ กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ
เชิงวัฒนธรรม อยู่ระหว่างเตรียมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "วิถีป่าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษา
วิถีหัตถกรรมป่าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดศรีสะเกษ" เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญางานจักสานเดอ
ป่าหนั้น และสร้างสรรค์วิถีหัตถกรรมป่าหนั้นในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านคุดนุ จ. ศรีสะเกษ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวนนาท
รัตนรังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในการนี้ คณะมัณฑนศิลป์ จึงขออนุเคราะห์จากท่านในการอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาไป
ดำเนินการสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเดอป่าหนั้น และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านคุดนุ
โดยกำหนดลงพื้นที่ ณ บ้านคุดนุ ระหว่างวันที่ 15 - 16 ธันวาคม 2563 ซึ่งในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลดังกล่าวจะนำ
ข้อมูลไปใช้ประกอบในการทำวิทยานิพนธ์ และผลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการและ
ชุมชนบ้านคุดนุต่อไป ทั้งนี้สามารถติดต่อนักศึกษาทางโทรศัพท์ 0 81902 4556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.นатар เจียรกุล)
คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานเลขานุการคณะฯ
โทร 0-3427-5030
โทรสาร 0-3427-5030

ที่ อว. 8610/ 5044

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

4 ธันวาคม 2563

เรื่อง ขออนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาทัน
และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านตุหน

เรียน นางจันเพ็ญ ปูเงิน ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตุหนสามัคคี

ด้วยนายสรราวุธ กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ
เชิงวัฒนธรรม อยู่ระหว่างเตรียมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิถีปาทัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษา
วิถีหัตถกรรมปาทัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านตุหน จังหวัดตรัง” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญางานจักสานเตย
ปาทัน และสร้างสรรค์วิถีหัตถกรรมปาทันในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านตุหน จ. ตรัง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวนา
รัตน์รังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในการนี้ คณะมัณฑนศิลป์ จึงขออนุเคราะห์จากท่านในการอำนวยความสะดวกเพื่อให้นักศึกษาไป
ดำเนินการสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานใบเตยปาทัน และวิถีชีวิตของชุมชนบ้านตุหน
โดยกำหนดลงพื้นที่ ณ บ้านตุหน ระหว่างวันที่ 15 - 16 ธันวาคม 2563 ซึ่งในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลดังกล่าวจะนำ
ข้อมูลไปใช้ประกอบในการทำวิทยานิพนธ์ และผลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการและ
ชุมชนบ้านตุหนต่อไป ทั้งนี้ นายสรราวุธ กลิ่นสุวรรณ จะประสานงานเป็นการภายในกับท่านอีกครั้ง โดยสามารถติดต่อ
นักศึกษาทางโทรศัพท์ 0 81902 4556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ธนาทร เจียรกุล)
คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานเลขานุการคณะฯ

โทร 0-3427-5030

โทรสาร 0-3427-5030

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือการวิจัย

ที่ อว.8610/ 2500

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

22 มิถุนายน 2564

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ดร.ชาญวิทย์ ศรีเดช ผู้จัดการกองทุนพัฒนาผู้ประกอบการเทคโนโลยีและนวัตกรรม (TED Fund)

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายละเอียดหัวข้อในการวิจัย
2. ประวัติผู้วิจัย

ด้วยนายสรารัฐ กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษาชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญางานจักสานเตยป้าหนั้น และสร้างสรรค์วิถีหัตถกรรมป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรัง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวนาท รัตนรังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในการนี้ นายสรารัฐ กลิ่นสุวรรณ อยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมการในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย คณะมัณฑนศิลป์พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านนวัตกรรม พร้อมทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนา และส่งเสริมนวัตกรรมในระดับประเทศ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการ และชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรังต่อไป ทั้งนี้สามารถติดต่อนักศึกษาทางโทรศัพท์ 0 81902 4556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ธนาทร เจียรกุล)
คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานคณบดีคณะมัณฑนศิลป์
โทร. 034-270-413
โทรสาร. 034-270-412

24 ส.ย. 2564

ที่ อว.8610/ 2501

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

22 มิถุนายน 2564

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายละเอียดหัวข้อในการวิจัย
2. ประวัติผู้วิจัย

ด้วยนายสราวุธ กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีที่ลดกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษาชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาจากงานจักสานเตยป้าหนั้น และสร้างสรรค์วิถีที่ลดกรรมป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรัง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวนาท รัตนรังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในการนี้ นายสราวุธ กลิ่นสุวรรณ อยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมการในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัยโดยจะสรรหาผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนา และส่งเสริมวัฒนธรรมในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย คณะมัณฑนศิลป์พิจารณาแล้วเห็นว่าหน่วยงานของท่านมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์หน่วยงานของท่านในการมอบหมายเจ้าหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการ และชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรังต่อไป ทั้งนี้สามารถติดต่อนักศึกษาทางโทรศัพท์ 0 81902 4556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ธนาทร เจียรกุล)
คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานคณบดีคณะมัณฑนศิลป์

โทร. 034-270-413

โทรสาร. 034-270-412

24 มิ.ย. 2564

ที่ อว.8610/ 2499

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

22 มิถุนายน 2564

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ม.ล.ภาสกร อากาศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายละเอียดหัวข้อในการวิจัย
2. ประวัติผู้วิจัย

ด้วยนายสรายุทธ กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาโทชั้นบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษาชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญางานจักสานเตยป้าหนั้น และสร้างสรรค์วิถีหัตถกรรมป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรัง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวนาท รัตนรังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในการนี้ นายสรายุทธ กลิ่นสุวรรณ อยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมการในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย คณะมัณฑนศิลป์พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการออกแบบ และความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนา และส่งเสริมศิลปะ - การออกแบบของไทยในระดับสากล จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการ และชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรัง ต่อไป ทั้งนี้สามารถติดต่อนักศึกษาทางโทรศัพท์ 0 81902 4556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ธนาพร เจียรกุล)

คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานคณบดีคณะมัณฑนศิลป์

โทร. 034-270-413

โทรสาร. 034-270-41

24 ส.ย. 2564

ที่ อว.8610/ 2502

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

22 มิถุนายน 2564

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน นางสาวพรรณณี สุวรรณรัตน์ Office of Thai Trade Representative Hiroshima, Japan

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายละเอียดหัวข้อในการวิจัย
2. ประวัติผู้วิจัย

ด้วยนายสรวิธ กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีที่ดลกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษาชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญางานจักสานเตยป้าหนั้น และสร้างสรรค์วิถีที่ดลกรรมป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรัง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวนาท รัตนรังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในการนี้ นายสรวิธ กลิ่นสุวรรณ อยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมการในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย คณะมัณฑนศิลป์พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านเศรษฐกิจ และการตลาด พร้อมทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนา และส่งเสริมด้านการตลาดสินค้าเชิงวัฒนธรรมในระดับสากล จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการ และชุมชนบ้านคุดนุ จ.ตรัง ต่อไป ทั้งนี้สามารถติดต่อนักศึกษาทางโทรศัพท์ 0 81902 4556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ธนาทร เจียรกุล)
คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานคณบดีคณะมัณฑนศิลป์

โทร. 034-270-413

โทรสาร. 034-270-412

ที่ อว.8610/ 2498

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

22 มิถุนายน 2564

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน นางสาวจิรา ชัยศิริถาวรกุล กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายละเอียดหัวข้อในการวิจัย
2. ประวัติผู้วิจัย

ด้วยนายสรารุท กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษาชุมชนบ้านคุดุน จังหวัดตรัง” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญางานจักสานเตยป้าหนั้น และสร้างสรรค์วิถีหัตถกรรมป้าหนั้นในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านคุดุน จ.ตรัง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวนาภา รัตนรังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ

ในการนี้ นายสรารุท กลิ่นสุวรรณ อยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมการในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย คณะมัณฑนศิลป์พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนา และส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการ และชุมชนบ้านคุดุน จ.ตรัง ต่อไป ทั้งนี้สามารถติดต่อนักศึกษาทางโทรศัพท์ 0 81902 4556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ธนาทร เจียรกุล)
คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานคณบดีคณะมัณฑนศิลป์

โทร. 034-270-413

โทรสาร. 034-270-412

24 มิ.ย. 2564

หนังสือขอความอนุเคราะห์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในการทดสอบวัสดุเตยปาหนัน

ที่ อว.8610/ 2201

คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
31 ถนน หน้าพระลาน
แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

9 พฤษภาคม 2565

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการทดสอบวัสดุเดยปาหนันเพื่อค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อรา

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดโครงการทดสอบเชื้อราในวัสดุเส้นตอกเดยปาหนัน

ด้วยนายสรารุท กลิ่นสุวรรณ นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ ซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ อยู่ระหว่างดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "วิถีปาหนัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีที่ดลกรรมปาหนัน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านคุดูญ จังหวัดตรัง" เพื่อศึกษา วัฒนธรรมและภูมิปัญญางานจักสานเดยปาหนัน และสร้างสรรค์วิถีที่ดลกรรมปาหนันในเชิงนวัตกรรมของชุมชนบ้านคุดูญ จังหวัดตรัง โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวนท รัตน์รังสิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ในการวิจัยดังกล่าวอยู่ระหว่างการจัดทำผลงานสร้างสรรค์ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในงานหัตถกรรมจักสานเดยปาหนัน โดยมีการจัดทำกิจกรรมย่อย "โครงการทดสอบเชื้อราในวัสดุเส้นตอกเดยปาหนัน" เพื่อค้นคว้าหา ข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อราในวัสดุเดยปาหนัน และนำผลการทดสอบเกี่ยวกับเชื้อราในวัสดุเดยปาหนันเผยแพร่แก่ชุมชนเพื่อเสริมสร้างความรู้ เกี่ยวกับวัสดุเชิงนวัตกรรม คณะมัณฑนศิลป์ พิจารณาแล้วเห็นว่าหน่วยงานของท่านมีการดำเนินงานวิจัยในเชิงนวัตกรรม มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ประกอบกับมีเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์หน่วยงานของท่านในการทดสอบวัสดุเดยปาหนันในโครงการดังกล่าวโดยเน้นเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างนักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาศิลปะ การออกแบบเชิงวัฒนธรรม ภายใต้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างสูงในทางวิชาการ ทั้งนี้ นักศึกษาจะประสานรายละเอียดภายในต่อไป โดยสามารถติดต่อนักศึกษาทาง โทรศัพท์ 0 81902 4556 อนึ่ง คณะมัณฑนศิลป์ยินดีให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานผ่านการนำเสนอผลงานของนักศึกษาในโอกาสต่างๆ ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ จากหน่วยงานของท่าน และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อนันท์ เจียรกุล)

คณบดีคณะมัณฑนศิลป์

สำนักงานคณบดีคณะมัณฑนศิลป์

โทร. 034-270-413

โทรสาร. 034-270-412

หนังสือแจ้งผลการขอรับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ภายใน 216004

ที่ ฮว 8603.16/0710

วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2565

เรื่อง ผลการพิจารณาการขอรับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

เรียน นายสรราช กลิ่นสุวรรณ (นักศึกษาคณะมัณฑนศิลป์) ส่งผ่าน อ. ชี้ปัทมา พส.ดร.สุวาท ไร่รังสิกุล

ตามที่ท่านได้ส่งโครงการวิจัย เรื่อง วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถี
หัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านคุดูน จังหวัดตรัง (เลขที่โครงการ REC 65.0111-005-8601) ไปยัง
สำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ เพื่อขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการ
จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร แล้วนั้น

บัดนี้ สำนักงานบริหารการวิจัยฯ ขอแจ้งผลการพิจารณาให้ทราบว่า ขอแจ้งผลการพิจารณา
ให้ทราบว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเข้าข่ายโครงการวิจัยที่ได้รับการยกเว้นการพิจารณา (Exemption review)
จึงออกหนังสือรับรองให้กับโครงการวิจัยดังกล่าวตามเอกสารแนบ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ หากผู้วิจัยมีข้อสงสัยสามารถสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ นางสาวณฤมล
นันทิวาวัฒน์ โทร (เบอร์สำนักงาน) 098-5479738 ภายใน 216004

(ศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ศรีอมรศักดิ์)
ประธานกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

หนังสือฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

รหัสโครงการ: REC 65.0111-005-8601

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย): วิถีป่านัน : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป่านัน ภูมิศึกษาชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง

ชื่อโครงการ (ภาษาอังกฤษ): Pandanus's Way of Life : The Creative - Innovative Design through the local wisdom Case Study of Du Hun Village, Trang Province.

ผู้วิจัยหลัก: นายสรารุธ กลิ่นสุวรรณ

สังกัด: คณะมัณฑนศิลป์

เอกสารที่รับรอง:

1. แบบเสนอเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เวอร์ชัน 01 ฉบับลงวันที่ 11 มกราคม 2565
2. แบบเสนอโครงการวิจัยเพื่อการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ฉบับภาษาไทย) เวอร์ชัน 01 ฉบับลงวันที่ 11 มกราคม 2565
3. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย เวอร์ชัน 01 ฉบับลงวันที่ 11 มกราคม 2565
4. หนังสือแสดงเจตนายินยอมการเข้าร่วมการวิจัย เวอร์ชัน 01 ฉบับลงวันที่ 11 มกราคม 2565

ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยยึดหลักเกณฑ์ตามคำประกาศ เฮลซิงกิ (Declaration of Helsinki) และมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมายข้อบังคับ และข้อกำหนดภายในประเทศ

(ศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ตริณรัตน์ศักดิ์)
ประธานกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

หมายเลขใบรับรอง COE 65.0114-017

วันที่รับรอง: 14 มกราคม พ.ศ. 2565

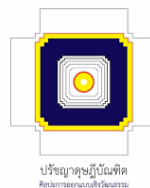
สำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์

6 ถนนราชมรรคาใน ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000

โทร 0-3425-5808 โทรสาร (Fax) : 0-3425-5808

email : su.ethicshuman@gmail.com

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 (In – Depth Interview)

คำอธิบาย

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดุนุน จังหวัดตรัง” ของนาย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยตามโครงการเท่านั้น เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงให้สมบูรณ์ โดยข้อมูลที่ท่านให้มาเพื่อนำมาใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

กลุ่มประชากร
หรือกลุ่มเป้าหมาย
ในการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 1
ผู้นำท้องถิ่น/ปราชญ์
ชุมชน/ผู้มีบทบาทใน
การพัฒนาชุมชน

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1. ประเด็นด้านสังคม และวัฒนธรรม

1.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนคุณในปัจจุบัน

.....

.....

.....

คำอธิบายเพิ่มเติม : วิถีชีวิต หมายถึง การกระทำตามวิธีการ และแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ชีวิตมีความสุข และประสบความสำเร็จ โดยกระทำอย่างต่อเนื่องจนติดเป็นนิสัย หรือเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งการกระทำนั้นได้ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต เช่น คนชุมชนในชนบทส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น)

1.2 ปัจจุบันผู้คนในชุมชนคุณมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่ และได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

(คำอธิบายเพิ่มเติม : คุณภาพชีวิต คือ การดำรงชีวิตที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้ง ร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้อย่างดี ขณะเดียวกันก็สามารถเผชิญ ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การได้รับโอกาสทางการศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพอนามัย หรืออื่นๆ เป็นต้น ของผู้คนในชุมชน ซึ่งอาจได้รับโอกาสจากการส่งเสริมจากภาครัฐ/เอกชน หรือเป็นการสร้างโอกาสในคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง)

1.3 ชุมชนคุณมีจุดเด่น และจุดอ่อนในด้านสังคม และวัฒนธรรม หรือด้านอื่น ๆ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

(คำอธิบายเพิ่มเติม : วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่คน ซึ่งคนเป็นผู้สร้างวัฒนธรรม เช่น การจักสานที่เกิดจากภูมิปัญญาตั้งแต่บรรพบุรุษจนสามารถสร้างเป็นวัฒนธรรมจักสานที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

1.4 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนทั้งในอดีต และปัจจุบัน

.....

.....

.....

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>1.5 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน กับบุคคลภายนอกชุมชน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>1.6 ในแง่ของความเป็นลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ท่านคิดว่าชุมชนคุณ มีความโดดเด่น หรือมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ อย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : ความเป็นลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนคุณ สามารถยกตัวอย่าง ประเด็นที่สำคัญที่มีความโดดเด่น เพื่อให้สามารถอธิบาย และขยายความในเชิงลึกนอกเหนือจากข้อ 1.1 และ 1.3 ได้)</p>
<p>1.7 ในชุมชนเคยประสบปัญหาด้านใด และมีแนวทางการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน อย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : ปัญหาที่มักเกิดขึ้น เช่น ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติ โรคระบาด เศรษฐกิจ หรือปัญหาทางสังคม เช่น การติดยาเสพติด การศึกษา หรืออื่นๆ เป็นต้น ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์ สามารถตอบเป็นประเด็นเพื่อความชัดเจน)</p>
<p>1.8 ในการพัฒนาด้านสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ท่านมีความคาดหวังอย่างไรในอนาคต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>1.9 ในการพัฒนา และส่งเสริมวัฒนธรรมหัตถกรรมจักสานของชุมชน ท่านมีความคาดหวังอย่างไรในอนาคต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : ในการพัฒนา และส่งเสริมวัฒนธรรมหัตถกรรมจักสานของชุมชนยังสามารถระบุถึงความต้องการในการพัฒนาทักษะทางอาชีพในด้านต่างๆ รวมทั้งแนวทางในการนำมาตีวัฒนธรรม/อัตลักษณ์ชุมชนมาต่อยอดงานจักสาน ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้)</p>
<p>2. ประเด็นด้านเศรษฐกิจ</p>
<p>2.1 ชุมชนคุณหมูนมีจุดแข็ง และจุดอ่อนในด้านเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชน รวมทั้งเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานของชุมชน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบาย : เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สามารถอธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจของชุมชน รวมทั้งเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานของชุมชน)</p>
<p>2.3 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง กับหัตถกรรมจักสานของชุมชนทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบาย : เกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานในด้านต่างๆ ยังสามารถอธิบายถึงประเด็นการพัฒนาสินค้าที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าในปัจจุบัน และในอนาคตเพิ่มเติมได้)</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

2.4 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการพัฒนาหัตถกรรมปาหนันในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อรองรับเศรษฐกิจยุคใหม่

(คำอธิบาย : ในการพัฒนาหัตถกรรมปาหนันในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ สามารถระบุเป็นประเด็นต่างๆ เช่น

- การพัฒนาด้านคุณภาพ
- การพัฒนาองค์ความรู้ในการออกแบบ
- การทดสอบคุณสมบัติของเตยปาหนัน และนวัตกรรมที่ต้องการ
- ปัญหาในการผลิตงานหัตถกรรม และแนวทางการแก้ไขด้วยนวัตกรรม
- การใช้เตยปาหนันไปทำงานหัตถกรรมอื่นๆ นอกเหนืองานจักสานเพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์ และสร้างจุดขาย

ที่โดดเด่น

- การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมปาหนันซึ่งขับเคลื่อนด้วยทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น)

3. ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับจุดแข็ง และจุดอ่อนของสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน

(คำอธิบาย : สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นอยู่รอบๆ ตัวเราทั้งที่มีลักษณะกายภาพที่เห็นได้และไม่สามารถเห็นได้ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ป่าไม้ในชุมชน สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารบ้านเรือน ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งในปัจจุบันการดูแลรักษา และการพัฒนาเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญ)

3.2 ชุมชนคุณเคยมีการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือไม่ หากมีโปรดอธิบาย

(คำอธิบาย : กิจกรรมเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน สามารถระบุข้อมูลกิจกรรมเป็นประเด็นเพื่อความชัดเจน เช่น

1) มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งวัดถุดิบ และมีการอนุรักษ์ทรัพยากรที่เป็นแหล่งวัดถุดิบ คือ เตยปาหนันหรือพืชอื่นๆ ซึ่งเป็นทรัพยากรของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

2) มีการจัดการขยะในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

3) มีการจัดการนำเสียจากการผลิตหรือไม่ อย่างไร

4) มีการใช้พลังงานทดแทนในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

หรือ อื่นๆ เป็นต้น)

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

3.3 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน และความเป็นไปได้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตในหัตถกรรมปาหนันทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต

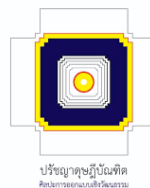
.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์
ข้อมูลที่ท่านตอบจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัยนี้

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 (In – Depth Interview)

คำอธิบาย

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดูหนุ จังหวัดตรัง” ของนาย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยตามโครงการเท่านั้น เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงให้สมบูรณ์ โดยข้อมูลที่ท่านให้มาเพื่อนำมาใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

กลุ่มประชากร
หรือกลุ่มเป้าหมาย
ในการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 2
ช่างจักสานเตยป้าหนั้น

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>1. ประเด็นด้านสังคม และวัฒนธรรม</p> <p>1.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับวิถีชีวิต หรือความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนคุณวันนี้ปัจจุบัน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : วิถีชีวิต หมายถึง การกระทำตามวิธีการ และแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ชีวิตมีความสุข และประสบความสำเร็จ โดยกระทำอย่างต่อเนื่องจนติดเป็นนิสัย หรือเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งการกระทำนั้นได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต เช่น คนชุมชนในชนบทส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น)</p>
<p>1.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานเตยปาหนันจากบรรพบุรุษ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : การสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษเป็นการได้รับถ่ายทอดความรู้และทักษะในฝีมือช่างสานในอดีต เช่น การได้เรียนรู้มาจากพ่อแม่ หรือปู่ย่าตายาย และนอกเหนือจากการสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานเตยปาหนันจากบรรพบุรุษ มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาช่างจักสานรุ่นใหม่เพื่อให้ผลงานเข้ากับกลุ่มคนรุ่นใหม่มากขึ้น (ถ้ามี)</p>
<p>1.3 ท่านมีความภาคภูมิใจ และรู้สึกมีความสุขจากการทำงานหัตถกรรมจักสานหรือไม่อย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>1.4 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับวัฒนธรรมการจักสานเตยปาหนันซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>1.5 ช่างจักสานในชุมชนมีจุดเด่น และจุดอ่อนอย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>1.6 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างช่างจักสานกับผู้อื่น ใดๆ ในชุมชน และบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานอย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>1.7 ช่างจักสานควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในด้านใดบ้าง อย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : ในการพัฒนา และส่งเสริมวัฒนธรรมหัตถกรรมจักสานของชุมชนยังสามารถระบุถึงความต้องการในการพัฒนาทักษะทางอาชีพในด้านต่างๆ รวมทั้งแนวทางในการนำมิติวัฒนธรรม/อัตลักษณ์ชุมชนมาต่อยอดงานจักสาน)</p>
<p>1.8 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับแนวทางการใช้ชีวิตของช่างสานในชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : แนวทางการใช้ชีวิตเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิต มิใช่เกิดขึ้นแค่เพียงวันใดวันหนึ่ง แต่จะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิตในทุก ๆ วัน และในทุกด้านของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพการงาน หรือเรื่องอื่นๆ ซึ่งแนวทางในการสร้างความประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตยังรวมไปถึงการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในชีวิตประจำวันอีกด้วย</p>
<p>1.9 ท่านมีคุณภาพชีวิต หรือมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจากการทำหัตถกรรมจักสานหรือไม่ อย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2. ประเด็นด้านเศรษฐกิจ</p>
<p>2.1 ชุมชนคุณหมามีจุดแข็ง และจุดอ่อน ของงานหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันในเชิงเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์จกสถานของชุมชน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2.3 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะ จุดเด่น หรือคุณสมบัติพิเศษของงานจักสานเตยปาหนันของชุมชนทั้งในแง่วัสดุ รูปแบบการออกแบบ และอื่น ๆ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2.4 ในการทำหัตถกรรมปาหนันมีปัญหา และอุปสรรคอย่างไร โดยมีวิธีการแก้ปัญหาเบื้องต้นอย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2.5 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสืบทอดงานจักสานในเชิงพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2.6 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนางานจักสานในเชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อเศรษฐกิจของชุมชน และความคาดหวังในอนาคต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p><i>(คำอธิบายเพิ่มเติม : การพัฒนางานจักสานในเชิงนวัตกรรม เป็นการค้นหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ๆ ในการทำหัตถกรรมในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนา อาทิ การค้นหาคุณสมบัติเชิงลึกของวัสดุ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศซึ่งเป็นที่มาของวัสดุด้วยวิธีการต่างๆ การค้นหาวิธีการเพื่อลดระยะเวลาในการทำงานที่สิ้นลงแต่ยังคงคุณภาพของผลงาน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการผลิตหรือช่วยส่งเสริมในทางการค้าหรืออื่นๆ เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมปาหนันซึ่งขับเคลื่อนด้วยทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งหมายถึงการนำความรู้ที่ได้จากการค้นพบใหม่ๆ ไปจดทะเบียนทางทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งปัจจุบันกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริม</i></p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>3. ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม</p>
<p>3.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับจุดแข็ง และจุดอ่อนของสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นอยู่รอบๆ ตัวเราทั้งที่มีลักษณะกายภาพที่เห็นได้และไม่สามารถเห็นได้ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ป่าไม้ในชุมชน สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารบ้านเรือน ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งในปัจจุบันการดูแลรักษา และการพัฒนาเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญ)</p>
<p>3.2 ในการไปตัดเตยปาหนันมีวิธีการตัดเตยอย่างไร และในการคัดเลือกต้นเตย และใบเตยที่เหมาะสมในการใช้งานมีวิธีการอย่างไร รวมทั้งมีวิธีการดูแลรักษาต้นเตยอย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : นอกเหนือจากวิธีการตัดเตย และการดูแลรักษาต้นเตยซึ่งถือเป็นแหล่งวัตถุดิบในงานหัตถกรรม ช่างจักสานยังมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการที่ชุมชนส่งเสริมการปลูกเตยปาหนัน และสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ และท่องเที่ยวให้กับชุมชน ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้)</p>
<p>3.3 เตยปาหนันของชุมชนในปัจจุบันมีความเพียงพอกับการทำหัตถกรรมหรือไม่ อย่างไร และหากไม่เพียงพอจะมีวิธีการในการสรรหา หรือมีแผนรองรับอย่างไรในอนาคต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : เกี่ยวกับต้นเตยปาหนันในชุมชนให้อธิบายถึงการปลูกปาหนันในพื้นที่ปลูกของชุมชนในปัจจุบัน และอธิบายถึงปริมาณการใช้ในแง่ของความมากน้อยในการใช้วัตถุดิบในแต่ละช่วงเวลาของวัฏจักรในรอบปีสำหรับใช้คำนวณปริมาณของเตยปาหนันที่มีเพียงพอต่อความต้องการสำหรับงานหัตถกรรมจักสานอย่างเหมาะสม)</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

3.4 ในการทำหัตถกรรมปาหนันเคยมีการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือไม่ หากมีโปรดอธิบาย

.....

 (คำอธิบายเพิ่มเติม : ในการทำหัตถกรรมเตยปาหนันอาจมีของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต เช่น น้ำเสียที่เกิดจากการล้าง การย้อมเตยปาหนัน เศษวัสดุเตยปาหนันที่เหลือจากการกระบวนการก่อนการทำเส้นตอกและการจักสาน การใช้ฟืนที่เป็นพลังงาน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ล้วนมีผลต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น)

3.5 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตในหัตถกรรมจักสาน

.....

 (คำอธิบายเพิ่มเติม : ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตในหัตถกรรมจักสาน นอกจากการทำหัตถกรรมจักสานแล้ว เตยปาหนันยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นในด้านอื่นๆ ได้อีก หากสามารถหาประโยชน์จากหัตถกรรมนี้ นอกเหนือจากการจักสานได้ก็ถือว่าเป็นการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่ BCG Model ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยคำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสภาพแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

ข้อมูลที่ท่านตอบจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัยนี้

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 3 (In - Depth Interview)

คำอธิบาย

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านคุดนุ จังหวัดตรัง” ของนาย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยตามโครงการเท่านั้น เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริงให้สมบูรณ์ โดยข้อมูลที่ท่านให้นี้เพื่อนำมาใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

กลุ่มประชากร
หรือกลุ่มเป้าหมาย
ในการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 3
ประชากรอื่นๆ ใน
ชุมชนบ้านคุดนุ

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>1. ประเด็นด้านสังคม และวัฒนธรรม</p>
<p>1.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนคุณในปัจจุบัน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : วิถีชีวิต หมายถึง การกระทำตามวิธีการ และแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ชีวิตมีความสุข และประสบความสำเร็จ โดยกระทำอย่างต่อเนื่องจนติดเป็นนิสัย หรือเป็นกิจวัตรประจำวัน ซึ่งการกระทำนั้นได้ กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต เช่น คนชุมชนในชนบทส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น)</p>
<p>1.2 ผู้คนในชุมชนคุณ มีคุณภาพชีวิต หรือมีความเป็นอยู่ที่ดีในการใช้ชีวิตหรือไม่อย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : คุณภาพชีวิต คือ การดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ ทั้ง ร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้อย่างดี ขณะเดียวกันก็สามารถเผชิญ ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การได้รับโอกาสทางการศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพอนามัย หรืออื่นๆ เป็นต้น ของผู้คนในชุมชน ซึ่งอาจได้รับโอกาสจากการส่งเสริมจากภาครัฐ/เอกชน หรือเป็นการสร้างโอกาสในคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง</p>
<p>1.3 ชุมชนคุณมีจุดเด่น และจุดอ่อนในด้านสังคม และวัฒนธรรม หรือด้านอื่นๆ อย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่คน ซึ่งคนเป็นผู้สร้างวัฒนธรรม เช่น การจักสานที่เกิดจากภูมิปัญญาตั้งแต่บรรพบุรุษจนสามารถสร้างเป็นวัฒนธรรมจักสานที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน)</p>
<p>1.4 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	
1.5	ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน กับบุคคลภายนอก
1.6	ในแง่ของความเป็นลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ท่านคิดว่าชุมชนคุณ มีความโดดเด่น หรือมีความแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ อย่างไรบ้าง <i>(คำอธิบายเพิ่มเติม : ความเป็นลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนคุณสามารถยกตัวอย่าง ประเด็นที่สำคัญที่มีความโดดเด่น เพื่อให้สามารถอธิบาย และขยายความในเชิงลึกนอกเหนือจากข้อ 1.1 และ 1.3 ได้)</i>
1.7	ในชุมชนเคยประสบปัญหาด้านใด และมีแนวทางการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ของชุมชน อย่างไรบ้าง
1.8	ในการพัฒนาด้านสังคมของชุมชน ท่านมีความคาดหวังอย่างไรในอนาคต
1.9	ในการพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมหัตถกรรมจักสานของชุมชนท่านมีความคาดหวังอย่างไร ในอนาคต <i>(คำอธิบายเพิ่มเติม : ในการพัฒนางานจักสานนอกเหนือจากการออกแบบในรูปแบบที่สวยงามก็ควรคำนึงถึงความ ต้องการและปัญหาของผู้ใช้งานหัตถกรรมจักสานด้วย ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้)</i>
2. ประเด็นด้านเศรษฐกิจ	
2.1	ชุมชนคุณมีจุดแข็ง และจุดอ่อนในด้านเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจของชุมชน รวมทั้งเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานของชุมชน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2.3 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานของชุมชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสานของชุมชนสามารถมองถึงประเด็นความต้องการและโอกาสทางการตลาดหัตถกรรมจักสาน ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้)</p>
<p>3. ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม</p>
<p>3.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับจุดแข็ง และจุดอ่อนของสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมจักสาน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : 1. สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นอยู่รอบๆ ตัวเราทั้งที่มีลักษณะกายภาพที่เห็นได้และไม่สามารถเห็นได้ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ป่าไม้ในชุมชน สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารบ้านเรือน ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งในปัจจุบันการดูแลรักษา และการพัฒนาเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญ</p> <p>2. การอนุรักษ์แหล่งปลูกเตยและพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ และเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน และใช้ประโยชน์ร่วมกันก็ถือเป็นแนวทางหนึ่ง ผู้รับการสัมภาษณ์สามารถให้ความเห็นเพิ่มเติมได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร</p>
<p>3.2 ชุมชนเคยมีการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือไม่ หากมี หรือท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวโปรดอธิบาย</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>(คำอธิบายเพิ่มเติม : กิจกรรมเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีหลายอย่าง หากชุมชนมีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การร่วมมือไม่เผาขยะ การคัดแยกขยะเพื่อนำไปขาย การสร้างธนาคารขยะ มีการนำเศษอาหารไปทำเป็นปุ๋ย มีการกำจัดน้ำเสียจากครัวเรือน ผู้รับการสัมภาษณ์สามารถให้ความเห็นเพิ่มเติมได้ว่า จะให้ความร่วมมือหรือไม่อย่างไร)</p>

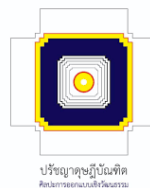
ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

3.3 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน และความเป็นไปได้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตในหัตถกรรมปาหนันทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต

(คำอธิบายเพิ่มเติม : นอกเหนือจากการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตเตยปาหนัน ยังมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการอื่นๆ และถ้ามีแหล่งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชนจะเกิดความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรร่วมกันของชุมชน ผู้รับการสัมภาษณ์สามารถให้ความเห็นเพิ่มเติมได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร)

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์
ข้อมูลที่ท่านตอบจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัยนี้

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 (1) (In – Depth Interview)

ประเด็น : วิถีป้าหนั้นเชิงนิเวศวัฒนธรรม

คำอธิบาย

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดู่หนุ จังหวัดตรัง” ของนาย สราวุธ กลิ่นสุวรรณ หลักสูตรปรัชญาดุสิตบัณฑิตสาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยตามโครงการเท่านั้น

เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้สมบูรณ์ โดยข้อมูลที่ท่านเห็นเพื่อนำมาใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

กลุ่มประชากร
หรือกลุ่มเป้าหมาย
ในการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 2
ช่างจักสานเตยป้าหนั้น

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

6. ในชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มจักสานของท่านเคยมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรต้นเตยที่มีอยู่หรือไม่ เช่น จำนวน ลักษณะทางกายภาพ ความเหมือนหรือความแตกต่างของเตยในชุมชนกับเตยในชุมชนอื่นๆ นอกพื้นที่ นอกจากนี้ท่านเคยมีหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนมาสำรวจต้นเตยหรือไม่ หากมาสำรวจได้มาสำรวจในด้านไหน โปรดอธิบาย

7. ช่วงเวลาไหนในช่วงวันเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการเดินทางไปตัดเตยปาดนั้น เพราะเหตุใด และในแต่ละครั้งท่านใช้เวลาในการตัดเตยอย่างน้อยที่สุดกี่ชั่วโมง และมากที่สุดกี่ชั่วโมง

8. ต้นเตยที่มีใบเหมาะสมกับการใช้งานจักสานมีลักษณะอย่างไร มีวิธีการสังเกตจุดเด่นอย่างไรบ้าง

9. ในรอบเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนมกราคม – ธันวาคม ท่านคิดว่าช่วงเดือนไหนที่ต้นเตยที่มีคุณภาพดีและเหมาะแก่การนำไปใช้งาน และท่านคิดว่าสิ่งที่ทำให้เตยมีใบที่คุณภาพดีเกิดจากสาเหตุอะไร

10. ในการเดินทางไปตัดเตยแต่ละครั้ง ท่านเดินทางไปคนเดียวหรือพร้อมผู้อื่น (หากไปพร้อมผู้อื่น โดยมากแล้วเป็นใคร และประมาณกี่คน และแต่ละคนมีบทบาทอย่างไร) นอกจากนี้ท่านเดินทางด้วยวิธีใด และขนย้ายต้นเตยกลับไปยังที่อาศัยหรือแหล่งผลิตในขั้นตอนอื่นอย่างไร

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>11. ในการตัดเตยต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง และอุปกรณ์แต่ละอย่างต้องมีลักษณะ และคุณสมบัติพิเศษอย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>12. ในป่าที่ไปตัดเตยมีพืชชนิดใดบ้างที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ในการตัดเตย การเก็บเตย และการขนย้ายเตย หากมีโปรดอธิบาย</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>13. ในรอบ 1 ปี โดยปกติแล้วท่านมีรอบในการตัดเตยอย่างไร เช่น สัปดาห์ละครั้ง เดือนละครั้ง หรือสองเดือนครั้ง หรือไม่จำกัด ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ โปรดอธิบาย</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>14. ในการเดินทางไปตัดเตยแต่ละครั้งเพื่อนำมาใช้งาน ได้มีการนับจำนวนต้นเตย หรือ จำนวนกอหรือไม่ ว่าตัดไปครั้งละกี่ต้น หรือกี่กอ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>15. ต้นเตย 1 กอ ที่ตัดมาแต่ละครั้ง มีประมาณกี่ใบ ท่านมีการคัดแยก หรือคัดเลือกใบที่ใช้งานได้จริงด้วยวิธีการใด และใบที่ใช้งานได้จริงมีประมาณกี่ใบใน 1 กอ (สามารถประมาณจำนวนได้) และใบที่ใช้งานไม่ได้สามารถทำประโยชน์อะไรได้บ้าง หรือตัดทิ้งเพื่อให้เป็นปุ๋ยตามธรรมชาติ หรืออื่นๆ โปรดอธิบาย</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>16. นอกจากการตัดต้นเตยแบบเป็นกอแล้ว ในชุมชนมีการตัดเตยจากต้นขนาดใหญ่เพื่อการใช้งานหรือไม่ หากเคยตัด ต้นเตยขนาดใหญ่คาดว่ามีความอายุประมาณกี่ปีที่ใช้งานได้ และท่านสามารถระบุได้หรือไม่ว่าต้นเตยขนาดใหญ่กับต้นเตยที่ขึ้นเป็นกอมีข้อดี - ข้อเสียต่างกันอย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>17. ต้นเตยขนาดใหญ่ในป่าชุมชน ท่านเคยสังเกตหรือไม่ว่ามีสิ่งมีชีวิตอาศัยหรือไม่ เช่น การทำรังของ การเป็นที่อยู่ของแมลงขนาดเล็ก และท่านคิดว่าต้นเตยมีประโยชน์อย่างไรกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>18. ในการเดินทางไปตัดเตยแต่ละครั้งท่านเคยสังเกตพืชชนิดอื่นๆ ที่เจริญเติบโตในป่าหรือไม่ หากมี เช่น พืชอะไรบ้าง และพืชแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กับต้นเตย หรือมีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของเตยหรือไม่ อย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>19. จากการสังเกตของท่าน กรณีพื้นที่ในป่าชุมชน บริเวณที่ไม่ค่อยมีต้นเตยขึ้น แต่อยู่มาวันหนึ่งในพื้นที่นั้นๆ มีต้นเตยเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ท่านคิดว่าต้นเตยเติบโต หรือขยายพันธุ์โดยวิธีใด</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>20. ในการเดินทางไปตัดเตยแต่ละครั้ง นอกเหนือจากการตัดเตย ท่านใช้ช่วงเวลานี้ทำกิจกรรมอย่างอื่นด้วยหรือไม่ เช่น การเก็บพืชผักเพื่อใช้ในการบริโภคในชีวิตประจำวัน การสำรวจธรรมชาติ หรืออื่นๆ โปรดอธิบาย</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>21. ท่านเคยคิดหรือมีความกังวลหรือไม่ว่าอาจมีภัยพิบัติต่างๆ อาทิ ไฟป่า ชีนามิ หรือภัยคุกคามอื่นๆ อาทิ โรคพืช สัตว์หรือแมลงกัดใบเตยซึ่งก่อให้เกิดต้นเตยเสียหาย</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	
22. ท่านเคยสังเกตภัยคุกคามต้นเตยที่ส่งผลทำให้ไม่สามารถนำใบมาใช้งานหรือไม่ เช่น ใบโดนแมลงกัด การเกิดเชื้อรา หรืออื่น ๆ	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
23. ต้นเตยที่ตัดกอแล้วจะเจริญเติบโตอีกหรือไม่ หากเจริญเติบโต ในแต่ละกอนั้นจะมีหน่อที่ขึ้นมาใหม่ประมาณกี่ต้น/กอ และต้องใช้เวลาอย่างน้อยอีกกี่เดือน กี่ปี จึงจะหมุนเวียนกลับไปตัดซ้ำเพื่อใช้งานได้อีกครั้ง	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
24. ในชุมชนเคยมีการรณรงค์การปลูกต้นเตยป่านันหรือไม่ หากเคยมีกิจกรรมลักษณะนี้ โปรดอธิบายโดยย่อ	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
25. ท่านเคยมีการปลูกต้นเตยทดแทนหรือไม่ นอกจากนี้ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการปลูกเตยทดแทน เช่น ต้นกล้าเตย ข้อจำกัดเกี่ยวกับพื้นที่ในการปลูก แรงงานในการปลูก หรือประเด็นอื่นๆ หรือไม่จำเป็นต้องปลูกทดแทน โปรดอธิบาย	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
26. ท่านเคยสังเกตดินที่ต้นเตยเจริญเติบโตหรือไม่ ว่าเป็นดินชนิดไหน โดยเปรียบเทียบดินบริเวณติดชายหาด และดินที่อยู่ในป่าชุมชน	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

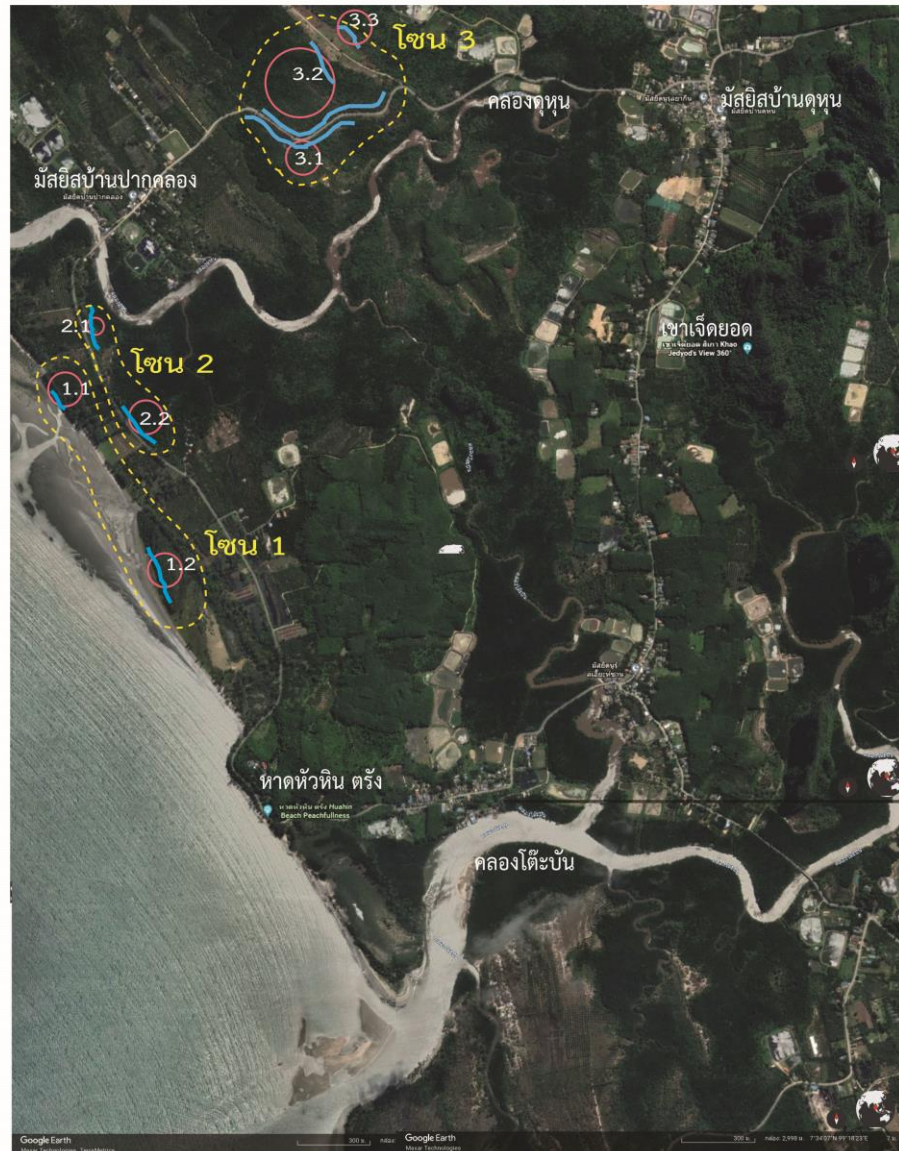
ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์
<p>27. ในช่วงรอมฎอน หรือช่วงถือศีลอด ประมาณ 1 เดือน ท่านไปตัดเตยหรือไม่ และหากมีในช่วงนั้นไม่มีใบเตยที่สำรองไว้ หากมีคำสั่งซื้อสินค้าท่านจะไปตัดเตยหรือไม่</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>28. บุคคลภายนอกชุมชน เช่น ผู้คนต่างตำบล ผู้คนต่างถิ่นสามารถมาตัดเตยในป่าชุมชนของตำบลอ่อนหินได้หรือไม่</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>29. ท่านมีการสำรองวัตถุดิบใบเตยที่แปรรูปเป็นเส้นตอก/เส้นใยเพื่อการใช้งานหัตถกรรมหรือไม่ และการสำรองแต่ละครั้งเก็บในปริมาณเท่าไร และสามารถเก็บวัตถุดิบไว้ได้นานเพียงใด รวมทั้งมีวิธีการเก็บเพื่อรักษาคุณภาพของเส้นตอกอย่างไร</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>30. ท่านมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรเตยปาหนันในชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคตอย่างไรบ้าง</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์
ข้อมูลที่ท่านตอบจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัยนี้

แผนที่แสดงแหล่งต้นตอเตยปাহัน

ต.บ่อหิน อ.สิเกา จ.ตรัง

เพื่อใช้ในกิจกรรมจักสานเตยปাহันของชุมชนบ้านดუნ

การแบ่งพื้นที่แหล่งเตยปَاهันในภาพรวม แบ่งเป็น 3 โซน

โซนที่ 1 : บริเวณป่าด้านหน้าชายหาดหัวหิน
โซนที่ 2 - 3 : บริเวณป่าชุมชน (ไม่ติดชายหาด)

บริเวณตำแหน่งแหล่งเตย

โซนที่ 1 แบ่งเป็น 2 แหล่ง คือ ในตำแหน่งโซน 1.1 กับ 1.2
โซนที่ 2 แบ่งเป็น 2 แหล่ง คือ ในตำแหน่งโซน 2.1 กับ 2.2
โซนที่ 3 แบ่งเป็น 3 แหล่ง คือ ในตำแหน่งโซน 3.1 3.2 และ 3.3

แนวพื้นที่ที่ต้นเตยปَاهันเจริญเติบโต และนำมาใช้ในงานหัตถกรรม

แบบสอบถาม ชุดที่ 1 (Questionnaire)

คำอธิบาย

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดุนุ่น จังหวัดตรัง” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยตามโครงการเท่านั้น เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้สมบูรณ์ โดยข้อมูลที่ท่านให้มาเพื่อนำมาใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

กลุ่มประชากร
หรือ
กลุ่มเป้าหมาย

บุคคลทั่วไปที่ เป็นผู้เข้าชม
ผลงานในนิทรรศการ
(ในการจัดแสดง
ณ นิทรรศการของหน่วยงาน
ภายนอก)

1. ข้อมูลทั่วไป

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

1. เพศ

1.1 ___ ชาย

1.2 ___ หญิง

2. อายุ

2.1 ___ ไม่เกิน 30 ปี

2.3 ___ 41 - 50 ปี

2.2 ___ 31 - 40 ปี

2.4 ___ 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

3.1 ___ ต่ำกว่าปริญญาตรี

3.3 ___ สูงกว่าปริญญาตรี

3.2 ___ ปริญญาตรี

4. อาชีพ

4.1 ___ นักเรียน/นักศึกษา

4.6 ___ นักร้อง/นักแสดง

4.2 ___ ข้าราชการ/พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงานภาครัฐ

4.7 ___ อาชีพอิสระ/รับจ้าง

4.3 ___ พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงานภาคเอกชน

ทั่วไป

4.8 ___ ไม่ได้ประกอบอาชีพ

4.4 ___ ผู้ประกอบการ/เจ้าของกิจการ

4.9 ___ อาชีพอื่นๆ (ระบุ)

4.5 ___ อาจารย์

5. ท่านรู้จัก “เตยปาหนัน หรือหัตถกรรมเตยปาหนัน” หรือไม่

5.1 ___ รู้จัก

5.2 ___ ไม่รู้จัก

6. ท่านรู้จักชุมชนตุน จ.ตรัง ซึ่งเป็นแหล่งหัตถกรรมเตยปาหนัน” หรือไม่

6.1 ___ รู้จัก

6.2 ___ ไม่รู้จัก

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานที่จัดแสดง

คำชี้แจงก่อนการแสดงความคิดเห็นในผลงาน

คะแนนระดับความคิดเห็น

5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย

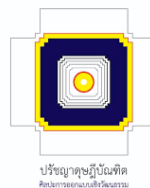
โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ร.ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านการออกแบบ ความคิดสร้างสรรค์ และประโยชน์ใช้สอย					
1.1	มีรูปแบบที่เรียบง่าย หรือมีรูปแบบที่ร่วมสมัย สื่อถึงความเป็นสากล					
1.2	มีรูปแบบที่มีการนำเอาเอกลักษณ์ไทย หรือความเป็นภูมิปัญญา และวัฒนธรรม มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบอย่างสร้างสรรค์					
1.3	มีความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ หรือแตกต่างจากผลงานอื่นๆ					
1.4	มีการใช้โทนสีในผลงานอย่างเหมาะสม มีความร่วมสมัย หรือสื่อถึงความเป็นสากล					
1.5	มีความเหมาะสมของขนาดในการใช้งานที่เหมาะสมกับผู้ใช้					
1.6	มีความเหมาะสมสำหรับการใช้งานตามหน้าที่การ ใช้สอย					
1.7	สามารถประยุกต์ใช้งานในเชิงสร้างสรรค์					
2	ด้านการผลิต					
2.1	มีการใช้วัสดุใหม่/วัสดุเชิงนวัตกรรม หรือมีการนำวัสดุท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอดและนำมาใช้ในการผลิตในเชิงสร้างสรรค์					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
2.2	มีความเรียบร้อยในการผลิตในภาพรวม					
2.3	มีความใส่ใจในการผลิตเพื่อให้ผลงานมีคุณภาพ					
2.4	มีกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงความทนทาน เพื่อให้ผลงานสามารถใช้ได้ยาวนานขึ้น					
3	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงสังคม และวัฒนธรรม					
3.1	สื่อถึงความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม หรือมีกลิ่นอายของความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม					
3.2	มีการพัฒนาต่อยอดและการสร้างสรรค์ที่เกิดจากการนำแนวคิดจากภูมิปัญญา					
3.3	สามารถยกระดับภาพลักษณ์ การยกระดับคุณภาพชีวิต ของผู้ใช้อย่างสร้างสรรค์ได้					
3.4	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปในอนาคต					
4	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงเศรษฐกิจ					
4.1	สามารถตอบสนองความต้องการ หรือดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้					
4.2	สามารถออกแบบให้เกิดมูลค่าเพิ่ม หรือภาพลักษณ์ที่ดีเชื่อมโยงสู่ระบบเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนมากขึ้น					
4.3	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ					
4.4	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสู่ชุมชน					
4.5	ควรต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับต่างประเทศต่อไป					
4.6	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงการตลาด/การค้าต่อไปในอนาคต					
5	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน : การออกแบบในเชิงสิ่งแวดล้อม					
5.1	มีการออกแบบในรูปแบบที่คำนึงถึงการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
5.2	มีการออกแบบที่คำนึงถึงกระบวนการผลิตที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม					
5.3	มีการออกแบบเพื่อให้สามารถช่วยลดการใช้ทรัพยากรได้มากขึ้น					
5.4	มีการนำวัสดุเหลือใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์หรือมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (*เฉพาะกรณีที่เป็นผลงานที่มีการนำวัสดุเหลือใช้มาประกอบเป็นส่วนหนึ่ง หรือทั้งหมดของผลิตภัณฑ์)					
5.5	สามารถต่อยอดผลงานให้เกิดการเชื่อมโยงในการพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต					
6	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)					
					

แบบสอบถาม ชุดที่ 2 (Questionnaire)

คำอธิบาย

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดู่หนุ จังหวัดตรัง” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยตามโครงการเท่านั้น เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้สมบูรณ์ โดยข้อมูลที่ท่านให้มาเพื่อนำมาใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

กลุ่มประชากร
หรือ
กลุ่มเป้าหมาย

ช่างสานเตยป้าหนั้น/ผู้ร่วม
กิจกรรมสร้างสรรค์ใน
ชุมชน
(ในการจัดกิจกรรม
สร้างสรรค์ในชุมชน)

1. ข้อมูลทั่วไป

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

1. เพศ

1.1 ___ ชาย

1.2 ___ หญิง

2. อายุ

2.1 ___ ไม่เกิน 30 ปี

2.3 ___ 41 - 50 ปี

2.2 ___ 31 - 40 ปี

2.4 ___ 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

3.1 ___ ต่ำกว่าปริญญาตรี

3.3 ___ สูงกว่าปริญญาตรี

3.2 ___ ปริญญาตรี

4. อาชีพ (สามารถเลือกได้มากกว่า 1)

4.1 ___ นักเรียน/นักศึกษา

4.5 ___ พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงาน

ภาคเอกชน

4.2 ___ ช่างจักษุแพทย์

4.6 ___ ผู้ประกอบการ/

เจ้าของกิจการ

4.3 ___ เกษตรกร

4.7 ___ รับจ้างทั่วไป

4.4 ___ ข้าราชการ/พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงานภาครัฐ

4.8 ___ ไม่ได้ประกอบอาชีพ

4.9 ___ อาชีพอื่นๆ (ระบุ) _____

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรม

คำชี้แจงก่อนการแสดงความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรม

คะแนนระดับความคิดเห็น

5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย

กิจกรรมการสำรวจแหล่งทรัพยากรเตยปาทานในชุมชน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความเข้าใจในทรัพยากร					
1.1	ในชุมชนมีทรัพยากรเตยอย่างเพียงพอต่อหัตถกรรมจักสาน					
1.2	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งเตย และระบบนิเวศในป่าชุมชนมากขึ้น					
1.3	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรเตยมากขึ้น					
1.4	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้สามารถประมาณการปริมาณของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นๆ ได้					
2	ด้านการใช้ทรัพยากร					
2.1	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการตระหนักถึงการเลือกใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมในเชิงอนุรักษ์ เพื่อการใช้สอยอย่างยั่งยืน					
2.2	การทราบข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรเตยที่มีอยู่ทำให้สามารถวางแผนในการทำงานหัตถกรรมเตยปาทานได้ง่ายขึ้น					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
2.3	การทราบข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรเตยทำให้สามารถวางแผนในการเตรียมวัตถุดิบได้ในระยะยาว					
2.4	การทราบข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรเตยทำให้ช่วยบริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรเตยมากขึ้น					
2.5	ควรมีเครื่องมือเชิงนวัตกรรมที่สามารถช่วยบริหารจัดการในการใช้ทรัพยากรเตยได้ง่ายขึ้น					
3	ด้านวิธีการใช้ทรัพยากรเตย					
3.1	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับเตยป่านนั้นซึ่งกันและกันระหว่างช่างจักสานทั้งช่างจักสานรุ่นเก่า ช่างจักสานรุ่นใหม่ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง					
3.2	การสำรวจทรัพยากรเตยทำให้เกิดการสังเกตธรรมชาติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับต้นเตย และทำให้เข้าใจถึงวิธีการใช้ทรัพยากรเตยที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตมากขึ้น					
3.3	นอกจากความรู้และความชำนาญในการจักสาน ช่างสานควรเรียนรู้และเข้าใจถึงทรัพยากรเตยซึ่งเป็นวัตถุดิบต้นทางของงานหัตถกรรม					
	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)					
					

**กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการการทำกระดาษปาหนัน
/ผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุเตยปาหนัน**

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วยมาก	3 เห็นด้วยปาน กลาง	2 ไม่แน่ใจ	1 ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความสำคัญของเศษวัสดุและการจัดเก็บ วัตถุดิบเศษเตยปาหนัน					
1.1	เศษเส้นตอกเตยที่เหลือจากหัตถกรรมเตยจำนวนมาก ควรนำมาออกแบบและพัฒนาต่อให้เกิดประโยชน์					
1.2	ควรมีวิธีการเก็บข้อมูลด้านปริมาณเกี่ยวกับวัสดุเตยที่เหลือใช้เพื่อให้ทราบปริมาณที่มีอยู่สำหรับการใช้งาน					
1.3	ควรมีวิธีการเก็บเศษวัสดุเตยอย่างมีระบบเพื่อให้สามารถนำมาใช้งานได้ง่าย					
2	ด้านการเรียนรู้ในการพัฒนา					
2.1	มีการอธิบายข้อมูลอื่นๆ เกี่ยวกับคุณสมบัติของวัสดุเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณสมบัติของเศษวัสดุเตยมากขึ้น					
2.2	การเรียนรู้การทำผลงานจากเศษวัสดุเตยมีการอธิบายอย่างเป็นขั้นตอน					
2.3	การเรียนรู้การทำผลงานจากเศษวัสดุเตยมีการสาธิตให้ดูทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการผลิตมากขึ้น					
2.4	การเรียนรู้การทำผลงานจากเศษวัสดุเตยมีตัวอย่างที่เป็นผลงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นใน					
2.5	การเรียนรู้การทำผลงานสามารถเรียนรู้ได้ง่าย และเกิดประโยชน์ทั้งช่างสานและบุคคลอื่นๆ ในชุมชน					
3	ด้านประโยชน์จากการเข้าร่วม					
3.1	การร่วมกิจกรรมทำให้เห็นถึงความสำคัญและมีความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรเตยให้เกิดความคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น					
3.2	การจัดกิจกรรมนี้ชุมชนควรพัฒนาต่อยอดด้วยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมเพื่อสร้าง					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
	ทางเลือกใหม่ในการทำหัตถกรรม และสร้างโอกาส ทางเลือกในอาชีพของชุมชนมากขึ้น					
3.3	ชุมชนดูหุนสามารถสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน วัฒนธรรมการทำหัตถกรรมจักสานและการใช้เศษ วัสดุเชิงสร้างสรรค์ในอนาคตได้					
4	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)					
					

กิจกรรมการสร้างสรรค้อัตลักษณ์ชุมชนผ่านหัตถกรรมเตยปาหนัน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วยมาก	3 เห็นด้วยปาน กลาง	2 ไม่แน่ใจ	1 ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชน					
1.1	การสร้างอัตลักษณ์ผ่านการทำกิจกรรมหัตถกรรมจักสานเตยปาหนันทำให้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับภูมิประเทศ ความเชื่อ และวิถีของชุมชนมากขึ้น					
1.2	การสานเสื่อเตยในการกิจกรรมการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนจะช่วยเป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อไปให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น					
1.3	การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านงานหัตถกรรมจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสารให้บุคคลภายนอกรับรู้มากขึ้น					
2	ด้านประโยชน์จากการเข้าร่วม					
2.1	การสานเสื่อเตยปาหนันเป็นลวดลายอัตลักษณ์ของชุมชนทำให้เห็นแนวทางในการออกแบบลวดลายใหม่ๆ มากขึ้น					
2.2	การสานเสื่อเตยปาหนันเป็นลวดลายอัตลักษณ์ของชุมชนทำให้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาในงานหัตถกรรมมากขึ้น					
2.3	หัตถกรรมเตยปาหนันที่สื่อถึงลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนดูหุนสามารถเป็นต้นแบบที่ดีแก่ชุมชนอื่นๆ ในการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนได้ในอนาคต					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
2.4	ผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคตได้					
3	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)					
	<p>.....</p> <p>.....</p>					

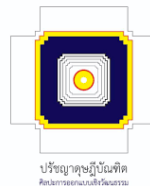
**กิจกรรมการทำหัตถกรรมเตยปาหนันเชิงสร้างสรรค์เพื่อสังคม :
การสานเสื่อเตยเพื่อบริจาคหม้อสียของชุมชน**

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านความสำคัญของเสื่อเตยปาหนันในเชิงวิถีวัฒนธรรมของชุมชน					
1.1	แม้ปัจจุบันเสื่อเตยปาหนันจะถูกกลบตบหาทในการใช้งานลงบ้าง แต่เสื่อเตยก็ถือเป็นตัวแทนเชิงวัฒนธรรมของชุมชนดูหุนมาตั้งแต่อดีต และกลายเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน					
1.2	การสานเสื่อเตยปาหนันสำหรับการบริจาคทำให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมการใช้เสื่อเตยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชน					
1.3	เสื่อเตยในการกิจกรรมการบริจาคเพื่อมสียของชุมชนจะช่วยเป็นสื่อกลางในการเชื่อมต่อให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น					
2	ด้านประโยชน์จากการเข้าร่วม					
2.1	การสานเสื่อเตยถึงแม้จะใช้เวลานานกว่าผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ แต่ก็กิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีทางจิตใจ					
2.2	การสานเสื่อเตยเพื่อการบริจาคทำให้เห็นการทำงานหัตถกรรมในรูปแบบที่มีส่วนร่วมซึ่งกันและกันของช่างสาน					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
2.3	หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนดูหุนสามารถทำกิจกรรมในรูปแบบเพื่อสังคมซึ่งเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยเฉพาะด้านศาสนาที่ควบคู่กับวัฒนธรรมเตยไปพร้อมๆ กันได้					
2.4	หัตถกรรมเตยปาหนันของชุมชนดูหุนสามารถเป็นต้นแบบในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมและเป็นต้นแบบชุมชนและตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชนอื่นๆ ในอนาคตได้					
3	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)					
		<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>				

แบบสอบถาม
(Questionnaire)

ภาพรวมของโครงการสร้างสรรค์
และการจัดกิจกรรม/การร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

คำอธิบาย

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยในหัวข้อ “วิถีป้าหนั้น : การสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการศึกษาวิถีหัตถกรรมป้าหนั้น กรณีศึกษา ชุมชนบ้านดู่หน จังหวัดตรัง” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัยตามโครงการเท่านั้น

เพื่อให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้สมบูรณ์ โดยข้อมูลที่ท่านให้นี้เพื่อนำมาใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งนี้ข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ ผู้มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลของท่านจะมีเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น

กลุ่มประชากร
หรือ
กลุ่มเป้าหมาย

ช่างสานเตยป้าหนั้น/ผู้ร่วม
กิจกรรมสร้างสรรค์ใน
ชุมชน/ผู้ที่เกี่ยวข้องใน
ชุมชน

(ภาพรวมของโครงการ
สร้างสรรค์ และการจัด
กิจกรรม/การร่วมกิจกรรมที่
เกี่ยวข้องกับโครงการ)

1. ข้อมูลทั่วไป

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

1. เพศ

1.1 ___ ชาย

1.2 ___ หญิง

2. อายุ

2.1 ___ ไม่เกิน 30 ปี

2.3 ___ 41 - 50 ปี

2.2 ___ 31 - 40 ปี

2.4 ___ 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

3.1 ___ ต่ำกว่าปริญญาตรี

3.3 ___ สูงกว่าปริญญาตรี

3.2 ___ ปริญญาตรี

4. อาชีพ (สามารถเลือกได้มากกว่า 1)

4.1 ___ นักเรียน/นักศึกษา

4.5 ___ พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงาน
ภาคเอกชน

4.2 ___ ช่างจักษุแพทย์

4.6 ___ ผู้ประกอบการ/
เจ้าของกิจการ

4.3 ___ เกษตรกร

4.7 ___ รับจ้างทั่วไป

4.4 ___ ข้าราชการ/พนักงาน/ลูกจ้างในหน่วยงานภาครัฐ

4.8 ___ ไม่ได้ประกอบอาชีพ

4.9 ___ อาชีพอื่นๆ (ระบุ) _____

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ คำชี้แจงก่อนการแสดงความคิดเห็น

คะแนนระดับความคิดเห็น

5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตามความคิดเห็นของท่าน

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1	ด้านการส่งเสริมความรู้ การฝึกอบรมแก่ช่าง สถาน/ชุมชน					
1.1	ทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญในวิถี หัตถกรรมปาดันอันเป็นวิถีวัฒนธรรมของชุมชน มากขึ้น					
1.2	ทำให้เกิดการส่งเสริมความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ ต่อผู้คนในชุมชนมากขึ้น					
1.3	ทำให้เกิดการสร้างศักยภาพในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการทำงานจักสานของช่างสถาน รวมทั้งผู้คนอื่นๆ ในชุมชนมากขึ้น					
1.4	สามารถนำความรู้ต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ต่อใน อนาคต					
2	ด้านการพัฒนาและการสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม					
2.1	ทำให้เห็นวิธีการใหม่ๆ และการออกแบบใน รูปแบบใหม่ๆ สำหรับงานหัตถกรรมมากขึ้น					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
2.2	ทำให้เห็นความสำคัญในการนำนวัตกรรม และ เทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาหัตถกรรม ปาหนัน					
2.3	ทำให้ทราบข้อมูลเชิงลึกที่ไม่เคยทราบมาก่อน เกี่ยวกับหัตถกรรมปาหนัน เช่น ข้อมูลของวัสดุเคย ในเชิงวิทยาศาสตร์ หรืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง					
3.	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) : สังคม และวัฒนธรรม					
3.1	ทำให้เห็นความสำคัญของหัตถกรรมปาหนันที่มี การสืบทอดต่อกันมามากยิ่งขึ้น					
3.2	การพัฒนาต่อยอดและสร้างสรรค์ที่เกิดจากการนำ แนวคิดจากภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชุมชน สามารถยกระดับคุณค่าเชิงวัฒนธรรมของชุมชน มากขึ้น					
3.3	สามารถต่อยอดในการสร้างโอกาสทางสังคม และ การเสริมสร้างความรู้ การสร้างโอกาสในอาชีพ ทางเลือกที่ดำเนินการภายในชุมชนในอนาคต					
3.4	การนำผลงานต่างๆ ที่เกิดจากการพัฒนาไปจัด แสดงและการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ทำให้เกิดการรับรู้ถึงวิถีหัตถกรรมเตยปาหนันของ ชุมชนแก่บุคคลภายนอกมากขึ้น					
3.5	ทำให้เกิดความภาคภูมิใจจากการนำเสนอผลงาน ออกสู่สาธารณะทั้งในรูปแบบการนำเสนอผลงาน และจัดแสดงต่างๆ และร่วมกิจกรรมต่างๆ ของ หน่วยงานมากขึ้น					
3.6	ทำให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ในการต่อยอด วัฒนธรรมจักสานเพื่อประโยชน์ในเชิงสังคมทั้ง ภายในชุมชน และภายนอกชุมชน					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
3.7	สามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคต					
4	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) : เศรษฐกิจ					
4.1	คุณค่าจากการสร้างเรื่องราววัฒนธรรมชุมชนรวมทั้งการสร้างอัตลักษณ์จากการวิถีชีวิต ความเชื่อ ธรรมชาติในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิวัฒนธรรม สามารถต่อยอดเป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมของชุมชน					
4.2	สามารถต่อยอดให้เกิดออกแบบที่สร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม หรือภาพลักษณ์ที่ดีเชื่อมโยงสู่ระบบเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนมากขึ้น					
4.3	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับประเทศ					
4.4	สามารถต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสู่ชุมชน					
4.5	ควรต่อยอดให้เป็นสินค้า/บริการเชิงวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์ระดับต่างประเทศต่อไป					
4.6	สามารถยกระดับเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนได้มากขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต					
4.7	สามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงสู่การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงการตลาด/การค้าต่อไปในอนาคต					

ที่	รายการคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปาน กลาง	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
5	ด้านการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน (SDGs) : สิ่งแวดล้อม					
5.1	ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมของ ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตกรรมปาหนันมากขึ้น					
5.2	ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญในการใช้ทรัพยากร เตยอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากขึ้น					
5.3	ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญในกระบวนการผลิต หัตถกรรมปาหนันที่มีความใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม มากขึ้น					
5.4	ทำให้เห็นการสร้างสรรคจากการนำทรัพยากรเตย และเศษเหลือใช้จากงานหัตถกรรม ในรูปแบบใหม่ ๆ ที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น					
5.5	สามารถต่อยอดโครงการให้เกิดการเชื่อมโยงใน การพัฒนาด้านนวัตกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมต่อไปใน อนาคต					
6	ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)					
					

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายสรารุช กลิ่นสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	17 พฤศจิกายน 2519
สถานที่เกิด	จังหวัดสงขลา
วุฒิการศึกษา	2543 ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ศิลปะการออกแบบพัสดุราภรณ์) เกียรตินิยมอันดับ 2 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ศิลปศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	82/19 หมู่ 4 ต.ละหาร อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110
ผลงานตีพิมพ์	- การเปรียบเทียบวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการใช้ใบเตยระหว่างพื้นที่โพลินีเซียในฮาวายกับประเทศไทยในแถบชายฝั่งอันดามัน ในวารสาร Journal of Social Sciences and Humanities Research in ASIA (JSHRA) ปีที่ 28 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2565 - วัฒนธรรม และภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานเสื่อใบเตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในวารสาร DEC JOURNAL Vol.1 No.3 (2022) : September - December 2022 - การพัฒนาวัสดุเหลือใช้จากหัตถกรรมเตยปาหนันเป็นวัสดุใหม่เชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เตยปาหนันบ้านคูหนู จังหวัดตรัง ในวารสาร วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2566
รางวัลที่ได้รับ	2543 รางวัลพระราชทาน “ทุนภูมิพล” 2545 รางวัลชนะเลิศ Prism Award 2002 โดยกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ 2558 รางวัล GOOD DESIGN AWARD 2015 โดย The Japan Institute of Design Promotion (JDP) ประเทศญี่ปุ่น 2559 รางวัล GOOD DESIGN AWARD 2016 โดย The Japan Institute of Design Promotion (JDP) ประเทศญี่ปุ่น